

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10125

HINTER SHTEKHIGE DROHT UN
GRATES

Rudolf Rocker

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

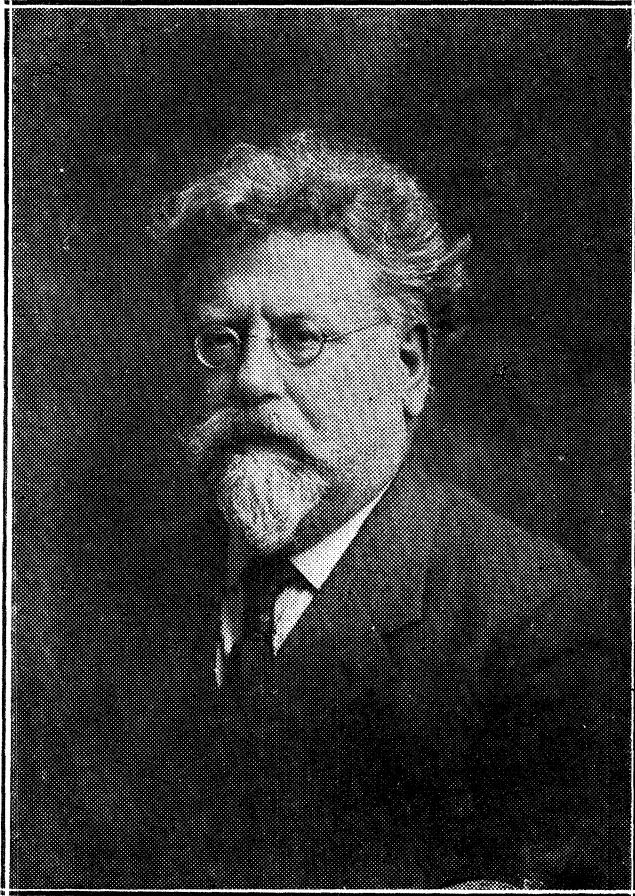

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

הדאקטאר ראקער

הינטער שמעכיגע דראַמ און גראַמעס

עראינערונגען פון דער קריגס-געפאנגענשאפט אין ענגלאנד

פון רודאָלף ראַקער

אידיש פון א. פרומקין

ערשטער באַנד

ארויסגעגעבן פון

רודאָלף ראַקער שריפטען קאָמיטעט

נויאַרק, 1927

אינהאלט-פארצייכעניש

זייט

5.....	פארווארט פון'ם פארפאסער
	1 קאפיטעל
11.....	די ערשטע מלחמה-מעג
	2 קאפיטעל
41.....	דער גיהנום פון דער „עלימפיא“
	3 קאפיטעל
65.....	טראגישע און קאמישע טיפען
	4 קאפיטעל
96.....	דאס שווימענדע געפענגניש
	5 קאפיטעל
125.....	די לייט פון גיבראלטאר
	6 קאפיטעל
153.....	די רויך-קאזמע און איהרע געסט

זייט

קאפיטעל 7

184..... ליטעראטור-עמיודען

קאפיטעל 8

214..... פארטרעטער פון'ם דייטשטום

קאפיטעל 9

251..... דער אפשיד פון „ראיאל עדווארד“

קאפיטעל 10

297..... אין אלעקסאנדרא פעלעם

קאפיטעל 11

337..... אומגעלונגענער פארווך צו אנטלויפען

קאפיטעל 12

369..... מיינע ערפארונגען אלס „קאפיטאן“

פארווארט צו דער אידישער אויסגאבע

ס'איז פאר מיר א גאנץ באזונדער פארגעניגען צו שרייבען אָט די פאָר ווערטער פאר דער אידישער איבערזעצונג פון מיין בוך. איך געפין זיך אין א מאָדנער פּאָזיציע, וועלכע ניט יעדער איינער נער וועט לייכט פארשטעהן און באגרייפען. א צופאָל האָט מיך אריינגעפיהרט אין דער אידישער גאס. איך האָב פריהער אפילו ניט געוואוסט, אז עס איז דא אזוינס.

ווען פּאָליטישע פּאַרפּאָלגונגען האָבען מיך געצוואונגען צו פאר-לאָזען דאָס לאַנד, וואו איך בין געבוירען געוואָרן, און ווען איך האָב זיך שפּעטער צום ערשטען מאל באקענט מיט אידישע ארבייטער טער פון רוסלאַנד, פּוילען, ארץ ישראל, איז דאס פאר מיר געווען א גאנץ נייע ערשיינונג.

אידענטום איז געווען פאר מיר בלויז א רעליגיע, אקוראט ווי קאטאָליציזם און פּראָטעסטאַנטיזם; אַז אידען זיינען אויך א פּאָלק, האָב איך פריהער ניט געוואוסט. און ווען איך האָב געזעהן, אז עס איז פאראן צווישען די אידישע ארבייטער א באוועגונג מיט סאָציאַליסטישע און פּרייהייטליכע שטרעבונגען, א באוועגונג, וואָס האָט איהר באזונדערע פּרעסע, איהר ליטעראַטור און איהרע פּראָפּאגאַנד דיסטען, פונקט ווי ביי אלע אנדערע פעלקער, האָט דאָס געמאכט אויף מיר א מאָדנעם און פּרעמדארטיגען אייגנדרוק.

נאָר אין יענער צייט האָב איך אפילו ניט גע'חלום'ט, אז איך אליין וועל נאָך נעמען אַן אקטיווען אנטויל אין דער דאָזיגער באַ-וועגונג און ווערן א באַקאַנטער טוער. צווישען די אידישע מאַסען. עס זיינען אריבער עטליכע יאָהר. איך בין געקומען קיין לאַנד דאָן, און דאָ האָט געטראָפּען דער נס, אז א גוי איז געוואָרן דער

רעדאקטאר פון א אידישער צייטונג און האָט פאר אן ערך צוואַנ-
ציג יאָהר צייט אָפּגעגעבען אלע זיינע כוחות פאר דער אידישער
ארבייטער־באַוועגונג.

עס זיינען געווען די בעסטע יאָהרען פון מיין לעבען, וואָס איך
האָב פארבראכט צווישען דער אידישער ארבייטערשאפט, און דערי-
בער זיינען אויך די איינדריקען פארבליבען ביי מיר אזוי פריש
און אומצושטערבאר.

ווען א מענש איז יונג און פול מיט באגייסטערונג פאר א גרוי-
סער אידעע, האָט דאָס לעבען פאר איהם א גאנץ באזונדערע בא-
דייטונג. אין די יונגע יאָהרען ווייסט מען ניט פון קיין אוממעג-
ליכקייטען, מען געפינט לייכט פריינט און געזיננסגענאָסען און
מען שאפט זיך אליין אן אייגענע וועלט פאר דער באהאַלטענער
בענקעניש פון דער יוגענד.

דאָס איז אויך געווען דער פאל מיט מיר. איך האָב אין יענע
צוואנציג יאָהר געפונען אסך פריינט, אסך סימפאטיע און ליבע.
נאָר די בעסטע פריינט דערקענט מען אין דער נויט, ווען מען איז
אליין הילפלאָז און עלענד און אָפּגעשלאָסען פון דער גאנצער וועלט.
דאָס האָב איך אים בעסטען באגריפען אין יענע פינסטערע יאָהר
רען פון דער מלחמה, ווען די גאנצע וועלט איז געווען פול מיט
מאָרד, האָס, פייגהייט און מורא. דעמאָלט, ווען איך האָב געמוזט
רוהיג צוקוקען, ווי די ארבייט פון לאַנגע, שווערע יאָהרען איז צו-
שטערט געוואָרן אין עטליכע מאָנאַטען, דעמאָלט האָב איך ערשט
ריכטיג פארשטאַנען, וואָס עס מיינט צו האָבען גוטע ליבע פריינט
אין דער נויט, קאַמעראדען, וועלכע זיינען ניט באַאיינפלוסט געוואָרן
אויף קיין איין רגע פון דער פינסטערער מאכט, וועלכע איז דאן
אַנגעפאלען אויף א גאנצער וועלט.

ווער עס וועט זיך נעמען די מיה און איבערלייענען מיין בוך,
וואָס ענטהאַלט איינעם פון די טונקעלסטע קאפיטלען פון דעם
גרויסען פעלקער־מאָרד, וועט פארשטעהן מיינע געדאַנקען און בא-
גריפען, פאר וואָס איך בין געווען א גליקליכער אין שמערץ און
אומגליק.

ווען א מענש האָט געפונען אזוי פיעל אמת'ע ליעבע און סימ-
פאטיע אין זיין לעבען, ווי איד האָב געפונען אין דעם קרייז פון
מיינע אידישע פריינט און קאמעראדען אין משך פון די צוואנציג
יאָהר וואָס איד בין געווען טעטיג אין זייערע רייען, האָט ער קיין
רעכט ניט זיך צו באקלאַגען, אפילו דאן ניט, ווען ער ליידיט דורך
דער שווערער האנד פון א גרויזאמען שיקזאל. צו האָבען גוטע און
אמת'ע פריינט, מענשען, וואָס פיהלען מיט איינעם און וואָס קאָנען
זיך אריינטראכטען אין דער נשמה פון דעם אנדערן — איז דאָס
העכסטע גליק וואָס א מענש קאָן זיך ווינשען.

די מלחמה און איהרע פאָלגען האָבען אויך איבערגעביטען מיין
אייגענעם לעבענס־וועג. מען האָט מיר אפילו ניט געגעבען קיין
צייט צו געוועגענען זיך מיט די אלע ליעבע פריינט, מיט וועלכע
איד בין געווען אזוי נאָהנט פארבונדען פאר לאַנגע, לאַנגע יאָהרען.
דאָס שיקזאל האָט מיך ווידער צוריקגעפיהרט אין דעם לאַנד,
וואו עס איז געשטאנען מיין וויגעלע, און איד בין אויך דאָ ווידער
פארנומען מיט דערזעלבער ארבייט און מיט דיזעלבע אידעען ווי אין
יענע אומפארגעסליכע יאָהרען אין ענגלאַנד. איד געפין זיך איצט
אין א לאַנד און צווישען מענשען, וועמעס געשיכטע, טראַדיציעס,
מנהגים און שפראך עס זיינען מיר באקאנט פון קינדווייז אָן. און
איד בין אויך דאָ ארומגערינגעלט פון גוטע קאמעראדען און אלטע
פריינט, וועלכע זיינען מיר טייער.

פונדעסטוועגען בענקט זיך מיר נאָך אלץ נאָך יענער גליקליכער
צייט אין לאַנדאָן און נאָך די אלע ליעבע פריינט, וועלכע איד האָב
דאָרטען איבערגעלאָזט, דאָרטען און איבעראל, וואו דאָס שיקזאל
האָט זיי שפעטער צווייט און צושפרייט. ס'איז געווען א צייט רייך
אין צרות און מאטעריעלע זאָרגען, נאָר אין דערזעלבער צייט אויך
אזוי רייך אין נאָבעלע געפיהלען, אידעאלע שטרעבונגען און אויסער-
געווענליכע שטימונגען.

אין דער יוגענד געפאלט עס לייכטער צו שאַפען טיפערע באַציר-
הונגען צווישען מענש און מענש און דער באַנד פון פריינדשאַפט
פארקניפט זיך גיכער. אין די עלטערע יאָהרען איז דאָס שווערער.

מען קלייבט און קלייבט און זעלטען אז מען געפינט דאָס, וואָס איז
איינעם צום האַרצען. אָט דעריבער בלייבט דער איינדרוק פון דער
יוגענד אזוי פריש און לעבעדיג ווי אַ שענער גאָרטען, וואו עס איז
ניטאָ קיין הערבסט און קיין פאָרוועלקטע בלעטער.

ווען איך בין אין 1925 געפאָהרען קיין אמעריקא צו פאָלגען דעם
רוף פון מיינע אידישע קאָמעראַדען איז דאָס געווען פאר מיר אַן
עראייניגן. דאמאָלס האָב איך ערשט ריכטיג געפיהלט, אז די
לאַנגע און שווערע ארבייט אין ענגלאַנד איז ניט געווען אַרויסגע-
וואָרפען. ניטאָ קיין שמעטעל אין קאנאָדא און אין די פאראיי-
ניגטע שטאַטען, וואו איך האָב זיך ניט באגעגענט מיט אַלטע פריינט
און קאָמעראַדען. אין די פאָרוואָרפענסטע ווינקלען פון דער וועסט
האַבען זיך מיר אַנטקעגען געשטרעקט הענט פון אַלטע, ליעבע בא-
קאַנטע, און איבעראַל האָט מען מיך אויפגענומען מיט אזוי פיעל
פריינדשאפט און אמת'ער ליעבע, אז אָפט האָב איך זיך פשוט
געשעמט, וויסענדיג, אז איך האָב ווירקליך ניט פארדינט אזוי פיעל
סימפאטיע.

אַבער איך האָב אויך געפילט, אז עס איז ניט בלויז דער ווערט
פון דער אייגענער פערזאָן, וואָס האָט אַרויסגערופען איבעראַל אזוי
פיעל נאַטירליכען ענטזיאָזם. ס'איז געווען די עראינערונג אָן
יענע פראַכטפולע טעג פון דער יוגענד מיט זייערע אידעאלען און
זייער אינערליכער שענקייט, וועלכע האָט פלוצלינג אויפגעמונטערט
די הערצער פון די אַלע, מיט וועלכע איך האָב זיך ווידער געזעהן.
פאר זיי בין איך געווען די לעבעדיגע פארקערפערונג פון אַ צייט,
וועלכע איז געווען דער שענסטער פּעריאָד פון זייער לעבען. אין
מיר איז די עראינערונג אָן זייער יוגענד ווידער אויפגעשטאַנען
תחית המתים. די מעהרסטע פון זיי לעבען היינט אין בעסערע
אומשטענדען ווי אין יענע יאָהרען פון זייער לאַנדאָנער פּעריאָד.
ווען זיי האָבען נאָך שטארקער געפיהלט אויף זיך דעם שווערען יאָד
פון מאַטעריעלע זאָרגען און שמערצען. נאָר פונדעסטוועגען בענקט
זיך זיי נאָך אַלץ נאָך יענער צייט, דערפאר וואָס זי איז געווען אזוי
רייך אין נייע איינדריקען און שענע געדאַנקען. דער פאַסט, אז די

דאזיגע בענקשאפט איז ביי זיי נאך ניט פארלוירען גענאנגען, איז דער בעסטער מאַראלישער קרעדיט פאר יענע פארגאנגענע יאָהרען, צו וועמעס גלאנץ איך אליין האָב אויך אביסעל בייגעטראָגען.

און דער דאָזיגער בענקעניש איז עס אויך צו פארדאנקען, וואָס מיין בוך געהט איצט ארויס אויף דעם אידישען ביכער-מאַרק. עס זיינען געווען די גענאָסען אין טאָראָנטאָ, וועלכע זיינען צוערשט ארויסגעקומען מיט דעם פלאַן, ארויסצוגעבען מיינע שריפטען, א פלאַן, וואָס האָט שוין פאר דער מלחמה באשעפטיגט די פריינט אין לאַס אנדזשעלעס. דעמאָלט האָט די מלחמה צושטערט אלע פלע-נער. נאָר דאָס מאָל, ווען דער פלאַן איז ווידער אמאָל אויפגעהוי-בען געוואָרן פון דאָס ניי דורך די גענאָסען אין טאָראָנטאָ, האָט זייער אפיל געפונען א זעהר גוטען אָפּקלאַנג איבעראל און האָט גע-פיהרט צו דער גרינדונג פון'ם קאָמיטעט, וועלכער האָט זיך גע-שמעלט די אויפגאבע ארויסצוברענגען אין אידיש מיינע שריפטען, וועלכע זיינען ערשינען אין פארלויה פון די לעצטע עטליכע יאָהר צייט.

צו די דאָזיגע ארבייט לוינט זיך, קאָן איך אליין ניט זאָגען; דאָס צו ענטשיידען בלייבט איבער פאר די לעזער גופא. אָבער איך דענק, אז די פיעלע הונדערטער אידישע ארבייטער, מיט וועלכע איך בין פריהער געווען ענג פארבונדען דורך דעם „ארבייטער פריינד“ און „זשערמינאל“, וועלען אפשר אויך איצט נאָך האָבען אן אינ-טערעס זיך צו באקענען מיט דער ענטוויקלונג פון מיינע אנשוואונג-גען און אידעען.

דעריבער זאָג איך א הארציגען דאנק צו אלע די, וועלכע האָבען ביז אהער מיטגעהאָלפען און וועלכע וועלען נאָך מיטגעהלפען אין דער צוקונפט צו פארווירקליכען דעם פלאַן, וואָס דער קאָמיטעט איז נויאָרס האָט אונטערגענומען.

רודאָלף ראָקער.

בערלין, פעברואַר 1927.

קאפיטעל 1

די ערשטע מלחמה-טעג

ערב מלחמה — די פראמעסדעמאנסטראציע אין טראפאלגאר סקווער — א גשעפרעך מיט משערקעסאוו'ן און מארידא'ן — דאס אפמארך שירען פון די ערשטע סאלדאטען — די רעגיסטרירונג פון די „פוינדליכע אויסלענדער“ — די פאליציו בוי דער ארבייט — אונזער קאמוניסטישע קיך — ביי מאלאטעסטא'ן — דער ארעסט פון די דייטשע גענאסען — די פאגראמען אין לאנדאן — קרא-פאטקינ'ס שמעלונג צו דער מלחמה — אן אינטערנאציאנאלע קאנפערענץ — מיון אויגעגעט שמעלונג.

ס'איז געווען ערב דעם גרויסען פעלקער-קריג. א דריקענדע שטימונג איז געלעגען איבער לאנדאן און האט אריינגעצויגען אלע איינוואוינער פון דער ריזיגער שטאט אין איהר פינסטערן נעץ. ס'איז געווען בלויז איין פראגע וואס האט באשעפטיגט די מענשען, די איינע אנגסטיגע פראגע: וועט עס קומען צו מלחמה אדער ניט? מען האט נאך אלץ געהאפט, אז די לאגע וועט זיך ענדערן. האט מען דאך איז משך פון די לעצטע צוואנציג יאהר אזוי אפט פראפע-צייט דעם וועלט-קריג און יעדעס מאל האט זיך די לאגע ענטווי-קעלט אזוי, אז די נבואה איז ניט מקוים געווארען. אבער ווען דער ערשטער קאנאנעד-דונער אין אייראפא האט געמאכט א סוף צו אלע אילוזיעס און די דייטשע ארמיען האבען זיך צוגעגרייט אריינצודרינגען אין בעלגיע, ניט אכטענדיג אויף דאס „שטיקעל

פאפיר, אין וועלכען די נייטראליטעט פון'ם קליינעם שטאט אין אויף'ן פייערליכסטען אופן פארזיכערט געוואָרן, האָט זיך אויפגע- הויבען די אנדערע שווערע, דריקענדע פראַגע: וועט ענגלאַנד זיך באַטייליגען אין דער מלחמה, אדער וועט זי אויך אין דעם דאָזיגען פאַל פאַרשטעהן אַפצוהיטען איהר נייטראַליטעט?

ניט קוקענדיג אויף דער סיסטעמאַטישער העצערדי אין דער געלער פרעסע, וועלכע איז אין איהרע אומגעהייערע אַנגריפען שטאַרק אונטערשטיצט געוואָרן פון פראַמינענטע סאַציאַליסטען, ווי היינריכט און בלאַטשפאַרד, האָט דאָך אין די ברייטע מאַסען פון'ם ענגלישען פּאָלק נאָך אַלץ געהערשט די שטימונג פאַר שלום, און אַט די שטימונג איז נאָך פאַרשטאַרקט געוואָרן דורך דער שרעקליכער ידיעה וועגען דער ערמאַרדונג פונ'ם פראַנצויזישען סאַציאַליסט זשאַן זשאַרעס אין פאַריז. זשאַרעס איז אזוי צו זאָגען געפאַלען אַלס ערשטער קרבן פון אַ שאַוויניזם וואָס האָט דערגרייכט ביז וואַניז, און דער טויט פון דעם דאָזיגען פאַרדינסטפולען און איידעלען מאַן האָט געמוזט ווירקען ווי אַ דראַהענדע וואַרונג אין דער לעצטער שטונדע.

זונמאג דעם 2טען אויגוסט איז אין טראַפּאלאַנד סקווער פאַרגע- קומען אַ גרויסע דעמאָנסטראַציע געגען דעם קריג, וועלכע איז איינ- גערופען געוואָרן פון דער „אינדעפענדענט לייבאַר פאַרטי“, מיט דער אונטערשטיצונג פון אַנדערע סאַציאַליסטישע גרופען און טרייד יוניאָנס. ניט קוקענדיג דערויף וואָס מלחמה-דאַרשטיגע פאַטריאָ- טען, וועלכע האָבען זיך דאַרט געפונען אין קליינע גרופען, האָבען אַ פאַר מאָל געמאַכט אַ פאַרווד צו צושטערן די פאַרוואַמלונג, איז די דעמאָנסטראַציע דאָך אַפגעלאָפּען פריעדליך און אַהן ערנסטע צו- זאַמענשטויסען.

נאָך דער פאַרוואַמלונג האָב איך אויף'ן סקווער זיך געטראָפּען מיט די גענאַסען טשערקעסאָו און טאַרידאָ דעל מאַרמאַל. זיי זיי- גען ביידע געווען ערנסט געשטימט און האָבען געציטערט פאַר דאָס ערנסטע. טאַרידאָ האָט מיר געפרעגט, צי איך דענק ניט, אַז די דייטשע סאַציאַל-דעמאָקראַטיע וועט אין לעצטען מאַמענט פאַרט

זיך ענטשליסען צו אונטערנעמען אן ערנסטען שריט געגען דער רעגירונג, ווייל די פארטיי האָט דאָך נאָך מיט א קורצער צייט פריהער דורך הונדערטער פראָטעסט־מאַניפעסטאַציעס אין גאַנץ דייטשלאַנד באַוווּזען, אז זי האָט ניט בדעה אויף וואָס פאַר עס איז אופן צו אונטערשטיצען די מלחמה. איך האָב איהם געענטפערט, אז נאָך מיינונג נאָך זיינען די אַלע מאַניפעסטאַציעס געווען בלויז טעאַטער־עפּעקטען, און די סאַציאַל־דעמאָקראַטישע פאַרטיי וועט קיינמאָל ניט האָבען דעם מוט צו אונטערנעמען אַ ווירקליכע אַקציע געגען דעם קריג, בפרט נאָך אז זי האָט די דייטשע ארבייטער טער קיינמאָל ניט צוגעגרייט און ניט ערצויגען פאַר אַזעלכע האַנדלונגען. „אין בעסטען פאַל“, האָב איך געזאָגט, „וועט די סאַציאַל־דעמאָקראַטישע פראַקציע אין רייכסטאָטן שטימען געגען דעם קריגס־בּודשעט, אָבער אויך וועגען דעם איז נאָך אַ צווייפּעל“.

„אויב דאָס איז דער פאַל“, האָט באַמערקט אונזער שפּאַנישער קאַמעראַד, „דאָן איז ניטאָ קיין אויסוועג פּוֹן'ס שיקוואַל. א רעוואַלוציאָנערע לייזונג פון דער פראַגע וואָלט היינט נאָך מעגליך געווען בלויז דורך דער איניציאַטיווע פּוֹן'ס דייטשען ארבייטער־קלאַס, וואָרים דורך דער פאַרגוואַלטיגונג פון בעלגיע איז די דייטשע סאַציאַל־דעמאָקראַטיע פשוט פאַרפליכטעט צו האַנדלען“.

איך האָב געצויגען מיט די אַקסלען און געשוויגען. און דאָך האָב איך דעמאָלט נאָך קיין אַהנונג ניט געהאַט, אז דאָס וואָס האָט געזאָלט קומען וועט ווייט איבערשטייגען אפילו מיינע ערנסטע שרעקען.

טשערקעסאָוו האָט באַמערקט, אז די אַלגעמיינע לאַגע קוקט נאָך אויס קאַמפּליצירטער דורך דעם פאַקט וואָס רוסלאַנד קעמפט אויף דער זייט פון פראַנקרײך. דורכדעם, האָט ער געזאָגט, קריגט די פאַראַלע: „דאָ דעמאָקראַטיע! דאָ מיליטערישע רעאַקציע!“ אַ מאַדנעם ביי־געשמאַק, וואָס מוז ארויסרופען אַ באַרעכטיגטען מיסטרויען. איך האָב געמוזט איינשטימען מיט איהם, כ'האָב אָבער באַמערקט, אז אונטער די אומשטענדען איז דייטשלאַנד אין מיינע אויגען אַ גרעסערע געפאַר איידער רוסלאַנד. „אונטער דעם דריי־

קענדען איינפלוס פון פרייסען", האָב איך ערקלערט, "האָט זיך דייטשלאַנד ענטוויקעלט אַלס דער העכסטער שטאַט, וועמען ס'איז געלונגען דורך א סיסטעמאַטישער מיליטערישער ערציהונג אנצור שטימען דאָס גאַנצע געדאַנקען און געפיהל־לעבען פון'ם פאַלק אויף איין באַשטימטער נאָמע. די דייטשען פון היינט זיינען ניט די דייטשען פון נעכטען. ניט בלויז אין די גרויסע אַרמיען דריקט זיך אויס דאָס אייגענטליכע וועזען פון'ם מיליטאַריזם. דער מיליטאַריזם שטעלט פון פאַרויס אַוועק א באַזונדערע מענטשליכעט, אַ באַזונדערע גייסטעס־פּעהיגקייט. ס'איז דער סיסטעמאַטישער פאַרווד צו דערשטיקען יעדע אינדיווידועלע אינציאַטיווע, יעדעס פּערזענליכע געפיהל פון פאַראַנטוואַרטליכקייט אין דעם מענשען, צו פאַרבייטען יעדע אינערליכע איבערצייגונג אויף בלינדער גע־האַרבזאמקייט און מאַכען פון אַ וועזען פון פלייש און בלוט אַ טויטען אויטאָמאַט וואָס רעאַגירט בלינדערהייט אויף יעדען באַ־פּעהל פון אויבען. אַ מענטשליכעט וואָס ווערט געשאַפּען אויף אַזאַ קינסטליכען אופן איז ניט בלויז אַ געפאַר פאַר דער סאַציאַלער ענטוויקלונג פון דייטשלאַנד, נאָר אויך פאַר דער גאַנצער צוקונפט פון אייראָפּא. דאָס האָבען די בעסטע גייסטער אין מיין היימלאַט שוין פון לאַנג אָנערקענט."

מיר האָבען זיך צושיידט אין אַן ערנסטער שטימונג, יעדער איינער פאַרטיפט אין זאָרג פאַר דער נאָהענטער צוקונפט. איך בין געווען פּעסט איבערצייגט, אַז ענגלאַנד וועט זיך באַטייליגען אין דער מלחמה. כאַטש די ליבעראַלע פרעסע האָט נאָך אַלץ פאַרטראַג־טען דעם שטאַנדפּונקט פון נייטראַליטעט. — צוויי טעג נאָך דער דעמאָנסטראַציע אויף טראַפּאַלגאַר סקווער איז געקומען ענגלאַנד'ס קריגס־ערקלערונג געגען דייטשלאַנד. דער גורל איז געפאַלען; קיי־נער האָט ניט געקאַנט פאַרויסזעהן, וואָס פאַר מורא'דיגע רעזולטאַט־טען עס וועלען אַרויסקומען פון אַט דער פּלוצלינג געשאַפּענער לאַגע.

אין עטליכע טעג אַרום, ווען איך בין צוזאַמען מיט מיין פּרוי ווידער פאַרבייגעגאַנגען טראַפּאַלגאַר סקווער, האָבען מיר געזעהן

ווי די ערשטע סאלדאטען וואָס זיינען באַשטימט געוואָרן פאַר'ן פּראָנט האָבען אָפּמאַרשירט צום וואַטערלו סטיישאַן. ס'איז געווען אַ לאַנגער צוג פון געזונטע און קרעפטיגע מענער וואָס האָבען זיך אַרויסגעלאָזט אַנטקעגען אַן אומבאַקאַנטען שיקאַל. אויף זייערע פּנים'ער איז געלעגען אַ פינסטערע ערנסטקייט. אויף ביידע זייטען נאָס זיינען געשטאַנען געדיכט'גערענגטע מענשען-מאַסען, און שטום, ניט אויסרעדענדיג קיין וואָרט, האָבען זיי געקוקט אויף די פאַרביי-מאַרשירענדע. פּלוצים זיינען פון דער ריכטונג פון „משע-רינג קראָס" אָנגעקומען צוויי אָפענע אויטאָמאָבילען וואָס זיינען געווען באַדעקט פון אויבען ביז אַראָפּ מיט „יוניאָן דזשעקס", און וועלכע האָבען זיך לאַנגזאַם דורכגעבראַכען זייער וועג צו דער דרום-זייט פון'ס סקווער. זעקס אָדער זיבען פּיין-געקליידעטע הערדן, וועל-כע זיינען געזעסען אין וואָגען, האָבען זיך אויפגעהויבען פון זייערע פּלעצער אַזוי גיך ווי זיי האָבען דערזעהן די אָפּמאַרשירענדע סאָל-דאַטען. זיי האָבען געפאַכעט מיט קליינע פענדלעך און געפרוואווט אויפמונטערן דעם עולם וואָס איז געשטאַנען אַרום מיטצוזיינגען מיט זיי „רול בריטאַניאַ". אבער די באַנעמונג פון די דאָזיגע לייט האָט ניט געפונען קיין שום אָפּקלאַנג ביי דער טויענד-קעפיגער מאַסע, וועלכע האָט זיך דאָ געהאַט פאַרוואַמעלט צו זאָגען די סאָלדאַטען אַ שטומען „געהט געזונט!", און אַזוי איז דאָס ליעד שוין ביי די ערשטע צעהן ווערטער אָפּגעשטאַרבען ביי זיי אויף די ליפען. זיי האָבען אליין ניט געוואוסט ווי דאָס איז זיי געשעהן, און זיי האָ-בען שנעל פאַרלאָזען דעם פּלאַץ. און ס'איז ווידער איינגעטראָ-טען דיזעלכע אומהוימליכע שטילקייט, פון וועלכער מען האָט נאָר געהערט דאָס טעמפע, טאַקטמעסיגע קלאַפּען פון די שווערע סאָל-דאַטסקע שטייוועל אויף'ן ברוק. אַ מאָדנער גערויש וואָס האָט מיך ניט ווילענדיג דערמאָנט אָן דאָס טעמפע קלאַפּען פון פייכטע שטי-קער ערד אויף די דינע ברעטער פון אַ טרונע.

פאַר מיר האָט זיך איצט אָנגעפאַנגען אַ פּעריאָד פון שווערע מאַמענטען פון זעעלישער דערשלאַגענקייט. כ'האָב דיטליך פאַרויס-געזעהן, אַז די שווערע, שווערע אַרבייט פון לאַנגע יאָהרען געהט

אין גאנצען קאפוט. די סאָציאַליסטישע אַרבייטער־באַוועגונג איז קלעגליך דורכגעפאלען, דורכגעפאלען אין א שטונדע, ווען די פאר־אנטוואָרטליכקייט פאר איראָפּאָס נאָהנטע צוקונפט איז פולשטענ־דיג געווען ביי איהר אין די הענט. די גרויסאַרטיגע רעדעס און באַשלוסען פון די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנגרעסען זיינען געווען בלויז קלאַנג און רויך, פייער־ווערק וואָס איז ניט אימשטאַנד געווען צו דערוועקען קיין פונק פון ווידערשטאַנד אין די מאַסען. אלע פּראָצען וועגען פעלקער־פאַרברידערונג און אינטערנאַציאָנאַלע סאָלידאַר־טעט האָבען פּלוצלינג פאַרלאָרען יעדע באַדרייטונג, קומענדיג פנים אל פנים מיט דער דאָזיגער שוידערליכער ווירקליכקייט, אין וועל־כער מיר זיינען אַצינד איינגעטראָטען. כ'האַב געפיהלט דעם צו־שמעטערענדען דרוק פון דעם דאָזיגען קלאַפּ, אַזוי ווי הונדערט־פונטיגע געוויכטען וואָלטען מיר געלעגען אויף'ן האַרצען. אַזוי מוז אפנים פיהלען א מענש, פאר וועמעס אויגען א גאַנצע וועלט צו־פאלט אין שטיקער. אַלץ פון דאָס ניי זיינען מיר אַרויפגעקומען אויף'ן זינען די ביטערע, פון שטומער פאַרצווייפלונג אַרויסגער־פענע ווערטער פון אַלעקסאַנדער הערצען: „איהר האָט ניט גע־וואָלט דעם סאָציאַליזם, נו גוט, וועט איהר האָבען דעם קריג.“ און מיר האָבען איהם אַצינד געהאט אין זיינע שרעקליכסטע, אומגע־ריכטסטע פערספעקטיווען.

ניט קוקענדיג דערויף זיינען אין אַנפאַנג געווען בלויז געצעהל־טע עטליכע וואָס האָבען ריכטיג באַגריפען דעם פולען ערנסט פון דער לאַגע. די מעהרסטע האָבען זיך נאָך אַלץ געלאָזט פאַרפיהרען פון דער נאַרישער האַפנונג, אַז די מלחמה וועט האָבען א שנעלען סוף. מען האָט געבראַכט אַלע מעגליכע גרינדע, כדי צו באַווייזען די ריכטיגקייט פון דער דאָזיגער מיינונג. קודם כל האָט מען זיך געשטיצט אויף די מוראַדיגע ווירקונגען פון די מאָדערנע וואַפען און עקספּלאָזיוו־שטאָפּען, אַזוי ווי אויף די אומגעהייערע לאַסטען וואָס א מאָדערנער קריג לעגט אַרויף אויף די פּראָדוקטיווע און פּיר־נאַציעלע כוחות פון די נאַציאָנען. און עס איז זיי אַלעמען געווען שניץ קלאַר, אַז קיין לאַנד איז ניט אין דער לאַגע אויסצוהאַלטען

אויף א לענגערע צייט אזא שווערע משא, אזא באַלאַסטונג פון זיינע מאַטעריעלע לייסטונגען. ווי אזוי איך פערזענליך האָב געדענקט איבער דער לאַגע, קאָן מען זעהן פון אַן אַרטיקל וואָס איך האָב פאַרעפּענטליכט דעם 7טען אויגוסט 1914 אין דעם פון מיר רעדאָקטירטען לאַנדאָנער „ארבייטער פריינד“, און פון וועלכען איך נעהם אַרויס פּאַלגענדע שטעלע:

„די ארבייטער זיינען געווען דער איינציגער קלאַס, וואָס האָט געקאָנט פאַרהינדערן דעם דאָזיגען מאַוים־דיגען צוריקפאַל אין א פּעריאָד פון'ם בלוטיגסטען באַרבאַרזום. אָבער זיי האָבען פאַר־זעהן די געפאַר, וועלכע האָט געהאַלטען אין קומען, און צושפּלי־טערט זייערע כוחות מיט טויזענד נישטיגקייטען אין א צייט, ווען די בערזען־קעניגע פון דער וועלט און די פאַלשמיינצער פון דער עפּענטליכער מיינונג האָבען געאַרבייט מיט פולער קראַפּט אַריינצופיהרען אייראָפּא אין'ם אָפּגרונד. א מעכטיגע מאַניפעסט טאַציע פון דעם אינטערנאַציאָנאַלען פּראָלעטאַריאַט פאַר'ן אויס־ברוד פון דער מלחמה, געטראָגען פון'ם פעסטען ווילען אַנצור־ווענדען אלע רעוואָלוציאָנערע מאַכט־מיטלען וואָס דער ארביי־טער־קלאַס האָט געהאַט, כדי צו צושטערן די פינסטערע פּלענער פון די אימפּעריאַליסטישע בלוט־פּאַליטיקער, וואָלט געקאָנט פאַרהיטען די וועלט פון דער קאַטאַסטראָפּע. אַצונד אָבער אין עס צו שפּעט. אייראָפּא איז שוין פאַרכאַפּט פון'ם רויטען וואַנד זין, און פאַר איהר זאָרגלאָזיגקייט און פאַר איהר פייגע ניט־ענטשלאָסענקייט אין א שטונדע, ווען אַלץ האָט נאָך געקאָנט גע־ראַטעוועט ווערן, וועט די ארבייטערשאַפּט פון אלע קריג־פיהרער־דע לענדער אויף א מורא־דיגען אופן באַשטראָפּט ווערן. ז אַל זיך אַקאָרשט קיינער ניט איינריידען, אַז אַט די מלחמה וועט ניט געדויערן לאַנג. די איינשטעלענישען זיינען צו גרויס. צופיל שטעהט אין קאָן. דאָס איז אַ קאַמף פאַר דער אויבער־הערשאַפּט אין אייראָפּא, אין דער וועלט, און ער

וועט אויסגעקעמפט ווערן ביז'ן סאמע
סוף.

מיר זיינען אצונד אריינגעטראטען אין אן עפאכע, ווי די
וועלט האָט זי אין אַט דער שוידערליכקייט פריהער קיינמאָל ניט
געזעהן. אלע מלחמות פון דער פאַרנאַנגענהייט וועלען אויסקור-
קען ווי א קינדער-שפיל אין פאַרגלייך מיט דעם מאוים'דיגען
טויטענ-טאַנץ, וואָס וועט דאָס דאָזיגע מאָל בושעווען איבער איי-
ראפא. קיינער ווייס ניט, וואָס אונז ערווארטעט. די יעניגע
צווישען אונז, וועלכע וועלען איבערלעבען אָט די עפאכע פון'ם
ווילדען וואנזין און דעם רויטען טויט, וועלען קאָנען דערצעהלען
זאכען, וואָס קיין מענשליך אויער האָט נאָך קיינמאָל ניט פאַר-
נומען. און פיליכט וועט מען נאָך אַמאָל רעכענען פאַר גליקליך
די געפאלענע, וועלכע וועלען אויסמיסטיגען די ערד פון איראפא
מיט זייערע צוריסענע גלידער, ווייל דער טויט וועט זיי האָבען
באפרייט פון די שוידערליכע עראינערונגען אן יענע גיהנום'שע
בילדער, וועלכע וועלען ליגען ווי א מורא'דיגער קאָשמאר אויף
די הערצער פון די לעבער-געבליבענע.

עטליכע וואָכען נאָך דער קריגס-ערקלערונג האָט זיך אָנגעהוי-
בען די רעגיסטראַציע פון די אַזוי-גערופענע „פיינדליכע אויסלענ-
דער“ (עליען ענעמיס). די געלע פרעסע האָט די רעגירונג פשוט
געצוואונגען עפעס צו טאָן. צייטונגען פון'ם שניט פון דער „דעילי
מעיל“, „איוונינג ניוס“, „דזשאָהן בול“, „דעילי עקספרעס“ א. א. וו.
האָבען זיך אריבערגעשטיגען איינע די אנדערע אין משונה'דיגע ער-
פירונגען און אומגלויבליכע פאַרדאַכטען געגען די דייטשען וואָס
האָבען געוואוינט אין לאַנד, און וועלכע זיינען צום גרעסטען טייל
באַשטאַנען פון אַרבייטער. מען האָט איבעראַל ענטדעקט דייטשע
שפיאָנען און געפערליכע פאַרשווערונגען. אזוי האָט מען געהאַט
צו דערצעהלען וועגען דייטשע בעקער, וועלכע זאָלען האָבען אריי-
געטאָן אַרסעניק אין ברויט, אָדער מען האָט אויפגעדעקט פאַר די
אַרימע צייטונגסלעזער א מורא'דיגע פאַרשווערונג פון די דייטשען
אין ענדלאַנד צו פאַרגיפטען די לאַנדאַנער וואַסער-לייטונג. איין

טאג האָט מען געקאָנט לייענען אין אַלע צייטונגען, אז אַ דאַנק דער שאַרפּזינגיקייט פון דער פּאָליציי איז געלונגען צו ענטדעקען אין אַ דייטשען קלוב אַ גאַנצען סקלאַד מיט וואַפּען. דאָס מאַל האָט עס זיך פאַקטיש ניט געהאַנדעלט וועגען אַ געווענליכע ערפינדונג וואָס אַ וועלכער ס'איז זשורנאַליסטישער באַנדיט האָט זיך אויסגעטראַכט פון קאַפּ. די פּאָליציי האָט ווירקליך געקראָגען צו וויסען, אז אין דעם לאַקאַל פּוֹל'ס „קאַמוניסטישען אַרבייטער־בילדונגס־פאַראיין“ געפינט זיך אַ געהיימער סקלאַד מיט וואַפּען. דער קאַמ. אַרב. בילדונגס־פאַראיין, פון סאַציאַלדעמאָקראַטישער ריכטונג, איז געווען די צווייטע עלטסטע דייטשע אַרבייטער־אָרגאַניזאַציע אין ענגלאַנד. אַ טייל פון זיינע מיטגלידער איז באַשטאַנען פון פּאָליטישע פּליכט־לינגע, וועלכע זיינען נאָך אונטער דעם סאַציאַליסטען־געזעץ פאַר־וואַרפען געוואָרן קיין לאַנדאָן, און עס איז געווען אומפאַרשטענדליך וואָס אזא פאַרדאַכט זאָל פאַלען גראָד אויף אַט דעם קלוב. אָבער וואָס פאַר עס איז אַנגאַנימע מסירה איז אין יענער צייט גענוג געווען צו מאַכען אז די רעדער פון געזעץ זאָלען זיך באַוועגען. אזוי איז אַלזא איין שיינעם טאָג געקומען די פּאָליציי אין דעם לאַקאַל פּוֹל'ס קאַמ. אַרב. בילד. פאַראיין, כדי דאָרט צו מאַכען אַ גרינדליכע אונטערזוכונג. ביי דער דאָזיגער געלעגענהייט האָט מען ווירקליך ענטדעקט פיער אדער פינף אַלטע ביקסען, וועלכע האָבען אָבער קיין שלעסער ניט געהאַט און לויט זייער אויסזעהן וואָלט מען געקאָנט שווערען, אז זיי שטאַמען נאָך פון דער צייט פּוֹל'ס דרייסיג־יעריגען קריג. דער ק. א. ב. פ. האָט נעמליך געהאַט אַ קליינע אַמאַטאָרען־ביהנע, און די ענטדעקטע „מאַרד־אינסטרומענטען“ האָבען געהערט צו די טעאַטער־הפּצים פון דעם פאַראיין. די דעמעקטיווס האָבען אליין געמוזט לאַכען, ווען זיי האָבען די געפונענע זאַכען באַטראַכט פון דער נאָהנט. אָבער אַט דער לעכערליכער עסק האָט די פאַטרי־אַטישע צייטונגען געגעבען שטאַף צו דערצעהלען זייערע לעזער די שרעקליכע געשיכטע וועגען דער געהיימיספולער ענטדעקונג פון אַ געהיימען דייטשען וואַפּען־לאַגער אין צענטער פון לאַנדאָן, און דאָס איז געווען גענוג.

אַט די סיסטעמאַטישע פאַרניפּטונג פון דער עפּענטליכער מיי-
 נונג האָט אויך ניט פאַרפּעהלט איהר ציעל און האָט געטראָגען איהר
 רע פּרוכטען. די באַפעלקערונג איז איינפאַך אויפּגעהעצט געוואָרן
 צו א פּאַניק. מען האָט געזעהן געשפּענסטער אין מיטען העלען
 טאַג. דער אַלגעמיינער פאַרדאַכט האָט צייטענווייז אָנגענומען מאַר-
 נע פאַרמען און האָט ביסלאַכווייז ארויסגערופּען אַן אמת'ע פּאַנראַם
 שטימונג. דורך די שרייענדיגע אויפּשריפטען אין די געלע ציי-
 טונגען: „וואַטש יור דזשוירמען נייבאַר!“ (ניט אַכטונג אויף אייער
 דייטשען שכן), האָט זיך דער דורכשניטס-בירגער מיט דעם באַר-
 שרענקטען אונטערטאַנס-פאַרשטאַנד געפיהלט פאַרפליכטעט אויך
 בייצוטראָגען זיין חלק, כדי צו באַשיצען דאָס לאַנד פאַר דעם דראַ-
 הענדען אומגליק. אזוי האָט זיך אַלזאָ די רעגירונג געזעהן גע-
 צוואונגען אָנצונעמען מיטלען אין איינקלאַנג מיט דער „שטימע
 פון פּאָלק“. די רעגיסטרירונג פון די „פיינדליכע אויסלענדער“ איז
 געווען דער ערשטער שריט. יעדער דייטש און עסטרייכער איז גע-
 ווען פאַרפליכטעט זיך צו מעלדען ביי דער פּאָליציי פּוֹ'ס דיסט-
 ריקט, אין וועלכען ער האָט געוואוינט, און מיטברענגען צו דעם
 צוועק צוויי פּאַטאַגראַפיעס. דאָרט האָט מען איהם אַרויסגעגעבען
 אַ מין פּאַס וואָס האָט ענטהאַלטען זיינע צייכענס און זיין בילד
 און וואָס האָט איהם געוואָלט דינען אלס צייגנים פאַר דער פּאָליציי.
 אין דערזעלבער צייט איז אלע „פיינדליכע אויסלענדער“ פאַרבאַ-
 טען געוואָרן צו באַזיצען אויטאָמאָבילען, עראַפּלאַנען, בריעה-טויבען,
 טעלעגראַפישע און טעלעפּאָנישע אַפּאַראַטען און זעלבסטפאַרשטענד-
 לייך וואַפען. אחוץ דעם האָט מען פאַר זיי געשאפּען א „תּחום“:
 זיי האָבען ניט געטאַרט קומען ווייטער ווי פינף מייל אַרום זייערע
 וואוינונגען.

דאָס איז געווען דער אָנפאַנג; אָבער איך האָב באַלד געפיהלט,
 אַז דער סוף וועט אין קורצען נאָכקומען. ווי מען האָט געקאָנט פאַר-
 אויסזעהן. האָט זיך די געלע פרעסע אויף קיין פּאַל ניט צופרידענ-
 געשטעלט מיט די מיטלען וואָס די רעגירונג האָט אָנגענומען. אדרבה,
 אין דער נאָכגיבגיטיט פון דעם ליבעראַלען מיניסטערום האָט זי

בלויז דערזעהן דעם ערשטען ערפאלג פון איהר אומהיימליכער הער צעריי, און אלץ העכער און דראָהענדער האָט אָפגעקלונגען איהר פאָדערונג: „אינטוירן דהעם אָל" (אינטערנירט זיי אלעמען). כ'האָב אינסטינקטיוו געפיהלט, אז די טעג פון מיון פרייהייט זיינען געווען געזעהלט, און איך האָב געמאכט אלע פארבארייטונגען, וועל-כע איך האָב געפונען פאר נייטיג. איך בין זינט עטליכע יאָהר געווען דער אינטערנאַציאָנאַלער קאָסירער פון'ם „אַנאַרכיסטישען רויטען קרייז", וועמעס אויפגאבע ס'איז געווען פון צייט צו צייט צו פאַרזאָרגען די קאַמעראַדען וואָס האָבען געשמאַכט אין די גע-פענגנישען פון רוסלאַנד און סיביר מיט קליינע געלט-אונטערשטי-צונגען, כדי צו מאַכען זייער טרויעריגע לאַגע ווי ווייט מעגליך ער-טרעגליכער. א גרעסערע סומע געלט איז געלעגען אויף מיון נאָמען אין באַנק, און עס איז געווען א געפאַר, אַז די ענגלישע רעגירונג קאָן, נאָכדעם ווי איך וועל אַרעסטירט ווערן, לעגען די האַנד אויף דאָס דאָזיגע געלט. כ'האָב אַלואַ אַרויסגענומען דאָס געלט פון דער באַנק און עס איבערגעגעבען מיון פריינד שאַפיראַ, דעם סעקרעטער פון אונזער קאָמיטעט. אויסערדעם האָט מען געדאַרפט פאַרזאָרגען, אַז אין פאַל איך וועל אַרעסטירט ווערן זאָל דער „אַרביטער פריינד" אויך אָהן מיר קאָנען ווייטער ערשיינען, וואָרים מיר זיינען געווען פעסט ענטשלאָסען ניט אַפצוטערעטען פון'ם קאַמפּ-פלאַץ סידען מיר וועלען באַגעגענט ווערן פון דער ברוטאַלער געוואַלט, געגען וועלכער מיר זיינען געווען מאַכטלאָז.

א וואונדערבארע סאָלידאַריטעט האָט זיך דאַמאָלס אַרויסגע-צייגט אין אונזערע רייהען. ס'האָט אויסגעזעהן, אזוי ווי די ערנסט קייט פון'ם מאָמענט און די דראָהענדע געפאַר, וועלכע האָט אומ-אויפהערליך געלויערט אַרום אונז, וואָלטען נאָך פעסטער צוגעשמידט די קאַמעראַדען איינע צו די אַנדערע. א טייל פון אונזערע גענאָ-סען, וועלכע האָבען שוין זינט יאָהרען לאַנג ניט געהאַט גענומען קיין דירעקטען און אַקטיווען אַנטויל אין דער באַוועגונג, האָבען זיך פלוצלינג ווידער באַוווּזען אין אונזערע רייהען און געשמעלט זייערע כוחות אין דינסט פון דער געמיינשאַפּטליכער זאַך. דאָס איז נאָך

געווען באַדייטענדער פאַר אונז, ווייל אַ קליינער טייל פון אונזערע אַלטע קאַמעראַדען, צווישען זיי מענער ווי קראָפּאַטקין און טשער-קעסאָוו, האָבען כּונגע דער לאַגע וואָס איז געשאַפּען געוואָרען דורך דער מלחמה גענומען אַ שטעלונג, וועלכע איך און די גענאָסען פון אונזער ענגערן קרייז האָבען אונטער קיינע אומשטענדען ניט געקאַנט רעכטפאַרטיגען. איך רייך דאָ פון דעם ענגערן קרייז, מחמת די גרויסע מערהייט פון אונזערע קאַמעראַדען איז נאָך איבערהויפּט ניט געווען באַקאַנט מיט קראַפּאַטקין'ס שטאַנדפּונקט, ווייל ער איז נאָך דאַמאָלס ניט אַרויסגעטראָטען מיט זיינע אַנוזכטען אין דער עפענטליכקייט.

ווי מיר האָבען עס פאַרויסגעזעהן, איז באַלד נאָך'ן אויסברוך פון דער מלחמה ענטשטאַנען אַן אַלגעמיינער קריזיס אין פּויל אײַנ-דוסטריען, און דער דאָזיגער קריזיס האָט באַזונדערס שווער גע-טראָפּען די אַרבייטער אין לאַנדאָנער איסטענד. אונטער די עקזיס-טירענדע פאַרהעלטענישען האָט קיינער ניט געקאַנט פאַרויסזאָגען, ווי לאַנג אַט דער צושטאַנד וועט אָנהאַלטען. אַ סך פון אונזערע גענאָסען זיינען געלעגען אויף דער גאַס, און מיר אלע האָבען גע-פיהלט, אַז עפעס מוז געטאָן ווערן, כדי צו לינדערן די דרינגענסטע נויט. אין וועסט ענד איז די לאַגע נאָך אפּשר געווען ערגער. די מעהרסטע פון אונזערע דייטשע גענאָסען האָבען געהאַט פאַרלאָרן די אַרבייט, ווייל די אַרבייטגעבער האָבען פשוט מורא געהאַט צו באַ-שעפטיגען דייטשען, כדי ניט אַרויפצוציהען אויף זיך די עפענטליכע מסירות פון די געלע צייטונגען. נו, האָבען זיך די דייטשע און פראַנצויזישע קאַמעראַדען אַלזאָ פאַראייניגט און געגרינדעט אַן אזוי גערופענע „קאָמוניסטישע קיך“, כדי אויף אַזאַ אופן צו וואַ-טעווען זייערע אַרבייטסלאָזע פון אונטערזאַנג. עטליכע גענאָסען, וועלכע האָבען געהאַט אַ ידיעה אין דער איידעלער קאָד-קונסט, האָבען איבערגענומען די טעכנישע לייטונג פון דער קיך. די אַר-בייטסלאָזע האָבען זיי געהאַלפּען, דערמיט וואָס זיי האָבען געשיילג קאַרטאַפּעל, גערייניגט גרינוואַרג, געוואַשען געשיר א. א. וו. די גענאָסען, וועלכע האָבען נאָך ניט געהאַט פאַרלאָרן זייער באַשעפּ-

טיגונג, האָבען אונטערשטיצט די קיך נאָך זייערע קרעפטען, דערמיט וואָס זיי האָבען דאָרט געגעסען זייערע מאָהלציטען און געהאַלפּען די אונטערנעמונג דורך פּריוויליגע בייטראַגען. ס'איז געווען א מערקווירדיג בילד צו זעהן ווי אזוי אַט די דייטשע און פראנצויזישע ארבייטער, געטראָגען פון'ם גייסט פון דער טיעפסטער מענש-ליכקייט, זיינען זיך דאָ צונויפגעקומען, אום צו טאָן אן ארבייט פון געגענזייטיגער הילף, בעת ווען דאָרט אויף'ן קאָנטינענט האָבען מיר ליאָגען פּראַלעטאַריע, פּאַלנענדיג בלינדערהייט דעם אייזערנעם געבאַט פון געזעץ, געטראַכט ווי אזוי זיך איינע די אַנדערע צו נעמען דאָס לעבען.

ענטשלאָסען און אַהן שהיות האָבען מיר געפּאָלגט דעם ביי-שפּיל פון די פּראַנצויזישע און דייטשע גענאָסען און אויך אויף דעם איסט ענד געגרינדעט א קאָמוניסטישע קיך. מיר האָבען גע-דונגען א גרויסע וואוינונג, טיש און בענק זיינען שנעל אויפגע-קלאַפט געוואָרן, און די איינצעלנע פּריוואַט-הייזער האָבען באַזאָרגט די נייטיגע געשיר. אונזערע פּרויען האָבען איבערגענומען די לוי-טונג פון דער קיך און האָבען צווישען זיך איינגעטיילט די ארבייט, איבערבייטענדיג איינע די אַנדערע ביים איינקויפּען די פּראָדוקטען און ביים קאָכען. די ארבייטסלאָזע קאמעראַדען האָבען זיי צוגע-האַלפּען, געטאָן די שווערסטע ארבייטען, און אין עטליכע טעג צייט איז אלעס געגאנגען ווי געשמירט. נאָך די מאָהלציטען פלעגט מען אַראַנזשירען פּאַרלעזונגען אָדער מען פלעגט דיסקוטירען איבער די וויכטיגסטע טאָג-פּראָגען. איבעראַל האָט געהערשט א פּרעכטיגער גייסט; ס'האָט אויסגעקוקט, אזוי ווי די קאטאסטראָפּע, וועלכע האָט אריינגעשלעפט גאנץ אייראָפּא אין איהר וויכער, וואָלט נאָך פּעסטער און הארציגער פארקניפט די באַנדען פון סאָלידאַריטעט צווישען אונזערע קאמעראַדען.

קראַפּאַטקין, וועלכער האָט פון שטענדיג אַן אַרויסגעצייגט א באַזונדערע סימפּאַטיע צו דער אידישער ארבייטער-באַוועגונג אין לאַנדאָן, האָט זיך זעהר שטאַרק אינטערעסירט מיט אונזער אונטער-נעמונג און האָט אונז באַזוכט אין ענגערן קרוין, כדי זיך צו באַקע-

נען מיט דער אינערליכער אָרגאַניזאַציע פון אונזער קאָמוניסטישער קיר, וועלכע ער האָט א קורצע צייט נאָכדעם דערמאָנט מיט לויב אין אן אַרטיקל אין דער ענגלישער אַנאַרכיסטישער צייט־שריפט „פּרידאָם“. די אָרגאַניזאַציע איז געווען גאַנץ איינפאַך. ס'איז ניט געווען קיין באַשטימטער פּרייז פאַר די מאָהלצייטען. יעדער האָט געגעבען וואָס ער האָט געקאָנט, און דער וואָס האָט גראַד גאַרנישט געהאַט, איז געווען פּונקט אזוי ווילקאָמען ווי יעדער אַנדערער. א טייל פון די גענאָסען, וועלכע האָבען נאָך געהאַט אַרבייט, פלעגען אוועקגעבען דער קיר רעגעלמעסיג זייער גאַנצען לויב פון דער וואָך. אַנדערע, וועלכע האָבען נאָך וואַכען־לאַנגער אַרבייטסלאָזיגקייט ענדליך געהאַט געפונען א שטיקעל באַשעפטיגונג אין וואָס פאַר עס איז פּראָווינץ־שטאַרט, פלעגען פון דאָרט צושיקען רעגעלמעסיג זייער ביישטייערונג, כדי לויט זייערע כוונות צו העלפּען די דאָזיגע אונטערנעמונג פון פּראַקטישער סאָלידאַריטעט און געגענווייטיגער הילף. פיעל פון אונזערע פאַרהייראַטע גענאָסען האָבען ניט אַרויסגעלאָזט דעם פאַרענדיגען צו קומען וועניגסטענס א פאַר מאָל אין דער וואָך עסען נאכטמאָהל צוזאַמען מיט זייערע פאַמיליעס אין דער קיר פון דער קאָמונע. מיט איין וואָרט, ס'האַט זיך דאַמאָלס אין אונטערע רייען געלאָזט מערקען א גייסט, ווי מען טרעפט איהם געוועהנליך בלויז אין די ערשטע יוגענד־פּאַזען פון א באַוועגונג.

אזוי ווי מיר זיינען געווען איבערצייגט, אז עס קומען אָן פאַר אונז שווערע צייטען, האָבען מיר באַשלאָסען צו פאַרקלענערן דעם פאַרמאָט פון „אַרבייטער פּריינד“, כדי אויף אַזאָן אופן לייכטער צו קאָנען דורכטראָגען די צייטונג. אין דערזעלכער צייט האָבען מיר אַרויסגעלאָזט אן אויפּרוף צו די גענאָסען אין אויסלאַנד, באַזונדערס אין אמעריקא, און זיי געבעטען אונז ווי ווייט מעגליך בייצושטעהן, כדי צו זיין צוגעגרייט צו אַלעס וואָס קאָן קומען. גראַד אין יענע טעג זיינען אָנגעקומען צו אונז אונזער אַלטער פּריינד דר. מיכאַל קאַהן און זיין בראָווע לעבענס־באַגלייטערין, זיי האָבען ביידע, פאַר'ן אויסברוך פון קריג, אונטערנומען א ריזע קיין אייראָפּאַ, און זייענדיג אין וויען זיינען זיי איבעראַשט געוואָרען פון

דער קאטאסטראפע. בלויז מיט גרויס מיה איז זיי אלס אמעריקא נער, געלונגען זיך אריבערצוכאפען איבער דער שווייצארישער גרעניץ און פון דארט איבער פאריז קיין לאנדאן. ביידע האבען זיך זעהר געפרעהט מיט אונזער שטעלונג צו דער מלחמה און נאך מעהר מיט דער טעטיגקייט, וועלכע זיי האבען ביי אונז געפונען. זיי האבן בען באזוכט אונזער קיך און מיט אונז צוזאמען געגעסען אונזער ארעמע מאהלצייט. אזוי ווי אלס „פיינדליכער אויסלענדער“ איז מיר געווען פארבאטען אריבערצוטערעטען דעם „תחום“ פון פינף ענגלישע מייל, האב איך זיי ניט געקאנט באגלייטען צו קראפאט קיין, וועלכער האט דעמאלט געוואוינט אין ברייטאן, און איך האב עס איבערגעלאזט פאר מיין פרוי צו שפיעלען די פיהרער-ראלע. אבער דערפאר האב איך אונזער פריינד געפיהרט צו מאלאטעסטאן, וועמעס וואוינונג איז ניט געווען זעהר ווייט פון מיינער.

מאלאטעסטא האט אונז אויפגענומען מיט זיין געווענליכער הארציגקייט. אונזער געשפרעך האט זיך נאטירליך געדעהט ארום דער מלחמה און איהרע ווארשיינליכע פאלגען. איך האב מאלאטעסטאן זינט א שטיקעל צייט ניט געהאט געזעהן. מיר האבען זיך געטראפען קורץ פאר'ן אויסברוך פון'ם קריג. דאמאלס איז ער נאך געווען צימליך אפטימיסטיש געשטימט און זיין מיינונג איז געווען, אז די הערשענדע קלאסען וועלען ניט אזוי לייכט דערלאזן זען עס זאל קומען צו אזא מוראדיגער קאטאסטראפע, וועלכע וואלט סוף כל סוף — דערפון איז ער געווען איבערצייגט — געמוזט פיהרען צו אן ערא פון געוואלטיגע רעוואלוציאנערע אויפטרייסלונגען אין גאנץ אייראפא. מאלאטעסטא האט זיך ערשט מיט א קורצער צייט פאר דעם געהאט צוריקגעקערט פון איטאליע. ער איז דארט געווען די נשמה פון דעם גרויסען אויפשטאנד וואס האט אויסגעבראכען אין יוני 1914, און וועלכען די רעגירונג האט בלויז מיט גרויסע שוועריגקייטען געקאנט אונטערדריקען. מיר האבען דאן געלעבט אין אנגסטיגע זארגען וועגען איהם, וואָרים די איטאליע-נישע פאליציי האט ניט געשפארט קיין מיה צו ארעסטירען דעם אלטען אונזשטערבארען רעבעל. די ערשטע ידיעה, אז מאלאטעסטא

טא איז אריינגעפאלען צו די פאליציאנטען אין די הענט, האָט זיך צום גליק ניט באשטעטיגט. באַלד נאָכדעם האָבען די צייטונגען פאַרשפּרייט די באַבע־מעשה, אז ער ליגט באַהאַלטען ערגעץ אין דער קליינער רעפּובליק סאַן מאַרינאַ. אונזער פּרייד איז דערום געווען גרויס, ווען ער איז פּלוצלונג, דעם 27טען יוני, אָנגעקומען געזונט און מונטער קיין לאַנדאָן. בעת ווען א גאַנצע ארמיי פון דעטעקטיווס האָט איהם ארומגעזוכט ווי א שפּילקע אין גאַנץ איטאַליע, האָט זיך איהם איינגעגעבען צו אַנטלויפען, און פאַרשטעלט אלס פּויער איז ער אריבער די שווייצאַרישע גרעניץ. ער האָט בלויז געמוזט אָפּפערן זיין באַרד. ניט קוקענדיג אויף דעם וואָס דער אויפשטאַנד איז אונטערדריקט געווארען איז מאַלאַטעסטאַ פּונדעסטוועגען גע- ווען פול מיט האַפּנונג און האָט ניט אויפּגעהערט צו רעדען מיט לויב וועגען דעם גייסט, פון וועלכען די ארכיטעקטור־באוועגונג פון איטאַליע איז דעמאָלט געווען דורכגעדרונגען. א קורצע צייט נאָכ- דעם ווי ער איז אָנגעקומען קיין לאַנדאָן האָט ער אין דייטשען קלוב געהאַלטען א פאַרטראַג, אין וועלכען ער האָט אונז געשילדערט זיינע לעצטע ערפאַרונגען. ווי געווענליך, האָט ער גערעדט פראַנצויזיש, און איך האָב דאָן די רעדע זיינע, וועלכע האָט אויף אונז אַלעמען געמאַכט א שטאַרקען איינדרוק, איבערזעצט אין דייטש.

די האַפּנונגספולע שטימונג, וועלכע מאַלאַטעסטאַ האָט מיט געבראַכט מיט זיך פון איטאַליע, איז אָהן צווייפעל געווען די הויפט אורזאַך פאַרוואָס ער האָט ניט אזוי הויך אָפּגעשאצט די געפאַר פון דעם דראַהענדען קריג. נו, זיינען מיר אבער איצט געשטאַנען פנים אל פנים מיט לעבעדיגע פאַקטען. דר. קאָהן האָט דערצעהלט וועגען די איינדרוקען, וועלכע ער האָט געהאַט אין וויען און בעת זיין געפערליכער רייזע קיין לאַנדאָן. מאַלאַטעסטאַ האָט זעהר ערנסט באַטראַכט די לאַגע, איז אָבער געבליבען ביי זיין שטאַנד- פּונקט, אז די מלחמה וועט זיך מוזען ענדיגען מיט א גרויסער רע- וואָלוציאַנערער עפּאָכע. — מען האָט שוין דאָן אין ענגלאַנד געמאַכט אַן אָנהויב מיט דער אינטערנירונג פון די דייטשען, און אין אונזער שמועס זיינען מיר אויך געקומען אויף דער דאָזיגער פראַגע. מאַ-

לאַטעסטע האָט מיר געקלאַפט אויף דער פלייצע און מיט א שמייד-
 כעל באַמערקט: „נו, דיך וועט די ענגלישע רעגירונג געוויס ניט
 פאַרדעכטיגען אלס שפיאָן פון'ם קייזער און זי וועט דיך מסתמא
 לאַזען צורוח“. איד האָב ליידער ניט געקאָנט קוקען אזוי אַפטי-
 מיסטיש אויף די געשעהענישען און איד האָב איהם לאַכענדיג
 געענטפערט, אַז פון פאַרזיכטיגקייט וועגען בין איד גרייט אויף אלע
 איבעראַשונגען. באַזונדערס ביטער האָט מאַלאַטעסטע געאור-
 טיילט איבער דער שטעלונג וואָס קראַפאטקין, טשערקעסאָוו, גראָוו
 און עטליכע אנדערע קאָמערארען האָבען גענומען צום קריג. איד
 האָב געזוכט איהם צוצוגלידערן די מאַטיווען פון אַט דער שטעלונג,
 ווי איד האָב זיי מיר אליין ערקלערט, אָבער ער האָט מיניע טענות
 ניט געוואָלט אַננעמען. ענדליך האָבען מיר זיך געוועגענט, און אין
 עטליכע טעג ארום זיינען אונזערע ביידע אמעריקאנער פריינט אפ-
 געפאָהרען קיין ניו־אָרק, וואו מען איז שוין געווען שטארק באַאוומט.
 דרהינט וועגען זיי.

דערווייל האָט די ענטוויקלונג פון די געשעהענישען אַנגענומען
 איהר אומפאַרמיירליכען גאַנג. די ווילדע העצעריי פון די נאַרטי-
 קליי-צייטונגען געגען די דייטשען אין ענגלאַנד האָט אריינגעטרי-
 בען דעם עולם אין א קראַנקהאפטער שטימונג. אומעטום האָט מען
 געזעהן דייטשע שפיאָנען. אין יעדען צופעליגען אומגליקספאַל האָט
 מען דערקענט די אומזיכטבאַרע האַנד פון די „פיינדליכע אויסלענ-
 דער“. אזוי ווי די רעגירונג האָט זיך נאָך אַלץ געקוויינקעלט צו
 אונטערנעמען מאַסען-אַרעסטען, פילייכט ניט אזוי צוליעב מענשען-
 פריינדליכקייט ווי דערפאַר ווייל מען האָט פשוט ניט געוואוסט
 וואו מען זאָל אַהינטאָן די אלע אַרעסטירטע, האָבען זיך די „פא-
 טריאָמען“ באַנוצט מיט אַנדערע מיטלען. זיי האָבען גענומען אלס
 מוסטער די מעטאָדען פון די שוואַרצע מאות אין רוסלאַנד און אָר-
 גאַניזירט פאַנגראָמען אויף דער דייטשער באַפעלקערונג. אין דעפּט-
 פאַרד, אַלר קענט ראָוד, בריקסטאָן און אביסעל שפעטער אויך אין
 אנדערע געגענדען פון לאַנדאָן, דער עיקר אין פאַפלאַר, האָבען זיך
 אין מיטען אָקטאָבער צוזאַמענגענומען גרויסע מחנות פון מענשען

אויף די גאסען און אטאקירט די קראָמען פון די קליינע דייטשע געשעפטס-לייט. די גאנצע געשיכטע האָט אין אלע איהרע רעבע-
 לירענדע איינצעלהייטען געטראָגען דעם געשטעמפעלטען כאַראַקטער
 פון אַ רוסישען פּאָגראַם, ניט מעהר וואָס עס האָט זיך דאָ ניט גע-
 האַנדעלט וועגען אידען, נאָר וועגען דייטשען. מען האָט געפלינ-
 דערט די קראָמען, זיך אריינגעריסען אין די וואוינונגען, צובראָכען
 די מעבעל און ארויסגעוואָרפען די שטיקער דורד'ן פענסטער אין
 גאס אריין. אין איינצעלנע פאלען האָט מען זאָגאר געזוכט אונטער-
 צוצינדען די הייזער. גליקליכערווייז האָבען זיך די שוצלאָזע אָפּפער
 פון אַט די פינסטערע אָנגריפען נאָך געקאָנט ראַטעווען באַצייטענס;
 אַ טייל פון זיי זיינען אַנטלאָפּען איבער די דעכער, כדי וועניגס-
 מענס ארויסצוקומען מיט'ן לעבען. די פּאָליציי איז געווען אַבסאָ-
 לוט מאַכטלאָז, און מען האָט געמוזט האָבען מיליטער, אום צו אונ-
 טערדריקען די אומרוהען. פיעל פּערזאָנען זיינען אַרעסטירט געוואָ-
 רען, צווישען זיי עטליכע סאָלדאָמען, וועלכע האָבען אַנטייל גענו-
 מען אין די פּאָגראַמען. מען האָט פאַראורטיילט איבער פּערציג פון
 די אַרעסטירטע, אָבער אַט די אַרעמע טייוואָלים זיינען זיכער געווען
 די אומשולדיגסטע אין דער גאַנצער געשיכטע. יעדער איינער וואָס
 איז נאָר ניט געווען בלינד האָט געקאָנט זעהן, אַז מען האָט דאָ ניט
 געהאַט צו טאָן מיט ספּאָנטאַנע אויסברוכען פון בלינדען פּאָלקס-
 צאָרן, נאָר מיט קינסטליך אָרגאַניזירטע אומרוהען, וועלכע האָבען
 איינפאַך געהאַט דעם צוועק צו טרייבען די רעגירונג צו מאַסען-
 אינטערנירונגען פון די „פיינדליכע אויסלענדער“. די אמת'ע מאַ-
 כער פון דער זאך האָבען זיך, ווי שטענדיג ביי אַזעלכע געלעגענ-
 הייטען, געהאַלטען פאַרשטעקט הינטער די קוליסען און צוגעקוקט
 ווי די אַרעמע טייוואָלים, וועלכע האָבען זיך געלאָזט פון זיי פאַר-
 פירען. האָבען אַליין אויפגעגעסען די קאַשע וואָס זיי האָבען פאַר-
 קאַכט. אַחוץ דעם וואָלט די רעגירונג סיי ווי קוים געהאַט דעם מוט
 צו טשעפען די אמת'ע רעדעל-פיהרער, וועלכע זיינען איהר זיכער
 ניט געווען אומבאַקאַנט.

די טאַקטיק פון די פּאָגראַמען האָט אַלזאָ אויך ניט פאַרפּעהלט

צו האָבען איהר באַצוועקטע ווירקונג. די רעגירונג האָט זיך אויף אַ שאַרפערן אופן גענומען אַרעסטירען די דייטשען, און ווי דער שטייגער איז, האָט מען זיך דאָ באַנוצט מיט דעם שיינעם תירוץ, אַז צוליב דער אַלגעמיינער אויפֿרעגונג איז מען געצוואונגען זיי צו אינטערנירען פון זייער „אייגענער זיכערקייט“ וועגען. כדי צו באַ-רוהיגען די אויפֿגערעגטע געמיטער האָט די רעגירונג געלאָזט וויסען, אַז מען וועט אינטערנירען אַלע „פּינדליכע אויסלענדער“, ניט מאַכענדיג קיין באַשטימטע אויסנאַמען. אונטער אָט די אומשטענדען האָבען מיר — דאָס הייסט מיין פּריינד ל., דער מענעדזשער פון אונזער צייטונג, אַ געבוירענער עסטרייכער, און איד—געמוזט יעדע שטונדע ערוואַרטען אונזער אַרעסט, בפרט נאָך אַז דער „ארכיטער פּריינד“ האָט דאָן געהאַט אַנגענומען די שאַרפֿסטע שטעלונג געגען דער פּאַרלאָמאַנטאַטיק פון די שאַוויניסטען און געגען דער מלחמה בכלל. מיר האָבען דערום אַרויסגעלאָזט נאָך אַן אויפרוה צו די קאַ-מעראַדען וואָס איז ערשינען אינ'ם נומער פון 28טען אָקטאָבער, און אין וועלכען מיר האָבען זיי אויפֿגעפּאָדערט אויף ווייטער צו בלייבען טריי אונזער צייטונג, אויך דאָן ווען מיר ביידע זאָלען מעהר ניט קאָנען נעמען קיין אַנטייל אין איהר אַרויסגאַבע. אָט דער נר מער איז גראַד געווען פּאַרטיג צום דרוק, ווען ל. איז אַרעסטירט געוואָרן. אין דערזעלבער צייט זיינען אויך פּאַרנעקומען גרויסע אַרעסטען אין וועסט ענד. די פּאָליציי האָט זיך אַריינגעריסען אין דעם פּאַרזאַמלונגס-לאַקאַל פון די דייטשע גענאַסען און אַרעסטירט אַלע אַנוועזענדע. אין איסט ענד איז, אַחוץ ל., אַרעסטירט גע-וואָרן גענאַסע ה. פּריינד, און מיט עטליכע וואָכען פּריהער אונזער אַלטער קאַמעראַד, ל. זום.

די אַרעסטירונג פון אַזויפיעל קאַמעראַדען האָט פאַר אונז גע-שאַפען אַ נייע שווערע אויפגאַבע. די מעהרסטע פון די אינטער-נירטע גענאַסען זיינען געווען אַבסאָלוט אַהן מיטלען, און מען האָט פאַר זיי געמוזט שאַפען הילף. איד האָב אין דעם זין אין „אַרביי-טער פּריינד“ אַפּגעדרוקט אַן אויפרוה, וועלכער איז זעהר וואַרם אויפגענומען געוואָרן פון די לעזער. עס האָט זיך פּאַרמירט אַ באַ-

זונדער קאָמיטעט, וועמעס אויפגאבע איז געווען אויף אַ סיסטע-
מאַטישען אופן צו זאָרגען פאַר דער אונטערשטיצונג פון די אינטער-
נירטע קאָמעראַדען. איך אליין בין ניט געווען קיין מיטגליד פון
דער דאָזיגער קערפערשאַפט, ווייל איך האָב דאָך געמוזט זיך ריכ-
טען יעדע מינוט אַרעסטירט צו ווערן. האָט אַלזאָ מילי וויטקאָפּ-
ראַקער איבערגענומען דעם פאַראַנטוואָרטליכען פּאָסטען פון סעק-
רעטאַריאַט, וואָס זי האָט מיט דער גרעסטער איבערגעבענקייט און
טרייקייט אָנגעהאַלטען ביז דעם טאָג פון איהר אַרעסט, וואָס איז
געקומען אַכצעהן מאָנאַט שפּעטער.

פונקט אין דערזעלבער צייט האָט זיך אָנגעהויבען שמאַרק רודערן
אין אַלע קרייזען פון דער אַנאַרכיסטישער באַוועגונג אין ענגלאַנד.
קראַפּאַטקין האָט עפענטליך גענומען אַ שמעלונג צו דער מלחמה.
איך האָב שוין פריהער באַמערקט, אז די פון אונזער ענגערן קרייז,
וואָס האָבען זינט יאָהרען-לאַנג געהאַט פּערזענליכע באַציהונגען מיט
קראַפּאַטקין'עו, זיינען שוין פון אַ צייט אָן געווען באַקאַנט מיט
זיינע אַנוכיטען איבער'ן קרייז. אָבער אזוי לאַנג ווי ער איז ניט
אַרויסגעקומען מיט זיין מיינונג אין דער עפענטליכקייט, האָבען
מיר ניט געקאַנט אָפען און קלאַר אַרויסברענגען אין דער צייטונג
אונזער שמעלונג צו איהם. נו, האָט ער זיך אליין ענטשלאָסען
אַרויסצוטרעטען מיט זיין אַנשוואַונג אין זיין באַקאַנטען בריף צו
דעם שוועדישען פּראָפּעסאָר סטעפען, וואו ער האָט קלאַר אויסגע-
דריקט זיין שמעלונג. ער האָט מיר צוגעשיקט אַ קאָפּיע פון דעם
דאָזיגען בריף, וואָס איך האָב גלייך פאַרעפענטליכט אין „אַרביי-
טער פריינד“. אַצונד האָט מען געמוזט נעמען אַ קלאַרע און ניט-
צוויידיטיגע שמעלונג, וואָרים יעדער מיטעל-זעג איז דאָ געווען
אויסגעשלאָסען. די זאך איז מיר געלעגען זעהר נאָהנט, מעהר ווי
די מייסטע פריינט מיינע האָבען זיך געקאַנט פאַרשמעלען. קראַ-
פּאַטקין איז, אזוי צו זאָגען, געווען דאָס גרויסע עראייגניס פון מיין
לעבען. דאָס שטודירען פון זיינע שריפטען האָט געגעבען מיין
גייסטיגער ענטוויקלונג אַ באַשטימטע ריכטונג, וועלכע איז געווען
ענטשיידענד פאַר מיין גאַנצען שפּעטערדיגען לעבען. דערצו האָט

מיד דער באַנד פון א לאַנגיעהריגער פערזענליכער פריינדשאַפט פאַרקניפט מיט איהם. ער איז פאַר מיר געווען איינער פון די ליעב־סטע מענשען, מיט וועלכע איך האָב זיך ווען געטראָפּען, און מיין פערזענליכע פאַרעהרונג פאַר איהם איז געווען אונבאַגרענעצט. אונטער אַזעלכע אומשטענדען איז מיר ניט לייכט געווען צו מוזען אַפּען אַרויסטרעטען געגען איהם. אָבער עס האָט זיך דאָ געהאַט דעלט וועגען אַ געוויסענס־פּראַגע, און דאָ האָט ניט געקאַנט, דאָ האָט ניט געטאַרט זיין קיין שום קווינקלען זיך. קיין צווייפּעל, דאָס וואָס קראַפּאַטקין האָט געזאָגט, איז געווען דער אויסדרוק פון זיין טיעפּסטער אינערסטער איבערצייגונג. אַ טייל פון זיינע אויס־פיהרונגען האָבען מיר זאָגאַר אויסגעקוקט צו זיין דורכאויס באַ־גרינדעט, אָבער זיין שטאַנדפּונקט בכלל איז, לויט מיין מיינונג, געווען פאַלש און האָט געמוזט פיהרען צו אומגליקליכע פּאַלגען פאַר דער באַוועגונג. דאָס איז ניט געווען בלויז מיין מיינונג — די גאַנץ גרויסע מעהרהייט פון די גענאָסען אין ענגלאַנד און אין אַלע אַנדערע לענדער האָבען געהאַט דיזעלכע איבערצייגונג, הגם זיי האָבען געגעבען אַ פאַרשידענע ערקלערונג פאַר דער אורזאך פון קראַפּאַט־קינ'ס שטעלונג.

די צווישען אונז, וועלכע זיינען געווען פערזענליך באַפריינד־דעט מיט קראַפּאַטקין'ען, האָבען געוואוסט, אַז נאָך אין דער צייט פון'ס רוסיש־אַפּאַנישען קריג, אין 1904, און שפעטער אין דער צייט פון דער באַלקאַנישער מלחמה, אין 1912, האָט ער אָנגענומען אַ שטאַנדפּונקט, וואָס האָט פאַר אַ טייל פון אונז אויסגעקוקט מאַדנע. אסך פון זיינע ענגערע פריינט, ווען זיי האָבען זיך דער־וואוסט וועגען זיין שטעלונג צו דער וועלט־מלחמה, זיינען דערפאַר געווען גענייגט צו גלויבען, אַז עס האַנדעלט זיך דאָ וועגען אַ גע'ירש'ענטען פאַראורטייל וואָס קראַפּאַטקין האָט, אַזוי צו זאָגען, איינגעזויגען מיט דער מוטער־מילך, און פון וועלכען ער האָט זיך, לויט זייער מיינונג, קיינמאַל ניט געקאַנט באַפרייען. איך וויל דאָ ניט אונטערזוכען, אויף ווי ווייט אַט די מיינונג איז געווען באַגרינד־דעט אָדער ניט. מעגליך, אַז אַ שטיק אמת איז דעריין פאַראַן.

אַבער די הויפט־אורזאך פון זיין דאמאָלסדיגער שמעלונג דאַרף מען, לויט מיין פערזענליכער אויפפאַסונג, זוכען אין זיין באַזונדערער אַנשוואונג פון דער מאָדערנער געשיכטע.

פאַראַן היסטאָריקער, וועלכע לאָזען זיך אַזוי שטאַרק אַרײַן אין די איינצעל־היימען פון אַ געוויסער עפּאָכע, אַז זיי זיינען דורכאויס ניט אימשטאַנד צו דערקענען און ריכטיג צו ערקלערען די סאַמע וויכטיגסטע גרונדזאָגען איהרע. קראַפּאַטקין איז, אַזוי צו זאָגען, געווען א טיפישעס געגענשטיק, אַ היפּוך צו דעם דאָזיגען מין גע־שיכטס־פאַרשער. אַ דאַנק זיין אַנאַליטישען שאַרפען בליק און זיין גלענצענדער פעהיגקייט צו ציהען טיפ־באַגרינדעטע סינטעטישע שלוסען פון געגעבענע פאַקטען, האָבען מיר שמענדיג די הויפט־זאָגען פון אַן עפּאָכע קלאַר פאַר די אויגען; דערביי פלעגט אַבער ניט זעלטען טרעפען מיט איהם, אַז ער האָט פאַרזעהן אָדער צו לייכט אַפּגעשאַצט געוויסע פרטים, וועלכע זיינען אָפט פון גרויסער וויכטיגקייט פאַר דאָס פאַרשטעהן פון אַ געשיכטליכען פּעריאָד. אַזאַ זעלטענע מתנה, מיט וועלכער גרויסע גייסטער זיינען געווענליך געבענשט, האָט אָהן אַ שום ספּק איהרע מעלות, דערמיט וואָס זי גיט אונז אַ קלאַרען באַגריף וועגען דעם עצם ענין, דעם סאַמע גרונד פון אַ זאך. אָהן דער דאָזיגער מתנת וואָלט יעדענפאַלס קיינ־מאַל ניט געקאַנט געשריבען ווערן אַזאַ טיפ־געהענדיג און גרינדליך ווערק ווי די „געגענזייטיגע הילף“. אַבער זי האָט אויך איהרע חסרונות, וועלכע מיר טאַרען ניט פאַרקוקען, אויב מיר ווילען ניט אָפט אַראַפּעהן פון וועג.

די געשיכטס־עפּאָכע, וואָס האָט מעהר און טיפּער פון אַלע אַנדערע באַשעפּטיגט קראַפּאַטקין'ן, איז געווען די גרויסע פּראַנ־ציוזישע רעוואָלוציע. שוין באַלד נאָך זיין אַנטלויפּען פון רוסלאַנד האָט ער זיך גענומען אויספאַרשען די קוואַלען פון יענער געוואַל־טיגער עפּאָכע, און שוין דעמאָלט האָט ער זיך אַרומגעטראָגען מיט דעם געדאַנק צו שרייבען אַ ווערק איבער יענער מעכטיגער באַווע־גונג, וועלכע האָט זיך ווי אַ שטורם־ווינט דורכגעצויגען איבער גאַנץ אייראָפּא. דער לאַנגער פּעריאָד פון רעאַקציע, וועלכער האָט זיך

אנגעפאנגען מיט דעם אונטערנאנג פון די אלטע פעדעראליסטישע אינסטיטוציעס און מיט דער ענטשטעהונג פון'ם גרויסען שאטאס־בנין אין אייראָפּא אין משך פון 16טען און 17טען יאָרהונדערט. איז פּלוצלינג איבערגעשלאָגען געוואָרן דורך דעם אויסברוך פון דער גרויסער רעוואָלוציע. אַן אלטע וועלט איז מיט אַ קראַך צופאַלען איז שטיקער, און נייע, אומגעריכטע פּערספעקטיווען האָבען זיך געעפּענט אויף אלע געביטען פון'ם געזעלשאַפּטליכען לעבען. מיט רעכט האָט קראַפּאַטקין געזעהן אין אלע שפּעטערדיגע רעוואָלוציאַ־נערע אויפשטאַנדען אין אייראָפּא, און באַזונדערס אין דער רעוואַ־לוציע־עפּאָכע פון 49-1848, בלויז דירעקטע פּאָלגען און פּאַרטוע־צונגען פון דער גרויסער געשעהעניש פון 1794-1789. אויך די גאַנצע אידעע־וועלט פון די גרויסע פּראַנצויזישע סאָציאַליסטישע דעג־קער, וועלכע האָבען ענטוויקעלט זייערע טעאָריעס אין דער ערשטער העלפט פון פּאַרגאַנגענעם יאָרהונדערט, איז צום גרעסטען טייל געבוירען געוואָרען פון'ם גייסט פון דער גרויסער רעוואַ־לוציע. אויף אַזאַ אופן זיינען די פּראַנצויזען געוואָרען דאָס רעוואָלוציאַנערע פּאָלק פון אייראָפּא, דער זויער־טייג פון אונזער מאַדערן־געזעלשאַפּטליכער ענטוויקלונג.

די דייטש־פּראַנצויזישע מלחמה, 71-1870, האָט פּלוצלינג גע־מאַכט אַ סוף צו דער דאָזיגער ענטוויקלונג. די ענטשטעהונג פון'ם דייטשען מיליטער־שטאַט אונטער דער אויבערהערשאַפט פון פּריי־סען און די אַנעקסירונג פון עלזאַס־לאָטרינגען האָבען אין אייראָפּא געשאַפען אַ נייע פּאָליטישע לאַגע און געגעבען דער גאַנצער געזעל־שאַפּטליכער ענטוויקלונג אַן אַנדער ריכטונג. די גייסטיגע פּיה־רונג אין אייראָפּא איז אַריינגעפאַלען אין די הענט פון אַ פּאָלק, וואָס האָט ניט געהאַט קיין שום רעוואָלוציאַנערע טראַדיציע, און וועמעס פּיהרער עס האָבען זיך דאַן פּאַרגענומען אוועקצולייגען אַ שטרענג מיליטערישען שטעמפל אויף זיין גאַנצער אינערליכער ענט־וויקלונג. אַזוי איז ענטשטאַנען אין אייראָפּא אַ נייער פּעריאָד פון רעאַקציע—די רעאַקציע פון'ם מאַדערנעם מיליטאַריזם און פון'ם ביוראָקראַטישען שטאַט, וועלכען באַקומן האָט באַצייכענט אַלס

דער פּעריאָד פּוֹ'ם „ביסמאַרקיאַניזם“ פּראַנקרייך, וועלכע איז געלענען אויף דער ערד א מאַפעלט־געשלאַגענע דורך דעם פּאַרלאַ- רענעם קריג און דורך דער מורא'דיגער נידערלאַגע פון דער פּאַריזער קאָמונע, איז אַצונד געווען געצוואונגען צו קאָנצענטרירען אלע איהר רע כוחות צו דערהאַלטען איהר נאַציאָנאַלע זעלבסטשטענדיגקייט, וועלכע האָט ניט אויפגעהערט צו זיין אין געפאַר אַ דאַנק ביס- מאַרק'ס געוואַלט־פּאָליטיק. אַזוי איז ענטשטאַנען יענע עפּאָכע פון אַ נאַציאָנאַליזם, געטריבען ביז'ן סאַמע שפּיץ, און די פּאַרנע- טערונג פון דער אַרמיי וואָס האָט אַרײַנגעצויגען אין איהר נעץ פּראַנקרייך'ס בעסטע גייסטער, וועלכע וואַלטען אונטער אַנדערע אומשטענדען געדינט די אינטערעסען פּוֹ'ם סאַציאַליזם און פון דער סאַציאַלער רעוואָלוציע. אונטער אָט די צושטענדען איז קיין וואונדער ניט געווען וואָס איראַפּא איז אַלץ מעהר און מעהר פאַר- וואַנדעלט געוואָרן אין אַ רײזיגער קאַזאַרמע און האָט אויסגעזעהן ווי אַ באַוואַפענטער לאַגער וואָס האָט פאַרזעהרט אַלץ גרעסערע טײל- לען פון די נאַציאָנאַלע הכנסות פון די פעלקער. אָבער וואָס מעהר איראַפּא איז מיליטאַריזירט געוואָרן, אַלץ מעהר האָט זיך פאַר- שטאַרקט די רעאַקציע אין אַלע אַנדערע געביטען און אַלץ גרעסערע שטיינער האָט זי געלייגט אין וועג פון דער נאַטירליכער סאַציאַלער ענטוויקלונג.

דאָס זײַנען, נאָך מײַן מײַנונג נאָך, געווען קראַפּאַטקינ'ס גע- דאַנקען־גאַנגען. ווען עס האָט אַלזאָ אויסגעבראַכען די מלחמה אין אויגוסט 1914, און די דײַטשע אַרמײַען זײַנען אַרײַנגעפאַלען אין בעלגיען, איז פאַר איהם געווען בלוז איין לאַזונג — אַ וואָרף צו טאָן אַנטקעגען דעם דײַטשען אַנפאַל אַ פאַראייניגטע מערב־איראַפּא און אונטער אַלע אומשטענדען צו שלאָגען דײַטשלאַנד, ווי גרויס דער פּרײז זאָל ניט זײַן. איך האָב דאָס געפּיהל, אז אין דער דאָזיגער אײבערצייגונג זײַנער איז ער וועניגער בעאיינפלוסט געוואָרן פון אַ פאַרערבטען רוסישען פּאַטריאַטיזם, ווי אַ טײל פון זײַנע אַלטע פּרײנט האָבען ערקלערט, נאָך אז ער איז גיכער פון אַלץ געווען באַזעעלט פּוֹ'ם וואונש צו ראַטעווען דעם פּרײהייטליכען גײסט אין

איראפא — די ירושה פון דער גרויסער רעוואָלוציע. איך בין אויך איבערצייגט, אז קראַפּאָטקין איז ניט געווען אזוי נאַאיוו צו שאַצען די שטאַטס־מענער פון די אַליאירטע העכער, איידער זיי זיינען ווירקליך ווערט געווען. אויב ער האָט, ניט קוקענדיג אויף דעם אלעם, זיך דאָך געשטעלט אויף דער זייט פון דער „אַנטאַנט“, איז דאָס, לויט מיין מיינונג, געשעהן בלויז דערפאַר, ווייל ער איז געווען איבערצייגט, אז צוליב דער אַנדערש פאַרמירטער קולטור פון די מערב־איראָפּעאישע פעלקער וועלען די רעגירונגען זייערע זיין גע־צוואונגען זיך צו רעכענען מיט די פּרויהייטליכע טראַדיציעס. אין פאַרגלייך מיט די הערשער פון דער מיליטאַריסטישער דייטשלאַנד, האָבען זיי איהם אויסגעקוקט צו זיין א קלענערער איבעל.

אויף ווי ווייט אָט די געדאַנקען־גאַנגען זיינען געווען אין אייניג קלאַנג מיט דער ווירקליכקייט, און באַזונדערס, צי זיי האָבען באַ־רעכטיגט קראַפּאָטקין'ן צו די שלוסען וואָס ער האָט געצויגען, — דאָס איז, פאַרשטעהט זיך, געווען אַן אַנדער פּראַגע. איך האָב גע־קאָנט פאַרשטעהן זיין שטאַנדפּונקט און ריכטיג אַפּשאַצען זיינע גרינד־דע, אָבער מיט'ן בעסטען ווילען האָב איך ניט געקאָנט טיילען זיינע אַנזיכטען אין דער דאָזיגער פּראַגע. אין געגענטייל, קראַפּאָטקין'ס שלוסען האָבען מיר אויסגעקוקט צו זיין אין אַפּענעם ווידערשפּורד מיט די עלעמענטאַרסטע פּרינציפען פון'ס אַנאַרכיזם. אין דעם זינן האָב איך איהם געענטפּערט אין פיער לאַנגע אַרטיקלען אין „אַר־בייטער פּריינד“, וועלכע זיינען ערשינען אין אַקטאָבער און נאָוועמ־בער 1914. היינט, ווען איך שרייב די דאָזיגע שורות, זיינען שוין כמעט אריבער צוועלף יאָהר זינט יענע מוראָדיגע טעג. א געוואָל־טיגע שטיק געשיכטע האָט זיך זינט דאָן אַפּגעשפּילט, און מער ווי איין שנעל געפאַסטער אורטייל פון יענער צייט האָט געמוזט גרינד־ליך פאַרבעסערט ווערן. אָבער איך מוז צוגעבען, אז איך האָב גאר־נישט וואָס צוריקצונעמען פון מיינע דאַמאָלסדיגע ערקלערונגען; אין געגענטייל, פיעל פון דעם וואָס איך האָב דעמאָלט געזאָגט איז פול־שטענדיג באַשטעטיגט און גערעכטפאַרטיגט געוואָרן דורך די געשע־

הענישען פון די פאלגענדע יאָהרען. איך בין ניט שמאָלץ דערמיט; כ'וואָלט ניכער געוואונשען, אז איך זאָל אין דעם פאל האָבען א טעות געהאַט.

נאָכדעם ווי קראפאטקין'ס שמעלונג צום קריג איז אַלזאָ געוואָרן אַלגעמיינ באַקאַנט, האָט זיך אין דער גאַנצער אַנאַרכיסטישער וועלט אויפגעהויבען אַ הייסע דעבאַטע. די פראַגע וועגען פאַר און געגען איז זעהר העפטיג דיסקוטירט געוואָרן, און דערביי האָט מען ליי- דער צייטענווייז אַריבערגעטראָטען דעם גרעניץ פון דעם וואָס איז געווען פאַקטיש צולעסיג. אין שפאַניע זיינען די גענאַסען ווי אין מאַן אַרויסגעטראָטען געגען קראפאטקין'ן, און פון די באַקאַנטע שפאַנישע אַנאַרכיסטען איז געווען בלוז איין ריקאַרדאָ מעלאָ, וועל- כער האָט זיך איינגעשטעלט פאַר קראַפאַטקין'ס אַנויכטען. אין איטאַליע האָבען די קאַמעראַדען גענומען דיזעלביגע שמעלונג. די גאַנצע באַוועגונג, מיט אויסנאַם פון אַ פאַר אוויגערופענע „אינ- דיודינאַליסטען“, האָט זיך אַ קער געטאָן געגען קראפאטקין'ן. עהנ- לייך איז געווען די לאַגע אין אַלע איבעריגע לענדער; בלוז אין פראַנקרייך האָט זיך אַ קליינע צאָהל באַקאַנטע גענאַסען — צווישען זיי זשאַן גראַוו, שאַרל מאַלאַטאַ, שאַרל אַלבער און עטליכע אַנדערע — ערקלערט פאַר קראפאטקין'ס אידעען. מאַלאַטאַ און קאַרנעליסען זיינען זאָגאַר געקומען פון פאַריז קיין לאַנדאָן, כדי די דאָרטיגע קאַמעראַדען צו געווינען אויף זייער זייט. ס'האַט געזאָלט איינגע- רופען ווערן אַן אינטערנאַציאָנאַלע קאַנפערענץ צו דעם דאָזיגען צוועק, אָבער די שמעלונג פון דער איבערגרויסער מערהייט פון די לאַנדאָנער קאַמעראַדען איז געווען אַזא, אז די אינציאָטאַרס פון דעם פלאַן האָבען איהם געמוזט לאָזען פאַלען.

אין עטליכע וואָכען ארום — ס'איז געווען אין מיטען נאָוועמבער — איז אין אַפּיס פון דעם ענגלישען אַנאַרכיסטישען אָרגאַן „פרי- דאָם“ פאַרגעקומען אַ פאַרוואַמלונג, אין וועלכער עס האָבען אַנטויל- גענומען גענאַסען פון די פאַרשידענסטע נאַציאָנאַליטעטען. מאַלאַט- טעסאַט, טשערקעסאָוו, קיעל, שאַפיראַ און אַ גאַנצע רייע אַנדערע באַקאַנטע גענאַסען זיינען געווען אַנוועזענר, און די דעבאַטע וואָס

האָט זיך דאָרט ענטוויקעלט, האָט צייטענוויז אָנגענומען א זעהר ליידענשאַפטליכען כאַראַקטער. טשערקעסאָוו, וועלכער האָט גע- האַלטען מיט קראַפּאטקין און האָט איהם נאָך ווי ווייט מעגליך אַרבערגעשטיגען, האָט גערעדט וועגען דער אומגעהירערער געפאַר וואָס אַ זיעג פון דייטשלאַנד מוז ברענגען מיט זיך פאַר דער גאַנצער פּרייהייטליכער ענטוויקלונג פון איראָפּא. ער האָט אויסגעדריקט די איבערצייגונג, אַז ווען די זאך זאָל זיך ענטוויקלען אין דער דאָ זיגער ריכטונג, וועט דאָס זיין אַן איינפאַכע קאטאַסטראָפּע פאַר דער אַלגעמיינער אַרבייטער-באַוועגונג און עס וועט מווען קומען א פּעריאָד פון אַלגעמיינער רעאַקציע, ווי מען האָט עס נאָך ביז איצט קיינמאָל ניט געהאַט. צוליעב אַט דעם גרונד האָט ער פאַרטראָטען דעם שטאַנדפּונקט, אַז מיר מווען זיך אומבאַדינגט שמעלען אויף דער זייט פון די אַליאירטע, און אַז עס איז אונזער פליכט אַלס רעוואָלוציאָנערען און אַנאַרכיסטען מיט אַלע מעגליכקייטען צו העלפּען די מלחמה, כּדי צו פיהרען צו אַן ענדגילטיגער נידערלאַגע פאַר דייטשלאַנד.

מאַלאַטעסאַ, וועלכער האָט שוין עטליכע מאָל מיט כּעס געהאַט איבערגעשלאָגען טשערקעסאָוו, האָט זיך קנים געקאַנט איינהאַל- טען. זיינע טונקלע אויגען האָבען איינפאַך געשפּריצט מיט פּונ- קען. כּ'האַב איהם קיינמאָל פּרייהער ניט געזעהן אַזוי אויפּגערעגט, ווי אין דעם דאָזיגען אָווענט. ער איז אַרויסגעטראָטען מיט גרויס שאַרפּקייט געגען טשערקעסאָוו, מיט וועמען ער איז זינט צענד- ליגע יאָהרען געווען באַפּריינדעט, און האָט באַצייכענט זיינע אַנזיכ- טען אַלס אַ פאַרלייקענונג פון אַלע אַנאַרכיסטישע פּרינציפּען. לויט מאַלאַטעסאַ'ס מיינונג האָט עס זיך אין דער דאָזיגער מלחמה ווי אין אַלע אַנדערע געהאַנדעלט אויסשליסליך וועגען די אינטערעסען פון די הערשענדע קלאַסען, אָבער אויף קיין שום אופן ניט וועגען די אינטערעסען פון די פּעלקער. עפעס אַנדערש וואָלט עס געווען— האָט ער אויסגעפיהרט — ווען די אַרבייטער פון פּראַנקרייך און ענגלאַנד וואָלטען זיך ווירקליך עראַבערט זייער פּאַטערלאַנד, דאָס הייסט, ווען דער גרונד און באַדען, די פּראָדוקצאַנס-מיטלען און די

ארבייטס־פראָדוקטען וואָלטען זיך געפונען אין די הענט פון'ם כלל, פון דער אלגעמיינהייט. אין דעם דאָזיגען פאל וואָלט עס זעלבסט־פארשטענדליך געווען די פליכט פון די ארבייטער זיך צו שמעלען אנטקעגען א פרעמדער אריינרינגונג, און יעדער אמת'ער רעוואַלוציאָנער וואָלט זיי געמוזט אונטערשטיצען אין זייער קאמף. היינט אָבער איז די לאַגע אַ גאַנץ אַנדערע, און די אַרבייטער, אַלצאיינס אויף וועלכער זייט זיי שלאָגען זיך, שפילען בלויז די ראָלע פון קאָנאָנע־פלייש פאַר אינטערעסען, וועלכע שמעהען דיאמעטראַל, פונקט להיפוך פון זייערע אייגענע אינטערעסען.

אויך מאַלאַטעסטא איז געווען מיט דער מיינונג, אז א זיעג פון דייטשלאַנד וואָלט געווען די איינלייטונג צו אַ פעריאָד פון אַלגע־מיינער רעאַקציע אין איראָפּאַ; אָבער ער האָט אין דערזעלבער צייט פאַרטראָמען דעם שטאַנדפונקט, אז אויך א זיעג פון פראַנק־רייך און ענגלאַנד וואָלט געמוזט פיהרען צו דעם זעלבען רעזול־טאַט. אַ פראַנצויזישער זיעג האָט, לויט מאַלאַטעסטא'ן, געמיינט א געוואַלטיגער וואוקס פון דער קלעריקאַלער און ראַיאַליסטישער רעאַקציע אין פראַנקרייך, וועלכע וואָלט אונטער געוויסע אומשטענ־דען זאָגאר פיהרען צו דער שטירצונג פון דער רעפובליק. יעדער־פאלס וואָלט די פראַנצויזישע ארבייטער־באַוועגונג אין אַזאַ פאַל אַריינגעטראָמען אין אַ פעריאָד פון אינערליכע שפאַלטונגען און צוריסענקייטען, וועלכע וואָלטען איהר אויף יאָהרען־לאַנג געמאַכט אומפעהיג פאַר יעדער רעוואַלוציאָנערער טעטיגקייט. צום שלום האָט מאַלאַטעסטא ערקלערט, אז נאָכדעם ווי די ארבייטער האָבען דעם קריג ניט פאַרהינדערט, האַלט ער אויך פאַר ווינשענסווערט אז דייטשלאַנד זאָל האָבען אַ נידערלאַגע, אָבער צוליב גאַנץ אַנדערע אורזאַכען ווי טשערקעסאָוו און קראפּאַטקין. א נידערלאַגע פאַר דייטשלאַנד וואָלט, לויט זיין מיינונג, געמוזט אומבאדינגט פיהרען צו א רעוואַלוציע אין דייטשלאַנד, און אין דעם דאָזיגען פאַל איז עס וואַרשיינליך, דענקט ער, אז די רעוואַלוציאָנערע כוואַליע זאָל זיך פאַרשפרייטען אויך איבער אַנדערע לענדער.

נאָר אַ שטורמדיגען ענטפער פון טשערקעסאָוו, וואָס האָט איי־

בעריגס ניט אריינגעטרעגן קיין נייעס וויכטיגען פונקט אין דער דעבאטע, האָב איך אין קורצע ווערטער ענטוויקעלט מיין שטאַנד-פונקט, וועלכען איך האָב שוין פריהער פארעפענטליכט אין „ארכיב“ טער פריינד“, און וועלכער האָט זיך אין עצם אריינגעפאַסט אין די אידעען-גאַנגען פון מאַלאַטעסמאָן. אויך די איבעריגע קאַמעראַ-דען האָבען אויסגעדריקט עהנליכע מיינונגען, און טשערקעסאוו איז געשטאַנען איינער אליין מיט זיינע אנשוואונגען. מיר האָבען ניט געקאַנט איבערצייגען איינע די אנדערע און שפעט ביינאַכט האָבען מיר זיך ענדליך צושיידט אין א צימליך געשפאַנטער שטימונג, וועלכע האָט זיך באַזונדערס שטאַרק אויסגעדריקט צווישען מאַלאַטעסמאָן און טשערקעסאָוו.

דערווייל האָט זיך אין אונזער לאַגע אַלס „פּינדרליכע אויסלעבן דער“ געמאַכט אַ קליינע ענדערונג. די אַרעסטען זיינען פּלוצלינג אַפגעשטעלט געוואָרן, וואַרשיינליך דערפאַר וואָס מען האָט פאַקטיש ניט געוואוסט וואָס צו טאָן מיט די אַרעסטירטע, ווייל עס זיינען ניט געמאַכט געוואָרן קיין שום פאַרבאָריטונגען פאַר דער אינטער-גירונג פון אַזויפיעל מענשען. אַ קליינע צאָהל פון די אינטערנירטע האָט מען זאָגאַר אַרויסגעלאָזט פריי, צווישען זיי אויך אונזער פריינד 5. ער האָט אויסגעזעהן גאַנץ פאַרוואָרלאָזט, דער אַרעמער יונג, ווען ער איז צוריקגעקומען, און ס'איז קענטיג געווען, אַז ער האָט קיין האָניג ניט געלעקט דאָרט אין דער „אַלימפיאַ“; מען האָט עס געקאַנט זעהן אויף איהם, אַהן דעם ער זאָל אונז דאַרפֿען דערצעהן לען וועגען זיינע ערפאַרונגען.

6. באַפרייאונג האָט ביי אסך ווידער אַרויסגערופֿען אַ האַפֿ-נונג, אַז עס איז אויך וועגען מיר גאַרנישט דאָ וואָס מורא צו האָבען. אַבער איך האָב געפיהלט אינסטינקטיוו, אַז די דאָזיגע האַפֿנונג איז אַ פאַלשע. פאַרשטעהט זיך, ווען איך וואָלט געהאַלטען מיינע אַנ-זיכטען פאַרשטעקט ביי זיך, וואָלט מען מיך פּיליכט געלאָזט צורוח. אַבער דאָס איז ניט געווען דער פאַל ביי מיר. איך וואָלט געפיהלט אַז עקעל פאַר זיך אליין, ווען איך וואָלט זיך אויף אַ קלונען אופֿן פאַררוקט אין אַ ווינקעל און געשוויגען אין דער דאָזיגער צייט, ווען

די שטימען פון ווארהייט און פארנונפט האָבען זיך אזוי ווינציג געלאָזט הערען. ניין, אלעס, נאָר דאָס ניט. ווען איך האָב זיך פאַרטיג געמאַכט עפענטליך צו ענטפערן קראפּאטקין'ן, האָב איך געוואוסט וואָס עס איז מיר פאַרגעשטאַנען. איך בין געווען אזוי פעסט איבערצייגט, אז מען וועט מיך אַרעסטירען, אז איך האָב שוין געהאַט איינגעפאַקט מיין קליינעם האַנד־קופּער און געווען גרייט יעדע מינוט אָפּגעפיהרט צו ווערן אין דער „אַלימפיאַ“. מיין פאַרנע- פיהל האָט מיך ניט אָפּגענאַרט. אזוי גיך ווי עס איז ערשינען דער לעצטער פון מיינע אַרטיקלען, איז געקומען מיין אַרעסט.

קאפיטעל 2

דער גיהנום אין דער „אלימפיא“

מיון ארעסט — דאָס ארױנצױחען אין דער „אלימפיא“ — די ערשטע
אױנדרוקען — די מאטערניש פון די באוועקען — די פלעגונג פון
די געפאנגענע — קעמפ 12 — די פירמא „לױאַנס ענד קאָמפאני“ —
די באמיהונגען פון די קאמערעדען פאר מױן באפרױאונג —
סאניטארע באדינגונגען — די רעכטלאָזיגקױט פון די געפאנ-
גענע.

נח, בין איך אַלזאָ געווען דאָ. די ערשטע נאַכט איז גליקליכער-
ווייז געלעגען הינטער מיר, אַ לאַנגע, שלאָפלאָזע נאַכט. איך בין
נאָך אַלץ געווען שטאַרק באַרוישט פון די אױנדרוקען פון די לעצטע
טעג, אַזוי אַז אַ טומאַן איז מיר געהאַנגען פאר די אויגען; שטיקלעך
און ברעקלעך געדאַנקען און געפיהלען, און פון אַט דעם כאַס האָט
מיר אַלץ כסדר אַרויסגעקלונגען דאָס געוויין פון מױן קינד. אָבער
ביסלאַכווייז האָבען זיך די געשעהענישען אױנגעשטעלט און אױב-
געאַרדענט אין אַ לאַגישען סדר. — ס'איז געווען דעם צווייטען דע-
צעמבער אום 7 אַזױגער אין אָווענט, ווען מען איז געקומען נאָך
מיר. צוויי דעמטעקטיווס האָבען מיך אָפגעוואַרט אין מױן וואוינונג
און מיט באַדויערענדע ווערטער מיר מיטגעטיילט, אַז זיי האָבען
דעם באַפעהל מיך צו אַרעסטירען. אַזוי ווי איך בין שוין לאַנג
געווען צוגענרייט דערצו, האָב איך זיך ניט געפיהלט איבעריגס
איבעראַשט. אַזוי ווי עס איז שוין געווען שפעט, האָב איך געבע-
טען מען זאָל עס אַפלייגען ביז אויף מאַרגען אין דערפריה, נאָר די

געהיים־פּאָליציסטען האָבען מיר העפּליך, אָבער באַשטימט ער־קלערט, אז זיי האָבען א „ספּעציעלען באַפּעהל“ מיך גלייך צו אַרעס־טירען. דאָס אין געווען זעהר אינטערעסאַנט, וואָרים ווי איד האָב זיך שפּעטער דערוואוסט, איז אין דעם דאָזיגען מאָג קיין אַנדערער אין גאַנץ לאַנדאָן ניט אַרעסטירט געוואָרן אלס „פּינדליכער אויס־לענדער“.

מיין רענצעל איז שוין זינט וואָכען געשטאַנען איינגעפּאַקט אין א ווינקעל. איד האָב אריינגעלייגט נאָך עטליכע קלייניגקייטען און א פּאַר ביכער, און איד בין געווען פּאַרטיג זיך צו געזעגענען מיט מיניע ליבע. אָט דער אָפּשיד, איז געווען דאָס ערגסטע. מיין בראַווע פרוי איז געבליבען שטאַרק ווי אימער, אָבער איד האָב גע־פּיהלט, ווי איהר אַרעמע זעעלע האָט געציטערט אין טעמפען וויי־טאָג. מיין זוהן רודאָלף, מיין שוועגערין פּאָלי און די פּאַר פּריינט וואָס זיינען געווען אַנוועזענד, האָבען מיר שטום געדריקט די האַנד. ווען איד האָב אָבער אָנגענומען דאָס ליבעע הענטעלע פון מיין זיבען־יעהריגען אינגעלע, האָט דאָס קינד אויסגעבראַכען אין אַזא פּאַר־צווייפּעלט געוויין, אז אפילו די צוויי פּאַרהאַרטעוועטע דעמעקטיווס זיינען דערפון געריהרט געוואָרן. כ'האָב זיך שנעל אַרויסגעריסען און האַסטיג פּאַרלאָזען די שטוב, וואוהין איד האָב קיינמאָל מעהר ניט געזאָלט צוריקקומען. אָבער דאָס געוויין פּוּל'ס קינד האָט נאָך לאַנג אריינגעדונגען אין מיניע אויערען ווי פון אַ ווייטער ווייט־קייט, און איד האָב געהאַט דאָס אומבאַוואוסטע געפּיהל, אז אָט דער אָפּשיד וועט זיין אויף אַ לאַנגער, לאַנגער צייט.

מיניע צוויי באַגלייטער האָבען מיר געבראַכט אין לעמאַן סטריט פּאָליס סטיישאַן. דאָרט האָט מען מיר אָנגעוויזען א באַזונדער צעל און מען האָט מיר אויך ערלויבט צו רויכערן, כאַטש דאָס איז געווען געגען די אַלגעמיינע רעגלען. דער פּאָליציי־אינספּעקטאָר האָט מיך באַזוכט אין מיין צעל און פּאַרבראַכט מיט מיר איבער א שעה צייט. מיר האָבען גערעדט וועגען דער מלחמה און איהרע אומפּאַר־מיידליכע פּאַלגען. איד האָב זיך ניט באַהאַלטען מיט מיניע גע־דאַנקען און איד האָב איהם קורץ און שאַרף ערקלערט מיין שטאַנד־

פונקט. אין פיעל זאכען האט ער מיט מיר איינגעשטימט און צו-
לעצט האט ער מיר גאנץ אָפּען געזאָגט, אז ער באַגרייפֿט ניט, פֿאַר-
וואָס מען האָט מיך אַרעסטירט. כִּ׳האַב ניט ווילענדיג געמוזט
שמייכלען. האָב איך דאָך שוין צו גוט געוואוסט, פֿאַרוואָס מען
האַט מיך אַהער געבראַכט.

כִּ׳האַב פֿאַרבראַכט די נאַכט אין׳ם קעמערל אין אַן אומרוהיגען
האַלב־דרעמלען און שוין גאַנץ פֿריה בין איך געווען אויף די פֿיס.
אַרום 9 אַזויגער אין דערפֿריה האָב איך געהאַט געסט: מיין פֿרוי,
מיין עלטסטער זוהן און עטליכע פֿריינט. מען האָט זיי אָהן צערע-
מאַניעס אַריינגעלאָזט צו מיר אין צעל, און מען האָט אויף קיין
אופן ניט געשמערט אונזער אונטערהאַלטונג. דער פֿאַליציאָניס-
פֿעקטאָר האָט מיר זאָגאַר געגעבען אַ שטונדע לענגער צייט, כדי איך
זאָל קאָנען זעהן ל׳ז און מיט איהם זיך דורכרידען וועגען דאָס
נייטיגסטע פֿאַר אונזער צייטונג.

אַרום 11 אַזויגער איז געקומען אַ דעטעקטיוו נאָך מיר, כדי מיך
אַפּצופֿיהרען אין דער „אלימפיא“. מיר זיינען געפֿאַרען מיט דער
„אַנדערגראַונד“, מיט דער אונטערערדישער שטאָט־באַהן פֿון אַלד-
גייט סטיישאָן. מיין באַגלייטער האָט זיך אויפֿגעפֿיהרט אַנשטענ-
דיג און האָט מיר זאָגאַר געטרייסט, אז איך וועל באַלד אַרויס
פֿריי. איך האָב איהם געלאָזט ריידען; כִּ׳האַב דאָך געוואוסט צו
גוט, וואָס אַט די פֿאַרויכערונגען זיינען ווערט. ס׳איז געווען אַ
קורצע ווילע פֿאַרמיטאָג, ווען מיר זיינען אָנגעקומען אין אונזער
באַשטימונגס־אַרט. דער גרויסער טויער האָט זיך צוגעשלאָסען
הינטער אונז, און מיר זיינען אַריין אין אַ גרויסען, ברייטען הויף,
וואו עס האָבען זיך איבעראַל אַרומגעדערעהט סאַלדאַטען אין קליינע
גרופֿען, די מעהרסטע פֿון זיי האַלב־געוויקסיגע, בלוט־יונגע לייט.
פֿאַר מיר, וואָס איך האָב זיך אין די לאַנגע יאָהרען צוגעוואוינט
צו ענגלישע פֿאַרעהלטענישען, איז דאָס געווען אַ גאַנץ ניער, אומ-
געוועהנליכער אָנבליק. מיר זיינען דאָן אַריין אין אַ קליינער ביראָ,
וואו מיין באַגלייטער האָט אָפּגעגעבען אַ קורצען באַריכט. דער
געאַמטער האָט איהם אין אַ גאַנץ שטרענגען טאָן געפֿרעגט, צי איז

דען דער פּאָליציי פון זיין דיסטריקט נאָך ניט באקאנט, אז פאָר לויפּיג דאַרפּען ניט געמאַכט ווערן קיין נייע אַרעסטען. מיין באַד גלויטער איז געווען אביסעל צוטומעלט און ער האָט געענטפּערט, אז די פּאָליציי פון זיין דיסטריקט ווייסט טאַקע וועגען אָט דעם נייעסטען באַפעהל, אָבער מיין פּאַל איז אַן אויסנאַמע. דאָס איז געווען פּאַר מיר גענוג. אָט דער ענטפּער האָט גערעדט פּאַר זיך אַליין.

נאַכדעם ווי מען האָט אויפגענומען די איינצעלהייטען וועגען מיין פּערזאָן, בין איך פּאַרגעפיהרט געוואָרן פאַר דעם קאָמאַנדיר פּוּל'ס לאַגער, לאָרד לענסבאָראָ. ער איז געזעסען אין אַ באַקוועם אויסגעשטאַטעטען צימער, צווישען צוויי אָפיצירען, און האָט געד מאַכט אַ גאַנץ סימפּאַטישען איינדרוק. מיין באַגלויטער האָט עפעס גערעדט מיט איהם אין אַ שטילען, שעפּטשענרען טאָן, בעת ווען איך בין געשטאַנען אַביסעל אָן אַ זייט, און אזוי ווי דער קאָמאַנדיר האָט מיך עטליכע מאָל באַטראַכט מיט אַ קענטיגען אינטערעס, האָב איך געמוזט אָננעמען, אז דאָס ריידען זיי וועגען מיר. ענדליך האָט ער מיך מיט אַ פּריינדליכען טאָן געפרעגט, צי איך וואָלט בעסער וועלען זיין אין „רעסטאָראַנט“. איך האָב שוין פּריהער געקראַגען צו וויסען דורך ל'ן וואָס עס איז אזוינס אָט דער „רעסטאָראַנט“. ס'איז געווען דער פּלאַץ פון די אזויגערופענע „בעסערע הערדן“, וועלכע זיינען געווען בכח אויסצוגעבען איין פונט סטערלינג אַ וואָך פאַר זייער אומפּרייוויליגען איינשטעהן אין דער „אָלימפיאַ“. אזוי ווי מיינע פּריינט דרויסען האָבען גוט געקענט דעם מורא'דיגען צור שטאַנד אין דעם מאַסען-לאַגער פון דער „אָלימפיאַ“, זיינען זיי אלע צוגעשטאַנען צו מיר, בעת איך בין אַרעסטירט געוואָרן, ניט אַני דערש נאָר איך זאָל אַריינציהען אין „רעסטאָראַנט“. הויפטזעכליך האָט מיך שטאַרק צוגערעדט דערצו ל', וועלכער האָט דאָך אַליין, פון זיין אייגענער ערפאַרונג, זיך באַקענט מיט די צושטענרען אין'ם אַלגעמיינעם אינטערנירונגס-לאַגער. ס'פאַרשטעהט זיך פון זיך אַליין, אז איך האָב ניט געקאַנט אָננעמען דעם גוטגעמיינטען פּאַר-שלאַג פון מיינע פּריינט; כ'האָב דאָך געוואוסט אין וואָס פאַר אַ

שווערער לאגע איך האָב איבערגעלאָזט די באוועגונג, און איך וואָלט זיך קיינמאָל ניט געקאָנט מוחל זיין, ווען איך זאָל זיך האָבען גע- קויפט געוויסע פערזענליכע באַקוועמליכקייטען אויף'ן השבון פון מיינע קאָמערצדען. איך האָב דערום געענטפערט דעם קאָמאָנדי, אַז איך האָב ניט ברעה צו זיין אין „רעסטאָראַנט“. ער האָט א ליכטען שאַקעל געטאָן מיט'ן קאָפּ און געזאָגט: „קעמפ 12“. א סאָלדאַט האָט מיך איבערגענומען און מיך אוועקגעפיהרט פון דאָרט. איך בין אַלזאָ אַריינגעקומען אין דעם אייגענטליכען לאַגער, וואָס איז באַשטאַנען פון די צוויי ריזיגע אויסשטעלונגען פון דער „אלימפיא“ פּיאָ. אין דעם ערשטען און גרעסערן פון די צוויי זאָלען האָב איך געזעהן פאַרשידענע גרופען פון מענער, וועלכע זיינען געווען באַ- שעפטיגט, האַקענדיג שטיינער. יעדע גרופע איז געווען אַרומ געדינגעלט פון פיער אָדער פינף סאָלדאַטען מיט אויפגעשטעלטע באַיאַנעטען. דער גאַנצער פּלאַץ איז געווען אָנגעפילט מיט דינעם שטויב.

אין הינטערגרונד פון זאָל זיינען געווען די כּיוראַס פון דער אינערליכער פאַרוואַלטונג, וועלכע איז כמעט אויסשליסליך געלע- גען אין די הענט פון די געפאַנגענע. אַהין האָט מען מיך אַצונד אַריינגעבראַכט. די אָנוועזענדע לאַנדסלייט האָבען מיך זעהר פריינד- ליך אויפגענומען. איינער פון די העררן האָט נאָך אַמאָל אַראַפגע- נומען מיינע „פרימעטעס“; מען האָט מיך געפרעגט ווי הויך איך בין און וויפיעל איך וועג, און נאָכדעם ווי אַלעס איז פאַרשריבען געוואָרן אין אַ בוך, האָט מען מיר דערלאָנגט מיין „נומער“. דער נאָך האָט מען מיך אַריינגעפיהרט אין צווייטען זאָל, וואו ס'איז אייגענטליך געווען דער אמת'ער לאַגער. אַ סאָלדאַט האָט אונ- טערזוכט מיין רענצעל, בעת ווען אַ סאַרדזשענט איז געשטאַנען דערביי און צוגעקוקט וואָס ער טהוט. עטליכע געפאַנגענע, וועלכע זיינען געשטאַנען ניט ווייט פון דאָרט, האָבען מיך באַטראַכט מיט גייגערדיגע בליקען, און איך האָב כסדר געהערט דעם שטילען אויס- רופ: „צייטונגען באַהאַלטען!“ איך האָב גלייך פאַרשטאַנען, אַז צייטונגען מוזען אוראָי זיין פאַרבאַטען אין לאַגער, און איך בין

אויך געווען גליקליך צו קאָנען באַציימענס פאַרשמעקען מיין „דילי ניוס“, אזוי אז די סאַלדאַטען זאָלען עס ניט באַמערקען.

ס'איז גראַד געווען מיטאַגצייט, ווען מיר זיינען אָנגעקומען, און די געפאַנגענע זיינען געשטאַנען אויסגעשמעלט אין לאַנגע שורות, כדי צו קריגען זייערע פאַרציעס. איך בין אָפּגעפיהרט געוואָרן אין קעמפ 12, וואו מען האָט זיך גראַד צוגעגרייט צו עסען דעם מאַהל־צייט. פּלוצלינג האָט אימיצער אויסגערופען מיין נאָמען און גלייך צוגעלייגט די ווערטער: „אצונד, חברה, קען עס גוט ווערן!“ ס'איז געווען קארל מויעל, מיינער אָן אַלטער באַקאַנטער, וועלכער איז באַלד צוגעשטאַנען צו מיר און האָט עס אויך דורכגעפיהרט, אז מען האָט מיר געגעבען א פּלאַץ נעבען זיין געלעגער. איך האָב שוין פריהער געהערט, אז קארל איז אַרעסטירט געוואָרן, און איך בין דאָרום געווען אָנגענעם איבעראַשט איהם אזוי פּלוצלינג צו דער־זעהן דאָ פאַר מיר. ניט קוקענדיג דערויף וואָס איך האָב ניט גע־שפירט אין זיך דעם מינדסטען הונגער, זיינען מיינע מיט־געפאַנענע גענע צוגעשטאַנען צו מיר, אז איך זאָל אונטער אַלע אומשטענדען געהן נעמען מיין פאַרציע. איך האָב סוף כל סוף נאָכגעגעבען זייער רע ביטעס, אָבער צום עסען בין איך ניט געקומען; וואָרים בעת איך האָב אזוי אויף אַ מעכאַנישען אופן זיך געפאַרעט מיט'ן גאַפעל אין מיין טעלער, האָט מיר מיין טיש־שכן א פרעג געמאָן, אויב איך האָב גאַרנישט דאַגעגען, אז ער זאָל אויפּעסען מיין פאַרציע. איך האָב צוערשט געגלויבט, אז דאָס איז אַ שפּאַס, און איך האָב גע־שמייכעלט, אָבער ער האָט עס יעדענפאַלס אָנגענומען אַלס צו־שטימונג, האָט אַ כאַפּ געמאָן מיין טעלער און מיט גיריגער האַס־טיגקייט פאַרשלונגען אַלץ וואָס דאָרט איז געווען. דאָן האָט ער נאָך געפרעגט, צי אימיצער קאָן איהם ניט געבען א שטיק ברויט, און אזוי ווי ער האָט ניט געקריגען קיין ענטפּער דערויף, האָט ער זיך אָן אומצופרידענער אויפּגעהויבען פון טיש; דערביי האָט ער ניט פאַרגעסען מיר נאָך אַמאָל צו דאַנקען. די גאַנצע סצענע האָט אויף מיר געמאַכט אַ מאַדנעם אַיינדרוק. ווי גרויס איז אָבער געווען מיין ערשטוינונג, ווען איך האָב געזעהן, ווי עטליכע מענער האָבען

גענומען די "שיריים" פון פרעמדע טעלער, מיסטענטיילס שטיקלעך און ברעקלעך הויט, און עס פארשלונגען מיט גרויס אפעטיט! און נאך מעהר האב איך זיך געוואונדערט וואָס קיינער זאָגט קיין וואָרט ניט וועגען דעם. כ' האָב געוואָרפען א פרעגענדען בליק אויף קארל'ן, אָבער דער האָט געשמייכלט סאַרקאַסטיש און זיך, ווייזט אויס, אַמזירט איבער מיין פאַרוואונדערונג. און דאָ האָב איך אַלעס פאַרשטאַנען. ס'איז געווען דער הונגער וואָס האָט געצוואונגען די דאָזיגע מענשען זיך צו יאָגען נאָך די "שיריים" אין פרעמדע טעלער. וויפיעל האָבען זיך אָט די אַרעמע טייוואָלים שוין געמוזט האָבען אָנגעליטען, ביז זיי האָבען ענדליך פאַרלאָרען יעדעס געפיהל פון עקעל און פון מענשליכער ווירדע, אזוי אַז זיי האָבען זיך שוין מעהר פאַר קיין זאך ניט צוריקגעהאַלטען.

דער נאָכמיטאָג איז אריבער מיט אַלערליי געשפרעכען. קארל האָט מיר פאַרגעשטעלט אַ גאַנצע רייה פון מיינע נייע שיקזאַלס-חברים, מענשען פון אַלע מעגליכע שיכטען פון דער געזעלשאַפט, אזוי אַז איך בין סוף כל סוף געווען צופרידען פון גאַנצען האַר-צען, ווען ס'איז געוואָרן נאַכט, וואָרים איך בין געווען פיזיש און גייסטיג אויסגעמוטשעט און איך האָב געביינקט נאָך רוה. ווען איך בין ענדליך געווען אימשטאַנד אויסצושטרעקען די מידע גליד-דער אויף דעם קלעגליכען געלעגער און מיינע שכנים לינקס און רעכטס זיינען געשמאַק געשלאָפען, דאַן האָבען זיך מיינע געדאַנקען ווידער אריבערגעטראָגען צו די ליעבע אין דערהיים, און עס איז מיר געוואָרן שטאַרק אומעטיג אויף'ן האַרצען. דער שלאָף האָט זיך אָפגעטאָן פון מיינע אויגען. ווי פון אַ ווייטער שטרעקע זיי-נען צו מיר געקומען די ביינאַכטיגע גערוישען — קרעמפענדע הוס-טען, טעמפע קרעכצען און צווישען איינס און דאָס אַנדערע די אָפגעמאַסטענע טריט פון דער וואַך, דער גערויש פון די באַיאַנע-טען און דאָס טעמפע קלאַפען פון די ביקסען. מיין שכן הינטער מיר האָט אזוי שטאַרק געכראָפּעט, אַז ער וואָלט דערמיט געקאַנט אויפוועקען טויטע פון זייער שלאָף. אין אָנפאַנג איז מיר מעגליך געווען דיטליך צו אונטערשיידען יעדען גערויש באַזונדער, אָבער

ביסלאַכווייז האָט זיך אַלצדינג צוזאַמענגעגאַסען אין איין גרויסען, אומבאַשטימבאַרען כאַאָס אָהן פאַרם און אָהן ריטם, ווי דער מאָד-נער גערויש אין א מויער-קאָפּ. און פּלוצלינג האָט פון דעם דאָ-זיגען כאַאָס אַ זעץ געמאַן אין מיין אויער אַ שטיל געוויין; ס'האָט געקלונגען ווי דאָס אונטערדריקטע וויינען פון מיין קליינעם ליעב-לינג, בעת איך האָב גענומען אָפּשיד. — ס'איז געווען אַ לאַנגע, לאַנגע נאַכט, און ווען עס האָט זיך אין דער פינסטער דערהערט דער סיגנאַל צום אויפשטעהן, בין איך נאָך אַלץ געלעגען מיט אָפּע-נע אויגען אויף מיין געלעגער.

נו, בין איך שוין דאָ געווען עטליכע טעג. נעכטען האָב איך געהאַט מינע ערשטע געסט. מיילי און אַלעקסאַנדראָוויטש זיינען געקומען זיך זעהן מיט מיר. די אָרעמסטע! ווי מיעד און אויס-געמוטשעט זי האָט אויסגעזעהן. איהרע גרויסע, שוואַרצע אויגען האָבען געגלאַנצט ווי אין פיבער, און איך האָב פאַרשטאַנען וואָס פאַר יסורים זי איז אויסגעשטאַנען. אַך, אָט די באַזוכען! ווען איך וואָלט געקאַנט האָבען מיין ווילען, וואָלט קיין מענש ניט גע-טאַרט קומען צו מיר. די אָרעמע פרויען האָבען געמוזט שטעהן שטאַנדען-לאַנג אויף דרויסען, אויסגעזעצט אַלע קאַפּריזען פונ'ם וועטער, און וואַרטען ביז זייער רייה איז געקומען. אין אַסך פאַלען זיינען זיי געווען געצוואונגען צו געהן אַהיים, ניט האָבענדיג דער-גרייכט זייער צייל, ווייל זיי האָבען ניט געקאַנט אַריינקומען אין לאַ-גער. אַזוי האָט מיר מיין פרוי דערצעהלט, ווען זי האָט איינמאַל באַזוכט ל'ן, האָט זי געטראָפּען אַ יונג ווייבעל, וואָס איז געשטאַ-נען פיער טעג נאָכאַנאַנד פון צוויי ביז דריי שעה יעדען טאָג ביים טויער פון דער „אַלימפיאַ“, כדי צו זעהן איהר מאַן, און יעדעס מאָל איז זי צוריקגעוויזען געוואָרן, ווייל עס איז כלומר'שט שוין געווען צו שפעט, ווען ס'איז געקומען צו איהר רייה. אזעלכע פאַ-לען זיינען ליידער ניט געווען קיין אויסנאַמען. ווי גרויס האָט געמוזט זיין דער סך הכל פון די זעעלישע יסורים וואָס די אָרעמע פרויען האָבען זיך אָנגעליטען אַ דאַנק אָט דער רוייהער און מוט-וויליגער פאַרוואַלטונג פון דער מענשליכער ווירדע!

און די באזוכען גופא! דריי מינוט מאקסימום! מען האָט קוים צייט געהאַט זיך צו דריקען די האַנד, און אַלעס איז ווידער פאַרשוואַנדען ווי אַ מיראַזש אין דער וויסטע. שוין דער אַנבליק אליין פון די פיעל סאָלדאַטען, וועלכע זיינען געשטאַנען איבעראַל מיט די אויפגעשטעלטע באַיאָנעטען, האָט געמוזט מאַכען אַ נידער־שלאָגענדען איינדרוק אויף די אַרעמע פרויען. יעדער געפאַנגענער וואָס האָט געהאַט דאָס צווייפּעלהאַפטע גליק צו קריגען אַ גאַסט, האָט געמוזט נאָך דער רייה נאָך צוקומען צו אַ געוויסען פונקט, און פון דאָרט איז ער אין באַגלייטונג פון אַ סאָלדאַט אַוועק אין אַן אַפענעם פּלאַץ, אין פּראַנט פון'ם גרויסען זאַל. דער באַזוכער האָט געמוזט דורכמאַכען דיזעלכע צערעמאָניע. אַן אַפיציר איז גע־שטאַנען און געוואַכט איבער'ן געשפרעך, וואָס האָט געמוזט גע־פיהרט ווערן אין דער ענגלישער שפּראַך. פאַר אַזעלכע וואָס האָט בען גאָר קיין ענגליש ניט געקענט, האָט מען אַוועקגעשטעלט אַ דייטש־ריידענדען צענזאָר.

אַרעמע מילד! זי האָט קוים צייט געהאַט אין דריי מינוט מיר מיטצוטיילען דאָס סאַמע נייטיגסטע. אַלעס איז דאָרט געווען אין גוטער אָרדנונג. די קאַמעראַדען האָבען גלייך אויפגענומען מיין פאַל און געאַרבייט טיכטיג פאַר מיין באַפרייאַונג. דער גוטער אַלעקסאַנדראַוויטש איז זאָגאַר געווען איבערצייגט, אַז אין אַ וואָך צייט וועל איך קאָנען ווידער אַנפאַנגען מיין אונטערבראַכענע סעריע פון פאַרטראַגען. — איך בין געווען מאַכטלאָז אַנטקעגען אַזאַ גלויב־בען. אָבער וואָס האָט עס נאָך אַלעמען געשאַדט? די האַפנונג איז האַלבע ערלייוונג, און איך האָב געפיהלט, אַז די פריינט דאָרט דרויסען נייטיגען זיך מעהר אין איהר ווי איך אַליין.

גלייך אין דעם טאַג פון מיין אַנקומען האָב איך געהאַט אַן ערפאַרונג וואָס האָט מיר געגעבען אַ דייטליכען באַגריף וועגען מיין לאַגע. כ'האַב געפרעגט איינעם פון מייע מיט־געפאַנגענע, וואו עס געפינט זיך ערגעץ דער באַדערפניש־פּלאַץ. ער האָט מיר געצייגט דעם פּלאַץ. ביי דער אַפענער טיר איז געשטאַנען אַ סאָל־דאַט, וואָס האָט מיט זיין ביקס פאַרשפאַרט דעם צוגאַנג. איך בין

נאָמירליך געווען איבעראַשט און ניט געוואוסט וואָס צו דענקען דעריבער, אָבער איידער איך האָב נאָך צייט געהאַט צו קומען צו זיך פון מיין ערשטוינונג, האָט מיר אין די אויערען אָפגעקלונגען די ליעבליכע פראַגע: „וואַרט דו יו וואַנט? טו ש... אָר טו פ...“ כ'בין געבליבען זוי געפּלעפט און איך האָב איבערגעלאָזט דעם חבר'המאָן און בין זיך אַוועק מיין וועג. ווען איך האָב שפּעטער דערצעהלט קארל'ען וועגען מיין פּאַסירונג, האָט ער אַרויסגעשאַט סען מיט אַ הילכענדען געלעכטער. מיר איז די זאָך אַבסאָלוט ניט פאַרגעקומען לעכערליך, און איך האָב שוין געוואָלט ביזן ווערן, ווען ער האָט זיך ענדליך באַרעכענט און מיר גענומען געבען די נייטיגע אויפקלערונג וועגען דעם.

דער באַדערפעניש-פּלאַץ איז באַשטאַנען פון פינף וואַטער קלאָזעטס און צעהן אַרױז־פּלעצער; אויסערדעם זיינען דאָרט אױך געווען די מבשירים זיך צו וואַשען, באַשטעהענדיג פון ניט מעהר ווי געצעהלטע פינף וואַש־בעקענס פאַר צוועלף הונדערט פּערזאָן. כדי ווי ווייט מעגליך צו פאַרהיטען, אַז דער שטאַרק באַגרענעצטער פּלאַץ זאָל ניט איבערפּילט ווערן, האָבען די סאָלדאַטען געקריגען דעם באַפּעהל אַכטונג צו געבען, אַז צופּיעל פּערזאָנען זאָלען ניט אַרױנקומען מיט אַמאָל אין דעם פּלאַץ — דערפאַר אַלזאָ די דעלי־קאַטע פּראַגע. אָבער ניט יעדער סאָלדאַט האָט אזוי גענוי אָפּגעהיט דעם באַפּעהל, און אין די מעהרסטע פּאַלען האָט מען זיך איינפאַך מיט געוואָלט געמוזט דורכשטופּען צווישען דעם גרויסען פּאַרזאָל־מעלטען עולם, כדי אַרױצוקומען אינעווייניג. אונטער די דאָזיגע אומשטענדען האָט מען זיך ניט געקענט וואונדערן וואָס דער פּלאַץ איז דעם גאַנצען טאָג נאָכאַנאַנד געווען אין אַ שוידערליכען צו־שטאַנד. די פינף קלאָזעטען האָבען ניט געהאַט קיין טירען אָדער, בעסער געזאָגט, מען האָט די טירען צוגעשרויפּט צו דער וואַנט, אזוי אַז מען האָט זיי ניט געקאָנט פאַרמאַכען. אויף דעם אופן זײַנען די געפּאַנגענע געווען געצוואונגען באַפּרידיגען זייערע באַהאַל־מענסטע באַדערפענישען אין דער אַנוועזענהייט פון אַנדערע מענ־

שען. אזוי ווי פינף קלאזעטען פאר צוועלף הונדערט מענשען זיינען, פארשטעהט זיך, ניט געווען גענוג, איז דער פלאץ טאג און נאכט געווען איינפאך באלאגערט. דער סאלראט וואָס איז געשטאנען אויף דער וואַך, האָט אַלזאָ געהאַט די ליבליכע אויפגאַבע באַהילפּיג צו זיין, אַרומגעהענדיג פון קלאָזעט צו קלאָזעט און אָנטרייבענדיג די געפאַנגענע מיט די פּריינדליכע ווערטער: „האַרי אָפּ! דאַנט בי סאָ לאַנג! ש... קוויקער!“—אין דער ערשטער צייט פלעגט עס זאָגן פאַרקומען, אַז די סאַלראַטען האָבען זיך ניט באַזונגענט בלויז מיט ווערטער, נאָר זיי האָבען זיך אין דעם פרט אויך אויסגעהאַלפּען מיט זייערע באַיאַנעטען. הקיצור, עס האָבען אין דער הינזיכט דאָרט געהערשט מערקווירדיגע אידילישע צושטענדען.

דער עצם לאַגער פון דער „אלימפיא“ איז באַשטאַנען פון צוועלף קעמפּס, וואָס זיינען געווען אָפּגעטיילט איינע פון די אַנדערע דורך דיקע שוויש-טריק. אין יעדען קעמפּ האָבען זיך געפונען אומגעפער הונדערט געפאַנגענע. הגם עס איז די איינוואוינער פון די פאַר-שידענע קעמפּס ניט געווען ערלויבט זיך צו באַזוכען איינע די אנ-דערע, האָט מען שפּעטער ניט אזוי גענוי אָפּגעהויט אָט דעם פאַר-באַט, וואָס איז געווען אי אומזיניג אי צוועקלאָז. דער גאַנצער לאַג-גער האָט אויף דעם צושויער געמאַכט דעם טרויעריגסטען איינ-דרוק. דאָס איז ניט געווען קיין „נאַכט-אַזיל פון גראַנאַדאַ“; עס האָט איהם זאָגן געפּעהלט דאָס מאַלעריש-שיינע פון א געווענ-ליכען סאַלראַטען-לאַגער. אַלצדינג האָט דאָ אויסגעזעהן גראָה, האַפּנונגסלאָז און טרויעריג. דער אָנבליק פון די נאַסע וועש, וואָס איז געהאַנגען איבעראַל, ווייל עס איז ניט געווען קיין באַזונדערער אָרט וואו עס צו טריקענען, האָט דעם אַלגעמיינעם ביילד צוגעגעבען נאָך א קלענליכערן אויסזעהן. דער גאַנצער פלאַץ איז איבערהויפט ניט געווען פאַסיג דערפאַר, אַז מענשען זאָלען זיך דאָרט אויפהאַל-טען; איך צווייפעל, צי ער האָט זיך אפילו געפאַסט פאַר חיות. די אַטמאָספּערע איז געווען מוראַ'דיג. די נאַטירליכע אויסדונסטונג גען פון די מענשען האָבען זיך אויסגעמישט מיט דעם „ריח ניהוח“, מיט די פיינע גערוכען פון די אָפּטרעטען, און האָבען געשאַפּען יענע

פארדארבענע, עקעלהאפטע אטמאספערע, ווענען וועלכער מיר האָב
בען אזוי אָפט געלעזען אין די באַשרייבונגען פון געוועזענע אַרעס-
טאָנען פון סיבירישע געפענגענישען. דערצו איז נאָך די לופט
שמענדיג געווען אָנגעפילט מיט א דינעם שטויב, וואָס האָט זיך
מיט גיריגקייט איינגעפרעסען אין די לונגען. איך בין איבערצייגט,
אַז דער געזונט פון'ס שטאַרקסטען מענשען וואָלט געמוזט אונטער-
געגראָבען ווערן, בלייבענדיג א לענגערע צייט אין אַט דעם גיהנום.
אַבער אומפאַרצייחליכער פון אַלץ איז געווען דאָס וואָס די געפאַנט-
גענע זיינען קיינמאָל ניט אַרויס אויף דער פריי, כדי צו קאָנען
איינאַטעמען פרישע לופט. דעם גאַנצען טאָג נאָכאַנאַנד זיינען
מיר געווען אין דעם זעלבען פּלאַץ, וועלכען מיר האָבען בלויז נאָכ-
מיטאג געדאַרפט פאַרלאָזען אויף אַנדערהאַלטען שעה. דאָס איז
געווען די צייט פון די אזויגערופענע „עקזערסיזעס“. די געפאַנט-
גענע פלעגען דאָן אַרויסגעהן אין דעם גרויסען קאַרידאָר, זיך אויס-
שמעלען מיליטעריש אין קאַמפאַניעס און מאַרשירען ווי סאָלאַטען
אונטער דער לייטונג פון באַשטימטע פיהרער דורך'ן גרויסען האַל.
דערביי פלעגען זיי געווענליך זינגען אַלטע סאָלאַטען-ליעדער אָדער
אַנדערע פאַטריאָטישע געזאַנגען. פאַר מאַנכע איז דאָס פילייכט
געווען אַן אַנגענעמע אַפּוועקסלונג, און ווען די אזויגערופענע „עק-
זערסיזעס“ וואָלטען פאַרגעקומען אונטער'ן פרייען הימעל, וואָלטען
זיי אויך געווען שטאַרק נוצליך פאַר'ן געזונט. אַבער אַט די איר-
בונגען זיינען פאַרגעקומען אין א געשלאָסענעם פּלאַץ, וואו מען
פלעגט דעם גאַנצען טאָג נאָכאַנאַנד האַקען שטיינער. אין עטליכע
מינוט איז דער גאַנצער האַל געווען אָנגעפילט מיט א גראָען וואָלקען
פון שטויב, אזוי אַז עס איז פשוט געווען די גרעסטע מאַטעריעניש
דאָרט צו זיין. אזוי ווי צווישען די צוויי האַלען איז ניט געווען
קיין פאַרמאַכטע מחיצה, האָט זיך דער שטויב אויך פאַרשפרייט
אין דעם עצם לאַגער, און דאָס האָט נאָך דעם צושטאַנד ערגער גע-
מאַכט.

קעמפ 12, וואו איך האָב זיך געפונען, איז פון די איבעריגע
געפאַנגענע גערופען געוואָרן „האַז אָו לאָרדס“ און איז אייגענט-

ליך געווען א „פריוילעגירטער“ קעמפ. די אינוואוינער זיינע האָד בען געהאט דריי טובות וואָס האָבען אונטער די הערשענדע אומ־שטענדען גאַרנישט געקאָנט גענוג הויך אָפגעשאַצט ווערן. זיי זיינען אין אלגעמיין בעסער באַהאַנדעלט געוואָרן, און קיין סאַלדאַט איז צו זיי ניט צוגעקומען צו נאַהנט. זיי זיינען אויך געווען פריי פון יעדער געצוואונגענער ארבייט און האָבען געקאָנט האַלטען זייערע אייגענע שטרוויזעק. אַחוץ דעם האָבען זיי ביי די מאַהלצייטען געקריגען זייערע פאַרציעס פריהער ווי די אַנדערע. כדי צו קאָנען ריכטיג אָפשאַצען אַט די „פריוילעגיעס“, איז נייטיג אַביסעל געהערטער אַ בליק צו טאָן אויף די באַדינגונגען, אונטער וועלכע די איבע־ריגע געפאַנגענע האָבען געמוזט לעבען.

די אלגעמייע באַהאַנדלונג פון די געפאַנגענע איז געווען אַ זעהר גראַבע. ברוטאַלע שימפּערייען, ווי „בלאָדי דושורמאַן באַס־טאַרד“, און עהנליכע ליעבענסווירדיגע ווערטער זיינען געווען אַ געווענליכע זאַך. אויך האָב זאָגאַר פאַרשירענע מאַל באַמערקט, ווי געפאַנגענע זיינען פון די סאַלדאַטען געשטויסען געוואָרען מיט די ברייטע זייטען פון זייערע ביקסען, אָדער אויף אַן אַנדער אופן מיט־האַנדעלט. און דאָך האָבען מיר די עלטערע אינוואוינער פון אַט דעם גיחנום אָהן אויסנאַם פאַרזיכערט, אַז גראַד אין אַט דער באַ־ציהונג איז פאַרגעקומען אַ גרויסע ענדערונג צום בעסערן, מחמת די באַהאַנדלונג אין דער ערשטער צייט פון די אינטערנירונגען איז פשוט געווען אומבאַשרייבליך. אויסער די געווענליכע ארבייטען וואָס זיינען נייטיג געווען, כדי צו האַלטען דעם לאַגער אין אָרדנונג, זיינען די געפאַנגענע געצוואונגען געוואָרן צו האַקען שטיינער עט־ליכע שטונדען אין טאָג. ס'איז אמת, אַז אַט די איינפיהרונג איז געווען געגען די באַשטימונגען פון דעם „זשענעווער אָפּמאַך“, לויט וועלכען ציוויל־געפאַנגענע האָבען געזאָלט זיין פריי פון יעדער געצוואונגענער ארבייט, אָבער ווער האָט געפרעגט דערויף? זיינען מיר דאָך אריין אין אַ פּעריאָד, ווען אלע באַשלוסען וועגען פעלקער־רעכטע זיינען אוועקגעמאַכט געוואָרן מיט דער האַנד אלס „סקרעפּס און פייפּער“.

געפאָנגענע, וועלכע האָבען ניט געוואָלט טאָן די דאָזיגע אַר-
 ביט, זיינען געטריבען געוואָרן דערצו מיט ברוטאַלער געוואָלט. ניט
 קוקענדיג דערויף, האָבען זיך נאָך אַלץ געפונען אייניגע וואָס זיינען
 געבליבען איינגעשפּאַרט, און וועלכע האָבען אַלזאָ געמוזט טראָגען
 די אומפאַרמיידליכע קאָנועקווענצען פון זייער „ווידערשפעניגקייט“
 ביז'ן סאַמע סוף. מען האָט זיי געשמידט אין אייזערנע קייטען און
 געצוואונגען די אומגליקליכע צו שטעהן צוועלף שטונדען און נאָך
 לענגער ביי אַ מויער, מיט'ן פנים שטענדיג צו דער וואַנט. אַ סאָל-
 דאָט איז געשטאַנען אַלס וואָך נעבען דעם פאַר'משפּט'ן און האָט
 געהאַט די אויפגאַבע צו זעהן, אַז דער פאַרברעכער זאָל זיך ניט
 קיין ריהר טאָן פון אָרט. כ'האַב גערעדט מיט פאַרשידענע פון
 מיינע מיטגעפאָנגענע, וועלכע האָבען זיך געמוזט אונטערוואַרפען
 אָט די גרויזאמע פּראָצעדור, און זיי האָבען מיר איינשטימיג פאַר-
 זיכערט, אַז די שטאַף איז איינפאַך כאַרבאַריש און מוז באַצייכענט
 ווערן אַלס דירעקטע הייניגונג.

אַלע געפאָנגענע, מיט אויסנאַם פון די באַוואוינער פון קעמפ
 12, האָבען יעדען פריהמאַרגען געמוזט שלעפען זייערע שטרויזעק
 צו אַ באַשטימטען ווינקעל פון'ם לאַגער, און דאָן אין אַווענט זיי
 ווידער צוריקשלעפען פון דאָרט. דער רעזולטאַט פון אָט דער אומ-
 זיניגער פאַרשריפט, וועלכע האָט זיך ניט געלאָזט רעכטפאַרטיגען
 דורך קיין פאַרנינפטונגען גרונד און האָט בלויז געקאָנט באַטראַכט
 ווערן אַלס אַ מין צו-לעהכעיס אָפּצוטאָן די געפאָנגענע, איז געווען,
 אַז די מענשען האָבען געמוזט יעדע נאַכט שלאָפען אויף אַן אַנדער
 שטרויזעק. ווי אזוי דער דאָקטאָר פון'ם קעמפ האָט געקאָנט דער-
 לאָזען צו אַזאַ איינפיהר וואָס איז געווען געגען יעדען סאַניטאַרען
 פרינציפ, — דאָס האָב איך קיינמאַל ניט געקאָנט פאַרשמעהן.

די אַלטע באַוואוינער פון דער „אַלימפיאַ“ האָבען זיך ניט
 געקאָנט גענוג אַנדערצעהלען וועגען דעם מורא'דיגען אופן, ווי
 אזוי די געפאָנגענע זיינען געשפייזט געוואָרן אין דער ערשטער
 צייט. דאָס עסען וואָס מען האָט דאָרט געוואַנט צו געבען די אומ-
 גליקליכע, וואָלט מען אויף דרויסען קיין הונט ניט אַנגעבאַטען. די

האָר האָבען זיך מיר געשטעלט קאָפּיר, ווען איך האָב אויסגעהערט די דאָזיגע ערצעהלונגען, און דאָך האָב איך ניט געקאָנט צווייפלען אין דער וואַרהייט פון די שילדערונגען, ווייל זיי זיינען באַשטעטיגט געוואָרן מינדעסטענס פון הונדערט פּערזאָנען אָהן אַ שום ווי-דערלעגונג. אין דער צייט וואָס איך בין אָנגעקומען, איז שוין אויף דעם דאָזיגען געביט פּאַרנעקומען אַ באַדייטענדע ענדערונג צום בע-סערן, אָבער דאָך איז די אַלגעמיינע ערנערונג אויך דעמאָלט נאָך געווען ווייט פון גוט, באַזונדערס וואָס איז שייך געווען צו דער קוואַנטיטעט פון די פּאַרציעס.

די געפּאָנגענע פּלעגען קריגען אין דערפריה אַרום האַלב זיבען אזוינער אַ שאַל אָנגעפילט מיט אַ מאָדנער, עקסלדיגער זופּ, וועגען וועלכער קיינער האָט ניט געקאָנט זאָגען פון וואָס זי איז אייגענטליך באַשטאַנען. איך האָב צוויי מאָל געמאַכט אַ פּאַרווך צו טרינקען די קלענליכע מאַכעריי, אָבער דער געשמאַק איז געווען אזוי עקעל-האַפט, אַז איך האָב מעהר ניט געפרוּאוּט. דערצו האָט יעדער באַ-קומען דריי דינע רייפּטלעך ברויט, אויף וועלכע די מאַרגאַרין איז געווען אָנגעשמירט אויף אַזאַ קונציגען אָפּן, אַז מען האָט קוים מיט אַ פּאַרגרעסער-גלאַז געקאָנט ענטדעקען דעם פעטען שטאַף. דאָס ברויט האָט קיין שום טעם ניט געהאַט און האָט אויסגעזעהן ווי געמאַכט פון גיפּס. איך האָב קיינמאַל אין מיין לעבען אַזאַ קלענליך ברויט ניט געזעהן. די געפּאָנגענע פּלעגען דאָס ברויט קריגען פון סאָלדאַטען, וועמעס הענט זיינען ליידער ניט געווען צו ריין. דער רעוולטאַט איז געווען, אַז יעדעס רייפּטעל ברויט האָט געטראָגען אויף זיך די פינגער-צייכענס פון די ערעלע פּאַטערלאַנדס-פּאַרטיידיגער מיט אַזאַ מורא'דיגער דייטליכקייט, אַז אַ דעטעקטיוו וואָלט דערפון געווען אויסער זיך פאַר ענטציקונג.

דער מיטאַג איז באַשטאַנען פון פּלייש, געמיעז און קאַרטאַפּעל און איז דאָס רוב געווען זעהר געשמאַק געמאַכט. ס'האַט אויך דער-ביי ניט געפּעהלט די נייטיגע אַפּוועקסלונג. דערצו האָט יעדער געפּאָנגענער געקריגען אַ רייפּטעל גוטען ברויט. די איינציגע צרה איז נאָר געווען וואָס די פּאַרציעס זיינען געווען צו קליין און מען

האַט ניט געמאַרט בעמען נאָך. אַחוץ דעם איז דאָס קריגען פּוֹז'ם עסען געווען פאַרבונדען מיט גרויסע אומבאַקוועמליכקייטען און שטענדיגע ערנידעריגונגען. די געפאַנגענע האָבען געמוזט צור קומען שורות־ווייז און יעדעס מאָל דורכמאַרשירען צווישען צוויי רייען סאָלדאַטען, וועמעס אויפגעשטעלטע באַיאַנעמען פלענען אָפט באַריהרען די געזיכטער פון די פאַרכייגעהער. אָט די אומ־פאַרשעמטע צערעמאַניע, וועלכע פלעגט זיך ווידערהאַלען דריי מאָל אין טאָג, האָט קענטיג געהאַט דעם צוועק ביי יעדער געלעגענהייט צו דערמאַנען די געפאַנגענע אָן זייער רעכטלאָזער און מענשען־אומווירדיגער לאַגע. קיין אַנדער ערקלערונג פאַר אָט דעם איינפיהר קאָן מען דורכאויס ניט געפינען. — ווען דער איינצעלנער געפאַנגענער פלעגט סוף כל סוף בשלום דורכגעהן דורך דער שטאַהלענער רייה, פלעגט ער צוקומען צו א טיש, וואו ער האָט אויף גיך געמוזט נעמען א טעלער, א גאַפּעל און א מעסער, וועלכע זיינען געווענליך געווען שמוציג. דערנאָך פלעגט ער מוזען נאָך דער רייה נאָך פאַר־בייגעהן פאַרביי דריי גרויסע קעסלען. הינטער יעדען קעסעל איז געשטאַנען א סאָלדאַט, וועלכער פלעגט איהם מיט א גרויסען שעפֿ־לעפּעל אריינוואַרפען זיין פאַרציע אין טעלער. זעהר אָפט פלעגט דאָס געטאָן ווערן מיט אַזאַ רוייהקייט, אַז א העלפט פון דער פאַרציע פלעגט אַראָפּפאַלען אויף דער ערד. כדי די געפאַנגענע זאָלען זיך צואיילען, פלענען די סאָלדאַטען זיי צוטרייבען ביי יעדען לעפּעל, וואָס זיי האָבען אויסגעטיילט, מיט אזעלכע פיינע ווערטער ווי „פ... אָה!“ אָדער „פ... אָה!“, אזוי ווי די אַרעמע געפאַנגענע וואַלטען נאָך באַדאַרפט האָבען אַ פאַרווירצונג פאַר זייער קלעגליכע מאַהלצייט.

פלעגט אַמאָל טרעפען, אַז אַ גוטאַרציגער סאָלדאַט האָט צור געוואַרפען אַ געפאַנגענעם צוויי שטיקער פלייש אָדער אַ פאַר קאַר־טאַפּעל מעהר אויף'ן טעלער, האָט ער זיך נאָך ניט געדאַרפט פּרע־הען מיט זיין גליק; וואָרים אַ געשעפטס־פיהרער פון דער פּירמאַ „לייאַנס ענד קאַמפּאַני“ האָט געוואַכט מיט אַפענע אויגען, און אזוי גיך ווי ער האָט נאָך באַמערקט די שרעקליכע טאַט, פלעגט ער מיט

זיינע אייגענע הענט צונעמען דאָס פלייש און די קארטאָפּעל פון טעלער און נאָך דערביי געווענליך אויף דעם געמיינסטען אופן באַ-ליידיגען דעם געפאַנגענעם. די פירמא „לייאָנס ענד קאָמפּאַני“, וועלכע האָט אויסגעפויקט אין אַלע צייטונגען, אַז זי באַשעפטיגט ניט קיין דייטשען און עסטרייכער, האָט געקראָגען דעם אויפטראַג פון דער רעגירונג צו פאַרזאָרגען די אינטערנירטע אין דער „אלימפיא“ מיט עסען, און זי האָט דערביי געמאכט אויסערנעוויינליך גוטע נעשעפטען; וואָרים די פאַטריאַטישע דעקלאַמאַציעס פון אַט דער בכבוד'יגער פירמא אין דער ענגלישער פרעסע זיינען געווען ליגען פון קאָפּ ביז די פיס. אין דער אמת'ן האָט זי אין דער „אלימפיא“ באַשעפטיגט אויסשליסליך דייטשע קוכאַרעס און קיראַנגע-שטעלעטע, וועמען זי האָט געצאָהלט שענדליך קליינע שכירות. וואָס פאַר אַ וואונדערבאַרע אילוסטראַציע פון אונזער מאָדערנעם גע-שעפּטס-פאַטריאַטיזם!

אַרום 5 אייזער נאַכמיטאָג פלעגען די געפאַנגענע קריגען א דריטע מאָהלצייט וואָס איז געווען אַבסאָלוט דאָסזעלבע וואָס נער פריהשטיק. ס'איז קלאָר, אַז אזוי ווייט ווי זיי זיינען ניט געווען אין דער גליקליכער לאַגע צו קריגען שטיצע פון דרויסען, האָבען די געפאַנגענע איינפאַך געמוזט הונגען.

מיט'ן שלאָפען האָב איך אין דער ערשטער צייט געהאַט גרויסע צרות. מיין שכן הינטער מיר, א פאַרמעגליכער פּישהענדלער פון גרימסבי און א זעלענ-גוטער אַלטער מאַן, פלעגט אזוי מורא'דיג בראָפען, אַז עס האָט מיר געקלונגען אין די אויערען ווי דאָס שופּר-בלאָזען צום יום הדין. אַלע מיטלען זיך אויסצודרעהען פון אַט דער נערווען-מאַטערניש זיינען געווען אומזיסט, ביז איך האָב זיך ביס-לאַכווייז צוגעוועהנט צו דעם נאַכטליכען קאַנצערט. איבעריגענס ביז איך ניט געווען דער איינציגער, וועמען ס'איז אזוי געגאַנגען. אָבער די געוואוינהייט קומט אַלעס איבער.

דעם 10טען דעצעמבער האָבען מיך באַזוכט די קאַמעראַדען אַרטהור הילמאַן און דזשאַהן טוירנער. זיי זיינען ביידע געווען

זעהר האַפנונגספול און האַבען מיר געגעבען אויסזיכטען, אז איך וועל באַלד באַפרייט ווערן. טוירנער האָט מיר דערצעהלט, אז דזש. אַ'גריידי, דער פאַרלאַמענטאַרישער פאַרטרעטער פאַר לידז, און וו. א. אַפּעלמאַן, דער סעקרעטער פון דער „דזשענעראַל פעדעריישאַן אַזו טרייד יוניאָנס“, וועלכע האַבען מיך ביידע פּערזענליך געקענט, האַבען זיך אָנגעגעבען אלס מיינע גוט־זאָגער. קראַפּאַטקין האָט געשריבען צו אַפּעלמאַן'ן אַ לאַנגען און זעהר סימפּאַטישען בריוו, אין וועלכען ער האָט איהם געלאָזט וויסען זיין אורטייל איבער מיין פּערזאָן און איבער דעם אונזין פון מיין אַרעסט. אויסערדעם האָט זיך דער גוטער אלטער אויך געווענדעט צו אַ ליבעראַלען מיטגליד פון פאַרלאַמענט, און ער האָט פּיעל ערוואַרטעט פון זיין אַננעמען זיך פאַר מיר. דאָס אלעס האָט מיר טוירנער דערצעהלט און האָט מיר נאָך דערצו פאַרויכערט, אז די גענאַסען לאָזען ניט ארויס קיין געלעגענהייט, כדי אויסצואווירקען מיין באַפרייאונג, אין וואָס איך האָב יעדענפאַלס קיינמאַל אויף קיין איין רגע ניט געצווייפּעלט. אויב איך האָב זיך, ניט קוקענדיג דערויף, דאָך פאַרהאַלטען סקעפֿ־טיש צו דער נאַנצער געשיכטע, איז דאָס ניט געשעהן דערפאַר ווייל איך האָב ניט געהאַט גענוג צוטרוי צו דער ענערגיע און דער סאָליד דאָריטעט פון די קאָמעראַדען, נאָך צוליב גאַנץ אנדערע טעמים. אין פאַרלוויה פון די לאַנגע און שלאַפּלאַזע נעכט האָב איך געהאַט גענוג צייט גרינדליך נאָכצודענקען איבער מיין פאַל. כ'האָב באַטראַכט די זאך פון אלע זייטען און איך בין אלץ ווידער געקומען צו דעם זעלבען שלום, אז זי איז געווען פאַר מיר האַפנונגסלאָז. די אַלע אומשטענדען פון מיין אַרעסט האַבען אָנגעוויזען דערויף, אז עס האָט זיך דאָ אין מיין פאַל געהאַנדעלט וועגען אַ צוגעגרייטען, גוט־דורכגעטראַכטען שריט פון דער פּאָליטישער פּאָליציי. ווען מיין אַרעסט וואָלט געווען ניט מעהר ווי אַ שטוקע פון דער לאַקאַלער פּאָליציי, דאָן וואָלט איך געהאַט יעדען גרונד צו האַפּען, וואָרים דאָס אַריינמישען זיך פון אזעלכע איינפלוסריכע מענער ווי קראַפּאַטקין, אַפּעלמאַן א. א. וו. און די אומערמידליכע טעטיגקייט פון מיינע איבעריגע פּריינט האַבען יעדענפאַלס געקאַנט האַבען אַ ערפּאַנג.

אָבער איך בין אַרעסטירט געוואָרן אויף א העכערן באַפעהל, אין א צייט, ווען די לאַקאַלע קערפערשאַפטען פון דער לאַנדאַנער פּאַר ליציז האָבען געהאט דעם אויסדריקליכען פּאַרזאָג ניט צו מאַכען קיין ווייטערע אַרעסטען. איך בין פּאַקטיש געווען דער איינציגער מאַן אין גאַנץ לאַנדאָן, וואָס איז יענעם טאַג אַרעסטירט געוואָרן אלס „פּינדליכער אויסלענדער“. די פּלוצלינגקייט מיט וועלכער דאָס איז געשעהן, האָט ניט געקאַנט גערעכטפּאַרטריגט ווערן דורך קיין באַזונדערער פּאַסירונג. די פּאַליטישע פּאַליציז האָט ניט געקאַנט האָבען דעם קלענסטען צווייפּעל איבער מיין פּערזאָן. מיין גאַנץ לעבען איז געלעגען ווי אַן אָפּען בוך פאַר זייערע אויגען, וואָר רים איך האָב זיך קיינמאַל אויף דעם מינדעסטען אָפּן ניט באַהאַל-טען מיט מיינע האַנדלונגען. מיין גאַנצע טעטיגקייט איז געווען גענוי פּאַרשטיבען אין די געהיים־אַרכיווען פון „סקאַטלאַנד יאַרד“. מען האָט אלזאָ ניט געקאַנט אַנעמען, אַז מען האָט אין מיר דערזעהן א „שפּיאָן פון דעם קייזער“, בפרט נאָך אַז איך האָב צוליעב פּאַליטישע פּאַרפּאַלגונגען געמוזט פּאַרלאָזען מיין הייס־לאַנד און שוין באַלד צוואַנציג יאָהר געוואוינט אלס פּאַליטישער פּליכטלינג אין לאַנדאָן.

איך בין נאָך היינט פּעסט איבערצייגט אין דעם, אַז מען וואָלט מיך קיינמאַל ניט אַרעסטירט, ווען איך וואָלט דאַמאַלס געפּאַלנט דעם ביישפּיעל פון אזויפּיעל סאַציאַליסטען, וועלכע האָבען די זאַך פון די אַליאירטע באַטראַכט אלס די זאַך פון דער פּרייהייט און געקעמפט דערפאַר. אָבער מיין שטעלונג איז געווען אַן אַנדערע. אַלס אַנאַרכיסט האָב איך געמוזט אָט די מלחמה פּאַראורטיילען און איך האָב אויף קיין פּאַל ניט געקאַנט אונטערשטיצען ניט די איינע און ניט די אַנדערע פון די פּינדליכע שטאַטס־גרוּפּען. איך האָב אָט די אַנזיכטען מיינע אָפּען און פּריי פּאַרטראַטען אין מיינע אַר-טיקלען און באַזונדערס אין דער פּאַלעמיק מיט מיין אַלטען פּריינד קראַפּאַטקין, און דאָ איז, לויט מיין מיינונג, געלעגען דער גאַנצער סוד פון מיין אַרעסט. ניט דערפאַר ווייל איך בין געווען אַ רייטיש

האַט מען מיך אינטערנירט, נאָר ווייל איך האָב זיך ניט צוריק-
 געהאַלטען פון אויסדריקען מיין איבערצייגונג אין א צייט, ווען
 שווייגען איז טאָקע געווען פראַקטישער, אָבער דערפאַר נאָך מעהר
 מעשה פייגלינג. נאָכדעם ווי איך האָב זיך דאָס אלעס געבראַכט
 נאָנץ נאָהענט פאַר די אויגען, בין איך געקומען צו דער פעסטער
 איבערצייגונג, אז עס איז ניטאָ קיין שום אויסזיכט פאַר מיין לאַנע
 און יעדע האָפנונג אין מיין פאַל איז אַ קינדערשע אילוזיע. דאָס
 דאָזיגע באַוואוסטזיין האָט מיך פונדעסטוועגען אויף קיין פאַל ניט
 געלאָזט פאַרצווייפלען. פאַרשטעהט זיך, די געפאַנגענשאַפט איז ניט
 געווען אַנגענעם, און אונטער די הערשענדיגע אומשטענדען איז זי
 זאָגאַר געווען באַזונדערס שווער און דריקענדיג; אָבער מיר איז
 געבליבען די אינערליכע איבערצייגונג, אז איך האָב זיך אלס מאַן
 אינגעשטעלט פאַר מיינע אידעען, און איך האָב אַלאַ געקומט אויף
 מיין ווייטערן שיקאַל מיט אַ געוויסען פילאָזאָפישען פאַטאַליזם,
 ניט אויפגענענדיג זיך באַזונדער איבער דעם.

איז פאַרלויף פון די לעצטע אַכט טעג פון מיין זיין אין דער
 „אַלימפּיא“ האָט דאָרט געהערשט אַ ביטערע קעלט. אַן אייזיגער
 מזרח־ווינט האָט געפייפּט דורך די אומצעהליגע לעכער און שפּאַל-
 טען, אזוי אז מען איז געווען געצוואונגען אדער צו ליגען דעם גאַנצן
 צען טאָג אויף די דריי ברעטער פון'ם געלענער איינגעהילט אין
 דעקעס, אָדער כסדר ארומצולויפען שנעל אַהין און אַהער, כדי זיך
 ווי עס איז צו דערוואַרימען. די פּאָדלאָגע איז באַשטאַנען פון אַס-
 פאַלט און איז געווען מערדעריש קאַלט. פריהער זיינען די שטרוי-
 זעק געלעגען דירעקט אויף דער ערד; אָבער אין משך פון די
 לעצטע וואָכען האָט מען אוועקגעלעגט ברעטער, וועלכע האָבען גע-
 דינט אלס אונטערלאָגען פאַר די שטרויוועק. טראָצדעם איז נאָך
 אַלץ געווען אַ גרויסע צאָהל פון געפאַנגענע וואָס האָבען נאָך ניט
 געהאַט אַט די הילצערנע אונטערלאָגען, ניט קוקענדיג אויף דער
 אייזיגער קעלט. אונטער אזעלכע פאַרהעלטענישען איז קיין וואונ-
 דער ניט געווען וואָס די צאָהל פון די קראַנקע אין דער „אַלימפּיא“
 איז געווען זעהר היבש. די מעהרסטע געפאַנגענע האָבען געליטען

פון כראַנישען הוסטען און ניסען, וואָס האָט זיך געלאָזט פיהלען אויף אַן אומאַנגענעמען אופן, באַזונדערס ביינאַכט. ס'האָט דאָן גאָר קיין סוף ניט גענומען צו דעם מורא'דיגען הוסטען, און עס פלעגען פאַרגעהן שטונדען און שטונדען, ביז די אויערען זיינען ענדליך געוואָרען גלייכגילטיג און דער מיעדער קערפער האָט געקאַנט געפינען זיין רוה. אסך געפאַנגענע האָבען שרעקליך געליטען פון רהומאַטיזם און האָבען זיך געקרימט און גערדעהט אין מורא'דיגע שמערצען אויף זייערע קלעגליכע געלעגערס. דערצו איז נאָך געווען אַן אנדער צרה: דאָס פאַסקודנע ברויט האָט כמעט ביי אלע געפאַנגענע ארויסגערופען כראַנישע מאַגען-שוועריגקייטען און פאַר-שטאַפונגען. דער איינציגער דאָקטאָר פון'ם לאַגער האָט צו דעם געהאַט די געווענליכע תרופה: אַ שטאַרקען אָפּפיהר-מיטעל. אַזוי איז עס געקומען, אַן איין העלפט פון די אינטערנירטע האָט כמעט שטענדיג געליטען פון פאַרשטאַפונג, די אנדערע העלפט פון אַ לויזען מאַגען. דער בלויער געדאַנק, אַז מען קאָן דאָ אין דעם גיהנום ערנסט קראַנק ווערן, האָט געמוזט ארויפּוואַרפען אַ שרעק אויף יעדען איינעם.

איך וועל קיינמאָל ניט פאַרגעסען דעם איינדרוק, ווען איך האָב צום ערשטען מאל דערזעהן דעם אזויגערופענעם „שפיטאַל“. גאָט אין הימעל, ווי איז גאָר אזא זאך מעגליך געווען! דער „שפיטאַל“ האָט זיך געפונען אין דעם זעלבען צימער, וואו די געפאַנגענע האָב בען זיך אויפגעהאַלטען, און איז געווען אָפּגעטיילט פון דעם אַי-בעריגען לאַגער בלויז דורך אַ שפאַניש ווענטעל פון אַנדערהאַלבען מעטער הויך. ס'איז באַשטאַנען פון אַן אַלטער, צובראַכענער בעט-שטעל, וועלכע האָט זיך מיט צרות געהאַלטען אויף דריי פיס און וועלכע האָט אויף זיין זייט געמוזט אונטערגעשפאַרט ווערן דורך עטליכע ציגעל-שטיינער. אחוץ דעם זיינען דאָרט געווען נאָך דריי געווענליכע הילצערנע געלעגערס. דער גאַנצער אַנבליק האָט געמאַכט אזא שווערע, טרויעריגען איינדרוק, אַז דער צושויער האָט דערביי כמעט דערשפּירט אַ פיזישען ווייטאַג. איך האָב שוין אין מיין לעבען געזעהן מעהר ווי איין בילד פון עלענד און נויט, אבער

דער אַנבליק פון אַט די אָפגעצעהרטע יאָמער־געשטאַלטען אויף זייערע קלענליכע געלעגערס איז געווען דאס ערנסטע וואָס איך האָב ווען געזעהן.

ס'איז קלאָר, אז אין אַזא מאַסען־לאַגער האָט דער ליאַרס קיינ־מאָל ניט אויפגעהערט. דאָס געשריי און די קולות דעם גאַנצען טאָג נאָכאַנאַנד האָבען פאַרטויבט דעם מוח, און געמוזט סוף כל סוף אפילו געזונטע מענשען געהן אויף די נערווען. און ווען דער טומעל פון'ם טאָג האָט זיך ענדליך איינגעשטילט און די נאַכט איז געקומען, דאן האָט זיך אָנגעפאַנגען דאָס שוידערליכע הוסטען און קרעכצען. נו, קאָן מען זיך פאַרשמעלען דעם צושטאַנד פון די אַרעמע קראַנקע, וועלכע האָבען קיינמאָל פאַר קיין איין רגע ניט גע־קאָנט געפינען קיין רוה. יעדעס קינד ווייס, אַז ליכט, לופט, רוה און פאַסענדע ערנערונג זיינען דער יסוד פון יעדער קראַנקע־היגייע־נע; אבער אין דער „אָלימפיאַ“ האָט מען עס ניט געוואוסט, אדער מען האָט עס ניט געוואָלט וויסען. די אַרעמע חולאים האָבען איינ־געאַטעמט דיזעלבע מיט באַצילען־אַנגעפילטע, פאַרפעסטעטע לופט ווי אלע אנדערע; זיי זיינען געווען טאָג און נאַכט בלויז־געשטעלט דעם ליאַרס און די אומרוהיגקייט פון דעם לאַגער־לעבען, אזוי אַז זיי האָבען קיינמאָל קיין רוהיגע מינוט ניט געהאַט, און צו דעם אַלעס איז נאָך געקומען דער נידערשלאַנגענדער טרויעריגער איינדרוק פון זייער נאָהנסטער אומגעבונג. איך האָב קיינמאָל ניט געקאָנט פאַרשמעהן, ווי אזוי עס האָט זיך פאַקטיש געקאָנט געפינען א מאַן וואָס האָט געהאַט דעם טרויעריגען מוט אונטער אַט די שוידערליכע פאַרהעלטענישען צו שפילען די קאָמעדיע פון אַ דאַקטאר. ס'איז אמת, אז איינצעלנע געפאַנגענע זיינען אריבערגעפיהרט גע־וואָרן אין אנדערע שפיטאַלען, אָבער דאָס פֿלעגט ערשט געשעהן דאָן, ווען זייער צושטאַנד איז געווען האַפנונגסלאָז און דער טויט איז זיי שוין געשטאַנען הינטער'ן רוקען. מען האָט נאָטירליך גע־האַט די אַבזיכט צו הנטען די רעפוטאַציע פון'ם לאַגער, און אזוי לאַנג ווי אן אַרעמער טייוועל האָט אויסגעהויכט זיין געמוטשעם לעבען ערנעצוואו דרויסען און איז ניט דירעקט געשטאַרבן אין דער

„אלימפיא“, האָט מען יוצא געווען פאר די געזעצען פון דער מענש-ליכקייט.

איך האָב ניט געקאָנט גענוי פעסטשטעלען וויפיעל טויט-פאַלען עס זיינען פאַרגעקומען אין דער „אלימפיא“. דאָס וואָלט אויך גע-האַט א קנאַפען צוועק, ווייל זאָגאר די גענויעסטע ציפערן וואָלטען דאָך בלוז געמוזט געבען א פאַלש בילד פון דער ווירקליכער לאַגע. די „אלימפיא“ איז נעמליך געווען אַ מין „קלירינג הויז“. די געפאַנ-גענע פלעגען געבראַכט ווערן אַהין, כדי נאָך עטליכע וואָכען אדער מאָנאַטען איבערגעשיקט צו ווערן אין אנדערע קעמפּס. אָבער נאָך אַלעס דעם וואָס איך האָב געזעהן און וואָס איך האָב געקאָנט פעסטשטעלען דורך אומבאַשטרייטבאַרע באשרייבונגען פון אנדערע בין איך פעסט איבערצייגט, אז די צאָהל פון די וועלכע האָבען אין אַט דעם גיהנום געקריגען דעם זאַמען פון קראַנקהייט און פיליכט פון טויט, קאָן ניט זיין קליין.

אחוץ דעם אזויגערופענעם „שפיטאַל“ איז אין דער „אלימפיא“ געווען נאָך אַ פינסטערער ווינקעל, וואָס די געפאַנגענע האָבען גע-ווענליך באַצייכענט מיט'ן נאָמען „טריפער-ווינקעל“, און וועלכער איז געווען אָפגעטיילט פון'ם איבעריגען לאַגער בלוז דורך אַ דיקען שטריק. אין דעם דאָזיגען ווינקעל זיינען געלעגען די געשלעכטס-קראַנקע. צווישען זיי האָבען זיך אין מיין צייט געפונען זעקס הויך-גראַדיגע סיפיליטיקער. ס'איז שוין אָן און פאַר זיך אליין געווען אַ שרעקליכע זאַך, אז אַזעלכע קראַנקע זאָלען מוזען לעבען מיט די איבעריגע געפאַנגענע אין דעם זעלבען פלאַץ, אבער פשוט הימעל-שרייענד איז געווען דער אומשטאַנד וואָס זיי האָבען אויך געמוזט באַנוצען דיזעלביגע פינף קלאַזעטען און דיזעלביגע וואַש-בעקענס. איבעריגענס איז דאָס אויך געווען דער פאַל מיט די אנדערע קראַנק-קע, וועלכע האָבען יעדעס מאָל געמוזט געטראָגען ווערן פון צוויי מענער אין דעם אַלגעמיינעם באַדערפעניש-פלאַץ. דערביי דאַרף מען ניט פאַרגעסען, אז אין דעם אזויגערופענעם „טריפער-ווינקעל“ האָט מען אריינגעבראַכט בלוז יענע חולאים, וועלכע האָבען זיך פריי-וויליג אָנגעגעבען אַלס געשלעכטס-קראַנקע. אבער ניט אַלע זיינען

געווען אזוי געוויסענהאפט, און די ווירקליכע צאָהל פון אָט די קראַנקע האָט איבערהויפּט ניט געקאָנט פעסטגעשטעלט ווערן, ווייל די געפאָנגענע זיינען אויף קיין אופן ניט אונטערזוכט געוואָרן פּוֹ'ם דאָקטאר. מיינער אַ באַקאַנטער, אַ דאָקטאָר, האָט מיר דערצעהלט וועגען אַ מאָן, וועמען ער האָט אין לאַנדאָן באַהאַנדעלט אַלס הויך־גראַדיגען סיפּיליטיקער. שפעטער איז דער אומגליקליכער אינטער־נירט געוואָרן און ער איז געלעגען רוהיג צווישען די איבעריגע גע־פּאַנגענע. אזוי ווי די געפאָנגענע, ווי איך האָב שוין דערמאָנט, פּלעגען יעדע נאַכט מוזען שלאָפען אויף אַנדערע שטרויוועק, קאָן מען אומגעפער האָבען אַ באַגריף ווי אזוי די געפּאַר פון אַנשטעקונג איז דירעקט פאַרשפּרייט געוואָרן דורך אַזאַ מין וואַנזינגען איינ־פיהר.

אָבער וואָס האָט געהאַלפּען דאָס גאַנצע רעוואָלטירן פון דער מענשליכער ווירדע אין דער דאָזיגער מאַרטער־קאַמער? אונזערע שטימען זיינען אָפּגעשטאַרבען אומגעווערטערהייט. מיר זיינען גע־ווען אויסגעשטויסענע, פאַרדאַמטע אין דעם שאַרפּסטען זין פון וואָרט. אַ געווענליכער פאַרברעכער באַזיצט געוויסע רעכט, מיט וועלכע ער קאָן זיך אונטער אומשטענדען באַנוצען; דער וועג פון באַקלאַגען זיך שטעהט פאַר איהם אָפּען, וואָרים ער ווערט נאָך אַלץ ביז אַ געוויסען גראַד באַטראַכט אַלס מענש. מיר אָבער זיינען גע־ווען געוועזענע מענשען. מיר זיינען געשטאַנען טיעף אונטער דעם געווענליכען פאַרברעכער, וואָרים מיר האָבען אין אַ פאַרקערטען לאַנד דאָס ליכט פון דער וועלט דערזעהן, און דערפאַר איז אונזער פּראַטעסט געווען ווי אַ קול וואָס רופּט אין דער מדבר.

קאפיטעל 3

טראגישע און קאמישע טיפען

אלערלוי באקאנטשאפטען — ערצעהלונגען פון די אלטע איינוואוינער פון דער „אלימפיא“ — דער סארדזשענט מיידזשאַר — פסיכאלאָג גישע אורזאכען פון פאטריאַטיזם — „יודאס“ — די אלטע פון סויט שיעלדס — דער אומפארבעסערליכער — גליק־שפיעלען אין דעם אינטערנירונגס־לאגער — דער „קאָלעפעל“ — די אויפנאמע פון דעם „שטעלען־פארמיטלער“ — דער לאָך אין דער סטעליע — א רעוואָלווער־העלד — דער אַפשידס־אַווענט — אן „אווע מאריא“.

איך האָב שוין אלזאָ געהאט געמאַכט א מאסע נייע באַקאַנט־שאַפטען. אם מעהרסטען האָבען מיך נאַטירליך אינטערעסירט די עלטערע איינוואוינער פון דער „אלימפיא“. פיעל פון די ערשטע אָפּפער פון די מאסען־ארעסטען האָבען שוין פאר מיין אַנקומען געהאַט פאַרלֶאָזען דעם לאַגער און זיינען אריבערגעפיהרט געוואָרן טיילווייז אין ניובורי קעמפ, טיילווייז אויף די שיפען ביי סויעטער; דאָך איז די צאָהל פון די איבערגעבליבענע נאָך אלץ געווען זעהר היבש. די געשיכטע פון אַט די אַרעמע מענשען איז געווען אן אייני־פאַכע מאַטריעריי, און איך האָב זיך נאָך געדאַרפט שעצען גליק־ליך וואָס איך בין ניט געווען צווישען די אָפּפער פון דעם גאַנצן ערשטען פעריאָד. די מעהרצאָהל פון די ארעסטירטע איז באַשטאַנד געווען אַזעלכע וואָס האָבען געהערט צום ארבייטער־קלאַס. די מעהרסטע פון זיי זיינען צוגענומען געוואָרן דירעקט פון דער אר־בייט, אדער מען האָט זיי ארויסגעשלעפט אין מיטען נאַכט פון

בעט און זיי געבראכט אין דער נאָהנטסטער פּאָליציי־סטאַנציע. פון דאָרט האָט מען זיי אין מעבעל־וואָגנעם אדער אנדערע פוהרען ארייַ בערגעפיהרט אין דער „אָלימפיא“, וואו עס זיינען ניט געמאכט געוואָרן די מינדסטע פארבארייטונגען פאר דער קווארטירונג פון אַט די אַרעמע מענשען. אומגעפער צוויי טויזענד געפאנגענע זיינען אויף אַזא אופן צוזאַמענגעפאקט געוואָרן. ווי הערינג אויף אין זייט פון דער גאַלעריע אין דעם גרויסען האָל. אין די ערשטע טעג זיינען ניט געווען ניט קיין דעקעס און ניט קיין שטרויזעק, און די געפאנ־גענע האָבען געמוזט שלאָפּען אויף דעם הוילען און שמוציגען באַד־דען. אַזוי ווי אין דעם גרויסען, צוגיגען האָל אין ביינאכט געווען ביטער קאַלט, האָבען די אַרעמע מענשען קיין אַנדער ברירה ניט גע־האַט און געמוזט ווי די שאָף זיך צוזאַמענרוקען געדיכט איינע נעבען די אנדערע, כדי אויף א געגענזייטיגען אופן צו ציהען נוצען פון דער ווארימקייט פון זייערע קערפערס. ערשט אין עטליכע טעג ארום האָט יעדער געפאנגענער געקריגען א דעקע, אָבער עס איז נאָך אוועק א היבשע צייט, איידער מען האָט זיך דערמאָנט איינצו־שאַפּען שטרויזעק. די זעק און די דעקעס זיינען געווען איינגע־טונקט אין שמוץ. די שטרויזעק זיינען ניט איינגעשאפט געוואָרן אלע מיט אַמאָל, ס'איז צוגעגאנגען גאנץ לאַנגזאַם. אַזוי איז גע־שעהן, אז א העלפט פון'ם לאַגער איז שוין געווען פארזאָרגט מיט שטרויזעק, בעת ווען די אַנדערע העלפט איז נאָך אַלץ געשלאָפּען אויף דער הוילער פאַרלאָגע. אַזוי ווי די שטרויזעק, ווי איך האָב שוין פריהער דערמאָנט, האָבען געמוזט יעדען פריהמאָרגען אַפּגע־ליפערט ווערן אין א געוויסען פּלאַץ, פּלעגט יעדען אַווענט ענט־שטעהן אַ פאַרצווייפּעלטער קאַמף, כדי זיי צוריקצוקריגען. אַפּט האָט אַט דער קאַמף אָנגענומען אַזעלכע ערנסטע פאַרמען, אז די סאָלדאַטען האָבען זיך געמוזט אריינמישען מיט זייערע בלוזע באַ־יאַנעטען. דער רעזולטאַט דערפון איז שטענדיג געווען, אז די קרעפ־טיגסטע און די וואָס האָבען זיך ניט געקיימערט פאר אַנדערע זיינען געווען אימשטאַנד צו קריגען זייערע שטרויזעק, בעת ווען די קראַנ־קע און שוואַכע, וועלכע האָבען זיך מעהר ווי אַלע אַנדערע גענויטיגט

אין זיי, האָבען זיך געמוזט לעגען אויף דער הוילער ערד, סיידען אַ גוט־האַרציגער מענש האָט זיך אויף זיי דערבאַרעמט.

פאַר 2000, מערקט איך, פאַר צוויי צוויי זענד גע־פאַנגענע זיינען אין דער ערשטער צייט געווען בלוין דריי אַפּטערעטען און דריי וואַש־בעקענס. אונטער אַט די שוידערליכע אומשטענדען זיינען די געפאַנגענע גע־צוואונגען געווען זיך אויסצושטעלען ביי די אַפּטערעטען שורות־ווייז און ווארטען שטונדען־לאַנג ביז עס איז געקומען צו זייער רייה. און אז מען האָט זיך שוין דערווארט און עס איז איינעם ענדליך געלונגען זיך אנדערצוזעצען, האָט זיך באַלד באַוויזען א סאַלדאַט וואָס האָט דעם מאַן אָנגעטריבען זיך צוצוואיילען. טאַמער האָט ער ניט אזוי גיך געפאַלגט, האָט זיך דער סאַלדאַט געהאַלפּען מיט זיין באַיאַנעט און אויף אַזאַן אופן געצוואונגען דעם „פאַרברע־כער“ אויפצושטעהן. די סאַלדאַטען פון דער „איריש גאַרד“, ווע־מען עס איז אין דער ערשטער צייט אָנפאַרטרויט געוואָרן צו באַ־וואַכען די געפאַנגענע, האָבען זיך אויסגעצייכענט דורך נאַנץ באַ־זונדערע גראַבע און ווילדע מעשים. שטויסען א געפאַנגענעם מיט'ן ביכס, איהם דערלאַנגען מיט'ן פויסט אין געזיכט און איהם טרעטען מיט די פיס, — דאָס זיינען געווען טאַגטעגליכע ערשיינונגען. די סאַלדאַטען פלעגען דורך זייערע אונטער־אַפיצירען דירעקט אויפ־געמונטערט ווערן צו מאַכען אזעלכע פייגע און שענדליכע אָנגריפּען אויף שוצלאָזע מענער. אויף א נאַנץ באַזונדערן אופן האָט זיך אין דער הינזיכט אויסגעצייכענט דער „סאַרדזשענט מיידזשאַר“, אן אומפאַרגלייכליך רוייער און כרוטאַלער נפש, אונטער וועמעס שרע־קענס־דדעזשים די געפאַנגענע האָבען געמוזט אויסשטעהן אמת'ע מאַרטער־יסורים. אַט דער אוממענש וואָס האָט, ווי מען האָט מיר שפעטער דערצעהלט, פרייוויליג אויפגעגעבען זיין אמט אלס פּאַליר־ציי־אינספּעקטאָר, כדי צו קריגען זיין שטעלע אין דער „אַלימפיאַ“, פלעגט באַליידיגען די געפאַנגענע אויף דעם שמוציגסטען אופן און האָט מיטחאַנדעלט די מענשען אַהן וואָס פאַר עס איז גרונד. דאָס איינציגע, אבער שטענדיג גילטיגע מיטעל צו שטילען דעם בלינדער

צאָרן פון אַט דעם מענשען־פרעסער, איז געווען געלד. פאר געלד איז ער געווען גרייט אַלצדינג צו טאָן. איך גלויב, אָן ער וואָלט פאַרשאַכערט גאנץ ענגלאַנד, ווען עס מאכט זיך איהם נאר א געלע־גענהייט דערצו. פאַר געלד פלעגט ער די געפאנגענע טאָן אלע מעגליכע טובות. ער פלעגט זיי באַפרייען פון דער ארבייט, פלעגט ארויסשמוגלען הינטער דעם צענזאר'ס רוקען בריעה פון'ם לאַגער און פאַרזאָרגען די וואָס האָבען געקאָנט באַצאלען מיט צייטונגען, כאַטש עס איז געווען שטרענג פאַרבאָטען פאר די געפאנגענע.

כדי צו אילוסטרירען די געמיינהייט פון אַט דעם ליכט־טורם פון'ם מיליטאריזם וויל איך דאָ דערצעהלען פאַלגענדען עפיוואָד וואָס איז מיר אויף אן אומבאַשטרייטבאַרען אופן באַשטעטיגט געוואָרן פון מינדעסטענס צוויי טויז ערות. איין טאָג איז אין דער „אלימפיא“ געבראכט געווארן א בערלינער, וואָס האָט געטראָגען אין האַנד א באזונדערס שענעם שפאַציר־שטעקען. דער אַרעמער טייוועל איז, ווייזט אויס, געפלאַגט געוואָרן פון גאַלגען־הומאַר, האָט ער זיך לוסטיג געמאַכט און געזוכט צו אַמוזירען זיינע מיט־געפאנגענע, זיי דערצעהלענדיג א פאָר וויצען, פון וועלכע ער האָט אליין שטאַרק געלאַכט. מיט אַמאָל איז פאר איהם ערשינען דאָס שיקואַל אין דער געשטאַלט פון'ם סאַרדזשענט מיידזשעָר, וועלכער האָט גאָר אָהן צערעמאָניעס איהם אויסגעריסען דעם שענעם שפאַציר־שטעקען פון דער האַנד און איהם דערמיט גוט אָנגעבראַכען די ביינער. דערנאָך איז ער זיך א צופרידענער אוועק זיין וועג, מיט'ן שטעקען פון זיין אַפּפער אין האַנד. אַט דעם שטעקען האָט ער, ווייזט אויס, באזונדערס ליעב געקריגען, וואָרים ער פלעגט איהם דערנאָך גאַנץ אָפט באַנוצען יעדעס מאָל, ווען ער האָט באַדארפט זיך אַפּרעכענען מיט וואָס פאַר עס איז אַרעמען קערל, וועלכער האָט זיך געגען איהם מיט עפעס פאַרוינדיגט.

עס דאַרף באַצייכענט ווערן אַלס אויסערגעווענליכע ערשיינונג, אַז דאָס שיקואַל פון טויזענטער הילפלאַזע געפאנגענע איז אַנפאַר־טרויט געוואָרן אין די הענט פון אַזא ווילדער חיה, און אַז ער האָט

אזוי לאנג געקאנט באקליידען אן אמת, צו וועלכען עס האט זיך אומבאדינגט געפאדערט א מאן מיט דעם העכסטען געפיהל פון פאראנטווארטליכקייט. אין דער ווירקליכקייט איז דער סארדזשענט מיידזשאָר געווען דער צענטראל־פונקט, ארום וועלכען עס האט זיך געדריעהט דאָס גאנצע לעבען פון די געפאנגענע; ער איז געווען די איינציגע דירעקטע מאַכט וואָס זיי האָבען יעדען מאָמענט געמוזט פיהלען. לאָרד ליינסבאָראָה איז, אמת, לויט'ן מיטעל געווען דער קאָמאָנדיר פון'ם לאָגער, אָבער די געפאנגענע האָבען איהם כמעט קיינמאָל ניט געקראָגען צו זעהן. יעדע קלאַנגע האָט געמוזט אריינגעשיקט ווערן שריפטליך, און אזוי ווי די בריעף פלעגן ען אלע דורכגעהן דורך דער האַנד פון'ם סארדזשענט מיידזשאָר, קאָן מען זיך לייכט פאָרשטעלען וואָס דער רעזולטאַט האָט געקאָנט זיין. דער דאָזיגער חברה־מאַן פלעגט אפריהער גאָר אָהן צערעמאָניעס איבערלייענען די בריעף אין דער אָנוועזענהייט פון די וואָס האָבען זיך באַקלאָנגט, און וועה איז געווען צו יענעם, ווען דער צאָרן פון'ם סארדזשענט מיידזשאָר איז גערייצט געוואָרן דורך וואָס פאַר עס איז באַמערקונג. אזוי לאַנג ווי עס האָט זיך אין דער קלאַנגע געהאַנדעלט וועגען א קלייניגקייט, אן אומשעדליכע געשיכטע, און דער שרייבער האָט נאָך דערצו צוגעלייגט א שילינג, דאָן האָט דער בריעף נאָטירליך דערגרייכט זיין באַשטימונגס־אָרט. אָבער ווען א געפאנגענער איז געווען אזוי נאָאיוו צו וועלען דערלאַנגען דעם קאָמאָנדיר אן ערנסטע קלאַנגע, האָט איהם דער סארדזשענט מיידזשאָר פאָרוואָרפען מיט די שמוציגסטע באַליידיגונגען און איהם מכבד געווען מיט קולאַקעס און איהם געבריקעט מיט די פיס. עס פלעגט זאָגאר אָפט פאָרקומען, אז ער פלעגט דעם געפאנגענעם שלידערן דעם בריעף אין פנים אריין און אויסשרייען: „וויש זיך אונטער דעם... דערמיט!“ — אונטער די דאָזיגע אומשטענדען האָט מען זיך שוין ניט געדאַרפט וואונדערן, ווען אַט דער עהרענמאַן האָט צוריקגעוויזען א דרינגענדע קלאַנגע איבער דעם מוראָדיגען צושטאנד פון די סאַניטאַרע באַדינגונגען, ערקלערענדיג גאַנץ איינפאַך: „ווי אַר אַנלי רעספּאָנסאַבל פאַר יור באַדיס, באַט נאָט פאַר יור לייווס“.

(מיר זיינען בלויז פאַראַנטוואָרטליך פאַר אייערע קערפערס, אבער
ניט פאַר אייער לעבען.)

כמעט יעדער פון מיינע מיטגעפאנגענע, וואָס האָט געהאַט די
זעלטענע געלעגענהייט פערזענליך צו קומען פאַר לאָרד ליינסבאָראָה,
דעם קאָמאָנדר פון'ם לאַגער, און איהם אייגענהענדיג איבערצוגעבען
א בקשה, האָט איהם געשילדערט אלס אנגענעמער, מענשענפריינד-
ליכער דזשענטעלמאַן, וועלכער האָט כמעט קיינמאַל ניט אָפגעזאָגט
קיין ביטע. ס'איז מיר דערפאַר פאַרגעקומען נאָך אומבאַגרייפלי-
כער וואָס אָט דער מאַן האָט געקאָנט פועל'ן ביי זיך צו פאַרדעקען
אָזעלכע שוידעריכע צושטענדען מיט דער אויטאָריטעט פון זיין
נאָמען. צו זיין עהרע נעם איך אָן, אז פאַר פיעל זאַכען קאָן מען
איהם ניט האַלטען פאַראַנטוואָרטליך. בעת די ליבעראַלע רעגיר-
רונג האָט זיך בלינדערהייט אונטערוואָרפען דעם טעראָריזם פון די
געלע צייטונגען און עס איז ארויסגעגעבען געוואָרן דער באַפעהל
צו אַרעסטירען די דייטשען און די עסטרייכער מאַסענווייז, האָט
מען נאָך ניט געהאַט געמאַכט קיין שום פאַרבאָרייטונגען פאַר דער
קוואַרטירונג פון אזויפיעל מענשען, און אן אלגעמיינער כאַאָס איז
געווען דער אומפאַרמיידליכער רעזולטאַט פון אָט דער פאַרריקטער
פאַדערונג וואָס איז דיקטירט געוואָרן פון בלינדען שרעק. אפילו
דער גרעסטער אָרגאַניזאַטאָרישער זשעני וואָלט ניט געווען אימ-
שטאַנד אין עטליכע וואָכען צייט צו שאַפען אַרדנונג אין אָט דעם
תוהו ובוהו, אין אָט דעם מיט-מאַש, און לאָרד ליינסבאָראָה איז,
נאָך אלעם דעם וואָס איך האָב געזעהן, ניט געווען קיין אָרגאַני-
זאַטאָרישער זשעני. מען קאָן אויך ניט אננעמען, אז ער האָט גע-
וואוסט פון די אלע שענדליכע און געוויסענלאָזע נידערטרעכטיגקיי-
טען פון זיין סאַרדזשענט מיידזשאַר; אבער עס איז, לויט מיין
מיינונג, אַבסאָלוט אוממעגליך, אז ער זאָל גאַרנישט האָבען געהערט,
אז צו איהם זאָל ניט האָבען דערגרייכט די איינע אדער אנדערע
שאַנדטאַט, און דאָס האָט דאָך געמוזט איהם באוועגען אָנצונעמען
מיטלען און פאַרהיטען ווייטערע געמיינהייטען. אבער קיין זאַך איז
ניט געשעהן. דער סאַרדזשענט מיידזשאַר האָט ניט אַרויסגעלאָזט

די לייצעס פון זיינע הענט און געפייניגט די היפּלאָזע געפאַנגענע אויף דעם שענדליכסטען אופן, אַהן דעם אז דער קאָמאָדיר זאָל גע- פינען פאר נייטיג דאָס אָפּצושטעלען. אָט דער פּאַקט לאָזט זיך דורך קיין זאָך ניט רעכטפאַרטיגען. קיין פאַרניפּטיגער מענש וועט ניט וועלען מאַכען לאָרד ליינסבאַראָה פּערזענליך פאַראַנטוואָרטליך פאַר אלע איבלען, אונטער וועלכע די איינוואוינער פון דער „אַלימ פּיאַ“ האָבען געמוזט גרויזאם ליידען, אָבער ער קאָן ניט באַפרייט ווערן פון דעם פאַרוואַרף, אַז ער האָט אויף אַ גראַבען אופן פאַר- לעצט זיין פליכט. ער האָט באַדאַרפּט קאַנען באַשיצען די אומד גליקליכע געפאַנגענע נעגען שענדליכע ערנידערונגען און ברוטאַלע מיסהאַנדלונגען; ער האָט עס ניט געמאָגן. פּילייכט האָט אויך ער באַרוהיגט זיין געוויסען דערמיט, וואָס פאַר אונז „הונען“ איז דאָס ערגסטע נאָך אַלץ צו גוט.

די געפאַנגענע פון דעם ערשטען פּעריאָד האָבען זיך געפונען אין אַן אַבסאָלוט האַפּנונגסלאָזער לאַגע. ניט גענוג וואָס זיי האָבען געמוזט אויסשטעהן אַלערליי גראַבקיטען און ערנידערונגען, האָט מען זיי אויך אָפּגעשניטען יעדע מעגליכקייט צו קומען אין פאַרבינד- דונג מיט דער דרויסענדיגער וועלט, און עס איז פאַרגאַנגען אַ היב- שע צייט, איידער זייערע קרובים זיינען געוואָהר געוואָרן אין וואָס פאַר אַ יאָמערליכען צושטאַנד זיי האָבען זיך געפונען. די פּאַסט- פאַרבינדונגען, וועלכע זיינען נאָך ביי מיין אַנקומען געווען אויסער- געוויינליך ווייט פון גוט, זיינען אין דער ערשטער צייט פשוט געווען אומגלויבליך. פון זעקס בריעף האָט אין בעסטען פאַל בלויז איינער דערגרייכט זיין ציעל, אַי דאָס ערשט אין פינף אָדער זעקס וואָכען אַרום נאָכדעם ווי ער איז געשריבען געוואָרן. אַזוי האָט אונזער פריינד ל., צום ביישפּיעל, געשריבען אַ בריעף צו זיין פרוי באַלד נאָך זיין אַנקומען אין דער „אַלימפּיאַ“. נאָכדעם ווי ער איז געווען זעקס וואָכען אין געפאַנגענשאַפּט האָט מען איהם פּלוצלינג באַ- פרייט, אָבער זיין בריעף איז ערשט אָנגעקומען נאָכדעם ווי ער אַליין איז שוין געווען דריי טעג צוריק אין דערהיים. ערשט נאָכדעם ווי די געפאַנגענע אַליין זיינען געווען אימשטאַנד איבערצונעמען די

אַרנאַנזירונג פון דער פּאַסט אין זייערע הענט, איז דער צושטאַנד געוואָרן אביסעל ערט־עגליכער.

מיט דער פּאַקעט־פּאַסט (פּאַרסעל־פּאַסט) איז עס נאָך פּילייכט געווען ערגער. די צאָהל פון די פּאַקעטען, וועלכע זיינען „פּאַרלאַ־רען“ געגאַנגען, איז געווען זעהר גרויס, און איד האָב כמעט ניט געפונען קיין איינעם צווישען מיינע מיטגעפּאַנגענע, וואָס זאָל זיך ניט האָבען געהאַט צו באַקלאַגען אויף דעם פּאַרלוסט פון איינעם אָדער עטליכע פּאַקעטען.

דאָס וואָס האָט מיך מעהר פון אַלצדינג ערשטוינט אין די ערשט טע טעג פון מייזן זיין אין דער „אַלימפּיא“, איז געווען דער אייגענדי אַרטיגער געמיטסצושטאַנד פון מיינע נייע קאַמעראַדען. עס זיינען געווען בלוז וועניגע צווישען זיי וואָס זיינען ניט געווען פּאַרנעפעלט פון אַ בלינדען פּאַטריאָטיזם. ביי אסך האָט אָט דער צושטאַנד איינדי פּאַר אָנגענומען היסטערישע פּאַרמען. די שטענדיגע טעמא פון די געשפּרעכען איז נאַטירליך געווען די מלחמה. די מעהרסטע פון זיי זיינען געווען פעסט איבערצייגט, אַז די געשיכטע וועט ניט לאַנג דויערן, און אַז דייטשלאַנד מוז אומבאַדינגט אַרויסקומען אלס זיי גערין פון אָט דעם מוראַ'דיגען קאַמף. אזוי ווי ס'איז די געפּאַנגענע געווען שטרענג פּאַרבאָטען צו לעזען צייטונגען — אָהן דעם אַז דער דאָזיגער משוגענער פּאַרבאָט האָט ווען עס איז געקאָנט גרינדליך דורכגעפיהרט ווערן — איז אין לאַגער ענטשטאַנען אַ מאַניע פון די וואַנזינינסטע קלאַנגען. דאָס איז געווען אַ מאָדנער צושטאַנד, וועלדי כער האָט מיך שטאַרק דערמאָנט אָן די מאַסען־האַלוצינאַציעס אין מיטעלאַטער. ס'איז פּלוצלינג אַרויס אַ קלאַנג, קיינער האָט ניט געוואוסט פון וואַנען ער איז געקומען. אין עטליכע מינוט צייט האָט זיך אַזאַ נאַכריכט פּאַרשפּרייט איבער'ן גאַנצען לאַגער און האָט איבעראַל געפונען גלויביגע צוהערער. ס'איז מעגליך, אַז אַ געפּאַנדי גענער האָט ערגעצוואוּ עפעס אויפגעכאַפט. אין זיין מוח איז די זאך באַלד פּאַנאַנדרעגוואַקסען, און ווען דער קלאַנג האָט זיך פּאַרשפּרייט פון מויל צו מויל צווישען הונדערט אָדער צוויי הונדערט מענשען, האָט עס שוין געהאַט אָנגענומען אַזעלכע אימגעהייערע

פארמען, אז קיינער האָט שוין מעהר ניט געקאָנט ענטדעקען זיין אורשפרונג. יעדע איינצעלנע ערשיינונג האָט מען געזעהן ווי דורך אַ פאַרגרעסער־גלאַז און מען האָט ביסלאַכווייז פאַרלאָרן יעדעס גע־פיהל פון פראָפּאַרציע. די מאַניע מגזם צו זיין, צו איבערטרייבען יעדע נאַכריכט איז געווען אזוי שטאַרק ענטוויקעלט, אז איך האָב אָפּט געהאַט אַ געלעגענהייט צו באַמערקען, ווי אַ געפאַנגענער האָט נאָר וואָס געהערט עפעס „נייעס“ פון אַ מיט־געפאַנגענעם, און גלייך נאַכדעם האָט ער די נאַכריכט נאָך וואַרימעהייט איבערגעגעבען אַן אַנדערן, אי דאָס פאַר יענעם, פאַר דעם ערשטען מאַן אין די אויגען, אָבער דערביי האָט ער שוידערליך איבערטריבען און פאַרגרעסערט די זאַך, אָהן דעם אז יענער זאָל עפעס האָבען דאַגעגען.

אַ צייט־לאַנג האָט מען ניט גערעדט פון קיין אַנדער זאַך, נאָר פון דעם אז די דייטשען וועלען באַלד אַריין אין ענגלאַנד. קיינער האָט נאָטירליך ניט געוואוסט, פון וואַנען די נאַכריכט קומט, אָבער מען איז געווען אזוי פעלזענפעסט איבערצייגט אין דעם, אז יעדע ניכטערע איינווענדונג אין אַט דער פראַגע איז פון פיעלע באַטראַכט געוואָרן אַלס „פאַרראַט“. אַן אַנדערס מאַל האָט זיך פאַרשפּרייט די ידיעה, אז די דייטשען האָבען אַריינגעמאַרשירט קיין וואַרשע, און עס איז געווען אומהימליך צו זעהן, מיט וואָס פאַר אַ פּייערדיג גער לייכטגלויביגקייט די נאַכריכט איז פון די מעהרסטע פאַרשלאַנג גען געוואָרן.

קיינמאָל פריהער האָב איך ניט געהערט זינגען די „וואַכט אַם רהיין“ אָדער דאָס „דייטשלאַנד, דייטשלאַנד איבער אַלעס“ מיט אַזאַ קראַנקהאַפּטער אינערליכער היץ, ווי אין יענעם פינסטערן פּלאַץ פון יאָמער און פון שטומע יסורים. אָט די ערשיינונג האָט מיך צו־ערשט איבעראַשט; האָב איך דאָך פון ערפאַרונג געוואוסט, אז דער פאַטריאָטיזם האָט גראָד ניט געהערט צו די שטאַרקע זייטען פון די דייטשען אין אויסלאַנד. איך גלויב זאָגאַר, אז עס איז קוים פאַראַן נאָך אַ פּאַלק וואָס קאָן זיך אזוי לייכט צופאַסען צו פרעמדע פאַר־העלטענישען, ווי די דייטשען. איך האָב זיך דעריבער ניט וועניג געוואונדערט צו טרעפען דאָ אַזאַ הויך־גראַדיגע פאַטריאָטישע שטיי־

מונג. אָבער שפעטער האָב איך זיך אויפגעהערט וואונדערן דערי-
בער, וואָרים איך בין געווען איבערצייגט, אז איך האָב געפונען דעם
שליסעל פון דעם דאָזיגען רעמעניש.

די גאַנץ גרויסע מערהייט פון די אינטערנירטע איז באַשטאַנען
פון איינפאַכע אַרבייטער וואָס זיינען פּלוצלינג מיט ברוטאַלער גע-
וואַלט אַרויסגעריסען געוואָרן פון זייערע לעבענס־פאַרהעלטענישען
און זיינען דאָ אין דעם דאָזיגען גיהנום באַהאַנדעלט געוואָרן ערגער
ווי די געמיינסטע פאַרבּרעכער. פיעל פון זיי האָבען געהאַט ווייבער
און קינדער, וועלכע זיי האָבען געמוזט איבערלאָזען ניט פאַרזאָרגט.
אַנדערע פון זיי זיינען געווען קליינע געשעפטסלייט, וועלכע האָבען
זיך אין יאָהרען־לאַנגען קאַמף ערוואָרבען אַ באַשיידענע עקזיסטענץ
און אַזונד זיינען זיי פּלוצלינג געבראַכט געוואָרן צו בעטעל־ברויט.
אַט די אַלע לייט—אַפּגעזעהן פון וועניגע אויסנאַמען— זיינען געווען
רוהיגע, עהרליכע מענשען וואָס זיינען קיינמאַל ניט געקומען אין
קאַנפּליקט מיט די ענגלישע געזעצען, און וועלכע קיין פאַרניפּטיגער
מענש האָט ניט געקאַנט חושד זיין, אַז זיי שטעהען אין דיענסט פון
דער דייטשער רעגירונג. אַ גרויסער טייל פון זיי האָט שוין זינט
יאָהרען־לאַנג געוואוינט אין ענגלאַנד און איז העכסטענס נאָר דורך
פאַמיליע־באַציהונגען געווען פאַרבונדען מיט דעם געבורטס־לאַנד.
און אַט די אַרעמע מענשען האָט מען פּלוצלינג גענומען העצען און
יאָגען ווי ווילדע חיות. אַ געוויסענלאָזע פרעסע האָט געגען זיי
אַרגאַניזירט אַ פּשוט'ן קרייז־צוג און זיי טאָגטעגליך באַשולדיגט
אין די אומערהערטסטע שאַנד־טאַטען און פאַרבּרעכענס, ביז מען
האַט זיי ענדליך אַרעסטירט און געבראַכט אין דער „אַלימפיאַ“
צוגעוואוינט צו ענגלישע פאַרהעלטענישען, האָבען זיי דאָרט גע-
קריגען אַ באַהאַנדלונג, וועלכע האָט זיי איינפאַך געמוזט צושמע-
טערן. זיי זיינען געווען ווי געפּלעפט און האָבען כמעט ניט גע-
וואוסט וואָס מיט זיי איז געשעהן. פּילייכט איז צו פאַרדאַנקען
אַט דעם צושטאַנד פון באַטויבונג, וואָס עס איז אין דער „אַלימפיאַ“
ניט געקומען צו קיין אַפענעם אויפשטאַנד. די געמיינשאַפּטליכקייט
פון זייערע ליידען האָט לאַגישערווייז געמוזט פיהרען צו אַן ענגערן

צוזאמענבונד צווישען אָט די געזעלשאַפטליך אַרויסגעשטויסענע און האָט צולעצט געפונען איהר אויסדרוק אין יענער היסטערישער פּאַ-טריאָטישער שטימונג, איבער וועלכער איך האָב זיך אין אָנפאַנג אַזוי שטאַרק געוואונדערט. עס איז מיר אַלזאָ קלאָר געוואָרן, אַז דער פּאַטריאָטיזם פון די דאָזיגע לייט האָט סוף כל סוף זיינע וואָרצ-לען אין זייער גרויזאם באַליידיגטען געפיהל פון גערעכטיגקייט. איך גלויב זאָגאר, אַז דאָ קאָן מען געפינען דעם אייגענטליכען גרונד פאַר אַלע פּאַטריאָטישע און נאַציאָנאַליסטישע אויפגענונגען פון די מאַ-סען. אונטערדריקונג איז געווען און איז די מוטער פון אַלע פּאַטריאָטישע און נאַציאָנאַליסטישע באַוועגונגען. די געשיכטע גיט אונז נענט גענוי באַווויזען דערפאַר. אין דער „אַלימפיאַ“ האָט זיך אָט די וואַרהייט מאַניפעסטירט אין אַ קליינעם מאַסשטאַב, אָהן דעם אַז די געפאַנגענע זאָלען זיך אויף וואָס פאַר עס איז אופן אָפגעבען רעכנונג וועגען דעם. ביי די מעהרסטע פון זיי איז דאָס „דייטשלאַנד, דייטש-לאַנד איבער אַלעס“ געווען בלויז אַ פּראָטעסט געגען דער אומפאַר-שעמטער באַליידיגונג פון זייער מענשליכער ווירדע, ווייל זיי האָבען ניט געהאַט קיין אַנדער פּראָטעסט-מיטעל.

איך בין פעסט איבערצייגט, אַז ווען מען וואָלט אָט די אַרעמע מענשען צורוח געלאָזט, וואָלט קיין איינציגער פון זיי אויף וואָס פאַר עס איז אופן ניט געוואָרן געפערליך פאַר'ן ענגלישען שטאַאַט. די גרעסטע מעהרהייט פון זיי זיינען געווען געווענליכע לייט פון'ם פּאַלק אָדער אומשעדליכע מענשען, ביי וועמען דער רעספעקט פאַר „געזעץ און אָרדנונג“ איז שוין פון לאַנג אָן איבערגעאַנגען אין פלייש און בלוט.

אין זאך האָט זיך מיר באַזונדערס געוואָרפּען אין די אויגען אין דער „אַלימפיאַ“. דאָס איז געווען דער מאַנגעל אין פּערזענליכקייט-געפיהל צווישען מיינע ליידענס-חברים. ס'האַט כמעט אויסגעקוקט, אַזוי ווי די געמיינשאַפטליכע צרות וואָלטען געשאַפּען אַ מיין מאַסען-כאַראַקטער, געגען וועלכען די אינדיווידואַליטעט פון'ם איינצעלנעם האָט זיך ניט געקאָנט אויפהויבען. עס זיינען געווען בלויז עטליכע

אויסנאָהמען, און די דאָזיגע האָבען אין די מעהרסטע פּאַלען ניט געצויגען קיין צו גרויסע נוצען דערפון.

יעדער נייער געפּאַנגענער, וואָס איז אָנגעקומען אין דער „אַלימ־פיאַ“, האָט באַלד געמאַכט די באַקאַנטשאַפט פון אַ מאַן, וועמען זיינע לייַדענס־ברידער האָבען געהאַסט צום טויט. געהייסען האָט ער אייגענטליך ד... ווי איד בין שפעטער געוואָהר געוואָרען, אָבער אין דער „אַלימפיאַ“ האָט מען איהם געקענט בלויז אונטער'ן נאָמען „יודאָס“. אזוי גיך ווי ער האָט זיך נאָך באַוויזען ערגעצוואו, האָט גלייך אָפּגעקלונגען דער געשריי „יודאָס!“, וועלכער האָט אָבער אויף איהם ניט געמאַכט קיין שום איינדרוק. האָט ער אויסגעפונען איר נעם פון די שרייער, פלעגט ער איהם גלייך פאר'מסר'ן צום סאָרד דזשענט מידיזשאַר, וועלכער האָט שוין געזאָרגט דערפאַר, אַז דער זינדיגער זאָל גלייך באַשטראַפט ווערן. יודאָס האָט געהאַט אַ מין פּאַרטרויענס־שטעלע ביי דער מיליטערישער פּאַרוואַלטונג פון'ם לאַגער. ער האָט אַרויסגעגעבען שטרויעק און דעקעס, האָט געקאַכט קאַפּע, וואָס ער פלעגט פאַרקויפּען די געפּאַנגענע פאַר צוויי פענס אַ טאַס, און אַחוץ דעם האָט ער נאָך געהאַנדעלט מיט זיף, צאָהן פייסט, האַנדטיכער און אַנדערע זאַכען, וואָס ער פלעגט, לויט דער איינשטימיגער באַהויפטונג פון מיינע מיטגעפּאַנגענע, אַוועקלאָט־כענען פון די סקלאַדען פון'ם לאַגער. קיין באַוויזען פאַר דער דאָזיגער באַהויפטונג האָט מיר פונדעסטוועגען קיינער ניט געקאַנט געבען. צווישען יודאָס און זיינע מיטגעפּאַנגענע האָט געהערשט אַ ביטערער, אַ פאַרביסענער קריג. ער האָט זיכער ניט געהאַט קיין איינציגען פריינד אין לאַגער און איז כסדר געווען אָנגעוויזען אויף'ן שוץ פון די סאָלאַטען. אזוי ווי ער האָט ניט געקאַנט ערוואַרטען קיין שום גוטס פון זיינע מיטגעפּאַנגענע, האָט ער זיך איינגעאַרדענט זיין געלעגער אין דעם ווינקעל פון די סיפּיליטיקער, וואו ער האָט זיך געפיהלט אַם זיכערסטען. יודאָס איז געווען אַ גוט־געבויטער, שטאַטליכער מאַן. זיין בלאַסער פנים איז געווען אַרומגעזוימט פון אַ געדיכטער, טיף־שוואַרצער באַרד, וועלכע האָט נאָך שטאַרקער און בולט'ער אַרויסגעבראַכט די פיינע בלאַסקייט פון

דער געזיכטס־הויט. מען וואָלט דעם דאָזיגען פנים געקאָנט אָנריר פּען שען, ווען דער שטרענגער, שטעכענדער בליק פון די טונקעלע אויגען וואָלט איהם ניט געגעבען דעם אויסדרוק פון עפעס אומהיימ־ליכעס, וואָס האָט זיך ביי דער ערשטער באַגעגעניש מיט איהם גלייך איינגעגראָבען אין דער נשמה. יודאָס איז שוין געווען איינמאָל אַ מוסר. ער איז שטענדיג געווען גרייט אונטערצוטראָגען דעם סאָר־דזשענט מיידזשאָר יעדע קלייניגקייט און האָט מיט אַ מין סאָדיס־טישער באַפרידיגונג גענאָסען די באַשטראַפונג פון זיינע אָפּפּער. אַט דער אומהיימליכער מענש איז געווען דאָס „בייזע אויג“ פון דער „אַלימפיאַ“ און האָט כסדר געזוכט זיינע ליידענס־חברים שלעכטס צו טאָן. איך האָב קיינמאָל ניט געהאַט די געלעגענהייט מיט איהם צו ריידען, דאָך האָב איך שטענדיג געהאַט דעם איינדרוק, אַז אַט דער מאַן איז ניט קיין דורכשניט־מענש. זיין פינסטער, אומהיימליך וועוען האָט פילייכט פאַרבאַרגען אין זיך עפעס אַ פּסי־באַלאַגיש רעטעניש, וואָס וואָלט ווערט געווען צו דערפאַרשען.

יודאָס איז מיט אַ שטיקעל צייט פאַר דער מלחמה ערשינען אין לאַנדאָן אַלס הויפט פון אַ רעליגיעזער סעקטע, דער „שוואַרצער קרייז“, וואָס איז געשטאַנען זעהר פיינדליך צו דער אָפיציעלער דייטשלאַנד. ער פלעגט אָפט ריידען אין הייד פאַרק, און שטענדיג אין דייטש, ווייל ער האָט ניט באַהערשט די ענגלישע שפּראַך. אַ דאָלמעטשער, וואָס איז געשטאַנען ביי זיין זייט, פלעגט איבערזע־צען זיינע רעדעס אין ענגליש. ער האָט אויך אַרויסגעגעבען אַ ציי־טונג מיט'ן נאָמען „דאָס שוואַרצע קרייז“, וועלכע איז מיר פונ־דעסמוועגען קיינמאָל ניט געקומען פאַר די אויגען. אַ קורצע צייט איידער ער איז אַרעסטירט געוואָרן איז דער טרויעריג־באַרימטער „דזשאָן בול“ אַרויסגעקומען געגען איהם מיט שטאַרקע אַטאַקעס און האָט איהם באַשולדיגט אין שווינדל. דער פּלוצליכער אַרעסט פון דעם באַשולדיגטען האָט געמאַכט אַ סוף צו דער גאַנצער גע־שיכטע. — יודאָס איז געווען איינער פון די וועניגע באַדייטענדע פּערזענליכקייטען, וועלכע איך האָב באַגעגענט אין דער אַלימפיאַ. דעם אַלגעמיינעם האַס פון זיינע מיטגעפאַנגענע האָט ער אַריבער־

געטראָגען מיט אַן איינפאַכער סטאַאישער רוה און האָט זיך ניט געלאָזט איינשרעקען אָדער אויף וואָס פאַר עס איז אופן באַאיינ־ פלוסען אין זיינע פינסטערע מעשים. איך האָב וועגען אָט דעם מענשען געוואוסט נאָר שלעכטס, און מיינע איבעריגע ליידענס־ חברים איז עס געגאנגען פונקט אזוי ווי מיר; דאָך קאָן איך זיך ניט העלפען, און איך מוז ערקלערען, אז דער מאַן איז פאַר מיר געבליבען א רעמעניש.

אין דער אָלימפיא זיינען געווען זעקס אַלטע מענער, פון וועלכע דער אינגסטער איז אַלט געווען 68, דער עלטסטער 75 יאָהר. איך בין געווען אביסעל איבעראַשט צו געפינען אָט די לייט דאָ, ווייל אויף דרויסען האָט מען בכלל אָנגענומען, אז בלויז מענער אונטער 45 יאָהר זיינען אינטערנירט געוואָרן. איך האָב געזוכט זיך צו באַקענען מיט די אַלטע און בין געוואָהר געוואָרן זייער גאַנצע גע־ שיכטע. די זעקס אַלטע זיינען פאַר די לעצטע דרייסיג יאָהר צייט געווען באַשעפטיגט ביי די שמעליץ־אוייווענס אין סאַטשילדס און האָבען דאָרט געלעבט מיט זייערע פאַמיליעס אַלס פלייסיגע, ניכ־ טערע אַרבייטער, וועלכע זיינען געווען באַליעבט און רעספעקטירט פון זייערע ענגלישע שכנים. איינער פון זיי האָט זאָגאַר געהאַט אַ זון אין דער ענגלישער אַרמיי, וואָס האָט געקעמפט אין פראַנק־ רייך, בעת ווען זיין אַלטער פאַטער — אַ גרויזאַמע איראַניע פון'ס שיקזאַל — האָט געמוזט שמאַכטען דאָ אין דעם דאָזיגען גיהנום אַלס קריגסגעפאַנגענער. אָט די אַרעמע מענשען זיינען נאָך די ערשטע פאַר דרשים פון דער מלחמה אַרעסטירט און אריבערגעפיהרט גע־ וואָרן קיין לאַנדאָן. דער באַגאַבסטער פון זיי איז געווען דער אַלטער פיליפ, אַ פראַכטפולער אַלטימטשקער, מיט וועמען איך פלעג גערן פאַרבירענגען. אַלס יונגער מאַן איז ער געשטאַנען נאָהנט צו דער אַלטער סאַציאַליסטישער באַוועגונג אין דייטשלאַנד און פלעגט מיט אַ באַזונדערן חשק באַזוכען די פאַרזאַמלונגען, אין וועלכע יאָהאַן מאַסט איז אויפגעטראַטען אַלס רעדנער. אין ענגלאַנד האָט ער זיך גלייך אָנגעשלאָסען אַן דער טרייד יוניאָן באַוועגונג און איז געווען אין זיין דיסטריקט איינער פון די פיאָנירען פון דער געווערקשאַפֿט־

ליכער אָרגאַניזאַציע, וואו ער האָט זעהר פיעל געלייסטעט פאַר די אינטערעסען פון זיינע ארבייטס־חברים. אומגעפעהר צעהן יאָהר איידער די מלחמה האָט אויסגעבראָכען איז דער אַלטער מאַן פאַר־אומגליקט געוואָרן ביי זיין שווערער ארבייט ביים שמעלץ־אויווען. זיין לעבען איז געהאַנגען אויף אַ האָר. מען האָט איהם געראַטע־וועט פון טויט, אָבער ער איז געבליבען אַ קריפעל, און די אונטער־נעמער האָבען איהם געגעבען אַ לייכטע שטעלע אַלס נאַכט־וועכטער. דער אַלטער פיליפ איז געווען אַ פעסטער, אויפריכטיגער כאַראַקטער און אַ געשוואַרענער שונא פון'ס מיליטאַריזם. ער איז געווען איי־נער פון די געצעהלטע מענער אין גאַנצען לאַנד, וואָס האָט זיך ניט געלאָזט באַאיינפלוסען פון דער אַלגעמיינער שטימונג און זיך גע־האַלטען ביי זיין ניכטערן אורטייל. איך האָב דעם אַלטען ליעב גע־קראָגען, און ער האָט זיך פאַרטרויט און געעפענט זיין גאַנצן האַרץ פאַר מיר. מיר האָבען זיך ביידע געפיהלט פאַרבונדען ווי חברים אין אַט דעם טרויעריגען פלאַץ פון וואַנזין און פון מענשליכער ערני־דעריגונג.

אַ היבשע צייט איז פאַרביי, איידער איך האָב זיך ענטשלאָסען ווידער אַמאָל צו נעמען אַ בוך אין דער האַנד; אָבער עס איז מיר ניט מעגליך געווען צו קאַנצענטרירען מינע געדאַנקען. כ'האָב גע־פרוּאוּט זיך צווינגען מיט געוואַלט דערצו, ווען איך בין פֿלוצלינג איבערגעשלאָגען געוואָרן דורך קולות און געשרייען. כ'האָב אויפ־געוויבען די אויגען און געזעהן, ווי צוויי סאָלדאַטען אין דעם דער־בייאַגען קעמפ זיינען געקומען נעמען אַ געוויסען ס...ד, וועמען זיי האָבען געוואַלט צווינגען צו האַקען שטיינער. אַזא פאַרזוך פֿלעגט פון די געפאַנגענע שטענדיג באַגריסט ווערן מיט אַ הויכען געשריי און געלעכטער, וואָרים אַט דער ס. איז אַזוי צו זאָגען געווען אַ קאַפיטעל פאַר זיך. ער איז געווען אַ דייטשער איד, געבוירען אין האַמבורג, אָבער ער האָט שוין געמוזט זיין זינט לאַנגע יאָהרען אין ענגלאַנד, וואָרים ס'איז איהם געווען זעהר שווער זיך אויסצודריקען אין דייטש און ער האָט כמעט אויסשליסליך גערעדט ענגליש. ס. האָט געהאַט אַ שלאַנקע, הויכע פיגור; אויף זיין אויסגעפרעגטען,

גלאַט־ראַזירטען געזיכט זיינען געווען דייטליך צו דערקענען די איי-גענארטיגע צייכענס פון זיין ראַסע, און די קיהלע פרעכהייט, וועלכע האָט זיך אָפגעשפיגעלט אין זיינע אויגען, האָט זיין גאַנצען אויס־זעהן געגעבען אַ מעקווירדיג כאַראַקטעריסטישען שטעמפעל. איך האָב זיך קיינמאָל פאר דעם ניט צוזאַמענגעטראָפּען מיט קיין מענשען, וואָס האָט אַרויסגעוויזען אַזאַ אומערהערטע און אומפאַר־גלייכליכע חוצפה ווי אַט דער מאַדנער בחור. זיין פרעכהייט איז געווען אומצושטערבאַר, איינפאַך קלאַסיש. מיט דער גרעסטער אומפאַרשעמטקייט פלעגט ער זיך מישען אין אַלע זאַכען, וועלכע זיינען איהם גאַרנישט אָנגעגאַנגען. די פּאָלגע דערפון איז שטענדיג געווען, אז מען פלעגט איהם פאַרוואַרפען מיט די ערגסטע גראַב־קייט טען און ניט זעלטען איהם פאַריאַגען מיט קלעפּ און מיט שטויסע־רייען. אָבער דאָס האָט ניט געמאַכט אויף איהם קיין שום אייני־דרוק. אָן דער מורא־דיגער אומפאַרשעמטקייט פון דעם דאָזיגען מענשען פלעגט אַלצדינג צוריק אָפּשפּרינגען, ווי ער וואַלט געווען פון שטאַהל געמאַכט. איינע פון די כאַראַקטעריסטישע אייגענטימ־ליכקייטען ביי ס. איז געווען זיין שטימע. זי האָט מיך שטענדיג דערמאַנט אַן דעם קלעגליכען טאָן פון די אויגערופענע צעהן פעניג־דיגע טרומייטערס, וועלכע מען פלעגט אין מיין יוגענד פאַרקויפען אויף אלע יאַרידען. ס'איז געווען אַזאַ אומגליקליך, אָבער אין דער־זעלבער צייט אַזאַ דורכדרינגענד שטימעלע, אַז עס האָט דירעקט געמוזט ווירקען אויף די לאַך־מוסקלען פון די צוהערער, איבערהויפּט ווען ער האָט געשימפט און געליאַרעמט, וואָס עס פלעגט ביי איהם פאַרקומען וועניגסטענס איין מאָל אין יעדער שטונדע.

כדי זיין לאַגע בעסער צו מאַכען, פלעגט ער דערצעהלען די סאָלדאַטען, אַז ער האָט מיט די „פאַרדאַמטע דייטשען“ איבער־הויפּט גארנישט וואָס צו טאָן און אַז ער איז בלויז דורך אַ טעות אַריינגעפאַלען אַהער. אַן אומשטאַנד וואָס האָט איהם, פאַרשטעהט זיך, ניט געקאַנט מאַכען באליעבט ביי די געפאַנגענע. ווען אימ־צער האָט געוואַנט איהם דערפאַר אויסצוריידען, האָט יענער באַלד געמוזט מאַכען די אומאַנגענעמע באַקאַנטשאַפט מיט ס'ס שטימ־

לעקסיקאן, און ידער שפראך-אוצר פון אַט דעם לעקסיקאן איז ניט געווען קיין קליינער. — „יו ב—די... דזשוירמען! יו דוירטי דאָג! יו סאן אוו א ביטש!“ דאָס איז געווענליך געווען די הקדמה. דער-נאך פלעגען קומען די קלאַסישע שטאַרקע אויסדרוקען, וועלכע מען קאן זאָגן ניט דערמאָנען. ווען איינער פון די וואָס זיינען טראַקט טירט געוואָרן מיט אַט די ליעבליכע נעמען, האָט איהם געוואַלט דערלאַנגען אין באַק, האָט זיך ס. ניט געפרוואוּט אפילו פארטיידי-גען, נאָר ער פלעגט אָנהויבען אַזוי מורא'דיג צו שרייען, אז עס פלעגען זיך צוזאַמענלויפען סאָלדאַטען פון אלע זייטען, און זיין אָנגרייפער האָט געמוזט שנעל פארשווינדען. אַזוי גיך ווי דאָס איז געשעהן, פלעגט ער גלייך ווידער אָנהויבען צו שימפען, און די ווערטער פלעגען איהם אַזוי געשיקט און אַזוי מורא'דיג קונציג אַרויסדונערן פון מויל, אז דער אַטעם פלעגט שיער ניט פארכאַפט ווערן, ווען מען האָט זיך צוגעהערט צו איהם.

עס פלעגט יעדעס מאָל זיין אַן אמת'ע טעאטער-פאַרשטעלונג, ווען די סאָלדאַטען פלעגען קומען נעמען ס'ן צו דער ארבייט. על-טערע סאָלדאַטען, וועלכע האָבען איהם שוין געקענט, פלעגען איהם איבערהויפט אויסמיידען, און זיי האָבען זיך שטילערהייט אין זיך געפרעהט, ווען עטליכע פון זייערע ניי-אַנגעקומענע חברים, וואָס זיינען נאָך ניט געווען באקאנט מיט די פאַרהעלטענישען פון'ם לאַגער, פלעגען זיך נעמען מאַכען א נייעם עקספּערימענט מיט אַט דעם שרעקליכען בחור. קודם כל פלעגט ס. געווענליך ערקלערן, אז ער איז קראַנק און דער דאקטאר האָט איהם שטרענג פאַרבאָטען צו אַרבייטען. אויף די סאָלדאַטען פלעגט אַט די טענה, פאַרשטעהט זיך, ניט מאַכען קיין שום איינדרוק. זיי פלעגען דעם חברה-מאַן איינפאַך אננעמען ביים קאָלנער און זוכען איהם אָנצוטרײַבען פאַר-ווערטס. דאָ פלעגט קומען דער טראַגישער מאָמענט. ס. פלעגט פּרֹוצלינג אויפהויבען אַזאַ מערדערישען וועה-געשרײ, אז די סאָל-דאַטען פלעגען זיך דערשרעקען און איהם אָפּלאָזען. דערנאָך פלעגט ער געווענליך פאַלען אין חלשות, און אז דאָס האָט אויך ניט גע-האַלפען, האָט ער קיין אַנדער ברירה ניט געהאַט און געמוזט געהן.

ס'רעדט זיך אזוי „געהן“, קריכען וואָלט מען געדארפט זאָגען. ער איז געקראַכען, געקראַכען ווי א טשערעפאכע. קיינער פון זיינע טריט איז ניט געווען מעהר ווי א סענטימעטר לאַנג, און ס'האָט גע- נומען וועניגסטענס א פערטעל שעה ביז ס. און זיינע צוויי באגליי- טער זיינען צוגעקומען צו דעם הויפען שטיינער. אצונד פלעגט זיך די קאָמעדיע אָנפאַנגען פון דאָס ניי. אָדער ס. פלעגט זיך גלייך ביים ערשטען האַמערי-שלאַג געבען אַזא שטארקען זעץ אין פוס, אַז ער האָט אויסגעבראַכען אין א יאָמערליכען געשריי און געמוזט אָפ- געפיהרט ווערן צום דאָקטאָר, אָדער ער פלעגט די האַרטע שטיינער באַהאַנדלען מיט אַזא מאָדנער צארטקייט און איידעלקייט, אזוי ווי זיי וואָלטען געווען רויהע אייער. זיינע האַמערי-קלעפּ וואָלטען אפילו אויף פרישע פוטער קיין איינדרוק ניט געמאַכט.

נאָך שענער, אמת אויך קאָסמבאַרער, פלעגט עס זיין, ווען ס. פלעגט מיט געוואָלט אָפגעפיהרט ווערן אין קיך, כדי דאָרט צו וואַ- שען געשיר. אַזוי ווי פרייוויליג האָט ער קיינמאָל מיט קיין פינגער קיין ריהר ניט געטאָן, האָט שטענדיג געמוזט שטעהן א סאָלדאַט ביי דער זייט און איהם אָנטרייבען. נה, פלעגט זיך מאַכען, בעת ער האָט געדארפט אויף זיין מורא'דיג לאַנגזאַמען שטייגער אריבער- טראָגען א הויכען הויפען מיט טעלער פון איין טיש צום אַנדערן, אַז דער גאַנצער הויפען האָט זיך פלוצלינג אָנגעהויבען טרייסלען און איז אין איין נו געלעגען צושמעטערט אין טויענד שערבלאך אויף דער ערד. אָבער ס. פלעגט זיך מאַכען א קנאַפען צימעס דער- פון. ער פלעגט זיך מיט דער גרעסטער קאַלטבלוטטיגקייט אומדרע- הען צו זיין וועכטער און זאָגען: „ס'איז אייער שולד, האָט איהר מיר ניט געזאָלט א שטופ טאָן“.

ס. איז מינדעסטענס צעהן מאָל באַשטראַפט געוואָרן, אָבער קיין שטראַף, ווי טיף-פאַרלעצענדיג זי איז ניט געווען, האָט ניט געקאָנט ברעכען זיין עקשנות. ס'איז געווען אוממעגליך אָט דעם מענשען צו ליבען, אָבער זיין אייזערנע קאָנסעקווענץ איז געווען איינפאַך אימפאַנירענד און האָט געמוזט ארויסרופען רעספעקט ביי יעדען איינעם. צולעצט האָט זיך ניט געפונען קיין איין סאָלדאַט וואָס

זאָל זיך אונטערנעמען צו פיהרען ס'ן צו דער ארבייט. ער איז געבליבען אלס זיגער אויף'ן קאמפּילאץ און האָט זיך אויסגעלאַכט פון זיינע געגנער, ווי אזוי און וואו ער האָט נאָר געקאָנט.

אין „אַלימפיא“ איז אַלצדינג געווען פארבאַטען, דאָך פאַר געלד האָט מען געקאָנט האָבען וואָס מען האָט נאָר געוואָלט. איך דערמאָן זיך, אז איך האָב ערגעצוואו געלייענט, אז אין אַלטען רוסלאַנד האָט עקזיסטירט דער דעספּאָטיזם, געמילדערט דורך כאַבאַר. אין דער אַלימפיא איז דאָס פאַקטיש געווען דער פאַל. יעדער סאָלאַט האָט גענומען כאַבאַר, פון דעם סאַרדזשענט מיידזשאָר ביז'ן יונגסטען „טעריטאָריעל“. עס זיינען געווען פאַרשידענע טאַקסען, וועלכע זיינען שטרענג אָנגעהאַלטען געוואָרן. אַרויסשמוגלען א בריעה פון'ם לאַגער, הינטער'ן דוקען פון'ם צענוואָר, האָט צוערשט געקאָסט א שילינג; שפעטער איז די טאַקסע אַראָפּגעפאַלען אויף פיער פענס. צייטונגען זיינען פריהער באַצאָהלט געוואָרן א האַלבע קרוין (2 מיט א האַלבען שילינג) פער שטיק; שפעטער פלעגט מען קריגען די „טיימס“ פאַר זעקס פענס, אלע איבעריגע צייטונגען פאַר דריי און פיער פענס א שטיק. פריהער פלעגט מען די צייטונגען לעזען בגנבה, קיינער זאָל ניט זעהן, שפעטער האָט מען אוועקגעלייגט אַן א זייט אלע פאַרויכטס-מיטלען און געלייענט די צייטונגען נאַנץ אַפען אין אַנוועזענהייט פון די סאָלאַטען, און די בלעטער פלעגען ערשט דאָן פאַרשווינדען, ווען אַן אַפיציר האָט זיך באַוויזען. אין דעם דאָזיגען פאַל פלעגען עס די סאָלאַטען אַליין אַנוואַגען די גע-פאַנגענע, כדי זיי זאָלען ניט אַרײַנפאַלען אין א צרה.

„שאַנס-שפיעלען“, דאָס הייסט אַזעלכע שפיעלען וואָס זיינען אַפּהענגיג פון גליק אָדער מזל, זיינען אין ענגלאַנד שטרענג פאַר-וועהרט, אין דער אַלימפיא זיינען זיי געווען דאָפּעלט שטרענג פאַר-באַטען. אָבער ניט קוקענדיג דערויף האָט דאָ געבליהט איין שפיעל-ווינקעל נעבען דעם אַנדערן. אין געוויסע שפיעל-ווינקלען איז איר בערהויפט קיין קופּער-געלד ניט אָנגענומען געוואָרן; מען האָט דאָרט געשפּילט בלויז אויף גאָלד און זילבער. איך האָב געקענט

יונגע לויט, וועלכע האָבען אין איין אָווענט פארשפּילט אַלץ וואָס זיי האָבען געהאט אָפּגעשפּאַרט. כ'האָב געזעהן א יונגען מאן וואָס האָט אין איין וואָך פארשפּיעלט זיבעציג פונט סטערלינג. דערנאָך האָט ער פארקויפט אַלצדינג וואָס ער האָט פארמאָגט, אַנצוגען, וועש א. א. ווי, און דאָס גאַנצע געלד געבראַכט אַלס קרבן צום שפּיעל־טיוועל. די געמבלעריי איז אַנגעגאַנגען גאַנץ עפענטליך. סאָלדאָטן מען מיט אויפגעשטעלטע באַיאָנעמען פלעגען שטעהן אַרום דעם שפּיעל־פּלאַץ און האַלטען וואָך. אזוי גיך ווי עס האָט זיך געוויזען א געפאַר, האָט מען געקאָנט הערען א געשריי „דיקע לופט!“, און אַלעס איז פארשוואונדען מיט צויבערליכער שנעלקייט. די סאָלדאָטן מען אליין פלעגען געבען דעם געשריי; ס'איז געווען דאָס גאַנצע ביסעל דייטש וואָס זיי האָבען זיך אויסגעלערענט. פארשטעהט זיך, אז די דאָזיגע ארבייט איז ניט געטאָן געוואָרן אומזיסט. די סאָלדאָטן מען אויף דער וואָך זיינען געשטאַנען דירעקט אין דיענסט פון די וואָס האָבען אַראַנזשירט די שפּיעלען, און זיי האָבען געקראָגען פון זיי א פעסטען געהאַלט. איך האָב זאָגאַר געזעהן, ווי סאָלדאָטן מען אליין האָבען זיך באַטייליגט אין שפּיעל.

אין פארלויר פון די לעצטע טעג וואָס איך האָב פארבראַכט אין דער אַלימפיאַ האָב איך געהאט די געלעגנהייט אנצוקוקען די גאַלעריע פון דעם גרויסען פאַרדהויז, וואו מען פלעגט אין דער ערשטער צייט האַלטען די געפאַנגענע. ווען מיר זיינען פארבייגעגאַנגען פארביי א געוויסען פּלאַץ, האָט מיר קארל אויפּמערקזאם געמאַכט אויף א קליינעם לאַך אין דער פּאַדלאַגע און דאן אויף א צווייטען לאַך אין דער גלעזערנער סטעליע. מען האָט געקאָנט זעהן גאַנץ דייטליך, אז ביידע לעכער זיינען געקומען דורך א שאַם. קארל האָט מיר דאָן דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע, וועלכע ער האָט אליין בייגעוואוינט. איין נאַכט, ווען די געפאַנגענע זיינען געשלאַק געשלאָפען, האָט פּלוצלינג אפּגעקלונגען א שאַם. באַלד נאַכדעם האָט מען געהערט א הארצרייסענדען וועהרגעשריי, און איינער פון די געפאַנגענע האָט זיך ארומגעקאַטשעט אין זיין בלוט. אזוי ווי ביי נאַכט האָט מען קיינמאַל ניט געקאָנט קריגען קיין דאקטאר, האָט

זיך דער אומגליקליכער, וועמען די קויל איז אריין אין קניע, געמוזט באנוגענען מיט א באנדאזש, ביז מען האָט איהם אין דערפריה גע- קאָנט אוועקטראגען אין א שפיטאָל. די זאך האָט זיך שפעטער אויפגעקלערט אויף פאָלגענדען אופן: די גרויסע מעהרהייט פון די סאָלדאטען, וועמען מען האָט אַנפארטרויט צו באַוואַכען די געפאָנע- גענע, זיינען געווען יונגינקע בחורים'לעך, וועמעס געפיהל פון פאָר- אַנטוואָרטליכקייט איז געווען ווייט פון פאָלקאָמען, ווי מען האָט עס ביי מענשען פון זייער עלטער גאָר אנדערש ניט געקאָנט ערוואַרטען. די מעהרסטע פון אָט די יונגע לייט האָבען איבערהויפט ניט גע- וואוסט, ווי אזוי אומצוגעהן מיט א ביקס, און אין דער ערשטער צייט, ווען די „איריש גארד“ איז פארביטען געוואָרען פון די אזוי- גערופענע „טעריטאָריעלס“, האָט אָפט פאָסירט, אַז א ביקס פלעגט פלוצלינג אויסשיסען און די קויל פלעגט ערגעצוואו פאַרבלאַנדזשען. אין דעם אויבענדערמאָנטען פאַל האָט אַ סאָלדאַט, וואָס איז געשטאַ- גען אויף דער וואַך, זיך געפאָרעט מיט זיין ביקס, ביז עס האָט פלוצלינג אויסגעשאָסען און עס האָט געפעהלט אַ האָר אַז אן ארע- מער טיוועל זאָל אריבערגעשיקט ווערן אויף יענער וועלט.

איך האָב שוין פריהער באַמערקט, אַז די איינוואוינער פון קעמפ 12 האָבען גענאָמען גרעסערע פרייהייטען און געוויסע פרויוליגעיסע, וועלכע די איבעריגע מיטגלידער פון'ם לאַגער האָבען ניט געהאַט. איך האָב שוין לאַנג געהאַט אָפגעמאַכט מיין אייגענע מיינונג איבער אָט דעם מאַדנעם פאַקט, אָבער איך האָב פאַרלוּפּיג געשוויגען, כדי די זאך גרינדליך צו דערגעהן. די אויפקלערונג פון'ם רעמעניש האָט ניט געלאָזט לאַנג וואַרטען אויף זיך. איין טאָג איז צוגעקומען צו מיר איינער פון מיינע מיטגעפאַנגענע, וועלכער האָט פיגורירט אלס פאַרשטעהער פון אונזער קעמפ, און האָט מיך געפרעגט, צי איך וואָלט געקאָנט ספענדען א שילינג. כ'האָב איהם געפרעגט, אויף וואָס פאַר אַ צוועק, און איך האָב באַקומען דעם טרוקענעם ענטפער: „פאַר דעם סאַרדזשענט מיידזשאָר“. ווען איך האָב נאָך אַלץ ניט געקאָנט באַגרייפען וואָס דאָס מיינט, איז איינער פון מיינע בעט- שכנים, אַ געוויסער א., געקומען דעם „קעפטען“ צו הילף און האָט

מיר ערקלערט, אז די פרווילעגניעס וואָס מיר געניסען אין דעם קעמפּ מוזען געקויפט ווערן דורך רעגעלמעסיגע זאַמלונגען פאַר דעם סאַרדזשענט מיידזשאַר. איך האָב איהם דערויף אויפּמערקזאַם גע- מאַכט, אַז איך האָב זיך ניט „איינגעקויפט“ אין קעמפּ 12, נאָר אַז דער קאַמאַנדיר האָט מיר אָהן מיין מיטווייסקונג אָנגעוויזען דאָ אַ פּלאַץ. ווייטער האָב איך איהם גאַנץ דייטליך אַרויסגעזאָגט, אַז איך וועל קיינמאַל ניט געבען קיין פעני פאַר אַ פאַרדאַרבענעם קאַרומ- פּירטען און ווילדען חברה־מאַן, דערפאַר אָבער בין איך גערן באַרייט ביזצושטייערן מיין קליינעם טייל צו אַ זאַמלונג פאַר די אַרעמע מאַטראָזען אין קעמפּ 10, וועלכע האָבען געמוזט אַרומגעהן האַלב גאַקעט, ווייל מען האָט זיי איינפאַך, ווי זיי זיינען געשטאַנען און געגאַנגען, אַרונטערגענומען פון די שיפען. הערר א. האָט געמאַכט נאָך עטליכע אומפּרוכטבאַרע פאַרוזכען און איז געווען גאַנץ ביז, ווען ער האָט ענדליך געמוזט אַוועקגעהן פון מיר מיט גאַרנישט.

אַט דער הערר א. איז איבערהויפּט געווען אַ קאַמיש מענשעלע. ער איז געווען אַ גאַנצער קאַכלעפעל, דער „כל-בוֹ'ניק“ אין לאַגער, און ער האָט ניט געקאַנט זיין צופּרידען מיט זיין לעבען, ווען ער האָט זיך ניט געפּיהלט אלס צענטראַלפּונקט פון וואָס פאַר עס איז אונטערנעמונג. דעם גאַנצען טאַג נאַכאַנאַנד איז ער געווען באַ- שעפּטיגט און באַלאָדען מיט אַ מאַסע קלייניגקייטען, וועלכע האָבען איהם קיינמאַל קיין רוה ניט געגעבען. אזוי ווי ער האָט זעהר גוט באַהערשט די ענגלישע שפּראַך, איז ער געווען אימשטאַנד צו טאָן זיינע געפאַנגענע אַלערליי טובות, שרייבענדיג פאַר זיי די פאַרשי- דענסטע ביטעס און פעטיציעס. און ער איז שטענדיג געווען גרייט צו העלפען, ווען אימיצער האָט נאָר געפרעגט ביי איהם אַן עצה. בלויז אין איין פּונקט איז ער געווען זעהר עמפּינדליך: ער האָט פּשוט געציטערט פאַר קאַנקורענטען, וועלכע קאַנען נאָך, ווי ער האָט זיך איינגעבילדעט, צונעמען ביי איהם דעם כבוד; און עס איז גע- ווען קאַמיש צו זעהן ווי דער אַרעמער מענש פּלעגט זיך דאַס ער- גערן איבער יעדער קלייניגקייט.

א. איז געווען א פייערדיגער דייטשער פאטריאָט און האָט גע-
האַסט די ענגלענדער אויס פרינציפ. צו דעם דאָזיגען האָט דער סאַר-
יעדענפאַלס ניט וועניג געמוזט בייטראָגען דאָס וואָס דער סאַר-
דזשענט מיידזשאָר האָט איהם, גלייך ביי זיין אַנקומען אין דער
אַלימפיאַ, אויף זיין ווילדסטען שטייגער דערלאָנגט מיט דער פּוּיסט
אין געזיכט און האָט איהם דערביי צובראַכען די ברילען. זיין
פאטריאָטיזם איז צייטענווייז געווען אזוי געקינצעלט און אומפאַר-
גלייכליך איבערטריבען, אַז ער האָט געמוזט ווירקען קאַמיש. אזוי
פלעגט ער ביי יעדער געלעגענהייט ציטירען דעם קייזער, ביסמאַרק'ן
און מאַלסקע'ן און אנדערע געצקעס פון דעם אַפיציעלען דייטשטום;
דערביי האָט איהם ניט אָנגעהויבען אַרען, צי זיינע ציטאַטען זיינען
געווען אַם פּלאַץ אָדער ניט. ס'איז איהם אין דער באַציהונג גע-
גאַנגען ווי דעם בראַווען סאַנטשאַ פאַנסאַ מיט זיינע שפּריכווערטער,
וועלכע פלעגען דעם בעל הבית זיינעם אָפט ברענגען צו פאַרצווייפ-
לונג. איך פלעג זיך יעדעס מאָל שטאַרק אַמוזירען, ווען ער פלעגט
זיך צוקאַכען. הגם ער אליין איז געווען א איד, האָט ער אין לאַנגער
געשפּיעלט די ראַלע פון אַן אַנטיסעמיט, אזוי אַז עס איז מיר אָפט
שווער געווען זיך צוריקצוהאַלטען פון געלעכטער. אזוי ווי איך
האָב פון'ם ערשטען טאָג אָן ניט באַהאַלטען זיך מיט מיינע מיי-
נונגען און אידעען, האָט ער געוואוסט גאַנץ גענוי, וואו עס האַלט
מיט מיר. איין טאָג האָט ער אַנגעפאַנגען מיט מיר א געשפּרעך
און געזאָגט: „ווייסט איהר, הערר ראַקער, ביז דעם 2טען אויגוסט
בין איד אויך געווען א סאַציאַליסט; אָבער דעם 3טען אויגוסט
בין איד געוואָרן א פאַטריאָט!“ אָט די ווערטער זיינען אַרויסגע-
זאָגט געוואָרן מיט אַזאַ פאַטהאַס, אַז איך האָב זיך געמוזט צולאַכען
אויף'ן קול. דערביי האָט דער אַרעמער קערל ניט געהאַט קיין
אַהנונג וואָס סאַציאַליזם איז אזוינס און האָט אפילו ניט געוואוסט
די באַדייטונג פון'ם וואָרט, וואָס האָט דעם קאַמישען רייז פון דער
סיטואַציע נאָך קאַמישער געמאַכט.

איין טאָג איז א. מיט טרעהרען אין די אויגען אריינגעפאַלען
אין לאַנגער, וואו עטליכע פון מיינע ליידענס־חברים האָבען גראָד

פארבראכט די צייט, זינגענדיג דייטשע פאלקס-ליעדער. מיט א ריהרענדער, פון שטארקען שלוכצען איבערגעריסענער שטימע האָט ער זיי געבעטען צו זיין רוהיג. — „מיינע העררען, שווייגט שטיל, אום נאַטעם ווילען, שווייגט שטיל“, האָט ער געיאָמערט. „כ'האָב נאָר וואָס פון א גאַנץ זיכערן קוואַל זיך דערוואוסט, אז אונזער קיין זער איז געשטאַרבן.“ די פאַטעטישע באַנעמונג פון דעם אַרעמען טייוועל האָט געמאַכט אזא קאָמישען איינדרוק, אז איך האָב זיך ניט געקאָנט צוריקהאַלטען פון א שמייכל. א. האָט דאָס אודאי געמוזט באַמערקען, וואָרים ער האָט זיך געווענדט צו מיר מיט די ווערטער: „פאַר איך, הערר ראַקער, איז דאָס, פאַרשטעהט זיך, ניט קיין פאַר-לוסט.“ — די נאַנצע געשיכטע איז נאַטירליך געווען א בלאָא, וואָס אימיצער האָט איהם דערצעהלט, וואָרים ער איז געווען איינער פון די לייכטגלויביגסטע מענשען וואָס מען האָט זיך נאָר געקאָנט פאַר-שמעלען, אָבער דערביי אן אומשעדליכער, גוטמוטיגער בחור.

דעם 12טען דעצעמבער האָט זיך אין לאַגער אָפגעשפיעלט א זעהר אינטערעסאַנטע סצענע. א נייער געפאַנגענער איז אָפגעליי-פערט געוואָרן אין דער אַלימפיא און ער האָט געזאָלט קריגען א פלאַץ אין קעמפ 12. ווען א סאָלדאַט האָט איהם אריינגעבראַכט, האָט איהם א יונגער האַטעל-דיענער דערקענט אלס איינעם פון די טרויעריג-באַריהמטע און געפעהרליכסטע „שטעלען-פאַרמיטלער“ אין לאַנדאָנער וועסט-ענד, וועלכער פלעגט מיט דער מורא-דיגסטער בריר-טאַליטעט עקספּלואַטירען זיינע אומצעהליגע אָפּפער און אַרויסצא-פען ביי זיי ביז דער לעצטער פעני. דער יונגער מאַן, וועלכער האָט איהם איצט אַרונטערגעריסען די מאַסקע פון פנים, האָט דורך איהם פאַר א גרויסע סומע געלד געהאַט געקריגען א „גוטע שמעלע“ אין פראַנקרייך. אָבער ווען ער איז אָנגעקומען אַהין און געוואַלט אָנגעהמען די שמעלע, האָט ער צו זיין גרויסען שרעק דערזעהן, אז מען האָט איהם נאָר פאַרשאַכערט צו דעם פראַנצויזישען „פרעמדען לעניאַן“. בלויז מיט גרויסע שוועריגקייטען איז עס איהם געלונגען ניט אריינצופאַלען אין נעץ און צוריקצוקומען קיין ענגלאַנד.

דער זעלענער־פארקויפער איז אין אַנפאַנג נאָך געווען אומפאַר־
שעמט, ווען ער האָט זיך פּלוצלינג געפונען אונטער אזא קלאַגע;
נאָר ווען ער האָט באַמערקט, אז נאָך אַנדערע פון זיינע אָפּפער זיי־
נען געגען איהם אויפגעטראַטען, האָט ער אויסגערדעהט דעם דישעל
און זיך גענומען פאַרענטפערן, אָפּגעבענדיג א גערעהטע ערקלע־
רונג, וועלכע האָט אָבער קיינעם, ווייזט אויס, ניט איבערצייגט.
ער האָט אַלזאָ ענדליך געמוזט פאַרלאָזען דעם קעמפ 12, ווייל קיי־
נער האָט ניט געוואָלט זיין מיט איהם אונטער איין דאָך. ער האָט
געפרואוּט זיין מול אין די איבעריגע קעמפס, אבער איבעראַל האָט
ער באַגעגענט עטליכע פון זיינע געוועזענע אָפּפער, אזוי אז ער איז
מיט שפּאַט און שאַנד פאַרטריבען געוואָרען פון דאָרט. סוף כל
סוף איז מען געווען געצוואונגען איהם איינעם אליין איינצוקוואַר־
טירען אויף דער ריעוויגער גאַלעריע. ער האָט געבעטען רחמים און
זיך זאָגער ערקלערט גרייט צוריקצוצאָהלען די באַשווינדעלטע זייער
געלד, מיט דעם באַדינג נאַטירליך, אז מען זאָל איהם ערלויבען צו
האַבען א פּלאַץ אין לאַגער, אָבער קיין שום זאָך איז ניט אימשטאַנד
געווען צו מילדערן די מורא־דיגע ערכיטערונג פון די מענשען געגען
איהם. אזוי האָט ער ווילענדיג ניט ווילענדיג געמוזט זיך מאַכען
זיין קוואַרטיר אויבען אויף דער גאַלעריע, כדי ניט געלינטשט
צו ווערן.

אין צוויי טעג ארום איז עס געקומען צו אן אַנדער מין אויפ־
רעגענדען אינצידענט, וואָס האָט נאָך א האָר געקאָנט פיהרען צו א
קאַטאַסטראַפּע. אַ מאַן פון אונזער קעמפ, אַ געוויסער אַבראַמזאָהן,
וועלכער איז אונז אַלעמען געווען באַקאַנט אַלס אַ זעהר רוהיגער
און באַשיידענער מענש, האָט געקריגען אַן אַנווייזונג פון דער פּאָסט־
פאַרוואַלטונג פון'ס לאַגער צו קומען אין פּאָר־הויז, וואו עס געפינט
זיך פאר איהם א פעקעל. ווען ער האָט זיך אַלזאָ געלאָזט אַרויס־
געהן פון קעמפ צום פּאָר־הויז, איז איהם פּלוצלינג אַנטקעגען געקו־
מען א בלוט־יונגער ליימענאַנט און האָט איהם אין א גראַבען און
פּראַוואַצירענדיג טאָן געפרעגט, וואוהין ער געהט. אַבראַמזאָהן האָט
איהם רוהיג ערקלערט וועגען וואָס עס האָט זיך געהאַנדעלט און האָט

איהם געוויזען די פאקעמאָנווייזונג וואָס ער האָט ערהאַלטען. אָבער דער אָפיציר, וועלכער האָט אויסגעזעהן צו זיין אביסעל שכור'לעך, האָט איהם פאַרוואָרפען מיט גראַבע שימפּווּערטער און איהם גע- הייסען צוריקגעהן. אַבראַמזאַהן, וועלכער איז געבליבען ווי גע- פּלעפט, האָט קיין וואָרט ניט אויסגערעדט און האָט ניט געוואוסט וואָס צו טאָן פאַר צוטומלטקייט. דאָ האָט דער ווילדער פּייגלינג אַרויסגעצויגען אַ רעוואָלווער, געציעלט אויף דעם שוואַלען מאַן און געשריען ווי אַ משוגענער: „איף יו דאָנ'ט גאָ בעלאָו דהי ראָופ, איז'ל שט' יו לייק ע דאָג!" (אויב איהר געהט ניט גלייך אונטער'ן שטריק, וועל איך איך דערשיסען ווי אַ הונט).

איך ווייס ניט, וואָס איך וואָלט אין דעם פאַל געטאָן. אַבראַם זאָהן אָבער האָט זיך רוהיג צוריקגעצויגען, ניט אויסריידענדיג קיין וואָרט. אָבער אָט די ברוטאלע פּראָוואַקאָציע פאַר די אויגען פּוּן'ם גאַנצען לאַגער איז דאָך געווען צו הימעלשריייענדיג, אַז זי זאָל קאָנען רוהיג דערטראַגען ווערן. די געפאַנגענע האָבען פּלוצלינג אויסגע- באַרעכען אין אַ ווילדען געשריי, און דער קלעגליכער טיפּ פּוּן אַן אָפיציר האָט פאַרשטאַנען, אַז עס איז בעסער פאַר איהם זיך אָפּ- צוטראַגען וואָס שנעלער. גלייך נאָכדעם האָט מען אַ קלאַפּ געטאָן טרעוואַגע, און אַן אָפּטיילונג סאָלדאַטען האָט זיך באַוויזען אין הינטערגרונד, גרייט צו שיסען. אין עמליכע מינוט אַרום איז אויך ערשינען דער קאָמאַנדיר אַליין, וועמען מען האָט גאָר אָהן אַ שום ספק איבערגעגעבען די געשיכטע אין אַ גאַנץ אַנדערן נוסח. ער איז רוהיג דורכגעגאַנגען דורך די רייהען פּוּן די געפאַנגענע און זיין ער- שיינונג האָט אייגעשטילט די אויפגעגעטע געמיטער.

אָט דער אינצידענט האָט מיר ניט ווילענדיג דערמאַנט אַן די בלוטיגע געשעהענישען, וועלכע האָבען זיך אַ קורצע צייט פאַר דעם אָפּגעשפּיעלט אין'ם לאַגער פּוּן די ציוויל-געפאַנגענע אויף דער „אייל-אַר-מען". פינף אָדער זעקס מענער האָבען דערביי פאַרלאָר- רען זייער לעבען. די פאַרהאַנדלונגען זיינען פאַרגעקומען אין גע- היים, און די צייטונגען האָבען געבראַכט בלוזי אייניגע גאַרנישט- זאַגענערע קאָמענטאַרען, וועלכע האָבען נאַטירליך געזוכט צו באַשרי-

צען די מיליטער־באאמטע. איך פערזענליך בין איבערצייגט, אז אויך אין דעם דאָזיגען פאל האָט געמוזט ליגען וואָס פאַר עס איז אומערהערטע פּראָוואַקאַציע, וואָרים מיינע ערפּאַרונגען אין דער אַלימפּיאַ האָבען מיר מעהר ווי איין מאל באַווויזען, ווי אומגלויב־ליך פּאַסירט און געדולדיג געשטימט עס איז געווען די מעהרצאָהל פון מיינע ליידענס־חברים. איך האָב אָפּטמאל געקריצט מיט די צייהנער, ווען איך האָב געמוזט צוועהן, מיט וואָס פאַר אַן זעל־שער געדולד זיי האָבען אַלעס אריבערגעטראָגען, אָהן דעם אַז זיי זאָלען זיך קאַנען אויפהויבען צו אַן ענערגישען פּראָטעסט. איך בין פעסט איבערצייגט, אַז פּראַנציווען, איטאַליענער און אויך ענגלענד־דער וואַלטען קיינמאל ניט רוהיג אריבערגעטראָגען אַזאַ באַהאַנדלונג ווי מען האָט געגעבען די דייטשע ציוויל־גפּאַנגענע אין דער אַלימפּיאַ, און אַז עס וואָלט אין דעם דאָזיגען פאל געוויס געקומען צו אַן אָפענעם אויפּשטאַנד. אַז דאָס האָט ניט פּאַסירט ביי מיינע לאַנדסלייט, איז אין מיינע אויגען ניט קיין כבוד פאַר זיי; אדרבה, איך האָב געפיהלט, אַז דאָס איז אַ דירעקטע פּראָסטיטואַירונג פון זייער מענשליכער ווירדע.

דער אינצידענט, וועגען וועלכען איך האָב דאָ מיטגעטיילט, איז איבעריגענס געווען כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם טרויעריגען צור־שטאַנד, אין וועלכען מיר האָבען זיך דאַמאלס געפונען. אַ קראַנק־האַפּטער בחור, וועלכער האָט זיך אָנגעלייענט אַ פולען קאַפּ מיט מעשיות אין „רושאַהן בול“ און אנדערע עהנליכע בלעטער, האָט משמעות געוואָלט זיך קיהלען דאָס האַרץ אַן די שוואַרצע געפאַנגענע און ער האָט געצויגען דעם רעוואָלווער געגען אַ רוהיגען מאַן, העכסט וואַרשיינליך ניט מיט קיין אַנדער צוועק ווי נאָר צו פיהלען ווי שטאַרק ער איז און פאַרווכען דעם טעם פון זיין מאַכט איבער אַט דעם אַרעמען טייוועל. און אַזעלכע אומפאַראַנטוואָרטליכע און ניט־דערוואַקסענע יונגען האָט מען דאָס אָנפאַרטרויט דעם שיקזאַל פון צוועלף הונדערט מענשען, פיעלע פון וועלכע האָבען געמוזט אַ בערפּאַזען פרויען און קינדער דאָרט דרויסען.

דעם 15טען דעצעמבער האָט אונז דער קליינער ב... געבראַכט

די נאכריכט, אז אויף מאָרגען אין דערפריה וועט די אָלימפיאַ אויס געליידיגט ווערן, און מיר אלע וועלען אריבערגעפיהרט ווערן אויף די שיפען וואָס זיינען געלעגען פאַראַנקערט עטליכע מייל ווייט פון סוימענר. אין דעם זעלבען אַטעם האָט ער אונז אויך טראַקטירט מיט איינעם פון זיינע אויסגעלאַסענע וויצען, אָהן וועלכע קיין שום זאך האָט זיך ביי איהם ניט אָנגעהויבען. אַט דער ב. איז געווען אַ גאַנץ קאַמישע ערשיינונג, און ס'איז אוממעגליך צו ריידען פון דער אָלימפיאַ, אָהן דעם מען זאָל זיך דערמאָנען אָן איהם. די פיגור אַליין פון אַט דעם מאָדנעם בחור האָט געמאַכט דעם לוסטיגסטען איינדרוק. ער איז געווען אויסערגעוויינליך קליין, האָט געהאַט קרומע פיס און זיך געשאַקעלט ווי אַ קאַטשקע. זיין געזיכט מיט דער לאַנגער, תאווה'דיגער נאָז און די דיקע, אויפגעבלאָזענע ליפען האָט שטאַרק דערמאָנט אַן אַ וואַלד-טייוועל. ב. איז געווען אַ מייד-טער אין נבול־פּה, און אויף דערצעהלען מעשה'לעך וועגען פאַרשי-דענע „שוויינערייען“ האָט ער צו זיך קיין גלייכען ניט געהאַט. די עראַטישע פאַנטאַזיע פון אַט דעם קאַרליק איז איינפאַך געווען פאַר בעלהאַפט. ער פלעגט קיינמאָל ניט מיעד ווערן צו דערצעהלען זיינע מיטגעפאַנגענע די שמוציגסטע זאַכען און זיי איבערצוגעבען זיינע עראַטישע ערפאַרונגען, פון וועלכע דער גרעסטער טייל איז קענטיג געווען אויסגעטראַכט. ווען ער פלעגט ריידען האָט מען איהם גע-קאָנט אַראָפּלעזען די תאווה פון די פייכטע ליפען, וואָרים ער פלעגט אריינלעגען האַרץ און נשמה אין זיינע אויסגעלאַסענע מעשיות. ב. איז געווען דער פאַרפאַסער פון אימצעהליגע „געדיכטע“ וואָס האָר בען אָפט געהאַט אַן אינהאַלט, פון וועלכען די האָר האָבען זיך גע-שמעלט קאַפּויר. אַזוי גיך ווי עס האָט זיך איהם נאָר איינגעגעבען אַנצושרייבען אַ נייעם פּערז, פלעגט ער מיט פרייד אַרומלויפען איר בער'ן גאַנצען לאַגער, כדי צו באַגליקען זיינע צאָהלרייכע פריינט מיט אַ פאַרלעזונג. עס פלעגט זיין קאַמיש יעדעס מאָל, ווען א „נייער“ פלעגט פאַר איהם פאַרגעשמעלט ווערן. די ערשטע פראַגע וואָס ב. פלעגט דעם נייעם געפאַנגענעם שטעלען איז געווען, צי ער אינטערעסירט זיך מיט שענע געדיכטע, עפעס „גאַנץ באַזונדערס,

וואָס אַפּעלירט צום האַרצען". און ניט וואַרטענדיג אויף קיין ענט-
פער, פלעגט ער שנעל ארויסשלעפען זיין נאָטיץ-ביכעל פון טאַש און
פאַרלעזען אַזעלכע זאַכען, אַז די האָר פלעגען זיך דעם נייעם שטע-
לען דיבאַם. דערביי האָט מען ב'ן מיט קיין שום זאַך ניט געקאָנט
באַליידיגען. טאַמער האָט ער אַמאָל אָנגעטראָפּען דעם ניט ריכטי-
גען וואָס האָט ניט געוואָלט וויסען פון זיינע פאַרלעזונגען, פלעגט
ער בלוזן אַ ציה טאָן מיט די אַקסלען און זאָגען גאַנץ רוהיג: „נו
יא, דער געשמאַק איז פאַרשידען. צוליעב דעם דאַרפּען מיר זיך
ניט קריגען, ליעבער הערר. איך האָב אויך אַנדערע זאַכען. ווי גע-
פּעלט אייך, צום ביישפּיעל, דאָס דאָ?" און גלייך האָט ער שוין גע-
האַט אין דער האַנד אַן אַנדער פּערל, וואָס האָט נאָך ווי ווייט מעג
ליך איבערשטיגען די ערשטע אין גלאַנץ. דערביי איז ער שטענדיג
געווען אַזוי צוגעלאָזען און פּריינדליך, אַז קיינער האָט ניט געקאָנט
זיין ערנסט ביז אויף איהם.

אַז די נאַכריכט וועגען דער אַפּליידיגונג פון דער אַלימפּיאַ האָט
זיך איבעראַל געהאַט פאַרשפּרייט, האָט מען באַשלאָסען צו פייערן
דעם אַפּשיד מיט אַ „פּרעהליכען אווענט". פאַר די עלטערע איינ-
וואוינער איז דאָס געווען אַ געשעהעניש. מען איז געווען צופּרידען
און גוט אויפגעלייגט. איך אליין אָבער האָב זיך געפונען אין אַ
גאַנץ געדריקטער שטימונג. כאַטש איך בין געווען צופּרידען צו
פאַרלאָזען אַט דעם שרעקליכען פּלאַץ, האָט אבער דער געדאַנק, אַז
איך וועל איצט נאָך מוזען זיין מעהר דערווייטערט פון מינע ליעבע
אין דעהיים, ניט צוגעלאָזט קיין פּרייז צו מיר. גראַד האָב איך
אויף מאַרגען געזאָלט האַבען געסט, אַן דעם האָב איך אלזאָ פאַר-
לויפּיג געמוזט פאַרגעסען.

אַט דער פּרעהליכער אווענט I איך וואָלט זיך קיינמאָל ניט
פאַרגעשטעלט, אַז די דומהייט זאָל קאָנען דערגרייכען אַזאַ שטופּע.
די זאַכען וואָס מען האָט דאָ פאַרגעטראָגען זיינען ווירקליך געווען
שוין צו באַנאַל, צו וואַכעדיג. שרעקליכעס פּיליסטערטום און באַמ-
באַסטישער בלוט-וואורשטיגער פאַטריאַטיזם פאַראייניגט אין ליע-
בע. צווישען אַלע נומערען איז געווען בלוזן איין באַדייטענדע אויס-

נאָמע. אַן אונגאַרישער וויאַלין־ווירטואַן האָט גענעבען עטליכע פראַבען פון זיין קונסט, וועלכע זיינען פון די מעהרסטע פון מינע ליידענס־חברים אויפגענומען געווארן מיט טיעפען געפיהל. קאַרל האָט מיר שפעטער דערצעהלט וועגען א זעלטענער פאַסירונג וואָס האָט זיך איינגעגראָבען טיעף אין מיין נשמה. ס'איז געווען אין פאַרלוף פון יענעם ערשטען מוראָדיגען פעריאָד, וועגען וועלכען איך האָב שוין גערערט, דאַן איז דער אונגאַרישער קינסטלער גע־בראַכט געוואָרן אין דער אַלימפּיאַ. די געפאַנגענע זיינען געווען צו זאַמענעפאַקט אויף איין זייט פון דער גאַלעריע און האָבען זיך קוים געקאַנט ריהרען. די אַלגעמיינע שטימונג פון די מענשען איז געווען זעהר געדריקט. אַ טייל זיינען געזעסען דערשלאָגענע, פאַרזונקען אין זייער טעמפער פאַרצווייפּלונג, אַנדערע זיינען געווען שטאַרק גערוועזן און יעדע קלייניגקייט האָט זיי אויפגערייצט. ווידער אַנדערע האָבען געזוכט זיך צו פאַרגעסען אין זייערע צרות, שפּילענדיג כסדר אין קאַרטען. מען קאַן זיך פאַרשטעלען, וואָס דער יונגער קינסטלער האָט געמוזט פיהלען, ווען ער האָט זיך פּלוצלינג געפונען אין אַט דעם אָרט פון פאַרצווייפּלונג און שטומען יאָמער. ס'האָט ניט גענומען לאַנג, איז אויך ער פאַרכאַפט געוואָרן פון דערזעלכער טעמפער שטימונג, וועלכע איז געלעגען ווי א דריקענדער קאַשמאַר אויף די הערצער פון די געפאַנגענע. און אַז אַט די שטימונג איז געקומען איבער איהם, און דער גאַנצער יאָמער פון דער מענשהייט האָט איהם ארומגעכאַפט, האָט ער א נעם געטאָן זיין פידעל, כּדי זיך אַראָפּצושפּילען דעם קאַשמאַר פון דער נשמה. מיט טיעפער, פייערדיגער איבערגעבענהייט האָט ער אַרויסגעצויגען פון די סטור־נעם גונאָס „אווע מאַריאַ“. ווען די ערשטע מאַגישע טענער האָבען אַפּגעקלונגען מיט ציטערענדער צאַרטקייט און וויינענדיג זיך פאַר־לאָרען אין דער גרויער דעמערונג, האָט פּלוצלינג אויפגעהערט יעדער גערויש, און א פייערליכע שטילקייט האָט איינגעטראָטען אין דער גאַלעריע. זאָגאַר די סאַלדאַטען אויף דער וואַך זיינען ניט ווילענ־דיג געבליבען שטעהן ווי צוגעשמירט און האָבען זיך צוגעהערט צו דעם זעלטענעם שפּיעלען אין דעם דאָזיגען אָרט פון מענשליכען

עלענד און נויט. אלץ פייערליכער און באַרוישענדער זיינען געוואָרן די קריסטאָליקלאַרע טענער און האָבען זיך לייכט אַרומגעווינגט אין דעם פינסטערן, טרויעריגען פּלאַץ. ווי אַ ווייטער טרוים האָט עס זיך אַרונטערגעלאָזט אין די הערצער פון אָט די אויסגעשטויסענע; זיי האָבען זיך פאַרגעסען אָן דעם גאַנצען יאָמער פון זייער קלעגלייכער אומגעבונג און געפיהלט בלויז דעם פייערליכען ריטם פון דער דאָזיגער מאַיעסטעטישער מוזיק, וואָס האָט זיי אַוועקגעטראָגען ווייט פון'ם אָרט פון זייערע יסורים. — ערשט אַז דער לעצטער טאָן איז שוין לאַנג געווען אָפּגעשטאַרבען, איז יעדער איינער ביסלאַכווייז ווידער געקומען צו זיך ווי נאָך אַ זעלטענעם חלום, כדי מיט אַ צייטערענדער זעלע נאָך שווערער צו דערפיהלען דעם דרוק פון דער עלענדער, גרויער ווירקליכקייט.

אַ פאַר אָפיצירען זיינען אויפּמערקזאם געוואָרן אויף דעם קינסטלער און האָבען איהם געגעבען די מעגליכקייט צו וואוינען אין דעם „רעסטאָראַנט“.

איך האָב זיך די גאַנצע נאַכט אָהן רוה אַרומגעקאַטשעט אויף מיין געלעגער און ניט געקאָנט צומאַכען קיין אויג. מיניע געדאַנן קען זיינען געווען ביי מיניע ליעבע דאָרט אין דערהיים, און איך האָב מיט שוידערליכער זיכערקייט געפיהלט, אַז עס וועלען נאָך מוזען פאַרגעהן פיעל מאַנאַטען און פילייכט יאָהרען, איידער עס וועט קומען אַ סוף צו אָט דער קריטישער צייט.

קאפיטעל 4

דאס שווימענדע געפענגניש

דער ליידענס-וועג פון די אַרויסגעשמויטענע — אויף'ן שיף „ראיאל
עדוואַרד“ — ערנסט און גערווינג — קאָימע 610 — דער קאַנט-
ראַל — דעם אַדוואַטאָט'ס רעדע — אַ געפעהרליכע שיפּעל-רייזע —
פאַרלויזונג — שטילע באַטראַכטונגען — דאָס רויך-צימער און
זיינע געסט — ערצעהלונגען פון די געפאַנגענע פון יאַרק —
דיסקוסיעס מיט די פאַטריאַמען — דער ערשמער קריסטמאס —
פאַסט.

עס זיינען שוין אריבער יאהרען זינט יענעם טאָג, ווען מיר האָ-
בען פאַרלאָזען די אַלימפיאַ, אָבער עס געהט מיר נאָך אַלץ אריבער
אַ געהיימער גרויל איבער'ן לויב, ווען איך דערמאָן זיך גראַד אַז דעם
דאָזיגען טאָג וואָס האָט זיך איינגעגראָבען מיט טיעפע קריצען אין
מיין נשמה. אין יענע שווערע שטונדען איז מיר ערשט פולשטענדיג
געקומען צום באַוואוסטזיין די גאַנצע שאַנדע פון מיין דאַמאָלסדי-
גער לאַגע.

מען האָט אונז אויפגעוועקט א קורצע וויילע נאָך פיער אזייגער
פאַרטאָג. נאָך אומענדליכען וואַרטען, צעהלען, רעגיסטרירען און
ווידער וואַרטען האָט מען אונז איינגעפאַקט אין צוויי אייזענבאהן-
צוגען און אונטער א שטאַרקער מיליטערישער וואַך אָפּגעשיקט נאָך
סויטענד. די קורצע רייזע איז געווען אַן אנגענעהמע אָפּוועקסלונג
נאָך דער גרויער מאַנאַטאַנקייט אין דער אַלימפיאַ. ווען מיר זיינען
אנגעקומען אין סויטענד, האָבען מיר געמוזט געהן צופום צו דער

לאנדונגס-בריק דורך דעם לעבעדיגסטען טייל פון דער שטאָרט. ס'איז דערווייל געוואָרן האַלב צוועלף אזויגער, און די לאַנגע גאַס וואָס פיהרט צו דער לאַנדונגס-בריק איז געווען פול מיט מענשען, וועלכע האָבען געהערט וועגען אונזער קומען. מען האָט אונז אויפֿ-גענומען מיט שפּאַטישען געלעכטער און מיט ווילדע דראָהונגען. עטליכע פון מיינע מיטגעפּאָנגענע האָבען זיך ניט געקאַנט צוריק-האַלטען פון צו מאַכען אַ פּאַר געגען-באַמערקונגען, אָבער זייערע ווערטער זיינען געווען בלוז ווי בוימעל אויפֿן פייער פון דעם דאָ-זיגען נאַרישען חמוץ, וואָס איז אַרײַן אין אַ פּאַטריאַטישען עקסטאַז, לעזענדיג די העצערײען פון די געלע צייטונגען. מענער, פרויען און קינדער האָבען אונז פאַרוואַרפען מיט די שמוציגסטע ווערטער; באַזונדערס איז די באַנעמונג פון די פרויען געווען סקאַנדאַליעז. אַ לאַנגער, מאַגערער מענש, וואָס האָט אויסגעזעהן ווי אַ „האַרלעקין“, האָט זיך אַרײַנגעשפּאַרט אין אונזערע פּאָדערשטע רײען און איז ניט מיעד געוואָרן אונז אַהן אויפהער אַרײַנצושרײען אין געזיכט אין אַ שרעקליך געבראַכענעם דײַטש: „גריסען דו זיינע לויזיגע קאַ-זער!“

כ'האָב דורכגעמאַכט גענוג אויפגערגטע שטונדען אין מײַן לעבען, און מעהר ווי איין מאָל איז פּאַרגעקומען, אַז איך האָב זיך געמוזט שטעלען געגען אַ פּאַנאַטישער מאַסע, אָבער איך האָב זיך קײנמאָל ניט געפּיהלט דערשלאָגען און ערנידעריגט אין אזעלכע פעלען. דאָ אָבער האָבען די פאַרשפּאַטונגען און באַליידיגונגען פון דער דאָזיגער מאַסע גאַנץ אַנדערש געווירקט אויף מיר און האָבען מיר מיט קלאָרער דײַטליכקײט געבראַכט פאַר די אויגען מײַן לאַנגע אין איהר גאַנצער העסליכקײט און ערנידערונג. איך בין שטענדיג געווען מיט דער מײַנונג, אַז דער וועג נאָך גאַלאַטאַהאַ האָט געמוזט זײַן שמערצליכער אידער די קרייצײגונג, אָבער קײנמאָל פּריהער האָב איך אָט די וואַהרהײט ניט געפּיהלט אזוי טיעף ווי אין יענע שטונדען.

כ'האָב ניט געפּיהלט דעם קלענסטען האָס געגען מײַנע באַלײ-דיגער. די שמוציגע ווערטער פון די דאָזיגע מענשען האָבען ניט

ארויסגערופען אין מיר קיין שום געפיהל פון צאָרן; אָבער איך האָב געפיהלט אן אומבאַשרייבליכען עקעל, וואָס האָט ווי א העליש פייער צופרעסען מיין זעלע און מיינע באַקען רויט געמאכט פאַר שאַנד. יא, איך האָב זיך געשעמט, כ'האָב זיך פאַקטיש גע-שעמט פאַר אַט די אַרעמע, דומע לייט, וועלכע האָבען מיך אָנגע-קוקט מיט הילפלאָזער שנאה און מיר אַריינגעשפּריצט דעם יויך פון זייער שפּאַט אין פנים אַרײן. איך האָב שוין ביי אַנדערע געלעגענ-הייטען געפיהלט, אַז מען קאָן זיך שעמען פאַר אַנדערע, אָבער קיינ-מאַל פריהער האָב איך עס ניט געפיהלט מיט אַזאַ פּיין, ווי יענעם גרויען דעצעמבער־טאָג אין סױטענד. — איך געדענק שוין ניט ווי לאַנג עס האָט געדויערט, ביז מיר זיינען צוגעקומען צו דער לאַנד-דונגס־בריק. כ'האָב געהאַט פאַרלאָרען יעדעס געפיהל פאַר רוים און צייט, און אין מיין מוח האָט זיך בלוזי אַרומגעוועלגערט דער איינער טעמפער פאַרלאַנג: אַ סוף! אַ סוף!

אונטער דעם געוועלכ פון דער לאַנדונגס־בריק האָבען מיר זיך ענדליך אָפגעשטעלט. אַ דינער רעגען האָט אין לאַנגע פּעדים אַרונ-טערגעשטראָמט פון גרויען הימעל און האָט אונז דורכגענעצט ביז'ן ביין, אָבער איך האָב עס ניט געפיהלט. כ'האָב געזעהן, ווי די מאַסע האָט זיך אין ווילדער איילעניש אַ לאַז געטאָן אויף דער בריק און אונז פון אויבען אַראָפגעשפּיגען אויף די קעפּ; כ'האָב געהערט זייער הירזשענדען געלעכטער, אָבער דאָס אַלץ האָט מיך מעהר ניט געריהרט. ס'איז מיר פאַרגעקומען, אַזוי ווי ס'וואַלט געמוזט אַזוי זיין. אַ בלייענע גלייכגילטיגקייט האָט מיך פולשטענדיג אַריינ-גענומען אין איהרע הענט, און מיין קערפער האָט בלוזי מעכאַניש רטאַנירט אויף יעדען באַפעהל. ס'איז אַריבער אַ היבשע צייט, ביז די פּאַליציי האָט אָפגעליידיגט די לאַנדונגס־בריק. דערנאָך האָט מען אונז אַרויפגעפיהרט און אונז צוזאַמענגעשפּאַרט ווי אַ סטאַדע שאַף אין די אָפּענע וואַנאָנען פון אַ קליינער באַהן, וועלכע האָט אונז אין עטליכע מינוט געבראַכט צום ענד פון דער לאַנדונגס־בריק. דאָרט צוגעקומען, האָט מען אונז אַרויפגענומען אויף אַ קליין שיפּעל וואָס האָט אונז געוואַלט צופיהרען צו איינעם פון די שווימענדע

געפענגנישען. די גאנצע פראצעדורע איז צוגעגאנגען מורא'דיג לאנגזאם, און אונזער קליינע מחנה האָט לייכט אויפגעאַטעמט, ווען דער קליינער דאָמפער האָט ענדליך פאַרלאָזען דעם האַפּען און זיך אוועקגעלאָזט איבער'ן ים. מיר האָבען זיך אָפּגעשטעלט ביי דער ברייטער זייט פון דעם „ראַיאַל ערוואַרד“, און אצונד האָט זיך אָנגעפאנגען דער לאַנגווייליגער עסק פון אויסשיפען. שטונדען לאַנג האָבען מיר געמוזט שטעהן אין שטראַמענדיגען רעגען און וואַרטען ביז עס איז געקומען אונזער רייז. איך בין געווען פול־שטענדיג דורכגענעצט און האָב זיך געפונען אין א מורא'דיג אַפּאַטישען צושטאַנד. דער קאַפּ איז מיר געווען אַזוי צומישט און שווער, אַז איך האָב ניט געקאָנט אויפנעמען קיין קלאַרען געדאַנק. כ'האָב געוואוסט, אַז בלויז איין העלפט פון די געפאָנגענע וועלען געפינען פּלאַץ אויפ'ן „ראַיאַל ערוואַרד“ און אַז די אַנדערע העלפט וועט דאַרפֿען אָפּגעפיהרט ווערן צו דער „סאַקסאָניאַ“. כ'האָב אויך געהאַט אַ ניט גאַנץ קלאַרע פּאַרשטעלונג וועגען דעם, אַז איך וואָלט אייגענטליך געמוזט אָנווענדען אַלע מיטלען אַרויפצוקומען אויף דעם „ראַיאַל ערוואַרד“; האָב איך דאָך געוואוסט, אַז מײַן שוואַגער ערנסט און עטליכע אַנדערע קאַמעראַדען האָבען דאָרט געווארט אויף מיר מיט אומגעדולד. אָבער אַיך האָב זיך געפיהלט אַזוי מיעד, אַזוי ערשעפט, אַז איך האָב זיך ניט געקאָנט ענטשליסען עפעס צו טאָן. גאַנץ מעכאַניש און אונטער אומבאַשרייבליכע שווע־ריגקייטען האָב איך זיך לאַנגזאַם דורכגעבראַכען מײַן וועג דורך די רייזען פון מײַנע ליידענס־חברים, אָבער ניט קוקענדיג דערויף האָב איך זיך געפונען אַזוי ווייט הינטען, אַז איך האָב געהאַט ווינציג האַפּטונג אַרויפצוקומען מיט די אַנדערע אויפ'ן שיף. ערנסט און גערווינג האָבען מיר שוין פון לאַנג אָן געהאַט דערזעהן און האָבען געהאַלטען אין איין ווינקען צו מיר פון א קאָווען־פּענסטער, אָבער ס'איז אריבער א היבשע צייט, ביז וואָנען איך האָב זיי באַמערקט. ווען איך בין שוין געווען בלויז עטליכע טריט פון לייטער, איז פון אויבען אַראַפּגעקומען דער באַפּעהל, אַז מען זאָל מעהר קיינעם ניט אַרויפלאָזען און מיט די איבעריגע געפאָנגענע פּאַהרען צו דער

„סאקסאניא“. איך בין געווען ווי נידערגעשמעטערט, דאָך איז מיין צושטאַנד געווען אַזעלכער, אַז די זאַך איז מיר נאָר האַלב געקומען צום באַוואוסטזיין. די סאָלדאַטען האָבען אונז שוין אַנגע- הויבען לאַנגזאַם שטופען צוריק. פּלוצלינג איז פון דעם פּאַרדעק אַראָפּגעקומען אַ נייער באַפּעהל אַרויפצולאָזן נאָך 21 מאָן. דאָס וואָרט איז פאַר מיר געווען ווי אַן ערלייזונג, וואָרים אויך איך האָב זיך געפונען צווישען יענע איין-און-צוואַנציג. מיט גרויס מיה האָב איך מיט מיין געפּעק אַרויפגעקלעטערט אויפ'ן משופּע'דיגען לייטער און איך האָב זיך, נאָך שטונדען לאַנגען שמואַכטען און וואַרטען, ענדליך געפונען אויף דעם פּאַרדעק פון דעם „ראַיאַל ערוואָרד“.

אזוי גיך ווי איך בין אָנגעקומען אויפ'ן פּאַרדעק, האָט מען גרינדליך דורכגעזוכט מייע זאַכען. אַ מעסער און אַ גאַפּעל זיינען פאַרהאַלטען געוואָרן, דאַן האָב איך געקאָנט געהן ווייטער. נאָך נייעם, אומענדליכען וואַרטען האָט מען אונז ענדליך איינגעקוואַרט- טירט אין אַ גרויסען, העסליכען צימער אין צווישענדיקע, וואו עס האָבען זיך געפונען 106 בעטען, פון וועלכע יעדע צוויי זיינען געווען איינס איבער דאָס אנדערע. נאָכדעם ווי קאַרל און איך האָבען זיך פאַרזאָרגט יעדער מיט אַ בעט, האָבען מיר זיך געלאָזט אַרויפגעהן אויבען, כדי צו באַגריסען די פּריינט. מיר האָבען ניט געדאַרפט געהן ווייט; ערנסט און גערווינג זיינען אונז אַנטקעגען געקומען, שטראַהלענדיג פאַר פּרייט. כ'האָב זיי ביידיען באַגריסט אזוי האַר- ציג ווי איך האָב נאָר געקאָנט, אָבער איך האָב געפיהלט, אַז פון מייע ווערטער האָט אַרויסגעווענדט אַ געוויסע קעלט, וועלכע האָט באַזונדערס געמוזט ווירקען שלעכט אויף ערנסט'ן. זיי זיינען ביידיע געווען אזוי גליקליך מיך ווידער צו זעהן, און זיי האָבען ערוואַרט מיך צו געפינען אין דערזעלבער שטימונג, אבער איך האָב זיך גע- פיהלט אזוי אויסגעמוטשטעט, אַז איך האָב קוים געקאָנט אַרויס- ברענגען אַ וואָרט פון מויל. איך האָב זיך געוויס געפּרעהט ניט וועניגער ווי זיי, אָבער עס איז מיר דאַמאָלס איינפאַך אוממעגליך געווען אויסצורדיקען מיין געפיהל אין ווערטער. די אַרעמע מענ- שען האָבען דאָך קיין אַהנונג ניט געהאַט פון די אַלע מואוס'קייטען

און געמיינהייטען וואָס מיר האָבען דורכגעמאַכט; זיי וואָלטען זיך אפשר גאָר ניט געקאָנט פאַרשטעלען, אַז די ערפאַרונגען פון די לעצטע פינף שטונדען זאָלען האָבען געמאַכט אויף מיר אזא אײַנ־דרוק. איך אליין האָב קיינמאָל פריהער אזוינס ניט געפיהלט. עפעס האָט מיר נאָך אַלץ געוואָרען און געשטיקט אין האַלז; איך וואָלט זיך געשעצט גליקליך, ווען איך קאָן אויסשרייען, כדי פטור צו ווערן פון דעם כּשור וואָס האָט מיין זעלע געהאַלטען געפאַנגען, אָבער איך בין געווען אַרומגערינגעלט פון מענשען און געמוזט האַלטען מיין געפיהל אין שפּאַן. וואָס וואָלט איך אין אַט דעם צושטאַנד ניט געגעבען דערפאַר, צו קאָנען זיין א שטונדע אַליין, פאַר זיך. כּהאָב פון גאַנצען האַרצען געוואונשען צו זיין ווייט אוועק פון מענשען, פון דער גאַנצער וועלט, אָבער ס'איז קיין אויסוועג ניט געווען. דאָס געשפּרעך פון מינע פריינט האָט מיר געקלונגען, ווי עס וואָלט געקומען פון א ווייטער ווייטיקייט, כּהאָב פאַרשטאַנען בלויז אָפּגעבראַכענע שטיקלעך דערפון און ניט געקאָנט כאַפּען קיין שום צוזאַמענהאַנג. ענדליך האָב איך עס שוין מעהר ניט געקאָנט אויסהאַלטען; כּהאָב זיך געמוזט צוריקציהען. כּהאָב גע-וואוסט, אַז איך וועל די נאַכט געוויס קיין אויג ניט צומאַכען, אָבער עס איז געווען גענוג פאַר מיר, ווען איך האָב געקאָנט ווי א פאַר-וואונדערטע חיה געפינען א שטיקעל מקום מנוחה, אן אַפרוה אין מיין ווינקעל.

ס'איז געווען א לאַנגע, לאַנגע נאַכט. די ספּעציפישע צווישענ־דעקאַטמאָספּערע האָט מיר שיער דעם אַטעם אוועקגערויבט, און אין מיין מוח האָט עס געהאַמערט און גערוישט ווי אין א שמיע־דעריי. כּהאָב ניט געקאָנט צוזאַמעננעמען קיין באַשטימטען גע-דאַנק. אַלעס האָט זיך אַרומגעוואָרפען אין מיין קאָפּ אַרויף און אַראָפּ ווי א מורא'דיגער כאַאָס. כּהאָב זיך געפרוואוּט מיט גע-וואלט פאַרמולירען א געוויסע אידעע, דאָך איז עס מיר ניט געלונג-גען. כּהאָב זיך דערמאָנט אַן געוויסע לעזע־שטיקער, וועלכע איך האָב אין דער שולע געמוזט אויסלערנען אויסווייניג, אָבער אויך דאָ האָט מיר געפעהלט דער צוזאַמענהאַנג. איך בין זאָנאַר ניט געווען

אימשיטאנד זיך צו דערמאָנען גענוי די געזיכט־צוגען פון מיינע
ליעבע. ס'איז מיר פאַרגעקומען, אזוי ווי די געשעהענישען פון'ם
פאַרגאַנגענעם טאָג וואָלטען אין גאַנצען פאַראַליזירט מיין באַוואוסט־
זיין. ווי פון העט ווייט האָב איך געהערט די אָפגעמאַסטענע טריט
פון דער וואַד איבער מיר און דאָס טעמפע שלאָגען פון די כוואַד־
ליעס אָן די ווענט פון שיה. כ'האָב געוואָלט זעהן וויפיעל דער
זייגער איז, האָב איך ניט געקאָנט ריהרען מיט קיין האַנד. מיינע
אַלע גלידער זיינען געווען ווי אָנגעפילט מיט בליי, און איך האָב
געפיהלט, ווי איך וואָלט פאַרוונקען ערגעצוואו אין דער נישטיגקייט.
צולעצט האָב איך זיך איבערהויפט ניט געקאָנט אָפגעבען קיין רעכ־
נונג איבער וואָס עס איז און איך האָב זיך אָהן ווידערשטאַנד איר
בערגגעבען אין די הענט פון א שווערער, טעמפער רוח, וועלכע
איז ביסלאַכווייז געקומען איבער מיר.

פלוצלינג האָט מיר אין די אויערען אָפגעקלונגען א לאַנג־געצוי־
גענער, שאַרפער טאָן, וועלכער האָט מיך אויפגעוועקט פון'ם לייכ־
טען דרעמעל, אין וועלכען איך בין געווען פאַרוונקען. ס'איז געווען
דער סיננאַל אויפצושטעהן. אין דער אַלימפיאַ פלעגט דאָס צוגעהן
אויף אכוסעל א פרימיטיווערן אופן: דאָרט פלעגען די סאָלדאַטען
מיט די שפיצען פון זייערע באַיאַנעטען קיצלען די שלאָפענדע גע־
פאַנגענע אין די פיס, כדי זיי צו דערמאָנען אַז זיי דאַרפען אויפ־
שטעהן.

ביסלאַכווייז איז געוואָרן לעבעדיג אין וויסטען צימער. מיינע
ליידענס־חברים האָבען אָנגעהויבען אויפשטעהן. אייניגע האָבען
גענומען גענעצען אויף'ן קול, אנדערע האָבען אנגעהויבען צו פלר־
בען. פון דעם אַנטקעגענדיגען ווינקעל פון זאל האָט אָפגעקלונגען א
פרעהליכער געלעכטער, און איך האָב געהערט ווי שווערע טריט לאַד־
זען זיך געהן צו דער טיר. איך האָב זיך געפיהלט טויט־מיעד און
זיך געמוזט אָנטאָן א כוח אויפצושטעהן. די געשעהענישען פון'ם
פאַרגאַנגענעם טאָג זיינען מיר ווידער אַרויף אויף'ן זכרון, אַכער
ס'איז מיר פאַרגעקומען, אזוי ווי גאַנצע וואַכען וואָלטען שוין זינט
דאָן פאַרכיי. נאָכדעם ווי איך האָב זיך אָנגעטאָן, בין איך מיט

לאַנגזאַמע טריט אַרויף די טרעפּ אין גרויסען עס-זאָל. כאָטש איך האָב דעם טאָג פּריהער כמעט גאַרנישט געהאַט געגעסען, האָב איך איצט ניט געשפּירט דעם מינדעסטען הונגער. דערפאַר אָבער האָב איך מיט אַ מערקווירדיגער גיריגקייט אויסגעטרונקען די שרעק־ליכע פּליסיגקייט, וועלכע מען האָט אונז געגעבען אַלס קאַפּע. זי האָט מיך ווירקליך דערקוויקט, און איך האָב צו מיין גרויסער פּרייד דערפּיהלט, אַז די כּוהות קימען מיר צוריק. כ'האָב ווידער אַ טראַכט געטאַן וועגען מיין צושטאַנד, און הנם די עראינערונגען פּוֹן'ם פּאַר גאַנגענעם טאָג זיינען מיר נאָך אַלץ געלעגען מיט אַ טעמפּער שווער־קייט אויפ'ן האַרצען, איז מיר פּונדעסטוועגען אַלצדינג פּאַרנעקומען קיין העלפט ניט אזוי שלעכט. איך האָב זיך זאָגאַר געוויסערמאַסען פּאַרשעמט פּאַר זיך אליין, ווען איך האָב געטראַכט וועגען מיין געכטיגען צושטאַנד. ווי איז דאָס פּאַרט מעגליך געווען, אַז איך זאָל קאַנען זיך לאָזען אזוי באַהערשען פּוֹן מיינע געפּיהלען? איך האָב עס אַצונד אליין ניט געקאַנט באַגריפּען. אַ געוויסער טראַץ האָט אין מיר ערוואַכט, און איך האָב זיך שטילערהיים געזאַגט: איינמאַל און קיינמאַל ניט ווידער! אין דער דאָזיגער שטימונג האָב איך באַגריסט די פּריינט, וועלכע זיינען געקומען מיך באַגרייטען.

אינזער ערשטע זאָרג איז געווען אַרויסצוקריכען פּוֹן אונזער קלעגליכען לאָך אין צווישענדרעק און פּילייכט געפינען פּלאַץ אין איינער פּוֹן די פּיעלע קאָיוטעס. אזוי ווי קארל איז נאָך פּוֹן דער אַלימפּיאַ געווען באַקאַנט מיט פּאַרשידענע געפּאַנגענע, וועלכע האָבן בען זיך דאָ באַטייליגט אין דער אינערליכער פּאַרוואַלטונג, איז איהם די זאַך ניט אזוי שווער געווען דורכצופּיהרען. מען האָט אונז געזאַגט, אַז אין דער קאָיוטע 610 זיינען נאָך געווען צוויי פּרייע בעטען, און מען האָט אונז געהייסען מאַכען דאָרט אונזער צוקינפֿ־טיגע וואוינונג. די קאָיוטע 610 איז ניט געווען קיין פּאַלאַץ. זי האָט ניט געהאַט קיין פּענסטער און באַלויכט ווערן האָט זי נאָר געקאַנט דורך עלעקטריציטעט. אויף יעדער זייט זיינען געשטאַנען צוויי בעטען, איינס איבער דאָס אַנדערע, און דער רוים אין דער מיט

איז געווען אזוי ענג, אז כלויז איין פערזאן האָט זיך דאָרט געקאָנט אויפהאַלטען. דאָס זיינען געווען זאַכען וואָס זיינען ניט געווען זעהר אָנגענעם; פונדעסטוועגען האָט אָט דער פינסטערער ווינקעל אויסגעקוקט ביי אונז ווי אַ גן עדן אין פאַרגלייך מיט דעם וויסמען צימער מיט די 106 בעטען, וואו מיר האָבען פאַרבראַכט די ערשטע נאַכט. מיר האָבען געהאַפּט, אַז דער צופאַל וועט אונז שפּעטער צו שאַרען אַ בעסערן פּלאַץ, און מיר האָבען מיט צופרידענקייט אַרײַ בערגענומען אינזערע זיבען־זאַכען אין קאָיוטע 610. ווען מיר זײַ נען דאָרט אָנגעקומען, האָבען מיר געטראָפּען די צוויי אנדערע גע־פּאַנגענע, מיט וועלכע מיר האָבען זיך געמוזט טיילען מיט דער קאָיוטע. צו מיין גרויסער ערשטוינונג האָבען מיר ביידע באַגריסט מיט דער גרעסטער האַרציגקייט און מיך אָנגערופּען ביי מיין נאָמען. כ'האַב זײ געפּרעגט, ווער זײ זײנען, און איך האָב צו מיין פּרייד געהערט, אַז דאָס זײנען געווען צוויי אידישע אַרבייטער פּוֹל'ס לאַנד־דאָנער איסט־ענדר, וועלכע האָבען געהאַט באַזוכט פּיעלע פּון מײנע פאַרזאַמלונגען. אײנער — גליק איז געווען זײן נאָמען — איז שוין געווען אַן עלטערער מאַן און זײַנט יאָהרען־לאַנג אַ מיטגליד פּון דער בוט און שוה יוניאָן. ער האָט גענומען אַן אַקטיווען אָנטייל אין אַלע קעמפּען פּון דער אידישער אַרבייטער־באַוועגונג און איז געווען באַקאַנט מיט די מעהרסטע טעטיגע קאַמעראַדען אין איסט־ענדר. דער צווייטער איז געווען נאָך גאָר אַ יונגע־מאַנטישק מיט אויסער־געווענליך אויסדרוקספּולע געזיכט־צוגען. אין זײנע גרויסע טונקע־לע אויגען האָב איך באַמערקט אַ געוויסע דערשראָקענקייט, פאַראַיי־ניגט מיט יענעם באַראַקטעריסטישען אויסדרוק פּון גע'ירש'ענטע לײדען, ווי מען קאָן עס אין אַזויפּיעל וואַריאַציעס זעהן און באַוואונד־דערן אין די צײכנונגען פּון דעם אידישען קינסטלער אפּרים לײדען. לאַזאַראַוויץ — אַזוי האָט ער זיך גערופּען — איז געווען אַ פּלייסי־גער באַזוכער פּון מײנע פאַרזאַמלונגען, ווי איך האָב באַלד אויסגע־פּונען, ווען איך האָב זיך צורעדט מיט איהם. ער האָט אויסגעזעהן שרעקליך, און אויך זײן חבּר האָט געמוזט האָבען פּיעל געליטען. ביידע האָבען מיר אויסגעקוקט ווי דאָס פאַרשפּרעטע עלענדר און

נויט, און איך האָב גלייך ביים ערשטען בליק געקאָנט זעהן, אז זייער
 מאַטעריעלע לאַנע האָט געמוזט זיין זעהר שלעכט. אזוי גיך ווי
 איך האָב נאָר געהאַט אַ געלעגענהייט צו בלייבען אליין מיט לאַזאַ-
 ראָוויץ'ן, האָב איך איהם דירעקט אָנגעטאַפּט ביים דופּק. צוערשט
 איז ער געווען אַביסעל שעמעוודיג און צוריקגעהאַלטען, אָבער באַלד
 איז ער געוואָרן צוטרויליכער און ער האָט מיר אויסגעזאָגט אַלץ
 וואָס איך האָב געוואָלט וויסען. דער ארעמער יונג האָט זיך געפונען
 אין אַ שוידערליכער לאַגע. זינט מאָנאַטען האָט ער געלעבט אויס-
 שליסליך אויף ברויט און טיי, אָדער וואָס מען פלעגט דאָרט אַזוי
 רופּען, און אין דער גאַנצער צייט פון זיין געפאַנגענשאַפט האָט ער
 קיינמאַל קיין ביסען פלייש ניט אָנגעריהרט. הגם ער איז געווען
 באַאיינפלוסט פון פרייהייטליכע אידעען און האָט שוין אין גאַלציע
 באַלאַנגט צו אַ סאָציאַליסטיש-ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, האָט ער
 פונדעסטוועגען ניט געקאָנט פועל'ן ביי זיך צו עסען עפעס אנדערש
 ווי כשר'ע שפייז. ער האָט געשטאַמט פון אַ שטרענג דעליגיעזער
 פאַמיליע און טראָץ זיין יוגענד איז ער געווען אַ גוטער קענער פון
 דער מאָדערנער העברעאישער ליטעראַטור. אין ענגלאַנד איז ער
 ניט זינט לאַנג און ער פלעגט ביז אַהער שטענדיג קומען בלוין אין
 דיין אידישע קרייזען. די געפאַנגענשאַפט האָט פאַר איהם אַלואַ
 געמוזט דירעקט ווערן אַ קאַטאַסטראַפּע. די מוראָדיגע שפייז וואָס
 מען האָט אין דער ערשטער צייט אין דער אָלימפיאַ געוואָגט צו
 געבען די געפאַנגענע, האָט די פרעמדע קעסט געמוזט נאָך שרעק-
 ליכער מאַכען אין די אויגען פון דעם אָרעמען יונג. אויף דעם אופן
 פלעגט לאַזאַראָוויץ פשוט הונגערן און האָט זיך געפונען אין אַ צר-
 שטאַנד פון פולשטענדיגער אָפגעשוואַכטקייט, פשוט אַהן כוחות,
 ווען איך האָב זיך מיט איהם באַקענט. אין זיין פאַרצווייפלונג האָט
 זיך דער אומגליקליכער געווענדעט צו פאַרשידענע אידישע פילאַנ-
 טראַפישע געזעלשאַפטען און געפאָדערט הילף אין זיין נויט, אָבער
 זיינע ביטעס זיינען צוליעב דער אָדער יענער אורזאך געווען אַהן אַ
 שום ערפאַלג. איך האָב די צוויי מענשען געהאַלפּען, אזוי ווי איך
 בין נאָר אימטשאַנד געווען, און איך האָב געזעהן, מען זאָל לאַזאַ-

דאָוויץ' פון דרויסען צושיקען כשר'ע וואַרשט און אַנדערע פליי-
שען. אַזוי בין איך, דער ניט-איד און אויסגעשפּראַכענער געגנער
פון יעדער רעליגיאָן, געוואָרן א העלפער פאַר דעם דאָזיגען אַרעמען
מענשען אין זיין נויט, אין דער צייט וואָס ער האָט שוין געהאַט
פאַרלאָרען יעדע האָפנונג.

עס האָט געדויערט צימליך לאַנג, ביז איך האָב זיך צוגעוואוינט
צו די נייע פאַרהעלטענישען. ניט קוקענדיג דערויף וואָס איד האָב
געהאַט אַרום זיך ערנסט'ן און די אַנדערע פריינט, האָב איד זיך א
לאַנגע צייט געפיהלט מורא'דיג פרעמד אין מיין נייער סביבה. דאס
איז נאָך געווען מערקווירדיגער דערפאַר, ווייל אונזער אַלגעמיינע
לאַגע איז דאָ געווען באַדייטענד בעסער ווי אין דער אַלימפיאַ. דעם
פיינליכסטען אינדרוק אויף מיר האָבען געמאַכט די שרעקליכע
צעלהונגען. מיר זיינען שוין אַלואַ געווען א היכשע צייט אויף'ן
שיף, אָבער מיר פלעגען נאָך אַלץ מוזען צוויי מאָל אין טאָג אַרויפ-
קומען אויף'ן פאַרדעק, כדי מען זאָל אונז קאָנען איבערצעהלען. אַט
די גאַנצע צערעמאָניע איז צוגעגאַנגען מיט אַזאַ מורא'דיגער לאַנג-
זאַמקייט, אַז זי האָט יעדעס מאָל פאַרנומען איבער צוויי שטונדען.
פאַר מיר פערזענליך איז דאָס דאָזיגע נרויזאמע שפיעל געווען אן
אַמת'ע מאַטערניש. דורך אַזעלכע קלייניגקייטען קאָן מען מענשען
מעהר פאַרלעצען ווי דורך דירעקטער ברוטאַליטעט. די פיזישע
אומבאַקוועמליכקייטען פון דער געפאַנגענשאַפט, שלעכטע און ניט-
געניגענדע שפייז, א האַרט געלעגער א. א. וו. האָבען ניט געמאַכט
דעם קלענסטען אינדרוק אויף מיר, אָבער דאָס דאָזיגע אייביגע
צעהלען האָט געקאָנט א מענשען מרייכען צו פאַרצווייפלען. יעדען
טאָג צוויי מאָל געטריבען ווערן צום קאָנטראָל ווי א סטאַדע שאַף—
דאָס מוז מיט דער צייט ווערן אומערטרעגליך. דערביי איז די גאַנ-
צע זאַך געווען אַן אומזיסטע, אַהן א זין און אַהן א צוועק. מיר
זיינען געלעגען צוויי מייל ווייט אין ים, און א פאַרזוך צו אַנטלויפען
איז ווינטער איז געווען אין גאַנצען אויסגעשלאָסען. נאָך מיין מייר-
נונג נאָך האָט מען די גאַנצע געשיכטע אַראַנזשירט כדי צו געבען די
סאַלדאַטען וואָס פאַר עס איז באַשעפטיגונג, און צו דעם צוועק

האָבען מיר געמוזט שפיעלען די דאָלע פון עקספערעמענט־קראַליקעס. אנדערש לאָזט זיך די זאך דורכאויס ניט ערקלערען.

עטליכע טעג נאָך אונזער אַנקומען האָט מען אונז אלעמען צור־נייפגענומען אויף דעם הינטער־דעק, וואו דער צווייטער קאָמאָנדיר — דער אַדיוטאַנט, ווי מען פלעגט איהם אַלגעמיין רופען — האָט אונז געהאַלטען א רעדע. זיינע אויספיהרונגען האָבען אין אַלגע־מיין געמאַכט א סימפּאַטישען איינדרוק. ער האָט באַהאַנדעלט אונז זער לאַגע פון א ריין מענשליכען שטאַנדפונקט, האָט אָנגערופען דעם קריג אַן אומגליק, מיט וועלכען אַלע מוזען ווילענדיג ניט ווילענדיג זיך אויסגלייכען, און ער האָט אונז אויפגעפאָדערט ניט אַראָפצור־פאלען ביי זיך און מיט מוט און מענליכער ווירדע צו טראָגען אונז זער שיקזאַל. דערביי האָט ער אונז פאַרשפראַכען גוטע און איינזעהענדע באַהאַנדלונג, בתנאי, אויב מיר וועלען פאַלגען אַלע זיינע באַפעהלען. אָבער אין דערזעלבער צייט האָט ער אונז אויך ער־קלערט, אַז לויט'ן מיליטערישען געזעץ קאָן מען אונז אלע אינאיינ־נעם האַלטען פאַראַנטוואָרטליך פאַר די האַנדלונגען פון יעדען איינזעלנעם צווישען אונז. צום שלום פון זיין רעדע האָט ער אנגע־ווזען מיט זיין שטעקען אויף'ן ים, צו דעם פּלאַץ, וואו די „סאַקסאָ־ניאַ“ איז אומגעפעהר אַ מייל ווייט פון אונז געלעגען א געאַנקערטע. דערביי האָט ער סאַרקאַסטיש באַמערקט, אַז די צושטענדען דאָרט זיינען באַדייטענד ערגער איידער ביי אונז, און אַז די וואָס וועלען האַנדלען געגען זיינע באַפעהלען וועט ער אריבערשיקען אויף דער „סאַקסאָניאַ“. אָט די דראָהונג האָט, אמת, גרעסטענטיילס צו־שטערט דעם גוטען איינדרוק פון זיין רעדע, אָבער נאָך די טרויע־ריגע ערפאַרונגען אין דער אַלימפיאַ האָבען מיר די זאך אויפגענו־מען לייכטער ווי מיר יואַלטען עס אונטער אנדערע אומשטענדען געטאָן.

אַז איך בין צוריקגעקומען אין אונזער קאָיטע, האָב איך גע־פונען לאַזאַראַוויץ'ן און גליק'ן אין א פאַרצווייפּעלטער שטימונג. איינער פון זייערע לאַנדסלייט, א נאַרישער און שוואַכנייטיגער מענש, האָט זיי ביידען פאַר'מסר'ט פאַר'ן אַדיוטאַנט, אַז זיי האָבען

גערויכערט אין דער קאיוטע. דאָס רויכערן אין די קאיוטען איז געווען שטרענג פאַרבאָטען, און די אַרעמע מענשען, וועלכע האָבען זיך יעדענפאַלס ניט געפיהלט גאַנץ זיכער, האָבען געהאַט יעדען גרונד צו זיין טרויעריג. איך האָב זיי געגעבען מיט און זיי געזאָגט, ווי אזוי זיי זאָלען זיך פאַרהאַלטען. זיי זיינען אויך געווען צימליך געפאַסט ביי זיך, ווען מען האָט זיי באַלד נאָכדעם אָפּגעפיהרט צום פאַרהער. כ'האָב געוואַרט מיט אומגעדולד אויף זייער צוריקקומען, און איך האָב שטילערהייט געהאַפּט, אַז זיי וועלען לייכט אָפּשניידען דערפון. אין א שטונדע ארום זיינען זיי ביידע צוריקגעקומען, און איך האָב גלייך פון זייער געזיכט געקאָנט אַראָפּלעזען, אַז די זאך איז ניט גלאַט אָפּגעלאָפּען. זיי האָבען געלייקענט און גע'טענה'ט, אַז זיי זיינען ניט שולדיג, אָבער דער מוסר האָט זיך געהאַלטען פעסט ביי זיינס. דער אַדיוואַנט האָט זיי, אמת, ניט געגעבען קיין די רעקטע שטראַף, אָבער דערפאַר האָט ער באַפוילען, אַז די צוויי גע-פאַנגענע זאָלען גלייך ארויס פון דער קאיוטע און אריבערציהען אין דעם גרויסען שלאָפֿזאַל מיט די 106 בעטען. דאָס איז געווען א שטאַרקער קלאַפ פאַר די צוויי אַרעמע מענשען, ווייל עס איז זיי געווען זעהר שווער זיך פון מיר צו שידען. איך האָב גערעדט מיט'ן פיהרער פון אונזער אָפּטיילונג איבער דער אָנגעלעגענהייט, אָבער ער האָט אויך פאַרלוּפּיג גאַרנישט געקאָנט טאָן אין דער זאך, אָהן זיך צו קאָמפּראַמיטירען. האָב איך אַלזאָ די צוויי מענשען גע-טרייסט און זיי פאַרזיכערט, אַז איך וועל אויך ווייטער ניט פאַר-געסען אָן זיי. דאָס שלים-מזל פון די אַרעמע מענשען האָט מיר שטאַרק פאַרדריקט ביים האַרצען, און ווידער אַמאָל איז איבער מיר געקומען יענעם געפיהל פון גרענצלעזער אָהנמאַכט, וואָס איך האָב אין פאַרלוּפּיג פון די נעקסטע יאָהרען נאָך געמוזט אזוי אָפט דורכ-מאַכען.

מיר זיינען אַלזאָ געווען ביידע — קאַרל און איך — אַליין אין דער קליינער קאיוטע; אָבער אזוי ווי דיזעלבע איז געווען באַשטימט פאַר פיער פּערזאָן, האָבען מיר געמוזט מורא האָבען, אַז מיר וועלען באַלד קריגען נייע קוואַרטיראַנטען. מיר האָבען עס דערפאַר גע-

האַלטען פאַר ראַטזאָמער, זיך אליין אומצוקוקען און ניט איבערלאָזן זען דעם אויסזאָהל פון אונזערע צוקינפטיגע שלאָפֿקאָמער אַרען פאַר דעם בלינדען צופאַל. דער פיהרער פון אונזער אָפטיילונג, א פריינדליכער, אנגענעמער מאַן, האָט גאָרנישט געהאַט איינצואווענדן דען דאָגעגען. איך האָב גלייך איבערגערעדט מיט ערנסט'ן, וועל-כער איז, פאַרשטעהט זיך, געווען זעהר צופרידען, צו קאָנען וואוינען מיט מיר צוזאַמען. דער פערטער אין דער קאָמפאניע איז געווען א יונגער בוכהענדלער, א רוהיגער און איינפאַכער מענש. אזוי איז אַלזאָ די וואוינונג-פראַגע פאַרלויפֿיג געווען געלייזט; מיר האָבען זיך איינגעאַרדענט אזוי באַקוועם ווי עס האָט זיך נאָר געלאָזט און מיט אַ לייכטערן געמיט געוואָרט אויף ווייטערדיגע ענטוויקלונגען.

ס'איז געווען דעם זעקסטען טאָג נאָך אונזער אָנקומען אויף דעם „ראַיאַל עדוואָרד“. דאָס וועטער איז געווען אויסערגעווענליך שטורמדיג, און דער ים האָט שטאַרק גערוישט, אזוי אז מאַנכע פון אונזערע ליידענס-חברים האָבען געליטען פון דער זעע-קראַנקהייט. פון דערהיים האָב איך נאָך אַלץ ניט געהאַט קיין שום נאַכריכט און צוליעב די מאַנגעלאַפּטע פּאַסט-פאַרהעלטענישען גאָרנישט געקאָנט ערוואָרטען פאַר די נעקסטע פינף אָדער זעקס טעג. אזוי ווי עס איז צוליעב'ן וועטער געווען אוממעגליך צו זיין אויף'ן פאַר-דעק, בין איך געוועסען מיט ערנסט'ן אין אַ ווינקעל פון דעם גרויסען עססזאַל און האָב גערויכערט מיין ליולקע. פלוצלינג האָב איך דערהערט ווי מען רופט מיין נאָמען. כ'האָב אויפֿגעהויבען דעם קאַפּ און דערזעהן אַ סאָלדאַט, וועלכער איז געקומען נאָך מיר. כ'האָב זיך געגעבען צו דערקענען, און ער האָט מיך אויפֿגעפּאָדערט צו געהן מיט איהם אויף'ן פאַרדעק, ווייל דער אַדיוטאַנט וויל מיט מיר ריי-דען. ווען מיר זיינען אַרויפֿגעקומען אויף'ן צווייטען דעק, האָט זיך דער ווינט מיט אַלע כוחות אַ לאָז געטאָן געגען אונז, אזוי אז מיר האָבען שוים געקאָנט מאַכען אַ טריט פאַרווערטס. דער סאָל-דאַט האָט מיך צוגעפיהרט צו אַ גרופע פון אַפֿיצירען, וועלכע האָבען זיך פּעסט אָנגעהאַלטען אָן דער וואַנט פון שיה און אַרויסגעקוקט אין דעם שטורמישען ים. ווען דער אַדיוטאַנט, וועלכער האָט זיך

געפונען צווישען זיי, האָט מיך דערזעהן, האָט ער מיר מיט גרויס פריינדליכקייט געזאָגט, אז מיין פרוי איז געקומען פון דער לאַנד דונגס-בריק אין א קליין שיפעל, כדי זיך צו זעהן מיט מיר, אָבער צוליב די שטארקע כוואַליעס קאָן זיך דאָס שיפעל ניט אָפּשטעלען. ער האָט נאָך ניט געהאָט געענדיגט צו ריידען, ווען דאָס שיפעלע האָט מיט א ווילדער געשווינדקייט פאַרבייגעשאָסען אומגעפעהר זעקס ביז אַכט מעטער ווייט פון אונזער שיף. איך האָב בלויז צייט געהאָט צו דערקענען מיין פרוי, וועלכע איז געזעסען אין מיטען שיפעל און מיט זוכענדע אויגען ארויפגעקוקט צום דעק. זי האָט מיך גלייך באַמערקט און פריינדליך ארויפגעוואונקען צו מיר. כ'האָב אויך געזעהן, ווי איהרע ליפען האָבען זיך באַוועגט, אָבער דער ווינט האָט פאַרשלונגען איהרע ווערטער, און גלייך נאָכדעם איז דאָס שי-פעל פאַרשוואַנדען פון מיינע אויגען. אין עטליכע מינוטען ארום האָט עס זיך ווידער באַוויזען, דאָס מאָל נאָך געהנטער ווי דאָס ערשטע מאָל. מילי האָט געמאכט א פאַרצווייפעלטע אַנשטרענגונג זיך צו לאָזען הערען, אָבער איהר שטימע האָט ניט געקאָנט ביי-שטעהן געגען דער מאַכט פון דעם שטורם. נאָך צעהן אָדער צוועלף מאָל האָט דאָס קליינע שיפעל אַרומגעקרייזט אונזער שיף, ביז וואַנען דער שטייערמאַן האָט אויסגענוצט א גינסטיגען מאָמענט און שנעל ווי א פייל פון בויגען צוגעשוואומען צום לייטער פון שיף. די באַ-וועגונג איז געווען אזוי שטאַרק, אז דאָס שיפעל האָט זיך געקאָנט לייכט איבערקערען, אָבער עס האָט אויסגעהאַלטען און אַט איז עס געלעגען אין א געזיכערטער לאַגע ביי דער ברייטער זייט פון'ם שיף. איך בין די גאַנצע צייט געשטאַנען ווי באַרוישט. די זאַך איז מיר געקומען אזוי אומגערעכט, אז איך האָב כמעט ניט געוואוסט וואָס דאָ קומט פאַר. ערשט ווען דאָס קליינע שיפעל איז געלעגען טיעף אונטער מיר, האָב איך זיך אויפגעכאַפט פון מיין האַלב-צומישטען צושטאַנד. אַ פלעצליכער שרעק האָט מיך דורכגענומען, וואָרים אַצונד איז מיר ערשט קלאָר געוואָרן, אין וואָס פאַר אַ געפאַהר מיין מוטיגע פרוי האָט זיך פון מיינעטוועגען אַריינגעוואָרפען. ווי לייכט האָט דאָס שוואַכע שיפעלע געקאָנט צושלאָגען ווערן אין אַט דעם

שטורם. בלויז ביי דעם געדאַנק אליין וועגען דער דאָזיגער מעגליכ־
 קייט איז מיר דאָס בלוט אין די אָדערן פאַרגליווערט געוואָרן.
 ווען איך האָב אַלזאָ אַרונטערגעקוקט אין שיפעל, האָב איך גע-
 זעהן מילי'ן שמעהן אין מיטען מיט אַן אויפגעהויבענעם קאַפּ און
 שטראַלענדע אויגען. די אַרעמע איז געווען אין גאַנצען דורכגע-
 נעצט, ווייל די כוואַליעס האָבען די גאַנצע צייט פון דער ווילדער
 רייזע געהאַלטען אין איין שמיסען איבער די שמאַלע ראַנדען אין
 שיפעל אריין. מען האָט איהר ניט ערלויבט אַרויפצוקומען, מחמת
 דאָס וועטער האָט נאָך געקאַנט ערגער ווערן און זי וואָלט דאָן גע-
 מוזט בלייבען איבער נאַכט אויף'ן שיף. אויך מיר האָט מען ניט
 ערלויבט אַראָפּצוגעהן איבער די טרעפּ פון לייטער צו איהר, און
 אזוי האָבען מיר זיך געמוזט ווי עס איז באַנוגענען דערמיט וואָס מיר
 האָבען זיך צוגעשריגען איינס דאָס אַנדערע עטליכע ווערטער, וועל-
 כע זיינען אָבער פאַרשלאַנגען געוואָרן פון'ם שטורם. נאָך עטליכע
 מינוטען האָט זיך דאָס שיפעל ווידער גענומען ריהרען און האָט
 אוועקגערועדערט צוריק צו דער לאַנדונגס־בריק, וועלכע האָט זיך
 געצויגען איבער אַ מייל לאַנג פון סויטענד אין ים אריין. מיט ברע-
 נענדע אויגען און מיט אַ קלאַפּענדען האַרצען האָב איך געקוקט אויף
 דאָס צוריקפּאַהרענדע שיפעל, וואָס האָט געשוועבט ווי אַ פּעדער
 אויף די ווייסע, שווימענדע כוואַליעס. מילי האָט געהאַלטען אין איין
 פאַכען מיט אַ ווייס טאַשענטיכעל צו מיר, אָבער איך בין קוים אימ-
 שטאַנד געווען איהר צו ענטפּערן אויף איהר גרויס, וואָרים אַן אומ-
 היימליך געפיהל האָט מיר דורכגענומען און מיך שיער ניט דער-
 שטיקט. ערשט ווען איך האָב דערזעהן, אז דאָס שיפעל האָט באַלד
 דערגרייכט די לאַנדונגס־בריק, האָב איך געפיהלט, ווי אַ גרויסע
 ערלייזונג איז איבער מיר געקומען, און אַן אומענרליכע פּרייד האָט
 מיך באַהערשט. — די ליעבע, גוטע נשמה, וואָס וואָלט זי ניט
 אלעס געמאָן, כדי מיר צו פאַרשאַפּען די קלענסטע פּרייד! כאַטש
 איך האָב ניט געהאַט די מעגליכקייט צו ריידען מיט איהר, האָב איך
 גאַנץ לייכט פאַרשטאַנען וואָס דאָ איז פאַרגעקומען און פאַרוואָס
 זי האָט זיך ענטשלאָסען צו מאַכען די ריזיקאַלישע רייזע. דעם

זעלבען טאָג, ווען מיר זיינען אַריבערגעפיהרט געוואָרן קיין סויט ענד, איז זי געווען אין דער אַלימפיאַ, און אזוי ווי זי האָט מיר דאָרט ניט געטראָפּען, האָט זי זיך גאָר אָהן צערעמאָניעס געווענדט צום קאָמאָנדי, כדי צו דערגעהן וואוהין מען האָט מיר אַריבערגע- שיקט. דערנאָך האָט זי גלייך געשריבען א בריף צו דעם קאָמאָנדי פון'ם „ראַיאַל עדוואַרד“ און געבעטען אַן ערלויבעניש מיר צו באַ- זוכען. אזוי ווי די ערלויבעניש איז אָנגעקומען, האָט זי גאָר ניט איבערגעטראַכט און איז גלייך געפאָהרען קיין סויטענד, ניט קור קענדיג אויף דעם מורא'דיגען שטורם וואָס האָט כמעט אין גאנצען צונישט געמאַכט איהר פּלאַן מיר צו זעהן. — מיט וואָס פאר גע- פיהלען האָט זי געמוזט צוריקפאָהרען קיין לאַנדאָן! אָבער זי איז אַלע מאָל געווען א בראַווע נאַטור, און איך האָב געוואוסט, אז איהר שטאַרקע זעלע וועט בלייבען מוטיג געגענאיבער אַלע צרות און אומ- גערעכטיגקייטען.

איך וויל דאָ ניט פאַרגעסען צו דערמאָנען א קליינעם עפיזאָד, וואָס קאָן אויך פון אַן אנדער זייט באַלייכטען די באַקוועמליכקייטען פון אַזאַ מאַסענגעפאַנגענשאַפּט. גלייך אין דער ערשטער נאַכט, וואָס מיר האָבען פאַרבראַכט אין אונזער קאָיוטע, האָב איך געשפּירט א מאַדנע בייסעניש איבער'ן גאַנצען קערפּער, וואָס האָט מיר קיין רוה ניט געגעבען. מיין ערשטער געדאַנק איז נאַטירליך געווען: לייז. אזוי גיך ווי ס'איז טאָג געוואָרן, האָב איך גלייך אונטערזוכט מיינע וועש, כ'האָב אָבער גאַרנישט געקאָנט געפינען. פון פאָר זיכטיגקייט וועגען האָב איך זיך אַרומגעוואַשען דעם גאַנצען קערפּער מיט ים-וואַסער און אָנגעטאָן פּרישע וועש. אָבער ביינאַכט איז די בייסעניש פון דאָס ניי געקומען, אזוי אז איך האָב ניט געוואוסט וואָס פאר אַן עצה זיך צו געבען. אויף מאַרגען האָב איך ווידער- האַלט דיזעלבע זאך ווי מיט א טאָג פּריהער און ווידער אָהן ערפּאָלג. איך האָב זיך אַלזאָ דורכגעשמועסט מיט ערנסט'ן איבער דער זאך, אָבער ער האָט די געשיכטע אוועקגעמאַכט מיט דער האַנד און ער- קלערט, אז די בייסעניש האָט געמוזט קומען פון דעם פאַרענדערטען קלימאַט און באַזונדערס פון דער שאַרפּער ים-לופט. אָבער ווען די

דריטע נאכט איז געקומען, איז די בייסעניש געוואָרן אזוי שטאַרק, אז איך האָב ניט געקאָנט צומאַכען קיין אויג און מיט ביינקעניש געוואָרט עס זאָל שוין טאָג ווערן. נאָכדעם ווי איך האָב נאָך אַמאָל גרינדליך אונטערזוכט מיינע וועש און ווידער גאָרנישט געקאָנט געפינען, איז מיר פֿלוצלינג אַרויף אויף'ן געדאַנק, אַקאָרשט אַ קוק צו טאָן איך אויף די דעקעס און זעהן וואָס דאָרט טהוט זיך. מען קאָן זיך פֿאַרשטעלען מײן שרעק, ווען איך האָב געפונען, אז די דע-קעס זיינען פֿול מיט לײז; זאָגאר מײן אייגענע פֿריוואַט-דעקע וואָס איך האָב מיטגעבראַכט אַ רײנע פֿון דער אַלימפּיאַ, איז געווען פֿולשטענדיג פֿאַרלײזיגט, אזוי אז איך האָב זי גלייך אַרײנגעוואָר-פען אין ים. מען האָט מיר אַלואַ, בעת איך בין אָנגעקומען אַהער, געגעבען פֿאַרלײזיגטע דעקעס, ווי איך האָב עס לײדער צו שפּעט געמוזט אויסגעפינען. כ׳האָב געפּיהלט אזוי ווי אַ דונער וואָלט מיך געטראַפען, און הגם אזא זאך האָט געקאָנט פֿאַסירען מיט יעדען איינעם, איז מיר דאָך געווען פּײנליך, באַקאַנט צו מאַכען מײנע דרײַ חברים מיט מײן ענטדעקונג. זײ האָבען זיך געוויס ניט באַ-צויגען גלייכגילטיג צו דער זאך, דאָך האָבען זײ עס אויפגענומען מיט גוטמוטיגקײט, און מיר האָבען זיך אַלע פּיער גלייך אוועקגע-לאָזט אויף דער יאַגד. ס׳איז געווען אַ הערליכע סצענע, און ערנסט האָט שטאַרק באַדויערט וואָס מיר האָבען ניט געקאָנט זיך דערבײַ לאַזען פֿאַטאַגראַפּירען. ניט קוקענדיג אויף דער גרינדליכסטער אונטערזוכונג האָבען די אנדערע אַבסאָלוט גאָרנישט געקאָנט גע-פינען בײַ זי, אזוי אז איך בין פֿאַקטיש געווען דער איינציגער וואָס האָט זיך געבאָדען אין איבערפֿלוס. מיר האָבען טיכטיג אויס-גערייניגט די נאַנצע קאָיוטע. אונזער אָפּטיילונגס-פּיהרער, וועלכער האָט זיך פֿאַר מיר שטאַרק ענטשולדיגט, האָט געמוזט געבען פֿול-שטענדיג נײע בעט-צײג פֿאַר אַלעמען, און דערמיט האָט זיך געענ-דיגט אַט דער טראַגיקאַמישער אינצידענט. אמת, אז מיר זײנען נאָך מעהר ווי איינמאָל נאָכדעם געזעסען מיט אונזערע העמדער אין דער האַנד בײם עלעקטרישען לאַמפּ און מיט דער טיעפּסטער אויפּמערקזאַם באַזוכט יעדעס פֿעלבעלע, אָבער צום גליק זײנען

אונזערע יאָגס-פּראָבעס ניט געקרוינט געוואָרן מיט קיין שום ער-פּאַלג.

אַרום קריסטמאַס-צייט איז דאָס וועטער געוואָרן אייזיג-קאַלט און שטורמדיג, אזוי אז עס איז באמת ניט געווען קיין פּאַרגניגען צו מוזען פאַרבּרענגען אויבען אויף'ן פאַרדעק. ניט קוקענדיג דע-רויף זיינען מיר געווען געצוואונגען צו בלייבען יעדען אין דערפריה פון 8 ביז 11 אַזייגער אויף'ן פאַרדעק, אָהן דעם מען זאָל האָבען די מינדסטע איינזעהעניש מיט די ליידען וואָס דאָס שלעכטע וועטער האָט פאַראורזאכט, אָדער מיט דעם געזונט פון איינצעלנע געפאַנגענע. באַזונדערס האָבען די עלטערע לייט — און אַזעלכע זיינען געווען ניט וועניג צווישען אונז — געמוזט ליידען אונטער דער דאָזיגער אומזיניגער פאַרשריפט. פאַרשטעהט זיך, אז מען האָט ניט געקאָנט לאָזען די מענשען פאַרבּרענגען אונטען אין דער צייט, ווען מען האָט יעדען אין דערפריה גערייניגט די קאָיוטען, די קאָרי-דאַרען און די זאַאלען, אָבער פאַרוואָס האָט מען געמוזט די מענשען לאָזען שמעהן דריי אָדער פיער שטונדען אין וויינט און רעגען אָדער אין שניי-שטורם? אָט די איינפיהרונג האָט דורך קיין שום זאַך ניט געקאָנט גערעכטפאַרטיגט ווערן, ווייל דאָס רייניגען האָט קוים געדויערט א שעה צייט. ס'איז איינפאַך געווען מוטוויליגקייט, ווייטער גאַרנישט. אָבער סוף כל סוף איז דאָך אונזער גאַנצע גע-פאַנגענשאפט געווען ניט מעהר ווי אַן אַקט פון מוטוויליגקייט, וואָס מען האָט געזוכט צו רעכטפאַרטיגען אונטער דער מאַסקע פון נויט-ווענדיגקייט.

דער געבורטסטאָג פון מיין קינד איז געקומען, און מיט א שטי-לען אומעט האָב איך געטראַכט וועגען פאַרגאַנגענע טעג. ווי מאַדנע דאָס אלעס איז געווען. מיינע דריי קאַמעראַדען זיינען געווען פאַר-זונקען אין טיפען שלאָף, נאָר איך אַליין בין געלעגען וואַך אויף מיין געלעגער, און מיינע געדאַנקען זיינען געווען ביי מיינע לייעבע אין דערהיים. נו, האָב איך איהם ווידער געזעהן פאַר מיר, ווי ער שמעהט און געהט, כ'האָב געזעהן זיינע גרויסע, פּרעגענדע אויגען, פון וועלכע ס'האָט מיר אַנטקעגען געשטראַחלט די זעלע פון מיין

פרוי. וואס וואָלט איך אצונד ניט געגעבען צו האָבען דעם קליי-
 נעם, האַרציגען יונג כאָטש פאַר א וויילע נעבען מיר, איך זאָל איהם,
 ווי פריהער, קאָנען דערצעהלען עפעס א וואונדערליך מעשה'לע פול
 מיט דופט און פאַרבענ-פראַכט, כדי זיין הערצעלע זאָל זיך לאָבען
 מיט דעם מילדען גלאַנץ פון יענער טרוים-זוועלם, וועלכע איז דאָך
 אייגענטליך אָדער האָט יעדענפאלס געזאָלט זיין די וועלט פון'ם
 קינד. דאָס קינד ליבעט דאָס וואונדערליכע, איז עס דאך אליין די
 הערליכסטע וואונדער-בליהונג אויף'ן בוים פון'ם לעבען. מיר דער-
 וואַקסענע פראָזאָאיקער פון'ם „געזונטען מענשען-פאַרשטאַנד“ גע-
 הען שטענדיג צו צו דעם וואונדערבארען מיט אפיקורסות, מיט אומ-
 גלויביגען סקעפטיציזם, און מיר שאַקלען ערנסט מיט'ן קאַפּ, ווען
 מיר פיהלען ווי זיין הויד נעהמט אונז ארום. אונזער זעלע איז פאַר-
 האַרטעוועט און פאַרטעמפט געוואָרן אין דעם קליינליכען קאַמף
 פאַר'ן טעגליכען ברויט, און צייטענווייז קלערען מיר זיך אויס עפעס
 א וואונדער, כדי זיך דערמיט צו באַרוישען. אין בעסטען פאַל איז
 דאָס וואונדערבארע און אומוואַרשיינליכע פאַר אונז א מיטעל צום
 צוועק, א באַטויבונגס-מיטעל געגען די אומערטרעגליכע דומהייט
 פון'ם אַלטעגליכען. מיר האָבען פאַרנעסען, ווי אזוי צו מאַכען
 פון'ם לעבען א קונסט, אָדער פילייכט האָבען מיר גאָר אַט די פע-
 היגקייט קיינמאָל ניט פאַרמאָגט. פאַר דאָס קינד אָכער איז דאָס
 וואונדערליכע דאָס נאַטירליכע, דער אומבאַוואוסטער צוועק פון'ם
 לעבען. דערפאַר דאַרפען מיר קיינמאָל ניט מיט דער אומגעלומפער-
 טער און זעלכסטצופרידענער אייטעלקייט פון'ם „ערציהער“ פּרואַ-
 ווען שטערען די זעלטענע קרייזען פון דער קינדערשער פאַנטאַזיע;
 עס קומט דערפון אַרויס בלוז קלעגליכע פאַרטאַטשקע אַרבייט.
 א געפיהל פון פרייד האָט מיך דורכגענומען, די רויהע טאַג-
 טעגליכע ווירקליכקייט איז געלעגען ווייט הינטער מיר, און מיינע
 געדאַנקען האָבען זיך געווינגט אין פאַר'חלום'טע ווייטע וועלטען.
 פּלוצלינג איז צו מיר ווי פון פאַרנעפעלטע ווייטקייטען ווידער גע-
 קומען יענעם שרעקליכע געווייזן, ווי אין יענעם אָווענט, ווען זיי
 זיינען געקומען נאָך מיר. גאַנץ דייטליך האָב איך עס געהערט,

און מיין האַרץ איז מיר פאַרדריקט געוואָרן אין טעמפען שמערץ. ניין, ניין, מען טאָר קיינמאָל אַ קינד'ס זעלע ניט טרעטען מיט די פיס. מען טאָר עס ניט — ס'איז מאָרד, מורא'דיגער און גרויזאָר מער איידער מאָרד.

איך האָב שוין געהאַט געמאַכט פאַרשידענע באַקאַנטשאַפטען, צווישען זיי עטליכע זעהר אינטערעסאַנטע. פינף אָדער זעקס טעג נאָך מיין אַנקומען האָט מיך ערנסט אַריינגעפיהרט אין אַ קליינעם רויך-צימער אויף'ן הינטערשטען דעק פון שיה, וואו אומגעפעהר צוואַנציג ביז פינף און צוואַנציג מאָן פלעגען זיצען צוזאַמען יעדען אַווענט און רויכערענדיג און שמועסענדיג פאַרטרייבען די פאַר שטונדען פאַר'ן שלאָפען געהן. די מעהרצאהל פון די אָנוועזענדע איז באַשטאַנען פון דייטשע מאַטראָזען, וועלכע מען האָט גלייך ביים אַנפאַנג פון דער מלחמה געפאַנגען אויף פאַרשידענע שיפען און זיי דערנאָך אינטערנירט. אחוץ זיי זיינען דאָ געווען פאַרטראַטען אַרבייטער פון אַנדערע פאַכען, ווי אויך אייניגע העררן, וועלכע האָבן בען ניט געהערט צו דעם אַרבייטער־קלאַס. דער גרעסטער טייל פון די געשפרעכען, ווי מען האָט עס נאָך אַנדערש ניט געקאַנט ערוואַרן טען, האָט זיך יעדען אַווענט גערעהט אַרום דער מלחמה. די שטיי-מונג פון די מענשען איז געווען אַקוראַט דיזעלכדיגע ווי אין דער אַלימפיאַ — הויכגראַדיג נערוועז און איבער דער מאַס פאַטריאָטיש. אַזוי ווי אויף'ן „ראַיאַל ערוואַרד“ איז געווען פונקט אַזוי שטרענג פאַרבאָטען צו באַציהען צייטונגען ווי אין דער אַלימפיאַ, האָבען נאַטירליך אויך דאָ אַרומגעקישעט די שרעקליכסטע קלאַנגען, וועלכע זיינען פאַרשלאָנגען געוואָרן מיט אַ ווילדער גיעריגקייט פון די מעהרסטע געפאַנגענע.

אין דער ערשטער צייט האָב איך דאָ אין דעם רויך-צימער פיגורירט בלויו אַלס שטומער צוהערער. ס'האַט מיך פריהער פון אַלץ אינטערעסירט זיך נעהנטער צו באַקענען מיט די מענשען, זיי צו באַבאַכטען און דערפאַרשען די אינערליכע אורזאַכען פון זייער מאַמענטאַנעם פסיכישען צושטאַנד. מיינע באַבאַכטונגען האָבען

מיר אויך דאָ ווידער געפיהרט צו דעם זעלבען רעזולטאַט ווי אין דער אַלימפיאַ. אָפגעזעהן פון עטליכע קליינע אויסנאַמען, איז דער גאַנצער הויכגראַדיגער און אין געוויסע פעלען איינפאַך היסטערי-שער פאַטריאַטיזם פון די דאָזיגע מענשען ניט געווען קיין אַנדער זאַך ווי נאָר דער אויסדרוק פון זייער פערזענליך באַליידיגטען גע-פיהל פון גערעכטיגקייט. די מעהרסטע פון זיי זיינען אין אַנפאַנג פון זייער געפאַנגענשאפט כאַהאַנדעלט געוואָרן מיט דער גרעסטער שטרענגקייט און צו אָפּט ליידער מיט אויסערגעווענליכער ברוטאַליטעט, איידער זיי זיינען אַהער געבראַכט געוואָרן. מיט גרויס אינטערעס פלעג איר יעדען אַווענט זיך צוהערען צו די ערצעהלונג-גען פון די דאָזיגע מענער איבער די מורא'דיגע, כמעט אומבאַגרייפ-ליכע יסורים און אונטערדריקונגען וואָס זיי האָבען געמוזט אויס-שטעהן אין דער ערשטער צייט פון זייער געפאַנגענשאפט. כ'האַב געהערט ריידען בלויז פון איין איינציגער באַרימטער אויסנאַמען, וועלכע האָט זיך באַצויגען אויף די פאַרהעלטענישען אין דעם אינ-טערנירטען-לאַגער פון דער שטאָרט יאָרק.

דאָס מיינט ניט, אַז די דייטשע געפאַנגענע אין יאָרק האָבען געלעבט אינטער בעסערע מאַטעריעלע און סאַניטאַרע באַדינגונגען, איידער ערגעץ אַנדערש. דערפון האָט איבערהויפּט נאָר קיין רייד ניט געקאָנט זיין אין דער ערשטער צייט פון דער גרויסער דייטשען-העצעריי, ווען די פּאָליציי האָט ניט אויסגעקליבען, נאָר האָט אינ-טערנירט יעדען איינעם וואָס איז איהר געקומען אונטער דער האַנד. די געפאַנגענע אין יאָרק זיינען געהאַלטען געוואָרן אין אַלטע, האַלב-איינגעפאַלענע אייזענבאַהן-שטאַלען, וואו זיי זיינען געווען אויסגע-זעצט די ווינטען און קעלטען און אלע אַנדערע איבלען פון'ם שלעכ-טען וועטער. אויך זיינען די סאַניטאַרע באַדינגונגען אין יאָרק אויף קיין פאַל ניט געווען בעסער ווי אין דער אַלימפיאַ, מיט דער איינציגער, אָבער יעדענפאַלס אומשאַצבאַרער אויסנאַמען וואָס די געפאַנגענע האָבען זיך דאַרט דעם גאַנצען טאָג געקאַנט אויפהאַל-טען אין דער פרייער לופט. דאָס וואָס איז אין דער אַלימפיאַ געווען אַבסאָלוט אויסגעשלאָסען. אָבער דער קאָמאַנדיר פון'ם לאַגער אין

יאָרק אין געווען אַ כראָווער, הומאַן־דענקענרער מאַן, וואָס האָט גענומען זיין אויפגאבע ערנסט און געזוכט אזוי ווייט ווי ס'איז נאָר געווען אין זיינע כוחות צו פאַרלייכטערן דעם גורל פון די אַרעמע געפאַנגענע. ער פלעגט טאַגטעגליך אַרומגעהן צווישען זיי און האָט שטענדיג געהאַט אָפּענע אויערען פאַר זייערע קלאַגען און קרויורעס. מענשען וואָס האָבען פיעל געליטען זיינען געווענליך אומגעזעכט אין זייער אורטייל, און די לייט פון יאָרק האָבען געמוזט אַריבער־טראָגען אַזעלכע צרות וואָס קאָנען פון ריין מענשליכען שטאַנד־פונקט ניט גערעכטפארטיגט ווערן. עס פרעהט מיך דערום נאָך מעהר צו קאָנען דאָ קאָנסטאַטירען, אַז איך האָב קיינמאַל ניט גע־הערט קיין וואָרט פון טאַדעל געגען דעם קאַמאַנדיר פון יאָרק. דאָס איז אַהן א שום ספק דער בעסטער אַטעסטאַט און דער העכסטער לויב וואָס האָט געקאָנט געגעבען ווערן אַט דעם מאַן. פון יענע מורא־דיגע און געמיינע ברוטאַליטעטען, ווי זיי זיינען טאַגטעגליך פאַרדענקומען אין דער אַלימפּיאַ און ליידער אויך אין אַנדערע לאַנדער, האָט מען אין יאָרק גאַרנישט געוואוסט. די אַלגעמיינע לאַגע, אַזוי ווייט ווי עס האָט זיך געהאַנדעלט וועגען די מאַטעריעלע און סאַניטאַרע פאַרהעלטענישען, איז אויך אין יאָרק געווען זעהר שלעכט, דאָך זיינען די געפאַנגענע וועניגסטענס באַהאַנדעלט געוואָרן אַלס מענשען און ניט אַלס געזעלשאַפטליך אויסגעשטויסענע, וועלכע זיינען פאַקטיש געווען פּויגעל־פּריי און געמוזט אַננעמען פאַר ליעב, אַהן ווידערשטאַנד, יעדע באַליידיגונג פון זייער מענשליכער ווירדע. הגם איך בין נאָך וועניג וואָס באַקאַנט געווען מיט די מענשען, וועלכע פלעגען זיך יעדען אַווענט צוזאַמענקלייבען אין דעם קליינעם רויז־צימער, און איך האָב אויך דאָס רוב ניט געקאַנט איינשטימען מיט זייערע אַנזיכטען, האָב איך זיך דאָך געפרעהט מיט זיי. באַ־זונדערס זיינען מיר געפעלען די מאַטראָזען. זיי זיינען כמעט אַלע געווען דרייסטע, וועטער־שטאַרקע מענער מיט אויסגעשפראַכענער אַפּענהאַרציגקייט. דאָס אויסערליכע פון אַט די מענשען איז, אמת, געווען צימליך רויה, און מען האָט ניט געדאַרפט וועגען מיט גאַלד יעדעס וואָרט וואָס זיי האָבען אַרויסגעבראַכט פון מויל, אָבער זייער

עהרליכער כאראקטער האָט מיך דערפרעהט, און זייער רויהע גוט-
מוטיגקייט האָט מיר פאַרשאַפט פאַרגעניגען.

איין אָווענט, ווען מיר זיינען ווידער געזעסען צוזאמען אין אונז-
זער קליינעם צימער, גערויכערט אונזערע לילקעס און ווי געווענליך
געשמועסט איבער די אויסזיכטען פון דער מלחמה, האָבען די איי-
בערמריבענע פאַטריאָטישע פראָזען פון א מאַן, וועמען איך האָב
צום ערשטען מאָל באַמערקט דאָ אין אונזער קליינעם קרייז, אזוי
שטאַרק דערוועקט מיין אינערליכען ווידערשפרוד, אַז איך האָב זיך
מעהר ניט געקאָנט צוריקהאלטען און איך בין אָפּען אַרויס געגען
איהם. ווען איך האָב דעם פייערדיגען פאַטריאָט אויף א גאַנץ שאַר-
פען אופן אַרויסגעזאָגט מיינע אַנזיכטען, איז פּלוצלינג ענטשטאַנען
אַ מערקווירדיגע שטיקלייט צווישען די אָנוועזענדע, וואָרים איך האָב
אָנגעריהרט א זעהר אָנגעווייטאַגטען און אונטער די דאַמאָלסדיגע
אומשטענדען זעהר דעליקאַטען פונקט. אַלע האָבען זיך צוגעהערט
מיט געשפּאַנטער אויפּמערקזאַמקייט צו מיינע ווערטער און איך
האָב אויף זייערע פנים'ער באַמערקט א זעלטענע ערשטוינונג, וועל-
כע איז נאָך אַלץ קענטיג געווען אויף זיי, זאָגאר דאָן ווען איך האָב
שוין לאָנג געהאַט געענדיגט מיין רעדע. איך האָב זיך ניט באַהאַל-
טען מיט מיינע געדאַנקען און געפיהלען און פריי און אָפּען אַרויס-
געזאָגט דאָס וואָס איך האָב געדענקט וועגען דעם אומגליקליכען קריג
און זיינע אַרזאַכען. דאָס איז געווען א גאַנץ נייע נאָמע אין דעם
דאָזיגען קרייז, וואו אַלצדינג וואָס האָט געהאַט א שייכות צו דער
מלחמה, איז געווען געשטימט מעהר אָדער וועניגער אויף איין טאָן.
ביסלאַכווייז האָט זיך ענטוויקעלט א קליינע דעבאַטע, אין וועלכער
פאַרשידענע פון מיינע ליידענס-חברים האָבען אַנטייל גענומען. איך
האָב זיי דערקלערט מיינע אַנזיכטען מיט דער גרעסטער צופרידענ-
קייט און עס האָט מיך אויך געפרעהט צו באַמערקען, אַז מאַנכע
פון זיי האָבען זיך פאַרטראַכט וועגען דעם וואָס איך האָב געזאָגט.
יענעם אָווענט איז דער סיגנאַל צו געהן שלאָפען אונז געקומען צו
פריה, און איך האָב געפיהלט אינסטינקטיוו, אַז דאָס געשפרעך איי-

בער די פונקטען, וואָס איד האָב אויפגעוואָרפֿען, וועט נאָך אויף א היבשער וויילע פאַרטגעזעצט ווערן אין די איינצעלנע קאָיטען. נו, האָבען מיר געהאט וויינהאַכטען. „פרידען אויף דער ערד און וואוילזיין פאַר די מענשען!“ ניט ווילענדיג זיינען מיר ארויף אויף'ן זינען היינע'ס ווערטער: „אומעטיגע אַרנעל־מוזיק און פיי־ערליכע גלאַקען־קלאַנגען — די לעצטע זיפצען פון'ס שטאַרבֿענדען קריסטענטום“.

אַרעמער נוצרי! דייע בלינדע צייטגענאַסען האָבען דיין קראַנ־קען גוף צום קרייץ צוגעשלאָגען, אָבער דייע אַנערקענטע פאַרטער־טער פון היינט קרייצגיגען. די נשמה פון דיין לעהרע, און זעלען־מאָרד איז שוידערליכער זוי די קרייצגיגונג פון'ס קערפער. דאָס וואָס מען האָט דיך צווישען צוויי פאַרברעכער געפייניגט און דיר ארויס־געצויגען די גרויסע זעלע פון'ס קערפער, איז געווען א גרויזאמען שפּאַט, אָבער דאָס וואָס די פאַרברעכער, די רויבער פון היינט רע־גירען אין דיין נאָמען די וועלט מיט'ן בלוטיגען צעפטער — דאָס איז דער שוידערליכער שלום־אַקט פון דער טראַגעדיע.

נעכטען האָבען זיי געפיערט דעם „הייליגען אווענט“ אין גרוי־סען זאָל מיט פאַטעטישע רעדעס און ביליגע צעשטדייאונגען. יעדער אַנוועזענדער האָט געקריגען א פאַר קלייניגקייטען אלס קריסטמאַס־פרעזענט אוי אַזוי האָט מען זיך אויף עטליכע שטונדען אָפגענאַרט און אוועקגעריסען פון דער גרויזאמען ווירקליכקייט. וואויל צו זיי זייערע וואונשען זיינען ניט געווען צו גרויס, און פיליכט איז עס גוט אַזוי, וואָרים עס וואָלט געווען שרעקליך, ווען עס וואָלט אנדערש געווען.

איד אָבער בין אין דעם הייליגען אַווענט געבליבען אליין אין מיין ענגען קעמערל און האָב בלוז ווי פון ווייטער ווייטקייט גע־הערט די הייעריגע קלאַנגען פון דער מוזיק און די טעמפע מורמלע־ריי פון דער מאַסע. אליין בין איד געווען, איינער אליין, דאָס ערשטע מאָל זינט יענער נאַכט, ווען זיי האָבען מיך מיט געוואַלט אוועקגעריסען פון'ם קרייז פון די מייניגע. א באַגליקענד געפיהל איז איבער מיר געקומען: כ'האָב געפיהלט, אזוי ווי איד יאָאלט

פלוצלינג באפרייט געוואָרן פון אלע זאָרגען. האָב איך דאָך אין פארלויר פון מיין ביזאָהעריגער געפאָנגענשאפט קיינמאָל ניט גע- האָט די געלעגענהייט, און זאָל עס זיין כאָטש אויף אַ קורצער האַל- בער שעה, צו בלייבען אליין. איך בין קיינמאָל ניט געווען קיין איינזידלעך, קיין אָפגעזונדערטער; אין געגענטויל, איך גלויב זאָ- נאַר, אַז כּטבע בין איך אַן אויסגעשפּראַכען געזעלשאַפטליך גע- שטימטער כאַראַקטער. ניט קוקענדיג דערויף איז דאָס שטענדיגע, אומאויפּהערליכע צוזאַמענלעבען מיט אַנדערע מענשען ביי מיר אין די אויגען געווען איינע פון די ערגסטע זייטען פון דער געפאָנגענ- שאַפט. דער פּולשטענדיגער מאַנגעל פון וואָס פאר עס איז פּריו- וואַט-לעבען קומט מיר אויס צו זיין די גרויזאמסטע פייניגונג וואָס מען קאָן איבערהויפּט אָנטאָן אַן אינטעליגענטען מענשען. איך בין פעסט איבערצייגט, אַז דאָס סיסטעם פון דער איינזעלשאַפט קאָן סוף כל סוף ניט האָבען קיין גרויזאמערע ווירקונג איידער דאס דאָ- זיגע געצוואונגענע צוזאַמענלעבען מיט מענשען, ביי וועמען מען האָט אין יעדען פרט צוגענומען דאס רעכט פון זייער אינדיוידועלער עקזיסטענץ.

נח, האָב איך ענדליך געהאַט דאס גרויסע גליק צו זיין אליין אויף עטליכע שטונדען; כ'האָב געקאָנט שווימען, זיך באַרען אין מיין איינזאַמקייט, כ'האָב געקאָנט חלום'ן מיט אָפּענע אויגען און אַפּלאָזען מיינע געדאַנקען. זיי געבען די פּולע פּרייהייט צו לויפּען וואוהין זיי ווילען. אלע ערינערונגען אַן פּאַרגאַנגענע טעג זיינען אויפּגעשטיגן פון מיין זעלע און זיך ענטוויקעלט מיט פּלאַס- טישער דייטליכקייט פאַר מיינע אויגען. מיט שטילען אומעט האָב איך געטראַכט פון די ליעבע דאָרט אין דערהיים; האָב איך דאָך געוואוסט, אַז זייערע געדאַנקען זיינען גראָד היינט מעהר ווי ווען עס איז באשעפטיגט מיט מיר. אָבער אַט די פּאַרשטעלונגען האָ- בען דורכאויס ניט אַרויסגערופּען אין מיר קיין שום ביטער אָדער פּאַרצווייפעלט געפיהל; כ'האָב אליין ניט געוואוסט באשטימט וואָס דאָס איז, נאָר איך האָב בלוז געפיהלט אַ מין מיעדע אונטער- ווארפּונג. אַן אומבאַשרייבליכע, זיסע רוה האָט אָנגעפּילט מיין

זעלע; ס'איז מיר פאָרנעקומען, אזוי ווי עס וואָלט געלעגען א גאנצע אייבניגקייט צווישען מיר און דער איבעריגער וועלט. א טיעפע, פייערליכע שטימונג האָט מיך באַהערשט, ווי איך האָב זי ביז אַהער בלוז אין זעלטענע שטונדען געפיהלט. פּלוצלינג איז מיין בליק געפאלען אויף די עטליכע ביכער, וועלכע איך האָב מיט זיך מיטגעבראכט אין דער געפאָנגענשאפט. די גאנצע צייט זיינען זיי געשטאַנען אומבאַנוצט, וואָרים ס'איז מיר ביז איצט ניט געלונד גען צו קאָנען קאָנצענטרירען מייע געדאַנקען אויף א גוט בוך, אזוי אז איך האָב צולעצט שוין מעהר גאָר קיין פאָרווד ניט גע- מאַכט דערצו. היינט אָבער האָב איך געפיהלט, אז איך קאָן דאָס טאָן, און א געפיהל פון פרייד האָט דורכגעשטראַמט אין מיין גאַנ- צען קערפער. כ'האָב דורכגעקוקט די קליינע רייה פון די טיטלען, און מיין האַנד האָט אינסטינקטיוו א נעם געטאָן דעם „פּאָוסט“.

אַצונד ביז איך געלעגען אין מיין שטילער קאָיוטע, דער לאַמפּ האָט געוואָרפען זיין מילדען שוין אויף דאָס אויפגעעפענטע בוך אין מיין האַנד, און ווי אַ טרוים פון ווייטע וועלטען האָט די געוואל- טיגע פּאַעזיע א נעם געטאָן מיין זעל, כדי זי אריבערצופיהרען אין יענעם אומערגרינדליכען רייד, וואָס זיין נאָהנטקייט דערשפירען מיר בלוז ווי אין א חלום אין די זעלטענסטע שטונדען פון אונזער איינזאַמקייט. קיינמאָל פריהער האָב איך זיך ניט אזוי פייערדיג געהאַט פארטיעפט אין דעם גייסט פון'ם מעכטיגען ווערק, ווי אין יענעם אומפאָרגעסליכען ווייהנאַכט-אָווענט. א ווייטער גערויש האָט מיר אָפגעקלונגען אין די אויערען ווי ווייטע אָרגעל-טענער; ס'איז מיר פאָרנעקומען, אזוי ווי איך וואָלט געהערט ווייטע וועלטען זיך ארומדרעהען אַרום מיר.

און איך האָב זיך פּלוצלינג דערמאָנט, אז „פּאָוסט“ איז געשרי- בען געוואָרן אין אן עהנליכער צייט ווי די היינטיגע, אין א צייט, ווען די קריגס-בעסטיע האָט געהאַט פאָרוויסט גאנץ אייראָפּא, און דייטשלאַנד, בלוטענדיג פון טויזענד וואונדען, איז געלעגען צוריסען און צופיצעלט אויף דער ערד, פארקויפט און פאָרראַמען פון איהרע

אפיציעלע באשיצער — א בילד פון יאָמער און טיעפסטער ערנידע־
ריגונג. אין יענער צייט האָבען מיר געקריגען דעם „פאוסט“. א
באפרייענדע טאָט פאר אונזער לאַנד איז געווען דאָס ווערק פון זיין
גרעסטען גייסט, וועלכער האָט געוואלט אַרויספיהרען זיין פאָלק פון
דער בלאַטיגער אַטמאָספערע פון א יאָמערליכער ווירקליכקייט, כדי
עס זאָל קאָנען שעפען נייע כוחות פון פרישע לעבענס־טראַפֿען און
ווידער שטאַרק און געזונט ווערן. מיט וואָס פאַר א טיפער פאַר־
אכטונג האָט דייטשלאַנד'ס גרעסטער דיכטער געמוזט אַראַפּמוקען
אויף די ליליפוטען פון'ם גייסט און פון דער נשמה, וועלכע האָבען
געגלויבט, אז זיי מאַכען געשיכטע אין א צייט, ווען די געשיכטע
האָט מיט אייזערנע סאַנדאַלען אַריבערגעשפּאַנט איבער זייערע
פוסטע גאווה'דיגע קעפּ. א נייע צייט איז אַנגעקומען, און זיי האָ־
בען עס ניט געוואוסט, ביז וואָנען דער שטורם, וועלכער האָט זיך
אויפגעהויבען אין מערב־איראפּא, האָט זיי אַראַפּגעקערט די פאַר־
קען פון דעם פליכעוואַטען שאַרבען. ווער געדענקט זיי, ווער דער־
מאַנט זיך נאָך היינט אָן זיי? אפילו די קונסטפּולסטע געשיכטס־
פלוידעריי פון הויפּישע היסטאָריקער קאָן שוין מעהר ניט גאַל־וואַ־
ניזירען די שאַטענס פון זייערע קליינע נשמה'לאַך און זיי ברענגען
צו נייעם לעבען. אָבער „פאוסט“, דאָס מעכטיגע העלרענגעדריכט
פון דער אומרוהיגער מענשהייט וואָס שמרעכט נאָך ערקענטעניש,
דער הערליכער סימבאָל פון דער ערלייונג פון'ם מענשען דורך'ן
מענשען, וועט שמענדיג בלייבען פאַר אונז א דונערענדע אנטפּלע־
קינג, וואָס וואַרפט איהר ליכטשין ביז אין די פאַרבאָרגעסטע ווינקל־
לען פון אונזער נשמה. דאָס האָב איך אין יענעם זעלטענעם ווייה־
נאַכטס־אָווענט דייטליכער געפיהלט, ווי ווען עס איז פאַר דעם.
אָבער דאָ האָב איך פּלוצלינג דערהערט שנעלע טריט און א
הויכען גערויש אין קאָרידאר און פון די טרעפּ, וועלכע האָבען גע־
פיהרט צום גרויסען זאָל. דער קריסטמאס־קאַנצערט איז געווען
צו ענד. ווי די יאָג־טיערען האָבען זיי אַצונד טומלענדיג צוריקגע־
שטראַמט אין די קאָיטען. די קליינע אַפּוועקסלונג פון דעם יום־
טוב האָט פאַרטריבען יעדע זאָרג פון זייערע הערצער, וועלכע וואָלט

זיי היינט נאָך מעהר געדריקט ווי ווען עס איז, און פאר א קורצע וויילע איז דער יאָמער פון דער געפאנגענשאפט געלעגען ווייט הינטער זיי.

מיט א צופרידען הארץ האָב איך אוועקגעשטעלט מיין „פאוסט“ צוריק אויף'ן אלטען פּלאַץ. אצונד האָבען זיי געקאָנט קומען; איך בין געווען גרייט זיך צו כאטייליגען אין זיער פרייד און פארברענגען נאָך א שטונדע אין זאָרגלאָזער פלוידעריי, ביז דער שלאָף וועט אונז צומאכען די אויגען. בין איך זיי דאָך שולדיג געווען דעם טיעפסטען דאַנק, ווייל זיי האָבען מיר געגעבען די געלעגענהייט צו פייערן דעם „הייליגען אווענט“ אויף מיין שטייגער. א פאָר זיסע שטונדען זיינען מיר געשענקט געוואָרן, וועלכע האָבען מיין הארץ געגעבען נייע פרישקייט און אינערליכע רוה.

קאפיטעל 5

די לייט פון גיבראלטאר

א דייטשער פליהער איבער אונזערע קעפ — דער פאסטאר — אלגעמיינער צושטאנד אויפ'ן שיף — קלאסען-געגענוואצען — די הערשאפט פון די קאפיטאל-שטארקע — דיסקוסיעס אין דער רויד-קאיומע — מיינ ערשטער שמועס מיט'ן אדיוואנט — אנארכיסמען-שרעק — באזוך פון דערהיים — הינטער די קוליסען פון דער פילאנ-טראָפּיע — א טראַגיקאַמישע סצענע.

דעם צווייטען ווייהנאכטס-פיערטאָג האָבען מיר אויף'ן שיף געהאט אן אויפרעגענדען עפיוָאָד וואָס האָט זיך צופעליג אָפגע-שפיעלט פאר מיינע אויגען. ס'איז געווען א קורצע ווילע פאר דער מיטאָג-שטונדע; די מעהרסטע געפאָנגענע האָבען זיך שוין געהאט פאָרוואַמעלט אין די ביידע עס-זאָלען צום מיטאָג. נאָר איך האָב נאָך פאָרבראָט אויף'ן פארדעק און געשמועסט מיט עטליכע פון מיינע נייע באַקאָנטע. פּלוצלינג האָבען מיר דערהערט דעם טעמפען גערויש פון א קאָנאָנען-שאַס וואָס האָט אָפגעקלונגען אין דער ווייטענס. באַלד נאָכדעם זיינען געקומען נאָך פיער אַדער פינף שאַסען. אָן דעם שאַרפען בליצען פון דעם געוועהר האָבען מיר דערקענט, אז דאָס פיער איז געקומען פון דער אַנדער זייט פון ברעג, וואו עס איז געלעגען דער קריגס-האַפען פון שיערנעס. עט-ליכע צושפּליטערטע שטיקער פון די קאָנאָנען-שאַסען זיינען אראָפּ-געפאלען אומגעפעהר 40 ביז 50 מעטער ווייט פון אונזער שיף אין וואַסער. איך האָב זיך ניט געקאָנט ערקלערן וואָס דאָ קומט פאָר.

פלוצלינג האָט אָפגעקלונגען אַ הויכער סיגנאַל, און גלייך נאָכדעם האָט זיך די גאַנצע מיליטערישע קאָמאַנדע פון אונזער שיף אַ לאַז געטאָן אויף'ן פאַרדעק. ס'איז געווען אַ זעהר קאָמישע סצענע. די מענשען זיינען געשטערט געוואָרען אין מיטען פון זייער רוח, אזוי אַז מאַנכע פון זיי זיינען אַרויפגעקומען אויבען אָהן רעקלאַד, אַנז-דערע מיט די הויזען אין די הענט און ווידער אַנדערע אָהן גע-וועהר. דער אַדיוטאַנט האָט געהאַלטען זיין רעוואָלווער אין דער האַנט, איז אַרומגעלאָפען אַהין און אַהער און געליאַרעמט זוי אַ משוגענער. אַלע האָבען אַרויפגעקוקט אויבען, און אייניגע האָבען אָפגעפיערט זייערע ביסקען. איך האָב ניט ווילענדיג נאָכגעפאַלנט זייערע בליקען, אָבער איך האָב צוערשט גאָרנישט געקאָנט באַמער-קען. דאָך, אין עטליכע מינוטען אַרום האָב איך זעהר, זעהר הויך דערקענט אַ פליה-מאַשין וואָס האָט קענטיג געשוועבט דירעקט איי-בער אונזער שיף. אָבער דאָ האָט אונז פלוצלינג באַמערקט אַן אָפיר ציר און געגעבען די סאָלאַטען אַ באַפעהל אונז אַראָפצוטרייבען פון'ם פאַרדעק. ווילענדיג ניט ווילענדיג האָבען מיר געמוזט פאַל-גען דעם באַפעהל און מיר האָבען געהערט, ווי אַלע טירען זיינען פאַרשלאָסען געוואָרן הינטער אונז. אונזערע מיט-געפאַנגענע אין דעם גרויסען זאַל, וועלכע האָבען דערהערט ווי מען שליסט צו די טירען, זיינען געווען שטאַרק אויפגערעגט און דערשראָקען, און זיי זיינען אונז באַפאַלען מיט אַלערליי פראַגען, אָבער מיר האָבען זיי בלויז געקאָנט דערצעהלען דאָס וואָס מיר האָבען געזעהן. פלוצלינג האָבען ווידער געקראַכט נאָך עטליכע שאַסען. די אויפגעגונג צוויי-שען די געפאַנגענע איז געוואַקסען און עס האָבען זיך געלאָזט הערען די מערקווירדיגסטע השערות. די מעהרסטע פון די געפאַנגענע זיי-נען געווען גענויגט צו גלויבען, אַז דער עראָפלאַן וואָס מיר האָבען געזעהן האָט געהערט צו אַ דייטשען לופט-פליהער, וועלכער האָט זיך פונקט אויסגעקליבען די קריסטמאַס-טעג אָפצושטאַמען אַ באַזוך די ענגלישע האַפּענ-שטעט. אָט די השערה האָט זיך אויך שפּעטער באַשטעטיגט, און מאַנכע פון מיינע געפאַנגענע לאַנדסלייט האָבען זיך דערביי געפיהלט גאַנץ אומאַנגענעהם, ווייל אונזער קוואַרטיר

אויף'ן „ראַיאַל ערוואַרד“, וואָס איז געלעגען אזוי נאָהנט נעבען שיערנעס, איז זיי פאַרגעקומען ניט גאַנץ זיכער.

צוויי טעג נאָך קריסטמאַס האָבען מיר געקריגען אַ גאַסט, אַ דייטשען פּאַסטאָר, וועלכער איז ספּעציעל געקומען פון לאַנדאָן, כדי אונז אַרעמע זינדער אָנצוזאָגען די „פרעהליכע בשורה“. עס זיינען געווען די באַקאַנטע, ביליגע, גאַרנישט־זאָגענדע דרשות וואָס מיר האָבען געקראָגען צו הערען, דעקלאַמירט אין אַ קלעגליכער פאַרם און אָנגעזויפט מיט די אומגלויבליכסטע אויסגעדראָשענסטע פּראַ־זען. דער גאַנצער מענש האָט אויף מיר געמאַכט דעם אונאַנגע־נעמסטען איינדרוק, ווען ער האָט אויף זיין אָפּגעשמאַקטען, גע־שעפּטסטמעסיגען אופן זיך אָפּגעזאָגט זיין דרשה, אין וועלכער מען האָט ניט געקאָנט געפינען קיין שפור פון אינערליכער וואַרימקייט. דעם חברה מאַן האָט געפּעהלט יעדער העכערער געדאַנק; ער האָט ניט געהאַט דאָס קלענסטע פאַרשטענדעניש פאַר דער בלוטיגער ערנסטקייט פון דער גאַנצער לאַגע, אין וועלכער מיר האָבען זיך געפונען, און ער האָט זאָגאַר ניט געפּיהלט, אַז יעדעס איינע פון זיינע טרוקענע און באַנאַלע ווערטער איז געווען אַ שוידערליכע סאַטירע אויף דערוועלכער לעהרע, וועלכע ער האָט כלומד'שט פאַר־טראַטען.

איד בין אין קיין פּעריאָד פון מיין לעבען ניט געווען וואָס מען רופט געווענליך אַ „רעליגיעזער מענש“. דער אַזויגערוּפּענער אַנט־בלעקונגס־גלויבען האָט זאָגאַר אין מיין קינדהייט ניט געקאָנט האַ־בען קיין רייץ פאַר מיר, און די ניט־פאַרשטאַנענע פּסוקים פון דער ביבעל וואָס איד פלעג זיך אויסלערנען אויסווייניג אין דער שולע, זיינען מיר אימער פאַרנעקומען ווי אַ פלאַגענדע נויטווענדיגקייט, אַ צרה, פון וועלכער מען קאָן זיך ניט אויסדרעהען. שפּעטער, ווען איז מיין גייסט האָבען גענומען אויפקומען גאַנץ אַנדערע פּראָבלע־מען פון אינערליכען וויסען, האָט אַט די אינסטינקטיווע אָפּנייגונג געמוזט אָפּטרעטען דעם פּלאַץ פאַר אַ דירעקטען אַנטאַגאָניום געגען יעדער פאַרם פּוֹל'ס קירכליך־רעליגיעזען סאַרט דענקען. דאָס האָט מיך אַבער אויף קיין פּאַל ניט געשטערט אויפצופאַסען דאָס טיפּערע

רעליגיעזע געפיהל אלס איינע פון די פיינסטע און ריינסטע באַ-
וועגונגען פון דער מענשליכער זעלע, און די פארשוועכונג פון אַט
דעם געפיהל האָט שמענדיג געמאַכט אויף מיר אַן עקעלהאַפּטען
איינדרוק. צוליב דעם דאָזיגען גרונד איז מיר דאָס פּפּאַפּענטום
אין יעדער פּאַרם און געשטאַלט אימער געווען פּאַרהאַסט. דער
עקסטרעמסטער אַטעאיזם האָט קיינמאָל דעם קריסטענטום ניט גע-
מאַכט אַזעלכע וואונדערן ווי זיינע אייגענע פּאַרטרעטער, וועלכע
האַבען דערטרונקען דעם אייגענטליכען זין פון אַן אָרשפּרינגליך
ריינער לעהרע אין אַ מוטנעם ים פון קלעגליכע געשמאַקלאָזיג-
קייטען און טויטע באַגריפען. דאָס אַלעס איז מיר ווידער אַזוי
דייטליך אַרויף אויף'ן זינען, ווען איך האָב געהערט די דרשות פון
אַט דעם מאַן וואָס איז עקסטראַ געקומען פון לאַנדאָן, כדי אונז
צו ברענגען די ישועה. און איך האָב געטראַכט מיט געטהען: „ווי
איינער איז, אַזוי איז זיין נאָם; דערום איז גאָט אַזוי אַפּט געוואָרן
צום שפּאַט.“

איך האָב זיך שוין אַלזאָ געהאַט ווי עס איז איינגעלעכט אין
די נייע פּאַרהעלטענישען, אָבער איך האָב זיך גאַרנישט געפיהלט
גוט אין מיין נייער לאַגע, כאָטש דער אַלגעמיינער צושטאַנד איז
דאָ גאַר אַהן אַן ערך בעסער געווען ווי אין דער אַלימפיאַ. דירעקטע
מיסהאַנדלונגען פון די געפּאַנגענע, ווי זיי פּלעגען פּאַסירען טאַג
טעגליך אין יענעם גיהנום, זיינען אויף דעם „ראַיאַל ערוואַרד“ קיינ-
מאָל ניט פּאַרגעקומען. אויך איז יעדע געצוואונגענע ארכיט, אַזוי
ווייט ווי עס האָט זיך ניט געהאַנדעלט וועגען רייניגען די שלאָפּ-
צימערן און דאָס נייטיגע אַרויסהעלפּען ביים קריגען דאָס עסען,
געווען אַבסאָלוט אויסגעשלאָסען. יעדער טאַג איז געקומען און איז
אַוועק מיט דערזעלבער ערמידענדער מאַנאַטאַנקייט וואָס איז באַ-
ראַקטעריסטיש פאַר יעדער געפּאַנגענשאַפּט. אום זעקס אַזייגער
אין דערפריה האָט זיך געלאָזט הערען אַ טרומיטער-סינגאַל צום
אויפשטעהן. אַזוי ווי די צוויי עס-זאַלען זיינען ניט געווען גרויס
גענוג אויפצונעמען אַלע געפּאַנגענע מיט אַמאָל, זיינען די מאַהל-
צייטען פּאַרגעקומען אין צוויי פּאַרטיעס, וועלכע פּלעגען זיך ביי-

מען אלע צעהן טעג. דער וואָס האָט אַלזאָ געהערט צו דער צוויי-טער פּאַרטיע, האָט געקאָנט בלייבען אין בעט אַ האַלבע שטונדע לענגער.

הגם די וואַשבראָדינגונגען אויף'ן „ראַיאַל ערוואַרד“ זיינען גע-ווען באַדייטענדיג בעסער, איידער אין דער אַלימפיאַ, זיינען זיי נאָך אַלץ געווען זעהר מאַנגעלהאַפּט פאַר די אומגעפעהר 1800 געפאַנגענע, וועלכע מען האָט דאָ געהאַט איינגעקוואַרטירט. דער וואָס פלעגט ניט אויפשטעהן פאַר'ן סיגנאַל, האָט געמוזט שטעהן אין דער רייה און וואַרטען, ביז אַ וואַשבעקען איז פריי געוואָרן. אַ גרויסע וואַילטאַט זיינען געווען די פאַר קליינע באַדע-צימערען, וואו מען האָט צו יעדער צייט פון טאָג געקאָנט נעמען וואַרעמע און קאַלטע ים-ביעדער. נאַטירליך איז אויך דאָס באַדען, צוליבע דער גרויסער צאַהל פון די געפאַנגענע, געווען פאַרבונדען מיט געוויסע אומבאַקוועמליכקייטען, אָבער נאָך די שרעקליכע ערפאַרונגען אין דער אַלימפיאַ האָט מען זיי גערן אָנגענומען פאַר גוט געלד.

ווי אין דער אַלימפיאַ, אזוי האָט מען אויך אויף דעם „ראַיאַל ערוואַרד“ יעדען טאָג געהאַט דריי מאַהל צייטען. יעדער מאָן פלעגט קריגען אַ פונט ברויט אַ טאָג, וואָס איז אויסגעטיילט געוואָרן ביים פרייהשטיק, און אַרום זעקס אזויגער פאַרנאַכט אַ שטיקעל מאַרנאַרין אָדער קעז. אַלס געטראַנק פלעגט מען אונז געבען צוויי מאָל אין טאָג אַ טאַס טיי אָדער קאַפע. דאָס ברויט וואָס איז געבאַקען גע-וואָרן אויף'ן שיה, איז אין אַלגעמיין געווען געשמאַקער ווי אין דער אַלימפיאַ, ס'איז אָבער קיינמאָל ניט געווען ריכטיג אויסגעבאַקען, אזוי אז מען האָט זעלטען געקאָנט עסען דערפון מעהר ווי די קאָ-רינקע. אויך די געטראַנקען זיינען געווען בעסער ווי אין דער אַלימפיאַ, וואָס דאָס זאָגט אייגענטליך ניט פיעל, ווייל אין דעם פּרט האָט קיינער ניט געקאָנט מאַכען ערגער ווי די פירמאַ לייאָנס ענד קאַמפּאַני. דער דינער פלעגט אין דער ערשטער צייט צוגע-גרייט ווערן פון ענגלישע קעכער און די פאַרציעס זיינען געווען אַביסעל גרעסער ווי אין דער אַלימפיאַ, אָבער די קוואַליטעט פון די שפייזען ווי זייער צוגרייטונג איז געווען ווייט פון גוט. דער-

ביי דאָרף מען נאָך באַמערקען, אז זינט אינזער אַנקומען האָט זיך דאָס עסען כסדר פאַרערגערט. אין אלגעמיין איז די קעסט אויף דעם „ראַיאַל עדוואַרד“ לויט דער קוואַליטעט געווען צו אַרם און לויט דער קוואַנטיטעט פיעל צו קליין, אז זי זאָל קאָנען צופרידענדיג שטעלען א געוונטען מענשען מיט א דורכשניטליכען אַפּעטיט; און די יעניגע צווישען אונז, וועלכע פלעגען ניט קריגען פון זייערע פאַמיליעס צוגעשיקט רעגעלמעסיג געוויסע שפייזען, האָבען זיך קיינמאָל ניט געקאָנט אָנעסען צו זאָמ.

די אינערליכע אָרגאַניזאַציע איז געווען זעהר איינפאַך. די געפאַנגענע זיינען געווען איינגעטיילט אין אזויגערופענע ליניעס (ליינס). יעדע ליניע האָט ענטהאַלטען 90 ביז 100 מאַן און אויס־געקליבען איהר אייגענעם ליניע־קאַפיטאַן, וועלכער איז פאַראַנט־וואַרטליך געווען פאַר דער טעגליכער רייניגונג פון די שלאָף־ציער־רען און האָט געדאַרפט יעדען אין דערפריה פאַרלעגען פאַר דעם קאַמאַנדיר אָדער זיין פאַרטרעטער אַלע מעגליכע קלאַגען אָדער סתם אזוי באַריכטען. — אויך די פּאַסט איז געפיהרט געוואָרן פּולשטענדיג פון די געפאַנגענע אונטער דער אויפזיכט פון אַן ענגלישען צענז־זאָר, און זי האָט גאַנץ גוט פונקציאָנירט. אָנגעקומענע פּאַקעטען פלעגען געעפענט ווערן אין דער אָנוועזענהייט פון אַ צענזאָר אדער פון אַ מיליטערישען שטעלפּאַרטרעטער פאַר די אויגען פון דעם געפאַנגענעם, אזוי אז עס האָט דערביי ניט געקאָנט פאַרקומען קיין שום שווינדעל אָדער מיסברויכונג. ניט קוקענדיג דערויף פלעגט אויך דאָן נאָך פאַרלאָרען געהן אַ גאַנצע מאַסע פון פּאַקעטען, איי־דער זיי האָבען דערגרייכט אונזער שווימענדע קוואַרטיר, אָבער אין פאַרגלייך מיט דעם ערשטען פעריאָד פון אונזער אינטערנירונג, האָט זיך דער צושטאַנד אויך אין דעם פרט שטאַרק פאַרבּעסערט.

מען וואָלט אייגענטליך געדאַרפט אָננעמען, אז צווישען מענדי־שען, וואָס זיינען אויף אַ גלייכען אופן געטראָפען געוואָרן פון אַ שיקאַל, וואָלט געמוזט עקזיסטירען אַ געוויסע סאַלידאַריטעט, וואָס זאָל געבען דער גאַנצער חברותא איהר באַשטימטען מאַראַל־שען שטעמפּעל. אין דער אַלימפּיאַ, וואו דער פאַרמעגליכער טייל

פון די געפאנגענע האָט זיך אויפגעהאלטען אין'ס אזויגערופענעם „רעסטאראנט“ אין איז אויף אזא'ן אופן געווען פולשטענדיג אָפּגע-
 זונדערט פון דעם גרויסען כלל פון די אָרעמערע ליידענס-חברים,
 איז דאָס טאָקע ביו צו אַ הויכען גראַד געווען דער פּאַל. איך האָב
 זיך קיינמאָל נישט געקאָנט פּאַרשטעלען, אַז צווישען געפאנגענע, און
 דערצו נאָך אין אונזער לאַגע, זאָל איבערהויפּט מעגליך זיין אַ שאַר-
 פּער אַרויסטריט פון קלאַסע-געגענוואַצען. ס'איז אַן אַלבאָקאָנטער
 פּאַקט, אַז צווישען מענשען וואָס זיינען אונטערואַרפּען דיזעלביגע
 לעבענס-באַדינגונגען, ענטוויקעלט זיך אַ געוויס געפיהל פון גלייכ-
 הייט וואָס באַזייטיגט געוויסערמאַסען די קאָנווענציאָנעלע פיהרונג
 גען און אינטערעסען-געגענוואַצען פון'ם געווענליכען לעבען. מיינ
 ערשטוינונג איז אַלזאָ געווען זעהר גרויס, ווען איך האָב אויף דעם
 „ראַיאַל עדוואַרד“ געפונען אַ צושטאַנד, וועלכער איז געווען אומ-
 געפעהר דער דירעקטער קאָנטראַסט פון דעם וואָס איך האָב געהאַט
 ערוואַרטעט. איך האָב קיינמאָל פריהער אין אזא פּאַרהעלטניס-
 מעסיג קליינער חברותא פון מענשען נישט געקאָנט באַמערקען אז
 שרייענדען אַרויסטריט פון די ברוטאַלסטע קלאַסען-קאָנטראַסטען,
 ווי אויף דער דאָזיגער שיף, וואָס האָט אונז פאַר אַן אומבאַשטימט-
 טער צייט געזאַלט דינען אלס קוואַרטיר-פּלאַץ, און וואו עס זיינען
 געווען פאַרטראַטען אלע געזעלשאַפטליכע שיכטען, פון דעם טאָג-
 לוינער ביו דעם באַראָן.

ווען די ערשטע געפאנגענע זיינען אָנגעקומען אויף דעם „ראַיאַל
 עדוואַרד“, האָט די ענגלישע מיליטער-פּאַרוואַלטונג איבערהויפּט
 נישט געהאַט אין זיינען צו מאַכען וואָס פאַר עס איז אונטערשיד צווי-
 שען די פאַרשידענע קלאַסען. די לייט זיינען איינפאַך נאָך דער
 רייה נאָך איינגעקוואַרטירט געוואָרן אין די קאָיוטעס, וועלכע זיינען
 גראַד געווען פריי, און עס איז געווען בלויז אַ פּראַגע פון צופאַל,
 ווען אַ געפאנגענער האָט געקראָגען אַ קאָיוטע פון צווייטען אָדער
 פון דריטען קלאַס. אָבער דער דאָזיגער צושטאַנד האָט עקזיסטירט
 בלויז אַ גאַנץ קורצע צייט, ווייל אַ הייפּעלע מענשען, וועלכע זיינען
 געווען פאַרמעגליך און געהאַט גרעסערע מיטלען איידער די גרויסע

מעהרצאָהל פון זייערע מיטגעפאנגענע, האָבען זיך געווענדט צום קאָמאָנדיר, כדי אויסצובעטען פאר זיך די בעסטע קאָוטעס, בעת ווען דאָס „פּראָסטע פּאַלק“ האָט זיך געזאָלט באַנוגענען מיט די געווענליכע פּלעצער. דעם ענגלישען קאָמאָנדיר איז די זאך צו ערשט גאַרנישט געפּעלען און ער האָט ניט געקאָנט פאַרשטעהן פאַר וואָס ער זאָל עס טאָן; אָבער דאָ איז געשעהן דאָס שוידערליכע, וואָס אַט די אַזויגערופענע „בעסערע לייט“, מיט אַ געוויסען באַראָן פאַן נ. אַן דער שפּיץ, האָבען ערקלערט דעם קאָמאָנדיר, אַז זיי זיי נען גרייט צו באַצאָהלען פאַר זייערע קאָוטעס. אַזאַ האַנדלונג קאָן אַנדערש ניט באַצייכענט ווערן נאָר ווי אַ געמיינער פאַרראַט צו די אינטערעסען פון דעם גאַנצען כלל געפאַנגענע, וועלכע האָבען נאָר טירליך ניט געהאַט די מינרסטע אַהנונג פון דעם קלענגליכען פּיהד האַנדעל וואָס איז געשלאָסען געוואָרן אַהן זייער וויסען און הינטער זייער רוקען.

די ענגלישע רעגירונג האָט אונז אלעמען געלאָזט אינטערנירען, ניט האָבענדיג קיין שום איינזעהן פאַר אונזער עקזיסטענץ און פאַר דער עקזיסטענץ פון אונזערע פּאַמיליעס. און אַצונד זיינען געקור מען אַט די מענשען, וועלכע האָבען זיך דערצו נאָך שטענדיג אנגעגעבען אַלס צוויי מאָל איבערגעזיפטע פּאַטריאָטען און פאַרטרעטער פון'ם דייטשטום, און האָבען נאָך אָנגעבאָטען דער ענגלישער מיליטער־פאַרוואַלטונג געצאָהלט פאַר זייער געפאַנגענשאַפט, כדי אויף אַזאָ'ן אָופן צו מאַכען אַ ווי ווייט מעגליך שאַרפע מחיצה צווישען זיך און זייערע אַרימע פּאַלקס־גענאָסען. קיין בעסערע אילוסטראַציע פאַר דעם אַזויגערופענעם פּאַטריאָטישען און נאַציאָנאַלען געפיהל פון אַט די העררען וואָלט קוים מעגליך געווען צו געפינען. איך ווייס ניט, וואָס דער קאָמאָנדיר אַלס ענגלענדער האָט זיך געטראַכט וועגען דער קלענגליכער אויפפיהרונג פון אַט די דייטשע מענער; דער סוף איז געווען, אַז ער איז איינגעגאַנגען אויף דעם פאַרשלאַג וואָס איז איהם אויף אַזאַ אומפאַרשעמטען אָופן געמאַכט געוואָרן. פאַרוואָס האָט ער עס דען ניט געזאָלט טאָן? האָט ער דאָר זעהר גוט געוואוסט, אַז אַזאַ אינערליכע צושפּאַלטונג צווישען

די געפאנגענע האָט איהם געמוזט אסך לייכטער מאַכען זיין אויפֿ-
נאָבע.

כדי די געפאנגענע זאלען די זאך ווי ווייט מעגליך קאָנען אַרונ-
טערשלינגען, האָט מען געלאָזט וויסען, אז דער איבערשום פון די
געלדער פאַר די קאָיוטעס וועט פאַרווענדט ווערן צו אונטערשטי-
צען די אַרעמערע קאמעראַדען. אַ קאָמיטע פון דריי פּערזאָן, מיט
דעם באַראָן פּאַן נ. אַן דער שפּיץ, האָט געהאַט די אויפגאַבע אייני-
צומאַנען די געלדער, וועלכע זיינען איבערגעגעבען געוואָרן צו דעם
אַדיוטאַנט פון שײף. פון די דאָזיגע געלדער האָט מען אַראָפּגע-
רעכענט אַ גאַנצע מאַסע פון אויסגאַבען, וועלכע האָבען פריהער
געמוזט געדעקט ווערן פון דער ענגלישער רעגירונג. יא, מען קאָן
נאָנץ רוהיג זאָגען, אז דער גאַנצער פּאַנדר האָט כמעט אויסשליסליך
געדרינט דעם דאָזיגען צוועק, וואָרים אין פאַרלויה פון די גאַנצע זעקס
חדשים וואָס מיר האָבען פאַרבראַכט אויפֿ'ן שײף, האָבען די גע-
פאנגענע בלוזן ביי צוויי געלעגענהייטען געקריגען יעדער אַ שטיק
וואַרשט און אַביסעל דושעם. אַ רעכנונג איבער דעם ווי אזוי די
געלדער זיינען פאַרווענדט געוואָרן, האָט מען קיינמאָל ניט אָפּגע-
געבען.

דאָס טרויעריגסטע אין דער גאַנצער געשיכטע איז געווען דאָס,
וואָס די אַלגעמיינע מאַסע פון די געפאנגענע האָט גאָר ניט באַגריי-
פּען וואָס פאַר אַ מיאוס'ע זאך דאָ איז אָפּגעטאָן געוואָרן. די פאַר-
זיכערונג, אז אַ טייל פון די געלדער וועט געהן צו לינדערן די אַל-
געמיינע נויט פון די געפאנגענע, איז געווען גענוג, כדי צו באַרר-
היגען די גייסטער פון אַט די לייכט באַפרידיגטע מענשען. אויף
דעם אופן איז די קלעגליכע געמיינהייט פון אַ קליינער קליקע פאַר-
וואַנדעלט געוואָרן אין אַן אַקט פון וואוילטעטיגקייט. איך בין פעסט
איבערצייגט, אז צווישען ענגלענדער און פראַנצויזען וואָלטען אַזעל-
כע זאַכען קיין מאָל ניט געקאָנט פאַרקומען, אַהן אַרויסצורופּען אַ
שטורמדיגען פּראָטעסט פון דער אַלגעמיינער מאַסע.
די באַראָנען און די קליינע פּרווילעגירטע מינדרערהייט, וועלכע
האַט זיך געשאַרט אַרום זיי, האָבען אין אַ קורצער צייט גאָר אומ-

געבעטענערהייט גענומען שפיעלען די ראָלע פון אַ מין פראַטעקטאָר
ראַט איבער די געפאַנגענע, און אזוי ווי זיי זיינען געשטאַנען אין
די בעסטע באַציהונגען מיט דער ענגלישער קאָמאַנדע, האָבען זיך
אַלע געמוזט בויען פאַר זייער ווילען. די געזעהלטע עטליכע, וועל-
כע האָבען ניט געוואָלט אַראַפּשלינגען אָט די אומגעבעטענע אפיקוני-
שאַפט און געהאַט דעם מוט אַרויסצוטרעטען געגען איהר, אָדער
רויך וואָס פאַר ס'איז קלייניגקייט צו פאַלען אין אומ'חן ביי די באַ-
ראַנען און זייערע נאָכשלעפּער, זיינען זעהר שנעל געבראַכט געוואָרן
אין צאָהם. די העררען פראַטעקטאָרען האָבען זיי איינפאַך פאַר-
מסר'ט פאַר דעם קאָמאַנדיר אַלס אומפאַרבעסערליכע רוה-שמערע, און
אין אַ שטענעם טאָג איז איינער אָדער דער אַנדערער פון זיי
שטילערהייט אריבערגעפיהרט געוואָרן אויף דער „סאַקסאָניאַ“, וואו
די אַלגעמיינע פאַרהעלטענישען זיינען געווען אַסך ערגער ווי אויף
דעם „ראַיאָל ערוואַרד“. אונטער די דאָזיגע אומשטענדען האָט נאָר
טירליך קיינער קיין חשק ניט געהאַט זיך אויסצוזעצען דער גע-
פאַהר, פאַרשיקט צו ווערן. אויף אזא אופן האָט אַ קליינע פרייווי-
לעגירטע קליקע געהאַט די מעגליכקייט גאָר אָהן איינזעהעניש צו
טעראָריזירען די גרויסע מעהרהייט פון די מיטגעפאַנגענע און אַרויפ-
צווינגען איהר ווילען אויף זיי.

דאָס איז געווען דער צושטאַנד וואָס איך האָב געפונען ביי מיין
אַנקומען אויף'ן „ראַיאָל ערוואַרד“. ס'איז מיר באַלד קלאָר געוואָרן,
אַז פריהער אָדער שפעטער וועט עס מוזען קומען צו אַ צוזאַמענ-
שטויס צווישען מיר און די „בעסערע העררען“. די „סאַקסאָניאַ“
איז, אמת, ניט געווען קיין באַזונדערס אַנציהענדער פּלאַץ, אָבער
איך בין געווען פעסט ענטשלאָסען, אידער די זאך וועט זיך צו ווייט
פאַרציהען, אויפצושפיעלען די העררען אַ טאַג, וועלכען זיי זאָלען
אָזוי שנעל ניט פאַרגעסען.

אין דעם קליינעם רויך-צימער אויף'ן הינטער-דעק איז עס איצט
יעדען אָווענט צוגעגאַנגען גאַנץ לעבעדיג. ס'האָט גאָר קיין סוף
ניט גענומען צו די דיסקוסיעס און דעבאַטען. אַלע מעגליכע פראַ-
בלעמען זיינען דיסקוטירט געוואָרן, און איך האָב געמוזט כמעט

יעדען אַווענט נעמען דאָס וואָרט אויף אַ היבשער וויילע, כדי צו ענטפערן אויף וואָס פאַר עס איז פראַגע, וועלכע מען האָט מיר געשטעלט, אָדער אַ געוויסען פונקט גענויער און גרינדליכער צו ערקלערען. זינט מיין ערשטען אויפטריט אין דעם קליינעם קרייז בין איך געווען אַן אָנגעלייגטער גאַסט. כאָטש די מעהרסטע פון מיינע ליידענס-חברים זיינען נאָך אַלץ ניט געווען קלאָר ביי זיך, וועלכע אידעען איך האָב אייגענטליך פאַרטראָמען. איין אַווענט, ווען מיר האָבען ווידער אַמאָל גערעדט איבער די מעגליכע פאַלגען פון דער מלחמה, בין איך ווי געווענטליך אַריינגעצויגען געוואָרן אין דעם געשפּרעך און איך האָב ביי דער געלעגענהייט ענטוויקעלט אַ שטאַנדפּונקט, וועלכער איז געווען נאָר עפעס אַנדערש ווי דאָס וואָס אָט די לייט פלעגען יעדען טאָג קריגען צו הערען. אַן עלטערער מאַן, וואָס האָט שוין מעהר ווי איין מאָל געצויגען מיין אויפּמערק-זאַמקייט, ווייל ער האָט אויף אַ צימליך געשיקטען אופן פאַרטראָג-טען די אידעען פון די אַלדרייטשען, האָט גענומען אַ זעהר היציגען אַנטייל אין אונזער געשפּרעך און צולעצט האָט ער מיר גאָנץ אָפּען ערקלערט, אַז ער באַגרייפט אייגענטליך ניט מיין שטעלונג, ווייל אפילו מיינע פּאָליטישע פריינט אין דייטשלאַנד האָבען דאָך מיט זעלטענער איינשטימיגקייט זיך אָפּגערופּען אויף דעם אָפּיל פּוֹן'ם קייזער אין דער דאָזיגער שווערער צייט. כ'האָב איהם געפרעגט, וועמען ער האָט אייגענטליך אין זינען, ריידענדיג וועגען מיינע כלומר'שטע פּאָליטישע פריינט. „נח, די סאַציאַלדעמאָקראַטען נאָ-טירליך,“ האָט ער געענטפּערט. מען קאָן זיך פאַרשטעלען די ער-שטוינונג פון דעם גוטען מאַן, ווען איך האָב איהם ערקלערט, אַז מיינע אידעען האָבען איבערהויפּט קיין שום געמיינשאַפּטליכעם ניט מיט די אַנשוואַונגען פון דער סאַציאַלדעמאָקראַטיע. אויך די מעהר-סטע איבעריגע פון מיינע מיטגעפאַנגענע זיינען געבליבען זיצען מיט פאַרוואַנדערטע געזיכטער, ווייל אויך זיי האָבען מיך אָפּנים אָנגענומען פאַר אַ סאַציאַלדעמאָקראַט. איך האָב אַלואַ געפּיהלט, אַז עס איז צייט געווען אויפצוקלערען די דאָזיגע לייט איבער מיינע אייגענטליכע שטרעבונגען, און איך האָב זיך גאָנץ טורף און סלאַר

ערקלערט אלס אָנהענגער פון דער אַנאַרכיסטישער אידענדיכטונג. אין דערזעלבער צייט האָב איך עס געפונען פאַר נויטיג זיי אויפֿ מערקזאָם צו מאַכען דערויף, אַז דאָס אַלעס וואָס איינער אָדער דער אַנדערער פון זיי האָט מסתמא געהאַט א געלעגענהייט צו לייענען אין דער בירגערליכער סענזאַציאָנעלער פרעסע איבער דעם אַנאַר-כיום און די אַנאַרכיסטען, שטימט אַבסאָלוט ניט מיט דעם אייגענט־ליכען וועזען פון דער אַנאַרכיסטישער לעהרע און איהרע פאַרטרע־טער.

מען איז מיך אַלזאָ באַפאַלען פון אַלע זייטען מיט פראַגען און מיך געבעטען צו געבען גענויערע ערקלערונגען איבער מיינע אידעען. און דאָס איז מיר, פאַרשטעהט זיך, געווען זעהר ווילקאָמען. אויף אַ גאַנץ איינפאַכען אופן האָב איך ענטוויקעלט די גרונד־אידעען פון'ם אַנאַרכיוזם, כדי זיי צו מאַכען אַזוי פאַרשטענדליך ווי נאָר מעגליך פאַר יעדען איינעם. דער רעזולטאַט פון מיינע אויספיהרונגען האָט מיך אויך איבערצייגט, אַז די אויפגאַבע איז מיר גע־לינגען. דער אינטערעס, וואָס מיינע ליידענס־חברים האָבען ביי דער דאָזיגער געלעגענהייט אַרויסגעוויזען, איז איינפאַך געווען ער־שטוינענד, אסך גרעסער ווי איך האָב זיך ווען עס איז געקאָנט פאַרשטעלען אין אַזאַ מוראַדיגער צייט און אונטער אַזעלכע אַב־גאַרמאַלע פאַרהעלטענישען, ווען די געדאַנקען פון די מענשען האָב בען זיך נאַטירליכערווייז געדרעהט כמעט אויסשליסליך אַרום דער מלחמה און איהרע דירעקטע פּאָלגען. יענעם אָווענט איז מיר גע־קומען די פעסטע איבערצייגונג, אַז מיינ געפאַנגענשאפט וועט דאָך ניט בלייבען אין גאַנצען פרוכטלאָז. אַ ניי פעלד איז געלעגען פאַר מיר, אַ פעלד, וואָס איז נאָך פאַרלויפֿיג געווען זעהר קליין, אָבער נאָך גאַנץ אומבאַריהרט, און פון וועלכען עס קאָן שפּעטער נאָך אַרנישטפראַצען גוטע פרוכט. אַט דער געדאַנק האָט מיר געגעבען נייע לעבענס־פרייד. איך האָב אַלזאָ ווידער געהאַט אַ באַשטימטען ציעל פאַר די אויגען און בין געווען ענטשלאָסען עס צו פאַרפּאָלען מיט אַלע מיטלען וואָס זיינען מיר געשטאַנען צו דינענסט. צוויי טעג פאַר ניי־יאָהר האָב איך געהאַט מיינ ערשטען צי־

זאמענשטויס מיט דער ענגלישער מיליטער-פארוואלטונג, פון וואס
 עס איז מיר קלאר געווארן, אז מיין נאָהנטע צוקונפט וועט זיין
 פארבונדען מיט פארשידענערליי אומאנגענעמליכקייטען. א סאָל-
 דאָט האָט מיר געבראַכט די מיטיילונג, אז דער אַדיטאָנט וויל מיט
 מיר ריידען. איך בין מיטגעגאַנגען מיט איהם צו דעם ביוראָ פון'ם
 קאָמאַנדיר, וואו איך האָב געמוזט וואַרטען א היבשע צייט אויף
 דרויסען, ביז מען האָט מיך צוגעלאָזט. ביי מיין אַריינקומען האָט
 מיר דער אַדיטאָנט, וועלכער איז געווען מיט זיין סעקרעטער גאַנץ
 אַליין אין צימער, צוגעוואָרפען א פאַרשענדען בליק. אין אַ ווילע
 אַרום האָט ער מיר מיטגעמילט, אז דריי פון מייע לאַנדאַנער
 פריינט האָבען צוגעשיקט א בריעף, אין וועלכען זיי בעטען מען
 זאָל זיי ערלויבען מיך צו באַזוכען, אָבער ער איז ניט אין דער לאַגע
 צו דערפילען זייער וואונש. איך האָב איהם העפליך געפרעגט אויף
 דער אורזאַך פון זיין ענטזאָגונג און האָב זיך פאַררופען דערביי אויף
 א פאַרשריפט פון דער מיליטער-פאַרוואַלטונג, אויף גרונד פון וועל-
 כער עס איז יעדען געפאַנגענעם ערלויבט איין מאָל אין מאָנאַט צו
 קריגען אַ באַזוך פון ניט מעהר ווי דריי פערזאָן, אויב עס זיינען
 ניטאָ קיין באַזונדערע אורזאַכען דעם באַזוך צו ענטזאָגען. אזוי ווי
 ער איז, ווייזט אויס, ניט געוואוינט געווען, אז אַ געפאַנגענער זאָל
 איהם אויף וואָס פאַר עס איז אופן אַנטקעגען ריידען, האָט איהם
 מיין פראַגע אביסעל צוטומעלט, און ער האָט מיר אין א שטרענגען
 טאָן ערקלערט, אז ער איז מיר איבערהויפט ניט מחויב אָפצוגעבען
 קיין רעכנונג איבער זיינע באַשלוסען, און אז איך דאַרף זיך איינ-
 פאַך אונטערוואַרפען אונטער זיי.

איך האָב איהם געענטפערט, אז מיין אויגענבליקליכע לאַגע
 ערלויבט מיר יעדענפאַלס ניט צו האָבען אירגענד וועלכע טענות,
 ווייל אַלס אָפיציר האָט ער דאָך דאָס רעכט צו אינגאַריען יעדע
 איינווענדונג און אַריבערגעהן צו דער טאַגעס-אַרדנונג; פונדעסט-
 וועגען וויל איך נאָך אַלץ אַנעמען, אז אַלס דזשענטעלמאַן וועט ער
 אויף אַ העפליכע אָנפראַגע אויך האָבען א העפליכען ענטפער.
 כ'האָב געפיהלט, אז מיין האַלטונג האָט קענטיג געמאַכט אַן איינ-

דרוק אויף איהם. ער האָט געשווינגען א וויילע און נערווען ארומ-געפויקט מיט די פינגער אויף'ן טיש, דערנאָך האָט ער מיד אָנגע-קוקט, אזוי ווי ער וואָלט געוואָלט מיט זיין בליק אריינדרינגען טיעף אין מיין זעלע, און געזאָגט:

„איהר זיינט געווען אַרויסגעבער פון א צייטונג אין לאַנדאָן, וועלכע ערשיינט נאָך אַלץ“.

איך האָב איהם באַשטעטיגט, אַז דאָס איז אמת, און אַזונד האָט זיך צווישען אונז ענטוויקעלט פּאָלגענדעם געשפרעך:

ע ר: אייער צייטונג פאַרפּאָלגט באַשטימטע פּאָליטישע ציע-לען.

א י ד: יא, אָבער אַט די ציעלען טרעפּען זיך ניט צוזאַמען מיט די אָנגענומענע פּאָליטישע באַגריפּען פון לאַנד.

ע ר: איהר באַגריפּט דאָך אָבער גאַנץ גוט, אַז אונטער די איצטיגע פאַרעלטענישען קאַנען מיר ניט האָבען קיין אינטערעס אויף וואָס פאַר עס איז אופן צו העלפּען פאַרשפּרייטען אייערע אידעען.

א י ד: ניט בלויז באַגרייף איך דאָס, נאָר איך האָב אין דער הינזיכט קיינמאָל דעם מינדסטען צווייפעל ניט געהאַט. פונדעסט-וועגען באַגרייף איך ניט, וואָס עס האָבען צו טאָן פּאָליטישע צווע-קען פון דער צייטונג, וועמעס רעדאַקטאָר איך בין געווען פאַר מיין אינטערנירונג, מיט מיינע באַזוכען, וועלכע זיינען דאָך גאַנץ פרי-וואַט און אויסערדעם ווערן זיי דאָך באַוואַכט פון איינעם פון אייערע אַפיצירען.

ע ר (אין א וויילע ארום): ווער זיינען די העררן, וועלכע ווי-לען אייך באַזוכען? איך מיין, צו וואָס פאַר אַ נאַציאָנאַליטעט גע-הערען זיי? זיינען זיי דייטשען אָדער ענגלענדער?

א י ד: דאָס מאַל ניט קיין דייטשען און ניט קיין ענגלענדער, נאָר רוסען.

ער האָט געשווינגען עטליכע מינוט, אזוי ווי ער וואָלט זיך ווע-גען עפעס מיטש געווען, דערנאָך האָט ער זיך געווענדט צו זיין סעק-

רעטער, מיט וועמען ער האָט שטילערהייט גערעדט א פאָר ווערטער. גלייך נאָכדעם האָט דער סעקרעטער גענומען דאָס וואָרט און מיך געפרעגט, צי מיינע פריינט זיינען ניהיליסטען. כ'האָב זיך ניט געקאָנט צוריקהאלטען פון א שמייכל צו טאָן, און איך האָב איהם געענטפערט: „ניט אין גאַנצען, אָדער יעדענפאַלס ניט ווי איהר פארשטעהט עס.“ — אַצונד האָט דער אַדיוטאַנט ווידער גענומען דאָס וואָרט: „זיינען זיי אַנאַרכיסטען?“ האָט ער מיך געפרעגט, און דערביי האָט ער מיך ווידעראַמאַל שאַרף אָנגעקוקט. — „אַנאַר-כיסטען יא,“ איז געווען מיין ענטפער. — „און דענקט איהר ווירק-ליך, אַז מיר האָבען דאָ אויף'ן שוף קיין אנדער זאַך ניט וואָס צו טאָן, נאָר אויפצונעמען אַנאַרכיסטען?“ האָט ער ווייטער געפרעגט, זיך געבענדיג דערביי די מיה אָנצונעמען א שטרענגע מינע. — „אָבער עס האַנדעלט זיך דאָך אין דעם דאָזיגען פאַל ניט וועגען דעם, צי מיינע פריינט זיינען אַנאַרכיסטען, נאָר צי מען וויל זיי צולאָזען אַלס געסט אָדער ניט,“ האָב איך רוחיג באַמערקט; „איבע-ריגענס גלויב איך ניט, אַז אימיצער דאָ אויף'ן שוף וועט אויף וואָס פאַר עס איז אופן ליידען הורד מיין באַזוך.“ — ער האָט ניט געענטפערט אויף מיינע ווערטער, נאָר ער האָט מיך בלויז גע-פרעגט: „און איהר אַליין זיינט, הייסט עס, אויך אַנאַרכיסט?“ — „דאָס בין איד,“ האָב איך געזאָגט, „אָבער איך דענק, אַז מיינע אויפפאַסונגען איבער דעם אַנאַרכיזם שטימען קוים מיט אייערע.“ — ער האָט זיך ווידער פאַרטראַכט אויף עטליכע מינוט און דערנאָך האָט ער מיך געבעטען צו וואַרטען אין פאָדער-צימער אויף זיין ענטשיידונג.

אין א האַלבער שטונדע ארום בין איך ווידער אריינגערופען גע-וואָרן צום אַדיוטאַנט, וועלכער האָט מיר אויף א פאַרמעלען און געשעפטסמעסיגען אופן מיטגעטיילט, אַז צוויי פון מיינע פריינט קאָנען מיך באַזוכען, אָבער דער דריטער מוז געשטריכען ווערן פון דער ליסטע. דעם אויסוואַהל האָט ער איבערגעלאָזט צו מיר אַליין. כ'האָב גלייך געפיהלט, אַז דאָס איז געווען א ריקצוגמאַנעווערע, און אַז ער האָט בלויז דערפאַר אויסגעמעקט איונעם פון מיינע פריינט,

כדי זיין ענטשיידונג זאל ניט אויסקומען ווי אַ קאָפיטולאַציע, ווי ער וואָלט זיך אונטערגעגעבען. ס'איז מיר אויך קלאָר געווען, אז אונטער די דאָזיגע אומשטענדען האָב איך פארלויפֿיג מעהר ניט גע'קאָנט דערגרייכען; איך האָב איהם דערום רוחיג געדאַנקט און פארלאָזען דעם ביוראָ. דער גאַנצער אינצידענט האָט מיר באַוווּזען דיטליך גענוג, אז די פּאָליטישע פּאָליציי האָט געמוזט געבען דער מיליטערי־פּאַרוואַלטונג אַ צימליך דעטאַלירטען באַריכט וועגען מיר. כ'האָב, אמת, געפיהלט אז די פּאַרשטעלונג וואָס דער אַרײַטאַנט האָט זיך פון דעם דאָזיגען באַריכט געמוזט מאַכען וועגען מיין פּער'זאָן, איז אביסעל צוטרייסעלט געוואָרן דורך זיין פּערזענליכער באַקאַנטשאַפט מיט מיר, אָבער זיין פּאַראַורטייל געגען מיר איז גע'וויס נאָך ניט געווען פּאַרלאָשען, און איך האָב זיך נאָך געמוזט ריכטען אויף מעהר ווי איין צרה אין דער צוקונפֿט.

עס זיינען געווען אַריבער דריי וואָכען, אז איך האָב ניט געהאַט קיין נאַכריכט פון דערהיים. זינט מיר האָבען פּאַרלאָזען די אַלימ'פּיאַ האָב איך מיין פּרוי געהאַט געזעהן בלויז איין מאַל פון דער ווייטענס אין יענעם שטורמדיגען טאַג, ווען זי האָט זיך אַרומגע'יאָנט אין דער קליינער לאַדקע אַרום אונזער שיף און האָט צולעצט געמוזט צוריקפּאַהרען קיין לאַנדאָן, גאַרנישט האָבענדיג אויפגעטאַן. אויך קיין בריעף האָב איך די גאַנצע צייט ניט דערהאַלטען, וואָרים ס'איז צוגעגאַנגען טרויעריג מיט אונזער קאַרעספּאַנדענץ. אַסך בריעף פּלעגען אין גאַנצען געהן פּאַרלאָרן, און די וואָס האָבען דער'גרייכט זייער ציעל, האָבען געמוזט האָבען דריי, פיער און פינף וואָכען, כדי צו צוקומען פון לאַנדאָן צו אונזער שיף. ווי אזוי דאס איז צוגעגאַנגען, האָט קיינער ניט געוואוסט, און אלע טענות און אלע קלאַגען זיינען געבליבען אָהן אַ שום ערפּאָלג. איך האָב דער'פּאַר קיין אַהנונג ניט געהאַט, ווי עס איז געגאַנגען מיין פּאַמיליע, וואָס מייע פריינט און קאַמעראַדען האָבען געמאַכט, צי אונזער צייטונג איז נאָך ערשינען אדער איז שוין פּיליכט פּאַר דער צייט אונטערדריקט געוואָרן פון דער רעגירונג. איך בין דערום געווען ניט וועניג דערפּרעהט, ווען מען האָט מיר פון דעם קאַמאַנדיר'ס

אָפּים אָנגעזאָגט, אַז אײך װעל קױגען א באַזוך. דעם נאַנצען פּאַר מיטאַג בין אײך געשטאַנען אױף'ן פּאַרדעק, נױט קוקענדיג אױף'ן קאַלמען װעטער, און מיט אומגעװילד אַרױבערגעקוקט צום ברעג פון װאַנען דאָס קלײנע שײפּעל מיט די באַזוכער האָט געמוזט קומען. ענדליך האָב אײך באַמערקט, װי די לאַרקע האָט זיך אָפּגעטשעפּעט פון דער לאַנדונג־בריק אין סױמענד און לאַנגזאַם צוגערודערט צו אונזער שיף. מילי האָט מיך שױן פון װײטען דערקענט און די גאַנצע צײט געװאונקען צו מיר מיט א װײס טאַשענטיכל. אַ גע־פּיהל פון פּרייד האָט מיך דורכגענומען, װען אײך האָב דערזעהן, װי זי קלעטערט לאַנגזאַם אַרױף דעם משױפּע'דיגען שיף־לײטער; כ'האָב זיך געפּיהלט װי נײַגעבאַרען.

אונזער באַגעגעניש איז פּאַרגעקומען אין'ס פּאַרערשטען קאַרי־דאָר בײ די טרעפּ, װאוּ מיר האָבען געקאַנט רײדען אײנער מיט'ן אנדערן אַ פּערטעל שעה צײט, אין דער געגענווארט פון אַן ענגלי־שען אָפּיציר און אַ סאַרדזשענט. אין דערהיים איז אַלץ געװען אין בעסטען צושטאַנד. מײן אײנטערנירונג האָט אַרױסגערופּען אַ שטאַרקע אױפּרעגונג אין לאַנדאַנער אײסט־ענז, און די קאַמעראַדען האָבען אָנגעװענדעט אַלע מיטלען אױסצװירקען מײן באַפּרייאונג. אַלע זײנען געװען פעסט אײבערצײגט, אַז מײן געפּאַנגענשאפּט װעט דױערן בלױז אַ קורצע צײט, אָבער אײך אַלײן האָב געװאוסט נאַנץ קלאָר בײ זײך, אַז אײך האָב גאַרנישט צו האָפען פאַר דער גאַנצער צײט װאָס די מלחמה װעט אָנהאַלטען, און אײך האָב זיך נױט אַרײַנגעלאָזט אין קײנע אַלױזעס.

די בעסטע נאַכריכט פאַר מיר איז געװען, אַז אונזער צײטונג איז ערשײנען װײטער װי געװען, און אַז די גענאַסען פון אײבעראַל האָבען געמאַן זײער בעסט, זי דורכצוטראַגען אין דער דאָזיגער שװערער צײט. מיט אַלע זײערע כוחות און מיט יענער טײפּפּער אײבערגעבענהײט, װאָס בלױז די אײנערליכע אײבערצײגונג ניט דעם מענשען, האָבען די בראַװע יונגען אין לאַנדאָן געאַרבייט, אום אױס־צופּילען דעם לײדיגען פּלאַץ, דעם מאַנגעל װאָס די באַװעגונג האָט ערלײטען דורך מײן אַרעסט. װען אײנער האָט געאַרבייט יאָהרען־

לאַנג אַהן אונטערברעכונג אין א באַוועגונג און איז אַהן אייגענער מיה געוואָרן אזוי צו זאָגען דער גייסטיגער מיטעלפונקט איהרער, דאָן ענטשטעהט זעהר לייכט די געפאָהר, אז דורך אַט דעם אָן און פאַר זיך גאַנץ נאַטירליכען פּראָצעס זאָלען ליידען די יונגערע קרעפֿט טען אין דער באַוועגונג, דערמיט וואָס זייער פּערזענליכע ענטוויקלונג פּאָר אַדער, בעסער געזאָגט, די פּראָקטישע ענטוויקלונג פון זייערע פּעהיגקייטען ווערן מעהר אַדער וועניגער באַשעדיגט. די גייסטיגע העכערקייט פון א מענשען ווערט אין אַזא פּאַל אָפּט אן אומגערינג דיגע שטערונג פאַר דער ענטוויקלונג פון די אַנדערע. מעהר ווי איינמאַל ווערט אַזא צושטאַנד די אורזאַך פון אומאנגענעמע רייז בונגען און שטרייטיגקייטען אין דער באַוועגונג, וועלכע ברענגען איהר קיין שום נוצען ניט. ניט אלע נאַטורען זיינען גלייך גע- שטימט, און א שנעל, אימפולסיוו וואָרט וואָס ווערט פון איינעם אַדער דעם אַנדערן פאַלש אויפגעפאַסט, פיהרט אָפּט צו גרויסע מיספאַרשטענדענישען, וועלכע פאַרביטערן אן עהרליכען מענשען אומזיסט דאָס לעבען און פאַר'נמאַס'ן איהם די אַרבייט.

איך האָב עס פּערזענליך אָפּט געפיהלט, און הגם אין אונזער ענגערן קרייז האָט שטענדיג געהערשט די בעסטע האַרמאָניע, איז עס פאַר מיר דאָך געווען א פריידענפולע באַפרידיגונג צו וויסען, אז די גענאַסען, וועלכע האָבען זיך גרופירט אַרום דעם „אַרבייטער פריינד“, האָבען אלזאָ דאָך געקריגען די געלעגענהייט צו קאָנען פול- שטענדיג אויספראווען זייערע פּעהיגקייטען. מעהר ווי איינער האָט איצט געקאָנט צייגען וואָס ער איז אימשטאַנד געווען צו טאָן. דער באַוועגונג גופא האָט דאָס בלוז געקאָנט ברענגען נוצען. דאָס וואָס אַזא עקספּערימענט איז אַצונד אויסגעפיהרט געוואָרן אויף די קאַסטען פון מיינ פּערזענליכער פרייהייט, איז פאַר מיר יעדענפאַלס ניט געווען באַזונדערס אנגענעם, אָבער די הויפטזאַך איז געווען, אז עס זאָל געלינגען.

די קורצע פּערטעל שעה איז פאַר אונז צו שנעל פאַרבייגעלאָפֿן פּען. מיר האָבען ביידע געפיהלט, אז מיר האָבען נאָך געהאַט אַסך זאַכען זיך צו זאָגען, אָבער אונזער צייט איז געווען פאַרביי, מיר

האָבען זיך געמוזט שיידען. איך האָב געקוקט אויף דאָס קליינע שיפעל, וואָס האָט צוריק געפיהרט מיין טרייע לעבענס-הבר'מע, ביז עס איז פאַרשוואונדען אין דער ווייטענס. א היבש ביסעל זאָרג איז מיר אַראָפּ פון האַרצען דורך אַט רעם ערשטען באַזוך, און איך האָב רוהיג אָפּגעוואַרט די ווייטערע געשעהענישען.

די קלאַסען-געגענוואַצען אויף'ן "ראַיאַל ערוואַרד" זיינען יעדען טאָג געוואָרן אַלץ דייטליכער און בולט'ער, און דאָס שענסטע נאָ-ציאָנאַלע געפיהל האָט שוין אפילו פאַר דעם בלינדסטען און נאַריש-סטען מענשען מעהר ניט געקאָנט פאַרבאָרגען די נאַקעמע ווירקליכ-קייט. די באַאָנען און זייערע גינסטלינגע פלעגען ביז אהער עסען זייערע מאָהלצייטען אין דעם גרויסען עסס-זאַל צוזאַמען מיט די איבעריגע געפאַנגענע. אָבער איין שענעם טאָג האָט מען די אזוי-גערופענע "בעסערע העררען" אָפּגעגעבען אַ באַזונדערן סאַלאָ, וואו-היין קיין געפאַנגענער האָט ביז דאָן ניט געקאָנט אַריינקומען. הערר פאָן נ. האָט געהאַלטען א ריהרענדע, וויינענדיגע אָפּשידס-רעדע און האָט ערקלערט די "העררען קאַמעראַדען", אַז די נייע איינ-אַרדנונג שטימט דורכאויס ניט מיט זיינע אייגענע אבזיכטען, אויך ניט מיט די אבזיכטען פון זיינע פריינט, נאָר אַז זי איז זיי אזוי צו זאָגען אַרויפגעצוואונגען געוואָרן פון דעם קאָמאַנדיר. ער האָט אַט די באַבע-מעשה ווידערהאַלט עטליכע מאָל מיט אַזאַ פאַרדעכ-טיגער אייגנדינגליכקייט, אַז יעדער וואָס האָט נאָר געהאַט א ברע-קעל פאַרשטאַנד אין קאָפּ, האָט לייכט געקאָנט זעהן אַז דאָס איז אויסגעטראַכט. אויסערדעם האָט דער עדעלער הערר פאַרשפראַכען, אַז ער און זיינע פריינט וועלען אויך ווייטער זיך אינטערעסירען מיט זייערע געפאַנגענע לאַנדסלייט און זאָרגען פאַר זייער וואויל-זיין. בלויז די פאָר אַרעמע טייוואָליים, וועלכע זיינען געווען אָנגע-שטעלט אַלס שטיוועלפּוצער און קאָוטע-רייניגער ביי די רייכע העררן, האָבען געפאַמטשט בראַוואָ; די איבעריגע געפאַנגענע האָבען געשוויגען.

אַזוי האָבען די שררות אַלזאַ זיך געקאָנט רוהיג איינאַרדנען באַ-זונדער אין זייער סאַלאָ. זיי האָבען דאָרט געצאָהלט זעקס און אַ

האַלב שילינג א טאָג פער מאָן און האָבען דערפאַר געקריגען בער סערע עסען און די נייטיגע באַדינונג. אויף דעם אופן זיינען זיי געווען אָפגעטיילט פון דעם געווענליכען פּראָסטען עולם, וואָס איז זיי, טראָץ זייער כלומר'שטען פּאַטריאַטיזם, געווען טיעף פאַרהאַסט. דאָס וואָלט אַלזאָ אָן און פאַר זיך קיין אומגליק ניט געווען, און פון די איבעריגע געפאַנגענע וואָלט געוויס קיינער קיין טרער ניט פאַר גאַסען נאָך די ערעלע העררן, ווען צוזאַמען מיט דער צושיידונג וואָלט אויך געקומען א סוף צו דער אומערטרעגליכער אפיקון'שאַפט, וואָס אָט די וואוילטעמער פון די אַרעמע האָבען אין פאַרלוף פון דער צייט זיך אָנגעאייגענט. אָבער אין דעם פרט איז אַלצדינג גע- בליבען כּיים אַלטען. די העררן האָבען איצט ווי פריהער געהאַט דעם פאַרטרויען פּו'ם קאָמאַנדיר און זיין פאַרטרעמער, און אזוי האָבען זיי געקאָנט טעראָריזירען זייערע אַרעמע לאַנדסלייט וויפיעל זיי האָבען נאָך געוואָלט.

עטליכע טעג נאָך דער דאָזיגער פּאַסירונג האָט מען צווישען די אַרעמערע געפאַנגענע פאַרטיילט די ערשטע פּאַך שטיקלעך וואורשט וואָס זיינען געקויפט געוואָרן פאַר די אזויגערופענע קאָיטע-געלדער. יעדער נויטבאַדערפטיגער האָט געקריגען צוויי שטיקער וואורשט, און די פרייד פון די אַרעמע טיוואָלים, וועלכע האָבען שוין פון לאַנג ניט געהאַט פאַרוכט אַזעלכע געשמאַקע מאַכלים, איז געווען גרויס. זעהר וועניג פון זיי האָבען באַגריפען, אַז מען האָט זיי באַשווינד- דעלט אויף אַ גאַנץ אומפאַרשעמטען אופן, און אַז אָט די צוויי שטיקלעך וואורשט זיינען אזוי צו זאָגען געווען דער פרייז פאַר זייער פאַרשאַכערטער מענשליכער זוירדע. אָבער דאָס סאַמע געדיכטע פון דער דאָזיגער וואוילטעטיגקייטס-קאָמעדיע איז באַלד נאַכגעקור- מען. שוין אויף מאָרגען אין דערפריה האָט דער קאָמאַנדיר אַרויס- געגעבען א נייעם באַפעהל, וואָס האָט פיעל פון מינע אַרעמע ליי- דענס-חברים גאַנץ איינפאַך געעפענט די אויגען. ביז דאָן האָבען אַלע געפאַנגענע געקאָנט באַנוצען די לאַנגע זייטען-גענג פון שיף פאַר זייער טעגליכען שפּאַציר. פון איצט אָן אָבער זיינען די באַ- וואוינער פּו'ם הינטערשטען טייל פון שיף אויסגעשלאָסען געוואָרן

פון דעם דאָזיגען רעכט און זיי האָבען געקאָנט אַרומשפּאַצירען בלויז אויף'ן הינטער־דעק. אָבער אזוי ווי דער הינטערשטער טייל פון שיה איז גראָד געווען זעהר געריכט באַפעלקערט, האָבען זיך די געפּאַנ־גענע קוים געקאָנט באַוועגען אויף'ן דעק, בעת ווען די באַראַנען און זייערע פּריינט האָבען אומגעשטערט געקאָנט אַרומשפּאַצירען אליין אויף די לאַנגע זייטען־גענג, אָהן דעם זיי זאָלען זיין געצוואַונגען חלילה צו קומען אין קערפּערליכער באַריהרונג מיט די פּראָלעטאַ־רישע עלעמענטען פון זייערע לאַנדסלייט. ווי עס האָט זיך באַלד נאָכדעם אַרויסגעשטעלט, האָבען די באַראַנען אַליין דירעקט געבע־טען דעם אַדיוטאַנט אַרויסצוגעבען דעם נייעם באַפעהל. די פּאָלגע פון אַט דער קלעגליכער האַנדלונג איז געווען אַן אַלגעמיינע פּאַר־ביטערונג צווישען די געפּאַנגענע געגען דער דאָזיגער פּריווילעגיר־טער קלייע, וועלכע האָט אויף אַזאַ שענדליכען אָפּן געטראָטען מיט די פּיס די מענשליכע רעכט פון זייערע אַרעמערע לאַנדסלייט. אַי־בעראַל האָט מען געקאָנט הערען פּראָטעסטען און קללות, הויך אויף'ן קול. אַיך האָב שוין געזעהן, ווי עס קומט אַ צייט, ווען אַט די באַ־רעכטיגטע עמפּערונג וועט מוזען אויפּפלאַקערן אין אַ ליכטיגען פּלאַט, און אַיך האָב זיך שוין איצט געפרעהט מיט דעם וואָס וועט דאָן פּאַרקומען.

דעם 8טען יאַנואַר איז פּאַרגעקומען אַ פּאַסירונג וואָס האָט פּאַר־אורזאכט אַ שטאַרקען גערודער ביי אונז אויף'ן שיה. מיר האָבען צוגעקראָגען נייע געפּאַנגענע. עטליכע הונדערט לייט, וואָס די מעהרסטע פון זיי זיינען זינט דעם אַנפּאַנג פון דער מלחמה געווען אינטערנירט אין גיבראַלטאַר, זיינען אַ פּאַר טעג פּאַר קריסטמאַס אָפּגעשיקט געוואָרן פון דאָרט קיין ענגלאַנד. אַ העלפט פון זיי איז געקומען צו אונז, די אנדערע העלפט איז געבראכט געוואָרן אויף דער „סאַקסאָניאַ. די ניי־אַנגעקומענע גרופּע איז געווען צוואַמענ־געשטעלט פון אַלע מעגליכע געזעלשאַפטס־קלאַסען, פון דעם אַריסט־טאָקראַט ביז צום איינפאַכען מאַטראָן; אבער עס האָט געהערשט צווישען זיי אַן אויסערגעווענליך שטאַרק ענטוויקעלט געפיהל פון צוואַמענזיין, ווי אַיך האָב עס ביז אַהער ניט געקאָנט באַמערקען

ניט אין דער אַלימפיא און ניט אויף דעם „ראַיאַל עדוואַרד“. די מעהרסטע זיינען געווען יונגע לייט, וועלכע האָבען געהאט געוואוינט אין אַרגענטינע, טשילי, בראַזיליע אָדער אין די פאַראייניגטע שטאַטן. ווען דער קריג האָט אויסגעבראָכען זיינען זיי פאַרכאַפט גע-וואָרן פון דערזעלבער אַלגעמיינער באַרוישונג, און יעדער פון זיי האָט אַלזאָ געזוכט אויף וואָס פאַר עס איז וועג צוריקצוקומען קיין דייטשלאַנד. כמעט אַלע האָבען זיך געהאַט אינגעוויגט אין דער האַפנונג, אַז זיי קאָנען גאַנץ רוהיג וואַגען צו פאַהרען אויף נייט ראַלע שיפּען צו וואָס פאַר עס איז איטאַליענישען האַפּען. די דייטשע קאַנסולאַטען אין נאַרד-און זיד-אַמעריקאַ האָבען זיי נאָך אונטערשטיצט אין דעם דאָזיגען גלויבען און זיי צוגעגעבען מוט צו מאַכען די רייזע. אבער ביי גיבראַלטאַר זיינען זיי כמעט אַלע גע-פאַנגען געוואָרן פון די ענגלענדער, און מען האָט זיי אריבערגע-פיהרט אין דער פעסטונג. בלויז גאַנץ וועניגע פון זיי האָבען גע-האַט דאָס צווייפעלהאַפטע גליק זיך אויסצודרעהען פון דער געפאַנגענשאַפט און צו דערגרייכען זייער ציעל.

אַזוי האָט זיך פאַרמירט אָט די פאַרשידענפאַרביגע געזעל-שאַפט, אין וועלכער דער פּראָלעטאַרישער עלעמענט, וואָס איז הויפּטזעכליך באַשטאַנען פון מאַטראָזען, איז געווען אַם שטאַרקסטען פאַרטראַטען. צווישען די גיבראַלטאַר-לייט האָבען זיך געפונען אַ היבש ביסעל דרייטע, געוואַגטע נאַטורען, וועלכע האָבען דער-חברותא געגעבען איהר באזונדערן שטעמפעל. אָט די מענשען זיי-נען דורכאויס ניט געווען אַזוי פאַסיוו ווי די גרויסע מעהרצאָהל פון מיינע ליידענס-חברים אין דער אַלימפיא און אויף'ן „ראַיאַל עד-וואַרד“. מחמת דעם האָבען זיך צווישען זיי אויך ניט געקאָנט ענטוויקלען אָט די עקעלהאַפטע קלאַסען-קאָנטראַסטען, ווי עס איז געווען דער פאַל דאָ ביי אונז אויף'ן שיף. אויסערדעם האָבען די ענגלישע מיליטערי-בעאַמטע אין גיבראַלטאַר געהאַט זעהר פיעל איינזעהן מיט די געפאַנגענע און זיי מענשליך באַהאַנדעלט, אַזוי אַז עס האָט ביי די ניי-אַנגעקומענע עקזיסטירט אַ פיעל זעלבסט-שטענדיגערער און זוידערשטאַנדס-פּעהיגערער גייסט, ווי מען האָט

איהם געקאנט געפינען ביי דער גרויסער מעהרהייט פון די ארעמע מענשען, וועלכע זיינען דא אין ענגלאנד געפאנגען געווארן באַלד ווי די מלחמה האָט זיך אָנגעפאָנגען. די מייסטע פון די לעצטע האָר בען זינט יאָהרען לאַנג געלעבט אין ענגלאַנד און זיינען דורך זייער רע פאַמיליעס און דורך זייערע פערזענליכע אינטערעסען געווען ענג פאַרבונדען מיט זייער נייער היימאָט. דער קריג האָט זיי געמאַרפּען ווי א דונער פון לויטערן הימעל, און אזוי ווי פאר די מעהרסטע פון זיי איז כמעט אלעס געשטאַנען אין קאָן, האָבען זיי זיך געפיהלט געבונדען און די זאָרג פאַר זייערע פאַמיליעס, וואָס זיי האָבען איר בערגעלאָזט דרויסען, האָט זיי געמאַכט שרעקעדיג און געהאַרבאָט. פאַר די גיבראַלטאַר־לייט האָבען אזעלכע אויסרעכנונגען ניט עקזיס־טירט. די מעהרסטע פון זיי האָבען קיינמאָל פריהער ענגלאַנד ניט געהאַט געזעהן; זיי האָבען ניט געהאַט ניט קיין פאַמיליעס און ניט וועלכע ס'איז אינטערעסען אין'ם דאָזיגען לאַנד, דערפאַר איז אויך זייער האַלטונג אנטקעגען די ענגלישע מיליטער־בעאַמטע גע־ווען אסך העז'דיגער און אַרויספאַדערענדיגער. די לעצטע האָבען ביז אהער איבערהויפּט געקענט די דייטשע ציוויל־געפאַנגענע בלויז פון איין זייט, און אזוי ווי אלעס איז געגאַנגען כשורה און זייערע באַפעהלען זיינען אַנגענומען געווארן פאַר ליעב און גוט, האָט זיך ביי די ענגלישע מיליטער־בעאַמטע, אין וועמעס הענט מיר זיינען אָנפאַרטרויט געוואָרן, אויסגעאַרבייט א געדאַנק, אז עס וואַלט נאָר אַנדערש ניט געקאָנט זיין.

נו, זיינען פּלוצלינג ערשינען אָט די לייט פון גיבראַלטאַר, וועל־כע זיינען געווען גאָר פון א גאַנץ אַנדער סאָרט, און האָבען גלייך ביי זייער אָנקומען א טרייסעל געטאָן אָט די גאַנצע שען איינגע־שטעלטע אָרדנונג. ס'האָט דערום איינגעטראָטען א שטאַרקע אויפ־דעגונג צווישען די געפאַנגענע, וואָרים יעדער איינער האָט אינס־טינקטיוו געפיהלט, אז עס האָט גאָר אין גיכען געמוזט קומען צו אַ צוזאַמענשטויס.

די גיבראַלטאַר־לייט זיינען נאַטירליך געווען פאַטריאַטיש ביז'ן ביין, אָבער זיי האָבען זיך ניט באַנוגענט דערמיט אליין, נאָר זיי

האָבען געפאָדערט, אז אַלע אנדערע זאָלען זיין פונקט ווי זיי. גע-
וויס זיינען צווישען זיי געווען א היבש ביסעל פארנינפטיגע און
רוהיגע מענער, וועלכע זיינען אויך געווען גרייט צו טאָלערירען
אנדערע אנויכטען ווי זייערע; אבער די מערהייט פון זיי איז
געווען זעהר געוואַלטזאָם געשטימט און צו יעדער צייט גרייט
ארויפצוצווינגען זייערע פערזענליכע מיינונגען דורך דירעקטע דראָ-
הונגען און — ווען נייטיג — אויך דורך „שלאַגענדע ארגומענטען“.
כמעט אלע האָבען זיי געטראָגען שוואַרץ־ווייס־דריטע צייכענס אין
לאַפּעל און געשימפט אויף די ענגלענדער וויפיעל ס'איז נאָר אין
זיי אריין. דאָס באַנוצען זיך מיט דער ענגלישער שפראַך איז ביי
די גיבראַלטאַר־לייט געווען שטרענג פאַרבאָטען, און טאָמער האָט
מען אין זייער גענעטוואַרט אויסגערעדט א וואָרט ענגליש, האָבען זיך
פון אַלע זייטען געהערט געשרייען: דייטש ריידען! דייטש ריי-
דען!

איד האָב זיך שטאַרק אמוזירט מיט אַט דער אויפפיהרונג. הגם
דער נאַרישער הוראַפּאַטריאַטיזם פון אַט די מענשען האָט אויף
מיר קיין שום איינדרוק ניט געקאָנט מאַכען, איז מיר אָבער זייער
העזה'דיגע האַלטונג און זייער אַקטיוו געפיהל פון ווידערשטאַנד גע-
ווען אַסך סימפּאַטישער, איידער די אומערטרעגליכע, כמעט אומ-
באַגרייפליכע געדולד, מיט וועלכער אַזויפיעל פון מיינע געפאַנגענע
לאַנדסלייט האָבען אַריבערגעטראָגען די שרעקליכסטע ברוטאַליטע-
טען און ערנידעריגונגען.

עטליכע טעג נאָך'ן אַנקומען פון די גיבראַלטאַר־לייט האָט מיר
קאַרל פאַרנעשטעלט איינעם פון די ניי־אַנגעקומענע. ס'איז געווען
א געבוירענער האַמבורגער, אַ יונגערמאַן פון 28 יאָהר מיט א דריי־
טען בליק, אבער ווייטער מיט דורכאויס סימפּאַטישע געזיכט־צוגען.
ער האָט מיר אויף א פראַסטען אופן דערצעהלט זיין געשיכטע, און
הגם זי האָט געקלונגען וואונדערליך גענוג, האָט ער זי אבער דער-
צעהלט מיט אַזאַ לעבעדיגקייט, אַז מען האָט איהם געמוזט גלויבען.
איידער די מלחמה האָט אויסעבראָכען, איז דער יונגערמאַן געווען
באַשעפּטיגט אַלס דעקאָראַציע־מאַלער אין בוענאָס איירעס. אַזוי
גיך ווי עס איז איהם אַנגעקומען די ערשטע ידיעה וועגען די געשע-

הענישען אין אייראָפּא, האָט ער גלייך אויפגעגעבען זיין שמעלע, כדי זיך אומקערען צוריק קיין דייטשלאַנד. אזוי ווי ער האָט ניט געהאַט גענוג געלד צו דעקען די ריזע־קאָסטען, האָט ער זיך געטרייסט מיט'ן געדאַנק, אז דער דייטשער קאָנסול וועט איהם זיכער פאַרשאַפּען אַ שיפּס־קאַרטע. אָבער אָט די האַפּנונג איז אין גאַנצען צוקלאַפט געוואָרן וואָרים אין דייטשען קאָנסולאַט האָט מען איהם קורץ און שאַרף ערקלערט, אז מען קאָן פאַר איהם גאַרנישט טאָן. נו, האָט ער געמאַכט די אויסערגעווענליכסטע און ריזיקאלישסטע פאַרזוכען זיך צו פאַר'גאַנגענען ערגעצוואו אויף אַ שיף וואָס איז געפּאָהרען קיין אייראָפּא. זעקס מאָל האָט ער געפרוּווט און יעדעס מאָל אומזיסט, אָהן ערפּאָלג, ביז עס איז איהם ענדליך דאָך געלונגען זיך אריינצושמוגלען אַלס בלינדער פאַסאזשיר אויף אַן אַיִטאַליענישען דאַמפּער, וואָס איז געפּאָהרען נאָך גענואַ. ניט ווייט פון גיבראַלטאַר האָט אויך איהם, ווי אסך אנדערע, געטראָפּען זיין שיקסאַל. ער איז אריינגעפאלען צו די ענגלענדער אין די הענט, ווען ער האָט גערעדט וועגען דעם ווי אזוי ער איז גענומען געוואָרן אַלס געפאַנגענער, איז פשוט געווען אַ מיטלייך צו קוקען אויף איהם. זיין געזיכט איז פאַרפינסטערט געוואָרן, און אין זיינע אויגן גען האָט זיך אָפּגעשפיגעלט אַ פאַרצווייפעלטע הילפלאָזיקייט. מען האָט געקאָנט לייכט זעהן אויף איהם, אז זיין טרויער איז געווען טיעף און ערנסט. אָט דער יונגער געוואַנטער מענש איז געווען די לעבעדיגע פאַרקערפּערונג פון דעם נייעם עלעמענט וואָס איז איצט אַנגעקומען אויף'ן „ראַיאַל ערוואַרד“. מען האָט ניט געדאַרפט זיין קיין נביא אין דעם דאָזיגען צישטאַנד צו קאָנען פאַראויסזעהן די שענסטע קאָמפּליקאַציעס, וועלכע האָבען געמוזט קומען וואָס שנעלער, ווייל דער אַדיוטאַנט איז זינט דעם אָנקומען פון די גיבראַל־טאַלי־חברה פשוט אַרויס פון די כלים, און ס'האָט איבערהויפּט אויסגעזעהן, אז ער הויבט ניט אָן באַגרייפּען די נייע לאַגע.

דאָס וואָס מיר האָבען אַלע מיט אַזאַ זיכערקייט ערוואַרט, איז אויך גאָר באַלד געקומען. און אָט ווי אזוי עס איז געשעהן: דער אַדיוטאַנט האָט פשוט געהאַט אַ קראַנקהאַפטע שנאה געגען אלע

דייטשע פאטריאָטישע ליעדער. דאָס „דייטשלאַנד, דייטשלאַנד איבער אלעס“ איז פאר איהם געווען א גרויל, און די „וואכט אַם רהיין“ האָט איהם איינפאך געקאָנט משוגע מאַכען. אָט די קינד־דערשע אַנטיפאטיע איז פאר מיר געווען אזא וואונדער, ווייל זאָגאר איז דער אַלימפיא האָט זיך קיינער ניט געמאכט קיין צימעס פון אזעלכע ליעדער. אויך אין די מייסטע איבעריגע קעמפס האָט די ענגלישע מיליטער־פארוואַלטונג אין דעם פרט ניט געלייגט די געדפאָנגענע קיין שטיינער אין וועג. אין יאָרק, צום ביישפּיעל, פלעגט דער קאָמאנדיר זאָגאר דירעקט בעמען די געפאָנגענע צו זינגען פאר איהם אזא אַדער אַן אַנדער פאטריאָטיש ליעד, און די געפאָנגענע פלעגען גערן דערפילען זיין וואונש.

ווען די גיבראַלטאַר־לייט האָבען זיך דערוואוסט, אז דאָס זינגען פון פאטריאָטישע ליעדער איז שטרענג פאַרבאָטען אויף'ן „ראַיאַל עדוואַרד“, איז דאָס נאַטירליך פאר זיי געווען ווי געוואונשען. כ'האָב געפיהלט, אז עפעס איז געלעגען אין דער לופט, און איך האָב זיך שוין אין פאָרויס געפרעהט מיט דער איבעראַשונג וואָס האָט געדאַרפט קומען. זי האָט אויך לאַנג ניט געלאָזט וואַרטען אויף זיך. איין אָווענט האָבען זיך אַלע גיבראַלטאַר־לייט פאַרוואַמעלט אין דעם גרויסען עסס־זאַל און פלוצלינג הויך אויף'ן קול אָנגעהויבן בען זינגען די „וואכט אַם רהיין“. דער ערשטער פּערז פון דעם פאַרבאָטענעם ליעד איז נאָר וואָס געווען געענדיגט און דער קלאַנג איז נאָך ניט געווען אין גאַנצען אָפגעשטאָרבען, ווען דער צענזאָר איז אריינגעלאָפּען אין זאַל, טויט־בלייך פאר שרעק, און האָט געגעדן אַ באַפּעהל מען זאָל אויפהערען זינגען. אָבער קיינער האָט זיך ניט אומגעקוקט אויף איהם, און דער געזאַנג איז זיך רוהיג אָנגעדגאַנגען ווייטער. מיט אַ פאַרצווייפּעלטער מיענע האָט ער פאַרלאָרן זען דעם זאַל, כּדי צו מעלדען דעם אַדיוואַנט וועגען דער מורא־דיגער פאַסירונג. דער דאָזיגער האָט גלייך צוזאַמענגערופּען אַן אַפּטיילונג סאַלדאַטען און דאָס געזיכט רויט ווי פּיער איז ער פלוצ־לונג ערשינען אין זאַל, אָן שפּיץ פון זיינע געטרייע דיענער. די גיבראַלטאַר־לייט האָבען גראָד געהאַט אנגעפאָנגען אַ נייעם פּערז

און געזונגען אזוי הויך, אז די שויבען האָבען געקלונגען. דער אדיר-טאָנט האָט וואָרנענדיג אויסגעשטרעקט ביידע הענט אין דער לופט-טען און מיט אַלע זיינע כוחות אריינגעשריען עטליכע ווערטער אין'ם מזמעל. אָבער קיינער האָט איהם ניט געהערט, זיין שטימע איז פאַרשלונגען געוואָרן. ער איז פאַר די מענשען געווען ניט מעהר ווי לופט. זיין אָנוועזענהייט האָט זיי ניט אָנגעהויבען שמערען, איז געגענטייל, זי האָט בלויז פאַרשטאַרקט זייער באַגייסטערונג און געמאַכט זייער ווידערשטאַנד נאָך אויסדרוקספולער.

ערשט דאָן ווען די לעצטע זילבע פּוּן'ס ליעד איז געווען אויס-געזונגען, איז געוואָרן רוהיג אין זאָל. דער אַדירטאָנט האָט אין אַנפאַנג ניט געקאָנט געפינען קיין ווערטער, אזוי שטאַרק איבער-וועלטניג האָט איהם די אינערליכע אויפרעגונג. ער האָט געוויס געפיהלט, אז ער האָט דאָ ביי דער גאַנצער געשיכטע געשפּיעלט אַ קאָמישע ראָלע, און אזוי ווי ער איז בטבע געווען גאָה'דיג און, ווי דער שטייגער איז פון אַלע בעל-גאָה'ס, זעהר שטאַלץ מיט זיין שטעלע, האָט די דעמאָנסטראַטיווע גרינגשאַצונג פון זיין אוי-טאָרימעט געמוזט זיין פאַר איהם אַ גרויזאמער קלאַפּ. און דאָך וואָלט ער זיך געקאָנט לייכט איינשפּאַרען די גאַנצע סצענע, ווען ער וואָלט נאָר געווען אַביסעלע טאַקטישער.

ווען ער איז ווידער טיילווייז געקומען צו זיך, האָט ער ניט געהאַט קיין בעסערס וואָס צו מאַן, נאָר אַרויסצופלאַצען מיט וויל-דע סטראַשונקעס, דורך וועלכע די גאַנצע לאַגע איז בלויז נאָך קאָ-מישער געוואָרן. ס'איז פשוט געווען אַ רחמנות צו מוקען אויף דעם דאָזיגען מאַן און צו הערען, ווי ער האָט אין אַהנמעכטיגען צאָרן ערקלערט, אז אויב די היינטיגע פּאַסירונג וועט זיך נאָך אַמאָל ווי-דערהאַלען, וועט ער געבען אַ סיגנאַל צו איינעם פון די טאַרפּעדאָ-שיפלעך וואָס זיינען געלעגען פאַראַנקערט ניט ווייט פון אונז, צו שיסען גלייך אין אונזער שיף.

איך בין די גאַנצע צייט געזעסען אין אַ ווינקעל, פון וואַסען איך האָב באַקוועם געקאָנט באַטראַכטען אַלץ וואָס איז פאַרגעקומען, און איך מוז זיך מודה זיין, אז איך האָב זיך שטילערהייט ווי אַ

גנב געפרעהט צו זעהן אָט דעם זייל פון דער מיליטערישער דיס-
ציפלין אין אזא הילפלאזער און אויסערגעווענליך קאמישער לאגע.
ס'איז געווען דאָס ערשטע מאָל אין מיין לעבען וואָס דאָס נאַרישע
ליעד מיט זיין געשמאַקלאָזען טעאַטראַלען פאַטאָס האָט מיר ווירק-
ליך פאַרשאַפט פאַרגניגען. דאָ האָט מען אַ פאַרטרעטער פון'ס
מיליטאַריזם געגעבען, אמת א שטרענגע, אָבער אַ כשר פאַרדינטע
לעקציע, און אין דעם איז דאָך אייגענטליך געלעגען די גאַנצע באַ-
דייטונג פון דעם קאָמישען אינצידענט.

קאפיטעל 6.

די רויך-קאיומע און איהרע געסט

דימשע יונקערס און ענגלישע מיליטער-פארוואלטונג — די קאמיסיע פון רויםען קרויץ — ווי אזוי דער פישער אויגוסט איז גענומען געווארן געפאנגען — קאנראד — די צוויי לצים און זייערע שפאטען — אן אפפער פון זיין שרעקעדיגקייט — צוויי גיבראל-טאר-לויט פאראורטיילט — קארל'שויק אלס רעמענדער מלאך.

ווען מען זאל אין יענער מורא'דיער צייט זיך האבען צוגעהערט צו די ענגלישע צייטונגען, דאן וואלט מען ווירקליך געקאנט גלויבען, אז עס איז אויף גאט'ס ווייטער ערד ניט געווען קיין שום קלאס וואס וואלט זיך געקאנט פארמעסטען מיט די פריישישע יונקערס אין מאראלישער געזונקענהייט און פארברעכערישער נידערטרעכ-טיגקייט. די יונקערס האבען דעם קריג שוין פון לאנג אן צוגע-גרייט, די יונקערס האבען באהערשט דעם קייזער, וועלכער איז גע-ווען בלויז א שפילצייג ביי זיי אין די הענט, די יונקערס זיינען פון לאנג אן געווען א שטענדיגע געפאהר פאר דעם פרידען פון אייראָפּא, די יונקערס זיינען געווען די אייגענטליכע מאכער און פאראורזאכער פון דער גרויסער פעלקער-מלחמה. די ענגלישע פרע-סע האט באהאנדעלט דעם דאָזיגען ענין אין אומצעהליגע וואַריאַ-ציעס, וואָס זייער אינהאלט איז מייסטענטיילס ניט געווען באַלעם-טיגט פון קיין שום היסטאָרישע קענטענישען.

דאָס פריישישע יונקערטום איז אַהן צווייפעל געווען און איז אויך היינט נאָך איינע פון די שטאַרקסטע פעסטונגען פון יעדער

רעאקציע, דייטשלאַנד'ס גרויסער קאַשמאַר און א שטענדיג הינ-
דערניש פאַר יעדער פרייהייטליכער ענטוויקלונג פון'ם דייטשען
פּאָלק. אָבער צי איז די דירעקטע שולד פאַר דעם אויסברוך פון
דער מלחמה געפאלען אויסשליסליך אויף דעם יונקער-קלאַס, —
איבער דעם האָט מען אין יענער צייט איבערהויפט נאָך ניט גע-
קאַנט אַרויסגעבען קיין ענדגילטיגע ענטשיידונג און איבער דעם
לאַזט זיך נאָך היינט אויך ניט זאָגען קיין שום באַשטימטעם;
וואָרים אזוי לאַנג ווי די געהיים-אַרכיווען פון אַלע רעזירונגען, וואָס
האַבען זיך באַטייליגט אין דער מלחמה, קאָנען באַהאַלטען זייערע
סודות, וועלען זיך די פעלקער, פאַרשטעהט זיך, קיינמאָל ניט קאָ-
נען מאַכען קיין שום קלאָרען באַגריף איבער די דירעקטע איינצעל-
הייטען, וועלכע זיינען געשעהן פאַר דער קאטאַסטראָפּע. באַגרייפּען
האַט מען געקאַנט און קאָן מען בלויז די אלגעמיינע אורזאכען פון
דער שרעקליכער דראַמאַ. וואָרים אויך די דאָזיגע מלחמה איז, ניט
קוקענדיג אויף דער גאַנצער אידעאָלאָגישער שעה-פאַרבערריי, סוף כל
סוף ניט געווען קיין אַנדער זאַך ווי א גינאַנטישער. קאַמף פאַר
פשוטע עקאָנאָמישע אינטערעסען, א געוואַלטיגע ראַנגלעריי פאַר
דער באַהערשונג פון די מערק און קודם כל אן אויספרוואו פון
כוחות צווישען די קאַפיטאַליסטישע אינטערעסען-גרופּעס פון ענג-
לאַנד און דייטשלאַנד. אַז די פאַרטרעטער פון דעם פרייסישען
יונקערטום אינאיינעם מיט דער דייטשער וואַפּען-אינדוסטריע האָ-
בען שטאַרק בייגעטראָגען דערצו אַרויפצוויינגען דאָס אומגעהייערע
אומגליק, איז ביי מיר שוין דאַמאָלס גאָר קיין פראַגע ניט געווען,
אָבער אַז די פאַרטרעטער פון'ם ענגלישען קאַפיטאַליזם און די
דזשינאַס בכלל האָבען ניט געטראָגען קיין קלענערע שולד, איז מיר
אויך קלאָר געווען. דער ענגלישער דזשינאַ איז געשטאַנען אויף
דערעלביגער גייסטיגער מדרגה ווי אונזערע דייטשע באַריהמער און
שווערר-העלדען, נאָר ער איז ניט געווען אזוי אידעאָטיש און גייס-
טיג באַשרענקט ווי די דאָזיגע. איבעריגענס איז דער געשריי
פון די דזשינאַס און די אַלדרייטשען געווען בלויז דער אויסדרוק
פון די טיעפע עקאָנאָמישע געגענזאַצען צווישען ענגלאַנד און דייטש-

לאַנד, וועלכע האָבען זיך אין פארלויר פון דער צייט אלץ מעהר און מעהר געהאט פארשארפט. אויב דער דייטשער קאפיטאלזום האָט געהאט דאָס באַשטימטע באַדערהעניש זיך צו פארשאַפּען נייע מערק, באַזונדערס אַריינצודרינגען אין מזרח און ווי ווייט מעגליך צו פארשאַפּען דעם ענגלישען האַנדעל, האָט דער ענגלישער קאפיטאַל־ליזם געהאַט אַ לעבענס־אינטערעס אום יעדען פרייז איינצוצאָהמען די ענטוויקלונג פון'ם דייטשען האַנדעל און באַזונדערס פון דעם פאררעכטיגען דראַנג פון דער דייטשער בורזשואַזיע נאָך'ן מזרח. די אייגענטליכע אורזאַך פון דער מלחמה איז אַלזאָ געלעגען אין דעם היינטיגען סיסטעם, און די פראַגע, ווער עס האָט געגעבען דעם דירעקטען גרונד פאר דעם אויסברוך פון דער שוידערליכער קאָטאָסטראָפּע איז, אמת, ניט געווען אָהן אַ באַדייטונג, אבער דאָך בלויז פון קלענערער וויכטיגקייט. דאָס וואָס די מיליאָנען פון דיס־ציפּלינירטע שקלאַווען, וועלכע מען האָט איצט געפיהרט צו דער שחיטה, האָבען עס ניט געקאָנט זעהן, — דאָס איז דאָך געווען די מורא־דיגע טראַגעדיע פון זייער גרויזאמען שיקאַל.

ווען די ענגלישע פרעסע האָט פאַרוזכט אַרויפצואַוואַרפּען אויף דייטשלאַנד די גאַנצע פאַראַנטוואָרטליכקייט פאַר דעם אויסברוך פון דער מלחמה, איז דאָס אַלזאָ געווען אַ זעלבסטפאַרשטענדליכע זאַך; האָט מען דאָך אין דייטשלאַנד אָנגענומען דיזעלכע טאַקטיק. ס'איז געווען דאָסזעלבע אור־אַלטע שפּיעל וואָס האָט זיך זינט אומדענקליכע צייטען שטענדיג ווידערהאַלט אין דער געשיכטע. איז אין ענגלאַנד ענדעקט געוואָרן דער „הונען־כאַראַקטער“ פון די דייטשען, האָט מען אין דייטשלאַנד געזונגען „גאָט שטראַף ענג־לאַנד“ מען איז זיך אין דעם פּרט גאַרנישט שולדיג געבליבען איינס דאָס אַנדערע. איך האָב אַלזאָ גאַנץ לייכט געקאָנט פאַרשטעהן, ווען די ענגלישע פרעסע האָט ניט געהאַט קיין שום גוט וואָרט פאַר די דייטשע יונקערס. אינטערעסאַנט איז געווען פאַר מיר דער פאַקט וואָס אויך אין דער הינזיכט איז די יויך ניט אזוי הייס געגעסען געוואָרן, ווי מען האָט זי דערלאַנגט. אין די צייטונגען איז דער יונקער, אמת, ערשיגען אַלס דער טיפּישער פאַרטרעטער פון דעם

דייטשען הונענמום, וועמעס אויסראָטונג עס איז כלומר'שט געווען אומבאדינגט נייטיג אין די אינטערעסען פון א „העכערער קולטור“. אָבער אין זיין אייגענשאפט אלס קריגס־געפאָנגענער האָט מען איהם באַהאַנדעלט מיט אזא צאַרטער איינזעהעניש, אַז ער האָט אסך וועניגער געפיהלט דעם יאָך פון דער געפאָנגענשאפט ווי די גרויסע מעהרהייט פון מינע ליידענס־חברים. וועניגסטענס איז דאָס געווען דער פאַל אויפ'ן „ראַיאַל עדוואַרד“.

די גאַנצע שטרענגקייט פון'ם מיליטערישען סיסטעם האָט געד טראָפּען בלויז אונז. אָבער אונזערע באַראָנען אויפ'ן שיף זיינען געווען געשיצט געגען אַלצדינג. זיי זיינען ניט נאָר געווען פּרוּווי־לענירט דערמיט וואָס דער קאָמאַנדיר און זיין פּאַרטערטער האָבען זיך צוגעהערט צו זיי, ווען עס האָט זיך געהאַנדעלט וועגען דעם דורכצופיהרען געוויסע נייעסען אין דער אינערליכער פּאַרוואַלטונג, זאָבען וואָס פּלענען זייערע אַרעמערע לאַנדסלייט געווענליך פאַרשאַפּען די אומאַנגענעמסטע געפיהלען, נאָר זיי האָבען אויך גענאָר סען א גאַנצע רייה פון באַזונדערע פּרוּוילעגיעס, פון וועלכע די איבעריגע געפאָנגענע האָבען אפילו ניט געטאַרט הלום'ן. אָבער פאַר אַט די פּרוּוילעגיעס האָבען זיי איינפאַך געהאַט צו פאַרראַנקען זייער פּריציפּיער אָפּשטאַמונג און טיילווייז פּילייכט אויך זייער געלד. אַזוי איז, צום ביישפּיעל, געווען שטרענג פאַרבאָטען פאַר די געפאָנגענע צו געניסען וועלכע ס'איז שטאַרקע געטראַנקען. אָבער דאָס האָט אבסאָלוט ניט געשטערט די באַראָנען און זייערע פּריינט צו קריגען אַזויפּיעל פאַרבאָטענע משקה וויפּיעל זייער האַרץ האָט גענלֹסט. איך דערמאָן זיך נאָך, ווי איינער פון אַט די הערן האָט דעם ערשטען טאָג קריסטמאַס צו מיטאַנצייט געמאַכט א שפּאַציר איבער'ן גרויסען עססזאַל און ארויסגעוויזען די מיט־געפאָנגענע זיין לייזעליגקייט. דורך א צופּעליגער באַמערקונג האָט ער זיך אריינגעלאָזט אין א שמועס מיט קאַרל'ן, וועלכער איז געזעסען נע־בען מיר, און צווישען אַנדערעס האָט ער איהם דערצעהלט, אַז ער האָט נאָר וואָס געהאַט אויסגעטרונקען א פּלאַש שאַמפּאַניער. דער־ביי האָט ער גערעדט אַזוי הויך, אַז יעדער איינער האָט געקאָנט

הערען זיינע ווערטער. וואָס פאַר אַ שוטה! האָב איך זיך גע-
טראכט. זיך צו באַדיהמען מיט אַזא אומפארשעמטער זעלבסט-
באפרידיגונג פאַר אַט די אלע אַרעמע מענשען, וועלכע וואָלטען זיך
נערן צופרידענגעשטעלט מיט אַ גלעזעלע ביער!

אַבער דאָס איז געווען בלויז אַ קלייניגקייט אין פאַרגלייך מיט
די אַנדערע פּריווילעגיעס, וועלכע אַט די העררן האָבען גענאָסען.
אזוי פֿלעגען זיי, צום ביישפּיעל, צוויי דריי מאָל אין דער וואָך
אַרפֿאַנעהן פאַר עטליכע שטונדען אויף דער יכשה, אַ חסד, צו וועל-
כען קיין אַנדער געפאַנגענער האָט ניט זוכה געווען. זיי האָבען
צו יעדער צייט געקאָנט אויפנעמען באַזוכען און האָבען געהאַט די
מעגליכקייט צו פאַרברענגען מיט זייערע געסט דריי און פיער שעה
צייט. דערביי זיינען זיי ניט געווען געצוואונגען צו זיצען אין
פּראָנט, ביי די טרעפּ, און זיך וואַרפען אין די אויגען יעדען פאַר-
בייגעהער, נאָר זיי האָבען געקאָנט אויפנעמען זייערע געסט אין
זייערע אויגענע קאיוטעס אָדער אין דער קאיוטע פון אַן אָפיציר.
וויפּיעל נוצלאָזע שוועריגקייטען האָט מען געמוזט איבערקר
מען, ביז אַ געווענליכער געפאַנגענער האָט געקאָנט אויפנעמען דעם
באָזך פון זיין פּרוי אָדער פון וואָס פאַר עס איז קרוב זיינעם. און
ווען אלע פאַרמאָלטעמען זיינען שוין גליקליך דורכגעמאכט געוואָרן,
האַט ער פאַר זיין באָזך געהאַט צוואַנציג מינוט, ניט מעהר ווי
צוואַנציג מינוט אין אַ גאַנצען מאָנאַט. דער געשפרעך פּונ'ם גע-
פאַנגענעם מיט זיינע קרובים האָט געמוזט פאַרקומען אין געגענ-
וואַרט פון אַן אָפיציר און אַ סאַרדזשענט, אי דאָס אין קאָרידאָר
ביי די טרעפּ, וואו אַ סאָלדאַט, באַזוואַפענט ביז די צייהנער, האָט
געהאַלטען אין איין אַרומגעהן הין און צוריק. דאָס וואָס די באָז-
כען האָבען גראָד געמוזט פאַרקומען אין דעם דאָזיגען אָרט, איז
געווען אַ ברוטאַלע אומאיינזעהעניש, פאַר וועלכער ס'האַט דורכ-
אויס ניט געקאָנט זיין קיין שום ענטשולדיגונג. פיעלע נאַרישע און
חוצפּה'דיגע חברה'לייט — און אזעלכע זיינען צווישען אונז געווען
אַ גאַנצע מאַסע — פֿלעגען זיך יעדעס מאָל מאַכען אַ באַזונדערן
פאַרגיגען דערפון דורכצוגעהן זעקס ביז צעהן מאָל דעם טרעפּען-

קאַריקאַר אין דער צייט פון די באַזוכען און אין שמוציגע ווערטער זיך צונויפריידען מיט זייערע פריינט אויף'ן פאַרדעק. און עס זיינען געווען גראַד די אזויגערופענע „בעסערע העררן“, די פאַרטרעטער פון יענעם עקעלאָפּטען בילדונגס־געזינדעל וואָס זיינען מיר אימער געווען דערווידער, וועלכע פלעגען מיט אַ באַזונדערער פרייד פראַקטיצירען דעם דאָזיגען טיערן ספּאַרט. פאַר אַ פּינד־פיהלענדער פרוי איז דער באַזוך אויף'ן „ראַיאַל עדוואַרד“ יעדעס מאָל געווען אַן אָפּקומעניש, אַ מאַראַלישע פייניגונג, און עס איז גאָר ניט געווען קיין עהרע פאַר דער ענגלישער מיליטער־פאַרוואַל־טונג אויף אונזער שוף, וואָס זיי האָבען די שוצלאָזע, פון אומגליק געבוירטע פרויען פון פיעלע געפאַנגענע אזוי באַהאַנדעלט, מאַכענדיג אַן עפענטליכען ספּעקטאַקל פון זייערע אינטימע געפיהלען. דאָס וואָס דויעלכע מיליטערישע באַאמטע, וועלכע האָבען געהאַט אזוי וועניג איינזעהן מיט די געווענליכע געפאַנגענע, זיינען געווען אזוי ריהרענד־אויפּמערקזאם צו אונזערע איידעלע יונקערס, איז אַ קאַ־פּיטעל פאַר זיך, וואו עס פעהלען ניט קיין פיקאַנטע איינצעלהייטען. פאַר מיר איז דאָס בלוז געווען אַ נייע באַשטעטיגונג פון דער אַל־טער טאַטזאך, אַז ביי דאָס רוב מענשען איז דער רעספּעקט פאַר מיטול און אייגענטום פיעל שטאַרקער, אידער זייערע שענסטע נאַציאָנאַלע און פאַטריאַטישע געפיהלען. זאָגאַר אין יענער שרעק־ליכער צייט האָט מען ניט געקאַנט פאַרלייקענען אַט דעם אמת, און דער היסטערישער געשריי פון די שאַוויניסטישע צייטונגען האָט דאָ ניט געקאַנט אַראַפּפיהרען פון ווען.

דעם 17טען יאַנואַר איז צו אונז אויף'ן שוף געקומען אַ קאָמ־סיע פון'ם „רויטען קרייץ“. די צוויי העררן זיינען געווען שווייצער און זיינען געקומען דירעקט פון זשענעווא, כדי זיך פערזענליך צו באַקענען מיט דער לאַגע פון די געפאַנגענע. אָבער זיי האָבען זיך גענומען די אויפגאַבע אביסעל לייכט, נאָך מיין פערזענליכען איינ־דרוק זאָגאַר אביסעל צו לייכט. ליידער ליגט עס שוין אין דער נאַטור פון אזעלכע קאָמיסיעס, וואָס זיי געהען ניט אריין צו שטאַרק אין תוך פון די זאַכען וואָס זיי דאַרפען אונטערזוכען. ארום און

ארום זיינען די צוויי דעלעגאטען געווען אויף'ן שיף אומגעפעהר זעקס ביז זיבען שטונדען. דעם גאנצען פארמיטאג האָבען זיי פארבראכט אין דער געזעלשאפט פון דעם קאמאנדיר און זיינע אפירצירען. בעת'ן מיטאגעסען זיינען זיי דורכגעגאנגען ביידע עסס־זאלען, און דערביי האָבען זיי געשמעלט די געפאנגענע א פאר פראָגען. דערנאָך זיינען זיי אוועק אין דעם סאַלאָן פון די פּריווילעגירטע, וואו מען האָט זיי שוין פארמיטאג געהאַט פאָרגעשטעלט. שפעט נאַכמיטאג האָבען זיי נאָך אַמאָל באַזוכט דעם צווישענדעק אויף א האַלבע שטונדע, דערמיט האָט זיך די זאך געענדיגט. די העררן פון „רויטען קרייז“ האָבען אַלזאָ אָפּגעגעבען זעקס שעה און מעהר דעם קאמאנדיר און די „בעסערע העררן“ און האָבען נאָך געפונען צייט אין וועניגער ווי א האַלבע שטונדע אויסצוהערען די קריוודעס פון דער גרויסער מעהרהייט פון די געפאנגענע, וועלכע זיינען דאָך געווען דער עיקר, דער הויפט צוועק פון דעם באַזוך. ווען איינער פון די העררן איז בעת דער מיטאג־שטונדע צוגעקומען צו אונזער טיש און האָט געפרעגט ווי עס געהט אונז, האָב איך געדענקט, אז איך דאַרף זיך נעמען די געלעגענהייט איהם צו ענטפערן, כאָטש איך האָב ניט פיעל ערוואַרטעט דערפון. איך האָב אַלע טענות קורץ צוזאַמענגעפאַסט און באַזונדערס באַטאָנט, אז די ערנעהרונג איז אין יעדער הינזיכט ניט גענוג, אזוי אז די יעניגע פון מיינע ליידענס־חברים וואָס קאָנען ניט ערוואַרטען אז זייערע קרובים זאָלען זיי פון דרויסען עפעס צושיקען, מוזען פראַסט־פשוט הונגען. מיט א שמיכלענדער מינע האָט ער אויסגעהערט וואָס איך האָב געזאָגט און דאן האָט ער גוטמוטיג ערקלערט, אז די זאך איז מסתמא ניט אזוי שלעכט. איך האָב איהם געענטפערט, אז ער דאַרף אויף קיין פאַל ניט ארטיליען וועגען אונזער לאַגע פון די פאַרהעלטניסען פון די פּריווילעגירטע העררן דאַרט אין סאַלאָן, און איך האָב גאַנץ שטאַרק באַטאָנט, אז איך פּערזענליך בין גרייט צו באַשטען אויף יעדען פון מיינע ווערטער. דאָ איז ער שוין געוואָרן ערנסטער, האָט זיך געמאַכט עטליכע נאַטיצען און געזאָגט פּריווילידי: „איך וועל זעהן וואָס איך קאָן טאָן פאַר אייך.“ כ'האָב

איהם געדאנקט, און ער האָט זיך העפליך אָפגעזעגענט מיט אונז. מיינע ווערטער האָבען אָהן צווייפעל געמאכט א געוויסען איינדרוק אויף איהם. צי ער האָט ווירקליך געפרואָווט עפעס טאָן פאר אונז ווייס איך ניט, יעדענפאלס האָבען מיר גאָרנישט באַמערקט דער-פון, און די צושטענדען אויף'ן שיף זיינען געוואָרן ערגער אנשטאט בעסער.

צייטונגען זיינען צוערשט אויף'ן „ראַיאַל ערוואָרד“ געווען פונקט אזוי ווייניג ערלויבט ווי אין דער אַלימפיאַ, פונדעסטוועגען איז אויך דאָ דער פאַרבאָט ניט געווען קיין דירעקטע שטערונג. פאַר געלד האָט מען זיי געקאַנט קריגען און די סאַלדאַטען זיינען דורכאויס ניט געווען דאָגעגען אריינצוכאַפּען א זייטיגען פאַר-דינסטעל. דאָך איז די שמוגלעריי דאָ געווען פאַרבונדען מיט גרע-סערע שוועריגקייטען, איידער אין דער אַלימפיאַ, און האָט דאָרום אויך געקאַסט טייערער. ווען די ערשטע געפאַנגענע זיינען אנגע-קומען אויף'ן „ראַיאַל ערוואָרד“, זיינען די פרייזען פאַר צייטונגען נאָך געווען פאַרהעלטניסמעסיג ביליג. אזוי האָט מען, צום ביי-שפיעל, פאַר א שילינג געקאַנט קריגען א נומער פון דער „טיימס“ אויסגעבאָרגט פאַר א שטונדע צייט. אַנדערע צייטונגען זיינען געווען אביסעל ביליגער. אָבער דאָס אַנקומען פון די רייכע העררן האָט אויך אין דער הינזיכט געהאַט אַן אומגינסטיגע ווירקונג. כדי די בלעטער פריהער און רעגעלמעסיגער צו קריגען, האָבען זיי ארי-בערגעבאַטען די אלטע „קונים“ און אַלץ העכער ארויפגעשרויפט די פרייזען. דער רעזולטאַט איז געווען, אַז צו מיין צייט האָט דאָס לייזענען די „טיימס“ פאַר א שטונדע צייט געקאַסט צוויי און א האַלב שילינג.

איך האָב ביז דאָן קיינמאַל ניט געהאַט געקויפט קיין צייטונג, הגם איך האָב אָפט געהאַט א געלעגענהייט דערצו. די ווילדע ליי-גענס און די נאַרישע העצערדיגען, מיט וועלכע די שפאַלטען פון די טעגליכע צייטונגען זיינען דאמאָלס געווען אָנגעפילט, האָבען מיך אָפגעעקעלט, און איך בין געווען צופרידען וואָס איך האָב דעם עקעלאַפּטען שטאַף ניט געהאַט יעדען טאָג פאַר די אויגען. איין

טאָג האָב איך געהאט א מערקווירדיגע פאסירונג. איך בין גראָד געקומען פון פאהרדעק און געוואָלט אריינגעהן צו אונז אין דער קאיוטע, ווען איך האָב אין א שמאַלען דורכגאַנג באַמערקט איינעם פון מינע שכנים, א געוויסען ראָדע, וועלכער האָט זיך עפעס גע-פאַרעט ביים קיילעכריגען פענסטערל וואָס האָט טיילווייז באַלויכ-טען דעם דורכגאַנג. אַז איך בין צוגעקומען נעהנטער, האָב איך באַמערקט, אַז ער איז געווען באַוואַפענט מיט א זעלבסטגעמאכטער אנגעל-שנור, ווי צו כאַפען פיש, און האָט אויפמערקזאם ארויסגע-קוקט אין וואַסער. ער איז געווען אַזוי פאַרטיפט אין זיין ארבייט, אַז ער האָט גאָר ניט געהערט ווי איך בין צוגעקומען און האָט זיך שטאַרק דערשראַקען, ווען איך האָב אָנגעהויבען ריידען צו איהם. ווען ער האָט מיך דערקענט, האָט ער אָנגעהויבען צו לאַכען און האָט מיך דערצעהלט, אַז ער האָט זיך די לעצטע טעג גענומען צו כאַפען פיש. דערביי האָט ער ארויסגעשלעפט פון וואַסער אן אויס-געבויענעם שטיק אייזען, וואָס איז געווען פעסט אָנגעבונדען אַז אן אַלטען שטריק, און האָט עס מיך געוויזען.

„דאָס דאָ זעהט דאָך גיכער אויס ווי א האַטשיק אויפצוהענגען פלייש, איידער א פיש-אַנגעל,“ האָב איך געזאָגט. „וואָס זשע, איהר זוילט כאַפען אַי-פיש?“

„דאָס גראָד ניט,“ האָט ער געלאַכט, „אָבער ס'איז דאָ פאַראַן אן אויסערגעווענליך גוטער סאַרט פיש, וואָס וועט איך וואַרשיינליך אויך שמעקען. אָבער אַזונד מוז איך אַכטונג געבען, מיין מיה זאָל ניט זיין אומזיסט.“

איך בין מיט א שמיכעל אוועק מיין וועג. אין א פערטעל שטונדע אַרום האָט מען אָנגעקלאַפט ביי אונז אין טיר. ס'איז גע-ווען ראָדע, וועלכער האָט מיך געבעטען איך זאָל מיטגעהן מיט איהם אויף א רגע אין זיין קאיוטע. דאָרט אָנגעקומען, האָט ער מיך געוויזען א קליין פעקעל פון צייטונגס-פאַפיר, וואָס איז געווען אַרומגעבונדען מיט א שנירעל און האָט געטריפט פון וואַסער.

„דער רעזולטאַט פון היינטיגען פאַנג“ האָט ער לאַכענדיג ער-

קלערט

דאָס זאָגענדיג האָט ער אַרויסגענומען זיין טאַשענ־מעסערל און איבערגעשניטען דאָס שטריקעל. ס'האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז דאָס פעקעל האָט ניט ענטהאַלטען קיין אַנדער זאַך אויסער צייטונג־גען. מיר האָבען איבערגעצעהלט פיער „דעילי מעילס“, דריי „דעילי עקספרעס“, איין „טיימס“ און עטליכע אילוסטרירטע צייט־שריפֿט־טען. ראָדע האָט יעדע צייטונג פאַרזיכטיג פאַנאָדערענומען און זי אויסגעשפּרייט צום טריקענען.

„ביליגע וואַרע, וואָס?“ האָט ער געלאַכט. „ס'קאָסט איבער־הויפט גאָרנישט, בלויז אביסעל געדולד.“

„ווי קומט איהר צו די שמאַטעס?“ האָב איך געפרעגט ער־שטיינט.

„פער צופאַל, אבסאלוט פער צופאַל!“ האָט ער געלאַכט. „דער אַדיוטאַנט קאָן זיך, ווייזט אויס, ניט באַפרייען פּוֹל'ס געדאַנק, אַז ניט קוקענדיג אויף זיין געבאָט קומט אונז דאָך פון צייט צו צייט א געדורקטע ציילע פאַר די אויגען. נו, איהר ווייסט דאָך, אַז ער איז גאַרנישט אַזוי אומגערעכט דערמיט. זיין פאַרדאַכט איז געריכטעט — און מיט רעכט — געגען זיינע סאָלאַרטען. אָבער אַזוי ווי ער קאָן אויך זיי ניט פאַרבאָטען צו לייענען די צייטונגען, איז ער גע־פאַלען אויף אַ מערקווירדיגען פּלאַן, וועלכען ער האָט גלייך דורכ־געפיהרט אין דער ווירקליכקייט. מיט אומגעפעהר אַ וואָך צוריק איז אַרויס אַ באַפעהל, אַז יעדער סאָלאַרט, אַזוי גיך ווי ער האָט נאָר איבערגעלייענט זיין צייטונג, מוז זי נאָך אין דעם זעלביגען טאַג איבערגעבען זיין קאַרפּאָראַל, כדי דער דאָזיגער זאָל זי קאָנען פאַר־ניכטען. אַט דער באַפעהל ווערט שטרענג אויסגעפיהרט, כאַטש די סאָלאַרטען זיינען זעהר אויפגעבראַכט דעריבער, ווייל זיי האָבען דורכדעם פאַרלאָרען אַ קליינעם, זייטיגען פאַרדינסט. דער קאָר־פאַראַל זאַמעלט צונויף די געלעזענע צייטונגען, פאַקט זיי איין אין קליינע פעקלאַך, וועלכע ער וואַרפט אריין אין וואַסער, אי דאָס אין דער געגענוואַרט פון אַן אָפיציר. מיט פינף אָדער זעקס טעג צוריק בין איך צופעליג געשטאַנען אויף דעם אונטערשטען פאַרדעק, מיט אַמאַל איז מיר אַט אַזאַ פעקעל דירעקט פאַרבייגעפלויען פאַרביי

דער נאָז און איז אריינגעפאלען אין וואסער. זינט דאָן האָב איך אין זיך דערפיהלט א געוויסען חשק צו כאַפּען פיש. כ'האָב זיך אויסגעזוכט א לאַנגען שטעקעל, א דינעם שיף־שטריק און א טשוואַק, וועלכען איך האָב אויסגעכויגען אין דער קרימ, און איך האָב זיך צו דער באַשטימטער שטונדע אַוועקגעשטעלט לויערן אויף מיין פּאַנג. כדי די זאָך זאָל מיר ניט ווערן צו לאַנגווייליג, האָב איך פאַרטרויט דעם סוד מיינע דריי קאָיטע־חברים, אַזוי אַז מיר קאָנען זיך איינער דעם אַנדערן אָפּבייטען. אַז איך האָב אין זיך א געוויסען טאַלאַנט פאַר מיין נייער פּראָפּעסיע, קאָנט איהר זעהן פון מיין היינטיגען פּאַנג."

ער האָט זיך געקאָמטעט פאַר געלעכטער, און איך האָב ניט ווילענדיג געמוזט מיטלאַכען מיט איהם. די זאָך איז געווען צו קאָמיש. ווען דער גוטער אַדיוואַנט וואָלט געהאַט אַן אהנונג דער־פון, אַז גראַד זיין איבערטריבענע פּאַרויכטיגקייט אין דער דורכ־פיהרונג פון א גאַנץ נוצלאָזען און אומזיניגען באַפעהל האָט אַרויס־גערופּען אין לעבען א פאַרבאַטענע אינדוסטריע! די זאָך איז ווירקליך געווען אויסערגעווענליך קאָמיש.

זינט יענעם אומפאַרגעסליכען ווייהנאַכט־אַווענט האָב איך שוין מעהר ניט געקאָנט קריגען קיין געלעגענהייט צו נעמען א בוך אין דער האַנד. אונזער קאָיטע איז געווען אַזוי קליין, אַז מיר פיער האָבען דאָרט געקאָנט האָבען פּלאַץ בלויז דאָן, ווען מיר זיינען גע־לעגען אין בעט. זאָגאַר זיך אַנטאָן און אויסטאָן האָט יעדער איינער געמוזט איינציגווייז, נאָך דער רייה נאָך, ווייל דער פּלאַץ צווישען די בעטען האָט ניט ערלויבט, אַז צוויי פּערזאָנען מיט אַמאָל זאָלען קאָנען טאָן די ארבייט. אַזאַ אַרט איז נאָך ווי עס איז ערטערעגליך פאַר אַ ריזע פון פינף אדער זעקס טעג, אָבער אַלס שטענדיגע דירה פאַר פיער מענשען איז דאָס ווירקליך ניט געווען קיין פּאַסענדער פּלאַץ. ניט קוקענדיג דערויף וואָלט איך זיך שוין ווי עס איז גערן צופרידענגעשטעלט מיט אַט די קליינע אומבאַקוועמליכקייטען, ווען איך וואָלט וועניגסטענס געהאַט א געלעגענהייט צו זיין איין־איינ־ציגע שטונדע אין טאָג אַליין, פאַר זיך. אָבער דערפון האָט מען

דורכאויס ניט געקאנט דענקען. איז מען אַלואַ געצוואונגען געווען דעם ליעבען, לאַנגען טאָג זיך אַרומצושלייען און צו פאַרטרייבען די צייט מיט גאַרנישט טאָן. פאַר אַ מענשען וואָס איז געוואוינט צו זיין אַקטיוו און שטענדיג צו אַרבייטען, איז אַזאַ מין פּוסט־אוינ־פּאַסט־עקזיסטענץ און איינפאַכע פייניגונג. מען איז זיך איבעראַל אַליין אין וועג און מען פיהלט כּסדר מיט גרויזאמער שאַרפקייט די איבע־ריגקייט, די גאַנצע נוצלאַזיגקייט פון אַזאַ קלעגליכען לעבען. דער־בײַ איז מען שטענדיג געצוואונגען צו מאַכען אַ גוטע מיענע, האָבן בען אַ שמיכעל אויף פנים, כּדי ניט צו פאַלען די ליידענס־חברים אויף די גערווען דורך און אומאויפהעלליכער טרויעריגער שטימונג. ליעבער פון אַלץ זיינען מיר געווען די פאַר שמונדען אין אווענט אין דעם קליינעם רוי־צימער. דאָרט האָט זיך מיט דער צייט געבילדעט אַ פעסטע גרופּע, די אַוויגערופּענע שטאַם־געסט, וועלכע האָבען רעגעלמעסיג יעדען אַווענט אַנטײל גענומען אין די זיצונגען. צווישען זיי האָבען זיך אויך געפונען עטליכע מיטגליד־דער פון קאָמוניסטישען אַרבייטער בילדונגס־פאַראיינ פון 107 שאַר־לאָט סטריט, וועלכע מען האָט שפּעטער אַרעסטירט און איבערגע־שיקט אויף „ראַיאַל עדוואַרד“. אַזוי איז די רוי־קאָיאַטע געוואָרן דער זאַמעל־פונקט פאַר אַלע ראַדיקאַלע עלעמענטען אויף שײַף. די אונטערהאַלטונג איז געווען פאַלקאָם פריי און מייסטענטײלס לעבעדיג און אינטערעסאַנט. דאָס רוב פלעגט מען, פאַרשטעהט זיך, ריידען וועגען דער מלחמה און אַלץ וואָס איז שײַך געווען צו איהר, אָבער מיט דער צייט האָט מען אויך גענומען דיסקוטירען איבער די פאַרשידענסטע סאַציאַלע פּראָבלעמען און טעאָריעס, צו וועלכע מען פלעגט זיך שטענדיג צוהערען מיט אָפענע אויערען. פון צייט צו צייט פלעגט דער איינער אָדער אנדערער פון אונזערע מאַטראָזען דערצעהלען און אינטערעסאַנטען עפיואָד פון זיין לעבען, אָדער אַ פישער פלעגט אונז יבשה־לייט ערקלערן די איינצעל־היי־טען פון זיין שווערער און געפערליכער באַשעפטיגונג. ס'איז געווען אַ פאַרשידענפאַרביגע געזעלשאַפט, וועלכע האָט זיך דאָ צוזאַמען־געקליבען, פול מיט אור־אַלטער קראַפט, אַ האַרץ־דערקוויקענדער

קאנטראסט צו די פלאכע, אָפגעלעכטע חברה־לייט, וועלכע זיינען געווען די טאָן־געבער דאָרט אין דעם סאַלאָן פון די פרויווילעגירטע. איינע פון באַדייטענדסטע ערשיינונגען צווישען די שטאַם־געסט פון דער רויך־קאיומע איז געווען פאָטער העק, א ריעויג גע־בויטער מאַן פון 56 יאָהר, מיט די קענטיגסטע סימנים פון א זיד־רויטשען טיפ. פאָטער העק איז געבוירן געוואָרן אין דעם שטעטלע העכינגען, ביים פוס פון'ם האָהענצאָלערן, אָבער אזוי ווי ער האָט פאַרבראַכט דעם גרעסטען טייל פון זיין יוגענד אין דער הויפט־שטאָט פון ביערון, איז ער לויט זיין גאַנצען וועזען און אויך לויט דער שפראַך געווען א מינכענער. ער איז געווען א פאָלקסטימליכע ערשיינונג, פול מיט רויהער קראַפט און איינגעבוירענעם געזונטען מענשענ־פאַרשטאַנד. זיינע ערצהלונגען האָבען שטענדיג געטראָג גען דעם כאַראַקטער פון אַ געזונטער רעאַליטעט און זיינען געווען דורכגעדרונגען פון א פּרעכטיגען, אומגעצוואונגענעם הומאָר, וואָס האָט יעדעס מאָל מיטגעריסען אַלעמען מיט זיך. פאָטער העק איז ניט געווען קיין געלערענטער מאַן, אָבער ער האָט פאַרמאָגט א נאַטירליכע אינטעליגענץ און א פיין ענטוויקעלט געפיהל פון גערעכ־טיגקייט, אזוי אַז ער פלעגט כמעט תמיד טרעפען דאָס וואָס איז ריכטיג. מיר זיינען באַלד באַפריינדט געוואָרן איינער מיט'ן אנ־דערן, און איך האָב עפּטערס געהאַט א געלעגנהייט צו דערקענען וואָס פאַר א גילדערנע נשמה ס'איז געלעגען באַהאַלטען הינטער דער רויהער דרויסענדיגער זייט פון אַט דעם בראַווען מאַן. איין טאַג האָט ער מיר דערצעהלט, ווי מורא'דיג די מלחמה האָט זיך אריינגעריסען אין זיין לעבען. קרוב צו דרייסיג יאָהר איז פאָטער העק געווען באַשעפטיגט אין "האַטעל מעטראָפאָל" אין לאַנדאָן. אין פאַרלוף פון די יאָהרען האָט ער זיך איינגעשאַפט א פינע היים און געפיהרט מיט זיין פרוי א באַשיידען און גליקליך לעבען, וואָס איז אין משך פון די לעצטע יאָהרען ליידער געשטערט געוואָרן דורך א שווערער קראַנקהייט פון דער פרוי. ביים אויסברוך פון קריג, ווען עס האָט זיך אָנגעהויבען די באַקאַנטע העצעריי אין די געלע צייטונגען, איז אויך פאָטער העק געצוואונגען געווען אויפצוגעבען

זיין שמעלע. עטליכע וואָכען שפעטער האָט מען איהם אַרעסטירט און ער איז אינטערנירט געוואָרן אין דער אַלימפיאַ. בעת זיין פרוי איז געלעגען געפעהרליך קראַנק אין שפיטאַל און האָט דאָרט געמוזט דורכמאַכען אַ שווערע אָפּעראַציע אויף לעבען און טויט. מען האָט דעם אַלטען מאַן אַפילו ניט געגעבען קיין צייט איינצואַרדנען זיינע וויכטיגסטע אַנגעלעגענהייטען און צו קאָנען זיך געזעגענען מיט זיין ווייב. אזוי איז ער געצוואונגען געווען איבערצולאָזען זיין גאַנצע וואוינונג אין פרעמדע הענט און האָט שפעטער פאַרלאָרן אַלצדינג, וואָס ער האָט אַמאָל גערופען זיין אייגענס. בעת ער מיר דערצעהלט זיין טרויעריגע געשיכטע, האָבען זיך איהם גע-שמעלט טרערען אין די אויגען. אָבער ווען עס איז געקומען צו דעם אַז ער האָט באַדאַרפט ריידען וועגען זיין פרוי, האָט ער פלוצלינג פאַרלאָרן דעם קול, און ער איז אוועק מיט שנעלע טריט, כדי ניט אין גאַנצען איבערוועלטגיט צו ווערן פון זיין ווייטאָג. וואָכען זיינען פאַרגאַנגען אָהן דעם אַז דער שוועריגעפּראוואוטער מאַן זאָל קאָנען קריגען די קלענסטע נאַכריכט פון זיין טויט-קראַנקער פרוי. — „איחר מענט מיר גלויבען,“ האָט ער מיר דערצעהלט אויף זיין איינפאַכען און נאַאיווען אופן, „דאָס האָט מיר שוין מעהר ווי איין מאָל גענוג צרות אָנגעטאָן, אָבער דאָס וואָס איך האָב זיך אָנגע-ליטען אין די ערשטע טעג פון מיין געפאַנגענשאַפט, לאָזט זיך איר בערהויפט ניט באשרייבען. כ’האָב ניט געקאָנט געפינען קיין רוה ניט בייטאָג און ניט ביינאַכט און איך האָב ניט געוואוסט, צי מיין פרוי האָט נאָך געלעבט אָדער זי איז אונטער די הענט פון די דאָך טוירים געשמאַרבען. דאמאָלס האָב איך מוראַ געהאַט פאַר מיין פאַרשטאַנד, אָבער איך האָב פאַרביסען מיט די ציין און האָב עס דאָך אריבערגעטראָגען.“

אין דער צייט וואָס איך און פאָטער העס זיינען געווען געפאַנד גען אויף דעם „ראַיאַל עדוואַרד“, איז זיין פרוי נאָך אַלץ געלעגען אין שפיטאַל. זי האָט, אמת, אויסגעהאַלטען די אָפּעראַציע, אָבער לויט דער מיינונג פון די דאָקטוירים איז ניט געווען קיין שום האַפנונג אַז זי זאָל פולשטענדיג געזונט ווערן. די אַרעמע פרוי איז

געווען אזוי שוואַך, אז זי האָט גאַנץ זעלטען געקאָנט שרייבען עטליכע ציילען צו איהר מאַן, אָבער יעדעס מאָל, ווען עס איז אָנגע־קומען אַ בריווע פון איהר, האָט דער אַלטער געשמראַהלט און ניט געוואוסט וואָס צו טאָן פאַר פרייד.

פאַרוואָס מען האָט דעם אַרעמען מאַן אזוי שענדליך באַהאַנד־דעלט, לאַזט זיך שווער באַגרייפֿען. די עקזיסטענץ פון דעם ענג־לישען שטאַט וואָלט זיכער אויף קיין שום אופן ניט געשמעלט געוואָרן אין געפאַהר, ווען מען וואָלט פּאָטער העק געגעבען די מעג־ליכקייט צו באַזוכען זיין טויט־קראַנקע פרוי און איהר געבען אבי־סעל טרייסט אין דער שווערסטער שטונדע פון איהר לעבען. אָבער ביי די אַרעסטען האָט איבערהויפּט ניט געהערשט קיין סיסטעם, און די רויהע מוטוויליגקייט פון דער פּאָליציי איז אין די מעהרסטע פּאַלען געווען דער איינציג ענטשיידענדער פּאַקטאָר. אָט די ער־פאַרונג האָבען אויך געמוזט דורכמאכען פּאָטער העק און זיין פרוי, גליקליכער־ווייז האָט זיך איהם איינגעגעבען מוטיג אַריבערצוטראַגען זיין שווערען שיקאַל, און זיין אונצושטערבאַרער הומאָר האָט איהם אָפט אַרויסגעהאַלפֿען פון די ערגסטע שטימונגען און די פינסטער־סטע שטונדען. אָבער עס זיינען אויך געווען מאַמענטען, ווען דאָס האַרץ האָט איהם געבלוטעט און ער פלעגט שיער ניט דערשטיקט ווערן פאַר ווייטאָג. כ'האָב עס גלייך געקאָנט באַמערקען אויף איהם, ווען עפעס איז ניט געווען אין אַרדנונג. דאָן פלעג איד איהם שטיל דריקען די האַנט, איהם אַריינקוקען טיעף אין די אויגען און זאָגען: „ניט פאַרצווייפלען, פּאָטער העק. דעם קאַפּ אין דער הויך! עס זועלען נאָך קומען בעסערע צייטען.“ אין אזעלכע מאַמענטען פלעגט מיר דער אַלטער פעסט דריקען די האַנד און אין זיינע גרויע אויגען פלעגט עפעס אויפֿלויכטען. „איהר זיינט גערעכט.“ פלעגט ער זאָג־גען. „און אזוי לאַנג ווי איהר זיינט אין אונזער מיט, וועט קיינער פון אונז דעם מוט ניט פאַרלירען.“

אַן אַנדערע אינטערעסאַנטע פיגור צווישען די שטאַט־געסט פון דער רויך־קאָיטע איז געווען אַ יונגער מאַן פון 27 אַדער 28 יאָהר.

אויגוסט דער האַמבורגער, אַ גבור, אַן אמת'ער הערקולעס. איבער-פילט מיט געזונט. אויגוסט איז שמענדיג געווען פרעהליך און גוט געשטימט; קיין זאך האָט איהם ניט געקאָנט אַרויסברענגען פון די כלים. דערביי האָט ער באַזעסען אַ קלוגע, אָפּענהאַרציגע באַנער-מונג, וועלכע האָט געמוזט געווינען די סימפּאַטיע פון יעדען איינעם. שענער פון אַלץ איז געווען, ווען אויגוסט פלעגט אין אַן אמת'ן האַמבורגער דיאַלעקט דערצעהלען וואָס פאַר עס איז לוסטיגע גע-שיכטע אָדער עפעס פון זיין אייגענעם לעבען. יעדעס וואָרט האָט געהאַט זיין אַרט און זיין באַדייטונג, און עס פלעגט זיך איהם איינ-געבען צו ענטוויקלען זיין דערצעהלונג מיט אַזאַ נאַטירליכער זי-כערקייט, אַז אַיך האָב שמענדיג געהאַט אַ פאַרגניגען איהם אויס-צוהערען. אַלס עכטער האַמבורגער זיינען איהם די סאַציאלע פראַ-גען ניט געווען פרעמד און ער האָט וועגען די דאָזיגע זאַכען געהאַט אַ צימליך קלאַרען אורטייל.

אויגוסט איז געווען איינער פון די ערשטע דייטשע קריגס-געפאַנגענע אין ענגלאַנד, און זיין געפאַנגען-ווערן האָט זיך אָפּגע-שפיעלט אונטער גאַנץ דראַמאַטישע ערשיינונגען. אַ קורצע צייט איידער די מלחמה האָט אויסגעבראַכען איז ער אַרויסגעפאַהרען פון האַמבורג אויף אַ קליינעם פישער-ראַמפער און ער האָט זיך געפונען אינמיטען פון אַ קליינער גרופע פון פישער שיפלעך ניט זעהר ווייט פון דעם שאַטישען ברעג, ווען ער און זיינע קאַמעראַדען זיינען פאַר-כאַפט געוואָרן פון'ם שיקזאַל. די אָרעמע מענשען האָבען ניט גע-האַט די מינדסטע אַהנונג, אַז עס האָט אויסגעבראַכען אַ מלחמה און זיי האָבען זיך גאַנץ רוהיג אָפּגעגעבען מיט זייער באַשעפטיגונג. איין נאַכט — אויגוסט איז גראָד געלעגען אין זיין קאַיוטע, כדי זיך אויסצורעהן פון זיין שווערען טאָג ארבייט — האָבען פלוצלינג גע-קראַכט עטליכע קאַנאָנען-שאַסען, וועלכע האָבען געמאַכט אַ חורבן אין די פישער-שיפלעך. אַ פאַניק איז באַפאַלען די אָרעמע פישער און זיי זיינען אלע אַרויפגעלאָפּען אויף'ן פאַרדעק. ערשט דאַן האָ-בען זיי דערזעהן ניט ווייט פון זיך עטליכע ענגלישע קריגסשיפען, וועלכע זיינען געשטאַנען פיקס און פאַרטיג ווי אין אַ שלאַכט און

האָבען זיך איצט צוגעגרייט צו א נייער אַטאַקע. דער פיהרער פון דער פישער־פּלאַטקע האָט א געשריי געטאָן צו די ענגלענדער און גלייך געקראָגען א באַפעהל מיט זיינע מאַנשאַפטען צו פאַרלאָזען די שיפּלעך. באַלד נאָכדעם זיינען צוגעקומען עטליכע ענגלישע לאַדקעס, כדי אריבערצופיהרען די דייטשע מאַטראָזען אויף די קריגס־שיפען. די מעהרסטע פון די אַרעמע מענשען האָבען אפילו ניט געהאט קיין צייט מיטצונעמען כאַטש אַ קליינעם טייל פון זייער האָב און גוטס, ווייל די ענגלישע אַפיצירען האָבען מיט אויסגע־שטרעקטע רעוואָלווערען זיי אָנגעטריבען צו דער גרעסטער איילע־ניש. אזוי גיך ווי די מענשען האָבען נאָר פאַרלאָזען זייערע שיפּ־לעך, זיינען דיזעלכע געזונקען געוואָרן. די פישער־לייט האָבען צו־ערשט ניט געקאָנט באַגרייפֿען וואָס דאָס האָט געמיינט, און זאָגאַר ווען מען האָט זיי דערצעהלט, אַז ענגלאַנד האָט ערקלערט קריג דייטשלאַנד, האָבען זיי ניט געקאָנט פאַרשטעהן, זוי אזוי מען האָט געקאָנט אַהן דער מינדסטער וואָרנונג שיסען אויף זיי און זינקען זייערע שיפּלעך. אָבער דאָס רעמעניש האָט זיך באַלד אויפגע־קלערט. די ענגלענדער האָבען נעמליך געמיינט, אַז זיי האָבען פאַר זיך אַ קליינע פּלאַטע פון דייטשע מינען־שיפּלעך. און אַצונד האָב איר זיך גאַנץ גענוי דערמאָנט, אַז איך האָב גלייך אין די ערשטע טעג פון דער מלחמה געליענט אַזאַ מין באַריכט אין די ענגלישע צייטונגען. צו מײן גרויסער ערשטוינונג האָב איך זיך אַלזאָ דער־וואַוסט, אַז די כלומר־שטע מינען־לעגער זיינען גאָר געווען פרידליכע פישער, צו וועמען די ידיעה וועגען דעם אויסברוך פון'ם קריג האָט נאָר איבערהויפּט ניט געהאַט דערגרייכט, און וועלכע זיינען פּלוצ־לינג אויף אַזאַ מאָדעם אופן געשטערט געוואָרן אין דער אויסא־בונג פון זייער פּאָך. די גאַנצע געשיכטע האָט מיטגעטראָגען מיט זיך אַ קאַמישען בייגעשמאַק און האָט דערמאָנט אביסעל אַן די העל־דענטאַמען פון'ם רוסישען אַדמיראַל ראָדזשעסווענסקי, וועלכער האָט אין זיין צייט געלאָזט נידערוינקען היבשע עטליכע ענגלישע פישער־שיפּלעך אין נאָרד־ים, ווייל ער האָט געדענקט, אַז ער האָט פאַר זיך יאָפּאַנישע טאַרפּעדאַ־שיפּלעך. אָבער פאַר אונזערע אַרעמע

פישער איז די זאך ניט געווען קיין שפּאַס, וואָרעם אינאיינעם מיט זייער פרייהייט האָבען זיי אזוי גוט ווי אלעס פארלאָרען.

שוין אין די ערשטע טעג, ווען איך האָב אָנגעהויבען באזוכען די רויך-קאָזיטע, האָט זיך מיר געוואָרפען אין די אויגען איינער פון אונזערע מאַטראָזען, וואָס האָט שטארק צוגעצויגען מיין אויפמערק-זאמקייט דורך זיין דרייסטען און ענערגישען געזיכט-אויסדרוק.

ס'איז געווען א יונגער מאַן פון מיטעלער הויך און שטארקען קער-פער, געשיקט און פלינק ווי א קאץ. אין זיינע אויגען איז געלעגען עפעס ווייטעם, יענעס אייגענטימליכע עפעס וואָס מען קאָן בא-מערקען אין די אויגען פון אלע מאַטראָזען, אָבער ביי איהם איז עס געווען טיפער און קענטיגער ווי ביי די מעהרסטע פון זיינע חברים.

א העז'דיג שפיץ-בערדעל האָט זיין געזיכט נאָך אַנציהענדער גע-מאַכט. זיינע קאָלעגען האָבען איהם גערופען קאַנראַד, און ער איז געווען אַלגעמיין באַליבט צווישען זיי. איך האָב באַלד געשלאָ-סען גוט חבר'שאַפט מיט איהם און איהם דערקענט אלס פּרעכ-טיגען מענשען. קאַנראַד איז געווען א לוסטיגער בחור, און טרויעריג און פאַראומערט זיין איז ניט געווען זיין זאך. אָבער ער האָט אויך געהאַט א פאַרשטענדעניש פאַר די ערנסטע זייטען פון'ם לע-בען און איז שטענדיג געווען גרייט איינצושטעלען זיין גאַנצע פּער-זאָן פאַר א זאך, וועלכע ער האָט אָנערקענט אַלס גערעכט. ער איז געווען אַן אַקטיווער מיטגליד פון זיין געווערקשאַפט און אַן אויסגע-שפּראַכענער אָנהענגער פון סאָציאליסטישע אידעען, וועלכע האָבען זיך ביז דאָן יעדענפאַלס אַנטפלעקט פאַר איהם בלוז אין סאָציאַל-דעמאָקראַטישע קליידער. אָבער זיין איינגעבוירענע רעבעלען-נאַטור האָט עס געמאַכט לייכט פאַר איהם אויפצונעמען ראַדיקאלע אַנשווי-אונגען, און ווען איך האָב איהם ערקלערט דאָס וועזען פון דער אַנאַרכיסטישער אידעען-וועלט, האָט דאָס געווירקט אויף איהם ווי א נייע אַנטפּלעקונג. קאַנראַד פלעגט לייענען זעהר פיעל און ער האָט געהאַט א גוטען אורטייל איבער אַלץ וואָס ער האָט געלייענט. זיינע מיינונגען איבער באַריהמטע ווערק פון אַלטע און מאדערנע פאַרפאַסער האָבען מיך אַפט איבעראַשט דורך זייער איינפאַכער

קלאַרקייט און דורך דעם פיינעם אינסטינקט, מיט וועלכען ער פלעגט שטענדיג אויפכאפּען דעם עיקר, דעם עצם פון'ס ווערק. אָבער די בעסטע זייט פון קאָנראַד'ס פּערזענליכקייט איז געווען זיין אָפּענע אויפריכטיגע נאַטור, זיין טיף-ענטוויקעלט געפיהל פון פריינדשאפט און די פּעסטיקייט פון זיין כאַראַקטער. ער האָט געהאַט דעם גאַנצען האַרבען שטאַלץ פון די יעניגע פון זיין קלאַס, וועלכע זיינען געקור מען צום פּולען כאַוואַסטזיין פון זייער געזעלשאַפטליכער עקזיסטענץ. איך האָב קיינמאָל ניט געקאָנט באַמערקען אויף דעם דאָזיגען מאַן עפּעס וואָס זאָל זיין פאַרשטעלט אָדער געקוינטעלט. ער איז געווען דורך און דורך אַ פּרעכטיגער בחור, ווי עס זיינען ליידער ניט געווען צופיעל צווישען אונז.

קאָנראַד איז געווען אַ געבוירענער פון נירנבערג, וועמען די שטאַרקע נייגונג צו וואַנדערליכע, געוואַנטע איבערלעבונגען האָט איהם אַרויסגעטריבען פון זיין עהרווירדיגער און אַלטערטימליכער געבורטשטאָט. ער איז געוואָרן אַ מאַטראָז, כדי זיך צו באַקענען מיט ווייטע לענדער, און מיט דער צייט האָט ער געפונען פריינד אין זיין נייער פּראָפּעסיע, וואָס האָט איהם געגעבען אַ געוויסע אומגעבונדענקייט, אַ געוויסע פּרייהייט, וועלכע ער האָט ניט געקאָנט געפּינען אין דערהיים. פּונקט ווי זיין פריינד אויגוסט איז אויך ער אין מיטען ים איבעראַשט געוואָרן פון דעם קריג און אַריינגעפאַלען צו די ענגלענדער אין די הענט. קאָנראַד האָט גוטמוטיג אַריבערגעטראָגען זיין שיקזאַל, אָבער איך האָב געפיהלט, אז דאָס מאַנאָ-טאַנע לעבען דאָ איז געווען געגען זיין גאַנצער נאַטור. איך האָב איהם אָפּטמאָל באַאָבאַכט, ווען ער פלעגט שטעהן אויף'ן פאַרדעק, מיט ביידע אַרעמס אָנגעשפּאַרט אָן דעם פאַרענטש, די אומפאַרמיידליכע פּיפקע אין מויל, און מיט בענקענדע אויגען אַרויסקוקען צו אַ שוף וואָס איז פאַרבייגעפאַהרען ווייט, ווייט פון אונז. — „וואָס וואָלט איהר געגעבען, קאָנראַד, ווען איהר זאָלט קאָנען זיין דאָרט אויף יענער שוף?“ האָב איך איהם איין טאַג געפּרעגט, נאָכ-דעם ווי איך האָב אַ לענגערע צייט שטיל איהם נאָכגעקוקט. דאָ האָט ער קרעמפּענדיג איינגעביסען די צייהן אין'ם מונדשטיק פון

זיין קורצער ליולקע און פארטראכטערהייט געזאָגט: „ס'איז א קלענליכע עקזיסטענץ, א הינטיש לעבען וואָס האָט קיין שום ווערט ניט.“ ער האָט געשוויגען א וויילע און דאָן האָט ער ווייטער גע- זאָגט: „פינף יאָהר פון מיין לעבען וואָלט איך אָפגעגעבען, ווען איך זאָל קאָנען ווידער זיין אויף אַזא מיין קאָסטען און אַוועק ווייט, ווייט פון דאַנען. ס'מאַכט ניט אויס וואוהין. צו די קאַניבאַלען פון דעם דרום-ים, כדי איך זאָל פטור ווערן כאַטש אויף א צייט- לאַנג פון'ם מיסטרהויפּען פון אונזער פיעל-באַרימטער ציוויליזאַ- ציע.“ — איך האָב איהם געדריקט די האַנד, ניט אויסרעדענדיג קיין וואָרט, און מיר זיינען ביידע געשטאַנען ביים געלענדער און מיט אונזערע בליקען שטום נאָכגעפּאָלגט דעם ווייטען דאַמפּער, ביז דאָס לעצטע רויך-וואָלקענדעל איז פאַרשוואונדען ביים האַריוואָנט.

אַרום דער דאָזיגער צייט האָבען זיך ביי אונז אין דער שלאָפּ- קאַיווע יעדען אַווענט אָפגעשפּיעלט די פאַרריקטסטע סצענעס, וועלכע מען וואָלט קוים געקאָנט האַלטען פאַר מעגליך. מיט עטליכע טעג פאַר דעם האָט אונזער פערטער שלאָפּ-חבר אונז פאַרלאָזען, און מיר האָבען אנשטאַט איהם געקריגען אלס קאַמפּאַניאָן א יונגען סוחר מיט'ן נאָמען ב... וועלכער איז ניט ווילענדיג געוואָרן די אורזאַך פון די אלע משוגע'נע שטיק וואָס האָבען זיך נאַכט פאַר נאַכט איבערנע'הור'ט אין אַלץ נייע און נייע פאַרמען. ב. איז געווען א וואוילער, האַרציגער בחור; מען האָט אויך ניט געקאָנט זאָגען אויף איהם, אַז ער איז באַשרענקט אָדער גייסטיג הינטער- שטעליג. ער האָט גענאָסען א בעסערע ערציהונג, איז געווען שטאַרק באַהאווענט אין פאַרשידענע זאַכען און האָט זאָגאַר געהאַט ביי זיך אין טאַש א צייגנים אלס „אייניעהריגער“, מיט וואָס ער האָט ניט וועניג שטאָלצירט. אָבער די לייכטגלויביגקייט פון דעם דאָזיגען יונגען מאַן איז געווען איינפאַך צום שטוינען. איך האָב קיינמאַל ניט געטראָפּען נאָך א מענשען וואָס זאָל זיך קאָנען מיט איהם פאַר- מעסטען אין דעם פרט. ב. האָט געגלויבט אלצדינג, אָבער טאַקע אלצדינג, אַזוי לאַנג ווי מען האָט עס איהם איבערגעגעבען מיט א געוויסער ערנסטקייט. די אומגלויבליכסטע ניט געשטויגענע און

ניט געפלויגענע מעשיות פלעגט ער מיט א שטוינענדער תם'עווא-טעקייט אָננעמען פאַר גוט-געלד.

פאַר מינע צוויי פריינט ערנסט און קאַרל איז אזא לייכטגלויב-ביגער בחור געווען א ווילקאמענער אַביעקט פאַר זייערע ווייוויסעק-ציע-עקספּערימענטען. קאַרל'טשיק האָט פון שטענדיג אָן געהאַט א באַזונדער פאַרנגיגען צו דערגרונטעווען די שוואַכע זייטען פון זיינע מיטמענשען, כדי דערנאָך איז פולער מאַס אויסצוניצען אויף זיי זיין גאַנצע איינגעבוירענע פעהיגקייט פון שפּאַס-מאַכעריי. אין דער געפאַנגענשאפט האָט זיך אַט דער טאַלאַנט זיינער נאָך פאַרשאַרפט און צוגעקראָגען א געוויסע קאָמישע, איך וואָלט כמעט געזאָגט, גאַל-גענהומאַריסטישע פאַרב. מיין שוואַגער ערנסט איז געווען די פאַסענדסטע פאַר צו קאַרל'טשיק'ס פיעל-פאַרשפרעכענדען טאַלאַנט און א וויליגער מיטהעלפער פאַר זיינע משוגענע איינפאַלען. פאַר אַט די צוויי חברה'לייט איז א מענש ווי אונזער ב. געווען ווי גע-פונען. ביידע האָבען אויסגעפונען, אַז דער באַדויערענסווערטער יונגערמאַן איז ניט בלויז גרייט אָנצונעמען פאַר גוט-געלד יעדע אויסגעטראַכטע זאַך, יעדע באַבע-מעשה וואָס מען דערצעהלט איהם, נאָר אַז ביי איהם איז אויך גאַנץ שטאַרק ענטוויקעלט דאָס געפיהל פון א זעהר גרויסער שרעקעדיגקייט. אויף אַט די ביידע אייגענ-שאפטען פון דעם גוטען ב. האָבען די צוויי חברה'לייט אויפגעכוּיט זייער גאַנצען קריגס-פלאַן.

איין אַווענט, מיר זיינען שוין געלעגען אַלע פיער אין בעט און דאָס ליכט איז געווען אויסגעלאָשען, האָט זיך צווישען קאַרל'טשיק'ן און ערנסט'ן ענטוויקעלט פאַלגענדער שמועס:

ק א ר ל. — א סאַלדאַט האָט מיר היינט דערצעהלט, אַז ניט ווייט פון'ם פּלאַץ וואו די טעמוזע פאַנגט זיך אָן, האָט מען באַמערקט דייטשע סובמאַרינס. ווי עס ווייזט אויס, האָבען זיי זיך פאַרלעגט אויף אונזער שיף.

ע ר נ ס ט. — א דאָגה מיר אַ גרויסע. פון מינעמוועגען קאַנען זיי דעם אַלמען שמוציגען קאַסטען נאָך היינט ביינאַכט אויפרייסען. ק א ר ל. — איד וועל אויך קיין איין טרער ניט פאַרגיסען נאָר

איהם. די צרה איז נאָר, וואָס איך האָב נאָך מיין צוואה ניט גע-
מאַכט.

ע ר נ ס ט. — נו, וועסטו קראפירען אָהן א צוואה.
ק א ר ל (נאָך א קורצער פּוּיזע). — כ'וועל, פאַרשטעהט זיך,
קיין אַנדער ברירה ניט האָבען.

אזוי איז דאָס געשפרעך נאָך א היבשע צייט גענאַנגען ווייטער.
קארל'טשיק האָט נאָך אַלץ גערעדט וועגען זיינע פאַרפליכטונגען
און זיין פאַמיליע, בעת ווען ערנסט האָט איהם געזוכט צו באווייזען,
אַז ווען ער וועט זיין טויט, וועט ער אויך זיין פריי פון אלע פאַר-
פליכטונגען. וואָס קארל'טשיק האָט אויך סוף כל סוף געמוזט
איינזעהן.

ב. האָט זיך די גאַנצע צייט אומרוהיג ארומגעקאַטשעט אויף זיין
געלעגער. ענדליך האָט ער זיך שוין מעהר ניט געקאַנט איינהאַל-
טען און אַרויסגעפלאַצט:

„אַבער מייןע העררען, איהר ווילט דאָך ניט באַהויפטען, אַז די
דייטשען האָבען די אַבזיכט אויפצורייסען זייערע אייגענע לאַנדס-
לייט?!”

„אַט דאָ ליגט טאַקע דער הונט באַגראָבען“, האָט קארל'טשיק
געענטפערט מיט שטוינעדער קאַלטבלוטטיגקייט. „די דייטשען ווע-
לען אונז טאַקע שאַנעווען; ס'איז שווער צו גלויבען, אַז זיי זאָלען
אונז וועלען עפעס שלעכטס טאָן. אַבער די פאַרדאַמטע ענגלענדער
וועלען אונז אַרויפבלאָזען אין דער לופטען און דערנאָך אין זייערע
בלעטער באַריכטען, אַז די הונגען האָבען אויסגעשלאַכט זייערע איי-
גענע לאַנדסלייט. איך בין אַבסאָלוט זיכער, אַז דאָס וועט אזוי
זיין.“

ב. האָט געפרוּאוּט מאַכען עטליכע איינווענדונגען, אַבער
קארל'טשיק האָט מיט איהם איינגע'טענה'ט און איהם געגעבען
אזעלכע איבערצייגענדע אַרנומענטען פאַר זיין מיינונג, אַז ב.
האָט ביסלעכווייז אָנגעהויבען צו באַגרייפען די כלומר'שטע גע-
פאַהר, אין וועלכער מיר האָבען געשוועבט. נאָכדעם האָט גע-

פאלגט אן אומהייליכע פויזע וואָס האָט געדויערט עטליכע מינוט. אָבער לענגער האָט עס דער גוטער ב. ניט געקאָנט אויסהאַלטען. „אָבער מיינע העררען,“ האָט ער געזאָגט, און מען האָט גע- קאָנט פון זיינע ווערטער אַרויסהערען זיין אינערליכען שרעק, „קאָן מען דען גאַרנישט טאָן געגען דעם?“

„איך זעה ניט וואָס מען קאָן טאָן,“ האָט קאַרל'טשיק געענט- פערט קורץ און שאַרף.

ווידער איז געקומען אַ לענגערע פויזע, ביז ערנסט האָט איבער- געשלאָגען דאָס פיינליכע שטילשווייגען און געזאָגט:

„איך ווייס שוין, וואָס איך האָב צו טאָן.“

ב. האָט פריי אויפגעאַטעמט; ס'איז איהם לייכטער געוואָרן אויף'ן האַרצען.

„און וואָס אַ שטייגער?“ האָט געפרעגט קאַרל'טשיק.

„מען מוז שטענדיג האַלטען גרייט דעם רעטונגס-גאַרטעל.“

האַט ערנסט קורץ געענטפערט.

„דאָס איז אַלעס וואָס דו האָסט אונז צו זאָגען?“ האָט קאַרל'-

טשיק געפרעגט און זיך שפּאַטיש צולאַכט אויף'ן קול.

אַצונד האָט ערנסט אָנגענומען די מינע פון אַ באַליידיגטען און

איז מיט כעס אַרויפגעפאלען אויף קאַרל'ן.

„פאַרשטעהט זיך, דו קאָנסט נאָר לאַכען פון אַנדערע און זיך

מאַכען פאַר אַ גרויסען חכם!“ האָט ער געזאָגט. „אויב עס דראָהט

אונז וואָס פאַר עס איז געפאַהר, קומט זי ביינאַכט. בייטאָג האָ-

בען מיר גאַרנישט וואָס מוראַ צו האָבען. אָבער אויב מיר זאָלען

איבעראַשט ווערן אינמיטען שלאָף, אָהן דעם מיר זאָלען האָבען

געמאַכט וועלכע ס'איז פאַרבאַרימונגען, דאָן וועלען מיר איינפאַך

דערטרונקען ווערן ווי די מייז. האָסטו איבערהויפט ווען עס איז

אָנגעמאַסטען דיין רעטונגס-גאַרטעל? פון וואָנען ווייסטו דען, צי

ער פאַסט דיר, דו אַלט פערד דו?!“

קאַרל'טשיק איז כלומר'שט געבליבען אַ דערשלאָגענער.

„זעהסטו, דאָ ביזטו גערעכט,“ האָט ער געזאָגט מיט אַן אומע-

טיגער שטימע. „אָבער איך וועל עס גלייך טאָן.“

און ניט איבערקלערענדיג לאַנג, איז ער אַרויסגעשפרונגען פון בעט, האָט אויפגעדרעהט דאָס עלעקטרישע ליכט, ניט קוקענדיג דער רויף וואָס דאָס איז געווען שטרענג פאַרבאָטען און ס'האָט געקומט דערפאַר אַ שווערע שטראַף. און אַט האָט ער ווירקליך אָנגעמאַכט טען זיין רעטונגס-גאַרטעל. ב. האָט ניט געטראכט לאַנג און געטאָן דאָסזעלבע. ס'איז געווען אַ קאַמישע סצענע צו זעהן די צוויי חברה לייט אין איין העמד און מיט'ן רעטונגס-גאַרטעל אַרומגעשנאַלט אַרום לייב, ווי זיי זיינען אַזוי אַרומגעלאָפּען איבער דער קאָזיטע און אין קאַרידאָר. פּלוצלינג האָט קאַרל'טשיק „ענטדעקט“, אַז ערנסט ליגט אין בעט, מיט'ן רעטונגס-גאַרטעל אַרומגעשנאַלט אַרום זיין לייב.

„וואָס?“ האָט ער געפרעגט מיט אַ געמאַכטער ערשטוינונג, „דו דענקסט דאָך ניט צו שלאָפּען מיט'ן רעטונגס-גאַרטעל?“
 „געוויס וועל איך שלאָפּען מיט איהם,“ האָט ערנסט געענטט פּערט מיט אַ ביסטרען טאָן, אַזוי ווי ער וואָלט זיך נאָך אַלץ גע-פיהלט באַליידיגט.
 „אַבער דאָס מוז דאָך זיין זעהר אומבאַקוועם,“ האָט קאַרל'טשיק איינגעווענדעט.

„נו יא, ס'איז אומבאַקוועם,“ האָט יענער געענטפּערט קאַלט בלוטיג; „אַבער ס'איז מיר ליעבער צו האָבען אַ קליינע אומבאַק וועמליכקייט, איידער איך זאָל אין אַ שענער נאַכט איינפאַך דער טרונקען ווערן מיט אַט דעם פאַרדאַמטען קאַסמען.“
 „דאָ ביזטו יעדענפאַלס גערעכט,“ האָט קאַרל'טשיק איינגע-שטימט, „איך וועל אויך טאָן דאָסזעלבע.“

מיט די ווערטער איז ער אריינגעשפרונגען צוריק אין בעט מיט דעם אַרומגעשנאַלטען רעטונגס-גאַרטעל. ב., וועלכער האָט די גאַנ-צע צייט קיין וואָרט ניט אויסגערעדט, האָט צוערשט געמאַכט אַ מיענע פון פאַרוואַנדערונג, אַבער ער האָט זיך גלייך ענטשלאָסען און נאַכגעפּאָלגט זייער ביישפיעל. קאַרל'טשיק האָט אויסגעדריעהט דאָס ליכט, און די צוויי ליצים האָבען זיך נאַטירליך גלייך באַפרייט

פון זייער אומבאקוועמער לאסט. אָבער ב. האָט זיך אָנגעריבען
ביילען אויף'ן רוקען און האָט די גאַנצע נאַכט ניט געקאַנט שלאָפּען.
דאָסזעלבע טעאָטער־שפּיעל האָט זיך איבערגע'חזור'ט כּמעט יעדן
דען אַווענט אין אַלערליי וואַריאַציעס, וואָרים די צוויי חברה־לייט
האַבען געהאַט אַן אומערשעפּליכע פּאַנטאַזיע און האָבען כּסדר
אויסגעטראַכט אַלץ נייע און נייע קונצען. צום סוף האָבען זיי
באַשלאָסען צו געהן נאָך אַ טריט ווייטער און געזוכט צו איבער־
צייגען ב. אָ, אַז עס איז נייטיג זיך אינצורייבען דעם גאַנצען קערן
פּער מיט מאַשיין־אויג, כדי די הויט זאָל זיין בעסער באַשיצט געגען
דער קאַלטיקייט פּוֹן'ם וואַסער, אין פּאַל פּוֹן אַן אומגליק. און דער
אומגליקליכער יונגערמאַן האָט זיך פּאַקטיש געלאָזט אייגרעדען.
כ'האַב קוים מיינע אייגענע אויערען געגלויבט, אבער ער איז ווירק־
ליך איינגעגאַנגען אויף דער פאַרריקטער זאך. ערנסט האָט שוין
פּוֹן פּריהער געהאַט צוגעגרייט אַ פּלאַש פּוֹן יענער עפּוּש'דיגער,
קלעפּעדיגער פּליסיגקייט וואָס ער האָט ווי עס איז אַרויסגעקריגען
פּוֹן'ם מאַשינעד־צימער. קאַרל'טשיק האָט געמאַכט דעם אָנפאַנג.
שנעל ענטשלאָסען האָט ער אַ כאַפּ געמאַן די פּלאַש, איז אוועק אין
באַד־צימער און איז אין אַ ווילדע אַרום צוריקגעקומען, פּוֹל מיט
לויב־געזאַנג איבער דעם טייערן שטאַף, פּוֹן וועלכען ער האָט, פאַר־
שטעהט זיך, קיין טראַפּען ניט אָנגעריהרט. אַצונד איז געקומען
ב. אָ רייה. ער איז דאָרט געבליבען לענגער אידער קאַרל'טשיק,
און ווען ער איז צוריקגעקומען, האָט מען שוין פּוֹן ווייטען געקאַנט
שפּירען דעם זיסען ריח. ער האָט זיך פּאַקטיש איינגעשמירט מיט
אויף פּוֹן קאַפּ ביז די פּיס און האָט געשטונקען ווי אַ טכויר. אָבער
ס'האַט אויסגעקוקט, אַז זיין נאָז האָט ניט געשפּירט דעם שרעק־
ליכען גערוך, וואָרים זיין געזיכט האָט געשטראַלט פאַר צופּרידענ־
קייט.

נ.ה. איז מיר אָבער די זאך געוואָרן צו ווילד. די גאַנצע קאיומע
האַט גע'עפּוּש'ט פּוֹן פאַרדראָבענעם אויג, און די צוויי חברה־לייט
זיינען געלעגען אין זייערע בעטען און זיך געפרעהט אַהן אַ מאַס.
וואָס זייער לעצט קונצשטיק האָט זיך זיי אזוי גוט איינגעגעבען.

„אלואַ הערט אַקאַרשט, איהר וואַגאַבונדען, האָב איד זיך אנגע-
רופען, „ס'איז איינפאַך געמיין פון אייך וואָס איהר מאַכט אזוי
חוזק פון דעם יונגען מאַן. אויך איד פאַרשטעה אַ זויץ און בין ניט
קיין שפּיעל־פאַרדאַרבער, אָבער איהר טרייבט די קאַמעדיע צו
ווייט.“

נח, זיינען די צוויי לצים אַרויפגעפאַלען אויף מיר און מיר נעגעבען
וויפיעל אין מיר איז נאָר אַרײַן. קאַרל־טשיק האָט מיך גערופען
אומ־ברחמנות־דיגער עגאָאיסט און געזאָגט, אַז מיך קימערט איבער-
הויפט ניט וואָס מיט מיינע מיטמענשען געשעהט, און ערנסט האָט
איהם נאַטירליך אונטערשטיצט.

„ווען איד וואַלט געקאַנט אזוי גוט שווימען ווי דו,“ האָט ער
געזאָגט, „וואַלט איד אויך געשלאָפען אַהן א רעטונגס־נאַרטעל און
זיך ניט איינגעשמירט מיט קיין אויל.“

איד האָב איינגעזעהן, אַז עס לוינט זיך ניט אַרומצורייסען מיט
די צוויי חבר־לייט, און איד האָב באַשלאָסען ביי זיך אויף מאַרגען
צו ריידען מיט ב'ן פּערזענליך וועגען דעם.

אויף מאַרגען אין דערפריה, ווען איד בין אויף אַ שטיקעל צייט
געבליבען אליין מיט איהם אין דער קאָיוטע, האָב איד זיך געווענדט
צו איהם אין אַ פּריינרליכען טאָן:

„זאָגט מיר, הערר ב., פאַרוואָס לאָזט איהר זיך אזוי מורא־דיג
אַרומפיהרען ביי דער נאָז פון אַט די צוויי ווייסע חבר־ניקעס?
באַגרייפט איהר דען ניט, אַז די אַלע פאַרדיקטע געשיכטעס וואָס
זיי דערצעהלען אייך זיינען בלויז אויסגעטראַכטע זאַכען? די גאַנ-
צע פּלוידעריי וועגען דייטשע סובמאַרינען און עהנליכע זאַכען איז
דאָך אזוי אומזיניג, אַז איד פאַרשטעה ווירקליך ניט, ווי אזוי אַ
פאַרנינפטיגער און געבילדעטער מאַן ווי איהר קאַנט דאָס אַלעס
בלויבען. איהר רייכט זיך אַן וואונדען אויף'ן רוקען, שלאָפענדיג
מיט דעם פאַרדאַמטען רעטונגס־נאַרטעל, און איהר שמירט זיך אַן
מיט עפּוש־דיגען אויל, און דאָס אַלעס, כדי צו געבען די צוויי לצים
אַ טעמאַ, איבער וואָס זיך צו אַמוזירען אין זייערע פּרייע שטונדען.“
ער איז רויט געוואָרן ביז איבער די אויערען ווי אַ יונג מיידעל

און אריינגעפאלען אין א גרויסער פארלעגענהייט. אז ער איז אכיר סעל געקומען צו זיך, האָט ער מיט א טאָן פון דערשלאָגענקייט געזאָגט:

„איד דענק ווירקליך, אַז איהר זיינט גערעכט, הערר ראָקער. כ'האָב שוין אליין אויך געטראכט וועגען דעם, אָבער ס'האָט זיך מיר קיינמאל ניט געוואָלט גלויבען, אַז די צוויי מענשען זאָלען קאָ-גען זיין אזוי שלעכט.“

„שלעכט?“ בין איד איהם אַריינגעפאלען אין די רייד; „איהר האָט א טעות, מיין ליעבער. די צוויי חברה־לייט זיינען דורכאויס ניט שלעכט, אין געגענטייל, דאָס זיינען צוויי בראווע יונגע, אויף וועמען מען קאן זיך פאַרלאָזען. אָבער זיי געפינען זייער פאַרגנוגען אין דעם צו ציעלען אין די שוואַכע זיימען פון זייערע ליעבע מיט־מענשען. ס'איז פאַר זיי אַן אַנגענעם מיטעל אויף א שטיקעל צייט צו פאַרטרייבען די מאַנאַטאַניע פון זייער איצטיגען לעבען. פונ־דעסמוועגען קאָן איד ניט איינזעהן, אַז דאָס זאָל געשעהן אויס־שליסליך אויף די קאָסטען פון אייער לייכט־גלויביגקייט, מיין ליע־בער ב.“

ער איז ווידער געוואָרן רויט, און איד האָב איהם געקאָנט אראָפֿליענען די הילפלאָזע פאַרלעגענהייט פון געזיכט אראָפֿ. ענד־ליך האָט ער מיט א האַלב־פאַרדריקטער שטימע געזאָגט:

„איד דאַנק אייך, הערר ראָקער, פון איצט אָן וועל איד שוין וויסען, וואָס איד האָב צו טאָן.“

דער טאָג איז פאַרביי. איד האָב זיך שוין געפרעהט מיט דער איבעראַשונג וואָס די צוויי חברה־לייט וועלען האָבען און אין אַווענט בין איד געווען דער ערשטער אין בעט. אין א וויילע ארום איז אריינגעקומען ערנסט און גלייך נאָך איהם ב. ערנסט האָט זיך רוחיג אויסגעטאָן, ארומגעשנאַלט דעם רעמונגס־גארטעל אַרום זיין לייב און זיך אריינגעלעגט אין בעט. דערנאָך האָט ער פון אונ־טער'ן קישען ארויסגענומען אַן אַלטע צייטונג און האָט זיך כלומר'שט פאַרטיפט אין איהר. עטליכע מינוטען שפעטער האָט זיך אויך קארל'טשיק באַוווּזען אויף דער אַרענאַ. ער האָט גע־

שריען, געשאלטען און געליארעמט אויף זיין געווענליכען שטייגער; דאן האָט ער זיך צערעמאַניעל אויסגעטאָן די קליידער, אָנגעמאַס־טען מיט אַ וויכטיגער מיענע זיין רעטונגס־גארטעל, איידער ער האָט איהם אַרומגעשנורעוועט אַרום זיין לויב, און איז ענדליך אַ צופרידענער אַריינגעקראַכען אין זיין בעטעל. גלייך נאָכדעם האָט ער געבעטען ערנסט'ן ער זאָל איהם געבען אַ העלפט פון דער צייטונג, און האָט כלומר'שט אַנגעפאנגען צו לייענען.

כ. איז די גאַנצע צייט געוועסען אויף זיין בעט און אַלע ווילע מיר צוגעוואַרפען אַ פרעגענדען בליק. קיינער האָט ניט גערעדט קיין וואָרט. ענדליך האָט עס דער גוטער ב. מעהר ניט געקאָנט אויסהאלטען, און זיך ווענדענדיג צו ערנסט'ן, האָט ער איהם גע־פרעגט:

„הערר זי, פאַרוואָס האָט איהר אָנגעטאָן דעם רעטונגס־גאַר־טעל? דאָס איז דאָך אַלץ נאַרישקייטען, ווי איהר אַליין ווייסט עס זעהר גוט. מיר האָבען דאָ איבערהויפט ניט וואָס מורא צו האָבען פאַר קיין געפאַהר.“

ערנסט האָט איהם צוגעוואַרפען אַ בייזען בליק, האָט אבער ניט געפונען פאַר נייטיג איהם צו ענטפערן און געלייענט ווייטער רוחניג די צייטונג. ווידער אַמאָל איז איינגעטראָטען דאָסזעלבע פיינליכע שטיל־שווייגען, ביז ב. האָט ענדליך נאָך אַמאָל געקריגען מוט און זיך אַצונד געווענדט מיט זיין פראַגע צו קארל'טשיקען. אָבער דאָ האָט ער שלעכט אָפגעשניטען. קארל'טשיק האָט איהם באַשאַטען פון קאָפּ ביז די פיס מיט אַזאַ שטראַם פון זיינע גע־וויינליכע ליעבלינגס־נעמען, אַז עס איז דעם אַרעמען יונג פאַר־גאַנגען דער חשק צו הערען און זעהן. איך האָב די גאַנצע צייט ניט אַראָפגענומען קיין אויג פון איהם. ער איז געוועסען אויף זיין בעט און האָט קענטיג געקעמפט מיט אַ שווערען באַשלוס. פּלוצ־לינג האָט ער האַסטיג אַראָפגעוואַרפען פון זיך די קליידער, אָנגעטאָן דעם רעכטונגס־גארטעל און איז אויף גיך אַריינגעשפרונגען אין בעט, און דערביי האָט ער שרעקעדיג אויסגעמידען מינע בליקען. אַצונד בין איך געוואָרן ערנסט ביי אַ אויף איהם און איך האָב

איהם געוואָלט זאָגען מיין מיינונג, אָבער אַיך האָב זיך באַצײטענס באַטראַכט און געשוויגען. עס וואָלט דאָך געווען אַרויסגעוואָרפען. אַנטקעגען דעם בלינדען שרעק פון אַט דעם מענשען האָט קיין שום פאַרנופּט ניט געקאָנט העלפען. אָבער די צוויי וואַנאָבנדען זײַן נען געווען מלאַ שמחה. זײ האָבען זיך ווי עס איז דערוואוסט, און אַיך האָב גערעדט מיט ב. א. און זײ זײנען איצט געווען זעהר צוֹ פרידען וואָס זײ קאָנען מיר אויף אַ דעמאָנסטראַטיווען אופן ווײזען דעם רעזולטאַט פון מיין באַלעהרונג. אָבער דער אַרעמער ב. האָט איבעראַל געזעהן געשפענסטער און האָט זיך כסדר געשראַקען. אַ שטיקעל צײט שפעטער, ווען אַ טײל פון אונזערע מיטגעפאַנגענע איז איבערגעשיקט געוואָרן אויף דער „אײל אָף מען“, האָט ער זיך אליין אָנגעשלאָגען און געבעטען מען זאָל איהם איבערשיקען אַהײן, אום ענדליך ווידער צו קאָנען הנאה האָבען פון זײן לעבען.

דריי וואָכען נאָך דעם אינצידענט מיט די גיבראַלטאַר־לייט זײנען צוויי פון זײ פאַר־משפט געוואָרן צו דריי וואָכען געפענגניש, דערפאַר וואָס זײ האָבען זיך אנטזאגט אָפצואוואַשען די טרעפּ וואָס האָבען געפיהרט פון'ם קליינעם עס־זאָל צום הינטער־דעק. אַלס ציוויל־געפאַנגענע זײנען מיר געווען פאַרפליכטעט צו טאָן בלויז אַזעלכע אַרבייטען, וועלכע זײנען געווען דירעקט נײטיג פאַר דער אויפהאַלטונג פון אונזער עקזיסטענץ. דערצו האָט פריהער פון אַלץ געהערט דאָס רײניגען פון די פלעצער וואָס די געפאַנגענע האָבען באַנוצט אַלס שלאַפֿצײמערן און האַלטען אין אָרדנונג די עס־זאָלען. פאַר אַפּוואַשען די פאַרדעקען פלעגט די שיפֿס־קאָמפּאניע באַצאָהלען געפאַנגענע מאַטראָזען, וועלכע האָבען זיך פרייוויליג געמעלדעט צו דער אַרבייט. דאָסזעלכע איז געווען דער פאַל מיט דעם דײטשען הילפֿס־פּערזאָנאַל, וואָס איז באַשעפטיגט געוואָרן אין די מאַשינען־צײמערן. אַחוץ דעם פלעגען די געפאַנגענע פון זײער אייגענער קאַסע באַצאָהלען אַ קליינע גרופּע פון זײערע חברים פאַר אַרבייטען, וועלכע די מעהרהײט האָט ניט גערן געוואָלט טאָן, ווי צום בײשפּיעל דאָס טעגליכע רײניגען פון די קלאָזעטען, באַד־צײמע־רען א. א. וו. נו, האָט מען ביז אַהער באַצאָהלט פאַר רײניגען דעם

טרעפער צונאָנג און די טרעפ וואָס האָבען געפיהרט פון'ם גרויסען עס-זאל צום פאָדערשטען פארדעק, בעת ווען מען האָט די מענשען אויף'ן הינטערשטען טייל פון'ם שוף פאר דערזעלבער ארבייט גאָר נישט געוואָלט צאָהלען. אָט די אָפענע אומגערעכטיגקייט איז געווען די אורזאך, פאָרוואָס די צוויי גיבראלטאר-לייט האָבען זיך אַנט-זאָגט צו טאָן די ארבייט. אַן אָפיציר האָט געזוכט זיי איבערצורעדען, אָבער זיי זיינען געבליבען איינגע'עקשנ'ט און ניט געוואָלט פאָלגען. פאַר דעם אַדיוטאַנט, וועלכער האָט, פאַרשטעהט זיך, גע-האַט אַ האַרץ אויף די גיבראלטאר-לייט, איז אָט דער פאַל געווען ווי געוואונשען. ער האָט אַצונד געהאַט די געלעגענהייט זיך אָפצורעדענען פאַר יענעם אויפטריט געגען איהם, און ער האָט די צוויי מענער פאַראורטיילט צו דער העכסטער שטראַף וואָס ער האָט זיי איבערהויפט געקאַנט געבען.

אַלס געפענגניש האָט געדיענט אַ קלעגליכער פּלאַץ, אַ לאַך אינ'ם פאָדערשטען טייל פון שוף. ס'האַט דאָרט געהערשט אַ מורא'דיגע קעלט, און אזוי ווי ס'איז ניט געווען קיין שום ווענט-פּלאַציע איז דער ענגער פּלאַץ געווען פול מיט אַן עקעלהאפטער, פאַר-פעסטער לופט. דערצו האָבען זיך אין דעם דאָזיגען לאַך אויפ-געהאַלטען אַ מאַסע פון ראַצען, וועלכע האָבען די געפאַנגענע ביי-נאַכט ניט געגעבען קיין רוה. די געפאַנגענשאפט דאָרט איז אין דערזעלבער צייט אויך געווען פאַרבונדען מיט הונגער, ווייל מען פלעגט די פאַר'משפּט'ע צומיילען קליינע פאַרציעס, אָדער מען פלעגט זיי גאָר געבען בלויז וואַסער און ברויט.

ס'איז געווען אַ גליק פאַר די אַרעמע מענשען, וועלכע האָבען פון צייט צו צייט פאַרבראַכט אין דעם דאָזיגען לאַך, וואָס אונזער קאַרל'טישק איז דערהויבען געוואָרן צום „טשיף מעס ליעדער“. אַלס אַזעלכער האָט ער געדאַרפט באַזאָרגען די איינטיילונג פון די פּאָר-ציעס אין גרויסען עס-זאל. אַ טייל פון זיינע פליכטען איז אויך געווען צו צושטעלען די פאַראורטיילטע אין דעם שופ-געפענגניש זייערע פאַרגעשריבענע פאַרציעס. דאָס פלעגט נאַטורליך שטענדיג געשעהן אין דער באַגלייטונג פון אַ סאָלדאַט. פאַר די אַרעמע

טייוואָליס, וועלכע האָבען געהאַט דאָס אומגליק אַרויפצוציהען אויף זייערע קעפּ דעם צאָרן פון די מיליטער־באַאמטע, איז דאָס געווען אַ גרויס גליק; וואָרים קאַרל'טשיק האָט זיך פאַר זיי טיכטיג אנגע־נומען און ער פלעגט זיי פאַרזאָרגען מיט אַלערליי פאַרבאַטענע זאַכען, כּדי ווי ווייט מעגליך זיי צו פאַרלייכטערן זייער גורל. אין דער באַציהונג איז ער געווען אומפאַרגלייכליך. מיט אַ שטוינענדער פּרעכהייט פלעגט ער, דעם סאַלדאַט אונטער די אויגען, אריינד שמוגלען די זאַכען אין געפּענגניש, און אזוי ווי ער האָט זיך קיינד מאַל ניט פאַרלאָרן, פלעגט ער בייקומען די שווערסטע סיטואַציעס, און דער ערפאַלג איז שטענדיג געווען אויף זיין זייט.

דעם זעלבען טאָג, ווען די צוויי גיבראַלטאַר־לייט האָבען גע־קראָגען זייער שטראַף, איז אין דער ענגלישער פּרעסע ערשינען אַן אויספירליכער באַריכט פון דער קאָמיסיע פון „רויטען קרייץ“ איבער דער לאַגע פון די דייטשע ציוויל־געפּאָנגענע אין די פאַר־שידענע לאַגערען פון די אינטערנירטע. צווישען דעם איז אויך געווען אַ לענגערע באַשרייבונג מכה די צושטענדען אויף דעם „ראַיאַל עדוואַרד“. אונזער לאַגע איז דאָרט געשילדערט געוואָרן אַלס די בעסטע וואָס מען קאָן זיך נאָר דיינקען. מען האָט גע־רעדט פון אַ „שווימענדען האַטעל“, און מעהר ווי איין אַרעמער טייוועל, וועלכער האָט זיך נאָך געקאַנט פּרעהען דאָרט דרויסען מיט דער גילדערנער פּרייהייט, האָט אונז גליקליכע געמוזט מקנא זיין פאַר אונזער זולל וסובאַ־לעבען.

איך האָב אַלואַ קיין טעות ניט געהאַט אין מיינע השערות און איך האָב אַצונד געוואוסט וואָס פאַר אַ געוויכט איך דאַרף אין דער צוקונפט לעגען אויף אזעלכע „קאָמיסיעס“.

קאפיטעל 7

ליטעראטור-עטיודען

די לייזמגהט. — מיין ערשטער געשפרעך מיט'ן צענזאר. — „אזוי שפויגעלט זיך אין דעם דאזיגען קאפ אָפּ די וועלט.“ — שטומע באַטראַכטונגען. — פאַרבאַרייטונגען פאַר אַ ברויטערער מעטיקויט. — אַ רעדעוודיגער אָפיציר. — אונזער ערשטע געהוימע פאַרזאַמלונג אין זאָל מיט די פּערציג בעטען.

אין צוויי קאָיוטעס פון אונזער ליניע זיינען ענטדעקט געוואָרן לייז. מען האָט מיר שוין פריהער געהאַט דערצעהלט וועגען עמליכע קאָיוטעס וואָס זיינען געווען אין גאַנצען פאַרלייזיגט. כ'האַב גע- האָט גענוג פון מיין ערשטער אייגענער ערפאַרונג און איד האָב געמוזט לייכט אויפשוידערן, הערענדיג וועגען די נייע פאַלען. מען וואָלט אייגענטליך געדאַרפט ערוואַרטען, אז די סאַניטאַרע פאַר- וואַלטונג זאָל זיך מיט אלע כחות א נעם טאָן צו דער דאָזיגער מיאוס'ער פּלאַג, כדי צו פאַרהיטען אז די גאַנצע שיה זאָל ניט ווערן פאַרלייזיגט. אָבער קיין שפור דערפון. די גוטע מענשען האָבען זיך אויסגעקלערט אַ מערקווירדיג, א געניאל מיטעל אָפּצושטעלען די פאַרשפּרייטונג פון דעם איבעל. אזוי גיך ווי מען האָט אויסגע- פונען לייז אין אַ קאָיוטע, האָט מען ניט געוואָרנט דערפאַר אז די קאָיוטע זאָל גרינדליך גערייניגט ווערן דורך פאַסענדע און זוירק זאַמע דיסאינפעקציע-מיטלען. ניין, אזאַ פאַרנינפטיגע און דירעקט טע מעטאָדע אין די העררן גאָר ניט אַרויפגעקומען אויף'ן זינען. מען האָט איינפאַך באַשטראַפּט די לייז, וועלכע זיינען צום גרעס-

טען טייל אָהן זייער אייגענע שולד באַפאַלען געוואָרן פון דער פּלאַג: מען האָט די אַרעמע מענשען אַרויסגעטריבען פון זייערע קאָמוטעס און זיי געגעבען אַ פּלאַץ אין איינעם פון די גרויסע שלאָפֿ-זאַלען. אויף אַזאָ אָופן איז געווען אומפאַרמיידליך, אַז די פּאַר-לייזיגונג פון די גרויסע זאַלען זאָל מאַכען שטאַרקע פאַרטשריטען. מען איז אין ערגעץ ניט געווען זיכער, ווייל דאָס שיה איז געווען אין גאַנצען איבערפּילט און מען האָט כּסדר געמוזט קומען אין קערפּערליכער באַריהרונג מיט די מענשען.

אַסך געפאַנגענע האָבען באַשלאָסען זיך אליין צו העלפּען און זיי האָבען געבעטען זייערע קרובים אויף דרויסען מען זאָל זיי צו-שיקען אינזעקטען-פּולווער. אַבער ווי גרויס איז געווען זייער איר בערעשונונג, ווען אָט דער טייערער שטאַף איז, אויף אַ באַפּעהל פּוֹנ'ם קריגס-מיניסטעריום, קאַנפּיסקירט געוואָרן פּוֹנ'ם צענזאָר אויף'ן שיה. אַ לאַנגע צייט האָב איך זיך אוממיסס געבראַכען דעם קאַפּ צו דערהעקן, וואָס האָט פאַרט געקאַנט זיין די אורזאַך פּוֹנ'ם דאָזיגען אומזיניגען פאַרבאַט, ביז מען האָט מיר שפּעטער אויפּגע-קלערט, אַז מען קאָן מיט אינזעקטען-פּולווער מאַכען אַ געהיימע טינט און אויף אַזאָ אָופן אַפּנאַרען דעם צענזאָר. איך ווייס ניט גענוי, צי דאָס איז טאַקע געווען די אורזאַך פון דעם מאַרדעם פאַר-באַט, הגם אַן אנדער גרונד לעגט זיך קוים אויף'ן שכל. אַבער זאָגאַר אין דעם דאָזיגען פאַל האָט מיר די גאַנצע געשיכטע אויס-געקוקט לעבערליך און אומבאַנרינדעט, וואָרים אַ מענש, וועמען ס'איז גענאַנגען אין לעבען איבערצושיקען צו זיין פאַמיליע אַ נאַכ-ריכט, פון וועלכער דער צענזאָר זאָל נאַרנישט וויסען, האָט שטענדיג געקאַנט געפּינען אַ געלעגענהייט דערצו, אויך אָהן אינזעקטען-פּולווער... אויף יעדען פאַל בלייבט עס אַ פאַקט, אַז מען האָט פון די געפאַנגענע צוגענומען יעדען מיטעל זיך צו קאַנען באַשיצען געגען אַזאָ עקעלאַפּטע פּלאַג.

ס'איז געווען אין מיטען פעברואַר, ווען איך בין נאָר פּלוצלינגי גערופּען געוואָרן צום צענזאָר. ער האָט מיך אויפּגענומען זעהר העפּליך און האָט פון צווישען זיינע פאַפּירען אַרויסגענומען אַ

בריעף, וועלכען ער האָט מיר געגעבען צו לייענען. ס'איז געווען א בריעף וואָס איך האָב אליין מיט אומגעפעהר דריי וואָכען צוריק געהאַט געשריבען צו מיין פרוי און וועלכען מען האָט איבערהויפט ניט אָפגעשיקט, ווי איך האָב איצט צו מיין גרויסער ערשטוינונג געמוזט זעהן. כ'האָב געפיהלט, ווי דער צאָרן פאַרשנורעוועט מיר דעם האַלז. האָב איך דאָך געוואוסט, מיט וואָס פאַר אַ פיבער-האַפּטער אומגעדולד מיינע בריעף ווערן דערוואַרט דאָרט אין דער-היים!

„כ'פאַרשטעה ניט, פאַרוואָס אָט דער בריעף האָט געקאָנט צו-ריקגעהאַלטען ווערן פון דער צענזור,“ האָב איך געזאָגט און זיך געגעבען די מיה צו באַקעמפען מיין אינערליכע עמפּערונג. דער צענזאָר האָט זיך העפּליך ענטשולדיגט און האָט באַדויערט מיין שלים-מוז.

„איך פּערזענליך בין ניט פאַראַנטוואָרטליך דערפאַר וואָס איי-ער בריעף איז ניט אָפגעליפּערט געוואָרן,“ האָט ער געזאָגט. „ער איז צוריקגעשיקט געוואָרן אַהער פון דער הויפּט-צענזור אין סאַליס-בורי האַוז.“

„אַבער צוליב וואָס פאַר אַ גרונד?“ האָב איך געפּרענט.

„ווי עס שיינט, האָט אַ געוויסע שטעלע פון אייער בריעף אַרויסגערופען אומצופרידענקייט ביי דער צענזור אין לאַנדראָן,“ האָט ער מיר ערקלערט. „איהר שרייבט צווישען אנדערעס, אז אויסער דזשעס, צוויי סאַרטען טאַבאַק און ציגאַרעטלאַך קאָן מען אין כּופּעט אויף'ן שיף איבערהויפט גאַרנישט קויפען.“

„אַבער מיין באַהויפטונג שטימט דאָך אבסאָלוט מיט דער וואַרהייט,“ האָב איך געזאָגט פאַרוואַנדערט.

„דאָס לייקען איך גאַר ניט,“ האָט ער פּריינדליך באַמערקט. „אַבער אייערע ווערטער וואַלטען לייכט געקאָנט מיספאַרשטאַנען ווערן און וואַלטען פּילייכט דערוועקט ביי אייערע אייגענע דעם פאַרראַכט, אז מיר באַהאַנדלען שלעכט אונזערע געפאַנגענע.“

„און ווילט איהר ווירקליך באַהויפטען, אז מען קאָן אַנרופּען

אונזער לאגע גוט אָדער כאָטש אויף וויפיעל עס איז צופרידענ־
שטעלענד? "האָב איך איהם געפרעגט מיט אן איראָנישען טאָן.
ער האָט געשוויגען אַ וויילע, אזוי ווי ער וואָלט זיך באַטראַכט
און געזוכט אַ פאַסערען ענטפער. דאָן איז ער פּלוצלינג געוואָרן
ערנסט און געזאָגט:

"איך וויל זיך אין דעם מאָמענט ניט אַריינלאָזען מיט אייך אין
א לאַנגען געשפרעך וועגען דער דאָזיגער פראַגע. געפאַנגענשאַפט
איז קיינמאָל ניט קיין גוטע זאַך. אייך פּערזענליך קאָן גאַרנישט
ענדערן אין דער לאַגע. אָבער איך בין דאָך אימשטאַנד אייך צו
פאַרשאַפּען געוויסע פאַרלייכטערונגען, און דאָס איז געווען דער
גרונד, פאַרוואָס איך האָב אייך געשיקט רופען אַהער. ווילט איהר
פילייכט זיין אזוי פריינדליך און מיר אויפשטעלען אַ ליסטע פון
לעבענס־מיטלען און אנדערע זאַכען, וועלכע ווערן געווינט און
געפאָדערט פון אַלעמען? איך וואָלט דאָן געזאָרגט דערפאַר, אַז
אַט די אַלע זאַכען זאָלען געהאַלטען ווערן אין בופעט. דער אייז־
טיגער צושטאַנד פון'ס בופעט איז יעדענפאַלס, ווי איך מוז אליין
צוגעבען, זעהר מאַנגעל־האַפט. אָבער מיר זיינען איצט פאַרנומען
מיט אַזויפיעל אנדערע זאַכען, אַז מיר קאָנען ניט איבעראַל טאָן
וואָס איז נייטיג."

כ'האָב געוואוסט, אַז ער פּערזענליך האָט ניט געקאָנט געמאַכט
ווערן פאַראַנטוואָרטליך פאַר דעם צושטאַנד אין בופעט, און איך
האָב צוגעזאָגט אויסצואַרבייטען די ליסטע. מיר האָבען דאָן נאָך
אויסגעטוישט עטליכע גלייכגילטיגע ווערטער, ביז איך האָב זיך
פּלוצלינג ווידער דערמאָנט אַן מיין בריעף.

"און וואָס איז מיט מיין בריעף?" האָב איך איהם געפרעגט.
"מיינע אייגענע זיינען שוין וואַכענ־לאַנג אָהן אַ שום נאַכריכט
פון מיר און זיי טראַכטען פילייכט איבער ווער ווייס וואָס איבער
מיין לאַנגען שטיל־שווייגען."

"איהר זיינט גערעכט," האָט ער געזאָגט. "אויב איהר ווילט,
שרייבט אַן אַן אנדער בריעף און איך וועל איהם דירעקט פון דאָ־
נען אַפשיקען אויף זיין אַררעס."

אײַך האָב איהם געדאַנקט און פאַרלאָזען דעם כּוּרָאָ.

די גאַנצע זאַך איז מיר פאַרגעקומען אזוי לעכערליך. אין דער זעלבער צייט האָט זי אין מיר פאַרשטאַרקט דאָס טעמפע געפּיהל פּון אַן אַבסאָלוטער אָהנמאַכט, וואָס לעגט זיך גראָד אין דער געדאַנגענשאפט אזוי שווער אויף דעם מענשען. מיין בריעף האָט געהאַט אַן אַבסאָלוט אומשולדיגען כאַראַקטער, הגם דער גרונד וואָס האָט מיך באַוואויגען צו שרייבען, און וועלכען איך האָב צוליב באַגרייפליכע אורזאַכען גאָר ניט דערמאָנט, איז שוין גארנישט געווען אומשולדיג. אין פאַרלויה פון די לעצטע וואָכען איז נעמליך דאָס עסען געוואָרן אזוי אומגלויבליך שלעכט, אַז נאָר דער ביטערסטער הונגער האָט געקאַנט צווינגען די מענשען זיך צו וואַרען און אַרונטערשלינגען דאָס פּאַסקודסטוואָ. דאָס פלייש האָט איינפאַך געשטונקען און זעלטען, זעלטען ווען מען האָט עס געקאַנט נעמען אין מויל. איך אליין האָב שוין זינט וואָכען ניט געהאַט אָנגעדריהרט דאָס פלייש וואָס מען פלעגט אונז געבען. דערצו האָט מען טאַגרטעגליך געהאַט ווייסע אָדער געלע ריבען, וועלכע זיינען קיינמאַל ניט ריכטיג אָפגעוואַשען געוואָרן, אזוי אַז מען האָט געהאַט א פולען מויל מיט שמוץ און די זאַמד־קערנער האָבען געקריצט צווישען די צייהן. בעבלעך און אַרבעס פלעגט מען אַלץ זעלטענער זעהן זעהן אויף אונזער טיש, און דאָס רוב זיינען זיי געווען ניט דערקאַכט און האַרט ווי שטיינדלעך. ווער עס האָט אונטער די דאָזיגע פאַרהעלטענישען ניט געקראָגען עפעס צוגעשיקט פון דרויסען, איז געווען פאַרארטילט כּסדר צו הונגערן. אזוי ווי אין בופעט אויף'ן שיה האָט מען אַחוץ דזשעם און אביסעל שלעכטען טאַכאַס גאַרנישט געקאַנט קויפען, האָב איך געשריבען מיין פרוי, אַז אַנטשטאַט געלד זאָל זי מיר פון צייט צו צייט צושיקען אייניגע לעבענס־מיטלען. דערביי האָב איך מיט קיין איין וואָרט ניט אָנגעדרייט אויף אונזער אייגענטליכער לאַגע, און ניט קוקענדיג דערויף האָט די צענוזר אין סאַליסבורי האַוז פאַרהאַלטען מיין בריעף, ווייל, ווי דער צענוזר האָט באַמערקט, דורך איהם „קאָן פּילייכט דרויסען דערוועקט ווערן דער פאַרזאַכט, אַז אונזער לאַגע איז ניט קיין

נוטע". — און אין דערזעלבער צייט וואָס די מיליטערישע צענזור האָט מיט אָפּענע אויגען געהיט, אַז עס זאָל אין אונזערע בריעף חלילה ניט דורכגעהן קיין צוויי-דרייסיג וואָרט, וואָס וואָלט פּיליכט געקאָנט וואָרפּען א ברעקעלע ליכט אויף אונזער ווירקליכער לאַגע. האָט די ענגלישע פרעסע געבראַכט שפּאַלטען-לאַנגע באַריכטען און בער אונזער „שווימענדען האַטעל“ און דערצעהלט אלערליי מעשיות ווי מיר באַדען זיך אין וואוילטאָג און פאַרגגיגען.

נאַכמיטאָג האָב איך אָנגעשריבען א נייעם בריעף און בין דער-מיט נאָך אַמאָל גענאַנגען צום צענוואָר. ווען ער האָט שנעל דורכ-געקוקט מייע ציילען, האָב איך באַמערקט, ווי זיין שטערן האָט זיך פאַרצויגען אין קנייטשען; עפעס האָט אַלואָ ווידער ניט געמוזט שטימען. ענדליך האָט ער א וואָרף געטאָן מיין בריעף אויף'ן טיש און געזאָגט שטרענג:

„איך קאָן אייער בריעף ניט דורכלאָזען.“

איך האָב זיך, שרייבענדיג מיין בריעף, באזונדערס געפלייסט צו זיין אזוי פאַרזיכטיג ווי איך האָב נאָר געקאָנט. און איך בין דערום געווען שטאַרק איבעראַשט, ווען איך האָב זיך אָנגעשטויסען אויף נייע שוועריגקייטען.

„וואָס איז דער גרונד?“ האָב איך רוהיג געפרעגט.

ער האָט מיך אָנגעקוקט מיט גרויסע, אָפּענע אויגען און ס'איז קענטיג געווען, אַז ער האָט ניט געוואוסט, צי זאָל ער מיך קורץ און שאַרף אָפּפאַרטיגען, אָדער מיר געבען אַן ערקלערונג. נאָך א קליי-נער פּויע האָט ער מיר מיט א שטרענגען טאָן געזאָגט:

„ערוואַרט איהר פּיליכט פון מיר איך זאָל איך העלפען פאַר-שפּרייטען אייערע פּאַנגערמאניסטישע אידעען?“

איך בין א ווילע געבליבען א צומישטער און האָב איהם אנגע-קוקט מיט פאַרוואַנדערונג. ענדליך האָב איך זיך מעהר ניט גע-קאָנט צוריקהאַלטען און איך האָב ארויסגעפלאצט מיט א געלעכ-טער. איצט איז ער שוין געוואָרן צומישט.

„פאַרוואָס לאַכט איהר?“ האָט ער שטרענג געפרעגט.

„פאַרצייהט מיר מיין אומפּרייוויליגע מונטערקייט“, האָב איך

געזאָגט, „אַבער די זאַך איז פאַר מיר צו קאָמיש. איהר באַשולדיגט מיר אין פאַנגערמאַניסטישע אידעען, מיר, וואָס צוליב מיין פּראָפּאַגאַנדאַ געגען נאַציאָנאַליסטישע און מיליטאַריסטישע אידעען האָב איך געמוזט פאַרלאָזען מיין היימלאַט און געפין זיך זינט אומגעפּעהר צוואַנציג יאָהר אלס פּאַליטישער פּליכטלינג דאָ אין דעם דאָזיגען לאַנד?“

ער האָט מיר אריינגעקוקט מיט אַ תּמ'עוואַטען בליק אין גע- זיכט און ס'איז קענטיג געווען, אַז ער האָט ניט געוואוסט וואָס ער זאָל מיר ענטפּערן. ענדליך האָט ער אויפּגעהויבען מיין בריעף פון טיש און געזאָגט:

„און ווי אזוי ערקלערט איהר מיר די שלום-ווערטער פון אייער בריעף?“

ער האָט מיר געהאַלטען דעם בריעף דירעקט אונטער דער נאַז און געטייטעלט מיט'ן פינגער אויף דער באַשטימטער שמעלע. איך האָב געלייענט אין דער הויך די פּאַלגעטרע ווערטער: „און גרים מיר הערצליך אַלע קאַמעראַדען. זאָג זיי, אַז מיין האַרץ איז ביי זיי און ביי אונזער גרויסער זאַך פאַר דער ערקעמפונג פון אַ העכערער סאַציאַלער קולטור און דער פאַרברידערונג פון אַלע פעלקער.“

„און איז די דאָזיגע ווערטער געפינט איהר פאַנגערמאַניסטישע אידעען?“ האָב איך געפּרעגט ערשטוינט. „האַט איהר שוין אַמאַל געהערט אַ פאַנגערמאַניסט ריידען וועגען דער פאַרברידערונג פון אַלע פעלקער?“

כ'האַב געקאָנט זעהן אויף איהם, אַז ער הויבט ענדליך אָן צו פיהלען, אַז ער איז באַגאַנגען אַ נאַרישקייט, וואָרים אויף זיין גע- זיכט האָט זיך געוויזען די רויטקייט פון דער פאַרלעגענהייט.

„אַבער פאַרוואָס רעדט איהר דאָ וועגען אַ העכערער סאַציאַל- לער קולטור?“ האָט ער געפּרעגט נאָך אַ קורצער פּויזע. „דאָס וואָרט קולטור איז אייגער פון די באַליעבסטע אויסדריקען פון די פאַנגערמאַניסטען.“

„דאָס מעג זיך זיין,“ האָב איך געענטפּערט, „אַבער ס'איז אויף קיין פּאַל ניט קיין מאַנאַפּאַל פון דעם פאַנגערמאַניזם. אַדער ווילט

„איהר אפשר באהויפטען, אז עס איז פאראן כלויז א י י ן באַ-
שטימטער קולטור־אידעאל?“

„אויף קיין פאל ניט,“ האָט ער געזאָגט אביסעל דערשלאָגען.
„אָבער, כ'בעט אייך, ווילט איהר מיר אין קורצע ווערטער ערקלערן,
וואָס איהר אליין פארשטעהט אונטער א העכערע סאָציאלע קול-
טור?“

„מיט פאָרגניגען,“ האָב איך געענטפערט. „איך פארשטעה אונ-
טער א העכערער סאָציאלער קולטור א געזעלשאַפמליכען צושטאַנד.
וואו די גרויסע מאַסע פון דער מענשהייט זוערט ניט מעהר ערני-
דעריגט צו זיין דאָס לאַסט־טייער און דער געגענשטאַנד פון עקס-
פּלאַטאַציע פאַר קליינע פריווילעגירטע מינדערהייטען; א געזעל-
שאַפמליכער צושטאַנד, אין וועלכען אַזאַ אומגעהייערער פאַרברע-
כען ווי דער איצטיגער מאַסענמאַרד פון די פעלקער, וואָס רופט זיך
קריג, איז א זאך פון דער פאַרגאַנגענהייט.“

דאָס האָט איהם, ווייזט אויס, גאָר אין גאַנצען צוטומעלט, און
עס איז פאַרגאַנגען א היבשע ווילע, ביז ער האָט זיך געקאַנט
ענטשליסען צו אַן ענטפער.

„איך פארשטעה,“ האָט ער ענדליך געזאָגט. „איהר זיינט אַן
אַנהענגער פון טאַלסטאָי.“

„אין פיעל הינזיכטען יא,“ האָב איך ערקלערט. „הויפטזעכליך
שרייב איך זיך אונטער אויף אַלצדינג וואָס טאַלסטאָי האָט געזאָגט
איבער'ן קריג און איבער דער ראַלע פון די רעגירונגען.“
„און ווער זיינען די קאַמעראַדען, וועגען וועלכע איהר רעדט
אין אייער בריעף?“ האָט ער געפרעגט.

„די אַנאַרכיסטען,“ האָב איך געענטפערט קורץ.
דאָס איז געווען גענוג. ער האָט מיך אָפגעמאַסטען מיט אַ
מאַדנעם בליק און געזאָגט העפליך:

„איך מוז צוגעבען, אַז איך האָב אייך מיספאַרשטאַנען. אבער
אַצונד, אזוי ווי די זאך איז אויפגעקלערט, וועל איך דעם בריעף,
פאַרשטעהט זיך, אַפשיקען.“

דערמיט האָט זיך געענדיגט אונזער אונטעררעדונג און מיט

געמישטע געפיהלען בין איך ארויס פון ביראָ. די גאַנצע אָנגעלע-
גענהייט האָט געמאַכט אויף מיר א קאַמישען איינדרוק, אָבער זי
האַט אויך געהאַט א זעהר ערנסטע זייט. אויב די עקזעקוטיווע
בעאַמטע פון דער צענזור אין לאַנדאָן האָבען פונקט אזוי לייכט
„מיספּאַרשטאַנען“ די ברעף פון די געפּאַנגענע, ווי אונזער צענזאָר
אויף דעם „ראַיאַל עדוואַרד“, דאַן קאָן מען זיך פּאַרשטעלען וואָס
פון אונזער קאַרעספּאַנדענץ איז געוואָרן.

עטליכע טעג נאָך דעם דאָזיגען אינצידענט איז געשטאַרבען
איינער פון אונזערע קאַמעראַדען, א געוויסער טיעדעמאַן. ער איז
געקומען פון די טראַפּישע געגענדען און איז געוואָרן שטאַרק קראַנק
אויף שוואַרץ-וואַסער-פּיבער. טיעדעמאַן איז ערשט געווען א גאַנץ
קורצע צייט ביי אונז אויף'ן שייף. אזוי ווי דער דאָקטאָר האָט ניט
אויסגעפונען די אמת'ע אורזאַך פון זיין קראַנקהייט, האָט מען
אָנגענומען, אז ער ליידט פון א הויכ-גראַדיגער אַלקאָהאָל-פּאַר-
גיפּטונג. נו האָט איהם דער טויט דערלייזט פון זיינע לידען. מען
האַט דעם טויטען קערפּער איינגענעהט אין א זאַק און איהם אָפּ-
געשיקט אין קליינעם שיפּעל אויף דער יבשה. איך האָב, שטעהענדיג
דיג אויף'ן פארדעק, געזעהן דעם טרויעריגען טראַנספּאָרט, און א
טעמפּ געפיהל האָט מיר פארדריקט דאָס האַרץ, ווען איך האָב פון
אויבען אַראַפּגעקוקט אויף דעם גראַבען זאַק, דורך וועלכען עס האָט
בען זיך דייטליך אָפּגעצייכענט די קערפּער-פּאַרמען פון'ס מת. דער
מאָן איז מיר געווען אין גאַנצען אומבאַקאַנט; כ'האָב איהם קיינ-
מאַל פריהער ניט געזעהן, קיינמאַל גאַרנישט געהערט וועגען איהם.
אָבער איך האָב געוואוסט, אז א שטומע טראַגעדיע האָט דאָ געפיר-
נען איהר סוף, און מיינע געדאַנקען האָבען אַריבערגעוואַנדערט אין
דער ווייטער היים, וואו עס האָבען זיך געפונען דעם פּאַרשטאַר-
בענעם'ס אייגענע, זיינע ליעבע און טייערע. זיי האָבען ניט גע-
האַט קיין אַהנונג פון דעם שווערען כראַך וואָס האָט זיי געטראַפּען.
בעת ווען איך בין געשטאַנען דאָ אויבען, פאַרטיעפּט אין מיינע
פינסטערע געדאַנקען, אַראַפּקוקענדיג אויף דער איינגענייטער לייכע.
און איך האָב זיך פּלוצלינג דערמאַנט, וויפיעל טויזענדער אועל-

כע טראגעדיעס עם האָבען זיך איצט טאָג־טעגליך אָפגעשפילט אין אַט דער צייט פון'ם אַלגעמיינעם וואַנזון און פון'ם רויטען טויט. מיליאָנען האָפנונגספולע מענער, די בליהונג פון די נאַציאָנען, זיי נען יעדען טאָג אריינגעטריבען געוואָרן אין די גרויזאמע אַרעמס פון'ם טויט, און מעהר ווי איינער פון די דאָזיגע מאָדערנע גלאָדיאָ־טאָרס איז פילייכט אין דערזעלבער רגע געלענען מיט א דורכגע־שאַסען האַרץ און מיט צוקריפעלטע גלידער אויף'ן שלאַכט־פעלד, בעת ווען זיינע אייגענע אין דערהיים האָבען זיך געפונען אין טויט־ליכער אַננסט, זאָרגענדיג וועגען איהם.

דאָס זיינען די גליקען פון'ם מאָדערנעם שטאַט, וועלכער צודריקט מיליאָנען פון זיינע אונטערטאָנען צווישען זיינע אייזער־נע וואַלצען און רעדער, כדי צו דיענען די אינטערעסען פון קליינע מינדערהייטען, וועמעס רויב־לוסטטיגע פאַרטערטער באַשטימען איצט דאָס שיקסאַל פון די פעלקער. די גאַנצע צייט האָט געטראָד־גען דעם צייכען פון'ם טויט, און קיינער האָט נישט געקאָנט פאַר־אויסזעהן, ווי לאַנג אַט דער מוראָ־דיגער קאָשמאַר וועט נאָך ליגען אויף די פעלקער. אָבער וואָס האָט דאָ געהאַלפּען דאָס טענה'ן און ריידען? אין דעם דאָזיגען שוידערליכען וויכער פון טויט און וואַנז־זין האָט יעדע שטימע פון פאַרנונפט און פון מעגשליכקייט געמוזט בלייבען אַהן א שום ווירקונג. דאָס בוך פון'ם שטאַט איז שטענדיג געווען די גרויסע ליידענס־געשיכטע פון די פעלקער, וואָס איז געשריבען געוואָרן מיט'ן בלוט פון אומגעזעהלטע אָפּפער און מיט די טרערען פון די אומשולדיגע. קיינמאָל איז מיר אַט דער אמת נישט געקומען אַזוי דייטליך צום באַוואוסטזיין, ווי איצט, שטעהענדיג פנים אל פנים מיט אַט דער ריזיגער קאַטאַסטראָפּע, וועלכע איז דאָך אייגענטליך געווען דער סימבאָל פון אונזער שטאַטליכער און קאָפיטאַליסטישער ענטוויקלונג. אָבער ווי קליין איז געווען די צאָהל פון די, וועלכע זיינען געבליבען ביים קלאָרען זינען און פאַרשטאַנען ריכטיג אַנצואווייזען אויף די צוזאַמענהאַנגען פון אַט דעם וועלט־הורבן! האָבען דאָך מאַנכע פון די בעסטע פאַרלאָרן דעם קאַפּ און זיי האָבען זיך אַצונד געפלייסט אריבערצושטייגען איינע

די אנדערע, כדי אַרויסצואווייזען זייער אכטונג צו דער נייער געציקע, וועלכע זיי האָבען פריהער באַקעמפט אויף לעבען און טויט.

כ'האָב געפיהלט, ווי א ביטער געפיהל וואָלט מיר דעם האַלז צוזאַמענגעשנורט. אַה, אָט די וואַנזיניגע, אָט די קלענליכע סטאַדע, וועלכע פאַלגט נאָך אלץ בלינד און טויב די באַפעהלען פון איהרע אַלטע און נייע הערשער, און פונקט ווי פאר צוויי טויזענד יאָהר מעקעט זיך נאָך איצט אַרויס מיט דערזעלבער איריאַטישער איבער-געבענקייט איהר „זיי געבענשט, צעזאָר! די צום טויט פאַראור-טיילטע באַגריסען דיך!“ א געפיהל פון אומבאָרגענעצטער איינ-זאַמקייט האָט אַרומגענומען מיין זעלע, בעת מיינע אויגען האָבען נאָך אלץ ווי היפּנאָטיזירט נאָכגעפאַלגט דעם קליינעם שיפעל, וואָס האָט אריבערגעפיהרט דעם טויטען קערפּער פון'ם פאַרשטאַרבנעם אויף דער יבשה. מיר איז פאַרגעקומען, אזוי ווי מען וואָלט מיך פּלוצלינג פאַרוואַרפען ערגעץ אין אן איינ-מדרב, ווייט אוועק פון'ם רייד פון לעבען און פון די סאַציאלע ערשיינונגען. כ'האָב געפיהלט, אזוי ווי אין מיר וואָלט צובראַכען געוואָרן עפעס גרויסעס און שטענעס, וואָס קאָן אַזונד שוין קיינמאָל מעהר ניט ווידער אויפֿלעבען אויף'ם ניין. כ'האָב געמוגט איינפאַך אָנווענדען אלע כוחות צו פאַרטרייבען די פינסטערע געדאַנקען און זיך באַפרייען פון דער דאָזיגער פיינליכער שטימונג. זאָל זיין אזוי! בעסער אונטערגעהן אין אן איינ-מדרב, אידער שליסען פרידען מיט דער נייער געציקע.

ס'איז געווען אין דער דריטער וואָך פון'ם מאַנאַט פעברואַר, איז מייין פרוי געקומען מיך באַזוכען צוזאַמען מיט איינעם פון מיינע רוסישע פריינט, מיט'ן נאָמען אַלעקסאַנדראָוויטש. דער באַזוך איז דאָס מאָל פאַרגעקומען ניט אין קאַרידאָר, ביי די טרעפּ, נאָר אין א באַזונדער קאָיוטע, וואו מיר האָבען געקאַנט פיהרען אונזער געשפּרעך אין דער געגענוואָרט פון אַן ענגלישען אָפיציר. דער אָפיציר, אַז עלטערער מאַן, האָט אונז ערקלערט, אַז עס איז ניט אַנגענעם פאַר אַ דאַמע צו זיצען ביי די טרעפּ, מחמת דעם האָט מען באַשלאָסען אין געוויסע פאַלען צו ערלויבען, אַז די באַזוכען זאָלען פאַרקומען אין אַ קאָיוטע. דאָס איז אן און פאַר זיך געווען

גאנץ פיינ, און איך האָב נאָר באַדויערט, פאַרוואָס מען האָט בײַ אַהער אַלע געפאַנגענע און זייערע געסט ניט באַהאַנדעלט אויף אַזאַ אופן. נאָכדעם ווי מיר האָבען איינע די אַנדערע באַגריסט, האָט זיך אונזער געשפרעך זעלבסטפאַרשטענדליך אָפגעשטעלט אויף דעם צושטאַנד פון אונזער באַוועגונג. דער אָפיציר האָט זיך אויפּמערק־זאָס צוגעהערט צו אונזערע רייד און פּלוצלינג האָט ער זיך גאַנץ דירעקט געווענדט צו מיר און א פּרעג געטאָן:

„אייהר ווינט, הייסט עס, א סאָציאַליסט?“

„יא,“ האָב איך געענטפערט אביסעל איבעראַשט.

„דאָס פּרעהט מיר,“ האָט ער געזאָגט, „איך בין זיכער, אַז די סאָציאַליסטען וועלען דעם קייזער שוין לערנען דרך ארץ.“

אַזוי ווי די באַזוך־צייט איז געווען באַגרענעצט בלויז אויף צוואַנציג מינוט און יעדע מינוט איז מיר דערפאַר געווען טיער, האָב איך זיך ניט געוואָלט אריינלאָזען אין קיין שמועס מיט דעם אַלטען דושענטעלמאַן און איך האָב ניט געענטפערט אויף זיין באַ־מערקונג. אָבער ער האָט ניט אָפּגעלאָזען און ווייטער גערעדט, איבערשלאָגענדיג יעדעס מאָל אונזער געשפרעך.

„איך בין איבערצייגט, אַז אין א קורצער צייט וועט אין דייטש־לאַנד אויסברעכען א רעוואָלוציע.“ האָט ער געזאָגט מיט א טאָן פון טיעפסטער איבערצייגונג.

„מעגליך,“ האָב איך געענטפערט, אויסווייכענדיג, וואָרים איך האָב פאַקטיש ניט פאַרשטאַנען וואָס ער איז דאָ אויסען געווען. „יא, איך בין פעסט איבערצייגט אין דעם!“ האָט ער מיט א לוסטיגען טאָן ווייטער גערעדט, זיך גאָר ניט קימערענדיג וועגען דעם וואָס ער האָט דורך זיינע אומאויפהערליכע אונטערברעכונגען אָפּגעהאַקט מיין פּרוי און אַלעקסאַנדראָוויטש'ן דאָס וואָרט פון מויל־ — „יא, און דאָן וועט דער קייזער מוזען געהן אויף דער תּליה. אַזוי צי אַזוי, הענגען וועט מען איהם סי ווי; דאָ וועט איהם גאַרנישט העלפען. אַך, ווען מיר זאָל נאָר באַשערט זיין צו האַלטען דעם שטריק דערביי!“

דער אַלטער האָט מיך אָנגעהויבען צו אַמוזירען, ניט קוקענדיג

דערויף וואָס ער האָט דורך זיינע נאַרישע רייד ביי מיר אוועקגע-
 רויבט די טייערסטע מינוטען. אָבער די נאַאיווקייט, מיט וועלכער
 ער האָט ארויסגערעדט זיינע זיכער גאַנץ ערנסט געמיינטע ווער-
 טער, איז געווען אַזוי קאַמיש, אַז מען האָט איהם געמוזט מוחל זיין
 פאַר זיין מאַדנער באַנעמונג. כ'האַב איינגעזעהן, אַז אונטער די
 דאַזיגע אומשטענדען איז דער אייגענטליכער צוועק פון דעם באַזוך
 געווען קאַפוט, מחמת דער אַלטער מאן האָט אַצונד מיט א מערסט-
 ווירדיגער קאַלטבלוטטיגקייט נאָך געזוכט אריינצוציהען אויך מיין
 פרוי און אַלעקסאַנדראַוויטש'ן אין געשפרעך. דאָך האָב איך גע-
 פראוויט נאָך אַמאָל צו צעהמען ווי ווייט מעגליך זיין רעדעווידיג
 קייט, געבענדיג איהם צו פאַרשטעהן, אַז איך דאַרף זיך נאָך דורכ-
 רעדען מיט מיין פרוי וועגען עטליכע פּריוואַט-אַנגעלעגענהייטען.
 ער איז אַנשוויגען געוואָרן אויף א וויילע, הגם מען האָט געקאָנט
 זעהן אויף איהם, אַז דאָס איז איהם שווער אַנגעקומען. אָבער עס
 זיינען ניט פאַרנאָנען קיין פינף מינוט, האָט ער זיך שוין מעהר
 ניט געקאָנט איינהאַלטען. דאָס מאָל האָט ער זיך געווענדט די-
 רעקט צו מיל'ן.

„אייער מאן שיינט צו זיין א פאַרניפטיגער מענש,“ האָט ער
 אַנגעהויבען; „אָבער ליידער האָבען מיר אויך זעהר שלעכטע
 עלעמענטען אויף'ן שיה, וועלכע זיינען מיט קיין זאַך ניט צופרידען.
 אָבער זיי וועלען שוין זעהן, וואָס זיי קאָנען אויספיהרען.“
 ווידער איז ער אַנשוויגען געוואָרן אויף א וויילע; אָבער ס'האָט
 ניט געדויערט לאַנג, האָט ער איבער א נייס זיך געווענדט צו מיין
 פרוי.

„ווייסט איהר,“ האָט ער געזאָגט, „אַז דער גאַנצער פּראַכט-
 רוים פון אונזער שיה איז אַנגעפילט מיט עקספּלאַזיוו-שטאַפּען און
 איז פאַרבונדען מיט אַן עלעקטרישער לייטונג? דער קאַמאָנדיר
 דאַרף בלוין א דריק טאָן א פאַרבאָרגענעם קנעפעל, כדי ארויפצו-
 שיקען דאָס שיה מיט האַק און פאַק אין דער לופטען.“
 די געשיכטע מיט'ן עלעקטרישען קנעפעל איז געווען אַן אַלגע-
 מיין באַקאַנטע זאַך אויף'ן שיה. זי איז פאַרשפּרייט געוואָרן פון די

סאלדאטען, משמעות כדי איינצושרעקען די געפאנגענע. נאטירליך האט מען זיך בלויז לוסטיג געמאכט דעריבער, און קיינער האָט עס ניט געגלויבט. אָבער אז אַז ענגלישער אָפיציר זאָל קאָנען האָבען די טאַקטלאָזיגקייט צו דערצעהלען אַט ייִדי נאַרישע באַבע־מעשה אַ פּרוּי, וועלכע איז אייגענס געקומען, כדי צו קאָנען ריידען עטליכע מינוט מיט איהר מאַן, — דאָס וואָלט איך בשום אופן ניט געהאַל־טען פאַר מעגליך, ווען איך וואָלט עס ניט געהערט מיט מייןע איי־גענע אויערען.

מיט דער געשיכטע וועגען ידעם עלעקטרישען קנעפעל איז איי־בעריגענס געקומען א סוף צו אונזער געשפרעך, וואָרים גלייך נאָכ־דעם האָט אונז דער רעדעוודיגער אַלטער מאַן אין יוניפאָרם ער־קלערט, אַז אונזער צייט איז אָפּגעלאָפּען, און מיר האָבען זיך גע־מוזט, ווילענדיג ניט ווילענדיג, געזעגענען איינע מיט די אנדערע, הגם אונזער מאָדנער וועכטער האָט פאַרנומען צוויי דריטעל פון אונזער באַזוך־צייט פאַר זיך. אונטער די דאָזיגע אומשטענדען וואָלט אונז געווען פיעל אנגענעמער צו האָבען דעם געשפרעך דרוי־סען ביי די טרעפּ, איידער אין דער באַקוועמער קאָיוטע אין אזא אומבאַקוועמער געזעלשאַפּט.

די צוזאַמענקונפּטען יעדען אַווענט אין דער רויך־קאָיוטע זיינען געוואָרן אַלץ פּאָפּולערער אויף'ן שיף. דער קליינער חדר איז יעדעס מאָל געווען געדריכט באַזעצט, און די צאָהל פון די וואָס האָבען ניט געקאָנט געפינען מעהר קיין פּלאַץ און געמוזט שטעהן ביי דער אָפּענער טיר, כדי צו קאָנען נאָכפּאַלגען די געשפרעכען, איז געוואָרן אַלץ גרעסער און גרעסער. ס'איז דערום געווען גאַנץ נאטירליך, וואָס דער געדאַנק צו פאַראַנשטאַלמען יעדע וואַך א רעגעלמעסיגען פאַרטראַג אין א גרעסערן פּלאַץ, איז אַלץ עפּטער באַטראַכט גע־וואָרן אין אונזער ענגערן קרייז. אַלע זיינען געווען פּולשטענדיג איבערצייגט, אַז אזא אונטערנעמונג איז ניצליך; די פּראַגע איז נאָר געווען, וואו און ווי אזוי דאָס זאָל געשעהן. מיר האָבען גע־וואוסט, אַז דער אַדיוטאַנט האָט געגעבען זיינע סאַלדאַטען דעם שטרענגסטען באַפּעהל, אונטער אַלע אומשטענדען ניט צו דערלאָ־

זען קיין פארזאמלונגען פון די געפאנגענע. פארזאמלונגען פון וואָס פאר עם איז סאָרט האָבען אַלזאָ געקאָנט אָפּגעהאַלטען ווערן בלויז אין געהיים, דאָס הייסט אָהן דעם וויסען פון די ענגלישע בעזאָמטע. אָבער אזוי ווי מיר האָבען יעדענפאָלס געדאַרפט ערוואַרטען א באַ-זוך פון ניט וועניגער ווי הונדערט פּערזאָן, איז שווער געווען אָנצו-געמען, אַז דאָס זאָל לאַנג בלייבען א סוד. דערצו איז נאָך געקומען די שוועריגקייט צו געפינען א פּאַסענדען פּלאַץ, וואָס איז ניט יעדע רגע באַטראַטען געוואָרן פון די סאָלדאַטען. אָבער דאָ האָבען זיך אונזערע מאַטראָזען אָן עצה געגעבען. אויסער די צוויי גרויסע שלאָפֿזאַלען איז אויף'ן שיף געווען נאָך א קלענערער חדר, אין וועלכען עם זיינען געשטאַנען פּערציג בעמען. צום גרעסטען טייל זיינען עם געווען מאַטראָזען, וועלכע מען האָט דאָרט איינגעקוואַר-טירט; פּיעל פון זיי זיינען געווען רעגעלמעסיגע געסט אין דער רויך-קאָיטע. אַט די מאַטראָזען האָבען אַלזאָ אויסגעדריקט זייער מיר-נונג, אז מען וואָלט גאנץ גוט געקאָנט באַנוצען דעם דאָזיגען קלע-נערן שלאָפֿזאַל, ווייל ער איז ווי געשאַפען פאַר אונזער צוועק. דער איינציגער חסרון איז געווען, וואָס ניט ווייט פון'ם אריינגאנג אין דעם דאָזיגען חדר איז געשטאַנען אן ענגלישער פּאַטרול, וועמען עם וואָלט געקאָנט קשה ווערן וואָס אזוי פּיעל מענשען קומען אַהין אַרײַן. אָבער מען האָט געגלויבט, אַז מען וועט אַט די שוועריג-קייט לייכט קאָנען בייקומען.

איך האָב זיך גוט מישב געווען וועגען דעם, און יעדער פון אונז האָט געוואוסט, אַז דאָ מוז מען זיך מישב זיין. דעהבוי האָב איך וועניגער געטראַכט וועגען די פּאָלגען וואָס די זאָך וואָלט געקאָנט האָבען פאַר מיר פּערזענליך. די פאַר וואָכען אַרעסט און אייניגע אַנדערע אומבאקוועמליכקייטען, וועלכע האָבען מיר געדראַחה אין פּאַל פון אַן איבעראַשונג, האָבען מיך ניט געקאָנט אָפּשרעקען. אָבער איך בין געוויסערמאַסען אויך געווען מאַראַליש פאַראַנט-וואָרטליך פאַר די אַנדערע. דאָס רוב פון די וואָס מען האָט באַ-דאַרפט ערוואַרטען אַלס באַזוכער, זיינען געווען מעהר אַדער וועניג-גער אינדיפּערענטע מענשען, וועלכע האָבען נאָך ניט געהאט קיין

באשטימטע אַנשוואונג. ווען דער אַדיוטאַנט זאָל זיך דערוויסען וועגען דעם, וואָלט איהם פיליכט געקאָנט איינפאלען צו וויזען אַ ביישפיעל און אונז אלעמען באשטראָפּען. אין דעם דאָזיגען פאַל וואָלט געקאָנט פּאַסירען, אַז מעהר ווי איינער פון די וואָס זיינען בלוז אים נייגיריגקייט צוגעצויגען געווארן צו אונזערע פאַרזאַמלונגען, זאָלען נאנץ שווער געטראָפּען ווערן, און ניט בלוז ווי אַליוו, נאָר אויך זייערע קרובים דרויסען, וועמען מען וואָלט פיליכט אָפּגעשניטען די קאַרעספּאַנדענץ און נאָך אַנדערע אַזעלכע זאַכען.

פון דער אַנדער זייט אָבער האָב איך זיך געטראַכט, אַז רעגעל־מעסיגע פאַרטראגען זיינען אַן אויסגעצייכענט מיטעל צו געבען מיינע איצטיגע קאַמעראַרען אַ צוטריט צו נייע אירעען און זיי באַפרייען פון דער פינסטערער ווירקונג פון אַלטע פאַראורטיילען און פאַלשע פאַרשטעלונגען. אחוץ דעם האָבען אַזעלכע לעקציעס געמוזט ברענגען אַ דערפרישענדע אָפּוועקסלונג אין דער גרויער מאַנאַטאַנקייט פון אונזער געפאַנגענשאַפט. איך האָב זיך אַלואָ ענטשלאָסען צו וואַגען און מאַכען די פּראָבע און צו טראָגען די פאַלגען וואָס קאָנען קומען. איך האָב זיך פּעסט פאַרגענומען, אין פאַל פון אַן איבעראַשונג צו געמען די גאַנצע פאַראַנטוואָרטליכקייט אויף זיך, כדי אַזוי ווייט ווי עס איז נאָר געווען אין מיינע כוחות צו פאַרהיטען מיינע ליידענס־חברים פון שלעכטע פאַלגען און אלעם רוהיג לאָזען פאַלען אויף מיר.

אונזער קליינער קרייז איז געווען שטאַרק דערפּרעהט, ווען איך האָב געלאָזט וויסען מיינ באַשלוס, און מיר אלע האָבען מיט שפּאַ־נונג ארויסגעקוקט אויף דעם וואָס האָט געדאַרפּט פאַרקומען. אויס פאַרזיכטיגקייט האָב איך אלס ערשטע טעמאַ אויסגעקליבען אַ ריין ליטעראַרישען פאַרטראַג. אַ היבשער טייל פון מיינע מיטגעפאַנגענע האָט זיך געמליד דעם גאַנצען טאָג פאַרנומען מיט לייענען, כדי ווי עס איז צו פאַרטרייבען די צייט. מאַנכע האָבען עס געטאָן ווייל עס האָט זיי איינפאַך געפּעהלט די מעגליכקייט זיך צו באַ־שעפּטיגען מיט עפּעס אַנדערש; אָבער פיעלע זיינען געווען מיט

דער גאַנצער נשמה אריינגעטאָן אין דער זאַך; דערביי האָבען זיי דאָס רוב ניט אויסגעקליבען, געלייענט אַלצדינג, וואָס איז זיי נאר געקומען צו די הענט. איך האָב אַלזאָ געהאַט די בעסטע געלעגענהייט צו געבען מיינע צוהערער א זין און פארשטענדעניש פאר גוטע לעזער־שטאַף, און אין דערזעלבער צייט האָב איך זיי אויך געקאָנט לאַנגזאַם צוגרייטען פאר דער אויפנאמע פון נייע אידעען און באַגריפען אויף אַנדערע געביטען.

ענדליך איז געקומען דער אָווענט, ווען עס האָט געזאָלט אָפּגע־האַלטען ווערן אונזער ערשטע פאַרוואַמלונג אין'ס זאַל פון די פּער־ציג בעטען. אומגעפּעהר זיבעציג ביו אַכציג פּערוואָן זיינען זיך צו־זאַמענגעקומען. דאָס איז געווען אַ גרויסער ערפּאָלג, ווען מען באַטראַכט, אז די איינלאַדונגען האָבען געקאָנט געמאַכט ווערן בלוז אויף אַ שטרענג פאַרטרוי־ליכען אופּן, דורך מינדליכער אינפּאָרמאַציע. אונזערע קאַמעראַדען האָבען אויסגענוצט זייער גאַנצע שאַרפֿ זינגקייט צו מאַכען דעם לאַקאַל אזוי געראַם ווי מעגליך. אַ טייל פון די בעטלעך האָט מען צוזאַמענגעלעגט, כדי צו געווינען מעהר פּלאַץ און צוגלייכער צייט אויך שאַפען פּרימיטיווע שטולען צום זיצען. אַחוץ דעם האָט מען פון דעם קליינעם עס־זאַל אַנט־ליהען עטליכע בענק. אין'ם הינטערגרונד איז געשטאַנען די „רעד־געריכ־הנע“; הקיצור, מען האָט געמאַכט אַלע נייטיגע צוגרייטונגן, אז די באַזוכער זאָלען זיך פּיהלען אזוי באַקוועם ווי נאָר מעגליך.

ווען איך בין אריינגעקומען איז שוין אַלעס געווען געדיכט באַזעצט, אזוי אז איך האָב בלוז מיט מיה זיך געקאָנט דורכברעכען אַ וועג צום אַנדערן עק פון זאַל. די גאַנצע פאַרוואַמלונג האָט אויף מיר געמאַכט אַ מאָדנעם, פּרעמד־אַרטיגען איינדרוק און האָט מיך שטאַרק דערמאַנט אָן די צוזאַמענקונפּטען פון געהוימע קאָנספּיראַטיווע צירקלען, ווי מען געפינט זיי אָפט באַשריבען אין די שיל־דערונגען פון פאַרפּאַסער מיט פּאַנטאַזיע. אין גאַנצען האָבען גע־ברענט בלוז צוויי קליינע ליכט, וואָס זייער קנאַפּער שוין איז ניט געווען אימשטאַנד צו דורכדרינגען די געדיכטע פינסטערניש. דער גאַנצער זאַל איז געווען איינגעהילט אין אַ גייסטערהאַפּטער האַלב־

טונקעלקייט, פון וועלכער עס האָט זיך בלוזי דאָ און דאָרט אויף אַ מאָדנעם אופן אָפגעשלאָגען אַ בלייך געזיכט, וואָס איז גראָד גע־טראָפען געוואָרן פון'ם ליכט.

אלס טעמא האָב איך אויסגעקליבען „זעקס כאַראַקטערען אין דער וועלט־ליטעראַטור“ און געזוכט צו ערקלערען מיינע צוהערער דעם אידעען־אינהאַלט וואָס איז דער באַזיס פון די גרויסע גע־שטאַלטען פון „פּאָוסט“, „דאָן זשואַן“, „האַמלעט“, „דאָן קיכאַט“, „מעדאַרוס“ און „היינריך פון אָפּערדינגען“. אָנצייגענדיג אַפּר־הער גאַנץ שאַרף אויף די פּילאָזאָפּישע און זעלישע געגענזאַצען צווישען די איינצלענע טיפען, האָב איך געפרוּאוּט פאַר מיין זעלט־זאַמען עולם קלאַר מאַכען, ווי יעדע איינער פון די זעקס האָט גע־זוכט אויף זיין אייגענעם שטייגער צו לייזען די טונקעלע פּראָבלע־מען פון'ם לעבען, און ענדליך האָב איך דורך אַ פּאַסענדרער סינטעזע פאַראייניגט די זעקס בלוּמ'שט אַנטקעגענעזעצטע לעבענס־וועגען און זיי געלאָזט צוזאַמענקומען אויף דעם זעלבען פּונקט.

איך בין געווען גאַנץ קלאַר ביי זיך, אַז די באַהאַנדלונג פון אַזאַ טעמא פאַר אַזאַ פאַרשידענאַרטיגן אויסגעמישט פּובליקום האָט גע־מוזט אויסקוקען אַביסעל געוואַנט; האָב איך דאָך געמוזט זיך רעכענען דערמיט, וואָס פאַר אַ טייל פון מיינע צוהערער איז די ליטעראַטור איבערהויפּט געווען אַן אומבאַקאַנט פּעלד. אָבער איך האָב זיך פאַרגענומען צו וואַגען, צו מאַכען דעם פאַרווך און געבען מיין פאַרטראַג אַזאַ פאַרם, אַז אויך די, וועלכע האָבען ניט געקאַנט דורך און דורך פאַרשטעהן מיינע אויספיהרונגען, האָבען געמוזט אינסטינקטיוו דערפיהלען און אויפכאַפען דעם אינערליכען צוואַ־מענהאַנג און דאָס באַזונדערע וועזען פון די איינצלענע געשטאַל־טען.

די גאַנצע אייגענאַרטיגע אַטמאָספּערע, דער פּרעמד־אַרטיגער זאַל, פון וועמעס טונקעלען שוים עס האָבען מאָדנע אויפגעלוויכטען די געזיכטער פון די צוהערער וואָס זיינען געזעסען אַם נאָהענטסטען צו מיר, דאָס אַלץ האָט אויך אויף מיין אייגענעם געמיטס־צושטאַנד אויסגעאַיכט אַ שטאַרקע סוגעסטיווע ווירקונג און האָט

מיר גענעבען די שטימונג וואָס איז אומבאַדינגט נייטיג פאר און פאַרטראַג. איך האָב גערעדט אומגעפעהר אנדערהאַלבען שטונדען. אלע אנוועזענדע האָבען שפּאַנענדיג, כמעט אָהן אָטעם זיך צוגעהערט צו מיינע ווערטער און זיינען געזעסען ווי צוגעשמירט אויף זייערע פלעצער. ס'איז געווען אַזוי שטיל, אַז מען האָט געקאָנט הערען דעם מינדעסטען גערויש. איך האָב געפיהלט און כ'האָב עס געקאָנט אַראָפּלעזען ביי איינצעלנע פון געזיכט, אַז בעת איך האָב גערעדט זיינען אָט די מענשען וואָס זיינען זיך דאָ צוזאַמענגעקומען אונטער אַזעלכע אייגענאַרטיגע פאַרהעלטענישען, געווען פּולשטענדיג אָפּגעריסען פון דער נאַנצער וועלט און פון אלע אָנגעוועהטאַנטע פּראָגען פון אַז אומגליקליכער געגענוואָרט, און אַז זייערע געדאַנקען קען און געפיהלען האָבען זיך געפונען אין גאַנץ אַנדערע ספּערען. דער קלאַנג פון מיינע לעצטע ווערטער איז שוין לאַנג געווען אפּגעשטאַרבען, און נאָך אַלץ איז איבער די פאַרוואַמעלטע געלעגען אָט דיזעלכע אומבאַשרייבליכע פאַר'חלוּם'טע שטימונג, וואָס האָט די נאַנצע צייט געהאַלטען זייערע חושים געפאַנגען. ערשט ביסלאַכ ווייז האָט מען זיך ווידער דערמאָנט אָן דער ווירקליכקייט, און שווייגענדיג האָבען די אנוועזענדע, אין קליינע גרופּען אדער איינציגווייז, פאַרלאָזען דעם פינסטערן זאַל.

אונזער ערשטע פאַרוואַלונג איז אַלואָ אָפּגעלאָפּען אָהן אוי סערליכע אינצידענטען, און איך האָב אינסטינקטיוו געפיהלט, אַז מיר האָבען דערגרייכט מעהר, ווי איך האָב אין אָנהויב געוואָגט צו האָפּען. אין עטליכע מינוט צייט האָט דער זאַל פון די פּערציג בעטלעך ווידער אַנגענומען זיין געווענליכען אויסזעהן, און קיין זייטיגער מענש וואָלט קיין אַהנונג ניט געקאָנט האָבען, אַז אַ קורצע ווילע פריהער זיינען אין דעם דאָזיגען צימער געזעסען אַכציג געפאַנגענע מענער און האָבען מיט אַזאַ טיפּער, וואָרעמער איבערגעבענקייט זיך צוגעהערט צו די ווערטער פון איינעם פון זייערע ליידענס-חברים.

דעם זעלבען אָווענט האָט מען מיר פון'ם צענזאר איבערגעגעבען אַ טעלעגראַמע פון איבער פּופּציג ווערטער. ס'איז געווען אַ

מוטיגע סימפאטיע-ערקלערונג פון די לאַנדאָנער קאָמערציען פון אלע נאַציאָנאַליטעטען, וועלכע האָט געמוזט מאַכען אַ מערקוויר-דיגען איינדרוק אויף קאָמאַנדיר און זיינע פּאַרטערטער. ס'האָט זיך דאָרט גערערט פון אַנאַרכיע און סאַציאַלער רעוואָלוציע, באַ-גריפען וואָס האָבען זיך אַזוי שטאַרק ניט געגראַמט מיט די אַנשויר-אונגען פון אונזערע „באַשיצער“. ווי מען האָט מיר שפּעטער פון אַ פּאַרטרויטער זייט מיטגעטיילט, איז די טעלעגראַמע שוין מיט אַ טאָג פריהער אָנגעקומען. אָבער אַזוי ווי דער צענזאָר האָט ניט גע-קאָנט באַשליסען ביי זיך, צי עס איז ראַטזאַם איבערצוגעבען אַ קריגס-געפּאַנגענעם אַזאַ געפּערליכען דאָקומענט, האָט ער זיך אויס-פּאַרזיכטיגקייט געווענדט צו דעם אַדוואַטאַט, און דער דאָזיגער ווי-דער האָט זיך אַן עצה געהאַלטען מיט דעם קאָמאַנדיר, וועלכער איז גראַד דאָן געווען אויף דער „סאַקסאָניאַ“. ס'איז מעגליך, אַז מיינע פריהערדיגע געשפּרעכען וואָס איך האָב געהאַט מיט אַדוואַטאַט און מיט אַ צענזאָר האָבען אויף די דאָזיגע געמאַכט אַ געוויסען איינ-דרוק; יעדענפאַלס האָב איך באַקומען די דעפּעשע, וועלכע איז געווען באַשטימט פאַר מיר, הגם מיט אַ טאָג שפּעטער. דאָס וואָס זי איז מיר געקומען אין די הענט גראַד אין דעם אַווענט פון אונזער ערשטער פּאַרזאַמלונג, איז פאַר מיר געווען אַ גאַנץ באַזונדער פאַר-געניגען און האָט דעם וויכטיגען טאָג געגעבען אַ שענעם סוף.

די נעקסטע עטליכע טעג האָט זיך אין דער רויך-קאָיאָטע שטאַרק גערודערט. מיינ פּאַרטראַג האָט מעהר ווי איינעם פון די געפּאַנ-גענע באַצויבערט, און מען האָט מיך פון אלע זייטען באַלאַגערט מיט פּראַגען, וועלכע איך האָב געפּראַוואַט פאַרענטפּערן אַזוי גוט ווי איך האָב נאָר געקאָנט. אייניגע פון מיינע דאַמאָלסדיגע קאַמע-ראַדען האָבען געהאַט געלייענט דאָס איינע אַדער דאָס אַנדערע פון די ווערק וואָס איז באַהאַנדעלט געוואָרן אין מיינ פּאַרטראַג, אָבער דער טיעפּער זין פון זעלבען איז פאַר די מעהרסטע ביז אַהער געבליבען פאַרבאָרגען, אַזוי אַז מיינע אויספיהרונגען זיינען פאַר זיי געווען ווי אַ מין אַנטפּלעקונג. אונזערע טעגליכע געשפּרעכען איבער די דאָזיגע פּראַגען האָבען מיר געגעבען די מעגליכקייט פאַר

איינצעלנע פון מיינע ליידענס־חברים ווי עס איז קלאַר צו מאַכען די קולטורעלע באַדייטונג פון דער ליטעראַטור אין אונזער לעבען-דערביי האָב איך אָפט געקאָנט מאַכען גאַנץ מאַדנע בעאַבאַכטונג-גען. די מעהרסטע פּערוואַנען, וועלכע זיינען זיך יעדען אַווענט צוזאַמענגעקומען אויף א פאַר שטונדען אין דער רויך-קאָיטע, האָב-בען געהאַט אַ ווירקליכע פּרייד, און אמת'ע הנאה פון לעזען. איינ-צעלנע פון אונזערע מאַטראָזען זיינען איינפאַך געווען פּאַרריקט אויף ביכער, אָבער זיי האָבען ניט געהאַט קיין באַשטימטן אויס-וואַהל. זיי האָבען געלייענט אַלצדינג וואָס איז זיי נאָר אריינגע-פּאַלען אין די הענט. דערביי האָב איך באַמערקט אַ גאַנץ אייגענ-טימליכע ערשיינונג. אַסך פון מיינע קאַמעראַדען האָבען געהאַט געלייענט נאָר אַ גרויסע צאָהל גוטע, מיטעלמעסיגע און אויך די-רעקט שלעכטע ביכער, אָבער כמעט קיינער פון זיי האָט מיר ניט געקאָנט אַנרופען דעם פאַרפאַסער פון וואָס פאַר עס איז ווערק. דער נאָמען פון'ם פאַרפאַסער האָט זיי איבערהויפט ניט אינטערע-סירט; עס איז זיי געווען אַלצאיינס, און זיי האָבען ניט געקאָנט באַגרייפּען, אַז מען זאָל לעגען אַ באַזונדערן ווערט אויף אַזאַ קליי-ניגקייט.

איינמאָל האָט אַ מאַטראָז געזוכט מיר צו דערקלערן דעם אינ-האַלט פון אַ בוך, וואָס ער האָט אַ קורצע צייט פאַר דעם געהאַט געלייענט. פון זיין אביסעל שווערער און ווייטלוויפּיגער באַשריי-בונג האָב איך דערקענט, אַז עס האָט זיך געהאַנדעלט וועגען „די ליידען פון'ם יונגען ווערטהער“. אָבער ער האָט ניט געהאַט קיין שום אַהנונג, אַז דאָס דאַזיגע בוך קומט פון געטהע'ן. אַז איך האָב איהם אויפּמערקזאַם געמאַכט דערויף, האָט ער מיר רוחיג געענט-פּערט, אַז די נעמען פון די פאַרפאַסער זיינען איהם גאַנץ גלייכניץ-טיג, וואָרים סוף כל סוף געהט דאָך דאָס ניט אין דעם פאַרפאַסער, נאָר אין דעם בוך.

„און ווי איז אייך דאָס בוך אַליין געפעלען?“ האָב איך גע-פּרעגט מיט אַ געוויסער שפּאַנונג.

„גאַרנישט“, האָט ער געענטפּערט קיהל. „כ'האָב עס זאָגאַר

צוויי מאָל אַוועקגעוואָרפֿען אין אַ ווינקעל, ווייל עס איז מיר געוואָרן צו לאַנגווייליג, אָבער אזוי ווי איך האָב גראָד ניט געהאט קיין בע־סערס ביי דער האַנט, האָב איך עס ענדליך דאָך איבערגעלייענט ביו'ן סוף."

"און וואָס איז אייך אין דעם בוך ניט געפעלען?" האָב איך איהם ווייטער אויסגעפרעגט.

ער האָט זיך פאַרטראַכט אַ וויילע, און מען האָט געקאָנט זעהן אויף איהם, אַז עס איז איהם ניט אַזוי לייכט צו געפינען אַן ענטפֿער דערויף. ענדליך איז ער אַרויפגעפאַלען אויף דעם „נאַרישען בחור" וואָס האָט זיך צוליעב אַ „נאַרישער פֿרוי" גענומען דאָס לעבען. פֿאַר דער „פֿרוי" גופא האָט ער ניט געהאַט קיין גוט וואָרט און האָט ערקלערט, אַז לויט זיין אויפפאַסונג האָט זי זיך בלויז געשפּילט מיט ווערטטהער'ן, כדי צו באַפעסטיגען איהר אייטעלקייט. כ'האָב געפֿראַווט איהם קלאָר מאַכען דעם טיפֿען זעלען־קאַמף אין לאַטע, אָבער ער האָט ניט געוואָלט הערען דערפֿון, נאָר ער האָט גע־טענה'ט, אַז אויב לאַטע האָט גאַרנישט געוואָלט וויסען פֿון ווערט־הער'ן, האָט זי עס איהם געדאַרפט זאָגען גאַנץ אַפען, אָהן צערע־מאַניעס, אַנשטאַט איהם צו ערמוטיגען. האָט זי איהם אָבער ליעב געהאַט, וואָלט זי באַדאַרפט מיט איהם אַנטלויפֿען. ער איז זאָנאַר געווען מיט דער מיינונג, אַז ווען ווערטטהער וואָלט ניט געווען אַזאַ „נאַרישער לאַקש", וואָלט ער בעסער דער „אַנגעבלאָזענער גאַנז" געדאַרפט גוט אַנברעכען די ביינער, אַנשטאַט צוליעב איהר זיך צו מאַכען דעם טויט. דאָס איז יעדענפאַלס געווען אַ לייזונג פֿון'ם פֿאַרפֿלאַנטערטען פֿסיכישען פֿראַבלעם, וואָס האָט דעם אַלטען געטהע קוים געקאָנט אַרויפקומען אין חלום אפּילה, נאָר אינטערע־רעסירט וואָלט זי איהם געוויס.

דערזעלבער מאַטראָז איז איבעריגענס געווען אַ זעהר קלוגער מענש און אַן אַבסאָלוט זעלבסטשטענדיגער כאַראַקטער, וועלכער פֿלעגט זיך אָפּגעבען זיין אייגענעם אורטייל איבער אַלע זאַכען. אָן דעם פֿלעגט ער זיך דאָן האַלטען פעסט, מיט אַ מערקווירדיגער עקשנות, און עס איז ניט לייכט געווען איהם צו באַקערען צו אַן

אנדער מיינונג. איין טאָג האָב איך איהם געזעהן זיצענדיג אין א ווינקעל, מיט דער אומפארמיידליכער פיפקע אין מויל, פארטייעפט אין א בוך, אין וועלכען ער איז קענטיג געווען זעהר פאראינטערע-סירט. איך בין געזעסען גאנץ נאָהענט נעבען איהם ביי א טיש, און ווען ער האָט איינמאָל אוועקגעלעגט דאס בוך אָן א זייט, כרי אויסצוקלאַפען די לילקע און זי אָנשטאַפען פון דאָס ניי, האָט ער מיך באַמערקט און אָנגעפאנגען מיט מיר א געשפרעך, וואָס ער פלעגט געווענליך טאָן, ווען ער האָט מיך דערזעהן. כ'האָב איהם געפרעגט, וואָס פאר א שטענע זאָך ער לייענט, און ער האָט מיר דערלאָנגט דאָס בוך. ס'איז געווען א ראַמאַן פון דעם עלטערן ד ו מ א — אויב איך האָב קיין טעות ניט, די „טויטענ-האַמט“ אָדער וואָס פאר עס איז אַנדער טייל פון די אומענדליכע פאַרט-זעצונגען פון „גראַף פון מאַנטע קריסטאָ“.

„נה, דאָס דאָזיגע בוך געפעלט איך געוויס בעסער איידער דער יונגער ווערטשהר?“ האָב איך איהם אין שפּאַס געפרעגט.
 „יאָ,“ האָט ער געענטפערט אויף זיין געווענליכען רוהיגען אופן.
 „דאָס בוך ענטהאַלט א מאַסע זעלטענע און שפּאַנענדע געשעהע-נישען, און מען לאַנגווייליגט זיך ניט ביים לייענען.“
 „אַבער באַגרייפט איהר ניט, אז אַט די אַלע פאַרריקטע זאַכען האַבען קיין שום געמיינשאַפט ניט מיט דעם אייגענמליכען לעבען?“
 האָב איך איהם געפרעגט.

„געוויס ווייס איך דאָס,“ האָט ער מיר געענטפערט, בלייבענ-דיג דערביי גאנץ רוהיג און קאַלטבלוטיג. „אַבער דאָס טאַקע איז דאָך גראד דאָס שטענע דערביי. די אַלע ראַמאַנען און ערצעהלונגען, וועלכע ווערן כלומר'שט געשעפט פון'ם לעבען, זיינען געווענליך לאַנגווייליג און ניט אינטערעסאַנט. וואָס טויג עס מיר? דאָס וואָס געהט פאַר אין לעבען, זעה איך יעדען טאָג מיט מיינע אוי-גענע אויגען. וואָס פאר אַ צוועק האָט עס אַלזאָ צו לייענען אַט די זאַכען נאָך אַמאָל? ס'איז דאָך שטענדיג דיזעלכע שמירעכץ, נאָר דער אריינגאַנג איז צייטענווייז אַנדערש צוגעפאַרבט. אַמאָל שפיר-לען זיך די זאַכען אַפּ אין אַ געווענליך הייזעל, אַמאָל אין אַ פאַלאַץ,

אָבער דער אינהאלט איז דאָך אימער דערזעלבער. איך האָב אנו-
 מאַלט געלייענט א גאַנצע רייה ראַמאַנען פון'ם מאַטראָזען־לעבען.
 די מעהרסטע פון זיי זיינען געשריבען געווארן פון מענשען, וועלכע
 זיינען קענטיג קיינמאָל ניט געווען אויף א שוף און וועלכע האָבען
 ניט געהאַט די מינדסטע אהנונג פון אונזער פראָפּעסיע און פון
 אונזער לעבען. און דאָך זיינען גראַד אָט די ביכער נאָך געווען די
 בעסטע, ווייל זיי האָבען איינעם וועניגסטענס געגעבען שטאַף צום
 לאַכען. די אַנדערע, וועלכע זיינען געקומען פון מענשען וואָס האָ-
 בען דאָך פאַרשטאַנען עפעס פון אונזער לעבען, זיינען געווען
 שרעקליך לאַנגווייליג, ווייל זיי האָבען אונז דערצעהלט ווע-
 גען זאַכען וואָס זיינען פאַר אונז געווען גאַנץ אלטעגלייך.
 ליענען ביכער איז דאָך סוף כל סוף ניט קיין פראָפּעסיע. ווע-
 ניגסטנס פאַר אונז ניט. ווען מען איז פאַרנומען מיט דער טעג-
 ליכער ארבייט אָדער מיט אַנדערע זאַכען, האָט מען קיין צייט ניט
 צו ליענען. אונזער איינער ליענט בלויז צום צייט־פאַרטרייב אין
 פרייע שטונדען. דאָן פאַרשאַפט דאָס לעזען ווירקליך א פאַרנע-
 ניגען, אָבער נאָר אין פאַל ווען מען קריגט אריין אין די הענט א
 בוך, וואָס זעצט ניט פאַרט דעם זעלבען פאַרדי, וועלכען מיר שפיר-
 נען אין לעבען. ניין, דאָן פאַרלאַנג איך עפעס אמת פאַנטאַסטי-
 שעס; וואָס פאַרריקטער און אומוואַרשיינליכער די פאַסירונגען
 זיינען, אַלץ מעהר באַפרידיגונג גיבען זיי מיר. איך ווייס, אַז דאָס
 אַלעס איז ניט אמת און האָט גאַרנישט וואָס צו טאָן מיט דעם
 אייגענטליכען לעבען, אָבער ס'איז דאָך א וואונדערליכע אָפּוועקס-
 לונג, וועלכע פיהרט אונז אַרויף אויף אַנדערע געדאַנקען. אפשר
 האָב איך א טעות, אָבער מיר דוכט, אַז דאָס לעבען איז דאָ, כדי
 געלעבט צו ווערן, און ניט, אַז מען זאָל עס באַשרייבען, מחמת די
 שענסטע באַשרייבונגען בלייבען דאך שטענדיג ווייט הינטער דער
 ווירקליכקייט."

ב'מזו זיד מודה זיין, אז איך האָב דערפיהלט א געוואַלטיגע
 אַכטונג פאַר אָט דעם איינפאַכען מאַטראָז. דאָס איז ניט געווען
 איינער פון די, וועלכע פאַרטרעטען שטענדיג די מיינונגען פון'ם

לעצטען בוך וואָס זיי האָבען גראָד דורכגעלייענט. דאָ האָט גערעדט א קלאָרער פאַרשטאַנד, א זעלבסטשטענדיגער גייסט האָט דאָ אַפּ געגעבען זיין אורטייל. דער דאָזיגער אורטייל קאָן זיך זיין דיסקור טירבאַר, אָבער ווער וואָלט געקאָנט באַשטרייטען, אַז עס איז פאַראַן אין איהם א געזונטער קערן, וועלכען מען קאָן אונטער קיינע אומ־שטענדען ניט אינגאַרירען? הימעל־הויך איז געשטאַנען די זעלבסט־פאַרמירטע מיינונג פון אַט דעם פשוט'ן פראָלעטאַריע איבער דער געווענליכער ליטעראַטור־פלוידעריי פון פיעלע פון אונזערע אזוי־גערופענע „געבילדעטע לייט“, וועלכע האָבען קיינמאָל ניט קיין אייגענע מיינונג און לויפען אויך אויף אַט דעם געכײט נאָך די נייעסטע מאָדע, ווייל דאָס פאַסט זיך צום רומעל.

צו די אַלטעגליכע געסט פון דער רויך־קאָיוטע האָט אויך גע־הערט א יונגער מאַטראַז פון אומגעפער זעקס אָדער אַכט און צוואַנ־ציג יאָהר, א געבוירענער האַלשטיינער און א ווירדיג קינד פון יענער אָפּגעהאַרטעוועטער, אומצושטערבאַרער ראַסע, אין וועלכער עס דרעמעלט אזויפיעל פאַרבאָרגענע בענקשאַפט און טיפע גריבלעריי. ער איז געקומען מיט א זעגעל־שיף פון טשילי און האָט זיך גע־פונען אין מיטען ים, ווען די מלחמה האָט אויסגעבראַכען. קיינער אויף'ן שיף האָט קיין אהנונג ניט געהאַט וועגען דעם וואָס איז גע־שעה, און זייער איבעראַשונג איז ניט געווען קיין קליינע, ווען צוויי ענגלישע קרייצערס האָבען זיי אָפּגעשטעלט ביי דאָווער און זיי געצוואונגען צו לאַנדען. ערשט איצט האָט די מאַנשאַפט ערפאַ־רען, אַז ענלאַנד האָט ערקלערט קריג געגען דייטשלאַנד, און אַנ־שטאָט אין דער היימאַט, וועלכע איז געלעגען אזוי נאָהנט געבען זיי, האָבען די אַרעמע מענשען געמוזט וואַנדערן אין דעם אינטער־נירונגס־לאַגער.

פעטער — אזוי האָט געהייסען אונזער יונגער פריינד — איז געווען א שטילער, אין זיך פאַרטיפטער כאַראַקטער, זעהר שוויי־גענדיג און אביסעל פאַר'חלום'ט. ער האָט מיט גרויס אויפמערק־זאַמקייט נאָכגעפאָלגט די אונטערהאַלטונגען אין דער רויך־קאָיוטע, אָבער ער האָט זעלטען אַנטייל גענומען אין די נעשפרעכען און האָט

זיך כמעט שטענדיג באגרענעצט אויף דער ראַלע פון א צוהערער. ער איז געווען א שענע ערשיינונג מיט זיינע פלאַקס-געלע האָר און זיינע גרויסע בלויע אויגען, אין וועלכע ס'איז תמיד געלעגען א מאַדנער, א מערקווירדיגער גלאַנץ. ער פלעגט לייענען פיעל, און מען האָט איהם זעלטען געקאָנט באַגעגענען אַהן וואָס פאַר עס איז בוך אין דער האַנד. איינמאָל האָב איד איהם געפונען אין'ס קלייד נעם עסזאַל, איינגעגראָבען אין א בוך, וועמעס אינהאַלט עס האָט איהם קענטיג אין גאַנצען צוגעשמידט צו זיך. שפעטער האָב איד צו מיין גרויסער ערשטוינונג באַמערקט, אַז דאָס איז געווען דער „גרינער היינריך“ וואָס ער האָט אויסגעקליבען צו לייענען. כ'האַב איהם ניט געוואָלט שטערן, אָבער אין אַווענט, ווען ער איז ווי גע- ווענליך אריינגעקומען אין דער רויד־קאָיוטע, האָב איד פאַרקניפּט מיט איהם א שמועס און איהם געפרעגט, ווי עס געפעלט איהם דאָס רייצענדע ווערק פון גאַטפריעד קעלער. אַצונד האָב איד צו מיין גרעסטער איבעראַשונג זיך דערוואוסט, אַז ער האָט דאָס בוך שוין געלייענט פיער אדער פינף מאַל און אַלץ געפיחלט א נייע פרייד אין דעם.

„און אין וואָס באַשטעהט אייגענטליך פאַר איד די מערק- ווירדיגע אַנציהונגס־קראַפט פון אַט דעם ווירקליך איינציגען ווערק?“ האָב איד איהם געפרעגט.

ער האָט געטראַכט א וויילע, דערנאָך האָט ער מיט א האַלבען מויל געענטפערט:

„דאָס איז שווער צו זאָגען. איד גלויב, אַז דאָס בוך איז מיר אַזוי ליב, ווייל עס בלישמעט אַזוי.“

„ווייל עס בלישמעט אַזוי?“ האָב איד געפרעגט ערשטוינט.

„יא, האָט ער געזאָגט, עפעס קומט פון אַט דעם בוך אַרויס אַזאַ וואונדערליך בלישמעשען. פיליכט דריק איד זיך ניט גוט אויס, און איהר פאַרשטעהט מיך ניט ריכטיג, אָבער איד בין זיכער, אַז עס האָט א שייכות מיט בלישמעשען.“

ער האָט געשוויגען א וויילע, אַזוי ווי ער וואָלט וועגען עפעס

נאָכגעדענקט. דערנאָך האָט ער ווייטער ענטוויקעלט זיינע געדאַנ-
קען אין דער הויך, און געזאָגט:

„ווען איך שטעה אויף דער וואַך, אין לעבליכע ווינט-שמילע
זומער-נעכט, קומט איבער מיר פונקט דאָסזעלביגע געפיהל. דער
הימעל איז דאָן אזוי טיף, און די שטערען אזוי לייכטענדיג און
קלאַר. און דער ים שפיגעלט אָפּ אַט די גאַנצע פראַכט, אזוי אז
אַפּט רוכט זיך, אַז מען זענעלט אין'ם וועלט-רוים. אַלצדינג קוקט
איך אויס אזוי ווייט און פרעמד און דאָך ווידער אזוי נאַהנט און
שטאַרק פאַרוואַנדט. און דאָן הויבט זיך אַן דאָס ראַזיגע בליש-
טשען; דער הימעל, די שטערען, דער ים, אַלעס בלישטשעט. איך
גלויב זאָנאַר, אַז אין אזעלכע שטונדען בלישטשעט עס און עס
קלינגט אין מיר גופא. ס'איז פונקט ווי אַ חלום. דאָסזעלבע גע-
פיהל האָב איך, ווען איך ליען דעם „גרינעם היינריך“. כ'ווייס
ניט, פאַרוואָס דאָס איז אזוי, אָבער אזוי איז דאָס. אָפּט, ביים
ליענען, קומט מיר אויך ארויף אויף'ן זינען דאָס הייזעלע פון דער
מכשפה אין „הענזעל און גרעמעל“. עס שטעהט אינמיטען וואַלד, און
מען קאָן פון דאָרט זעהן אַלע וועגען, וועלכע זיינען דורכגעשניטען
דורך'ן וואַלד. און מיר רוכט זיך, אזוי ווי איך וואָלט געשטאַנען
דאָרט ביים פענסטער און געזעהן, ווי דער גרינער היינריך מאַר-
שירט איבער'ן שאַסיי. אָפּטמאָל שטעלט ער זיך אָפּ אומענטשלאַך-
עסן נעבען אַן אַלטען וועג-ווייזער, אָדער ער פאַרבלאָנדזשעט ערגעץ
אויף אַ זייטיגען שליאַך, אָבער ער געפינט זיך שטענדיג ווידער
צוריק אויף זיין וועג. ס'קוקט אויס, אזוי ווי ער וואָלט געווען
צוגעבונדען צו אַן אומזיכטבאַרען פאַדים און וואָלט געמוזט געהן צו
אַן אומבאַקאַנטען ציעל. און מיר קומט עס כמעט פאַר, אזוי ווי
מיר וואָלטען אַלע געווען צוגעבונדען צו אזעלכע אומזיכטבאַרע פע-
דים.“

ער איז אַנשוויגען געוואָרן, און אויך איך האָב קיין וואָרט ניט
געערט. ס'איז מיר געוואָרן גאַנץ מאַדנע אויף דער נשמה, ווען
איך האָב געהערט אַט דעם שווייגענדיגען, פאַר'חלום'מען מענשען
אזוי ריידען. וואָס פאַר אַ טיף געמיט ס'האָט זיך דאָ אַנטפלעקט.

וואָס פאַר אַ פּינאָקייט פּוֹנ'ם זעלישען געפּיהל, וואָס פאַר אַ ים פּוֹן שטימונגען! יעדער קינסטלער וואָלט געמוזט מקנא זיין אַט דעם פּשוט'ן מאַטראָז פאַר דאָס דאָזיגע וואונדערבארע וואָס האָט גע־לעבט אין זיין זעלע, און וואָס האָט זיך אַנטפלעקט פאַר איהם אין יענעם זעלטענעם בלישטשען און קלינגען.

זאָר דאָ אויך נאָך דערמאָנט ווערן אַ זייגער־מאַכער, און עלטער־לער מאַז פּוֹן אומגעפּעהר פּופּציג יאָהר, וועלכער איז געווען אַ ליי־דענשאַפּטליכער פאַרעהרער פּוֹן ז ש א ז פ א ו ל א יך פּלעג אָפט פאַרבּרענגען מיט איהם און האָב אין איהם געפונען אַ זעהר באַלעזענעם מאַז. פּוֹן די מעהרסטע קלאַסיקער און באַזונדערס פּוֹן שילער איז ער ניט געווען איבעריגס ענטזיקט; דערפאַר אָבער האָט ער שטאַרק געהאַלטען פּוֹן די ראַמאַנטיקער. פּוֹן זשאַן פּאָל'ס ווערק האָט ער כמעט געקענט אַלצדינג, פּוֹן די „גרענלענדישע פּראָ־צעסען“ ביז דעם „קאָמעט“. דעם „טיטאַן“ האָט ער פאַרגליכען מיט „פּאָוסט“ און האָט אין דעם דאָזיגען ווערק געזעהן איינעם פּוֹן די גרעסטע מאָנומענטען פּוֹן דער דייטשער ליטעראַטור.

אַן אייגענטימליכע ערשיינונג איז געווען דאָס וואָס די מאַ־דערנע דייטשע ליטעראַטור איז אין דעם דאָזיגען קרייז געווען ווע־ניג פאַרטראַטען. אחוץ עטליכע ביכער פּוֹן טהאָמאַס מאַז, גוסטאַוו פּרענסען, אַמאָ עריך האַרטלעבען און הערמאַן העסע האָב איד ניט געזעהן קיין ווערק פּוֹן אונזערע מאַדערנע אין די הענט פּוֹן מיינע דאַמאַלסדיגע קאַמעראַדען. דערפאַר אָבער זיינען געווען גאַנץ היבש פאַרטראַטען איבערזעצונגען פּוֹן אויסלענדישע שריפּטמעלער. באַ־זונדערס באַליעבט זיינען געווען די רוסען. מען האָט געלייענט ניט בלויז דאָסטאַיעווסקי, טורגעניעוו, טאָלסטאָי, א. א. וו., נאָר אויך פאַרטרעמער פּוֹן דער נייערער ליטעראַטור, ווי טשעכאַוו, אַרציבאַ־שעוו, אוספענסקי, אַנדרעיִעוו און מערוזשקאָווסקי. אַ גאַנץ באַ־זונדער פּאָפּולאַריטעט האָט געהאַט מאַקסימ גאַרקי, וועמעס ביכער זיינען איבערגעגאַנגען פּוֹן האַנד צו האַנד און געלעזען געוואָרן מיט גרויס אינטערעס. פּוֹן די פּראַנצויזען איז זאָלאַ געווען דער, וועמען מען האָט אַם מייסטען געזוכט; ליידער אָבער זיינען די איבער־

זעצונגען, וועלכע די געפאָנגענע פלעגען קריגען, געווען זעהר מאַג געלאַזפט.

יעדענפאלס מוז דאָ גלייך באַטאָנט ווערן, אז אָט די אָנגאַבען קאָנען ניט גענומען ווערן אַלס פּולער מאַסשטאַב, ווייל די געלע- גענהייט צו באַציהען ביכער איז אויף'ן „ראַיאַל עדוואַרד“ געווען שטאַרק באַגרענעצט און מחמת דעם האָט די אויסוואַהל ניט גע- קאָנט זיין גרויס. אָבער א געוויסע באַדייטונג האָבען זיי דאָך. די צאָהל פון ווירקליך גוטע ביכער אויף'ן שיה איז געווען פאַרהעלט- ניסמעסיג קליין און זי האָט זיך באַשרענקט כמעט אויסשליסליך אויף איינצעלנע עקזעמפלאַרען, וואָס דער איינער אָדער דער אנדער דער פון די געפאָנגענע האָט געקראָגען צוגעשיקט פון זיינע קרובים אָדער פריינט אויף דער פריי. אָבער זעהר וועניג געפאָנגענע זיינען געווען אימשיטאָנד דערצו. אונטער די דאָזיגע אומשטענדען איז עס געווען באַגרייפליך, אז מען זאָל ניט קאָנען זיין צו אויסקלייבעריש אין דער אויסוואַהל פון די ביכער צום לייענען. אזוי איז פון רויטער'ס ווערק אין אָנהויב געווען בלויז איין קליינער באַנד, וועל- כען אונזערע מאַטראָזען האָבען געלייענט מיט א באַזונדערן השק. און דאָך וואָלט דער בראַווער מעקלענבורגער מיט זיין גאָטגעבענשי- טען הומאָר און זיינע טירגעעהענדע באַטראַכטונגען געקאָנט געפיר- נען א זעהר דאַנקבאַרען עולם גראָד צווישען אונזערע מאַטראָזען. ווען עס איז מיר שפעטער געלונגען צו באַציהען פון דרויסען נאָך צוויי בענד פון זיינע ווערק — צווישען זיי „אויטמינע סטראַמטיד“ — האָבען די דאָזיגע ביכער געוואַנדערט פון האַנד צו האַנד צוויי- שען אונזערע מאַטראָזען און זיינען פון זיי מיט אַן אמת'ן הונגער פאַרשלונגען געוואָרן.

דורך דער פאַרמיטלונג פון א דייטשען פאַסטאָר אין לאַנדאָן האָט מען אונז פון וואָס פאר עס איז פילאַנטראָפישער געזעלשאַפט צוגעשיקט א געוויסע צאָהל ביכער, אָבער עס איז געווען גאַנץ ווע- ניג גוטס צווישען זיי. א רייה שריפטען פאר די „רייפערע יוגענד“ און א פאַר זיסע, ריהערענדע ראַמאַנען אין דייטשער און ענגלישער שפראַך, דאָס איז געווען אימגעפעהר אַלצדינג.

אייניגע פון אונזערע קאמערצדען, מייסטענטיילס יונזערע לייט, האָבען זיך אויך באַשעפטיגט מיט ערנסטע למודים, א טייל מיט מאַטעמאטיק, אַנדערע מיט פרעמדע שפראַכען א. א. וו. אבער די פאַרהעלטענישען און מעגליכקייטען פאַר אינטענסיווער גייסטיגער ארבייט זיינען אויף'ן שיף געווען צו שטאַרק באַשרענקט, אַזוי אַז זייערע באַמיהונגען האָבען ניט געקאָנט געקרוינט ווערן מיט וואס פאַר עס איז ערפאָלג. ס'איז דאָ ניט געווען קיין פּלאַץ, וואו די שטודירענדע זאָלען זיך קאָנען אומגעשטערט צוזאַמענקומען, כאַטש בלויז פאַר עטליכע שטונדען אין טאָג. געוויס האָבען זיך אויף'ן שיף געפונען פאַרשידענע פּלעצער, וועלכע זיינען געווען זעהר צור געפאַסט פאַר דעם דאָזיגען צוועק, אָבער דיזעלכע זיינען געווען פאַרשלאָסען, און א ביטע פון די פאַראינטערעסירטע געפאַנגענע מען זאָל זיי ערלויבען צו באַנוצען אַט די שטיבער אָדער וועניגס-מענס איינע פון זיי אלס קלאַס-צימער, איז פון דעם קאָמאַנדיר איינפאַך צוריקגעוויזען געוואָרן. מען האָט דאָרט ניט געהאַט קיין זין און קיין פאַרשטענדעניש פאַר אַט די זאַכען, און אַזוי איז דאָס ליענען נאָך אַלץ געבליבען דאָס בעסטע מיטעל, ווי עס איז צו פאַרטרייבען די מאַנאַטאַנקייט פון דער געפאַנגענשאַפט.

קאפיטעל 8

פארטרעטער פון'ס דייטשטום

צייטונגען ווערן ערלויבט — קלאנגען וועגען דער אפליידיגונג פון'ס
שיף — די פעטיציע פון די „זעקס-און-זעקס-מענער“ — די פאלגען
— מאַדנע ביכעל-שטודען — דאָס געהוימניס פון גערווינג'ס
קאָיוטע — אַפּשיד פון די פּריינט — דאָס אַנקומען פון די „קאנא-
דאָלייט“ — די אַרויסטרייבונג פון די קאָיוטען — געבורטסטאָג.

דעם 22טען פעברואר איז פון דעם קאמאנדיר'ס ביוראַ אַרויס-
געלאָזט געוואָרן א באַקאַנטמאַכונג, אז פון איצט און ווייטער ער-
לויבט מען די געפאַנגענע צו ליענען צייטונגען, און אז די געוויינט-
שטע בלעטער דאַרפֿען באַשטעלט ווערן ביי די ליניע-קאָפיטאַלען
און קאַנען דורך דיזעלבע באַצויגען ווערן. איבער א האַלב יאָהר
צייט האָט מען די מענשען אין די פאַרשידענסטע אינטערנירונגס-
לאַגערען אויף'ן שטרענגסטען אופן פאַרבאָטען צו לעזען די טעג-
ליכע פרעסע. אַריבערטרעטען אָט דעם אידיאָטישען פאַרבאָט, וואָס
האַט דורך קיין שום זאַך ניט געקאַנט גערעכטפאַרטיגט ווערן, האָט
געמיינט זיך אונטערוואַרפען א שווערע שטראַף. אָבער ווי מיר
האַבען שוין געזעהן, זיינען די שטרענגסטע מיטלען קיינמאָל ניט
געווען אימשטאַנד אין גאַנצען אַפּצושטעלען דאָס לעזען פון ציי-
טונגען, הגם די צאָהל פון די אַריינגעשמוגעלטע בלעטער איז געווען
זעהר באַשרענקט. וואָס פאַר גרינדע עס האָבען די העררן אין
קריגס-מיניסטעריום אַצונד פּלוצלינג באוואויגען צוריקצורופען דעם
לעכערליכען פאַרבאָט, איז פאַר אונז נאַטירליך געבליבען אומבאַ-

קאנט. ס'איז, ווייזט אויס, געווען דיזעלכע מוטוויליגקייט וואָס האָט דעם פאַרבאַט אַרויסגעגעבען, וועלכע האָט איהם איצט ווידער אָפגעשאַפט.

אין דער אפישע אויף'ן שוואַרצען ברעט האָט מען גלייכצייטיג געלאָזט וויסען, אַז דאָס באַציהען פון סאַציאַליסטישע בלעטער בלייבט ווי פריהער פאַרבאַטען; פונקט אזוי זאָלען די געפאַנגענע ניט קריגען אין זייערע הענט קיין צייטונגען, וועלכע באַשטרעבען זיך „צו פאַרמיאַוס'ן אונזערע שונאים אָדער דיזעלכע צו ערנידע-דיגען“. ווי גרויס איז אָבער געווען מיינ ערשטוינונג, ווען איך האָב אויף'ן צעטעל פון די ערלויבטע בלעטער געפונען אויסשליסליך קאַנסערוואַטיווע צייטונגען, צווישען זיי אויך די „דעילי מעיל“ און „דעילי עספרעס“, צוויי פון די באַקאַנטסטע העצ-בלעטער, וועלכע האָבען זיך קיינמאָל ניט געקאָנט גענוג אָנזעטיגען אין זייערע העצערדיגען און אויף'ם שמוץ וואָס זיי האָבען געוואָרפען אויף די דייטשען. קיין איין איינציגע ליבעראַלע צייטונג האָט זיך ניט געפונען אויף דער ליסטע, און ווען איינצעלנע פון אונז האָבען דאָך געמאַכט אַ פאַרזוך צו באַציהען דעם „מאַנשעסטער גאַרדיען“ און די „דעילי ניוס“, האָט מען זיי געלאָזט וויסען, אַז די דאָזיגע בלע-טער זיינען פאַרבאַטען. דאָס האָט אויסגעקוקט נאָך זאָנדערבאַרער, ווייל מר. אַסקוויטה האָט נאָך דאַמאָלס געהאַלטען דעם שטאַטס-רודער אין דער האַנד און די רעגירונג איז נאָך געווען אויסגע-שפראַכען ליבעראַל. צי אָט די בכיוון'דיגע אויסוואַרצלונג פון דער ליבעראַלער פרעסע איז געקומען אויף אַ באַפעחל פון'ם קריגס-מיניסטעריום, אָדער דאָ האָט זיך בלויז געהאַנדעלט וועגען דער פּאַליטישער חכמה פון אונזער לאַקאַלער מיליטערי-פאַרוואַלטונג, — דאָס איז פאַר אונז נאַטירליך געבליבען אומבאַקאַנט.

ארום דערזעלכער צייט פלעגט מען גאַנץ אָפט רעדען וועגען דעם אַז מען גרייט זיך אָפצוליידיגען דעם „ראַיאַל ערוואַרד“ און די „סאַקסאָניאַ“. אין אָנפאַנג זיינען דאָס געווען בלויז אומקאַנטראַ-לירבאַרע קלאַנגען, וועלכע האָבען זיך אָבער אַלץ מעהר און שטאַר-קער געלאָזט הערען און אָנגענומען אַ ממשות'דיגע געשטאַלט. פאַר

די מעהרסטע פון אונז האָט די אויסזיכט ניט געהאַט אין זיך קיין שום דערשרעקענדעס, וואָרים די לאַגע אויף'ן שיף איז פון טאָג צו טאָג געוואָרן אַלץ אומערטרעגליכער. מיר האָבען געלעבט צוזאַמען געפאַסט ווי די שאַף אין אַ שטאַל און זיך קיינמאָל ניט געקאָנט אַ ניהר טאָן, אַהן דעם צו קומען אין קערפערליכער באַריהרונג מיט אַנדערע. פאַר אַ געוויסע צייט קאָן עס נאָך געהן, אָבער ווען אַזאַ צושטאַנד האַלט אָן לאַנג, פאַלט ער די מענשען אויף די נערווען. דערצו איז נאָך געקומען דאָס, וואָס פונקט אַרום יענער צייט איז דאָס עסען געוואָרן מורא'דיג שלעכט. מיטאַנצייט פלענען מיר אויף אונזער שיף כמעט ניט זעהן קיין אַנדער זאך ווי קרויט־ריבען, וועלכע זיינען נאָך דערצו געווען צוגעגרייט אויף דעם עקעלהאפט־סטען אופן. שוין דער גערוד אליין פון דעם דאָזיגען מאכל, וואָס אונזערע מאַטראָזען פלענען רופען „אַלדענבורגער זיד־פרוכטען“, האָט געקאָנט ביי איינעם אין גאַנצען צונעמען דעם אַפעטיט. דאָס פלייש איז געווענליך געווען ניט צו נעמען אין מויל און האָט גע־מוזט אַפּעקלען אפילו דעם פאַרגרעכסטען מענשען.

פאַר די פון אונז, וועלכע האָבען געהאַט די מעגליכקייט פון צייט צו צייט אויפצונעמען וועמען עס איז פון זייערע אייגענע וואָס זיינען געקומען צו זיי צו גאַסט פון לאַנדאָן, איז דאָס געווען געווען אַן אַנגענעמע זאך, וואָס האָט געמוזט שטאַרק אָפּגעשאַצט ווערן. אָבער די גרויסע מעהרהייט פון אונזערע ליידענס־חברים האָט זיך געמוזט אָפּזאָגען פון דעם דאָזיגען פאַרגעניגען. די יעניגע צווישען אונז, וועלכע זיינען גענומען געוואָרן געפאַנגען פון די ענג־לענדער אויף'ן מיטען ים, האָבען איבערהויפט ניט געהאַט קיין באַציהונגען מיט יענעם לאַנד. אַנדערע האָבען געהאַט זייערע פאַ־מיליעס אין ווייטע שטעט פון ענגלאַנד, אזוי אַז עס האָט שווער־ליך געקאָנט זיין די רייד פון אַ באַזוך. אָבער זאָגאַר די מעהרסטע געפאַנגענע, וועמעס פאַמיליעס האָבען געוואוינט אין לאַנדאָן, זיי נען קיינמאָל ניט געווען אין דער לאַגע צו קאָנען זעהן זייערע פרויען און קינדער פון צייט צו צייט, ווייל עס האָבען זיי איינפאַך גע־פּעהלט די מאַטעריעלע מעגליכקייטען דערצו. די אונטערשטיצונג

וואָס די ענגלישע רעגירונג פלעגט געבען יעדע וואָך די פרויען פון די אינטערנירטע דייטשען און עסטרייכער, איז ניט גענוג געווען אפילו אויף צו דערהאלטען דאָס פשוט'ע לעבען. ס'איז געווען בוכ' שטעבליך צום לעבען צו וועניג, צום שטארבען צופיעל. אונטער די דאָזיגע אומשטענדען האָבען זיי זאָגאר ניט געקאָנט הלום'ן דערפון צו באַזוכען זייערע מענער, וואָרים א ריזע פון לאַנדאָן נאָך סויט-ענד און צוריק האָט געקאָסט פינף שילינג.

אָבער דאָס איז ניט געווען אלעס. די מיליטער-רעכעאמטע האָ-בען, אמת, ערלויבט די געפאָנגענע יעדען מאָנאט א באַזוך פון צוואַנציג מינוט, אָבער זיי האָבען זיך ניט אָנגעהויבען קימערן ווע-גען דעם, אויף וואָס פאַר אַן אופן די באַזוכער האָבען געדארפט צוקומען צו די שיפען. עס זיינען געווען פעלע, וואו פרויען, וועלכע האָבען זיך איינפאַך אָפגעריסען דעם ביסען פון מויל, כדי אָפצו-שפאַרען דאָס ריזע-געלד קיין סויטענד, זיינען אָנגעקומען אַהין, אָבער זיי האָבען געמוזט צוריקפאָהרען קיין לאַנדאָן, ניט דערגריי-כענדיג זייער ציעל, ווייל זיי האָבען ניט געהאַט ביי זיך גענוג געלד אַריבערצופאָהרען פון דער לאַנדונגס-בריק צו די שיפען. די אייגענטימער פון די קליינע שיפלעך ביי דער לאַנדונגס-בריק אין סויטענד האָבען נעמליך זעהר שנעל אויסגעפונען, אַז זיי קאָנען דאָ מאַכען גוטע געשעפטען, און זיי האָבען גענומען פון די פרויען די אומפאַרשעמטסטע פרייזען פאַר אַריבערפיהרען זיי צו די שיפען. זיי געווען ביי די באַזיצער פון די שיפלעך אין די הענט, און די-דאָזיגע האָבען אויסגענוצט די געלעגענהייט און געהאַלמען אין איין הויבען די פרייזען. אזוי פלעגט קאָסטען פאַר אַריבערפאָהרען צום „ראַיאַל עדוואַרד“ פינף ביז זעקס שילינג, דאָס הייסט אלזא טייע-רער ווי די גאַנצע ריזע פון לאַנדאָן קיין סויטענד און צוריק. פאַר אַריבערפאָהרען צו דער „סאַקסאָניאַ“, וועלכע איז געלעגען אביסעל ווייטער אין ים, פלעגט מען זאָגאר צאָהלען צעהן שילינג.

אַט דער סאַנדראַליעזער צושטאַנד האָט זיך ערשט געענדערט אביסעל, ווען איינער פון אונזערע קאַמעראַדען האָט געשריבען צו

זיין פרוי, וועלכע האָט איהם געוואָלט באַזוכען, אַז זי זאָל ניט קור
מען, ווייל דאָס אַריבערפּאַהרען פּון דער לאַנדונגס־בריק צום שיף
אַליין קאָסט פּון פינף ביז זעקס שילינג. דער מאַן איז גלייך נאָכ־
דעם פּאַרגערופּען געוואָרן פּאַר'ן צענזאָר, וועלכער האָט איהם גע־
פרעגט, ווי אזוי ער איז געקומען דערצו צו מאַכען אזא באַהויפֿ־
טונג. דערויף האָט ער איהם געענטפּערט, אַז דאָס האָב איך איהם
דאָס געגעבען די אינפּאַרמאַציע וועגען דעם. נו, האָט דער צענזאָר
געשיקט נאָך מיר. ווען איך האָב איהם ערקלערט, אַז מיין פּרוי
איז שמענדיג געוואונגען צו באַצאָהלען אַט די סומע, ווען זי וויל
מיך זעהן, איז ער געווען שטייף און פעסט און גע'טענה'ט, אַז דאָ
מוז עפעס זיין א טעות פון מיין זייט. אָבער אזוי ווי איך בין גע־
ווען אימשטאַנד איהם צו ברענגען נאָך אַנדערע עדות, האָט ער זיך
ענדליך דאָך געמוזט איבערצייגען, אַז די זאך איז פּאַרט אזוי געווען
ווי מיר האָבען באַהויפּטעט. גלייך נאָכדעם איז באַשטימט געוואָרן
אַ פעסטער פּרייז פון איין שילינג פּאַר'ן אַריבערפּאַהרען צום שיף
און צוריק. אזוי לאַנג ווי די פּרויען אָדער אַנדערע באַזוכער האָבען
גראָד געהאַט דאָס גליק צו טרעפּען דאָס שיפעל פּון'ם „ראַיאָל עד־
וואַרד“ ביי דער לאַנדונגס־בריק, האָט מען פון זיי קיינמאָל טאַקע
ניט געפּאָדערט מעהר ווי די פעסטגעשטעלטע טאַקע. אָבער אויב
דאָס איז ניט געווען דער פּאַל — און עס פּלעגט אָפט נעמען דריי
און פיער שטונדען, ביז דאָס מיליטער־שיפעל האָט זיך דערמאַנט
צו פּאַהרען צו דער יבשה — דאָן זיינען זיי אריינגעפּאַלען צו די
באַזיצער פון די אַנדערע שיפלעך אין די הענט, וועלכע האָבען זיך
ווייטער אָנגעהאַלטען זייערע אייגענע פּרייזען.

נעמט מען אַט די אלע זאַכען אין באַטראַכט, קאָן מען לייכט
באַגרייפּען, אַז פאַר דער גרויסער מעהרהייט פון מיניע ליידענס־
גענאָסען איז געווען אַלצאיינס, צי דער „ראַיאָל ערוואַרד“ וועט יא
אַפּגעליידיגט ווערן, צי ניט. דערפאַר האָבען די אזויגערופּענע
„כעסערע לייט“ געהאַט דעם גרעסטען אינטערעס אין דעם צו בליי־
בען אויף'ן שיף אזוי לאַנג ווי עס איז נאָר מעגליך געווען. אַ דאַנק
זייער געלד האָבען זיי ניט בלויז געהאַט די כעסטע און געראַמסטע

קאיוטעס, נאָר פאַר די זעקס שילינג און זעקס פענס וואָס זיי האָבען געצאָהלט טעגליך, פלעגען זיי אויך קריגען גוט און אסך צו עסען מיט באַדינונג אלס צוגאָב. דעם גאַנצען טאָג האָבען זיי געהאַט פאַר זיך זייער אייגענעם סאַלאָן, און פאַר זייערע שפּאַצירגענגן דעם געראַמען אויבערשטען פאַרדעק, וואו קיין פּראָלעטאַריע, קיין פּראָסטער כּשר ודּם האָט ניט געטאַרט שטעלען קיין פּוס. אזוי ווי קיין מאַטעריעלע הינדערנישען זיינען זיי ניט געשטאַנען אין וועג, זיינען זיי אויך געווען אימשיטאַנד אויפצונעמען רעגעלמעסיגע באַד זוכען און זיך פאַרשאַפען אַלע אנגענעמליכקייטען, וועלכע האָבען נאָר אונטער די אומשטענדען געקאַנט דערגרייכט ווערן. אונטער די דאָזיגע פאַרהעלטענישען קאָן מען באַגרייפּען, אַז אַט די העררן זיינען געוואָרן שטאַרק אומרוהיג, ווען זיי האָבען זיך דערוואוסט, אַז מען פּלאַנעוועט אָפּצוליידיגען דאָס שיה. דער קלאַנג וועגען דעם האָט פאַקטיש געטראָפּען ווי אַ באַמבע אין יענעם קרייז, עאָרים צי וועט מען עס ערגעץ אַנדערש קאַנען האָבען פּונקט אזוי גוט און באַקוועם ווי דאָ, איז יעדענפאַלס נאָך געווען אַ פּראַגע.

די באַראַגען האָבען דערום אויף גיך פאַרזאַמעלט אַרום זיך זייערע געטרייע מענשען, כּדי זיך אַז עצה צו האַלמען. מען האָט באַשלאָסען צו דערלאַנגען דעם אַדיוטאַנט אַ צושריפּט און אויף דעם אופן פּיליכט קריגען גענויערע אויסקינפּטע. די צושריפּט איז דעם אַדיוטאַנט איבערגעגעבען געוואָרן פּון אַ דעפּוטאַציע, מיט באַראַז פּאַן נ. אַז שפּיץ, דער אַדיוטאַנט האָט די העררן ערקלערט, אַז מען מוז זיך יעדענפאַלס ריכמען, אַז דער „ראַיאַל ערוואַרד“ און די „סאַקסאָניאַ“ וועלען נאָר אין ניכען אָפּגעליידיגט ווערן, און דערביי האָט ער געגעבען אַנצוהערען, אַז פאַר איהם פּערזענליך איז אַט די אויסזיכט אויך ניט אנגענעם.

נאַכדעם ווי אַט די העררן האָבען אַלזאָ געוואוסט וואו זיי האַל-טען, האָבען זיי זיך גענומען אַרבייטען מיט חשק אויף'ן שיה און געזוכט איינצוריידען די געפאַנגענע צו שיקען אַ פעטיציע צום קרינגס-מיניסטעריום, כּדי דערווייל אָפּצושטעלען די געפּלאַנטע אָפּ-ליידיגונג פּון'ם „ראַיאַל ערוואַרד“. די באַראַגען און זייערע אַנ-

הענגער האָבען גלייך פארפאסט אזא פעטיציע, אין וועלכער די מי-
ליטערישע בעאמטע אויף'ן שיף זיינען געלויבט געוואָרן אין הימעל
אריין, און וואו די אַלגעמיינע לאַגע פון די געפאנגענע איז באַציי-
כענט געוואָרן אלס זעהר צופרידענשמעלענדיג. נאָך דער דאָזיגער
עקסלהאַפטער טעלער-לעקעריי איז אויסגעדריקט געוואָרן די טיעפ-
סטע בקשה, אז מען זאל איבערלאָזען די געפאנגענע אויף'ן „ראַיאַל
עדוואַרד“, וואו זיי האָבען זיך, לויט די באַשריבענע אומשטענדען,
כלומר'ט געפיהלט גוט, און זיי פארשפּאַרען די צווייפּעלהאַפטע
ערפארונגען פון א נייעם אומבאַקאַנטען לאַנער.

וואַלטען אַט די העררן, וועלכע האָבען מיט'ן כח פון זייער געלד
זיך איינגעשאפט אלע מעגליכע פריווילעגיעס, פון וועלכע די גרוי-
סע מערהייט פון זייערע אינטערנירטע לאַנדסלייט האָבען ניט גע-
וואַנט צו האָבן אפילו, — וואַלטען זיי בלויז גענומען זייער איי-
גענע לאַגע אין באַטראַכט און געשטיצט אויף דעם פארפאסט און
אונטערגעשריבען זייער פעטיציע, וואַלט מען דאָס נאָך ווי עס איז
געקאָנט פארשטעהן. אָבער דאָס וואָס זיי האָבען אָנגעווענדעט אלע
כוחות אויך צו קריגען די אונטערשריפטען פון זייערע אַרעמע מיט-
געפאנגענע, איז פשוט געווען אַן עפענטליכער סקאַנדאַל. זיי האָ-
בען גאַנץ גוט געוואוסט פון די קלעגליכע באדינגונגען, אונטער
וועלכע די גרויסע מערהייט פון די געפאנגענע האָבען זיך געמוזט
פלאַגען; זיי האָבען געוואוסט, אז א היבשער טייל פון די מענשען
האָבען געליטען די גרעסטע נויט, ווייל זיי האָבען ניט געקראָגען פון
דרויסען קיין עקסטראַ זאַכען, אָהן וועלכע ס'איז ניט מעגליך געווען
אויסצוקומען. און ניט קוקענדיג דערויף האָבען זיי געהאט א קור-
פערנעם שמערן איינצורעדען די דאָזיגע אַרעמע טייוואָלים צו אונ-
טערשרייבען א שריפט, אין וועלכער די לאַגע פון די לעצטע איז
באַצייכענט געוואָרן אלס צופרידענשמעלענדיג אין יעדער באַציהונג
און וואו עס איז נאָך אלס צוגאַב אויסגעשפּראַכען געוואָרן דער
דאַנק פון די געפאנגענע צו די ענגלישע מיליטערי-בעאמטע. ווי איך
האָב שוין אויף אַן אנדער פּלאַץ אָנגעוויזען, האָבען גראַד אַט די
העררן כייגעטראָגען דערצו צו פאַרערגערן די לאַגע פון זייערע אַרע-

מערע לאַנדסלייט אויף'ן שיה. זיי האָבען אויך גאנץ גוט געדע וואוסט, אז אזא פעטיציע האָט געמוזט פיהרען דערצו, אז יעדע טענה, יעדע קריוודע וואָס די געפאָנגענע וואָלטען אין דער צוקונפט אויפהויבען וועגען זייער לאַגע, זאָל בלייבען אָהן א שום ווירקונג. מיט אזא דאָקומענט אין די הענט וואָלט די ענגלישע רעגירונג מיט רעכט געקאָנט צוריקווייזען יעדען פראָטעסט פון די מענשען געגען די זעלישע און מאַטעריעלע לידען וואָס מען האָט זיי אָנגעטאָן, וואָרים זיי וואָלטען דאָך אליין דורך זייער אונטערשריפט באַשטעטיגט, אז זייער לאַגע איז צופרידענשטעלענדיג.

אָבער וואָס פאָר א באַטרעף האָט פאָר אַט די העררן געהאָט דאָס וואוילזיין פון אַלע געפאָנגענע, ווען זייערע אייגענע פרויוויליע גיעס זיינען געשטאַנען אין קאָן! זייער נאָרישער קלאַסען-שטאַלץ און זייער ברוטאַלער עגאָאיזם האָט ביי זיי אוועקגערויבט יעדעס פארשטענדעניש פאָר די אינטערעסען פון'ם כלל. אזוי לאַנג ווי זיי זיינען נאָר געווען אימשטאַנד אויפצוהאַלטען זייערע פרויוויליעניס, האָבען זיי זיך אַבסאָלוט ניט געקימערט, אויף וועמעס חשבון דאָס איז געשעהן.

די מערהייט פון די געפאָנגענע האָט אויך אינסטינקטיוו געדע פיהלט, וואָס אַט די פעטיציע באַדייט, און מען האָט דערום אויפֿגענומען דעם פאָרשלאַג פון די „זעקס-און-זעקס-מענער“ מיט געדע מישטע געפיהלען. איד פערזענליך האָב גערעדט צו די געפאָנגענע אויף'ן הינטערשטען פאָרדעק און זיי געוואָרענט, זיי זאָלען ניט אונטערשרייבען די פעטיציע, זיי ערקלערענדיג דעם אמת'ן כאַראַקטער פון אַט דער ביטע און אָנווייזענדיג זיי אויף די אומפארמיידֿליכע פאָלגען פון אזא האַנדלונג. דער רעזולטאַט פון אונזער געגען אַגיטאַציע איז געווען, אז אסך האָבען געעפענט די אויגען און דער־זעהן דעם אייגענטליכען כאַראַקטער פון דעם דאָזיגען שפיעל, און מאַנכע, וועלכע האָבען אין זייער לייכט־גלויביגקייט שוין געהאַט אונטערגעשריבען די שריפט, האָבען צוריקגעצויגען זייערע חתימות. אז די באַראַנען און זייערע אָנהענגער האָבען דערזעהן, אז זייער שענער פלאַן איז אין געפאָהר דורכצופאַלען, האָבען זיי זיך געדע

פרואווט מיט אנדערע מיטלען צו פארפיהרען די געפאנגענע. זיי האָבען געלאָזט פארשפרייטען איבעראַל, אז דער אַדיוואַטאָנט אין פּערזענליך פאַראינטערעסירט, אז די פּעטיציע זאָל אָפּגעשיקט ווערן, און עס איז דערפאַר ניט ראַטזאָם דורך אַ ניט־מאַטיווירטער עקשנות זיך צו שטעלען געגען זיין וואונש. אויף ווי ווייט אָט די באַהויב־טונג איז געווען אמת, האָט מען נאָמירליך ניט געקאָנט דערגעהן אויף ריכטיג. אָבער ווען אָט דער אַרגומענט האָט אויך ניט געהאַל־פען, האָט מען פארשפרייט אַ קלאַנג, אז אלע די וואָס ענטזאָגען זיך צו געבען זייערע נעמען אויף דער פּעטיציע, וועלען אָפּגעשיקט ווערן אויף דער „אייל־אָה־מען“.

די „אייל־אָה־מען“ האָט צווישען די געפאנגענע ניט געהאַט קיין גוטען נאָמען. די בלוטיגע געשעהענישען, וועלכע זיינען מיט עט־ליכע חדשים פאַר דעם פאַרגעקומען אין דעם דאָרטיגען אינטערנאַ־רונגס־לאַגער און דורך וועלכע אַן אַנצאָהל ציוויל־געפאנגענע האָבן בען פאַרלאָרן זייער לעבען, זיינען נאָך געווען פּריש ביי אלעמען אין זכרון און האָבען אַרומגעוועבט דעם נאָמען פּוֹל'ס ענגלישען אינזעל מיט אַ שטילען שרעק. ס'איז דערום קיין וואונדער ניט געווען, וואָס אָסך, וועלכע וואָלטען די פּעטיציע פּון די באַראָנען פּרייוויליג קיינמאָל ניט אונטערגעשריבען, האָבען זיך סוף כל סוף דאָך געלאָזט איינשרעקען דורך דער מורא פאַר דער „אייל־אָה־מען“ און זיי האָבען געגעבען זייער אונטערשריפט פאַר אַ זאָר, וועלכע זיי האָבען ביי זיך אין האַרצען פאַרראַמט.

יעדענפאלס האָט אונזער געגען־אַגיטאַציע ווענטסמענס אזוי־פיעל דערגרייכט, אז בלויז אַ שוואַכע העלפט פּון די געפאנגענע האָט אונטערגעשריבען די פּעטיציע. די גרעסערע העלפט, צווישען זיי הויפטזעכליך די מאַטראָזען, זיינען געבליבען שטאַנדהאַפּטיג און האָבען באַן אופֿן ניט געקאָנט באַוואויגען ווערן צו געבען זייערע חתימות.

דורך דער פאַרמיטלונג פּון דעם אַדיוואַטאָנט איז די פּעטיציע אָפּגעשיקט געווארן צום קריגס־מיניסטעריום. ס'איז אמת, אז זי האָט ניט דערגרייכט איהר ציעל, און דריי מאָנאַט שפּעטער זיינען

די שיפען דאך אָפגעליידיגט געוואָרן, ווייל די ענגלישע רעגירונג האָט זיי געמוזט נייטיג האָבען פאר דעם טראַנספּאָרט פון סאַלדאַ-טען נאָך פאַרשידענע פּונקטען פון אייראָפּאַ. דערפאַר אָבער איז געקומען דאָס, פאַרוואָס מיר האָבען זיך אַם מייסטען געשראַקען און וואָס מיר האָבען פאַראויסגעזאָגט. די פעטיציע פון די פּריווי-לעגירטע און פון זיי פאַרפיהרטע געפאַנגענע איז אָפגעדרוקט גע-וואָרן אין דער ענגלישער פרעסע מיט לעבהאַפטע קאָמענטאַרען. די דזשינגאַ-צייטונגען פון'ם שניט פון דער „דעילי מעיל“ א. א. וו. האָבען ווידער אַמאָל געגעבען גלענצענדע בילדער איבער אונזער כלומ'שט גרויסאַרטיג לעבען אויף'ן שיף און האָבען באַנוצט דעם געפערליכען דאָקומענט, וואָס האָט געשטאַמט פון'ם ברוטאַלסטען קלאַסען-עגאָאייזם, אַלס ניעם שטאַף פאַר זייערע העצערייען געגען די דייטשען. עטליכע צייטונגען האָבען אויך ניט פאַרגעסען אַנזער ווייזען אויף די קלאַסען-געגענזאַצען אויף'ן „ראַיאַל ערוואָרד“. דעם פּראַלעטאַרישען הינטערשטען פאַרדעק פון אונזער שיף האָט מען א נאָמען געגעבען דאָס „ווייטשעפּעל“ פון'ם „ראַיאַל ערוואָרד“ און דעם טייל, וואו די פּריווילעגירטע האָבען זיך געפונען, האָט מען גע-רופען „באַראַן-קאָרט“.

אַט די שילדערונגען און קאָמענטאַרען האָבען געעפענט די אוי-גען פון אסך, וועלכע האָבען ניט פיעל איבערטראַכטענדיג געהאַט אונטערגעשריבען די פעטיציע. זיי האָבען אַצונד געמוזט איינ-זעהן, אַז זיי האָבען דורך דעם כלויז געדינט די אינטערעסען פון א קליינער קליקע און אין דערזעלבער צייט שטאַרק געשעדיגט די אינטערעסען פון'ם כלל, פון אַלע געפאַנגענע. אַט די פאַרשפּע-טיגטע דערקענטעניש האָט, פאַרשטעהט זיך, ניט געקאָנט ביימראַ-גען דערצו בעסער צו מאַכען די אלגעמיינע שטימונג פון די מענשען געגען די פּריווילעגירטע זעקס-און-זעקס-מענער, וועלכע איז אָהן דעם אויך געוואָרן פון טאָג צו טאָג אַלץ פיינדליכער. אונזערע וועכענטליכע פאַרזאַמלונגען אין'ם זאַל פון די פּער-ציג בעטען זיינען געווען אזוי גוט באַזוכט, אַז דער קליינער פּלאַץ איז ניט געווען אימטשאַנד מעהר אריינצונעמען די צאָהל פון די צו-

הערער. מיר האָבען דערום באַשלאָסען צו אַראַנזשירען נאָך אַן אָווענט אין דער וואָך, וואו יעדער פּאַרטראַג איז געהאַלטען געוואָרן נאָך אַמאָל, אזוי אַז אַלע פּאַראַינטערעסירטע זיינען געווען אימ שטאַנד איהם צו הערען. דאָס האָט די זאך נאַטירליך געמאַכט נאָך געפערליכער, ווייל די סכנה פון אַן ענטדעקונג איז אַצונד גע-ווען נאָך געהענטער. ס'איז ווירקליך געווען אַ וואונדער, וואס עס האָבען געקאָנט פּאַרבייגעהן צוויי מאָנאַט, ביז די מיליטערפּאַר-וואַלטונג אויף'ן שיף איז געוואָרן אויפּגעקוזאַם אויף אונזערע צו-זאַמענקונפּטען. אָבער וועגען דעם שפּעטער.

נאָך מיין ערשטען פּאַרטראַג, וועלכער האָט, ווי איד האָב שוין פריהער באַמערקט, געהאַט אַ ריין ליטעראַרישען כאַראַקטער, האָב איד אָנגעפּאַנגען אַ רייה פּאַרטראַגען איבער דאָס וועזען און די ענטוויקלונג פון'ם נאַציאָנאַליזם. אָט די פּאַרטראַגען האָבען גע-מאַכט אַ גרויסען פּוראַר צווישען מיינע מיט-געפּאַנגענע, ווייל דאָ איז אָנגעריהרט געוואָרן אַ פּראַגע, וועלכע האָט גראַד אין יענער צייט אַרויסגערופּען אַ באַזונדערן אינטערעס. איד האָב צוערשט באַהאַנדעלט דעם אורשפּרונג און דאָס אויסוואַקסען פון די נאַציאָ-נאַליסטישע אידעען; דערנאָך האָב איד זיך אביסעל ברייטער אָפּ-געשטעלט אויף די באַגרינדונגען פון זייערע טרעגער — ווי איינ-הייטליכקייט פון ראַסע און שפּראַך, געמיינשאַפּטליכקייט פון מנהגים א. א. וו., כדי צום סוף אין מיין דריטען פּאַרטראַג אַרויס-צוברענגען דעם באַווייז, אַז דער גאַנצער נאַציאָנאַליזם איז אין גרונד גענומען בלוין אַ קינסטליכע מאַכעריי, אַ מין פּאַליטישע רע-ליגיע פון'ם שטאַט, הינטער וועלכער עס האָבען זיך תמיד געהאַל-טען פּאַרבאָרגען די עקאָנאָמישע און סאָציאַלע אינטערעסען פון די אַמאַליגע באַזיצערע קלאַסען.

מיינע אויספיהרונגען האָבען, ווייזט אויס, געמאַכט אַ טיפּען איינדרוק אויף מיינע צוהערער, וואָרים מען האָט וואַכען-לאַנג דע-באַטירט וועגען דעם אין דער רויך-קאָיוטע און אין פּריוואַט-גע-שפּרעכען. דערביי האָב איד נאָך מעהר ווי איינמאָל געפונען אַ

געלעגעהייט צו ערקלערן פארשידענע פונקטען פון מיינע אויס-
פיהרונגען און זיי צו באגרינדען דורך נייע כיישפילען.

איז פארלוירן פון מייין דריטען פארטראג האָט זיך אָפגעשפילט
א פרעהליכער אינצידענט. אין מיטען מייין רעדע איז אין זאָל
פלוצלינג אריינגעקומען אַן ענגלישער קארפאָראַל. ס'איז געווען אַן
אלטער מאַן, א פריינדליכע, גוטמוטיגע זעלע, וועמען מיינע מיט-
געפאנגענע האָבען אלע גערופען „דאָד“. גלייך אין אָנפאַנג איז ער
געווען איבעראַשט צו טרעפן דאָ א פארוואַמלונג, אָבער ווען צוויי
פון אונזערע קאָמעראַדען, וועלכע זיינען געשטאַנען ביי דער טיר,
האָבען איהם ערקלערט, אַז דאָס איז בלוין א ביבעל־שטונדע, האָט
ער פריינדליך געשמייכעלט און געזאָגט, אַז אין אַזא שווערער צייט
איז די רעליגיע נאָך די איינציגע טרייסט פון'ם מענשען. דערנאָך
איז ער זיך שטילערהייט אוועק, נאָכדעם ווי מען האָט איהם אַפריי-
הער, ווי געווענליך, אריינגעשטופט א פאָר ציגאַרן אין דער האַנד.
די גאַנצע סצענע האָט זיך אָפגעשפילט אזוי רוהיג, אַז כמעט קיי-
נער פון די אַנוועזענערע האָט עס גאָרנישט באַמערקט. ווען אונזערע
צוויי חברים האָבען שפעטער, נאָך'ן פארטראַג, דערצעהלט וואָס דאָ
איז פאָרגעקומען, האָט מען זיך נאָטירליך שטאַרק אַמוזירט דער-
מיט.

די גרעסטע זאַרג פון אונזער מיליטער־פארוואַלטונג איז באַ-
שטאַנען אין דעם אויף א זיכערן און גרינדליכען אופן אָפצושטעלען
יעדען ניט־ערלויבטען פארקער פון די געפאנגענע מיט דער דרוי-
סענדיגער וועלט. איבערהויפּט אונזער אַדיוטאַנט האָט זיך געגעבען
די גרעסטע מיה, אַז דאָס זאָל שטרענג אָפגעהיט ווערן. דאָס איז
ניט געווען אזוי שווער, וואָרים מיר זיינען געלעגען צוויי מיליאָר אַרויס
אין ים, און די געלעגעהייטען, וועלכע האָבען זיך אונז אָפט גע-
מאַכט אין דער אַלימפּיאַ, זיינען דאָ ניט געווען. די איינציגע גע-
פאָהר, מיט וועלכער מען האָט זיך געמוזט רעכענען, איז געווען,
אַז דורך די באַזוכער קאָן פילייכט אריין אדער אַרויסגעטראָגען
ווערן עפעס, וואָס איז ניט ליעב געווען פאַר די מיליטער־בעאַמטע.
מחמת דעם האָט זיך קאַנצענטרירט די גאַנצע אויפמערקזאַמקייט

פון דער באַוואַכונג אויף די געסט. אזוי גיך ווי אייניגע באַזוכער פלעגן אַנקומען, זיינען זיי גלייך באַגעגענט געוואָרן ביי די טרעפּ פון שיף און אונטער מיליטערישער וואַך אָפּגעפיהרט געוואָרן אין אַ באַזונדער צימער, וואו מען האָט זיי גרינדליך אונטערזוכט. פּעק-לעך, וואָס זיינען מיטגעבראכט געוואָרן, זיינען אין פּאַרלויר פּוּל'ס באַזוך דורכגעקוקט געוואָרן פון סאַלדאַטען אין דער געגענוואַרט פון אַן אָפיציר, וועלכער פלעגט אויך שטעהן דערביי, בעת דער געפּאַנ-גענער האָט זיך אונטערהאַלטען מיט זיין גאַסט. אזוי גיך ווי דער געפּאַנגענער האָט נאָר געמאַכט אַ פּאַרווד צו דערצעהלען עפּעס וועגען זיין פּערזענליכער לאַגע אָדער וועגען זאַכען וואָס זיינען פּאַרנעקומען אויף'ן שיף, האָט איהם דער אָפיציר גלייך איבער-געשלאָגען און ניט געלאָזט מעהר ריידען וועגען דעם. יא, עס פלעגט זאָגן פּאַרקומען, אז מען האָט איינפּאַך געמאַכט אַ סוף צו באַזוכען און די קרובים פון געפּאַנענע גאָר אַהן צערעמאָניעס גלייך אָפּגע-פיהרט צוריק צום ברעג, הגם זיי זיינען קוים געווען פינף אדער צעהן מינוט אויף'ן שיף. מען האָט דערום געמוזט זיין זעהר פּאַר-זיכטיג ביי די געשפּרעכען און איבערוועגען יעדעס וואָרט וואָס מען האָט אַרויסגערעדט. אָבער זאָגן אָט די זעהר שטרענגע פּאַר-זיכטיגקייט פון די מיליטערישע בעאמטע האָט געהאַט אַ גרויסען לאַך, פון וועלכען די העררן האָבען נאַטירליך ניט אָנגעהויבען צו וויסען.

די זאך איז נעמליך געווען אזוי: די באַזוך-צייט איז, ווי שוין דערמאָנט, געווען באַגרעניצט אויף צוואַנציג מינוט. אזוי ווי די געסט, וועמעס צאָהל איז שטענדיג געווען קליין, פלעגן ניט אָנ-קומען אלע אין דערזעלבער צייט, איז אויך ניט געווען קיין באַ-שטימטע צייט, ווען די באַזוכען האָבען זיך געענדיגט. אזוי גיך ווי אַ באַזוכער האָט פּאַרבראַכט זיינע צוואַנציג מינוט מיט דעם גע-פּאַנענעם, האָט ער גלייך געמוזט פּאַרלאָזען די שיף און פּאַרנע-מען אַ פּלאַץ אין'ם שיפּעל וואָס איז געלעגען אָנגעבונדען אונטען ביים פּוס פון די טרעפּ. דאָרט פלעגט ער אָפט מווען וואַרטען אַ האַלבע שעה און לענגער, ביז די איבעריגע באַזוכען האָבען זיך געענ-

דיגט און די קרובים פון די געפאנגענע זיינען אלע אינאיינעם אָפֿ־
געפיהרט געוואָרן וצוריק צום ברעג אין סויטענר.
גו, איז האַרט ביי די טרעפ פון שיף געווען א קאָוטע, אין
וועלכער עס האָבען געוואוינט פיער געפאָנגענע, צווישען זיי אויך
אונזער פריינד גערווינג, א מיטגליד פון דער ערשטער סעקציע
פון'ם קאָמוניסטישען ארבייטער־בילדונגס־פאראיין אין לאַנדאָן.
מען האָט בלוז געדאַרפט עפענען דאָס קיילעכדיגע פענסטערל פון
דער דאָזיגער קאָוטע, און מען האָט געקאָנט אויסשטרעקען די
האַנד צו די וואָס זיינען געזעסען אין'ם קליינעם שיפעל. אָט די
ענטדעקונג איז פאַר אונז געווען פון גרויסער באַדייטונג, און אזוי
ווי דער סוד איז געווען באַקאַנט בלוז צו זעהר וועניג פון אונז,
האַבען זיך אונזערע היטער און באַשיצער קיינמאָל ניט דערוואוסט
דערפון.

איין טאָג איז מיין פרוי געפאָהרען אָנגעלאָדערן מיט פעלקלעך
צו דער „סאַקסאָניאַ“, וואו אסך פון אונזערע גענאָסען זיינען געווען
אינטערנירט. אַלס סעקרעטער פון א באַזונדערן הילפס־קאָמיטעט
פון די לאַנדאָנער אַנאַרכיסטען, וועמעס אויפגאַבע ס'איז געווען צו
פאַרזאָרגען די אינטערנירטע דייטשע קאמעראַדען מיט לעבענס־
מיטלעך, קליינע געלד־סומען און אַנדערע זאַכען, און באַזונדערס צו
פיהרען מיט זיי די קאַרעספּאָנדענץ, האָט זי באַשלאָסען ביי זיך
אַפצושטאַטען די גענאָסען א באַזוך אויף דער „סאַקסאָניאַ“. כדי
דאָרט פערזענליך צו זעהן ווי זייער לאַגע איז. צו איהר גרויסער
איבעראַשונג האָט זיך דאָס שיפעל צוערשט אָפגעשטעלט ביים
„ראַיאַל עדוואָרד“, כדי פון דאָרט מיטצונעמען די פּאַסט און א פּאַר
אַפיצירען צו דער „סאַקסאָניאַ“. מען קאָן זיך פאַרשטעלען די לאַגע
פון דער אַרעמער פרוי. זי איז געווען אזוי נאָהנט נעבען מיר און
האַט דאָך ניט געהאַט די קלענסטע מעגליכקייט מיר צו נעבען א
צייכען פון איהר אָנוועזענהייט. איך אליין האָב, פארשטעהט זיך,
אויך ניט געהאַט קיין אַהנונג וועגען דעם. ווען זי איז אַלזאָ אזוי
געזעסען איינע אליין אין שיפעל, האָט זיך פּלוצלינג געעפענט דאָס
פענסטערל פון גערווינג'ס קאָוטע, און זי האָט געהערט, ווי אימ־

צער רופט שטיל איהר נאָמען. ווען זי האָט אַרויפגעקוקט, האָט זי דערקענט גערווינג'ן, וועלכער האָט איהר געגעבען א וואונק, זיך צו האַלטען גאנץ רוהיג. דאָן איז ער גלייך אַרויפגעלאָפּען אין דעם קליינעם עססזאַל, וואו איד פלעג געווענליך אַרום דער צייט פאר- ברענגען. גליקליכערווייז האָט ער מיך גלייך אויף'ן ערשטען בליק דערזעהן. איד בין געווען שטאַרק איבעראַשט, ווען ער האָט מיר אין קורצע, אָפּגעריסענע פראָזען מיטגעטיילט וועגען וואָס עס האָט זיך דאָ געהאַנדעלט, און איד בין איהם נאָכגעגאַנגען.

מיר זיינען געווען מזל'דיג. דאָס שיפעל איז געלעגען כמעט א גאַנצע שטונדע ביי די טרעפּ פּוּ'ם „ראַיאַל ערוואַרד“, און מיר האָבען זיך ביידע אַלזאָ געקאַנט כאַטש איינמאַל גרינדליך אויס- ריידען, ובעת ווען גערווינג האָט געהאַלטען וואָך ביי דער טיר פון דער קאָיטע, טאַמער קומט אימיצער אָן. איד האָב שפעטער גע- האָט בלוזי נאָך איינמאַל דאָס גליק אין פאַרלויה פון מיין געפאַנ- גענשאַפט צו קאַנען ריידען אומגעשטערט מיט מיין פרוי, אי דאָס איז דער געביידע פּוּ'ם ענגלישען פאַרלאַמענט. אָבער צווישען דעם איז פאַרנאַנגען מעהר ווי צוויי יאָהר צייט; אויך זיינען די כאַר- דינגונגען דאמאַלס געווען גאַנץ אַנדערש, וואָרים מיר האָבען זיך ביידע געטראָפּען אלס געפאַנגענע.

בעת מילי איז געזעסען רוהיג אין שיפעל, מיט'ן פנים צום ים, כדי קיינער זאָל ניט באַמערקען, אז זי רעדט מיט אימיצען, האָט זי מיר דערזעהלט אַלצדינג וואָס איז פאַרגעקומען אין לאַנדאָן און וואָס האָט איבערהויפּט געהאַט אַן אינטערעס פאר מיר. אזוי האָב איד זיך דערוואוסט אַלע איינצעלהייטען איבער דעם צושטאַנד פון אונזער באַוועגונג און איבער דער לאַגע פון אונזער צייטונג, דעם „ארבייטער פריינד“. דאָס האַרץ האָט זיך מיר געהויבען פאר פרייד, ווען איד האָב געהערט, מיט וואָס פאר ענערגיע און איבער- געבענקייט די בראַווע יונגען האָבען זיך אריינגעוואָרפען אין קאַמף און ניט קוקענדיג אויף אַלע געפאַהרען זיינען זיי געשטאַנען אויף זייער פאַסטען. ס'איז נאָך אַלזאָ דאָך געווען א קליינע מחנה פון דרייסיגע רעבעלען, וועלכע האָט געוואַגט צו געהן געגען שטראָם

און אינמיטען פון'ם אלגעמיינעם וואנזון צו האלטען הויך דעם באנער פון דער פרייהייט.

נאך צוויי מאָל האָט מיר גערווינג'ס קאָוטע געבראכט גוטע נוצען. איינמאָל, ווען מיין שוועגערין פּאָלי איז געקומען מיט אַ רוסישען קאַמראַד באַזוכען איהר מאַן, און דאָס אנדערע מאָל, ווען מיין עלטערער זוהן האָט אָפּגעשטאַט אַ באַזוך איינעם פון אונזערע גענאַסען אויף'ן שיף. אין ביידע פּאַלען האָבען מיר געקאַנט לאַנג און אומגעשטערט פאַרברענגען און ריידען איבער פאַרשידענע זאַכען, וואָס אזוי וואָלטען מיר דערצו קיין געלעגענהייט ניט געהאַט. ווען אונזער אַדיוטאַנט וואָלט געהאַט אַן אהנונג וועגען אָט די זאַכען! דער געדאַנק, אַז אפילו זיינע שטרענגסטע מאַסרעגלען זיינען ניט אימשטאַנד געווען צו פאַרהינדערן דעם פאַרבאַטענעם פאַרקעהר פון זיינע „פּראָטעזשעס“ מיט דער דרויסענדיגער וועלט, וואָלט איהם זיכער דאָס האַרץ צובראַכען. צו זיין באַרוהיגונג קאָן איד איהם פונדעסטוועגען פאַרזיכערן, אַז פון יענער שרעקליכער קאָוטע זיינען ניט אַרויסגעוועבט געוואָרן קיין פינסטערע פּלענער צו שטירצען די בריטישע וועלט-מלוכה. מיר האָבען גענוג געהאַט צו טאָן מיט אונזערע אייגענע אנגעלעגענהייטען, און מיר האָבען זיך פשוט באַנוצט מיט אַ פרייהייט, וועלכע מיר האָבען געהאַט צו פאַרדאַנקען דעם גוטען צופאַל. אַזעלכע זאַכען זיינען אומפאַר- מיידליך, און די ראַפּינירטסטע פאַרזיכטס-מיטלען קאָנען זיי ניט פאַרהינדערן, איינפאַך דערפאַר וויל אַלע מענשען-ווערק זיינען אומ- פּאַלקאַמען.

איין טאַג, דאָס איז געווען אַ קורצע צייט נאָכדעם ווי די פּע- טיזיע פון די באַראַנען איז אָפּגעשיקט געוואָרן צום קריגס-מיניס- טעריום, איז דער אַדיוטאַנט דורכגעגאַנגען די קלאַזעטען צו זעהן, אויב אַלעס איז דאָרט אין אָרדנונג. מיט אַמאָל איז זיין אויג גע- פּאַלען אויף אַן אויפשריפט וואָס האָט איהם אַריינגעבראַכט אין אַ מוראָדיגען צאָרן. וואָס פאַר עס איז אַיריאַט האָט אויף איינער פון די טירען אָנגעשריבען מיט טינט די ווערטער: „נאָט שטראַף ענגלאַנד!“ ווען ער האָט דאָס דערזעהן, האָט ער אָנגעגעבען

מעשים, געמאכט ווילדע סטראַשונקעס און געפאָדערט פון די ליניע קאָפיטאָנען, אז זיי זאָלען איהם אויסגעפינען דעם חברה מאן וואָס האָט עס געטאָן. דאָס איז נאָטירליך געווען א שטאַרקע פאָדערונג, און יעדער פארנינפטיגער מענש האָט געקאָנט פארשטעהן, אז זי מוז בלייבען אַהן ערפאָלג. דער רעזולטאט דערפון איז געווען, אז די מיליטער־בעאמטע האָבען איצט אָנגעפאנגען געגען די געפאנגענע א פאָליטיק פון נאָדעל־שטעד, וועלכע זיינען געווען פונקט אזוי לעכערליך ווי די טאָט פון יענעם דומען קערל, וואָס האָט באַנוצט א טיר פון אן אָפטרעט אלס אויסהאנג־שילד פאר זיינע „פאטריאָד־טישע געפיהלען“. יעדער טאָג האָט געבראכט נייע דעקערטען און באַפעהלען, וואָס זייער אומזיניגקייט האָט די געפאנגענע נאָך גע־מוזט מעהר פארביטערן, און וועלכע האָבען צוליעב ריין פראקטישע גרינדען גאָר ניט געקאָנט אויסגעפיהרט ווערן. אזוי איז אויך צוויי־שען אַנדערעס ארויס א באַפעהל, אז די טירען פון ביידע גרויסע שלאָג־זאָלען מוזען די גאנצע נאכט זיין פארשלאָסען. דאָס איז געווען דער גרעסטער אומזין וואָס מען האָט זיך נאָר געקאָנט פאָר־שטעלען און עס האָט אַנדערש ניט געקאָנט אויפגענומען ווערן פון די געפאנגענע ווי נאר אלס א צו־להכעיס באַפעהל. אז איינער פון די וואָס זיינען געשלאָפּען אין די צוויי זאָלען האָט געדארפט ביי־נאכט ארויסגעהן „אויף צורד“, האָט ער געמוזט קלינגען מיט א גלאָק, וואָס האָט געבראכט די וואַך און אויף אזאָן אופן איז די טיר געעפענט געוואָרן.

אַט דער איד־אַטישער באַפעהל, וואָס האָט דורך קיין שום זאך ניט געקאָנט גערעכטפארטיגט ווערן, האָט ארויסגערופען אסך ביין בלוט, אי דאָס ניט בלויז ביי די געפאנגענע, נאר אויך ביי די סאָלדאַטען, פאר וועמען די זאך איז געווען זעהר אומבאקוועם. אין פריהמאָרגען האָט מען געפונען, אז די טיר אין איינעם פון די זאָלען איז אין פארלויף פון דער נאכט צושמעטערט געוואָרן. אצונד איז דער אדיוטאנט ערשט ריכטיג ארויס פון די בלים. עס איז גלייך געמאכט געוואָרן אן אונטערזוכונג, וועלכע האָט, ווי עס איז גאָר אַנדערש ניט געווען צו ערווארטען, ניט געפיהרט צו קיין שום

רעזולטאט. דער קאמאנדיר פון ביידע שיפען, וועלכער פלעגט געדוועלט פארברענגען אויף דער „סאקסאניא“, איז געקומען בכבודו ובעצמו אויף'ן שיף און האָט די געפאנגענע געהאלטען א לענגערע דעדע, וועלכע איז אין אלגעמיין געווען זעהר טאקטפול און ניט אַנגעפיקעוועט מיט איבעריגע סטראַשונקעס, צו וועלכע דער אדיר-טאַנט, וואָס האָט ניט געוואוסט ווי צו קאנטראָלירען זיין טעמפע-ראַמענט, פלעגט זיך ביי אזעלכע געלעגענהייטען כמעט שטענדיג לאָזען הינרייסען.

עס זיינען אריבער קרוב צו צוויי וואָכען, אָהן דעם אז מען זאָל ווייטער עפעס הערען וועגען דער געשיכטע. אָבער פלוצלינג האָט דער אדיוטאַנט אונז ווידער צוזאמענגערופען און אונז ערקלערט, אז אין פאַר מיר וועלען איהם אין דריי טעג צייט ניט געבען דעם נאָמען פון דעם וואָס האָט צושמעטערט די טיר, וועלען אלע געדענקענע באַשטראַפּט ווערן דערמיט וואָס זיי וועלען פיער וואָכען נאָכאַנאַנד ניט קאָנען שיקען אָדער באקומען קיין בריעף.

די דריי טעג זיינען פאַרביי, אָבער דעם אדיוטאַנט'ס וואונש איז געבליבען ניט ערפילט. בלויז א מענש וואָס קאָן ניט ריכטיג קאָנטראָלירען זיינע פינף חושים, האָט געקאָנט עפעס אנדערש ערוואַרטען. ס'איז געווען איינפאַך משוגע צו פאַרלאַנגען פון די מענשען, אז זיי זאָלען מסר'ן זייערע אייגענע חברים. אָבער די שטראַף — דער בריעף-אַפּשטעל — איז פאַקטיש ארויפגעלעגט געוואָרן אויף אונז, א גרויזאמע און א צוועקלאָזע מאַסרענעל, וועלכע איז געווען געריכטעט געגען אומשולדיגע. ווי מען האָט מיר שפעטער מיטגעטיילט, איז דער „פאַרברעכער“ געווען איינער פון די לייט וואָס זיינען געקומען פון גיבראַלטאַר, וועלכער האָט קיינמאַל צו קיינעם קיין בריעף ניט געשריבען און אויך קיינמאַל קיין בריעף ניט ערהאלטען. דער מאן איז אַלזאָ פון דער שטראַף איבערהויפט ניט געטראָפּען געוואָרן. אָבער פאַר די געפאנגענע, וועלכע האָבען געהאַט זייערע פאַמיליעס אין ענגלאַנד, איז אָט די ברוטאַלע מאַס-רעגעל געווען א גרויזאמע שטראַף, וועלכע האָט זיי געטראָפּען נאָנץ אומשולדיגערהייט, און ניט בלויז זיי, נאָר אין ערשטער ליניע הונ-

דערטער פון אומשולדיגע פרויען און קינדער, וועלכע האָבען וואָכען-לאַנג געמוזט איבערקלערען אלעס מעגליכע און לעבען אין שרעק, ווייל זיי האָבען פון זייערע מענער און פאָטערס קיין נאכריכט ניט באַקומען.

אונזער קאָרעספּאָנדענט איז אָהן דעם אויך צוגעגאנגען קלענ-ליך גענוג. א בריעף פון לאַנדאָן קיין סוויטענד אָדער אומגעקערט האָט גענומען אַכט ביז צעהן טעג, אָפט אויך צוויי וואָכען און לענגער. דערצו איז נאָך איצט געקומען אַט דער בריעף-אָפּשטעל, וועלכער האָט געמאכט, אז די פאמיליעס פון די געפאנגענע זיינען געבליבען מינרעסטענס זעקס וואָכען צייט אָהן וואָס פאר עס איז נאכריכט. ווען די וואָס באַגעהען אזעלכע ווילדע, מוטווייליגע אקטען וואָלטען זיך אויף א וויילע אָפּגעשטעלט און זיך באַרעכענט וואָס פאר א ים פון יסורים זיי ברענגען מיט איין שטריך פון זייער פּעדער איבער טויערענטער פון זייערע געפייניגטע מיטמענשען, וואָלטען זיי פיר לייכט געווען פאָרויכטיגער מיט אזעלכע האַנדלונגען. אָבער עס ליגט דאָך שוין אין דער סאַמע טבע פון'ם מיליטאַריזם און זיינע טרעגער, אז זיי זיינען בלינד און טויב פאר יעדעס מענשליכע גע-פיהל און לאַזען זיך שטענדיג נאָר פיהרען פון א ברוטאלען געפיהל פון מאַכט און גאָה.

איז די לעצטע טעג פון פעברואר האָט מען אונז געלאָזט וויסען, אז דריי הונדערט פון אונזערע קאַמעראַדען וועלען איבערנעשיקט ווערן אויף דער „איייל-אָף-מען“. לויט וועלכע מעטאָדען די דאָזיגע לייט זיינען אויסגעקליבען געוואָרן איז נאָטירליך געבליבען דאס געהיימניס פון די מיליטערי-בעאמטע און פון די ליניע-קאָפיטאנען. איין זאך דאַרף פעסטגעשטעלט ווערן, אז קיין איינער פון די פרויוויר לעגירטע הערן איז ניט געטראָפּען געוואָרן פון דער דאָזיגער גורח און די דריי הונדערט זיינען געווען אויסשליסליך פון די „אונטער-שטע שיכטען“. צווישען די וועלכע האָבען אונז געמוזט פאר-לאַזען, האָבען זיך געפונען מאַנכע גוטע קאַמעראַדען, נאָך וועלכע איד האָב שפּעטער שטאַרק געבענקט. אָבער וואָס עס האָט מיר אַם מייסטען וועה געטאָן איז געווען דאָס וואָס אויך מיין שוואַגער

ערנסט און אונזער בראווער גערווינג זיינען געשטאנען מיט די אנט-
דערע אויף דער ליסטע. קיינמאל שאצט מען ניט אזוי הויך אָפּ
דעם באַנד פון דער פריינדשאפט און פון דער אינערליכער צווא-
מענגעהעריגקייט, ווי אין צייטען פון דער געפאנגענשאפט; דער-
פאר איז פאר אונז די שידונג געווען דאָפּעלט שווער.

דעם 27טען פעברואר — ס'איז געווען א שבת — האָט ערנסט
אויפגענומען דעם לעצטען באזוך פון זיין בראווער לעבענס-הבר'טע,
און אזוי ווי מיין פרוי האָט אויך געקריגען אן ערלויבעניש מיך
צו באזוכען, האָבען מיר געהאָט דאָס גליק צו קאָנען פארברענגען
זאלכע פערט די צוואנציג מינוט וואָס מען האָט אונז באשטימט.
אָבער די שטימונג איז געווען א גערריקטע, און ווי שטארק יעדער
אינער האָט זיך ניט געגעבען די מיה צו פארבאָרגען זיינע אייגענע
טרויעריגע געדאַנקען און די אנדערע אויפצומונטערן, האָט דאָך יעד-
דער פון אונז געפיהלט, וואָס עס איז פאָרגעגאנגען ביי דעם אנדערן
אין דער נשמה. יענעם טאָג זיינען מיר די צוואנציג מינוט געווען
אומגענדליך לאַנג, און איך האָב מיט א געפיהל פון ערלייכטערונג
באגריסט דעם מאָמענט, ווען דער אָפיציר האָט ענדליך אונזערע
ביידע פרויען געגעבען דעם צייכען, אז זיי דאַרפען שוין געהן.

דעם 1טען מערץ האָבען אונז די קאמעראדען פארלאָזען אויף
זייער וועג צו דער „איייל-אָף-מען“. א לייכטער געפעל איז געלע-
גען איבער'ן וואַסער, אָבער די זון האָט זיך זיגרייך דורכגעבראכען
א וועג און האָט אָנגעזאָגט א שענעם טאָג. איך האָב שוין באַלד
אין דערפריה זיך געהאט אָפגעזעגענט מיט ערנסט'ן און גערווינג'ן,
ווייל די דריי הונדערט זיינען גלייך נאָד'ן פריהשטיק אָפגעזונדערט
געוואָרן פון די אנדערע געפאנגענע, אזוי אז מיר האָבען זיך געזעהן
פון ווייטען, אָבער ריידען איינע מיט די אנדערע האָבען מיר ניט
געקאָנט. ווער האָט זיך דאמאָלס געקאָנט פאַרשטעלען, אז עס
וועלען אריבערגעהן קרוב צו פיער יאָהר, ביז מיר וועלען זיך ווידער
געפינען, אי דאָס ניט מעהר אין ענגלאַנד, נאָר אין בערלין!

נאָך דער דאָזיגער צושיידונג האָב איך זיך געפיהלט מורא'דיג
איינזאם, און עס זיינען פאָרגאנגען וואַכען, אידער איך האָב ביס-

לאכווייז בייגעקומען דאָס דאָזיגע טעמפע געפיהל פון אינערליכער פארלאָזענקייט. ערשט ווען איך האָב פון דערהיים געקריגען די נאָכריכט, אז ערנסט האָט געשריבען און אז ער פיהלט זיך, לויט די אומשטענדען, גאנץ ניש'קשה'דיג, איז מיר ווידער געוואָרן אבי-סעל לייכטער אויף'ן האַרצען.

פאר א טייל פון אונז איז דאָס אָפּפּאָהרען פון די דריי הונדערט מענשען, אמת, געווען א ווייטאָג, אָבער אין אלגעמיין איז דאס אויפגענומען געוואָרן אלס א קליינע ערלייכטערונג. דאָס שיה איז געווען מורא'דיג איבערפילט, און אזא צושטאַנד מוז מיט דער צייט ווירקען זעהר שלעכט אויף די מענשען. אז עס איז דאן אריבער א גאַנצע וואָך און די פלעצער פון די אוועקגעפּאָהרענע זיינען ניט פאַרנומען געווארן פון ניי-אַנגעקומענע, האָבען מיר שוין געדענקט, אז אין די „אויבערשטע פענסטער“ האָט מען אליין איינגעזעהן, אז א לענגער צוזאמענלעבען אין אזא מורא'דיגער ענגשאפט קאָן די אָנגעהן און אז מען האָט אונז דורך דאָס אריבערפיהרען פון די דריי הונדערט לייט געוואָלט מאכען גראמער, אזוי אז מיר זאָלען האָבען מעהר פלאַץ זיך צו באַוועגען. אָבער מיר האָבען א ביטערן טעות געהאַט. דעם 10טען מערץ האָט מען אונז אָנשטאַט די דריי הונדערט, וועלכע האָבען אונז פאַרלאָזען, צוגעשיקט דריי הונדערט אַכציג אנדערע לייט, אזוי אז אונזער לאַגע איז נאָך געוואָרן ערגער ווי פריהער. אָבער דאָס וואָלט נאָך ניט געווען דאָס ערגסטע, ווי אומאנגענעהם אזא צושטאַנד האָט געמוזט זיין פאַר יעדען פון אונז. אסך ערגער איז געווען דאָס, וואָס מיט די ניי-אַנגעקומענע איז אונז אריינגעפּאָלען אן עלעמענט, וועלכען מיר האָבען ביז דאן נאָך ניט געהאַט באַגעגענט אין אונזער געפאַנגענשאפט.

דאָס הייסט ניט, אז צווישען די נייע האָבען זיך ניט געפונען קיין פיינע און צוגענגליכע מענשען. אין געגענטייל, די מעהרסטע פון זיי זיינען באַשטאַנען פון גאַנץ פאַרניינפטיגע און רוהיגע לייט, מיט וועלכע ס'איז זיכער ניט געווען שווערער אויסצוקומען ווי מיט אלע אנדערע. אָבער דער טאַג-געבענדער עלעמענט צווישען זיי איז געווען צוזאמענגעשטעלט פון יענעם דערווידערדיגען בילדונגס-

עולם, וואָס האָט ניט אין זיך קיין שפור פון געזונטען מענשען-פארשטאַנד און וועלכער קוקט אראָפּ מיט א נאַרישער גרינגשאַ-צונג אויף יעדען איינעם וואָס האָט ניט וועניגסטענס דורכגעמאַכט א גימנאַזיע. האָפנונגסלאָזע קליינע מענשעלעך, וועמען ס'האָט פול-שמענדיג געפעהלט יעדע טיפערע פארשמענדעניש פאר דעם וואָס איז פאַרגעקומען, און אין וועמען די פוסטע גאווה האָט שוין לאנג געהאט אויסגעוואַרצעלט יעדעם בעסערע געפיהל.

די נייע געפאנגענע זיינען געקומען פון פאַרטסמוט, וואו זיי זיינען געווען אינטערנירט אויף'ן שיף „קאנאדא“, וואָס איז געלע-גען געאַנקערט אין דעם דאָרטיגען האַפּען. דורך א באַפעהל פון'ם קריגס-מיניסטעריום האָט דאָס שיף פּלוצלינג געמוזט אָפּגעליידיגט ווערן. א טייל פון די וואָס זיינען דאָרט געווען אינטערנירט איז געקומען צו אונז, אן אנדער טייל איז אָפּגעשיקט געוואָרן אויף דער „סאַקסאָניאַ“. צווישען די וואָס זיינען געבראַכט געוואָרן צו אונז, האָבען זיך געפונען אזעלכע וואָס זיינען געקומען פון די דייטשע קאַלאָניעס אין אַפריקאַ און וועלכע זיינען אויף'ן מיטען וועג גע-פאנגען געוואָרן פון די ענגלענדער.

די ניי-אַנגעקומענע זיינען נאַטירליך געווען פאַטריאַטיש ביז אויף'ן בייז, און אסך פון זיי האָבען געטראָגען שוואַרץ-ווייס-דרויטע צייכענס אין לאַץ, אזוי ווי די גיבראַלטאַר-לייט, ווען זיי זיינען אָנגעקומען צו אונז אויף'ן שיף. אָבער צווישען די דאָזיגע און די „קאנאדא“-לייט איז געווען א גרויסער אונטערשיד, וואָס האָט זיך יעדען איינעם געמוזט וואַרפען אין די אויגען ביים ערשטען בליק. די גיבראַלטאַר-לייט זיינען געווען הייסע פאַטריאַטען, און זייער פאַטריאַטיזם האָט צייטענווייז אָנגענומען מערקווירדיגע פאַרמען. אָבער עס האָט צווישען זיי עקזיסטירט א שטאַרק אויסגעפּרעגט געפיהל פון צוואַמענגעהעריגקייט, וואָס האָט זיך ניט אָפּגעשמעלט אפילו פאר די קלאַסען-אונטערשידען. ס'איז אמת, אז א טייל פון זיי האָט זיך באַלד נאָך זייער אָנקומען אָנגעשלאָסען אָן די „זעקס-און-זעקס-מענער“. דאָס זיינען געווען מענשען, וועלכע האָבען אין זיך געליטען דערפון וואָס עס איז זיי אויסגעקומען צו פיהרען א

געמיינשאפטליכען צוזאמענלעבען מיט דער פראָלעטארישער מער-
 הייט, און אזוי גיך ווי זיי האָבען נאָר געקריגען א געלעגנהייט,
 האָבען זיי געמאַכט א סוף דערצו. אָבער דאָס איז בלויז געווען א
 פארהעלטניסמעסיג קליינע מינדערהייט, און איך האָב גאנץ אָפּט
 געהאט א געלעגנהייט צו באמערקען, ווי אינטעליגענטען און העררן
 פון די אזויגערופענע „בעסערע שטאַנדען“, צווישען אָט די גיבראַל-
 טאַר-לייט, פלעגען פארברענגען פריינדשאפטליך מיט איינפאכע
 ארבייטער און האָבען זיך שטענדיג געהאלטען ווי חברים מיט זיי.
 פיעלע פון זיי פלעגען מיט די שטאַרקסטע ווערטער פאַרדאַמען די
 האַנדלונג פון די באַראַנען און פלעגען עס ערקלערען פאַר אן עפענט-
 ליכען סקאַנדאַל, וואָס די דאָזיגע און זייערע אָנהענגער צאָהלען נאָך
 די ענגלענדער פאַר זייער ארויפגעצוואונגענער אינטערנירונג. דאָס
 מערקווירדיגע דערביי איז, וואָס זיי האָבען דעם קאָמונען-שווינדעל
 פאַרדאַמט פון זייער שטאַנדפונקט אלס דייטשע פאַטריאַטען און
 פלעגען זאָגען ביי יעדער געלעגנהייט, אז די האַנדלונג פון אונזערע
 פרווילעגירטע אויף'ן שיף איז „אומווירדיג פאַר דייטשע מענער“.
 פון אזא סאַרט דענקען האָבען די פיהרענדע גייסטער צווישען
 די „קאנאדא“-לייט ניט אָנגעהויבען צו וויסען. זיי זיינען טאקע גע-
 ווען גרויסע פאַטריאַטען פאַר גאָט און אויך פאַר לייטען, און אזוי
 לאַנג ווי זיי האָבען נאָר ניט געזעהן קיין געפאָהר פאַר זיך, האָבען
 זיי עפענטליך פאַראַדירט מיט זייערע נאַציאָנאַלע געפיהלען. אָבער
 זיי האָבען זיך שטענדיג געגעבען די גרעסטע מיה צו ווייזען דעם
 „געזעלשאפטליכען אָפּשטאַנד“ צווישען זיך און דעם „דורכשניט“
 פון זייערע אינטערנירטע לאַנדסלייט. ווי פאַר אזויפיעל פון אונ-
 זערע גוטע פאַטריאַטען איז פאַר זיי די נאַציאָן געווען איינפאַך
 אן אַבסטראַקטער באַגריף, אָבער אזוי גיך ווי דאָס דאָזיגע אַבסט-
 ראַקטע וועזען האָט זיך אויפגעלייזט אין זיינע איינצעלנע בא-
 שטאַנדטיילען, האָט זיך זייער „ליעבע צום פאַטערלאַנד“ אין באַצוג
 צום איינצעלנעם שטענדיג פארוואנדעלט אין א ליעבע פון ווייטען.
 גלייך ווי אָט די העררן זיינען אָנגעקומען צו אונז אויף'ן שיף,
 האָט זיך זייער פאַטריאַטיזם ארויסגעוויזען אין זיין שענסטער

כליהונג. פון די דריי הונדערט קאמעראדען, וועלכע זיינען אריי-
 בערגעפיהרט געווארן אויף דער „איייל-אף-מען“, זיינען די מעהרסט-
 טע געווען איינגעקווארטירט אין די צוויי גרויסע שלאָפֿ-זאלען.
 ס'האָט דערום ניט געקאָנט זיין אנדערש, נאָר אז די מעהרצאהל
 פון די „קאנאדא“-לייט זאלען קריגען פלעצער צום שלאָפֿען אין אַט
 די צוויי זאלען. נו, קאָן מען אויף קיין פּאַל ניט באַשטריימען, אז
 א געמיינשאַפטליך צוזאַמענלעבען אין די אומבאקוועמליך איינגע-
 אַרדענטע גרויסע שלאָפֿ-זאלען איז געוויס ניט געווען קיין פּאַרגע-
 ניגען. אָבער אזוי ווי עס איז קיין אנדער פּלאַץ ניט געווען פאר
 אלעמען און מען האָט אויך פון די וואָס זיינען געשלאָפֿען אין די
 קאָיוטעס (עס איז דאָ די רייד וועגען די קאָיוטעס פון דריטען קלאַס,
 וואָס זייערע איינוואוינער האָבען ניט געדארפט צאָהלען קיין דירה-
 געלד דער ענגלישער מיליטער-פּאַרוואַלטונג) ניט געקאָנט פּאַרלאַנג-
 גען, אז זיי זאלען אָפּטרעמען זייערע פּלעצער צו די ניי-אָנגעקור-
 מענע, וואָלט זיך יעדער האַלבוועגס פּאַרנינפּטיגער מענש געמוזט
 זאָגען, אז עס איז קיין אנדער ברירה ניטאָ, מען מוז אונטער די
 אומשטענדען אָננעמען פּאַר ליעב די באַדינגונגען, וועלכע לאָזען זיך
 ניט ענדערן.

אָבער די גרויסע העררן פון דער „קאנאדא“ האָבען פון אזעל-
 כע פּאַרנינפּטיגע גרינדען ניט געוואָלט וויסען. זיי האָבען זיך גע-
 וועהרט מיט הענט און מיט פּיס געגען דעם און האָבען אין פּולען
 ערנסט געפּאָדערט, אז מען זאָל זיי אָפּגעבען א טייל פון די קאָיוטעס
 און די לייט, וועלכע זיינען דאָרט געווען איינגעקווארטירט, זאלען
 קריגען א באַפעהל זיך אריבערצוקלייבען אין די גרויסע שלאָפֿ-
 זאלען. איינער פון די העררן, וועלכער האָט זיך געקרימט מעהר
 פון אלע אנדערע, א געוויסער ב., איז געוואָרן אויסער זיך, ווען מען
 האָט איהם אָנגעוויזען א פּלאַץ אין'ם זאל פון די 108 בעטען, און
 ער האָט געהאַלטען אין איין שרייען: „איך בין א רעזערוואַפּיציר.
 מען קאָן אוממעגליך פּאַרלאַנגען פון מיר, איך זאָל שלאָפֿען דאָ
 צוזאַמען מיט אַט דעם מיש-מאַש!“ אנדערע האָבען ערקלערט:
 „מיר זיינען אַקאַדעמיש געבילדעטע לייט. מען מוז אונז וועניגסט-

מענס געבען א געלעגענהייט צו וואוינען צוזאמען מיט אונזער גלייכ-
כען.

אויף די ענגלישע סאלדראטען האָבען אָט די צערעמאָניעס, פאר-
שמעהט זיך, ניט געמאכט קיין שום איינדרוק. נו, האָבען זיך די
פינע לייט א לאָז געטאָן צו די דייטשע ליניע-קאָפיטאַנען, כדי צו
ווירקען אויף זיי, אז זיי זאָלען זיי העלפען דורכפיהרען זייערע
אומפארשעמטקייטען. אייניגע פון די לעצטע האָבען זיך אויך גע-
לאָזט באַנוצען פאר אָט דער טרויעריגער ראָלע און האָבען געזוכט
איבערצורעדען מענשען פון זייערע ליניעס פרייוויליג אָפצוטערעטען
זייערע פלעצער אין די קאָיוטעס צו די „רעזערוואַפּיצירען“ און
„אקאדעמיקער“. ווי אומגלויבליך דאָס זאָל ניט קלינגען, אָבער עס
האָבען זיך ווירקליך געפונען עטליכע טויז קנעכטישע נשמות, וועל-
כע האָבען אָפגעגעבען זייערע שלאָפֿ-פלעצער צו אָט די אויפגעבלאָ-
זענע און גאוה'דיגע שוטים, אָהן דעם אז די דאָזיגע זאָלען זיי אפילו
זאָגען א דאָנק דערפאר. אָבער דאָס שענסטע איז ערשט געקומען.
ווען אָט די איידעלע פארטרעטער פון'ם דייטשטום האָבען זיך דער-
וואוסט, אז דער באַראָן פאָן נ. איז א שטיקעל שמעלקע ביים אדיר-
טאַנט, האָבען זיי זיך אויף מאַרגען גלייך געווענדט צו יענעם פרי-
ווילעגירטען הער, כדי זיך מיט איהם אן עצה צו האַלטען. דער
רעזולטאַט פון דער דאָזיגער שתדלנות-קאָנפערענץ איז געקומען
שנעלער ווי מען האָט געקאָנט ערוואַרטען. נאָך אין דעם זעלבען
טאָג האָט די מיליטער-פאָרוואַלטונג געלאָזט וויסען די געפאנגענע,
אז פון איצט און ווייטער וועט מען דארפֿען צאָהלען דיר-העלד פאר
אלע קאָיוטעס אָהן אויסנאַם, און אז די יעניגע, וועלכע זיינען צו-
ליעב דער אָדער יענער אורזאָך ניט אימשטאַנד דערצו, מוזען זיך
אריבערקליימען אין די גרויסע שלאָפֿ-זאָלען.

ווען אָט דער באַפעהל איז באַקאנט געווארען, איז עטשטאַנען
אן אומבאשרייבליכע אויפֿרעגונג צווישען די געפאנגענע. יעדער
איינער האָט געוואוסט, ווער עס זיינען געווען די אייגענטליכע פאַר-
אורזאכער פון דער דאָזיגער אומפארשעמטער גורח. דאס זיינען
געווען דייטשען, און דערצו נאָך גוטע דייטשע פאַטריאָטען, וועלכע

האָבען די ענגלענדער אריינגעשושקעט אָט די אומווירדיגע אידעע, כדי צו קאָנען קריגען געוויסע פערזענליכע פאָרטיילען אויף'ן חשובן פון זייערע „מינדערווערטיגע“ לאַנדסלייט—און צו די מינדערווער-טיגע, לויט דער אויפפאַסונג פון אָט די טרויעריגע חברה לויט, געהערט יעדער איינער וואָס האָט זיך ניט ארויפגעארבייט וועניגס-טענס צו דעם טשין פון א רעזערוו-לייטענאַנט.

שוין אויף מאַרגען זיינען די ליניע-קאָפיטאַנען ארומגעגאַנגען מיט ליסטען, כדי אויפצונעמען די נעמען פון די וואָס זיינען געווען גרייט צו צאָהלען דירהגעלד פאר'ן וואוינען אין די קאָיוטעס. ס'האָט זיך געהאַנדעלט וועגען א שילינג א וואָך, אָבער די מעהסטע פון מיניע דאמאָלסדיגע ליידענס-חברים זיינען ניט אימשטאַנד גע-ווען דאָס צו צאָהלען, ווען זיי וואָלטען עס אפילו געוואָלט טאָן. אסך פון די געפאַנגענע האָבען זיך אָהן ווידערשטאַנד אונטערוואָר-פען דעם נייעם באַפעהל און האָבען זיך אריבערגעקליבען אין די גרויסע שלאָפ-זאַלען. אנדערע, וועלכע זיינען געווען זעהר שטארק פארביטערט, האָבען ניט פארלאָזען זייערע קאָיוטעס פרייוויליג, און מען האָט געמוזט רופען ענגלישע סאַלדאַטען צו הילף, כדי זיי פון דאָרט ארויסצוטרייבען. און בעת די ענגלישע סאַלדאַטען האָבען קענטיג מיט עקעל דורכגעפיהרט דעם באַפעהל און די אָרעמע טייר-וואָלים אַרויסגעשטופט פון זייערע קאָיוטעס, זיינען די אזויגער-פענע „געבילדעטע העררן“ געשטאַנען מיט זייערע זאַכען ביי די אָפענע טירען, גרייט צו פאַרנעמען די פרייגעוואָרענע פלעצער, און זיי האָבען מיט א שפאַטישען שמיכעל געקוקט אויף אָט דער עקעל-האַפטער סצענע. ס'איז געווען אן אומווירדיג און שרעקליך בילד, אז איד ווער נאָך איצט רויט פאר שאַנד, ווען איד שרייב אָט די ציילען. איד גלויב, אז אַזעלכע זאַכען זיינען נאָר מעגליך צווישען דייטשען. זאַגאר די ענגלישע סאַלדאַטען זיינען געווען אויפגע-בראַכט איבער די דאָזיגע סצענעס, און איינער פון זיי — ס'איז געווען דער „קוואַרטערמאַסטער-סאַרדזשענט“ — האָט שפעטער גע-זאָגט צו קארל'ן: „ענגלענדער וואָלטען זיך ניט געלאָזט אזוי ערני-דערינען.“ — ער איז גערעכט געווען.

יערענפאלס זיינען געווען היבשע עטליכע צווישען די געפאנר גענע, וועלכע זיינען ארויסגעטראָטען מיט א שטארקען ווידערשטאנד אנטקעגען אַט דעם כרוטאַלען געוואַלט־אַקט. עס איז נעקומען צו סצענעס, וועלכע האָבען געשמעקט מיט אויפשטאנד און וועלכע האָבען מעהר ווי איינעם פון די נייע „אומגעבעטענע געסט“ געצוואונג גען אויפצוגעבען זיין וואונש, ווייל ער האָט זיך פשוט דערשראָקען. א געוויסער פאפענבערג, א בראַווער און עהרליכער מאַן, וועלכער האָט זיך געהאַט אַנגעשלאָסען אַן אונזער קרייז, האָט פארטיידיגט זיין פלאַץ אין איינער פון די קאָיוטעס אויף'ן פאָדערשטען פארדעק מיט אזא ענערגיע און האָט די העררן, וועלכע האָבען זיך געוואַלט דאָרט אריינציהען, געשליידערט אועלכע ביטערע אמת'ן אין געזיכט, אַז זיי האָבען באַשלאָסען ניט צו רופען די הילף פון די סאָל־דאַטען, און זיי זיינען אוועק פון דאָרט צוטומעלטע.

ווי עס זעהט אויס, האָט דער אדיוטאנט, וועלכער האָט זיך דערוואוסט וועגען דער אומגעהייערער אויפגעגונג צווישען די געפאָנגענע, ענדליך אליין איינגעזעהן, אַז ער האָט געמאַכט א פאַלשען שריט מיט דעם וואָס ער האָט זיך צוגעהערט צו די געהיימע עצות פון דער פרייווילעגירטער חברה. און אפשר האָט ער אויך געקריג גען א וואונק פון דעם קאָמאָנדיר. הקיצור, ער האָט זיך באַנוגענט דערמיט וואָס מען האָט ארויסגעטריבען די מענשען פון די קאָיוטעס אויף'ן פאָדערשטען פארדעק און האָט ניט געמאַכט קיין פאַרזוך צו טאָן דאָזעלביגע אויף דעם הינטערשטען פארדעק. אויף אַזאַ אופן זיינען מיר, וואָס מיר זיינען געווען איינגעקווארטירט אויף'ן הינטערשטען טייל פון שיר, אויסגעהיט געוואָרן פון אַזאַ נסיון פון אונזער געדולד. על כּל פנים וואָלט די זאַך אין אונזער געגענד צוגענאַנגען אביסעל שווערער, וואָרים מיר האָבען דאָ געזעהט א גוטע קאָמפּאָניע, און מיט אונזערע מאַטראָזען איז אין אועלכע זאַכען ניט געווען צו שפּאַסען. ס'איז אמת, אַז אויך מיר וואָלטען ניט געווען אימשטאַנד זיך צו שמעלען געגען דער מיליטע־רישער געוואַלט, אָבער וועניגסטענס וואָלטען מיר די פּינע לייט

פון דער „קאנאדא“ אויפגעשפילט א טאנץ, וואָס זיי וואָלטען לאַנג, לאַנג געהאַט צו געדענקען.

די אלגעמיינע אויפֿרעגונג צווישען די געפאָנגענע, וועלכע האָט זיך אָנגעהויבען נאָך דעם אָנקומען פֿון די „קאנאדא“־לייט, איז דורך דער ברוטאלער אַרויסטרייבונג פֿון די קאָיוטעס געשטיגען ביז דער העכסטער שטופֿע, אזוי אז אָט די בכבוד'יגע לייט האָבען עס דאָך געפֿונען פֿאַר ראַטזאַם צוליעב דער דאָזיגער פֿינדליכער שטימונג אָנצוכויגען אַביסעל דעם קאַפּ און זיך מאַכען אזוי אומבאַמערקט־באַר ווי נאָר מעגליך. בלויז אייניגע פֿון זיי, ביי וועמען די פֿוסטע גאָה האָט פֿשוט אָנגענומען קראַנקהאַפטע פֿאַרמען, האָבען נאָך איצט אויך געזוכט צו פֿאַרדירען מיט זייער נאַרישען שטאַלץ. אין דער הינזיכט האָט זיך אויף אַ באַזונדערן אָפֿן געוואָרפֿען אין די אויגען יענער הערר ב., פֿון וועמען ס'איז שוין פֿריהער גערעדט גע־וואָרן. אָט דער מאָדנער בחור, מיט וועמען די נאַטור איז קענטיג ניט געווען אזוי פֿרייגיביג און האָט איהם באַהאַנדעלט מעשה שטיפֿ־מאַמע ביים אַרויסברענגען פֿון זיינע גייסטעס־פֿעהיגקייטען, פֿלעגט זיך אזוי שטאַרק איבערנעמען מיט זיין ווירדע אלס פֿריישישער רעזערוו־לייטענאַנט, אז מען האָט זיך אָפֿט געמוזט פרעגען, צי איז ער ביים זינען. ביי יעדער געלעגענהייט, צי ס'האָט זיך געפֿאַסט צי ניט, האָט ער געהאַלטען אין איין אַרויסשטעלען זיין ראַנג, און ווען עס וואָלט זיך געווענדט אָן איהם, וואָלט יעדער פֿון אונז מינדעסטענס געמוזט שמעהן פֿאַר איהם ווי אַ מושטירטער סאַל־דאַט.

אזוי ווי הערר ב. איז איינפֿאַך ניט געווען אין דער אַנגענעמער לאַגע צו קאָנען עסען אין דעם סאַלאַן פֿון די „זעקס־און־זעקס־מענער“, האָט ער קיין אַנדער ברירה ניט געהאַט און געמוזט האָבען זיינע מאַהלציימען אינאיינעם מיט דער גרויסער מעהרהייט פֿון די געפֿאַנגענע אין גרויסען עסס־זאַל. נו, איז אין די צוויי געמיינ־שאַפֿטליכע עסס־זאַלען געווען אַ באַזונדער רעגעל, וואָס די געפֿאַנגענע האָבען זיך אליין געהאַט אויסגעאַרבייט. יעדער איינער האָט געהאַט זיין פֿלאַץ ביי אַ באַשטימטען טיש. אזוי ווי דאָס עסען

פאר יעדען טיש האָט געמוזט גענומען ווערן פון די געפאנגענע אליין אין קיך און נאָכדעם ווי די מאַהלצייט איז געווען צו ענד האַבען זיי אליין געמנט אָפּוואשען דאָס געשיר, האָט מען איינגעפיהרט, אז יעדען טאָג נאָך דער רייה נאָך זאָלען צוויי מענשען פון יעדען טיש טאָן די דאָזיגע ארבייט. אין פאָל אז איינער האָט געוואָלט זיין פריי דערפון, האָט ער בלויז געדאַרפט צושטעלען אן אנדערן אויף זיין פּלאַץ, וואָרים עס זיינען געווען גענוג אַרעמע מענשען צווישען אונז, וועלכע האָבען ניט געהאַט קיין גראַשען ביי דער נשמה און זיינען גערן געווען צו פאַרדינען עטליכע פענים.

אז עס איז אַלזאָ געקומען די רייה צו דעם הערר ב, און ער צוזאַמען מיט איינעם פון זיינע טיש-חברים האָבען געוואָלט טאָן די ארבייט, איז איהם שיער דער אַטעם פאַרגאנגען, הערענדיג וואָס מען פאַרלאַנגט פון איהם. דאָן האָט ער זיך אויפגשמעלט אין זיין גאַנצער הויך און מיט אַ פאַנפעוואטער שטימע ערקלערט, אז ער איז אַ רעזערוו-אַפיציר און דערפאַר מוז ער באַפרייט ווערן פון דער דאָזיגער ארבייט, וועלכע פאַסט זיך ניט פאַר איהם. צו זיין גרויסער ערשטוינונג האָבען אבער זיינע טיש-חברים אויף קיין פאַל ניט געקאָנט אָננעמען אַזאַ אויפפאַסונג. זיי האָבען איהם גאנץ איינפאַך און קלאַר ערקלערט, אז אָדער ער דאַרף ווי אַלע אנדערע אליין געהן אין קיך, אדער ער מוז שטעלען אן אנדער מאן אויף זיין פּלאַץ. אזוי ווי דער איידעלער הערר איז ניט געווען גרייט צו קיינער פון די צוויי זאכען און ער האָט נאָך דערצו זיינע שכנים באַליידיגט אויף אַ געמיינעם אופן, איז געוואָרן אַ גרויסער טומעל און ס'איז שיער ניט געקומען צו קלעפּ. צוקאכט און מורא'דיג אויפגעבראכט האָט זיך הערר ב. אַ לאַז געטאָן צו דעם „סאלון-קעפטען“, וועמעס אויפגאבע ס'איז געווען צו זאָרגען פאַר דער אָרד-נונג און ריינליכקייט אין עסס-זאַל, צו קאָנטראַלירען דאָס ארויס-געבען פון'ס עסען א. א. וו. כדי זיך פאַר איהם צו באַקלאַנגען וועגען דעם „אומרעכט“ וואָס מען האָט געוואָלט געגען איהם באַנעהן.

„סאלון-קעפטען“ איז אָבער אין יענער צייט ניט געווען קיין אנדערער, נאָר אונזער קאַרל'טשיק. ווען הערר ב. איז אַלזאָ ערשי-

נען פאר איהם, אָננעלאָדען ווי א קאַנאַן, צו פראַטעסטירען געגען די כלומר'שטע באַלידיגונגען, וועלכע מען האָט איהם אָנגעטאָן, און דאָן האָט ער נאָך געפאָדערט פון איהם, אַז ער זאָל איהם באַפרייען פון דער אויגערופענער טיש-ארבייט, ווייל ער איז א רעזערוו אַפיציר, האָט איהם קארל'טשיק א היבשע וויילע אָפגעמאַסטען פון קאַפּ ביז די פיס, און דערביי האָט זיך אויף זיינע ליפען באוויזען יענער כאַראַקטעריסטישער העזח'דיגער שמיכעל, וואָס איז געווען ביי איהם א געווענליכע ערשיינונג אין אזעלכע מאַמענטען. דערנאָך האָט ער גאנץ רוהיג געזאָגט:

„רעזערוו-אַפיציר? אַ, דאָס איז גאַרנישט. איך בין סאלדן-קעפטען.“

אַז גרינגשאַצונג פון זיין פערזאָן, דערצו נאָך פאר אויפיעל מענשען אין די אויגען, איז דעם הערר ב., ווייזט אויס, קיינמאָל פריהער ניט פאָרגעקומען. אין אָנפאַנג איז ער געבליבען שטעהן א צומישטער און האָט ניט געוואָנסט, וואָס מיט איהם איז געשעהן. דאָן איז ער געוואָרן מלא רציחה און גענומען ווי געווענליך שרייען און ליארעמען. אָבער דאָס מאַל האָט ער ניט געטראָפּען דעם אָרט, וואָרים קארל'טשיק איז אין די זאַכען געווען אסך א גרעסערע בריה ווי ער. „איך מאַך זיך א גאנץ קנאפען צימעס, ווער און וואָס איהר זיינט.“ האָט ער זיך צושריען אויף דעם שטאַלצען בחור. „פאר מיר זיינט איהר א גאנץ געווענליכער קריגס-געפאנגענער, פונקט ווי איך און אלע אנדערע דאָ; דערפאר וועט מען דאָ פאר אייך קיין באַזונדערע פּאַטראוועס ניט מאכען.“ — אָפּגערעדט און אוועק זיין וועג.

הערר ב. האָט פלוצלינג פארלאָרן דאָס לשון. דאָס איז ווירקליך געווען צופיעל פאר איהם. ער האָט א פאָר מאַל אָפּגעכאַפט דעם אַטעם, געשאַקעלט מיט'ן קאַפּ און דאן האָט ער זיך לאַנגזאַם צו-ריקגעקערט צו זיין טיש — א געבראַכענער מאַן. ער האָט זיך שוין מעהר ניט געשטעלט געגען דעם פארלאַנג פון זיינע טיש-חברים. ער האָט ערקלערט, אַז ער איז גרייט צו באַצאָהלען איינעם פון די געפאנגענע צו פארנעמען זיין פלאץ און טאָן די ארבייט פאר איהם,

און ער איז איבערהויפט געווען צופרידען, אז מען האָט איהם מעהר ניט געטשעפעט. אין עטליכע טעג ארום איז ער פלוצים פאר-שוואונדען פון אונזער קרייז. ס'איז איהם ווי עס איז דאָך געלונגן גען זיך אריינצומאכען אין דעם סאלאָן פון די „זעקס-און-זעקס-מענער“, וואו ער איז געווען פארזיכערט און האָט מעהר ניט גע-דארפט מורא האָבען פאר די „חוצפה'דיגע אויפטריטען פון'ם פראַס-טען פאָלק“.

צווישען די ניי-אָנגעקומענע האָבען זיך פונדעסטוועגען געפיר-נען ניט בלויז אזעלכע מענשען ווי יענער אָנגעבלאָזענער נאָר, ביי וועמען זיין בלומר'שטער אָדער ווירקליכער „ראַנג“ האָט איהם צו-דרעהט דעם מוח. מיר האָבען אויך געהאט דאָס פארגעניגען צו קאָנען באגריפען צווישען די נייע אן אָנצאָהל פון אלטע באקאנטע פון דער סאָציאליסטישער באוועגונג פון לאַנדאָן, צווישען זיי אונז זער פריינד פאָלער פון דער ערשטער סעקציע פון'ם „קאָמוניסטי-שען ארבייטער בילדונגס-פאראיין“ און עטליכע געוועזענע מיטגליד-דער פון דעם סאָציאל-דעמאָקראטישען קלוב אין 107 טשאַרלאָט סטריט. דורך דעם דאָזיגען אומערווארטעטען צואוואקס איז אונז זער פאָזיציע געגענאיבער די פאטריאָטען געוואָרן באדייטענדיג פאר-שטארקט. דערצו איז נאָך געקומען די אלגעמיינע עמפערונג, וואָס די ברומאלע האנדלונגען פון די פיהרענדע גייסטער צווישען די „קאנאדא“-לייט און באזונדערס די ארויסטרייבונג פון די קאָיומעס האָבען ארויסגערופען ביי דער גרויסער מעהרהייט פון מיניע ליי-דענס-חברים. מיר האָבען אלזא געהאט די בעסטע און דאנקבאר-סטע געלעגענהייט צו ארבייטען פאר אונזערע פרייהייטליכע בא-שטרעבונגען און מיר האָבען געפרוואווט אויף אלערליי אופנים צו פארשפרייטען אונזערע אידעען.

איך האָב אין יענער צייט געהאלטען א גאנצע רייה פון פאָר-טראָגען איבער סאָציאליזם, וועלכע האָבען געפונען א שטארקען אָפּקלאַנג און געגעבען א געלעגענהייט צו הייסע און זעהר אינטע-רעסאנטע דיסקוסיעס און ערקלערונגען. צוערשט האָב איך פאר-מיניע צוהערער ענטוויקעלט די אלגעמיינע גרונדצוגען פון די סאָ-

ציאליסטישע טעאָריעס אין געגענוואַז צו דער היינטיגער געזעל-
שאפט און איהרע עקאָנאָמישע, פאָליטישע און אלגעמיינע קולטור-
רעלע אינסטיטוציעס. דערנאָך האָב איך זיך אָפגעשטעלט ברייטער
אויף די פארשידענע ריכטונגען אין דער אלגעמיינער סאָציאליס-
טישער באוועגונג, און צולעצט האָב איך מיט א באזונדער באטאָ-
נונג צוגלידערט און ערקלערט די אידעען און מעטאָדען פון'ם פריי-
הייטליכען אָדער אַנאַרכיסטישען סאָציאליזם.

דורך דער פארמיטלונג פון מיינע לאַנדאָנער פריינט האָט זיך
מיר איינגעגעבען אריבערצוברענגען אויפ'ן שיף א היבש ביסעל צו
געפאסטע אגיטאציע-שריפטען פון קראפאטקין, מאַלאטעסטא, רעק-
ליו און אנדערע אין דער דייטשער און ענגלישער שפראך, וועלכע
האָבען אונז שטארק געהאַלפּען אין אונזער אויפקלערענדער טעטיג-
קייט צווישען אונזערע דאמאָלסדיגע קאמעראדען. אָבער ניט בלויז
בראָשורען האָבען מיר באצויגען פון לאַנדאָן, נאָר אויך א היבשע
צאָהל פון וויכטיגע ווערק, ווי קראפאטקין'ס „געגענוויטיגע הילף“,
„פעלדער, פאבריקען און וואַרקשאַפּס“, „ברויט און פרייהייט“ און
זיין פרעכטיג בוך איבער דער פראנצויזישער רעוואָלוציע. די דאָ-
זיגע ביכער זיינען הויפטזעכליך געווען באשטימט פאר יענע, וועל-
כע האָבען געוואָלט טיפער אריינדריינגען אין דער געדאנקען-וועלט
פון'ם אנאַרכיסטישען סאָציאליזם. אזוי ווי מיר זיינען געווען אימ-
שטאַנד אָפצוגעבען אָט די ווערק פאר א זעהר קליינעם פרייז, האָבען
זיי געפונען אן אויסערגעווענליך גוטע פארשפרייטונג. אזוי האָב
איך אין פארלויה פון די זעקס מאָנאַט, וואָס איך בין געווען אינטער-
נרט אויפ'ן „ראַיאַל עדוואַרד“, פארקויפט זיבעציג עקזעמפלאַרען
פון דער „געגענוויטיגער הילף“, און איך וואָלט געקאָנט אָפּזעצען
וועניגסטענס הונדערט דערפון ווען מיינע פריינט אין לאַנדאָן וואָל-
טען געקאָנט קריגען נאָך מעהר עקזעמפלאַרען פון דער דייטשער
פאָלקס-אויסגאבע פון דעם דאָזיגען בוך. אבער די האָט מען שוין
מעהר ניט געקאָנט קריגען אין גאנץ ענגלאַנד, אזוי אז מיר האָבען
זיך צולעצט געמוזט באנוגענען בלויז מיט דער ענגלישער אויס-
גאבע.

אין דערזעלבער צייט האָבען מיר געגרינדעט א קליינע ביבליאָד
 טעק, אזוי אז יעדער איינער, וואָס איז ניט געווען אימשטאַנד צו
 קויפֿען אַט די ביכער, האָט זיי פֿונדעסטוועגען געקאָנט לייענען אָהן
 וואָס פֿאַר עס איז געצאָהלט. מיר האָבען אָנגעפֿיהרט אונזער פֿראָד
 פֿאַנאַנדא נאנץ עפענטליך, און הגם אונזערע פֿאַרזאַמלונגען זיינען
 נאָך אלץ אָפֿענהאַלטען געוואָרן אין געהיים, האָט מען איבעראַל
 אויפֿ'ן נאנצען שיף גערעדט דערפֿון, אזוי אז מיר האָבען זיך יעדען
 טאָג געדאַרפט ריכטען אויפֿ אן איבעראַשונג. בעת ווען אין דער
 ערשטער צייט זיינען צו אונזערע פֿאַרזאַמלונגען כמעט אויסשליס־
 לִיך געקומען מענשען פֿון'ם ארבייטער־שטאַנד, האָט זיך שפעטער
 אויך געפֿונען א גאַנץ היבשע צאָהל פֿון מענער פֿון אַנדערע געזעל־
 שאַפטס־קלאַסען, וועלכע האָבען רעגעלמעסיג באזוכט די צוזאַמען־
 קונפֿטען און נאָכגעפֿאַלגט די פֿאַרטראָגען מיט דעם געשאַפֿטסטען
 אינטערעס. איינער פֿון זיי, דער רעקטאָר פֿון א העכערן ערצ־
 הונגס־אינסטיטוט אין א גרעסערער שטאָרט פֿון נאָרד־דייטשלאַנד,
 האָט אזוי אויך גערן געזוכט צו פֿאַרברענגען מיט מיר און האָט מיר
 געהאַלטען אין איין ערקלערן, אז קראַפֿאַטקין'ס „געגענזייטיגע
 הילף“ האָט געווירקט אויפֿ איהם ווי א נייע אנטפֿלעקונג. „פֿון
 איצט אָן זעה איך די מענשליכע ענטוויקלונג אין א גאַנץ אַנדער
 ליכט,“ האָט ער מיר אמאָל געזאָגט. „עס קומט מיר פֿאַר, אזוי ווי א
 גאַנץ נייע וועלט וואָלט זיך פֿלוצלינג פֿאַר מיר געעפֿענט, און צום
 ערשטען מאל פֿיהל איך, אז אונזער גאַנצער אָפיציעלער ערצ־הונגס־
 סיסטעם איז א פֿאַרברעכען געגען אונזער יוגענד.“

אויב עס איז אונז געלונגען אויפֿ אזא'ן אופן אריינצודרינגען
 מיט אונזערע אידעען אויך אין אזעלכע קרייזען, וועלכע נעמען בכלל
 ניט אזוי לייכט אויפֿ סאָציאַליסטישע שטרעבונגען, אלצאיינס פֿון
 וואָס פֿאַר א ריכטונג זיי זאָלען ניט קומען, האָט אָבער אונזער
 טעטיגקייט אויפֿ א מורא'דיגען אופן אויפֿגעבראַכט די גרויסע
 מערההייט פֿון די פֿריווילעגירטע אויפֿ'ן שיף. די איידעלע הערן,
 וועלכע האָבען ביי יעדער געלעגענהייט פֿשוט געטראָטען מיט די
 פֿיס די אינטערעסען פֿון זייערע אָרעמע לאַנדסלייט, און וואָס די

מעהרסטע פון זיי וואָלטען אָהן א שום ישוב הדעת אוועקגעשיקט צום טייוועל אלע זייערע כלומר'שטע „פאטריאטישע געפיהלען“. ווען זיי קאָנען זיך נאר דורכדעם פארשפאָרען א האַרעלע פערזענ-ליכע אומבאקוועמליכקייט, דיזעלביגע העררן האָבען געגאָסען פעך און שוועבעל אויף אונז פאָטערלאַנד-לאָזע חברה-לייט, וועמען „די ערנסטקייט פון דער צייט אפילו קאָן ניט אָפהאלטען פון אונזערע שלעכטע מעשים“.

אין זייער נויט האָבען זיי זיך געווענדט צו דעם פאסטאָר, וועלכער פלעגט קומען אלע פערצעהן טעג וצו אונז אויף'ן שיה, כדי צו האַלטען וואָס פאר עס איז דרשה פאר זיין ניט צו גרויסער געמיינדע אין דעם קליינעם עסס-זאָל. דער דאָזיגער פאסטאָר האָט טאָקע גלייך דערפילט דעם וואונש פון די פריוילענירטע העררן און געוואָרנט זיינע גלויביגע צוהערער געגען די פארפיהרערישע לעה-רען פון די סאָציאליסטען, וועלכע זיינען אזוי פאָרבילענדט. — האָט ער געזאָגט — אז זיי פּרעדיגען אן אלגעמיינע צוטיילונג פון די פארמעגענעם, וואָס מוז דאָך סוף כל סוף פיהרען דערצו, אז די טויר געניכטמען זאָלען פארשווענדען זייער האָב און גוטס, אזוי אז מען וואָלט אין א קורצער צייט ארום פון דאָס ניי זיך געמוזט נעמען צום טיילען. אפילו א קינד קאָן באגרייפען, אז אזא פארריקטע האַנדלונג קאָן ניט פיהרען צו קיין שום גוטס, האָט ערקלערט דער קלוגער מאַן, וועלכער האָט יעדענפאלס ניט געהאט קיין קענטנישען צו באגרינדען זיינע מאָדנע אויפפאסונגען.

איין זאך איז זיכער, אז אָט די פאסטאָרישע חכמה איז ניט געווען אימשטאָנד אויף וואָס עס איז אופן אָפצוברעכען אונזער טעטיגקייט. אין געגענטייל, דער פרומער מאַן האָט אונז מיט זיין דרשה געטאָן א גרעסערע טובה, ווי ער האָט זיך אליין געקאָנט פארשמעלען. אָבער אונזער רויך-קאָיוטע איז פון איצט אָן געווען פארשריען אלס די „קרעטשמע פון די רויטע“, און מעהר ווי איינעם פון די „בעסערע העררן“ האָט געמוזט אריבערגעהן א לייכטער שוידער איבער'ן לייב, ווען ער פלעגט אין אַווענט הערען פון דאָרט

אפּקלינגען יאָהאן מאַסט'ס „פּראָלעטאַריע-ליעד“ אָדער נעאַרג
הערוועג'ס „בעט און ארבייט, רופט די וועלט“.

דעם 24טען מערץ נאָכמיטאָג האָב איך פון לאַנדאָן באַקומען
ניט ווינציגער ווי פּערצעהן טעלעגראַמעס. דאָס זיינען געווען
באַגריסונגען און גליק-וואונשען פון אַנאַרכיסטישע גרופּעס און
ארבייטער אָרגאַניזאַציעס צו מיין געבורטס-טאָג, וועלכען איך האָב
געזאָלט אויף מאַרגען פּייערן. דאָס אַנקומען פון אויפיעל טעלעג-
ראַמעס צו א געפאַנגענעם האָט געמוזט אויסקוקען זעהר מאַדנע פאַר
די הערן פון דער מיליטערי-פאַרוואַלטונג. דער צענזאָר האָט צו-
ערשט ניט געוואוסט, וואָס ער זאָל מיט מיר טאָן, אָבער ענדליך
האָט ער דאָך באשלאָסען מיר איבערצוגעבען די טעלעגראַמעס. ער
האָט זיי מיר צוגעשיקט דורך א סאָלדאַט אין דער רויך-קאָויטע צו-
זאַמען מיט א פאַר שורות, אין וועלכע ער האָט מיר געבעטען, איך
זאָל לאָזען וויסען מיינע פריינט דרויסען, אז זיי זאָלען אין דער
צוקונפט ניט טאָן קיין צופיעל גוטס, ווייל אויב ניט, וועט ער זיין
געוואונגען אַנצונעמען מיטלען געגען דעם.

אז איך בין אויף מאַרגען אין דערפריה נאָך'ן אַנבייסען צוריק
אריין אין מיין קאָויטע, האָב איך זי געפונען יום-טוב'דיג אויסגע-
פּוצט. אויף מיין בעט איז געלעגען א גאַנצע רייה פון קליינע גע-
שאַנקען און דערביי א קאַרטעל מיט דער אויפשריפט: „אונזער
ליעבען ראָקער צום געבורטס-טאָג! זיינע דאַנקבאַרע צוהערער.“
דאָס איז ווירקליך געווען אן איבעראַשונג. ס'איז מיר גלייך קלאָר
געוואָרן ווי אזוי דאָס איז געקומען. עטליכע פון מיינע קאַמעראַדען
האָבען זיך דורך די טעלעגראַמעס געמוזט דערוויסען, אז היינט
איז געווען מיין געבורטס-טאָג, און זיי האָבען אויף שנעל באשלאָ-
סען, מיר צו פאַרשאַפען א קליינע פרייד.

בעת איך בין נאָך פול מיט ערשטווינונג געשטאַנען ביי מיין
בעט, זיינען אין דער קאָויטע אריינגעקומען צוויי מאַטראָזען מיט
א קאַרב, וואָס איז געווען אַנגעפילט מיט פּרוכט, ציגאַרען און אַנ-
דערע זאַכען, און האָבען מיר איבערגעגעבען די גליק-וואונשען פון
די מאַטראָזען, וועלכע זיינען געווען באַזונדערס צוגעבונדען צו מיר.

אין דערזעלבער צייט איז מיר איינגעפאלען, אונטער וואָס פאר א קלענליכע אומשטענדען פילע פון די בראווע לייט האָבען געמוזט לעבען דאָ אויף'ן שוף, און עס איז מיר געוואָרן שווער אנצונעמען אזא מתנה פון זיי. אָבער איך האָב אויך געפיהלט, אז איך טאָר ניט צוריקווייזן זייער געשאַנט, אויב איך וויל זיי ניט פארשאַפען קיין קרענקונג. איך האָב די צוויי ים-לייט פעסט געדריקט די האַנד, אָבער איך בין געוואָרן אזוי איבערוועלטיגט פון מיינע געפיהלען, אז איך האָב ניט געקאָנט ארויסברענגען קיין וואָרט זיי אויסצו- דריקען מיין דאָנק.

ווען איך בין אין א וויילע ארום געבליבען אליין האָב איך זיך געפיהלט אביסעל פארשעמט. וואָס האָב איך דען אייגענטליך גע- טאָן, אז איך זאָל האָבען א רעכט אויף דער טרייער איבערגעבענקייט און סימפאטיע פון אַט די בראַווע לייט? איך האָב אַריינגעבראַכט אביסעל אַפּוועקסלונג אין דער מאַנאַטאַנקייט פון זייער לעבען אויף'ן שוף און דעם איינעם אַדער דעם אנדערן דאָ און דאָרט א קליינע טובה געטאָן. דאָס איז געווען אלעס. אָבער ניט קוקענדיג אויף מיין פארשעמונג האָב איך געפיהלט, ווי א גרויס, שטאַרק געפיהל פון פרייד האָט דורכגעשטראָמט דורך מיין האַרץ, און איך בין גע- ווען שטאַלץ אויף דער פריינדשאַפט פון אַט די איינפאכע לייט פון'ם פּאָלק.

עטליכע שטונדען שפעטער האָט מיר דער צענזאָר צוגעשיקט נאָך זיבעצעהן טעלעגראַמעס פון פארשידענע אַרגאַניזאַציעס און פּערזענליכע פריינט פון לאַנדאָן. אָבער נאָכמיטאג איז מילי מיט אונזער זיהנדעלע געקומען, כדי מיין פרייד איז יענעם טאָג פול- שטענדיג צו מאַכען. ביידע זיינען געווען אזוי באלאָדען מיט בלוי- מען און פּעקלאַר, אז א סאָלדאַט האָט זיי געדארפט העלפען ארויפ- קלעמערן אויף די טרעפּ פון שוף. יעדער איינער פון מיינע פריינט איז לאַנדאָן האָט געוואָלט גראָד אין דעם דאָזיגען טאָג מיר ארויס- ווייזען א געפיהל פון ליעבשאַפט, און דער רעזולטאַט איז געווען, אז מיין פרוי האָט אבסאָלוט ניט געקאָנט מיטברענגען אלע מתנות, וועלכע מען האָט איהר פאר מיר איבערגעגעבען. אויך אין אן אַנ-

דער פרט האָבען מיר געהאט גליק יענעם טאָג. דער יונגער אָפיציר, וועלכער האָט געזאָלט באוואַכען אונזער געשפרעד, האָט זיך כמעט גאָר ניט אומגעקוקט אויף אונז, אזוי אז מיר האָבען געקאָנט אומ-געשטערט רעדען איבער אלצדינג וואָס מיר האָבען געהאט אויף'ן האַרצען. אונטער די דאָזיגע אומשטענדען זיינען פאר אונז די צוואַנציג מינוט אריבער דאָפעלט שנעל. מיט א געפיהל פון טיפ-סטער באַפרידיגונג האָב איך נאָכגעקוקט דאָס שיפעל, וואָס האָט אַריבערגעפיהרט מיינע ליעבע צוריק צום ברעג, ביז עס איז לאַנגזאָם פאַרשוואַונדען פון מיינע אויגען.

ביינאכט איז געווען א גרויסער יום טוב אין דער רויד-קאָיוטע. ס'איז אמת, אז מיר האָבען ניט געהאט קיין שטארקע געטראַנקען, אָבער אונזערע קעכער האָבען אונז צוגעגרייט צוויי גרויסע קעסלען מיט קאָקאָ, און מיט פאַרבייסענס האָבען אונז די גוטע פריינט פון לאַנדאָן פאַרזאָרגט. צווישען די פאַקטעמען, וועלכע מיין פרוי האָט מיטגעבראַכט, האָט זיך אויך געפונען א ריזיגער טאָרט, מיט א ווידמונג אין צוקער און מאַרציפאַן, וואָס די אידישע בעקער-יוניאָן אין לאַנדאָן האָט מיר געשיקט. פאַטער העק האָט דעם זיסען ריעז צושניטען אין גלייכע שטיקער מיט א גרויסען מע-סער וואָס ער האָט געקראָגען אין קיך, און די שטיקער טאָרט האָבען אזוי שטאַרק אויסגענומען ביי אונזערע מאַטראָזען, אז זיי האָבען מיט דונערענדע קולות אויסגעשריען א „הויך“ פאר די בראַווע איר דישע בעקער פון לאַנדאָנער איסט-ענד. אזוי האָבען מיר פאר-בראַכט עטליכע שטונדען אין דער פּרעהליכסטער שטימונג, ביז עס האָט געקלונגען דער סיגנאַל צו געהן שלאָפען, וואָס איז אין יענער נאַכט געקומען צו פריה פאר אונז.

קאפיטעל 9

דער אפשיד פון'ם „ראַיאל ערוואַרד“

די פראַטעסט־באוועגונג פאַר מיין באַפרייאַונג—הערר מ. ה. היינדמאַן—
א געוואַנטער פאַרזוך צו אַנטלויפֿען — מען פאַר'מסר'ט מיך ביים
קאַמאָדיר — די העררן פאַר וויעקפיעלד פאַרלאָזען אונז — דער
ערשטער מאַי אויף'ן שיף — דער אָנטערגאַנג פֿון דער לוויטאַניאַ
— מוראַ'דיגע העצערײ אין דער פרעסע — נייע געסש — צעפעלינס
איבער אונז — שוידערליכע קאַטאַסטראָפֿע אין שיערנעס — שווערע
שעג.

אין דעם אידישען סווארטאל פון לאַנדאָן האָט מען זיך נאָך
אַלץ ניט געקאַנט באַרוהיגען איבער מיין אינטערנירונג אלס „פיינד־
ליכער אויסלענדער“. ס'איז אמת, אז איך האָב מעהר ווי איין מאָל
געלאָזט וויסען מייע צאָהלרייכע פריינט און קאַמעראַדען אין די
פאַרשידענע אַרגאַניזאַציעס, אז זיי זאָלען אויפגעבען אלע ווייטערע
פאַרזוכען אויסצואווייסקען מיין באַפרייאַונג. דערפֿון אָבער האָט
מען דאָרט דרויסען גאָרנישט געוואָלט הערען, און פיעלע האָבען
נאָך אַלץ געהאַפֿט מיך באלד ווידער צו קאַנען באַגריסען אין זייער
מיט.

איבער זעכצעהן יאָהר צייט האָב איך געהאַט געלעבט צווישען
דעם אידישען פראַלעמאַריאַט פון איסט־ענד און בין געווען שטאַרק
צוזאַמענגעוואַקסען מיט דער דאָרטיגער אַרבייטער־באוועגונג. איך
בין זינט לאַנגע יאָהרען געווען רעדאַקטאָר פֿון איינער פֿון די
עלטסטע און אָנגעזעהענסטע אַרבייטער־צייטונגען, וועלכע זיינען
געשטאַנען צו דיענסט פֿון'ם אינטערנאַציאָנאַל פֿון פרייהייטליכען

סאָציאליזם, און איד האָב אין פארלויה פון דער דאָזיגער צייט פער זענליך אנטויל גענומען אין אלע עקאָנאָמישע און סאָציאלע קעמפע פון דער אידישער ארבייטערשאפט אין ענגלאַנד. דער צופאל האָט מיך אריינגעפיהרט אין דער דאָזיגער באוועגונג, פון וועמעס עק זיסטענץ איד האָב פריהער ניט געהאָט קיין שום אַהנונג, און די פארשידענסטע אומשטענדען האָבען דערצו בייגעטראָגען, אז איד האָב אָט דער באוועגונג אָפגעגעבען מיינע בעסטע קרעפטען כמעט צוויי צענדליג יאָהר נאָכאַנאַנד. מיין נאָמען איז דערום געווען אל-געמיין באַקאַנט, און אָהן אויסצוקוקען אומבאשיידען קאָן איד זאָ גען, אז ער האָט געהאָט א גוטען קלאַנג צווישען דער ארבייטער שאַפט. עס איז דערפאר געווען לייכט פארשטענדליך, אז מיין אַרעסט און אינטערנירונג האָט דאן ארויסגערופען א היבשען גערודער, און די אָרגאַניזירטע ארבייטער פון לאַנדאָנער אידישען קוואַרטאַל האָבען אָנגעווענדעט אלע מיטלען צו ווירקען אויף דער ענגלאַנדישער רעגירונג, זי זאָל מיך פריילאָזען.

דורך מיין לאַנגיעריגער טעטיגקייט אין דער אידישער ארבייטער-באוועגונג בין איד אויך פערזענליך באַקאַנט געוואָרן מיט א גאַנצער רייה פון די פראָמינענטסטע פיהרער פון דער ענגלישער טריידיוניאָן-באוועגונג און פון די פארשידענע פאָליטישע פארטיי-גרופירונגען, און הגם מיינע אנשוואונגען זיינען אויף א פילפאַכען אופן ניט געווען אין איינשטימיגקייט מיט די אידעען פון די דאָזיגע מענער, האָבען זיי פונדעסטוועגען געוואוסט ווי אָפצושאַצען מיין איינפלוס אויף די ארבייטער פון אַיסט־ענד און באַזונדערס מיין אומערמידליכע טעטיגקייט פאר די טרייד יוניאָנס און זיי זיינען געשטאַנען מיט מיר אויף א דורכאויס פריינדשאפטליכען באַזיס. יעדענפאלס מוז דאָ באַמערקט ווערן, אז אין ענגלאַנד ווערט בכלל די פערזענליכע איבערצייגונג פון א מענשען העכער אָפגע-שאַצט און רעספעקטירט, איידער דאָס איז דער פאל אין פיעל אנדערע לענדער און באַזונדערס ביי אונז אין דייטשלאַנד. די נאָ-רישע און פאַרביסענע שנאה, וואָס לעגט ארויף אַזאַ באַראַקטע-ריסטישען שטעמפּעל אויף די דיסקוסיעס צווישען די פארשידענע

ריכטונגען אין דער ארבייטער באוועגונג ביי אונז אין לאַנד, איז פאר די מייסטע ענגלענדער פולשטענדיג פרעמד. בלינדער פאַנאַ- טיזם און אינטאַלעראַנץ געגענאיבער יעדער אנדערער מיינונג איז שטענדיג א צייכען פון אינערליכער פאַרשקלאַפונג און פון גייסט- גער צוריקגעשטאַנענקייט. ס'איז דערום גאר קיין שום ספק ניט, אז דער דורכשניט-ענגלענדער איז אין זיין פערזענליכען אורטייל אסך זעלבסטשטענדיגער און אינערליך אסך פרייער איידער דער דייטש. בעת ווען ביי אונז שפיעלט די הויפט ראלע די אויסער- ליכע עטיקעטע און מען איז צו יעדער צייט שטאַרק גענייגט נאָר אַהן א שום איינזעהעניש צו פאַרדאַמען אלצדינג, וואָס טראַגט ניט דעם זעלביגען פארטיי-שטעמפעל, לעגט דער ענגלענדער מעהר גע- וויכט אויף דעם אינערליכען ווערט און דעם כאַראַקטער פּוֹן'ם מענ- שען. מחמת דעם פאַרהאַלט ער זיך צו אנדערע אידעען מיט א טאַלעראַנטקייט, פריי פון פאַראורטיילען, ווי מען קאָן עס ביי אונז ניט געפינען.

אזוי גיך ווי מײן ארעסט איז באַקאַנט געווארן, האָבען זיך די אידישע ארבייטער-אַרגאַניזאַציעס גלייך געווענדט צו דעם סעקרע- טער פון דער „דזשענעראַל פּעדעריישאַן אָוו טרייד יוניאָס“, וו. א. אפּעלמאַן, וועלכער האָט מיך פּערזענליך געקענט, און איהם ער- קלערט די גאַנצע לאַגע. אחוץ דעם האָבען מיינע אלטע פריינט פּעטער קראַפּאַטקין און דזשאַהן טוירנער, דער גענעראַל-סעקרעטער פון דער „נעשאַנעל יוניאָן אָף שאַפּ אַסיסטענטס, ווערהאוּמען ענד קלוירקס“, געשיקט באַזונדערע בריעף צו מר. אפּעלמאַן, אין וועלכע זיי האָבען זיך זעהר וואַרם אָנגענומען פאר מיר און איהם געבעטען צו טאָן זיין בעסטעס, כדי אויסצואוויקען מײן באַפרייאונג. מר. אפּעלמאַן האָט אויך געטאָן אלצדינג, וואָס איז נאָר געווען אין זיינע קרעפטען, און עס איז געוויס ניט געווען זיין שולד וואָס זיינע באַ- מיהונגען האָבען ניט געהאַט קיין ערפּאָלג. ער האָט גלייך געשרי- בען צו מײן פרוי, אז ער איז פּערזענליך גרייט זיך אָנצוגעבען אַלס גוטזאַגער פאר מיר, און אז אויסערדעם האָט זיך מר. דזשיימס אַ'גריידי, מיטגליד פּוֹן'ם פאַרלאַמענט פאר לירן, וועלכער האָט

מיד אויך פערזענליך געקענט, אָנגעבאָטען צו זיין א צווייטער גוט-
זאָנער.

גלייך נאָכדעם האָט מר. דזש. אַ'גריידי געקריגען צונעשיקט פון
האָם אָפּיס פּאָלגענדען בריוועל:

Home Office Whitehall.

11th December, 1914.

DEAR SIR:

I am desired by the Home Secretary to acknowledge the receipt of the letter signed by yourself and Mr. Appleton in regard to the case of Rudolph Rocker, and to say that he will make inquiry in the matter. If Mr. Rocker has been interned as a prisoner of war, the decision as to his release rests with the military authorities, but Mr. McKenna will consider whether the case is one in which he can make a recommendation to them.

Yours faithfully,

(Sgd.) L. N. A. FINLAY.

James O'Grady, Esq., M. P.

(ליעבער הערר! דער האָום סעקרעטער (מיניסטער פון אי-
נערן) ווינשט, אז איך זאָל אייך באַשטעטיגען דעם עמפּאָנג פּוֹ'ם
בריעף וואָס איז אונטערגעשריבען פון אייך און מר. אפּעלטאָן וועגען
דעם פּאַל פון רודאָלף ראַקער, און אייך מיטצוטיילען, אז ער וועט
מאַכען אַן אונטערזוכונג אין דער פּראָגע. אויב מר. ראַקער איז
אינטערנירט געוואָרן אלס קריגס-געפּאָנגענער, ליגט די ענטשיידונג
איבער זיין באַפּרייאונג ביי די מיליטערי-באמטע אין די הענט,
אַבער מר. מעקענא וועט זיך מיטש זיין, צי דער פּאַל איז ניט אזעל-
כער, וואָס ערלויבט איהם זיך אריינצומישען און זיי צושטעלען א
רעקאָמענדאציע.

אייער איבערגעבענער

(אונטערשריפט) S. N. A. פינלעי.

נאָכדעם איז אריבער א גאנצער מאָנאַט, און ניט מר. אַ'גריידי
און ניט מר. אפעלטאָן האָבען ניט געהערט עפעס וועגען דער אנגע-
לעגענהייט. אויף א צווייטען בריעה האָט מר. אפעלטאָן ענדליך
באקומען פּאָלגענדען ענטפער:

26th January, 1915.

DEAR MR. APPLETON:

I have made inquiry about Mr. Rudolph Rocker and I am informed that after careful consideration the military authorities regret that they are unable to authorize his release from internment.

Yours very truly,

(Sgd.) R. McKenna.

(טייערער הערר אפעלטאָן! איך האָב געמאכט אן אונטער-
זוכונג וועגען מר. רודאָלף ראָקער און עס ווערט מיר מיטגעטיילט,
אז נאָך א זעהר פּאַרוויכטיגער באטראכטונג באַדויערן די מיליטער-
בעאמטע וואָס זיי זיינען ניט אימטשאַנד צו ערלויבען, אז מען זאָל
איהם באַפרייען פון דער אינטערנירונג.

אייער זעהר ערגעבענער

(אונטערשריפט) ר. מעקענא.)

איך בין אבסאָלוט ניט געווען איבעראשט, ווען מיין פרוי האָט
מיר איבערגעגעבען דעם רעזולטאט פון דער דאָזיגער אינטערווענ-
ציע; אין געגענטייל, עס וואָלט פאר מיר געווען אסך א גרעסערע
איבעראשונג, ווען מען זאָגט מיר פּלוצלינג אָן, אז איך ווער בא-
פרייט. די פּאָליטישע פּאָליציי האָט טאַקע זעהר גוט געוואוסט, אז
זי קאָן מיר ניט פארדעכטיגען אַלס אן „אגענט פון'ם קייזער“, אבער
זי האָט אויך געקענט מיין רעוואָלוציאָנערע אנשויאונג און באזונ-
דערס מיין ענטשידענע שטעלונג געגען דער מלחמה, מיט וועלכער
איך האָב זיך קיינמאָל ניט באַהאַלטען. איך בין דערום געווען פול-
שטענדיג קלאָר ביי זיך, אז איך וועל מיין פרייהייט ניט צוריק-

קריגען, איידער דער קריג וועט זיין צו ענד, סידען איד וועל זי מיר אליין נעמען.

מינע פריינט אין לאַנדאָן אָבער האָבען געהאט אן אנדער מיין גוננ. זיי האָבען נאָך אלץ געגלויבט, אז מען וועט קאָנען אויף אזא אָדער אן אנדער אופן אויסוירקען מיין פרייהייט, און זיי האָבען ניט געקוקט דערויף וואָס איד בין ניט געווען איינשטימיג מיט זיי און זיינען אָנגעגאנגען ווייטער מיט דער ארכייט. אסך זיינען גע- ווען איבערצייגט, אז אויב די ענגלישע בעאמטע האָבען זיך נאָך דערווייל ניט געלאָזט ריידען, איז דאָס נאָך לאנג ניט קיין באַווייז, אז זיי וועלען אויך ווייטער זיך שמעלען געגען אלע באַמיהונגען פאר מיין באַפרייאונג. אונטער אַט דער פאָרויסזעצונג זיינען פיער און צוואנציג טרייד יוניאָנס און אנדערע ארכייטער-אָרגאניזאציעס אין לאַנדאָנער איסטערנד זיך צוואמענגעקומען צו א קאָנפערענץ, כדי צו באַטראַכטען ווייטערע מיטלען און וועגען פאר מיין באַפרייאונג. אַט די קאָנפערענץ האָט זיך א נאָמען געגעבען „ראַקער באַפריי- אונגס-קאָנפערענץ“, האָט באשטימט א באַזונדערן קאָמיטעט און באַשלאָסען אַנצוהאלטען איהרע מיטינגען אזוי לאנג, ביז איהר צוועק וועט דערגרייכט ווערן.

קודם כל האָט מען געפרואוּט מאַכען א מאַסען-פעטיציע צו דער ענגלישער דעגירונג, און אזוי ווי צוליעב מיין לאנגיאַריגער טעטיגקייט בין איד געווען פערזענליך באַקאנט צו טויזענטער אר- בייטער, איז קיין וואונדער ניט געווען, וואָס די פעטיציע האָט גע- קריגען פיעל טויזענטער אונטערשריפטען, אָהן דעם אז דערמיט זאָל דערגרייכט ווערן וואָס פאר עס איז ערפאָלג. דאָן האָט די קאָנפער- רענץ באַשלאָסען צו פאראנשטאָלטען א גרויסע פראָטעסט-פאראמ- לונג און איינלאָדען רעדנער פון אלע ריכטונגען פון דער ענגלישער ארכייטער-באוועגונג. אָבער איבער דער דאָזיגער אונטערנעמונג האָט שוין פון אָנפאנג אָן געשוועבט אַ בייזער שטערן. די פאָר- זאמלונג האָט נאָטירליך געמוזט פאָרקומען אין איסטערנד, און אזוי ווי מען האָט גאנץ באשטימט געדארפט ערווארטען א באַזוך פון וועניגסטענס פינף ביז זעקס טויזענד מענשען, האָט מען זיך געמוזט

פּאַרזאָרגען מיט אַ פּאַסענדען זאַל. דאָס אַליין האָט געמאַכט גרויסע שוועריגקייטען, מחמת זאַלען פּוֹן דער דאָזיגער גרויס זיינען דאָרט ניטאָ פּיעל, און די וועניגע, וועלכע זיינען פּאַראַן, זיינען שוין גע- ווען פּאַרדונגען אויף מאַנאַטען פּאַרויס. ענדליך האָט עס אָפּגע- גליקט דעם קאָמיטעט צו קריגען דעם „מיל ענד עמפּיר“ פּאַר דעם 4טען אפריל. אבער אצונד האָט זיך גלייך געמאַכט אַ נייע שווע- ריגקייט. מאַסענפּאַרזאָמלונגען פּוֹן דעם סאָרט, פּאַר וועלכע מען מוז האָבען אַ גרעסערע צאָהל רעדנער, ווערן אין לאַנדאָן געווענליך צוגעגרייט דרשים-לאַנג, ווייל עס איז שטענדיג נייטיג אַ לענגערע צייט צו קריגען די איינצעלנע רעדנער א. א. וו. דער באַפּרייאָונגס- קאָנפּערענץ אָבער זיינען געבליבען קוים אכט טעג אויף צו מאַכען די נייטיגע פּאַרבארייטונגען. דערצו איז נאָך געקומען דאָס, וואָס צווישען די פּראָיעקטירטע רעדנער זיינען אויך געווען אזעלכע, וועל- כע האָבען ניט געוואוינט אין לאַנדאָן און עס איז דערום געווען שווער זיי צו גרייכען, ווי צום ביישפּיל רעמוי מעקדאָנאלד, דער שפּעטערדיגער מיניסטער-פּרעזידענט פּוֹן ענגלאַנד, קעיר האַרדי, וועלכער האָט נאָך דאמאָלס געלעבט, און עטליכע אנדערע. אונ- טער אזעלכע אומשטענדען צו פּאַררופּען אַ פּאַרזאָמלונג ווי די וואָס מען האָט געפּלאַנט, איז אָהן צווייפעל געווען אַ גרויסע געוואַנט- קייט. אָבער אזוי ווי קיין אנדער פּאַסענדען זאַל איז ניט געווען צו קריגען פּאַר מאַנאַטען לאַנג און דער קאָמיטעט האָט די זאַך ניט געוואָלט לענגער אָפּלעגען, האָט די קאָנפּערענץ געדענקט, אז זי קאָן עס וואַגען צו אראַנזשירען די פּאַרזאָמלונג אין אזא קורצער צייט.

מען האָט ארויסגעשיקט איינלאָדונגען אומגעפּעהר צו צוועלף ביז פּופּצעהן פּוֹן די באַקאַנטסטע רעדנער אין דער ענגלישער אַרביי- טער-באַוועגונג, פּוֹן וועלכע די מעהרסטע האָבען מיר פּערזענליך געקענט. אין דעם איינלאָדונגס-בריעף האָט מען אָנגעוויזען אויף מיין לאַנגיאַריגער טעטיגקייט אין דער אַרבייטער-באַוועגונג און מען האָט באַזונדערס באַטאָנט מיינע אַנטי-מיליטאַריסטישע געדאַנ- קען. ס'איז אויך דערמאָנט געוואָרן, אז די העררן אפּעלמאַן און א'גריידי האָבען זיך אָנגעבאָטען צו זיין נומזאָנער פּאַר מיר, אָבער

די רעגירונגס-בעאמטע האָבען עס ניט אָנגענומען. כדי די אייניג
לאַרונג צו געבען א גרעסערן מאָראַלישען געוויכט, האָט פעטער
קראַפּאָטקין זי אונטערגעשריבען מיט זיין אייגענער האַנד.

שוין אין עטליכע טעג ארום האָט זיך ארויסגעשטעלט, אז
גראַד די רעדנער, וועלכע זיינען פאר דער קאָנפערענץ געווען אים
וויכטיגסטען, האָבען ניט געקאָנט אננעמען די איינלאַרונג, ווייל זיי
זיינען שוין געווען פארנומען ערגעץ אנדערש. רעמזי מעקדאָנאלד
און קעיר האַרדי האָבען דעמוזעלביגען טאָג גערעדט אויף א מאַסענ-
פאַרזאַמלונג אין נאָרוויטש, וועלכע איז שוין געווען צוגעגרייט זינט
וואָכען לאַנג. ביידע האָבען פארויכערט דער קאָנפערענץ, אז זיי
סימפאטיזירען האַרציג מיט דער אונטערנעמונג און געוואונשען
דער געפלאַנטער פארוואַמלונג דעם בעסטען ערפּאָל. אויף אן עהנ-
ליכען אופן איז עס געגאנגען מיט עטליכע אנדערע רעדנער. כדי
דאָס אומגליק זאָל זיין פארפול, איז קראַפּאָטקין, וועמען מען האָט
געוואַלט האָבען אלס פאַרזיצענדען, שטארק קראַנק געווארן שוין
אין דער צייט, ווען די פארוואַמלונג איז איינגערופען געוואָרן, און
זיין צושטאַנד האָט זיך פאַרערגערט פון טאָג צו טאָג.

פארשטעהט זיך, אז ניט קוקענדיג אויף דעם אלעם האָט דער
קאָמיטעט נאָך אַלץ געהאַט אַ היבשע צאָל גוטע רעדנער; אויך
האָט מען געקאָנט זיין גאנץ זיכער מיט אַ מאַסענהאַפּטען באַזוך.
אַבער דאָס איז ניט געווען דער עיקר אין דעם דאָזיגען פאַל. ס'האָט
זיך דאָ פריהער פון אַלץ געהאַנדעלט וועגען דעם, אז די פארוואַמלונג
זאָל אדרעסירט ווערן פון מענער, וועמעס נעמען זיינען געווען אַל-
געמיין באַקאַנט אין דער פּאָליטישער וועלט, אזוי אז די טעגליכע
צייטונגען זאָלען מוזען שענקען אויפּמערקזאַמקייט צו זייערע רע-
דעס. ווען די קאָנפערענץ האָט איינגעזעהן, אז איהר צוועק איז
אויף דעם אופן פארפעהלט, האָט זי געפאַסט דעם זעהר פארנינפ-
טיגען באַשלוס אָפּצולעגען די פארוואַמלונג אויף אַ נינסטיגערע צייט.
אַבער אונטער דעם דרוק פון דער רעאַקציע, וועלכע איז וואָס וויי-
טער אַלץ מעכטיגער געוואַקסען, האָט שפּעטער איבערהויפּט מעהר
קיין רייד ניט געקאָנט זיין דערפון.

אזוי ווי די קאָנפּערענץ האָט זיך געאייניגט דערויף, זיך צו ווענדען צו מענער פון אלע ריכטונגען אין דער ארבייטער-באוועגונג, האָט דער קאָמיטעט אויך צוגעשיקט אן איינלאדונג צו מר. ה. מ. היינרמאן, דעם באקאנטען סאָציאל־דעמאָקראטישען פיהרער און פארטרעטער פון'ם מאַרקסיסטישען סאָציאליזם אין ענגלאַנד. אויף דער דאָזיגער איינלאדונג האָט ער געגעבען פּאָלגענדען ענטפער:

9 Queen Anne's Gate, Westminster.
March 25, 1915.

Rocker Release Conference.

DEAR SIR:

I cannot see my way to take any part in the Rocker Release Conference without much more information than you give in your letter. Already I know of more than one case where sureties have been deceived. Kropotkin can know little of the circumstances, and I doubt if Messrs. Appleton and O'Grady are ready to go quite so far as you suggest. Perhaps you can give me more facts?

Yours truly,

H. M. HYNDMAN.

(געעהרטער הער! איך קאָן ניט זעהן, ווי אזוי איך וואָלט געקאָנט נעמען וואָס פאר עס איז אנטויל אין דער „ראַקער באַ-פרייאונגס-קאָנפּערענץ“ אָהן דעם אז מען זאָל מיר געבען פיעל מעהר אינפאָרמאציע, ווי עס איז פאראן אין אייער בריעף. מיר איז שוין איצט באַקאנט מעהר ווי איין פאַל, וואו גוטזאָגער זיינען אפגענארט געווארן. קראפאָטקין קאָן וועניג וויסען פון די פאַר-העלטענישען, און איך צווייפעל, צי די העררן אפּעלמאַן און אַ'גריידי זיינען ווירקליך גרייט צו געהן אזוי ווייט ווי איהר לענט פאַר. פיליכט קאָנט איהר מיר אָנגעבען מעהר פאקטען?)
אייער ערגעבענער

ה. מ. היינרמאן.)

פון אלע רעדנער, צו וועלכע די קאָנפערענץ האָט זיך געווענ־
דעמ, איז היינדרמאן געווען דער איינציגער וואָס האָט איהר געגע־
בען אַזאָ ענטפער. אלע אנדערע האָבען אָדער מיט דער גרעסטער
גרייטקייט פארשפראַכען צו קומען, אָדער אויב זיי האָבען ניט
געקאָנט קומען, האָבען זיי דער קאָנפערענץ אויסגעדריקט זייער
האַרציגסטע סימפאטיע. אזוי האָט הערבערט באראוס, איינער
פון די עלטסטע און אָנגעזעהענסטע סאָציאליסטען פון ענגלאַנד,
א מאַן וואָס איז געשטאַנען צוזאַמען מיט היינדרמאָן ביי דער וויענ
פון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער באַוועגונג אין יענעם לאַנד און
צוזאַמען מיט איהם צענדליגע יאָהרען באַלאַנגט צו דערזעלבער
פארטיי, צוגעשיקט צו דער קאָנפערענץ פּאָלגענדע האַרציגע שורות:

מאָנטאג, 25טען מערץ, 1925.

„ליעבע קאמעראַדען! עס טוט מיר אויסערגעווענליך לייד וואָס
איך קאָן ניט אָנוועזנד זיין אויף אייער פאַרזאַמלונג, ווייל איך וועל
קומענדיגן זונטאג ניט זיין אין לאַנדאָן. ווען איך וואָלט געווען
אימשיטאָנד צו זיין מיט אייך, וואָלט איך עדות געזאָגט וועגען דער
באַוואונדערענסווערטער מעטיגקייט, וועלכע אונזער פריינד ראַקער
האַט זינט לאנגע יאָהרען געלייסטעט פאר'ן פּאָלק, און וועגען זיינע
אומאויפהערליכע און אומערמידליכע פאַרזוכען לטובת דעם ארביי־
טער־קלאַס. איך האָף פון גאַנצען האַרצען, אז די פאַרזאַמלונג וועט
זיין ערפּאָלגרייך און אז איהר צוועק וועט דערגרייכט ווערן. מיט
מיינע בעסטע ווינשען.

ברידערליך אייער

הערבערט באראָוס.

איך בעט אייך, אז די דאָזיגע ציילען זאָלען פאַרנעלעזען ווערן
אויף דער פאַרזאַמלונג. אייער בריעה פון'ס 18טען איז מיר ערשט
היינט געקומען אין דער האַנד. איך וואָלט אייך געווען זעהר דאַנק־
באַר, ווען איהר לאָזט מיר וויסען, ווי אזוי די פאַרזאַמלונג איז אָפֿ־
געלאָפען.“

הערר היינדרמאן האָט מיך געקענט פּערזענליך. אין דער צייט

פון דער סאַנטכואיטש-אפערע אין שפּאַניען פלעגן איד זיך אָפּט צו-
 זאַמענקומען מיט איהם און איד האָב איהם מעהר ווי איין מאָל גע-
 ליפערט מאטעריאל וועגען אָט דער שוידערליכער טראגעדיע, וואָס
 איד האָב געקראָגען צוגעשיקט פון שפּאַניען. ער האָט געוואוסט,
 אז איד האָב פארלָאָזען דייטשלאַנד צוליעב פּאָליטישע אורזאַכען
 און אז איד האָב זינט יאָהרען לָאָנג געוואוינט אין ענגלאַנד אַלס
 פּאָליטישער פליכטלינג. אויף אינטערנאַציאָנאַלע פּאַרזאַמלונגען
 איז ער פיעל מאָל געשטאַנען מיט מיר אויף דערזעלבער פּלאַטפּאָר-
 מע און איד ווייס גאַנץ באשטימט, אז ער האָט געקענט מיין יאָרענ-
 לָאָנגע טעטיגקייט אין לָאָנדאָנער אירישען קוואַרטאַל. זיין ברעיה
 האָט דערום געקלונגען זעהר מאָדנע. איד שטעה ניט אויף דעם
 שטאַנדפּונקט, אז מען מוז וועגען טויטע ריידען בלויז גוטס, אָבער
 איד, דערמאַן אָט דער עפּיאָד ווירקליך ניט, כדי דעם טויטען היינ-
 מאַן'ן נאַכצוואַגען נאָך עפעס אַ שלעכטע זאַך. אָט די אבזיכט איז
 פולשטענדיג ווייט פון מיר. פאַר זיין פּערזענליכער האַלטונג גע-
 גענאיבער מיר בין איד קיינמאַל אפילו אויף קיין איין רגע ניט גע-
 ווען ביזן אויף איהם. אויב איד רעד וועגען דער דאָזיגער אָנגעלע-
 גענהייט איז דאָס איינפאַך, כדי צו ווייזען, ווי שטאַרק דער קריגס-
 פּסיכאָז האָט פּאַרנעפעלט דאָס גאַנצע דענקען און פיהלען פון דעם
 דאָזיגען מאַן, וועלכער איז דאָך זיכער ניט געווען קיין דורכשניטס-
 מענש און האָט אויף זיין אופן געלייסטעט גרויסע דינסטען פאַר דעם
 סאַציאַליזם. פונקט ווי ראָבערט בלאטשפּאָרד האָט אויך היינדרמאַן
 אין יענער צייט געזעהן אין יעדען דייטש אַ געהוימען אינסטרומענט
 פון דער קייזערליכער רעגירונג. נאָר אָט דער קראַנקהאַפּטער מיט-
 טרויען מאכט פאַר אונז פאַרשטענדליך דעם אינהאַלט פון זיין
 ברעיה.

אויב איד פּערזענליך האָב געקאַנט בלויז שאַקלען מיט'ן קאַפּ
 איבער היינדרמאַן'ס האַלטונג געגענאיבער מיר, זיינען אָבער מיינע
 פריינט געווען שרעקליך אויפגעבראַכט דעריבער, און זיי האָבען
 געהאַט גענוג גרונד דערצו, מחמת היינדרמאַן האָט נאַנץ אָפּגען און
 דירעקט געצווייפעלט אין די אָנגאַבען פון דער קאַנפּערענץ, אָהן

דעם אז די דאָזיגע זאָל איהם האָבען געגעבען די מינדסטע אורזאך דערצו. צוליב דעם דאָזיגען גרונד האָט די קאָנפערענץ באשלאָסען ניט צו לאָזען זיין בריעה אזוי פארבייגעהן אָהן א פראָטעסט, נאָר זי האָט בעאויפטראגט איהר סעקרעטער איהם צוצושיקען פאָלגענדען ענטפער:

„געעהרטער הערר! אייער בריעה פון'ס 26טען פון דעם מאָנאט ערהאלטען. מיר זיינען גערן בארייט אייך צו געבען נעהנטערע אינר פארמאציע איבער דעם פאל פון ראַקער, אָבער מיר מוזען זיך אָפען מודה זיין פאר אייך, אז עס קומט אונז אָן שווער צו באגרייפן דעם זין פון אייער שרייבען. מיר האָבען זיך קיינמאָל ניט געווענדעט צו אייך מיט דער בקשה, איהר זאָלט זיין א גוטזאָגער פאר אונזער פריינד. מחמת דעם איז אייער באמערקונג, אז אייך „איז שוין איצט באקאנט מעהר ווי איין פאל. וואו גוטזאָגער זיינען אָפגענארט געווארן“, דאָ אבסאָלוט ניט אס פלאץ.

דאָסזעלבע מוז אויך געזאָגט ווערן, ווען איהר באהויפטמעס, אז „קראפאָטיין קאָן וועניג וויסען וועגען די פארהעלטענישען“, און אז איהר צווייפעלט, „צי די העררן אפעלטאָן און אַ'גריידי זיינען נרייט צו געהן אזוי ווייט ווי מיר האָבען אָנגעדייט אין אונזער בריעה“. מיר וואָלטען עס קיינמאָל ניט געהאלטען פאר מעגליך, אז מען זאָל קאָנען אין אזוי וועניג שורות אריינפרעסען אזויפיעל אינסינוואַ ציעס. ווען מיר וואָלטען ניט געהאָט די אבסאָלוטע געוויסהייט אז די העררן אפעלטאָן און אַ'גריידי זיינען פאקטיש בארייט צו זיין גוטזאָגער פאר אונזער פריינד ראַקער, וואָלט עס אונז זעלבסטפארר שטענדליך קיינמאָל ניט ארויפגעקומען אויפ'ן זינען צו באטאָנען אויף א באזונדער אופן אָט דעם פאקט. עס וואָלט פאר אייך געווען א לייכטע זאך זיך צו איבערצייגען וועגען דער ריכטיגקייט פון אונזערע אָנאָבען, איידער איהר האָט זיך גענומען די העזה זיי צו שטעלען איז צווייפעל. דער פאקט איז, אז די העררן אפעלטאָן און אַ'גריידי האָבען ניט בלויז געלאָזט וויסען זייער בארייטוויליגקייט צו געבען ערבות פאר ראַקער'ן; זיי האָבען אויך מודיע געווען דעם מיניסטער פון אינערן וועגען זייער באשלוס און האָבען געזוכט

אויסצואווירקען דורך איהם ראַקער'ס באפרייאונג. ביידע העררו קענען אונזער פריינד ראַקער פערזענליך און ווייסען, אז ער איז א מאן, וועמען מען קאן אומבאדינגט שענקען צוטרוי.

ווי מיר האָבען שוין דערמאָנט אין אונזער ערשטען בריעף צו אייד, געפינט זיך ראַקער זינט די לעצטע צוואנציג יאָהר אין ענג-לאַנד און האָט אין פאַרלוף פון דער גאנצער צייט גענומען א פראַ-מינענטען און אקטיווען אנטויל אין דער ארבייטער-באוועגונג, אזוי אז זיין נאָמען איז גוט באקאנט גיט בלויז צווישען די אידישע אר-בייטער, נאָר אויך אין דער ענגלישער ארבייטער-באוועגונג. ער איז צוערשט געווען טעטיג אלס סאָציאַל-דעמאָקראַט, און שפעטער האָט ער זיך אָנגעשלאָסען אַז דער אַנאַרכיסטישער באוועגונג, אין וועל-כער זיין נאָמען האָט דעם זעלבען אָפּקלאַנג, ווי אייערער אין דער סאָציאַל-דעמאָקראַטישער וועלט.

די קאָנפערענץ, וועלכע ארבייט איצט פאר זיין באפרייאונג, איז א קערפערשאפט, אַן וועלכער עס זיינען אָנגעשלאָסען אלע טרייד-יוניאָנס פון איסט-ענד, אלע ארבייטער-פאראיינען און אנארכיס-טישע גרופען, ווי אויך די אידישע סעקציע פון דער סאָציאַל-דעמאָ-קראַטישער פארטיי. און די גאנצע קאָנפערענץ איז גרייט צו געבען ערכות פאר ראַקער'ן.

וואָס איז שייך צו קראפאָטקי'ן, האָט איהר א טעות, ווען איהר מיינט, אז ער קאן וועניג ווייסען וועגען די פארהעלטענישען. קראַ-פאָטקי'ן איז זינט די לעצטע ניינצען יאָהר ראַקער'ס א פערזענ-ליכער פריינד. זינט ראַקער איז ארעסטירט געוואָרן, האָט זיך קראַ-פאָטקי'ן אָהן אויפהער באמיהט פאר זיין באפרייאונג. אזוי האָט ער געשריבען צו מר. מאסינגהאם, דעם ארויסגעבער פון דער „ניי-שאַן“, בעטענדיג איהם ער זאָל זיך זעהן מיט דעם מיניסטער פון אינערן וועגען ראַקער'ן. צו דעמזעלבען צוועק האָט ער זיך אויך געווענדט צו די העררן דזשאַשיאַה וועדזשוואוד, קאנינגהעם גרעהעם, בען טילעט און אנדערע. גיט קוקענדיג דערויף וואס ער איז געלע-גען שווער קראַנק האָט אונז קראפאָטקי'ן געבעטען, מיר זאָלען איהם צושיקען אלע איינלאדונגס-בריעף צו די פארשידענע רעדנער, וועל-

כע זיינען פארבעטען געוואָרן צו דער פארזאמלונג פון'ס 4טען אפֿ-
 ריל, כדי ער זאָל אויף דיזעלביגע אויך קאָנען צוגעבען זיין אונטער-
 שריפט. קראפֿאָטקין איז אלזאָ, ווי איהר זעהט, זעהר גוט באקאנט
 מיט די פֿאַרעלטענישען, און אייער באמערקונג אין דער דאָזיגער
 זאך איז, מילד גערעדט, געווען אביסעל צו איבעראיילט.

מיר וואָלטען אייך נאָך געקאָנט אָנרופֿען א גאנצע רייה פון גוט-
 באקאנטע מענער פון דער סאָציאליסטישער און פון דער אלגעמיי-
 נער ארכייטער-באוועגונג, וועלכע האָבען זיך אלע שטאַרק באמיהט
 פאר ראַקער'ס באפרייאונג. דאָך זיינען זייערע באמיהונגען ביז
 אהער אלע געווען אַהן ערפֿאַלג, ווייל ראַקער האָט געגען זיך די פֿאַ-
 ליטישע פּאַליציי, ווי דאָס איז איבעריגענס דער פֿאַל ביי יעדען ערנס-
 טען רעוואָלוציאָנער. ווען מען וואָלט דאָסער'ן ארעסטירט פאר זיין
 רעוואָלוציאָנערער טעטיגקייט, וואָלט דאָס פאר אונז קוים געווען אן
 איבעראונג. אָבער דאָס וואָס די פּאַליציי האָט זיך איצט באנוצט
 מיט דער געלעגעהייט איהם צו מאכען אומשעדליך אלס אזוי גערוד-
 פענעם, "פיינדליכען אויסלענדער"—געגען דעם פּראָטעסטירען מיר.

מיר שרייבען אייך דאָס אלעס, ניט ווייל מיר האָבען די אבזיכט
 דאָך צו ווירקען אויף אייך, איהר זאָלט אנטויל נעמען אין אונזער
 פּראָטעסט-פארזאמלונג — דערפון קאָן דאָך איצט קוים זיין די רייד
 נאָך אייער ברעפֿה צו אונז— נאר איינפאך אייך צו באווייזען, אז
 אייער איבעראיילטער אורטייל איז דיקטירט געוואָרן פון טעות-
 דיגע השערות.

אין נאָמען פון דער „ראַקער באפרייאונגס-קאָנפערענץ“

א. א. וו.

ווי ס'איז געווען פֿאַרויסצוזעהן, האָט הערר היינדרמאן ניט געענט-
 פערט אויף אַט דער שארפער ערקלערונג. ניט וועלענדיג מאכען
 דעם קלענסטען פֿאַרוואורף די בראווע ארכייטער פון איסט-ענד,
 וועלכע האָבען מיט אזויפיעל ענטשלאָסענקייט און מיט אזא סאָלי-
 דאָרישען געפיהל געארבייט פאר מיין באפרייאונג, דוכט מיר פונ-

דעסטוועגען, אז עס וואָלט געווען בעסער און קודם כל ראַטזאָמער, ווען די קאָנפּערענץ וואָלט זיך איבערהויפּט ניט געווענדט צו דעם דאָזיגען מאַן, וועמעס בלינדער פּאַראָרטייל געגען אלצדינג וואָס איז דייַטש—כדי ניט צו געברויכען קיין שטארקערן אויסדרוק — האָט אין פּאַרלויף פון דער מלחמה פשוט אָנגענומען קראַנקהאַפּטע פּאַר-מען. געוויס האָב איך פּולקאָם פּאַרשטאַנען די מאַטיווען, פון וועל-כע די קאָנפּערענץ איז געלייטעט געוואָרן, און איך האָב געוואוסט, אז איהרע אבויכטען זיינען געווען די בעסטע. כדי צו געבען איהר פּראָטעסט דעם שטאַרקסטען געוויכט וואָס איז נאָר מעגליך געווען, האָט זיך איהר קאָמיטעט געווענדט צו אלע ריכטונגען אין דער ענגלישער ארכייטערבאוועגונג, און ער האָט געדענקט, אז ער דאַרף ניט מאַכען קיין אויסנאַם. אָבער עס זיינען פאַראַן סיטואַציעס, וואו אַזעלכע אויסנאַמען זיינען אבסאָלוט אַם פּלאַץ, זיינען דירעקט ניי-טיג, און אזא סיטואַציע איז אומבאַדינגט געווען אין'ס פאַל פון היינדראָן. וואָס איז שייך צו מיר אליין, האָב איך נאָטירליך גע-וואוסט וועגען דעם פּלאַן פון מיינע פּריינט, אזוי ווייט ווי די פּראָ-טעסט-פּאַרזאַמלונג אַלס אַזעלכע איז גענומען געוואָרן אין באַ-טראַכט, אבער די באַזונדערע איינצעלע הייטען פון'ס פּלאַן זיינען מיר געווען אין גאַנצען אומבאַקאַנט און ערשט אַ היבשע צייט שפּעטער האָב איך זיך דערוואוסט וועגען דעם. אַניט וואָלט איך געוויס אַז געווענדט מיין גאַנצען איינפלוס, כדי אָפּצוריידיען די קאַמעראַדען אין לאָנדאָן פון זייער האַנדלונג.

דערווייל איז דאָס לעבען אויף אונזער שווימענדען געפּענגניש זיך געגאַנגען רוהיג זיין אַלמען גאַנג. זינט ערנסט האָט אונז פאַר-לאָזען, האָט זיך צו אונז אין דער קאַיטע אַריינגעצויגען אַ פּרעכ-טיגער בחור, מיט וועמען איך בין באַלד שטאַרק באַפּריינדעט גע-וואָרן. ס'איז געווען אַ קאָנדיטאָר פון פּראָפּעסיע, אַ געוויסער פּע-נער, מיט וועמען דאָס שיקזאַל האָט מיך צוזאַמענגעפּיהרט. מיין אויפּמערקזאַמקייט איז שוין פּריהער צוגעצויגען געוואָרן צו איהם, ווען איך פּלעג איהם זעהן אַרומשפּאַצירענדיג אויף'ן פּאַרדעק, אָדער ווען ער פּלעגט פון צייט צו צייט אין אַווענט אַריינקומען צו אונז

אין דער הויך־קאָיוטע, דאָס העמד שמענדיג אָפּען, די נאָקעטע ברוסט באַשאַטענט פון אַ רויטליך־בלאָנדער באָרד. אין זיינע גרויסע בלויע קינדער־אויגען איז אימער געלעגען אזוי פיעל וואַרמקייט און ריינע האַרציגע גוטסקייט, אז עס איז פשוט געווען אַ פאַרגעניגען איהם אַנצוקוקען. זיינע געזיכט־צוגען האָבען געהאט אַ בולט'ן סלאַווישען אויסדרוק, און עס האָט מיך אבסאָלוט ניט געוואונדערט, ווען איך האָב זיך שפעטער פון איהם דערוואוסט, אז זיין היים האָט זיך געפונען ניט ווייט פון דער רוסישער גרעניץ. איך ווייס ניט פאַר וואָס, נאָר ער האָט מיך שמענדיג דערמאָנט אַן גאַרקי'ס קאַנאָואַ־לאָוו. אזוי אומגעפעהר האָט געמוזט אויסזעהן אָט דער רוסישער בראַדיאָנא, אין וועמעס נשמה ס'האָט געברענט אזוי פיעל בענק־שאַפט. דיוועלבע אָפּענהאַרציגע באַנעמונג, דיוועלבע זיסע נאַאיוו־קייט, דאָסעלביגע שטומע גריבלען זיך איבער ניט פאַרשטאַנענע לעבענס־רעמענישען.

פענער האָט געהערט צו וואָס פאַר עס איז רעליגיעזע סעקסע, וועלכע האָט אָפּגעשטאַמט פון די „בעהמישע ברידער“, און וועמעס פאַר־פאַטערס האָבען מיט לאַנגע יאָרען צוריק איינגעוואַנדערט פון בעהמען. דאָך האָט ער ניט געהאט אויף זיך קיין שפור פון אַ סעק־טאַנט און רעליגיעזע צערעמאָניעס און קירכליכע מנהגים האָבען ניט געהאט קיין שום ווערט ביי איהם. וועגען דער געשיכטע פון די אַלטע סעקסען האָט ער ניט געהאט די מינדסטע אהנונג, און ער איז געווען שטאַרק איבעראַשט, ווען איך האָב איהם דערצעהלט וועגען די „טאַבאָריטען“ און די „בעהמישע ברידער“ און וועגען פעטער כעלטשיצקי, דעם גרויסען פאַרקעמפער פון'ם פרייהייטליכען סאַציאַל־ליזם אין פּופּצעהנטען יאָרהונדערט. אזוי ווי ער איז געווען אַן אויסגעשפּראַכענער געגנער פון דער מלחמה, האָט געמאַכט אויף איהם אַ באַזונדערס טיפען איינדרוק די לעהרע פון כעלטשיצקי, וועלכער האָט אויף דעם שאַרפּסטען אופן פאַרדאַמט דעם אַרנאַני־זירטען פעלקער־מאַרד און געפריידיגט דאָס באַקעמפּען און באַזיגען דעם שטאַט און אַלע סאַרטען רעגירונגען דורך דער סאָלידאַריטעט פון די מענשען. אָט די טעמאַ האָט איהם קענטיג באַזונדערס איי־

טערעסירט, וואָרדן ער פּלעגט אין די געשפרעכען מיט מיר שטענדיג דיג אלץ ווידער צוריקקומען דערויף, און עס האָט איהם פארשאפט גרויס פארגעניגען, ווען איך האָב איהם באקאנט געמאכט מיט די שטרעבונגען פון די ערשטע אנאבאפטיסטען אין דייטשלאנד און אין דער שווייץ און איהם פאָרגעשטעלט די מעכטיגע פּערזענליכקייט פון טהאָמאס מינצער, דעם גרינדער פון דער אנאבאפטיסטישער סעקטע.

פענער איז געווען א פלייסיגער באַזוכער פון מיניע פאָרטראַגען און האָט זיך ביסלאַכווייז ענטוויקעלט צו א גרויסען פארהערער פון קראפאָטקין, וועמעס שריפטען ער פלעגט ליינען מיט א באַזונדער־דער פאָרליעבע. ער האָט שוין פריהער געהאַט באַזוכט סאַציאַל־דעמאָקראַטישע וואַהל־פּאַרוואַמלונגען, איז אויך געווען א מיטגליד פון זיין געווערקשאפט, אָבער דער גייסט וואָס האָט דאָרט געהערשט האָט איהם געלאָזט אומבאפרידיגט, ווי ער האָט מיר אליין געזאָגט, און האָט איהם ניט געקאָנט באַוועגען אריינצודרינגען טיפער אין די לעהרען פון'ם סאַציאַליזם, הגם א מענש ווי ער איז שוין לויט זיין געפיהל געווען מסוגל דערצו. מענשען ווי פענער מוזען האָבען יענע הארציגע ווארימקייט און טיפע איבערצייגונג, וועלכע מען זוכט אומ־זיסט אין וואַהל־פּאַרוואַמלונגען, און וועלכע גיבען די שריפטען פון א קראפאָטקין אָדער א רעקליו אזא וואונדערליכען רייץ.

איך האָב לאַנגע מאַנאַטען געלעבט צוזאַמען מיט דעם דאָזיגען גרונד־עהרליכען מענשען און געהאַט א געלעגענהייט גרינדליך צו דערקענען זיין גילדערנע נשמה. ווי אסך אנדערע פון יענער צייט איז ער היינט פולשטענדיג פארשוואונדען פון מיין לעבענס־קרייז, און זינט מיין באפרייאונג האָב איך קיינמאָל גאַרנישט געהערט פון איהם. אויב אָט די ציילען וועלען איהם ווען עס איז קומען פאר די אויגען, ווייסט ער, אז איך האָב איהם ניט פארגעסען.

ס'איז אַלזא געוואָרן מיטען אפּריל. דאָס וועטער איז געווען ווארם און אנגענעם, און די יונגע גרינע בלעטער פון די בוימער, וועלכע האָבען אונז פריינדליך צוגעוואונקען פון דער יבשה, האָבען

דערזעקסט אין אונז א פארבראָגענע בענקשאפט. דאָס איז פונקט די צייט, ווען מען פיהלט אים שווערסטען די געפאנגענשאפט, ווען דער וואונש צו זיין פריי נעמט ארום אלע הושים. איינעם פון אונז זערע ליידענס-חברים האָט די בענקשאפט נאָך דער פרייהייט אין יענע טעג אזוי שטארק געפאקט, אז ער האָט זיך ענטשלאָסען צו מאכען א פארריקט־דרייסטען פארזוך צו אנטלויפען, וואָס האָט איהם לייכט געקאָנט קאָסטען דאָס לעבען. אומגעפער צוויי ענגלישע שייך ווייט פון אונז איז זינט א שטיקעל צייט געלענען פאר אַנקערט א האַלענדישער דאמפער, צו וועלכען מעהר ווי איין בענ־קענדער בליק פון די געפאנגענע איז אריבערגעפלוגען. איינער פון זיי האָט אַזא געפאסט דעם באשלוס, אין דער פינסטער שווי־מענדיג צו דערגרייכען דאָס שייף, זיך דאָרט וואו עס איז באהאלטען און ערשט אין מיטען ים ארויסקריכען פון זיין באהעלטעניש. אין א טונקעלער נאַכט האָט ער זיך דורכגעשפארט דורך א שמאַלער עפנונג, וואָס האָט ארויסגעפיהרט אויף א דורכגאנג אין צווישענ־דעק, און אויף א סלופ וואָס ער האָט זיך פריהער שוין געהאט צו געגרייט האָט ער זיך אַראָפגעלאָזט אין ים. די לאמטערנעס פון'ם האַלענדער האָבען איהם אין דער פינסטער געדיענט אלס וועג־ווייזער. ס'איז געווען א געוואנטע אונטערנעמונג, וואָרים דאָס וואַסער האָט צו יענער צייט נאָך געמוזט זיין צימליך קאלט; אחוץ דעם האָט דער געוואנטער שווימער געהאט צו קעמפען געגען א שטאַרקען שטראַם, וועלכער האָט איהם לייכט געקאָנט ארויסטריי־בען ווייט אין ים, וואו ער וואַלט געוויס געווען פארלאָרען. ניט קוקענדיג דערויף האָט זיך איהם איינגעגעבען צו דערגרייכען דאָס שייף; אָבער ער האָט ניט געהאט קיין גליק. ווען עס איז איהם נאָך לאַנגע, שווערע באמיהונגען ענדליך דאָך געלונגען צו דערגריי־כען דעם פארדעק פון'ם האַלענדישען דאמפער, איז ער גלייך אויף'ן שטעל ענטדעקט געוואָרן פון דער וואַך און מען האָט איהם גע־בראכט פאר'ן קאפיטאן. ער האָט אָנגעווענדעט זיין גאנצע רעדע־קונסט, כדי דעם דאָזיגען צו באוועגען, ער זאָל איהם האַלטען פאר־בראָגען אויף'ן שייף און איהם מיטנעמען קיין האַלאַנד. אָבער דער

קאָפיטאָן האָט ניט געוואָלט הערען און וויסען דערפון און האָט איהם ערקלערט, אז ער וועט גלייך דורך א סיגנאל לאָזען וויסען דער וואָך אויף דעם „ראַיאַל ערוואַרד“ וועגען זיין אנטלויפען. ווען דער אנטלאָפענער האָט עטליך געמוזט איינזעהן, אז אלע טענות און אלע בקשות זיינען ארויסגעוואָרפען, האָט ער געבעטען דעם קאָפיטאָן איהם וועניגסטענס צו טאָן די טובה און איהם געבען די מעגליכקייט צוריקצושווימען צו זיין געפענגניש, כדי מען זאָל איהם נאָך אלס צוגאָב ניט באשטראָפען. אָט די ביטע האָט דער קאָפיטאָן ניט געקאָנט אָפּזאָגען. ער האָט פארשפראכען דעם מאן גאָרנישט צו טאָן געגען איהם, אויב ער וועט גלייך פארלאָזען זיין שיף. צום צווייטען מאָל האָט זיך אונזער פליכטלינג אראָפּגעלאָזט אין ים און איז מיט א פארדריקט הארץ געשוואומען צוריק צו אונז זער שיף. דערווייל אָבער האָט זיך דער האָלענדישער קאָפיטאָן אפנים מיט געווען און געענדערט זיין באשלוס. פילייכט האָט ער געדענקט, אז ער קאָן נאָך האָבען אלערליי שוועריגקייטען פון דער געשיכטע, מחמת די גאנצע מאנשאפט זיינע האָט געוואוסט דער-פון. על כּל פּנים, ער האָט ניט געהאלטען קיין וואָרט, נאָר ער האָט דורך א סיגנאל געלאָזט וויסען דער וואָך אויף'ן „ראַיאַל ערוואַרד“ וועגען דאָס אנטלויפען פון דעם געפאנגענעם. ווען דער שווימער איז אַלזאָ אומגעפער אין א שטונדע ארום צוריקגעקומען א פאר-מאטערטער צו אונזער שיף, איז ער גלייך איבערגענומען געוואָרן פון סאָלדאטען, וועלכע האָבען איהם שוין מעהר ניט אָפּגעלאָזט. אלס שטראָף פאר זיין דרייסטער אונטערנעמונג, איז ער שפעטער פאראורטיילט געוואָרן צו עטליכע מאָנאט געפענגניש. זינט יענעם פאָרזוך צו אנטלויפען זיינען די וואַכען ביי אונז אויף'ן שיף פאָר-דאָפּעלט געוואָרן; ס'איז אויך ארויסגעגעבען געוואָרן א באפעהל, אז די טירען פון אַלע קאָיטעס זאָלען ביינאכט בלייבען אָפּען, כדי די וואַכען זאָלען קאָנען האָבען א בעסערן און לייכטערן קאָנטראָל. דער אדומאָנט האָט זאָגאר געסטראשעט, אז ער וועט אונז אלעמען מאַכען פאראנטוואָרטליך פאר דעם טאט פון יעדען איינצעלנעם, אָבער ווי עס זעהט אויס, האָט ער שפעטער אויפגעגעבען דעם דאָזי-

גען גערצאָנק, אויב דאָס איז איבערהויפט געווען ערנסט געמיינט. וואָרים מיר האָבען מעהר גאַרנישט געהערט דערפון. אַ קורצע צייט נאָך דעם דאָזיגען אומגעלונגענעם פּאַרזוך צו אַנטלויפּען האָט אונז ווידער אַמאָל פּאַרלאָזען א טייל פון אונזערע מיטגעפּאַנגענע. אָבער דאָס מאָל זיינען עס ניט געווען קיין פּראָס-טע לייט, נאָר אויסשליסליך הערן פון דער פּריווילעגירטער אָפּטיי-לונג. ווארשיינליך האָבען זיי זיך אויף וואָס פּאַר עס איז אופן דערוואוסט, אז אונזערע טעג אויף דעם „ראַיאַל ערוואַרד“ זיינען געווען געצעהלט, און אזוי ווי זיי האָבען קענטיג ניט געהאַט קיין לוסט זיך איבערצולאָזען אויף די צופּעליגקייטען פון אַן אומבאַ-שטימטער צוקונפּט, האָבען זיי זיך באַצייטענס פּאַרזאָרגט און גע-בעטען מען זאָל זיי איבערשיקען קיין וויקיפּיעלד. אין דער אומ-געגענד פון דעם דאָזיגען שמעטעל, ניט ווייט פון מאַנשעסטער, האָט די ענגלישע רעגירונג אַ קורצע צייט פאַר דעם געעפענט אַן אזויגערופענעם פּריווילעגירטען אינטערנירונגס-לאָגער, וואו עס האָבען געזאָלט איינגעקווארטירט ווערן בלויז פאַרמעגליכע הערן, וועלכע זיינען געווען גרייט אויסצוהאַלטען די גאַנצע פּאַרוואַלטונג פון'ם לאָגער אויף זייערע אייגענע מיטלען. איבער א העלפט פון אונזערע אזויגערופענע „זעקס-און-זעקס-מענער“ האָט זיך געלאָזט איבערשיקען קיין וויקיפּיעלד, די איבעריגע האָבען זיך נאָך געוואָלט מיטש זיין און אָפּווארטען וואוהין דאָס שיקואַל וועט אונז פאַר-וואַרפען.

ס'איז ניט געווען קיין הארציגער אָפּשיד, וואָס מען האָט געגע-בען די דאָזיגע לייט, וועלכע האָבען זיך אזוי שווער פּאַרזינדיגט געגען די געמיינשאַפּטליכע אינטערעסען פון זייערע מיטגעפּאַנגענע. זיי האָבען איבעראַל באַגעגענט בלויז פינסטערע בליקען, בעת זיי האָבען פּאַרלאָזען דאָס שיה, און א טייל פון זיי, וועלכע האָבען זיך אויף אַ באַזונדערן אופן „באַליעבט“ געמאַכט אין די אויגען פון די געפּאַנגענע, זיינען פון די דאָזיגע באַשאַטען געוואָרן מיט אלע מעג-ליכע זלזולים און באַליידיגונגען. ווען זיי זיינען שוין אלע געווען אויף דעם קליינעם דאַמפּער, וועלכער האָט זיי געזאָלט צופּיהרען

צום ברעג, האָט זיך דער באַראָן פּאָן נ. פּלוּצלינג באַוווּזען כּיים פּאַרענטש, כּדי צו זאָגען די איבערגעבליבענע אויבען א פּאָר געזע- געווערמער. אָבער אזוי גיך ווי די געפּאַנגענע האָבען איהם נאָר דערזעהן, האָבען זיי ארויסגעפּלאַצט מיט אזא שטראָם פּון קללֶות, אז דער באַראָן האָט עס געפּונען פּאַר ראַטזאַם אויף גיך צו פּאַר- שווינדען.

צוויי פּון די העררן, וועלכע האָבען זיך אויך געהאַט פּאַרשרי- בען צו פּאַהרען קיין ווייקפּיעלד, האָבען א קורצע וויילע פּאַר דער אָפּרייזע געוואַלט ווייזען וואָס פּאַר הייסע פּאַטריאָטען זיי זיינען, האָבען זיי הויך אויף'ן קול און מיט אלע כּוחות אויסגעזונגען דאָס נאַרישע „ליעד פּון האַס“, וואָס דער „סימפּליציסימוס“ האָט אין יענער צייט פּאַרעפּענטליכט און וועמעס גאַנצע שאַרפּקייט עס האָט זיך געריכטעט געגען ענגלאַנד. אָהן צווייפעל זיינען די צוויי חבּרה- לייט געווען מיט דער מיינונג, אז מען וועט זיי דירעקט פּאַר דער אָפּרייזע ניט קאַנען באַשטראַפּען, און ס'איז קענטניג געווען אַט די איבערצייגונג וואָס האָט אָנגעפּילט מיט מוט די פּאַטריאָטישע ברוסט פּון די צוויי דייטשע העלדען-יונגען. אָבער ס'האָט זיך אויסגעלאָזט אַנדערש ווי זיי האָבען ערוואַרט. דער קאָמאַנדיר, ווע- מען דער צענזאָר האָט ערקלערט דעם אינהאַלט פּוֹן'ם ליעד, האָט נאָר אָהן צערעמאָניעס געגעבען אַ באַפעהל אויסצומעקען די צוויי פּון דער ליסטע קיין ווייקפּיעלד, און ער האָט זיי פּאַראַורטיילט צו צוויי וואַכען קאַרצער. פּאַרשידענע פּון זייערע פּריינט האָבען זיך געגעבען די גרעסטע מיה איבערצוכעמען דעם קאָמאַנדיר און ווירקען אויף איהם, ער זאָל די צוויי חבּרה-לייט לאָזען מיטפּאַהרען קיין ווייקפּיעלד, אָבער דער קאָמאַנדיר איז געווען האַרט ווי שטיין און ער האָט די שתדלנים קורץ און שאַרף אָפּגעוויזען פּון זיך.

ס'איז קוים גלויבליך, אויף וואָס פּאַר אַן אָפּגעשמאַקטען און אידיאָטישען אופן א טייל פּון אַט די העררן פּלעגען דעמאָנסטרירען מיט זייערע כלומ'שטע פּאַטריאָטישע געפּיהלען. אזוי זיינען געווען היבשע עטליכע פּון זיי, וועלכע האָבען זיך אויסגעקליבען די פּראַזע „גאָט זאָל שטראַפּען ענגלאַנד!“ אַנשטאַט א גוט-מאָרגען.

ס'איז געווען איינפאך צום קייכען פאר געלעכטער, קוקענדיג אויף די דאָזיגע פוסטע קעפ און זייער צערעמאָניע. אזוי גיך ווי איינער האָט נאָר באַגעגענט דעם אנדערן ביים פריהמאָרגען-שפאציר אויפ'ן פאַרדעק, פלעגט ער ארויפלעגען די רעכטע האַנד אויף דער דייט-שער העלדענ-ברוסט, דאן פלעגט ער זיך פארנייגען און זאָגען מיט א פייערליכער שטימע: „גאָט זאָל שטראַפען ענגלאַנד!“ דערנאָך פלעגט דער אנדערער נאָכמאכען דיזעלביגע דראמאטישע מיענע און ענטפערן מיט דעם טיפסטען טאָן: „גאָט זאָל איהר שטראַפען!“ ס'איז א גרויסער שאָד וואָס מיר האָבען ניט געהאט קיין געלעגענ-הייט, אראַפצונעמען פאָטאָגראַפישע בילדער פון אזעלכע סצענעס. זיי האָבען עס זוּרקליך פארדיענט צו פארבלייבען לזכרון פאר די קומענדע דורות.

מיר זיינען געווען אין די לעצטע טעג פון אפּריל, ווען קארל-טשיק האָט מיר איין אָווענט ביים שלאָפען געהו דערצעהלט א זעהר אינטערעסאנטע געשיכטע. ער האָט בייטאָג געהאט א לענגערן געשפרעך מיט דעם אזויגערופענעם „טשיף-ליעדער“ פון אונזערע ליניע-קאָפיטאָנען, א געוויסער הערר ראזיער, וועלכער האָט, ווי אלע האָבען געוואוסט, אויף א באזונדער אופן נושא חן געווען ביים אדיוטאנט אין די אויגען. ראזיער האָט פארטרויט קארל'ן א סוד, אז דער אדיוטאנט האָט איהם, נאָכדעם ווי ער איז פארטיג געווארן מיט די געווענליכע פארוואלטונגס-אנגעלעגענהייטען, פלוצלינג גע-שמעלט די פראגע: „קענט איהר צווישען אייערע מיטגעפאנגענע א געוויסען ראקער?“ אז ראזיער האָט געענטפערט יא, האָט איהם דער אדיוטאנט ווייטער געפרעגט: „און וואָס דענקט איהר איבער דעם דאָזיגען מאן?“ ראזיער האָט איהם ערקלערט, אז ער קען מיר בלויז פון אַנזעהן, נאָר ער האָט נאָך קיינמאָל מיט מיר ניט גערעדט. איבעריגענס אָבער געפינט ער אבסאָלוט גאַרנישט וואָס אויסצוזע-צען גענען מיר; יא, ס'איז איהם זאָנאר באקאנט, אז איך בין שטארק באַליעבט צווישען מיינע מיטגעפאנגענע.

דער אדיוטאנט איז א ווילע ארומגעגאנגען פארטראכטערהייט אין זיין אַפּים ארויף און אראַפ, ביז ער איז ענדליך געבליבען שטעהן

פאר ראזיער'ן און זיך געווענדט צו איהם מיט דער פראגע: „איז אייך באקאנט, אז שוין א היבשע צייט אז ראַקער אראָנזשירט דאָ פאַרזאַמלונגען און האַלט פאַרטראַגען?“ ראזיער האָט איהם געענט-פערט, אז ער ווייסט גאַרנישט דערפון. ער ווייסט נאָר, אז איך קום זיך צוזאַמען יעדען אָווענט מיט אן אַנצאַהל פון מיינע מיטגעפאַר גענע אין דער קליינער רויך-קאַיוטע, וואו מיר ריידען איבער אלע מעגליכע זאַכען, אָבער קיין פאַרזאַמלונגען קאָן מען דאָס געוויס ניט אַנרופען.

דער אַריוואַנט האָט ווידער געשוויגען א וויילע, דערנאָך האָט ער פון א שופלאָד ארויסגענומען א בריעף און עס געגעבען ראזיער'ן מיט די ווערטער: „אַט, ליענט.“ ס'איז געווען א ריכטיגע מסירה, נאַטירליך אַהן אונטערשריפט, אין וועלכער מען האָט געלאָזט וויסען די מיליטער-בעאמטע, אז איך האַלט אָפּ געהיימע פאַרזאַמלונגען און פיהר אַן א רעוואָלוציאָנערע פּראָפּאַגאַנדא.

ווען ראזיער האָט איהם צוריקגעגעבען דעם מסירה-בריעף, האָט דער אַריוואַנט געזאָגט:

„זינט די לעצטע פּאַר וואָכען זיינען מיר שוין אָנגעקומען זעקס אָדער זיבען אזעלכע בריעף, אָבער קיינער פון די שרייבער האָט ניט געהאט דעם מוט אונטערצושרייבען זיין נאָמען. ס'איז איינ-פאַר געמיין. איך ווייס, אז ראַקער איז אן אַנאַרכיסט; איך האָב שוין עטליכע מאָל גערעדט מיט איהם, און ער האָט קיינמאָל ניט געפרואווט באַהאַלטען זיינע אידעען. ווען איך זעה די האַנדלונג פון מענשען, וועלכע זוכען אויף אזא עקעלהאַפּטען אופן הינטען ארום צו טרעפען איינעם פון זייערע מיטגעפאַנגענע, דאן גלויב איך כמעט, אז ראַקער איז דער איינציגער מאַן אין זייער קרייז.“

דערמיט איז דער געשפרעך געווען צו ענד. ראזיער האָט גע-בעטען קארל'ן, ער זאָל מיר איבערגעבען וואָס עס איז פאַרנעקומען, אָבער ער זאָל מיט קיין אַנדערן ניט ריידען וועגען דעם. פיעלע מאַנאַטען שפעטער, ווען מיר האָבען שוין לאנג געהאַט פאַרלאָזען דעם „ראַיאַל עדוואַרד“, האָב איך איהם נאָך אַמאָל פערזענליך גע-

פרעגט וועגען אָט די זאַכען, און ער האָט מיר באַשמעטיגט יעדעס וואָרט וואָס איך האָב געהערט פון קארל'ן.

אין גרונד גענומען בין איך גאָר ניט געווען אזוי שטארק איבער ראַשט פון דער דאָזיגער נאַכריכט. איך האָב זינט מיין זיין דאָ זיך באַקענט מיט אַ גאַנצער רייה פון מענשען, וועלכע זיינען פעהיג געווען צו באַגעהן יעדע געמיינהייט אין זייער בלינדען האַס געגען יעדע פרייהייטליכע באַוועגונג. אויסערדעם זיינען אונזערע פאר-זאַמלונגען שוין לאַנג ניט געווען קיין סוד מעהר. מען האָט איבער-ראַל גערעדט דערפון, ווי ס'איז גאָר אנדערש ניט געווען צו ער-וואַרטען. דערצו איז נאָך געקומען דאָס, וואָס מיר האָבען דעם זאַל פון די פערציג בעטען שוין זינט וואָכען לאַנג ניט געקאָנט מעהר באַנוצען, מחמת דאָרט האָט זיך פאַרקליבען אַ קאַמפאַניע פון קאָר-טען-שפילער, וועלכע זיינען געווען יעדען אווענט פאַרקאָמט אין זייער ליידענשאַפט. אַנשטאַט דעם האָבען אונזערע קאַמעראַדען געפונען אַן אַנדער פּלאַץ, וואָס איז, אמת, געווען באַקוועמער ווי יענער שלאָף-זאַל, דערפאַר אָבער אַסך אומזיכערער. ס'איז געווען דער פאָדער-ציימער פון אונזער פּאַסט, וואָס האָט געקאָנט ארייננע-מען אַ גאַנצע מאַסע פון מענשען. אָבער צום באַדויערן האָט מען ניט געקאָנט פאַרהיטען, אַז דאָרט זאָלען אויך ניט דורכגעהן אַסך פּערזאָנען, וועלכע האָבען ניט געהערט צו די געווענליכע באַזוכער. אונטער די דאָזיגע אומשטענדען האָט מען זיך שטענדיג געמוזט ריכטען אויף אַן איבעראַשונג, און איך פלעג זיך אימער וואַונדערן, וואָס דאָס איז שוין לאַנג ניט פאַרגעקומען.

נאַכדעם ווי איך האָב אַלזאָ ערפאַרען, אַז דער אַדיוטאַנט ווייסט וועגען מיין טעטיגקייט, האָב איך זיך מישב געווען מיט זיך אליין, וואָס עס איז אַם בעסטען צו טאָן. אמת טאַקע, אַז דער אַדיוטאַנט האָט די מוסרים געגעבען אַ לעקציע און זיין האַנדלונג אין דער הינזיכט איז געווען טאַדעללאָז. אַלס דזשענטעלמאַן האָט ער יעדענפאַלס ניט געקאָנט האַנדלען אַנדערש, וואָרים זיין געפיהל פון אַנשטענדיגקייט האָט איהם געמוזט פאַרבאָטען אַנצונעמען אַנאַנימע מסירות. אָבער דאָס האָט ניט געהייסען, אַז ער וועט זיך אין דער

צוקונפט ניט צוקוקען ערנסטער צו אונזער טעטיגקייט. איך האָב דאָס אלעס באַטראַכט, אָבער איך בין ענדליך געקומען צום שלום, רוהיג ווייטער אָנצוגעהן מיט מיין ארבייט און איבערלאָזען אלע די דינג, אזוי צו זאָגען, אויף גאָט'ס באַראַט. כדי ארויסצופאַדערן די מוסרים, האָבען מיר באַשלאָסען צו אַראָנזשירען אן אמת'ן יום טוב דעם ערשטען מאַי. אונזערע פּאַרבארייטונגען זיינען שנעל געמאַכט געוואָרן. שוין דעם ערשטען מאַי אין דערפריה האָבען די רויטע בענדעלעך, וואָס הונדערטער פון אונזערע מיטגעפאנגענע האָבען זיך געהאט אריינגעשטעקט אין לאַץ, ארויסגערופען אלעמענס אויפֿ- מערקזאמקייט. נאָכמיטאג האָבען מיר אָפּגעהאלטען א פארוואַךס פֿונג, וועלכע האָט זיך אָנגעפאנגען מיט פאסענדע דעקלאַמאציעס און ליעדער, פּאַרנעטראַגען און געזונגען פון עטליכע קאָמעדיאָרען. איך אליין האָב דערנאָך גערעדט איבער דער באדייטונג פון'ם ערשטען טען מאַי, און דערביי האָב איך אויסגעניצט די געלעגענהייט צו וואַרפען א ריכטיגען ליכט אויף דעם אַרגאַניזירטען מאַסענמאַרד, וואָס האָט דאן פארוויסט אייראפּא און אויסגעקאָסעט איהר באַ פּעלערונג. צום שלום האָט מען נאָך אין כּאָר געזונגען מאַסעט'ס פּראָלעטאַריע־ליעד און דעם „אינטערנאַציאָנאַל“, דורך וואָס אונזערע זעקס־און־זעקס־פּאַטריאָטען זיינען פשוט געשפרונגען פון דער הויט.

בעת איך האָב גערעדט האָבען עטליכע פון מייע פריינט באַ אַבאַכטעט א געוויסען הערר ק, וועלכער איז געשטאַנען אין א ווייניקעל פון קאָרידאָר און זיך פליסיג געמאַכט נאָטיצען פון מיין רעדע. אָט דער מאַן איז געקומען צו אונז אויפֿ'ן שיף צוזאמען מיט די לייט פון דער „קאנאדא“ און ער האָט דאָ געשפּילט די ראַלע פון א זונטאג־פּרעדיגער. ווי איך האָב זיך שפּעטער דערוואוסט, איז ער פאר דער מלחמה געווען באַשעפּטיגט אלס לעהרער און ערציהער פון פארוואַרלאָזטע אינגלעך אויף אן אזויגערופענער שול־שיף ער געצוואו איז שאַטלאַנד. אָבער איך גלויב קוים, צי ער האָט ווען עס איז געוואונען די ליעבע פון איינעם פון זיינע תלמידים. אין דעם דאָזיגען מאַן איז געווען לעבעדיג פארקערפּערט די היפּאָקריט־

סטוואַ אין איהר עקעלאפטסטער געשטאַלט. הגם ער האָט זיך שטענדיג ארומגעווארפֿען מיט שענע, פּאַטעטישע רייד, האָט איהם דער צבוע'יאַק אַרויסגעקוקט פון יעדער מיענע זיינער. שוין דער גאַנצער געזיכט־אויסדרוק פון'ם מאַן האָט גלייך אויף ערשטען בליק געלאָזט וויסען, וואָס פאַר אַ תּכּוּשׁתּ דאָס איז געווען.

הערר ק. האָט מיך שוין פּריהער אין זיינע אַרעמע זונטאג־דרשות מעהר ווי איינמאָל שאַרף אָנגעגריפֿען, פאַרוואָס איך האָב אויף איהם נאַטירליך קיין שום פאַראַיבעל ניט געהאַט, וואָרים אזוי ווי ער האָט קיין קלענסטע אהנונג ניט געהאַט פון סאַציאַליזם און עהנליכע זאַכען, פלעגט ער אונז אָפט געבען דעם שענסטען שטאַף צום לאַכען. מײן ערשטע־מאַיר־עדע האָט איהם, ווייזט אויס, גאָר אויף אַ באַזונדערן אופן געמוזט ביזן מאכען, וואָרים ער האָט אויס־געפילט אַ גאַנצע זונטאג־דרשה דערמיט און האָט אַראָפּגערופֿען דעם צאָרן פון הימעל אויף אונזערע שולדיגע קעפּ. דערביי האָט ער אויך אויסגעדריקט זיין פאַרוואונדערונג, וואָס די ענגלישע בעאַמטע שטעלען ניט אָפּ אַט די „סיסטעמאַטישע אויפרודעריי פון פּראָפּע־סיאַנעלע רעוואָלוציאָנערען און מענשען וואָס פאַרגעסען אַן זייער פּליכט“, וואָס דאָס האָט יעדענפאַלס געקאָנט געבען אַ גרונד פאַר געוויסע פאַרדעכטיגונגען. אָבער דאָס איז ניט געווען גענוג, האָט זיך הערר ק. אויך געווענדט צום פּאַסטאָר, וועלכער פלעגט קומען פון צייט צו צייט צו אונז אויף'ן שיף, און איהם דערצעהלט וועגען אונזערע מעשים און איהם קענטיג געבעטען, ער זאָל וואָרענען זיין גלויביגע געמיינדע געגען אונז. דער גלענצענדער נשמה־זאָרגער האָט געטאָן וואָס ער האָט געקאָנט; אבער ער האָט עס געטאָן אויף אַזאַ אומגעלומפּערטען אופן, אַז אַפילו פאַרשידענע פון זיינע קריסטליכע אָנהענגער זיינען געווארען צומישט. נאָכדעם ווי ער האָט באַקאַנטגעמאַכט זיין קליינע געמיינדע, וועלכע האָט זיך פאַר־זאַמעלט ארום איהם אין עס־זאָל, מיט די „פאַלשע לעהרען פון אַ געוויסען סאָרט וועלט־פאַרבסערער, וועלכע ווילען זיך אַריינמישען אין די ווערק פון'ם רבּנו של עולם“, איז ער צולעצט אַריינגעקומען אין אַזאַ עקסטאַז, אַז ער האָט אַרויסגעפּלאַצט מיט די ווערטער:

„זאָגאר דאָס קריסטענטום ווילען אָט די מענשען פארטיליגען. אָבער וואו וואָלטען מיר היינט געווען אָהן קריסטענטום? אָהן קריסטענ-טום וואָלטען מיר נאָך געווען היידען. שטעלט זיך נאָר פאַר, ווי עס וואָלט צוגעגאנגען אין דער היינטיגער וועלט־מלחמה אָהן דעם טילדערענדען איינפלוס פון דער קריסטליכער לעהרע.“ — אבער דאָס איז שוין אפילו פאר א טייל פון זיינע אייגענע צוהערער גע-ווען צופיל, און זיי האָבען דעמאָנסטראַטיוו פאַרלאָזען דעם זאַל. דעם 8טען אָדער 4טען מאַי איז צו מיר געקומען איינער פון אונזערע קאָמעראַדען, א געוויסער לעפש, וועמען איך האָב געקענט און געשעצט אלס בראווען און אויפריכטיגען מענשען, און האָט מיך געפרעגט מיט א טרויעריגער שטימע, צי איך האָב שוין גע-לײענט די לעצטע אויפשריפט אויף'ן שוואַרצען ברעט. ווען איך האָב איהם געענטפערט אז ניט, האָט ער מיר ערקלערט, אז עס האנד-דעלט זיך וועגען א נייעם באפעהל, לויט וועלכען פארזאמלונגען, פאַרטראַגען א. א. וו. זיינען אויף'ן שיף שטרענג פאַרבאָטען און פאַר איבערטרעטען אָט דעם באפעהל ווערט געדראָהט מיט שווערע שטראַפען. לעפש האָט נאָך צוגעלעגט, אז אָט דער באפעהל איז פון אונזערע פרויילעגירטע אויפגענומען געוואָרן מיט גרויסער צופרידענקייט, ווייל דערמיט וועט איינמאָל פאַר אלע מאָל געמאַכט ווערן א סוף צו דער אגיטאציע פון די „רויטע“.

נאָכדעם ווי איך האָב זיך פערזענליך איבערצייגט, אז דאָ איז ניט געווען קיין שום טעות, האָב איך לאנג נאָכגעדרענקט וועגען דעם וואָס עס בלייבט אונז דאָ צו טאָן. אָפהאלטען ווייטער פארזאמל-לונגען אונטער די דאָזיגע אומשטענדען, איז נאָטירליך געווען אין גאַנצען אויסגעשלאָסען. פון דער אנדערער זייט האָט מיר פאַר-דראַסען, אז געמיינע מוסרים און פייגלינגע זאָלען האָבען אזא לייכ-טען טריאומף. ענדליך האָב איך באשלאָסען, זיך צו ווענדען פער-זענליך צום אדויטאַנט. לויט דער רעגעל האָב איך איהם אָנגע-שריבען א פאַר ציילען און איהם געבעטען, ער זאָל מיר שענקען א פאַר מינוטען. אויף מאַרגען האָט מען מיך גערופען צו איהם. דער אדויטאַנט איז געווען אליין מיט זיין סעקרעטער, בעת איך בין

אריינגעקומען אין כווראָ. ער האָט מיך העפליך געפרעגט וואָס
איך פאַרלאַנג.

„איך האָב געלייענט אייער באפעהל וועגען די פארוואמלונגען
און פאַרטראגען,“ האָב איך געזאָגט, „און איך וואָלט אייך געוואָלט
בעטען מיך אויסצוהערען וועגען אַט דער זאך.“
ער האָט צוגעשאַקעלט מיט'ן קאָפּ, אַלס צייכען פון צושטי-
מונג, און איך האָב פאַרטגעזעצט:

„פרייער פון אַלץ וויל איך זיך מודה זיין פאַר אייך, אז איך
האָב זינט מאַנאַטען געהאַלטען פאַרטראגען פאַר א געוויסען קרייז
פון מיינע מיטגעפאנגענע. איך האָב אייך וועגען דעם ניט געלאָזט
וויסען, וויל איך האָב ביז אהער אין ערטעץ ניט געלעזען, אז אזעלכע
זאכען זיינען פאַרבאָטען. אויסערדעם האָב איך גערעדט איבער
פראַגען, וועלכע וואָלטען קוים געקאָנט ארויסרופען אייער פראַטעסט.
מיינע פאַרטראגען זיינען געווען טיילווייז איבער ליטעראַרישע,
טיילווייז איבער סאַציאַל-פּאָליטישע טעמעס. געוויס גיב איך צו,
אז מיינע אַנזיכטען זיינען ניט דיזעלכע ווי די אַנזיכטען פון'ם
הער ק. וועלכער פּרעדיגט, ווי אייך איז באַקאַנט, יעדען זונטאָג
אין עסס־זאַל. אָבער אזוי ווי מיר זיינען דאָך ניט אינטערנירט
דאָ צוליב אונזער מיינונג, נאָר ווי עס ווערט אָנגעגעבען צוליב
אונזער אייגענשאפט אַלס דייטשען, גלויב איך ניט, אז אייער אַבזיכט
איז אוועקצונעמען בני אַיינעם א רעכט, וואָס איהר ערלויבט פראַנק
און פריי דעם אנדערן. געוויס האָבען מיר אַלס געפאנגענע ניט קיין
רעכט ארויסצומרעטען געגען אייערע באַשטימונגען. דאָס איז אויך
אַבסאָלוט ניט מין אַבזיכט. אָבער איך ערוואַרט פון אייער גערעכט-
טיגקייט, אז איהר וועט אונז אַלעמען מעסטען מיט דער גלייכער
מאַס. פאַר מיר פּערזענליך האָט די גאַנצע זאך אַבסאָלוט ניט
קיין באַדרייטונג. איך געהער ניט צו די וועלכע מוזען זיך אומבאַר-
דינגט לאָזען הערען, און איך קאָן אויך שווייגען, אָהן דעם אז דאָס
זאָל מיר קאַסטען וועלכע ס'איז אַנשטרענגונג. אָבער איך וויל, אז
פאַר אסך פון מיינע ליידענס־חברים זיינען מיינע פאַרטראַגען א
ווילקאַמענע און אַנגענעמע אפּוועקסלונג אין דער אומעטיגער מאַנאָ-

טאַנקייט פון זייער איצטיגען לעבען. צוליעב אָט דעם גרונד וואָלט
איד איד געבעטען אויך אויף ווייטער ניט צו לעגען קיין שטיין
אויף'ן וועג פון מיין באשיידענער טעמינגקייט.“

די נאנצע צייט נאָס איד האָב גערעדט האָט ער פון מיר קיין
אויג ניט אראָפגענומען. ווען איד בין אנשוויגען געוואָרן, האָט ער
מיט א טאָן פון איראַניע געזאָגט:

„אז איד זאָל קריגען צו וויסען וועגען אייערע פארזאמלונגען,
דערפאר האָבען שוין אייערע אייגענע לאַנדסלייט געזאָרגט.“
איד האָב געצויגען מיט די אַקסלען און געשוויגען. אין א
וויילע ארום האָט ער פאַרטגעזעצט:

„אזוי ווי איד האָב בין איצט ניט באַמערקט, אז די אָרדנונג
דאָ אויף'ן שיף זאָל געשטערט ווערן דורך אייערע פאַרטראַגען, האָב
איד די זאך געלאָזט געהן. איד האָב אויך איצט גאַרנישט איינ-
צואווענדען דאַגעגען, אויב איהר פערזענליך זיינט גרייט איבערצו-
געמען די פולע פאַראַנטוואָרטליכקייט פאר אלע פאַלגען וואָס קאָנען
דערפון ארויסקומען.“

„איד בין גערן גרייט דערצו.“ האָב איד זיך אָפגערופען.
„אלואָ גוט,“ האָט ער געזאָגט. „זייט אזוי גוט, געהט צום
צענוואָר און זאָגט איהם, אז איד האָב ערלויבט אייערע פאַרטראַגען.“
כ'האָב איהם געראַנקט און זיך געלאָזט געהן, ווען ער האָט מיר
נאָך אמאָל צוריקגערופען.

„וואָס איז דאָס פאר א קערפערשאפט, די „ראַקער רעליעס קאָנ-
פערענס“?“ האָט ער געפרעגט.
כ'האָב איהם ערקלערט די צוזאמענשמעלונג און דעם צוועק
פון דער קאָנפערענץ.

„און איהר גלויבט, אז מען וועט איד באַפרייען?“ האָט ער
געפרעגט מיט א שמייכעל.

„ליידער ניט,“ האָב איד געענטפערט, „אָבער ווי איהר זעהט,
האָבען מיינע פריינט אין לאַנדאָן נאָך ניט פארלאָרען די האַפנונג.“
„נו, ווען איהר אליין גלויבט ניט אין דעם, קאָנט איהר אויך ניט
ענטוישט ווערן,“ האָט ער מיט א מונטערער שטימע געזאָגט. „דאָס

איז שוין פיעל ווערט. איך האָב איך געפרעגט, ווייל צוויי העררן פון'ס קאָמיטעט האָבען ביי מיר געבעטען אן ערלויבעניש איך צו באַזוכען. איך וועל עס זיי צושיקען."

נאָכדעם ווי איך האָב געלאָזט וויסען דעם צענוואָר, אז דער אַדיטאָנט האָט ערלויבט מיינע פּאַרטראָגען, בין איך אוועק אויף'ן פּאַרדעק, וואו מיינע קאַמעראַדען האָבען מיך שוין ערוואַרט מיט אומגעדרוד. איך האָב זיי איבערגעגעבען בקיצור דעם רעזולטאַט פון מיין געשפרעך מיט'ן אַדיטאָנט, אָבער איך האָב זיי אָנגעזאָגט, אז זיי זאָלען אונטער קיין אומשטענדען ניט דערלאָזען, אז די זאך זאָל פאַרשפּרייט ווערן, נאָר גאַנץ איינפאַך ווי ביז אהער אין דער שטיב איינלאַדען די לייט צו דער נעקסטער פּאַרזאַמלונג, אזוי ווי עס וואָלט גאַרנישט געשעהן.

ווען מען האָט אין דעם אַנדערן לאַגער געקראָגען צו וויסען, אז די "רויטע" זיינען ענטשלאָסען ניט קוקענדיג אויף דעם פּאַר-באַט דאָך אָפּצוהאַלטען זייער פּאַרזאַמלונג, האָט דאָס דאָרט נאַטיר-ליך פּאַראַורזאכט א גרויסען גערודער. אָבער אזוי ווי אלע זיינען געווען איבערצייגט, אז דער אַדיטאָנט וועט אין דעם דאָזיגען פּאַל געוויס אָננעמען שטרענגע מיטלען, האָבען אסך פון אונזערע געגנער זיך שוין געפרעהט איבער דעם וואָס איז אונז פּאַרגעשטאַנען.

אונזער נעקסטע פּאַרזאַמלונג איז געווען אַנאַנסירט אויף זונ-טאָג. איך בין געווען איבערצייגט, אז זי וועט זיין גאַנץ שוואַך באַזוכט, ווייל די מעהרסטע וועלען צוליעב'ן פאַרבאָט זיך צוריק האַלטען פון קומען. איך האָב אָבער א טעות געהאַט. דאָס צימער איז זעלטען געווען אזוי פול ווי אין יענעם אָווענט. אויסערדעם איז דער קאַרידאָר, וואָס האָט געפיהרט צו אונזער "באהעלטעניש", דאָס מאַל געווען באַזעצט פון א גאַנצער רייה פון מענשען, וועלכע פלעגען אזוי קיינמאָל ניט קומען צו אונזערע פּאַרזאַמלונגען. אזוי ווי הערר ק. איז אויך געווען צווישען זיי, איז ביי אונז מעהר קיין צווייפּעל ניט געווען, אז אָט די העררן זיינען געקומען אהער בלוז אויס נייגיריגקייט, וועלענדיג בייזאָווינען די סצענע און זעהן מיט זייערע אייגענע אויגען, ווי ענגלישע סאַלדאַטען וועלען זיך פלוצ-

לינג באווייזען אויף'ן פלאץ און אונז ארעסטירען. אָבער אָט די פיינע לייט האָבען דאָס מאָל געמאכט דעם חשובן אָהן דעם בעל הבית. איך האָב רוחיג געהאלטען מיין פאַרטראַג איבער „קראַ-פאטקין און דער סאַציאַלער דאָרוויניזם“, און איך האָב איהם געענד דיגט, אָהן דעם אז עפעס זאָל געשעהן. ווען איך האָב שוין געהאט גענטפערט אויף פארשידענע פראגען, וועלכע מען האָט מיר גע-שמעלט, און קיין ענגלישער סאַלראַט האָט זיך נאָך אלץ ניט געווי-זען, זיינען די העררן אין קאַרידאָר געוואָרן אומרוהיג, וואָרים עפעס האָט דאָ זיכער געמוזט זיין ניט נאָנץ גלאַט.

פארשידענע פון די אָנוועזענדע האָבען זיך שוין געהאט אויפ-געהויבען פון זייערע ערטער, כדי צו פאַרלאָזען דעם פאַרוואַמלונגס-פלאַץ, ווען איך האָב פלוצלינג נאָך אַמאָל גענומען דאָס וואָרט און געזאָגט:

„נאָך איין אויגענבליק, מיינע העררן, איך האָב אייך צו מאכען א קורצע מיטטיילונג, וועלכע דאַרף אייך אינטערעסירען. איהר האָט אָהן צווייפּעל געלייענט די באַקאַנטמאַכונג, וואָס די ענגלישע מיליטערי-פאַרוואַלטונג האָט געפונען פאַר גוט ארויסצולאָזען ווע-גען פאַרוואַמלונגען, פאַרטראַגען א. א. וו. איך ווייס אויך, אז מעהר ווי איינער דאָ אויף'ן שיף האָט מיט האַרציגער פרייד און צופרי-דענקייט באַגריסט אָט דעם פאַרוואַמלונגס-פאַרבאָט, וואָרים די צאָהל פון די וואָס גלויבען, אז מען קאָן אונטערדריקען אידעען און איבערצייגונגען דורך ברוטאַלען צוואַנג, איז ליידער ניט קליין אין געוויסע קרייזען. איך בין זאָגאַר אין דער לאַגע אייך מיטצוטייל-לען, אז אָט די באַקאַנטמאַכונג וואָלט קיינמאָל ניט ערשינען, ווען א גאַנצע צאָהל פון אונזערע ליעבע מיטגעפאַנגענע וואָלטען עס ניט געפונען פאַר גוט דורך אנאַנימע בריעה אונז צו פאַר'מסר'ן פאַר דער מיליטערי-פאַרוואַלטונג. דאָס וואָס אָט די העררן, צווישען וועלכע עס געפינען זיך געוויס אזעלכע וואָס געהען שלאָפען יעדען אווענט מיט דער פראַזע „גאָט זאָל שטראַפען ענגלאַנד!“, האָבען ניט קוקענדיג דערויף געקאָנט פועל'ן ביי זיך צו פאַר'מסר'ן זייערע אויגענע לאַנדסלייט צו דיזעלכע ענגלענדער, — דאָס איז אזא וואיני-

דערבארער כאַראַקטער־צוג, וואָס איך מוז איבערלאָזען פאר יעדען פון אייך אליין צו אורטיילען איבער איהם. פונדעסטוועגען האָט אויך אָט דער שריט געגען אונז געטראָגען זיין פרוכט. אויב מיר האָבען ביז אהער געקאָנט אָפהאלטען אונזערע פארזאמלונגען אזוי צו זאָגען בלויז אין געהיים, זיינען מיר פון איצט אָן אין דער לאַגע זיך צוזאמענצוקומען גאנץ עפענטליך, ווייל דורך מיין פערזענליכער אויסוויקלונג האָט דער אדיוטאַנט ערלויבט מינע פאָרטראַגען. מיר האָבען אלאָך גענוג אורזאך צופרידען צו זיין מיט דעם רעזולטאַט. און אַצונד וויינט איך איך א גוטע נאַכט."

פון'ס קאָרידאָר האָט מען פלוצלינג דערהערט דאָס גערויש פון איילענדע טריט. די העררן, וועלכע האָבען זיך דאָרט געהאט פאר־זאַמעלט, כדי צוצוזעהן ווי מען וועט אונז ארעסטירען, האָבען איצט געפונען פאר ראַטזאָס וואָס שנעלער צו פאַרשווינדען. זייער נייע גיריגקייט איז דאָך יעדענפאלס באַפרידיגט געוואָרן, הגם אויף אן אנדער אופן ווי זיי האָבען ערווארט. די באַזוכער פון דער פאר־זאַמלונג האָבען אויפגענומען מיינע מיטטיילונגען מיט אן אַלגע־מיינער פרייד. אזוי האָט אָט די אומאַנגענעמע געשיכטע סוף כל סוף אָנגענומען א ווענדונג, וועלכע איז פאר אונז „רויטע", ווי מען האָט אונז גערופען, געווען בלויז ווי געוואונשען.

עטליכע טעג נאָך דער דאָזיגער פאַסירונג האָבען מיר געקראָגען די ידיעה וועגען דעם אונטערנאנג פון דער „לויטאניאַ". אזוי ווי מיר האָבען געקאָנט באַציהען בלויז די מאָרגענ־צייטונגען, וואָלט אונז די נאַכריכט דערגרייכט ערשט אויף'ן אנדערן טאָג, אבער סאָל־דאַטען, וועלכע זיינען געקומען פון ברעג, האָבען געבראַכט די שרעק־ליכע בשורה, וועלכע האָט זיך פאַרשפרייט ווי א ווילדער פייער אויף'ן שייף. פאר אונזערע פאַטריאַטען איז דאָס געווען א יום־טוב, א גרויסער טאָג, און אסך פון זיי האָבען זיך גאָר ניט געגעבען קיין מיה צו באַהאַלטען זייער פרייד. אייניגע פון אָט די העררן זיינען זאָנאר געווען טאַקטלאָז גענוג אין דער אָנוועזענהייט פון די ענגלישע סאָלאַטען זיך לויטטיג צו מאכען איבער דער טראַגישער פאַסירונג, אזוי אז עס איז שיער ניט געקומען צו א צוזאַמענשטויס

און דער אַדיוטאנט איז געצוואונגען געווען דורך אן עפענטליכער אפישע אויפ'ן שווארצען ברעט צו וואָרענען די געפאנגענע געגען יעדער מאַניפעסטאציע. אָפּשטויסענדער פון אלץ איז געווען די באַנעמונג פון דעם שוין דערמאָנטען זונטאג-פרעדיגער, וועלכער איז ארומגעלאָפען ווי אַ משוגע'נער און יעדען פון זיינע באַקאָנטע דע-מאָנסטראַטיוו געשאַקעלט די הענט מיט די ווערטער: „איך גראַ-טוליר! איד גראַטוליר!“ אַט דער פרומער היפּאָקריט, וועלכער האָט געקאָנט אזוי שען ריידען וועגען דער געמליכער באַרמהאר-ציגקייט און וועגען דער אומבאַגרענעצטער ליעבע פון אונזער האַר און ערלייזער, האָט געוויס קיין רגע אפילו ניט געטראַכט וועגען די אומשולדיגע פרויען און קינדער, וועלכע האָבען געפונען דעם טויט ביי דעם אונטערגאנג פון דער „לױטאַניאַ“. דאָס שוידערליכע פון דער מורא'דיגער פאסירונג איז איהם און זיין גלייכען איבער-הויפט ניט געקומען אויפ'ן זינען.

געוויס איז די פאַרזינקונג פון דער „לױטאַניאַ“ געווען בלויז אן עפיזאָד אין דעם שוידערליכען בלוט-רויש פּוֹן'ם קריג, און דער פּראָטעסט-געשריי פון די יעניגע, וועלכע האָבען די מלחמה אליין געפרעדיגט און אין דערזעלבער צייט ניט געקאָנט שאַרף גענוג פאר-אורטיילען איהרע אומפארמיידליכע פּאָלגען, איז געווען אָפּגע-שמאקט און אַהן א שום זין, אויב עס זיינען נאָך ניט געווען קיין ערגערע מאַטיווען דערצו. די פּראַזע וועגען אן אזויגערופענער „ציוויליזירטער קריגפיהרונג“ איז תמיד געווען בלויז אַ בלוטיגער שפּאַט אויף דער ווירקליכקייט פּוֹן'ם צושטאַנד, א קלענגליכע, פייג-האַרציגע קאַנצעסיע, וואָס מען האָט כלומר'שט געמוזט מאַכען דעם אלגעמיין מענשליכען געפיהל, און וועלכע קיין קריגפיהרענדע מאַכט האָט קיינמאָל ניט גענומען ערנסט. אויב עס האָט נאָך געפעהלט אַ באַווייזן דערצו, איז ער דורך דעם פאַרגאַנגענעם קריג ארויסגע-בראַכט געוואָרן ביז צו אזא הויכען גראַד, אז אויך די לעצטע „קריסטליכע“ אילוזיע איז דערביי געגאַנגען צום טיוועל.

די פאַרזינקונג פון דער „לױטאַניאַ“ איז זיכער ניט געווען קיין ערגער פאַרבּרעכען ווי די העלישע אקציע פון די פליהמאַשינען,

וועלכע האָבען געשפיגען מיט טויט און פארדארבונג אויף די שוץ-לאַזע איינוואוינער פון פיינדליכע שטעדט. ווער עס וויל דעם קריג, דער מוז אויך וועלען אלע זיינע קאָנזעקווענצען, וואָרים מען קאָן ניט אין איין און דערזעלבער צייט פרעדיגען דאָס געזעץ פון'ם מאָרד און דאָס געזעץ פון דער מענשליכקייט. ווען דייוויד יוהם האָט געפרוואוּט פאַרשטעלען די אומזיניגקייט פון דער מלחמה מיט דעם באַקאַנטען ביישפּיל פון דעם שכור, וועמען מען האָט אָנפאַר-טרויט א פאַרצעלייגעשעפט, וואָלט דאָס איצט, אין באַצוג צו דער היינטיגער קריגפיהרונג, געקלונגען אביסעל פאַרעלטערט. אָבער עס באווייזט פונדעסטוועגען נאָך אלץ, אז דער וואָס טוט אָפּ אַזאַ משוגעת, דארף זיך ניט באַקלאַגען אויף די שערבלעך. אָט די אויפפאַסונג דאַרף פונדעסטוועגען אויף קיין פאַל ניט אָנגענומען ווערן אלס א רעכטפאַרטיגונג פון די איינצעלנע ערשיינונגען פון'ם קריג, וועלכע קאָנען פון'ם מענשליכען שטאַנדפונקט איבערהויפט ניט גערעכטפאַרטיגט ווערן. מחמת דעם קאָן אויך די פרייד ביי אַזעלכע זאַכען איינפאַך באַטראַכט ווערן אלס אן אויסדרוק פון אינערליכער ווילדקייט.

אָבער אָט די ווילדקייט איז, לויט מיין מיינונג, בשום אופן ניט דער רעזולטאַט פון א נאַטירליכער איינגעבוירענקייט ביי די מענ-שען, ווי עס איז אזוי אָפט ערקלערט געוואָרן, נאָר זי קומט אין די מעהרסטע פאַלען ארויס פון זייער אויטאָריטעטס-גלויביגקייט. דיזעלבע מענשען, וועלכע ווערן אס טיפסטען אויפגעטרייסעלט דורך וואָס פאַר עס איז אומגליק—לאָמיר זאָגען דעם אונטערזאנג פון דער „טיטאניק“ אָדער די ערד-ציטערניש פון מעסינא — און וועלכע זיינען גרייט נאָר אַהן שוועריגקייטען בייצוטראַגען זייער טייל, כדי אויף ווי ווייט מעגליך צו לינדערן די פאַלגען פון'ם אומ-גליק, ניט אַכטענדיג דערויף, צי עס האַנדעלט זיך אין דעם פאַל וועגען איטאליענער, פראנצויזען אָדער יאַפּאַנער, — דיזעלביגע מענשען וועלען אין צייט פון מלחמה באַגריסען מיט אָפענער פרייד אַזאַ אומגליק פון'ם געגנער, אַהן דעם אז עס זאַל זיי נאָר ארויפקור מען אויף'ן זינען דאָס אוממענשליכע פון אזאַ געפיהל. ווי ער-

קלערט זיך אזא ערשיינונג? איינפאך דורכדעם וואָס אין עהנ־ליכע פאלען ווערט דאָס פּערזענליכע געפיהל פון רעכט און מענש־ליכקייט ביי די מעהרסטע באזייטיגט און זיי רעאגירען אויף די ערשיינונגען בלויז אין'ם זין פון דער שטאַטס־פּאַרנופּט. יעדעס פּערזענליכע געפיהל פון פּאַרנאָטוואָרטליכקייט פארשווינדט, און דאָס שרעקליכסטע פארברעכען ווערט די גרעסטע טוגענד, ווען עס ווערט נאָר באַגאַנגען אין נאָמען פון העכערע „שטאַט־אינטערעסען“, הינטער וועלכע עס ליגען נאַטורליך אימער פארשטעקט בלויז די באַזונדערע אינטערעסען פון באַשטימטע קלאַסען פון דער געדזשאַפט. יעדעס געפיהל פון אמת'ער מענשליכקייט שטאַרבט דאָן אָפּ פאר דער קלוגשאַפט פון די געזעצען, אלע באַציהונגען פון מענש צו מענש שטעלען זיך אין הינטערגרונד, און דער שטאַט אליין ענטשיידט איבער אלע פּראַגען פון גוט און שלעכט. פונקט ווי דער גלויביגער פּוֹן'ם מיטעלאַלטער האָט אָנערקענט יעדע שרעק־ליכע טאַט אלס גוט, אויב זי איז נאָר סאַנקציע־אָנירט געוואָרן פון דער קירכע, אזוי ווערט ביי דעם מאַדערנעם שטאַטס־גלויביגען יעדעס פּאַרברעכען א הערליכע טוגענד און אן אומפאַרמידליכע נויטווענדיגקייט, קוים ווערט עס נאָר געהייליגט פּוֹן'ם שטאַט. אין אזעלכע צייטען האַנדלען די מענשען אונטער דעם איינפלוס פון א פּסיכאָ, וואָס פּאַראַליזירט זייער פּערזענליכען געפיהל פון רעכט, קאַסירט אויס זייער אייגענעם ווילען און אונטערוואַרפט זיי אונ־טער א פּרעמדער מאַכט, וועלכע נוצט זיי אויס פאר איהרע צווע־קען. אזוי ווערט די פליכט צום שטאַט א פּאַרברעכען געגען דער מענשליכקייט. בלויז ווען מען באַטראַכט עס פון דעם דאָזיגען שטאַנדפונקט באַגרייפּט מען די ווילדע פרייד פון פיעל מענשען איבער ברומאלע גרויזאַמקייטען אין אזעלכע צייטען, וועלכע איז אין די מעהרסטע פאלען בלויז דער רעזולטאַט פון א געשטערמען געפיהלס־לעבען.

די פּאַרזינקונג פון דער „לויטאַניאַ“ האָט שטאַרק אויפגע־רירט די עפענטליכע מיינונג אין ענגלאַנד, און די געלע פּרעסע האָט ניט ארויסגעלאָזט די טייערע געלעגענהייט פון דער האַנדל,

אויסצובלאָזען דעם האָס געגען די דייטשען ביז צו א קאָכענדער היץ. די פּאָלגען פון אַט דער נייער העצערדיי האָבען ניט געלאָזט לאַנג ווארטען אויף זיך. אין לאַנדאָן און אין אלע גרעסערע שטעט, וואו עס זיינען געווען דייטשען, האָבען זיך אָפגעשפּילט פּאָגראַמען געגען דער דייטשער באַפעלקערונג. הונדערטער קליינע געשעפטס־לייט זיינען אויסגעפלינדערט געוואָרן, זייערע קראַמען צושטערט, און זיי האָבען זיך נאָך געמענט שעצען גליקליך וואָס עס איז מיט זיי קיין ערגערס ניט געשעהן, וואָרים אסך צייטונגען האָבען דירעקט אויפגעפאָדערט צו דערשלאָגען די דייטשען אויף טויט. מען דארף דאָ בלויז דערמאָנען דעם ארטיקעל „ברעד ענד טשיעז“ (ברויט און קעז), וואָס איז אין יענע מעג ערשינען אין דער קאָנסערוואַטיווער „מאָרנינג פּאָסט“ און וועלכער געהערט צו די פּערל פון דעם פּאָטרי־אַטישען פּאָגראַם־זשורנאליזם פון יענער צייט.

איינער פון די ווילדסטע, וועלכע האָבען זיך דאמאָלס באַמיהט אויסצוראָיען די נידעריגסטע ליידענשאַפטען פון די מאַסען, איז נאַטירליך געווען דער ארויסגעבער פון'ם טרויעריג־באַרימטען „דזשאַהן בול“, האַריישיאָ באַטעמלי, וועלכער האָט אין אן ארטי־קעל, באַטיטעלט „א נייע ווענדעטא בלוט־ראַכע“, אויפגעפאָדערט מען זאָל אויסשלאַכטען אלע דייטשען אין לאַנד, ווי מען האָט אין דרייצענטען יאָרהונדערט געטאָן מיט די פראַנצויזען אין סיצייליע. די באַנעמונג פון אַט דעם עקעלאָאָפּטען דעמאָגאָג, וועלכער איז אין גאַנצן ענגלאַנד געווען באַקאַנט אלס דער געפּערליכסטער רעוואָל־ווער־זשורנאַליסט, איז נאָך געווען אָפּשטויסענדער, ווייל יעדער איינער האָט געוואוסט, אז דער ווילדער צאָרן פון אַט דעם ווינקעל־פּאָליטיקער איז געווען א קינסטליכע מאַכעריי, און עס איז איהם דאָ, ווי ביי אלע אנדערע זאַכען, מיט וועלכע ער האָט זיך פאַר־נומען, בלויז גענאָנגען וועגען געשעפט. וואָלט באַטעמלי געלעבט אין דער צייט פון דזשאַנסאָן, וואָלט זיכער יעדער געדענקט, אז מיט זיין פראַזע „פּאָטריאַטיזם איז דער לעצטער מקום־מקלט פון לומ־פען“ האָט דזשאַנסאָן קיין אנדערן ניט געמיינט, נאָר באַטעמלי'ן. אויב איך דערמאָן דאָ אַט די זאַכען איז דאָס ניט דערפאַר ווייל

אין מיר איז נאָך פאַראַן דער ביטערער געפיהל פאַר אומרעכטען וואָס איך האָב פּערזענליך געליטען, אָדער דערפאַר ווייל איך וואָלט וועלען אוועקשמעלען די ענגלישע דזשינגאָס אין א באַזונדערם שלעכטען ליכט. איך פיהל זיך פריי פון יעדער ביטערקייט איבער פּערזענליך געליטענע ליידען, און איך ווייס אויך, אז היענעס פון זשורנאַליזם ווי באַטעמלי געפינען זיך ניט בלויז אין ענגלאַנד, נאָר פונקט אזוי גוט אין דייטשלאַנד און איבעראַל, וואו מענשען האָבען דאָס גליק צו לעבען אונטער די ברכות פון דער קאָפיטאַליסטישער ציוויליאַציע. אָבער וויכטיג איז דאָס וואָס אין אזעלכע צייטען ווערן די געמיינסטע און נידערטרעכטיגסטע האַנדלונגען פון אזעלכע נפשות ערמוטיגט אָדער וועניגסטענס שטילערהייט געדולדעט פון רעגירונגען. אָבער אויך דאָס איז ערקלערליך, וואָרים כדי צו רעכטפאַרטיגען דאָס פאַרבאָרעכען פון'ס קריג איז מען געצוואונגען ארויסצורופען די נייטיגע שטימונג אין פּאָלק. און ווער פאַסט זיך דערצו בעסער, איידער די „באַטעמלי ענד קאָמפּאַני“ אין אלע לענדער. אָט דעם פאַקט זאָלען זיך באַזונדערס גוט ארייננעמען אין זינען די, וועלכע זעהען אין דער מלחמה די פאַריונגונג פון'ס געזעלשאַפטיכען לעבען. פונקט ווי טיערישע ברוטאַליטעט און מאַטראַלישע געזונקענקייט פון'ס ערגסטען סאָרט וואָלטען געווען אימער שטאַנד ארויסצורופען די ווידערגעבורט פון'ס מענשליכען לעבען.

אויסערגעווענליך כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם גייסט, וואָס האָט דאמאָלס באהערשט די מענשען, איז געווען דער אויפרוה פון א מר. וואָלטער ביטס פון'ס „ענימעל האָספּיטאַל“, וועלכער איז אין יענע טעג דורכגעגאַנגען אין אלע ענגלישע צייטונגען. דער געדאַנק אז דורך די פּאָנאָמען אויף פיינדליכע אויסלענדער איז א היבשע צאָהל פון הינט און קעץ געבליבען היימלאָז, האָט דעם מר. ביטס קיין רוה ניט געגעבען, און ער האָט אין שענע, וואַרעמע ווערטער געבעטען זיינע לאַנדסלייט, זיך אָנצונעמען פאַר די באַשעפּענישען. ווער קאָן אָפּשאַצען די גאַלדענע נשמה פון אונזערע פילאַנטראָפּען! א וואונדער, צי וואָלט מר. ביטס עס געוואָגט ארויסצוטריטען אין דער עפענטליכקייט און זיך אָננעמען פאַר די אַרעמע

פרויען און קינדער, וועמעס היימען מען האָט צושטערט און וועלכע מען האָט ארויסגעוואָרפען אויף דער גאַס, בלויז דערפאר ווייל זיי האָבען געהאַט דאָס אומגליק געבוירען צו ווערן אין אַן אנדער לאַנד. אָט דער אויפרוף איז אַ מערקווירדיגער מענשליכער דאָקומענט, אַ סימבאָל פון יענע טעג: בעת ווען מען האָט געבעטען באַרמהארר ציגקייט פאַר הינט און קעץ, איז די באַרמהארציגקייט צו די מענ-שען פאַקטיש אַנטלאָפּען צו די הינט.

די באַריכטען פון די צייטונגען איבער די אויגערופענע „אנטי-דזשערמאַן רייאַטס“ האָבען אַריינגעבראַכט פיעל פון מיינע מיט געפאַנגענע אין אַ פאַרצווייפּעלטער שטימונג. אסך האָבען שוין זינט וואָבען לאַנג גאַרנישט געהערט פון זייערע פאַמיליעס, צוליעב דעם אַפּשטעל פון דער קאַרעספּאַנדענץ וואָס דער אַדוואָקאַט האָט אויף אונז אַרויפגעלעגט אַלס שטראַף. מען קאָן זיך משער זיין, אין וואָס פאַר אַן אַנגסט אָט די אַרעמע מענשען האָבען געלעבט און ווי זיי האָבען זיך געמוזט שרעקען וועגען זייערע פאַמיליעס, ווען זיי האָבען זיך דורך די צייטונגען דערוואוסט וועגען די ווילדע געשעהענישען אין לאַנד. קיין זאַך ווירקט ניט אזוי שווער און דריקענדיג אויף דעם מענשענ'ס גייסט, ווי דאָס געפיהל פון אַהב מעכטיגקייט אין אַזעלכע פאַלען. זיין פאַר'משפּט אויף קיין שום אופן ניט צו קאַנען טאָן עפעס, אין דער צייט, ווען דו ווייסט, אז דייע ליבע און טייערע זינגען אין געפאַהר, — דאָס איז אַ זעלישע מאַטערניש וואָס בלויז דער, וועלכער האָט זיך אַמאָל אליין געפונען אין אַן עהנליכער לאַגע קאָן דאָס פּולשטענדיג באַגרייפּען.

די רייאַטס האָבען געפיהרט דערצו, אז די רעגירונג האָט זיך גענומען מאַכען נייע אַרעסטען פון דייטשען און עסטרייכער, ניט קוקענדיג דערויף וואָס אין יענער צייט איז פאַקטיש ניט געווען קיין פּלאַץ, וואו צו אינטערנירען גרעסערע מאַסען פון געפאַנגענע, מחמת די ריזיגע לאַגערן אויף דער „איי-לאַף-מען“ זינגען נאָך דאַמאָלס ניט פאַרטיג געווען. אויך מיר האָבען צוגעקראָגען אַ היב-שע צאָהל פון נייע געסט, און מיר האָבען אויף אזאָן אופן ערפאַר-רען דירעקט, פון ערשטען קוואַל, ווי די לאַגע איז איבער'ן לאַנד.

צווישען די ניי־אָנגעקומענע האָבען זיך אויך געפונען עטליכע, וועל־
 כע האָבען פּערזענליך געליטען דורך די פּאָגראַמען. מאַנכע פון
 זיי האָבען פּאַרלאָרען אלץ וואָס זיי האָבען פּאַרמאָגט און זיינען
 קוים געווען אימשטאַנד זיך צו ראַטעווען מיט זייער שטיקעל לעבען.
 און עלטערער מאַן פון אומגעפּעהר זעכציג יאָהר, וועלכער האָט
 דרייסיג יאָהר צייט אָנגעפיהרט א קליינע בעקעריי אין לאַנדאָן.
 האָט אונז מיט טרערען אין די אויגען דערצעהלט, וואָס ער האָט
 איבערגעלעבט. בעת ווען ער און זיין זוהן האָבען געמוזט אנטלוי־
 פּען איבער די דעכער, איז אין זיין קראַם און אין זיין וואוינונג
 ניט געבליבען קיין גאנצער פּאַרדיס. דער המון האָט די גאַנצע מעד
 בעל צוהאַקט און צושטערט, קליידער און בעט־געוואַנט צושניטען
 אין קליינע שטיקלעך און אַלצרינג ארויסגעשליידערט דורך די
 פענסטער אויף דער גאַס, וואו דער גאַנצער הויפען איז אונטער־
 געצונדען געוואָרן.

„וואָס זאָל איך איצט טאָן?“ האָט דער אלטער געזאָגט. „איך
 בין צו אלט צו קאָנען אָנפאנגען נאָך אמאָל פון אָנהויב אָן. דאָס
 בעסטע וואָלט געווען אריינשפּרינגען אין וואַסער. אָבער וואו נעמט
 מען דעם מוט דערצו?“

צווישען די נייע אָנגעקומענע האָבען זיך אויך געפונען עטליכע
 באַקאַנטע פון לאַנדאָן, וועלכע מען האָט ביז אַהער ניט געטשעפּעט.
 אָבער נאָך דעם אונטערגאַנג פון דער „לוזיטאַניאַ“ האָבען זיי אויך
 געמוזט דערפילען דעם טעם פון געפאנגענשאפט. אויך קארל לאַהר,
 וועלכער איז געווען גוט באַקאַנט אין רעוואָלוציאָנערע קרייזען, איז
 געווען צווישען זיי און ער האָט אונז געהאַט צו דערצעהלען מאַנכע
 נייעסען פון דרויסען.

ווי שטאַרק די פּאַרוינקונג פון דער „לוזיטאַניאַ“ האָט געוויקט
 אויף דער עפענטליכער מיינונג אין ענגלאַנד, דאָס האָבען מיר אויך
 אויף'ן שיף אליין באלד געמוזט דערפיהלען. ביז אַהער האָבען
 פאַרשידענע פון אויזערע מיטגעפאנגענע געאַרבייט צוזאַמען מיט
 די ענגלישע הייער אין'ם אינדרושי־רום, קריגענדיג פון דער שיף־
 קאַמפּאַניע א קליינע ענטשעדיגונג פאַר זייער ארבייט. נו, האָבען

זיך די ענגלענדער פלוצלינג ענטזאגט צו ארבייטען צוזאמען מיט די דייטשען. די פארטרעטער פון דער שוף־געזעלשאפט האָבען זיך אפילו שטארק באַמיהט איבערצוריידען די ענגלישע הייצער און ווירקען אויף זיי, אז זיי זאָלען צוריקציהען זייער באשלוס, וואָרים עס איז דער קאָמפאניע שטארק גענאנגען אין דעם אז דער צושטאנד זאָל ניט געענדערט ווערן, ווייל זי האָט דורך דער באשעפטיגונג פון דייטשע ציוויל־געפאָנגענע געשפּאַרט א מאסע געלד. אָבער די ענגלישע ארבייטער זיינען געבליבען איינגע'עקשן'ט, ביז מען איז ענד־ליך געצוואונגען געווען צו פאַרבאָטען די דייטשען אריינצוקומען אין דעם אינדזשינ־רום. ווארשיינליך זיינען די מענשען אויף דער יבשה אויך שטאַרק בעאיינפלוסט געוואָרן, וואָרים אויך אין סויט־ענר זיינען פאַרגעקומען גרויסע רייאַטס געגען דייטשען, און דערביי האָט מען עטליכע נאטוראליזירטע דייטשע געשעפטסלייט פולשטענר דיג צושטערט זייערע מאַגאזינען. אָבער עס זיינען אויך געווען כיטרע געשעפטלייט, וועלכע האָבען פאַרשטאַנען ווי צו ציהען נוצען פון דער סיטואציע. דאָרט איז, צום ביישפּיל, געווען דער באזיצער פון א גרויסען טעלעסקאָפּ, וועלכער האָט ביז דאן געמאַכט א לעד בעז דערפון וואָס ער האָט אין שענע זומער־נעכט געלאָזט זיינע ליעבע מיטבירגער קוקען אויף דער לבנה. אָבער אפנים אז די לבנה־קוקעריי האָט זינט דעם אויסברוך פון קריג ניט געמוזט איינ־ברענגען גענוג, כדי דעם מאן צו ערנעהרען. האָט ער ניט געד טראכט לאנג און אויפגעשטעלט זיין אינסטרומענט ביי דער לאנד־דונגס־בריק פון סויטענר, און פאר דעם פרייז פון איין פעני געד לאָזט יעדען איינעם פון זיינע קליענטען א קוק טאָן אויף די „הונען“ וואָס זיינען געווען אינטערנירט אויף'ן „ראַיאַל ערוואַרד“ און אויף דער „סאַקסאָניאַ“.

זינט דעם אונטערנאנג פון דער „לויטאניאַ“ איז אין אלגע־מיין געקומען א געוויסע ענדערונג אויף'ן שוף. די דיסציפלין איז געוואָרן פיעל שארפער ווי פריהער און מען האָט איינגעפיהרט א מאסע נייע באשטימונגען, וועלכע האָבען בלויז געמוזט פארביטערן די געפאָנגענע. אזוי איז פלוצלינג אַהן יעדען קענטניגען גרונד

אָפּגעשפּאַרט געוואָרן איין זייט פּוֹן'ס פּאַרדעק און די געפּאַנגענע האָבען ניט געמאַרט צוקומען אהין. צוליעב אונזער גרויסער צאָהל האָט זיך יעדער איינער פּוֹן אונז דורכדעם געמוזט פּיהלען באַ- שרענקט און זעהר אומבאַקוועם. דערנאָך איז געקומען אַ נייער באַפּעהל, לויט וועלכען די געזעהלטע עמליכע באַד-צימערן, וועלכע פּלעגען פּריהער זיין אָפּען טאָג און נאכט, האָבען געקאָנט באַנוצט ווערן בלויז צוויי שטונדען אין טאָג. דער רעזולטאַט פּוֹן אָט דער אומזיניגער גזרה איז געווען, אז די גרויסע מערהייט פּוֹן די גע- פּאַנגענע האָט זיך אַזונד איבערהויפּט ניט געקאָנט מעהר באַדען. — אזוי ווי מיר זיינען לויט אַ פּריהערדיגען באַפּעהל געצוואונגען געווען צו פּאַרברענגען דעם גאַנצען פּאַרמיטאג אויף'ן פּאַרדעק, וואָס איז געווען זעהר אומאַנגענעם באַזונדערס אין די ווינטער-מאָנאַטען, זיינען פּאַר די געפּאַנגענע געבליבען בלויז די שטונדען נאָכמיטאג, ווען זיי האָבען געקאָנט וואַשען זייער וועש, פּאַרלאָמען זייערע זאַכען און טאָן אַנדערע נייטיגע אַרבייטען. נו, איז מיט אַמאָל געקומען אַ נייע גזרה, וואָס האָט די געפּאַנגענע געצוואונגען צו בלייבען אויף'ן פּאַרדעק אויך דעם גרעסטען טייל פּוֹן דעם נאַכ- מיטאג. די פּאָלגע איז געווען, אז די קערפּערליכע ריינליכקייט פּוֹן די מענשען האָט אלץ מעהר און מעהר געמוזט פּאַרנאַכלעסיגט ווערן. אלע טענות פּוֹן די געפּאַנגענע צו די מיליטער-בעאמטע זיינען געווען אַרויסגעוואָרפען. ס'איז אַלזאָ קיין וואונדער ניט געווען, וואָס די מענשען זיינען ביסלאַכווייז געקומען צו דער אַר- בערצייגונג, אז מען איז דאָ קיין אַנדער זאך ניט אויסען, נאָר פשוט זיי אָנטאן צרות. צי דאָס איז ווירקליך געווען דער פּאַל, אדער די מיליטער-פּאַרוואַלטונג האָט געהאַט אַנדערע מאָטיווען, אַרויסגע- בענדיג די דאָזיגע באַפּעהלען, דאָס קאָן דאָ ניט ענטשירען ווערן. אָבער עס בלייבט דאָך אַ פּאַקט, אז אָט די אלע נייע גזרות זיינען געווען אומזיניג אין העכסטען גראַד און האָבען בלויז אויף אַן אומניצליכען אופן געמוזט פּאַרביטערן די געפּאַנגענע.

איז דער נאכט פּוֹן'ס 12טען אויף'ן 18טען מאי זיינען מיר פּלוצלינג דורך אַ שטאַרקע שיסעריי אויפגעוועקט געוואָרן פּוֹן

שלאַף. מיר האָבען ארויפגעכאפט אויף זיך וואָס מיר האָבען גע-
 קאָנט און געעפענט דאָס פענסטערל פון'ם שמאַלען דורכגאנג נעבען
 אונזער קאיוטע, כדי ארויסצוקוקען. דאָ האָבען מיר דערזעהן כמעט
 דירעקט איבער אונז — וועניגסטענס האָט עס אזוי געמאכט דעם
 איינדרוק — צוויי צעפעלינען, וועלכע זיינען געווען העל באלויכ-
 טען פון שיינ'וואַרפער. די מאַטע זילבער-גרויקייט פון די הילען
 האָט זיך גאנץ דייטליך אָפגעשלאָגען פון'ם טונקלען הימעל. מען
 האָט געשאַסען אויף די צוויי לופט-שיפען פון שיערנעס און פון
 סויטענד, און מיר האָבען דייטליך געהערט דעם פייפענדיגען טאָן
 פון דער שיסעריי. דאָך איז קענטיג געווען, אז אַחוץ דעם שרעק-
 ליכען ליארם וואָס דאָס האָט פאראורזאכט, האָט דער אָנגריף ניט
 דערגרייכט קיין שום רעזולטאַט, וואָרים די צוויי לופט-שיפען זיינען
 זיך ווייטער געפליגען אויף זייער וועג צום נאָרד-ים, ביז זיי זיינען
 נאָך א לענגערע צייט פארשוואונדען פון אונזערע אויגען. אויף
 מאַרגען האָבען מיר געלייענט אין די צייטונגען, אז די צעפעלינען
 האָבען אָפגעשטאַט א נאַכטליכען כאַווד אין לאַנדאָן און דאָרט
 אָנגעטאָן א היבש ביסעל שאַדען. זיי האָבען זיך אלזאָ שוין גע-
 פונען אויף'ן וועג צוריק, ווען מיר זיינען דורך זיי געשמערט גע-
 וואָרן פון שלאַף.

אין פערצעהן טעג ארום האָבען מיר נאָך אַמאָל איבערגעלעבט
 אז עהנליכען עפיזאָד. ווידער אַמאָל זיינען מיר דורך א שטאר-
 קער שיסעריי אויפגעריסען געוואָרן אין מיטען נאַכט פון שלאַף.
 אָבער דאָס מאַל האָבען מיר גאָרנישט געקאָנט זעהן. מיר האָבען
 בלויז געהערט אן אומאויפהערליכע שיסעריי וואָס איז געקומען פון
 דער ריכטונג פון סויטענד, און צווישען דעם אין לענגערע אונטער-
 ברעכונגען דעם טעמפען קראַך פון שווערע אויפרייס-שטאַפען, וואָס
 איז לויט אונזער מיינונג געקומען פון די באַמבעס, וועלכע די לופט-
 פליהער האָבען אַרונטערגעשליידערט אויף דער שטאָרט. אויף
 מאַרגען האָבען מיר זיך דורך די צייטונגען דערוואוסט, אז דייטשע
 לופט-שיפען זיינען אין פארלוף פון דער נאַכט געווען עטליכע
 שטונדען צייט איבער סויטענד און אומגעגענער און האָבען דאָרט

פאַראורזאכט גרויסען שאַדען. אָט די ווידערהוילטע אָנגריפען האָבן בען א טייל פון אונז געבראכט צו דער איבערצייגונג, אז אונזער לאַגע דאָ איז גאָר ניט אזוי זיכער, ווי מען האָט זיך פאַרגעשטעלט. אייניגע שטאַרק צושראַקענע געמיטער האָבען זיך זאָגאר געווענדט מיט א פעטיצע צום קריגס־מיניסטעריום, בעטענדיג מען זאָל זיי איבערשיקען אין אן אנדער אינטערנירונגס־לאַגער.

אין דער לעצטער וואָך פון מאַי האָבען מיר ערפארען, אז דער „ראַיאָל ערוואַרד“ און די „סאקסאָניאַ“ וועלען אין א קורצער צייט ארום אָפגעליידיגט ווערן און מען וועט אונז ווארשיינליך אינטער־נירען ערגעצוואו אין לאַנדאָן. ביי די יעניגע, וועלכע האָבען געהאַט זייערע פאמיליעס אין לאַנדאָן, האָט אָט די נאַכריכט נאַטירליך ארויסגערופען א גרויסע פרייד. א קורצע צייט פאר דעם האָב איך אלס מיינע געסט אויפ'ן שיף געהאַט מיינ פרוי און מיינ אלטען פריינד א. שאפיראָ, וועלכע האָבען מיר ביידע, אזוי ווייט ווי ס'איז נאָר מעגליך געווען אין דער אָנוועזענהייט פון דעם באַוואַכענדען אָפיציר, געמאַלען א זעהר טרויעריג בילד איבער דער אלגעמיינער לאַגע אין לאַנד. באַזונדערס האָט דער אריינטריט פון איטאליען אין דער מלחמה אין גאַנצען צושטערט יעדע אָפטימיסטישע שטיי־מונג איבער דעם ווי לאַנג זי וועט נאָך געדויערן און די מערסטע זיינען געקומען צו דער איבערצייגונג, אז עס זעהט זיך נאָך פאַר לויפניג נאָר ניט קיין סוף צו דער מורא'דיגער קאַטאַסטראָפּע. דאָס זיינען געווען טרויעריגע אויסזיכטען פאר דער צוקונפט, און אלץ עפטער איז מיר ארויף דער געדאַנק אויפ'ן זינען, אז איך מוז צו גרייטען א פארוואַך צו אנטלויפען, כדי צו מאכען א סוף צו דער דאָזיגער קלעגליכער סיטואַציע, אין וועלכער ס'איז געווען כמעט אין גאַנצען אוממעגליך צו טאָן וואָס פאר עס איז ניצליכע ארבייט. פאר די וועניגע פון מיינע דייטשע פריינט, וועלכע זיינען נאָך געווען אויף דער פריי, איז די לאַגע אויך ניט געווען קיין גלענ־צענדע. די אומאויפהערליכע העצעריי אין דער געלער פרעסע, דורך וועלכער די רעגירונג איז געצוואונגען געווען צו אינטערנירען אלץ מעהר און מעהר מענשען, האָט דעם צושטאַנד איינפאַך גע־

מאכט אומערטרעגליך פאר די איינצעלנע. דאָס דאָזיגע שטענדיג דיגע שוועבען צווישען מורא און האָפנונג האָט מיט דער צייט גע-
 מוזט שטארק ווירקען אויף די נערווען פון די מענשען און זיי
 פארביטערן יעדע פרעהליכע מינוט. און אז דער דושינגאָאיום
 וואָלט ניט גערוהט, בין דער לעצטער דייטש אין ענגלאַנד זאָל זיך
 געפינען הינטער שטעכיגע דראָהט, וועגען דעם האָט אפילו ניט גע-
 קאנט זיין דער מינדסטער צווייפעל. דער קלענסטער גרונד האָט
 געדינט דערצו צו געבען דעם געלען זשורנאליזם די געלעגענהייט
 אלץ איבער א נייעם אריינצושליידערן אין די מאסען זיין „אינ-
 טערן דהעם אָלל“ (אינטערניט זיי אלעמען!). און וואָס עס האָט
 פאר אַט די לייט אלץ געדינט אלס גרונד, דערפאר בלוז אין ביי-
 שפיל: ס'איז געווען, אויב איך האָב קיין טעות ניט, אין דער צוויי-
 טער העלפט פון'ם מאָנאט מאי, ווען אין ענגלאַנד איז פאָרגעקומען
 א מורא'דיגער אייזענבאהן-אומגליק. ארום קארלייל, ניט ווייט פון
 דער שאַטלענדישער גרעניץ, זיינען דריי אייזענבאהן-צוגען אריינ-
 געפאָהרען איינע אין די אנדערע, און דערביי האָבען אומגעפעהר
 צוויי הונדערט מענשען פארלאָרען זייער לעבען. אזוי ווי מען האָט
 גלייך ניט געקאנט פעסטשטעלען די אמת'ע אורזאך פון'ם אומגליק,
 האָט די „מאָרנינג פאָסט“ זיך באַנוצט מיט דער געלעגענהייט צו
 דערזעהן אין אַט דער קאטאסטראָפּע די האַנד פון דייטשע שפיר-
 אַנען און אויף א שארפען אופן צו אַטאקירען די רעגירונג פאר איהר
 „פארברעכערישער לאַנגזאמקייט“, דערפאר וואָס זי האָט נאָך אלץ
 ניט אינטערנירט אלע אויסלענדישע שונאים אין לאַנד. ס'איז
 קלאָר, אז אזא סיסטעמאטישע העצערדי מוז מיט דער צייט אזוי
 שטארק ווירקען אויף דעם געמיטס-צושטאנד פון א פאָלק, אז עס
 פארלירט סוף כל סוף יעדע קלאָרע איבערלייגונג. דאָס איז אקוראט
 די שטימונג, וועלכע איז נייטיג אויף צו פיהרען קריג.

דעם 27טען מאי, ס'איז געווען אומגעפעהר ארום מיטאָג-צייט,
 בין איד געשטאַנען מיט א פריינד אָנגעשפּאַרט אַן דעם פּאַרענטש
 פון שיה און ווי דער שטייגער ארויסגעקוקט אין ים. פלוצלינג האָבען
 מיר דערזעהן, ווי א ריוויגער פּויער-זויל הויבט זיך אויף אין דער

ריכטונג פון שיערנעס. גלייך נאָכדעם האָבען מיר דערהערט א טעמ' פּען קראָך. אן אומגעוויינער זייל פון רויך האָט זיך אויפגעוויבען, ווערענדיג העכער און העכער, און איז דאן פאַר דעם גאַנצען טאָג געשטאַנען ווי א ריזיגער צעדערבוים אויף'ן הימעל. מיר האָבען זיך גלייך געטראכט, אז דאָ האָט געמוזט טרעפען א גרויס אומד גליק. אויף מאַרגען האָבען מיר אין דער פּרעסע געפונען די באַ- שטעטיגונג דערפאַר. ס'איז געווען די „פּרינסעס אירין“, וועלכע איז צוריסען געוואָרן אויף שטיקער. די שיף איז אין שיערנעס אָנגע- לאָדען געוואָרען מיט אויפרייס-שטאַפען און האָט אויף מאַרגען גע- זאָלט אָפּגעהן צו די דאָרהאַנעלען. דורך וואָס פאַר עס איז אורזאך, וועלכע האָט קיינמאָל ניט געקאָנט אויפגעקלערט ווערן, איז די שיף מיט איהרע מענשען, מיט האַס און פאַס געשפּרונגען אין דער לופטען. ס'איז געווען א שוידערליכע קאַטאַסטראָפּע. גאַנצע גאַ- סען-צוגען זיינען אוועקגעריסען געווארן דורך דעם אויפרייס. איר בעך דריי הונדערט מענשען זיינען געטויטעט געווארן, צווישען זיי האָבען זיך געפונען דרייסיג אפיצירען.

דעם 29טען מאַי האָבען מיר געקריגען א באפעהל איינצופאַקען אונזערע זאַכען און גרעסערע שטיקער באַנאַזש אָפּצוגעבען פאַר טראַנספּאָרט. אין דערזעלבער צייט האָבען מיר זיך דערוואוסט, אז דעם 1טען יוני וועט מען אונז אריבערפיהרען אין „אַלעקסאַנדרא פּעלעס“, אן אלטע אויסשטעלונגס-געביידע אין דעם נאָרד-טייל פון לאַנדאָן, וואָס מען האָט פאַרוואַנדעלט אין אן אינטערנירונגס-לאָגער. דער געדאַנק, אז מען וועט ווידער זיין אין לאַנדאָן, האָט די מעהר- סטע פון אונז אריינגעבראַכט אין א פּרעהליכער שטימונג. שוין דאָס באַוואוסטזיין אליין, אז מען וועט זיין נאָהנט צו די ליעבע און טייערע, האָט געווירקט באַרוהיגענדיג אויף די מענשען. פונד- דעםטוועגען זיינען אויך געווען אַזעלכע צווישען אונז, וועלכע זיי- גען אַבסאָלוט ניט געווען צופרידען צו קומען קיין לאַנדאָן. א גאַנ- צע צאָהל פון אונזערע פּאַטריאָטען — דאָס רוב מענשען וואָס זיי- גען קיינמאָל ניט געווען אין לאַנדאָן און האָבען דאָרט אויך ניט געהאַט קיין שום באַציהונגען — האָבען זיך געווענדט צום קאַמאַנ-

דיך מיט א געמיינשאפטליכער פעטיציע, אין וועלכער זיי האָבען איהם געבעטען, עד זאל זעהן, אז מען זאל זיי אריבערפיהרען אין אן אנדער לאַגער, ווייל זיי האָבען קיין חשק ניט „צו וואוינען געד מיינשאפטליך צוזאמען מיט די לאַנדאַנער אַנאַרכיסטען און סאַציאַליסטען“. צו אונזער גרויסען באדויערן איז דער קאָמאנדיר ניט געווען אימשיטאָנר צו דערפילען זייער וואונש, מחמת ער האָט געד קריגען זיינע באפעהלען פון דעם קריגס־מיניסטעריום און ער האָט אין אזעלכע פאלען ניט געקאָנט ענטשיידען.

דער 1טער יוני איז געווען א פראכטפולער זומער־טאָג. איך האָב כמעט די גאנצע נאכט ניט געשלאָפען און איך בין שוין גאנץ פריה געווען אויף'ן פארדעק. ווער ווייס, וואָס עס ערווארט אונז איז לאַנדאָן! דאָך האָב איך וועגען דעם גאָר ניט געזאָרגט, וואָרים דער וואונש פטור צו ווערן פון דעם פלאַץ דאָ האָט אריבערגעוואויי גען אלעס אנדערע. א קורצע וויילע פאר 11 אזויגער איז צו אונד זער שיף צוגעקומען א קליינער דאמפער, וועלכער האָט אונז געד זאָלט ברענגען צום ברעג. נאָך די זעהר לאַנגווייליגע צעהלונגען און רעגיסטרירונגען זיינען מיר ענדליך ארונטער פון שיף. די ערשטע העלפט פון אונזערע ליידענס־חברים האָט מען שוין מיט א שטונדע פאר דעם געהאט אָפגעפיהרט צו דער לאַנדונגס־כריק פון סויטענד, וואו זיי האָבען געמוזט ווארטען אויף אונז. ס'האָט א קלונג געטאָן. לאַנגזאָם האָט זיך דער קליינער דאמפער אָפגעטשע־פעט פון'ם „ראַיאַל עדוואַרד“ און האָט אונז געטראַגען צו דער יבשה. אצונד האָבען מיר בלויז פון דרויסען נאָך געקאָנט ווארפען א לעצ־טען בליק אויף אונזער שווימענדען געפענגניש, וואָס האָט אונז אזוי לאַנג געדיענט אלס וואוינונג. א באשטימטע פאזע פון אונד זער געפאנגענשאפט האָט ווידער אמאל דערנריכט איהר סוף. ווער האָט געקאָנט וויסען, וואָס די נייע וועט אונז ברענגען?

קאפיטעל 10

אין אלעקסאנדרא פעלעם

דער אָפּשיד פון סויטענד — צוריק אין לאַנדאָן — די אויפנאָמע — דאָס אומקוקען זיך אין דער ניוער „הויט“ — דער „ראַל-קאָל“ — דער פּריהמאָרגען-פּאַראַד — געדריקטע שטימונג — דער קאַמף וועגען דער שמעלע פון באַמאליאָן-פּיִתְרער — די באַזוכען — אין „אַרדערלי רום“ — מיין אויס'שענה'ן זיך מיט דעם קאַמאַנדיר — פּאַלגען — דער שמרויט צוליעב מיינע פּאַרטראַגען — די פּאַטריאָ-מען ביים קאַמאַנדיר — די פעמיציע — די ענשטיידונג — דער ערשטער פּאַרטראַג אין מעאטער.

ווען מיר זיינען אָנגעקומען צום ברעג, האָט מען אונז ווידער אמאָל איבערגעזעהלט און אויסגעשמעלט אין רייהען. דערנאָך האָט מען אונז אונטער א שטאַרקער מיליטערישער וואַך געפיהרט אין שטאַרט אריין. דאָרט האָט אויף אונז שוין געווארט א גרויסע מחנה פון נייגיריגע, וועלכע האָבען אונז אָנגעקוקט מיט פינסטערע בליקען. איך האָב שוין מורא געהאט, אז מיר וועלען דאָ ווידער האָבען א סצענע ווי דאמאָלס, ווען מיר זיינען אָנגעקומען פון דער „אַלימפּיא“ קיין סויטענד. אָבער ס'האָט ניט פּאַסירט קיין שום עהנליכעס. דער עולם איז געשטאַנען רוהיג, אין א פינסטערן אומהיימליכען שטילשווייגען, און האָט ניט פרובירט מאכען קיין דראָהונגען און סקאַנדאַלען. אפילו די קינדער ביי זייערע מאמעס אויף די הענט זיינען געבליבען שטיל און האָבען אונז אנגעקוקט מיט גרויסע, צושראָקענע אויגען.

דעם גרויסען וויקטאָריאַ-האַמעל, וואָס שטעהט אנטקעגען דער

לאנדונגס-בריק, האָט מען פארוואנדעלט אין אן ערהוילונגס-פּלאַץ פאר פארוואונדעטע סאָלדאַטען. ביי יעדען פענסטער פון דער גרויסארטיגער געביידע האָט מען געזעהן געדיכטע גרופעס פון יונגע מענער מיט באַנדאַזשירטע קעפּ, וועלכע האָבען שטום אראָפּגעקוקט אויף אונז. אויך אין דרויסען ביים הויז זיינען געשטאַנען אסך סאָלדאַטען, וועלכע האָבען געטראגען דעם אָרם אין באַנד, אָדער האָבען זיך קוים געהאַלטען אויף די פיס, אָנגעשפּאַרט אויף קוליעס און שטעקענס. זיי אלע האָבען געקוקט אויף אונז פּינסטער און שווייגענדיג, און אויף זייערע בלייכע פנים'ער איז געלעגען יענער האַרטער, כאַראַקטעריסטישער צוג, וואָס מען זעהט געוועהנליך ביי מענשען, וועלכע האָבען איבערגעלעבט מורא'דיגע זאַכען.

פּאַנגזאַם האָט זיך אונזער צוג באוועגט דורך דער געדיכטער, ענגער גאַס צו דעם באַנהויף. אז מיר זיינען דאָרט אָנגעקומען, האָט מען אונז נאָך אַמאָל געזעהלט און אונז אריינגעזעצט אין וואַגאַנען פון א גרייט-שטעהערנען צוג. אין יעדען וואַגאַן איז ביים פענסטער געשטאַנען א סאָלדאַט, באוואפענט פון קאַפּ ביז די פיס. ס'האָט געדויערט אן אייביגקייט, ביז דער צוג האָט זיך ענדליך אָנגעהויבען ריהרען און סויטענד און דער ים זיינען ביסלאַכווייז פאַרשוואונדען פון אונזערע אויגען. דער אַנבליק פון די בוימער און די גרינע פעלדער און גערטנער, וואָס מיר האָבען אזוי לאַנג ניט געזעהן, איז געווען אן אמת'ער גענוס פאר'ן אויג. אונזער צוג האָט זיך, ווייזט אויס, ניט געאיילט, וואָרים ער איז געגאַנגען זעהר לאַנגזאַם און איז עטליכע מאָל געבליבען שטעהן פאר א לענגערע צייט אויף'ן מיטען אָפענעם וועג. אָבער אויך מיר האָבען זיך ניט געאיילט, און די לאַנדשאַפּט, וועלכע איז געווען אין גאַנצען איינ-געטונקט אין זונשיין, האָט געגריסט אזוי ליעבליך, אז מיר האָבען זיך נאָר ניט געקאָנט זאַט אַנקוקען.

אז מיר זיינען ענדליך אָנגעקומען קיין פּאַנדאַן, האָט מיר דורכ-גענומען א מאַדנע געפיהל ביים אַנבליק פון די באַקאַנטע גאַסען און פּלעצער, וועלכע מיר האָבען געקאָנט זעהן דורך די פענסטער פון'ם צוג. קיין זאך האָט זיך קענטיג ניט געענדערט. דאָס גאַסענ-בילד

מיט די קישענדע מחנות מענשען, וועלכע האָבען זיך באוועגט ווי מוראשקעס נאָך אלע ריכטונגען, איז געבליבען דאָסזעלביגע, נאָר ס'האָט מיר אויסגעזעהן, אז די מענשען זיינען געווען דערשלאָגענער ווי געווענליך, אבער דאָס איז פילייכט געווען בלויז אן איינבילדונג. אזוי האָבען מיר ענדליך דערגרייכט וואוד גרין סטיישאָן, וואו אונז זער צוג האָט זיך אָפגעשטעלט, און אונזערע וועכטער האָבען אונז געגעבען א צייכען אויסצושטייגען. דער גאנצער באנהויף איז גע-ווען פול מיט סאָלדאטען, וועלכע האָבען געזאָרגט, אז מיר זאָלען וואָס שנעלער ארויסגעהן, אבער דערביי האָבען זיי אונז ניט צו האסטיג געיאָנט. אין דעם קליינעם סקווער נעבען דעם באַנהויף האָט מען אונז געהייסען בלייבען שטעהן. אצונד האָט מען אונז ווידער אמאָל געצעהלט, רעגיסטרירט און אויסגעשטעלט אין רייהען. דאָס האָט גענומען א שטונדע צייט. אלע פענסטער פון די ארד מיגע הייזער זיינען געווען ברייט פאָנאָנדערגעפענט, און פון איר בעראל האָבען נייגעריגע אויגען אראָפגעקוקט אויף אונזער „פיינר ליכער מחנה“. ווען אלע פאָרמאָליטעטען זיינען ענדליך געווען פאר-טיג, האָט זיך אונזער צוג, וואָס איז געווען ארומגערינגעלט פון אלע זייטען מיט סאָלדאטען, גענומען ריהרען, און מיט שנעלע טריט האָט מען זיך געלאָזט ארויפגעהן דעם בערגעל, אויף וועמעס שפיץ עס געפינט זיך דער „אלעקסאנדרא פעלעם“.

אויבען אָנגעקומען, האָט מען זיך ווידער אָפגעשטעלט אויף דער לאַנגער טעראַסע, וועלכע ציהט זיך איבער דער לענג פון דער גאנצער פאָדערשטער זייט פון דער מעכטיגער געביידע. איצט האָט זיך איבער א נייעס אָנגעפאנגען אן אומענדליך ווארטען און צעהל-לען, ביז מען האָט אונז ענדליך מיעד און הונגעריג אריינגעלאָזט אין דעם גרויסען מיטעל-זאָל פון'ם „פאלאץ“, וואָס האָט אונז פון איצט אָן געזאָלט דיענען אלס פלאץ צום וואוינען. אז מיר זיינען אלע געווען פארזאמלט אין מיטען פון דעם געוואַלטיגען זאָל, האָט פלוצלינג אָפגעקלונגען די קוויטשיגע און שטרענגע שטימע פון אן ענגלישען אָפיציר: „די הימלען אַרונטער! איהר זיינט דאָך פון דייטשלאַנד געוואוינט אראָפצונעמען דעם הוט!“ ס'איז געווען

דער נייער צענוואָר, וועלכער האָט אונז באַגריסט אויף דעם דאָזיגען פּיעל־פאַרשפּרעכענדען אופן, א יונגער לייטענאַנט מיט אומאַנגע־נעמע צוגען און שמעכענדע אויגען. מען האָט איהם שפעטער אײַ־בעראַל גערופען דער „בעלגיער“. צי ער איז ווירקליך געווען פון בעלגישער אָפּשטאַמונג, האָב איך קיינמאָל ניט ערפאַרען.

נאָכדעם ווי מיר האָבען אָפּגערעקט אונזערע קעפּ, האָט מען אונז געהייסען בלייבען רוהיג, ווייל דער קאָמאַנדיר פּוֹ'ס לאַגער ווייל צו אונז ריידען א פּאָר ווערטער. דער קאָמאַנדיר, וועלכער איז געווען א קאַלאָנעל, איז געשטאַנען אין מיטען זאַל, ארומגערינגעלט פון זיינע אָפיצירען. ס'איז געווען א צימליך אלטער מאן מיט גרויע האָר און בולט'ע געזיכטצוגען, אן וועמען מען האָט אויף'ן ערשטען בליק געקאָנט דערקענען דעם פּראָפעסיאָנעלען סאָלאַט. זיין לינקער אויער איז געווען באַדעקט פון א שוואַרצער פאַרהילונג. אַפנים כּדי צו פאַרבאַרגען וואָס פאַר עס איז פּעהלער. ער האָט געמאַכט א פּאָר טריט פּאַדוים, געוואָרפען א שנעלען, פּראַווענדען בליק אויף אונזערע געדיכט־צוזאַמענגעפּרעסטע רייהען און דער־נאָך האָט ער צו אונז גערעדט אויף א רוהיגען און געמאָסטענעם אופן, באַמאָנענדיג דערביי עטליכע מאָל, אַז ער וועט אונז ניט געבען קיין גרונד זיך צו באַקלאָגען, אזוי לאַנג ווי מיר וועלען נאָר פּולשמענדיג דורכפיהרען זיינע באַפּעהלען. בעת ער האָט גערעדט, האָט ער ניט ארויסגעלאָזט פון האַנד זיין שמעקען, דעם אומצור־שיידבארען באַגלייטער פּוֹ'ס ענגלישען אָפיציר, און האָט אונטער־שטראָכען די הויפּט פּונקטען פון זיין רעדע מיט ענערגישע האַנד־באַוועגונגען. אויף די מעהרסטע פון מיינע ליידענס־חברים האָבען זיינע ווערטער קענטיג געמאַכט א גינסטיגען איינדרוק, וואָרים זיי האָבען א טייל פון זיינע ערקלערונגען אויפגענומען מיט בייפאַל. ליידער האָב איך דאָסזעלבע ניט געקאָנט זאָגען וועגען מיר. גראַד פאַרקערט, איך האָב זיך ניט געקאָנט באַפרייען פון אן אומאַנגענע־מען געפיהל און איך האָב אינסטינקטיוו געפיהלט, אַז אַט דער מאן מיט זיין ריין מיליטערישער איינאַרדנונג וועט האָבען וועניג פאַר־שמענדעניש פאַר די באַדערפענישען און געוואוינהייטען פון געפאַר־

גענע ציוויל־לייט. אָבער וואָס האָט מען געקאָנט טאָן? מיר זיינען געווען דאָ און צי גוט, צי שלעכט, מיר האָבען זיך געמוזט ווי עס איז צופרידענשטעלען מיט די זאַכען, וועלכע וועלען דאָ קומען.

נאָך דעם קאָמאָנדיר'ס רעדע זיינען מיר איינגעטיילט געוואָרן אין איינצעלנע קאָמפּאָניעס. דאָן האָט מען יעדען איינעם אָנגעווייזען זיין פּלאַץ, און דערביי האָט מען איהם דערלאָנגט זיין נייעם נומער אַלס געפּאָנגענער. איך האָב געקריגען דעם נומער 4040 און בין אַריין אין דער פּערטער קאָמפּאָניע, וואו עס האָבען זיך געפונען די מעהרסטע פון מיינע נעהנטערע באקאנטע. נאָכדעם ווי אָט די אלע זאַכען זיינען געווען אָפּגעטאָן, האָב איך געפונען צייט זיך אביסעל אומצוקוקען אויף אונזער נייער „היים“. ס'איז געווען דער גרויסער צענטראַל־האַל פון דער אויסערגעווענליך פאַרשפּרייטער געביידע, וואָס מען האָט אונז באשטימט אַלס וואוינד־אַרט, אן אומ־געהייערער זאַל, וועלכער האָט אין פּריהערדיגע צייטען געדיענט אַלס קאַנצערט־האַל. דער מיטעלער טייל פון'ם זאַל איז געווען אומ־געפער צוויי שטאָק הויך און האָט געהאט א געוועלכטען גלעזערנעם דאַך. די צוויי פליגלען לינקס און רעכטס זיינען געווען נידעריגער און האָבען געהאט שטוקאַטור־סטעליעס, באציערט מיט פאַרביגע מוסטערן. ביידע פליגלען זיינען געווען באגרענעצט דורך צוויי לאַנגע רייהען פון פאַרשידענפאַרביגע גיפּסענע סטאַטועס, וועלכע האָבען פאַרגעשטעלט אלע ענגלישע הערשער פון וויליאם דעם ערשטן בערער ביז קעניגין וויקטאָריאַ. נעבען טשאַרלס דעם ערשטען האָט מען געזעהן דאָס דראַהענדע געזיכט פון'ם אייזערנעם פּראָטעקטאָר אַליווער קראַמוועל. גלייך נעבען דעם אַריינגאַנג פון'ם ריזיגען האָל האָט מען באַמערקט די ווייסע סטאַטוע פון וויליאם שעקספיר, וועמעס בליק האָט ווי פאַרטראַכט און פאַר'הלום'ט געקוקט אויף דער דאָזיגער גאַלעריע פון די ענגלישע נאָט־געזאַלכטע. אין הינטערגרונד האָט זיך טרעפּענ־פאַרמיג אויפגעהויבען א מעכטיגע קירכע־גאַלעריע, אויף וועלכער עס פלעגען פּריהער זיצען דער אָר־קעסטער און די זינגער־כאָרען און וואו עס איז אין מיטען געשטאַנען א ריזיגער אָרגעל.

אין דעם לינקען זייטיגען פליגעל זיינען געווען היבשע עטליכע טירען, וועלכע האָבען געפיהרט צו אן אנדער אָפטיילונג פון דער געביידע, וואָס איז נאָך ביי אונזער אָנקומען ניט געווען באַזעצט. די טירען זיינען געווען פעסט פארשלאָסען און אהויז דעם נאָך פארר שמעלט מיט אייווערנע גראַטעס, וועלכע מען האָט ערשט ניט לאַנג געהאַט אָנגעשלאָגען. פון'ם רעכטען זייטענ־פליגעל האָבען פינף אָדער זעקס גרויסע גלעזערנע טירען ארויסגעפיהרט צו א ברייטען הויף, וועלכען מען האָט גערופען „איטאליענישער גאַרטען“, ווייל אין פרידענס־צייטען זיינען דאָרט געווען אויסגעשמעלט אויסלענדישע פלאַנצען. די גלעזערנע טירען האָבען געקאָנט געעפענט ווערן, אָבער די אַרויסגענג גופא זיינען געווען געדיכט פארשמעלט מיט גראַטעס, אזוי אז מען האָט פון אונזער זייט ניט געקאָנט צוקומען צום הויף. בעת מיר זיינען אָנגעקומען אין „פעלעס“, זיינען פון „איטאליענישען גאַרטען“ צוגעקומען פיעל געפאָנגענע צו די גראַטעס, כדי אונז צו באַגריסען. זיי האָבען געהאט זייער קוואַרטיר אין רעכטען פליגעל פון דער געביידע און זיי זיינען נאָך מיט עט־ליכע וואָכען פאר אונז געבראכט געוואָרן אהין פון אן אנדער אינדי טערנירונגס־לאַגער.

דער געוועזענער אָרקעסטער־פלאַץ איז געווען אַפגעטיילט פון דעם גרויסען האָל דורך אייווערנע גראַטעס, אַריינגעשלאָגען אין הילצערנע ראהמען. הינטער די גראַטעס האָט זיך אויפגעהויבען אן איינפאך צוזאמענגעקלאַפטע פלאַטפאָרמע, פון וועלכער מען האָט געקאָנט גאנץ באַקוועם זעהן וואָס עס טוט זיך אין דעם גרעסטען טייל פון'ם ריזיגען זאָל. דאָ איז אַ סאָלדאט מיט אן אויפגעשטעל־טען באַיאָנעט ארומגעגאנגען טאָג און נאכט ארויף און אראָפֿ. גלייך ביים אַריינגאנג פון האָל האָט זיך אויפגעהויבען אן עהנליכע פלאַטפאָרמע, אויף וועלכער עס האָט פאַטרולירט אן אנדער וואָך. אין הינטערשטען עק פון'ם לינקען זייטענ־פליגעל איז געווען אן אַפענער אַרויסגאנג וואָס האָט געפיהרט צו אן אנדער זאָל, וועלכער איז געווען אַפגעטיילט אין דריי אָפטיילונגען. אין דער מיטעלסט־טער אָפטיילונג האָבען זיך געפונען די וואַש־פּלעצער און באַד־

צימערן. לינקס דערפון, אָפּגעטיילט דורך אַ דינער, ניט זעהר הויכער ברעטער־וואַנט, איז געווען די כאטאליאָנס־קיד. רעכטס האָט געפיהרט א טיר צו די אָפּטרעטען.

לינקס פון'ם אריינגאנג, וואָס האָט געפיהרט פון'ם גרויסען האָל צו דעם וואַש־פּלאַץ, האָט זיך געפונען א מין שטייג, אין וועל־כען ס'איז שטענדיג געשטאַנען א סאָלדאַט אויף א הויכען שמענ־דער, פון וואנען ער האָט געקאָנט האַלטען אן אויג איבער דער גאַנצער לינקער זייט. דער לינקער זייטענ־פליגעל האָט גלייכצייטיג אויך געמוזט דיענען אלס עסס־זאַל, ווייל קיין אנדער פּלאַץ דער־פאַר איז ניט געווען. עס זיינען דאָרט געשטאַנען זעקס און צוואַנציג טישען אין אַ לאַנגער רייה. ביי יעדען טיש האָבען געקאָנט זיצען פינף און צוואַנציג מאַן. אזוי ווי די צאָהל פון די טישען איז ניט געווען גענוג, האָבען די מאָהלצייטען געמוזט, ווי אויף דעם „ראַיאַל עדוואַרד“, איינגעטיילט ווערן אין צוויי מאָל. אויף דער זעלבער זייט, גלייך ביים אריינגאנג פון'ם זאַל, האָט זיך געפונען דער אזויגערופענער בופעט, וועלכער איז געווען אָפּגעטיילט פון דעם האָל דורך אַ וואַנט פון גראַטעס.

דער גאַנצער איבעריגער פּלאַץ איז געווען געריכט אנגעשטעלט מיט בעטלעך, וועלכע האָבען געמוזט דיענען פאַר די געפאַנגענע אלס געלעגערס. דאָס געלעגער איז באַשטאַנען פון צוויי הילצערנע געשמעלען פון אומגעפער אַכט ביז צעהן צאָל די הויך, אויף וועלכע עס זיינען געלעגען דריי ברעטער צו האַלטען דעם שטרויזאק. דערצו האָט יעדער געפאַנגענער נאָך געקריגען א קליין שטרויזע־קעל אלס קישען צוקאַפּענס און דריי פּער־דעקעס.

די איינצעלנע קאַמפּאַניעס זיינען געווען אָפּגעטיילט איינע פון די אנדערע דורך ווענטלעך פון גראַטעס אין הילצערנע ראַהמען. די דאָזיגע מחיצות האָבען זיך געצויגען אין דער קווער דורך דער גאַנצער מיטעלסטער אָפּטיילונג און דעם רעכטען זייטענ־פליגעל.

ניט קוקענדיג דערויף וואָס איך בין געווען זעהר מיער און דער קאַפּ האָט מיר וועה געמאַן פון די אלע נייע איינדרוקען, האָב איך די ערשטע נאַכט כמעט ניט געקאָנט צומאַכען קיין אויג. אויך

קארל'טשיק, וועלכער האָט אוועקגעשטעלט זיין בעמעל ביי מיין לינקער זייט, האָט זיך אומרוהיג ארומגעקאָממעט אויף זיין געלעך גער אהין און אהער, וואָס איז אזוי אייגענטליך ניט געווען זיין געוואוינהייט. מיר האָבען געקריגען א צימליך גוטען פלאַץ, האַרט ביי איינער פון די טירען וואָס האָבען געפיהרט צום „איטאליעני־שען גאַרטען“, אזוי אז עס האָט אונז וועניגסטענס ניט געפעהלט קיין פרישע לופט. אנטקעגען מיר האָט געשלאָפּען פענער, וועמען די נייע סביבה האָט ניט געקאָנט שטערען אין זיין שלאָף. גלייך ביים אריינגאנג צו אונז אין דער קאָמפּאניע איז געשטאַנען די סטאַטוע פון'ם קעניג הענרי דעם צווייטען אין'ם לאַנגען הערמעלין, אויף'ן קאַפּ א קרוין.

אָלערליי געדאַנקען האָבען זיך אין דער דאָזיגער נאַכט דורכ־געוואָרפען אין מיין קאַפּ. ס'איז מיר געלעגען ווי א שווערער שטיין אויף'ן האַרצען, אליין ניט וויסענדיג פארוואָס. פיליכט איז דאָס געווען דער קאַנטראַסט, וואָס האָט אויף מיר געוויקט. אין אונזער קאָמוע אויף דעם „ראַיאַל ערוואָרד“ זיינען מיר געווען פיער מאָן צוזאַמען, אָבער דאָ זיינען מיר געשלאָפּען אינזערע טויזענד אין איין זאָל, איז וועלכען מיר האָבען געמוזט כסדר וואוינען צוזאַמען. אויב מען האָט אויף'ן שיף שוין געפיהלט דעם שטאַרקען ווייטאָג צוליעב דעם מאַנגעל אין יעדען פריוואַט־לעבען, האָט דאָ איבער־הויפט מעהר קיין רייד ניט געקאָנט זיין דערפון. טויזענד פראַגען האָבען באַשעפטיגט מיין מוח, ביז דער געדאַנק וועגען אַנטלויפען האָט זיך ענדליך פון דאָס ניי גענומען צו מיר. ס'איז שוין געווען גרויסער טאָג, ווען איך האָב ענדליך א מיעדער פאַרמאַכט די אוי־גען. אָבער מיין שלאָף האָט ניט לאַנג געדויערט, וואָרים א מורא־דיג פייפען האָט מיך פלוצלינג אויפגעריסען פון מיין דרעמעל. ס'איז געווען דער סיגנאַל אויפצושטעהן. אסך פון מייע מיטגע־פאַנגענע זיינען שוין געווען מונטער און זיינען געלאָפען זיך ארומ־וואַשען. דער שלאָף האָט זיך, ווייזט אויס, אין דער דאָזיגער נאַכט אויך פון זייערע אייגען אָפּגעטאָן. די איבעריגע האָבען זיך לאַנג־זאָם אויפגעהויבען פון זייערע געלעגערס, נאָך האַלב פאַרשלאָפּען.

אבער דער העלער זונענשיין, וואָס איז פריינדליך אריינגעקומען דורך די פענסטער, האָט זיי באַלד געבראכט צו זיך.

נאָר'ן פריהשטיק האָט יעדער איינער געמוזט צוגעהן צו זיין בעט, און דאָ האָט זיך אָנגעהויבען די צעהלונג אין געגענווארט פון אַן אָפיציר. די סאָלדאַטען האָבען נאָך ניט געהאַט די נייטיגע רוטינע, און אזוי זיינען מיר אין דעם דאָזיגען פריהמאָרגען גע- צעהלט געוואָרן דריי מאָל, ביז אלעס האָט געשטימט. דערנאָך האָבען מיר געמוזט פאַר-רויז זיך אויסשטעלען אין'ם הויפט-גאַנג, וואָס האָט דורכגעשניטען די גאַנצע לענג פון האָל, ביז דער טויער איז ענדליך געעפּענט געוואָרן. עטליכע סאָלדאַטען האָבען אונז אַראָפּגעפיהרט אין'ם „קאָמפּאונד“, א מעכטיג שטיק לאַנד וואָס איז געווען באַוואַקסען מיט הויכע גראַז און אַרומגעצוימט פון אלע זייטען מיט א געדיכטען גדר פון שטעכיגע דראַטען. אויף דריי זייטען האָבען זיך דירעקט הינטער דעם שטעכיגען דראַהט אויפגע- הויבען הילצענע פּלאַטפּאָרמעס, יעדע איינע א מאָן די הויך. אויף יעדער פּלאַטפּאָרמע איז געשטאַנען א לאַנג שטיבעל פאר דעם פּאַטרול-מאַן, וועלכער האָט פון זיין שטעה-פּלאַץ געקאָנט זעהן דעם גאַנצען „קאָמפּאונד“. אויבען ביים אריינגאַנג זיינען געשטאַ- גען צוויי סאָלדאַטען. מיר זיינען אַלזאָ געווען גוט אָפּגעהיט.

דאָס פאַרנעניגען צו האָבען גרין לאַנד אונטער די פיס, א גענום וואָס מיר האָבען שוין אזוי לאַנג ניט געהאַט, האָט אונז אַלעמען אריינגעבראכט אין א גוטער שטימונג. אסך זיינען אַרומגעשפרונ- גען ווי די קינדער אין'ם גראַז און האָבען גאַרנישט געוואוסט וואָס צו טאן פאר פרייד נאָך די לאַנגע מאַנאַטען פון מורא-דיגען ענג- שאַפט אויף'ן „ראַיאַל עדוואַרד“, וואו מיר האָבען זיך קוים געקאָנט א ריהר טאָן אויף'ן פאַרדעק.

איך האָב זיך צוזאַמען מיט עטליכע פריינט אנידערנגעזעצט אין'ם גראַז אויף דער רעכטער זייט פון'ם „קאָמפּאונד“, כדי עפעס צו לייענען, כ'האָב אָבער ניט געקאָנט קומען דערצו, וואָרים מיין בליק האָט זיך אלע וויילע געווענדט צו דער שטאַרט, וועלכע האָט זיך אויסגעשפרייט אין א רויזגען האַלביקרייז צו אונזערע פיס. א

פאָר יונגע לייט נעכען אונז האַכען זיך אמוזירט, שפילענדיג באַל פלוצלינג איז דער באַל אריינגעפאלען אין דעם גדר פון שמעכיגע דראָטען. דאָ האָט מען געמוזט א טראַכט טאָן און געפינען אן עצה. ענדליך האָט מען ערגעצוואו געקריגען א שמעקען, מיט וועלכען מען האָט דעם באַל לייכט געקאָנט ארויסשארען פון צווישען די דראָה טען. אָבער קוים האָט זיך נאָר איינער פון די יונגע לייט צוגעגרייט דאָס צו טאָן, האָט דער פאטרוי־סאָלראַט פון אויבען פלוצלינג אַנ געהויבען שרייען און גלייך נאָכדעם האָט ער אָנגעשטעלט אויף איהם זיין ביקס. דער יונגער מאן האָט געמאכט א גאַנץ פאר- וואונדערטע מיענע און איז שנעל געגאנגען צוריק. דורך אַט דער מאָדנער סצענע איז געוואָרן א שטיקעל גערודער, מען איז זיך צוואמענגעלאָפען פון פארשידענע זייטען און עס האַכען זיך גע- לאַזט הערען ווערטער פון עמפערונג. די האנדלונג פון'ם סאָלראַט, וועלכער איז פיליכט בלויז נאָכגעקומען זיין מיליטערישע פליכט, האָט אונז אויף דעם שטאַרקסטען אופן געבראכט צום באוואוסט- זיין אונזער גאנצע הפקר'דיגע לאַגע און האָט אין גאַנצען צושטערט די פּרעהליכע שטימונג פון'ם ערשטען פריהמאָרגען.

ארום 9 אזיגער איז פלוצלינג ערשינען דער סאררושענט מי- דזשאָר מיט עטליכע אונטעראַפיצירען אין'ם „קאָמפאונד“ און האָט אונז אויפגעפאָדערט, זיך אויסצושטעלען אין באזונדערע קאָמפא- גיעס, מחמת דער קאָמאנדיר וועט באַלד קומען, כדי דורכצוגעהן אונזערע רייהען. מיר זיינען געשטאַנען וועניגסטענס א שטונדע צייט ווי צוגעשמידט אויף איין פּלאַץ, ביז דער קאָמאנדיר האָט זיך ענדליך באוויזען מיט זיינע אָפיצירען, איז צוגעגאנגען צו אונז און אונז הויך אויף'ן קול געוואונשען א „גוט מאָרגען!“ דערנאָך האָט ער עפעס גערעדט א פאָר ווערטער מיט די קאָמפאניע־פיהרער, און באגלייט פון זיין גאנצען שטאַב איז ער זיך לאַנגזאַם אוועק זיין וועג. ווען מיר האַבען זיך דערוואוסט, אז אַט די נאַרישע צערע- מאַניע וועט זיך ווידערהאַלען יעדען טאָג, איז די מעהרסטע פון אונז געוואָרן גאַנץ שווער אויף'ן האַרצען.

ארום האַלב צוועלף אזיגער האַבען מיר זיך ווידער געמוזט

אויסשטעלען צו צוויי אין א רייה, און מיר האָבען זיך געלאָזט געהן ארויף צו דער טעראַסע. אין מיטען וועג האָט מען אונז געגעבן א באַפּעהל צו בלייבען שטעהן. מיר זיינען געשטאַנען א לאַנגע צייט אויף דעם זעלבען פּלאַץ, ווען אויבען אויף דער טעראַסע האָט זיך פּלוצלינג באַוווּזען דער קאָמאַנדיר אין דער געזעלשאַפט פון עמליכע דאַמען און העררן אין ציוויל, כּדי צו געבען זיינע געסט א געלעגענהייט א קוק צו טאָן אויף די „הונען“. דאָס האָט ווידער אַמאָל פאַרנומען א האַלבע שעה. ענדליך איז אויך אַט די פּאַר-שטעלונג אַריבער, און מיר האָבען אַלואַ געקאָנט אַריינמאַרשירען אין האָל און זיך אַנידערזעצען צום דינער.

נאָכדעם ווי מיר האָבען אָפּגעגעסען מיטאַג האָט מען אונז פון דאָס ניי איבערגעזעהלט, דערנאָך האָבען מיר זיך ווידער געמוזט אויסשטעלען פאַר-וווּי, כּדי צו מאַרשירען צוריק אין „קאָמפּאָנר“. דאָרט האָבען מיר אַצונד געקאָנט פאַרברענגען ביז האַלב זעקס אַזויגער, ווען מיר האָבען אין געשלאָסענע רייען צוריקגעמאַר-שירט אין לאַגער, וואו מען האָט אַרום זעקס אַזויגער געגעסען נאָכט-מאַהל. גלייך נאָכדעם איז פאַרגעקומען דער אַזויגערופּענער „ראַל-קאָל“, ווען מען האָט אונז צום דריטען מאַל געזעהלט, און אַצונד האָבען מיר שוין מעהר ניט געקאָנט פאַרלאָזען דעם לאַגער.

שוין גלייך אויף'ן ערשטען טאָג האָבען מיר אַט די אלע איבע-ריגע זאַכען שרעקליך דערעסען. ס'איז דאָך געווען גענוג וואָס מען האָט אונז געהאַלטען איינגעשפּאַרט; צו וואָס נאָך אַט די אלע נאַרישע צערעמאָניעלאַך פון א מיליטערישער אויפּפיהרונג? נאָך אלעם דעם זיינען מיר דאָך ניט געווען קיין סאַלדאַטען, נאָר ציוויל-לייט, פון וועלכע אַסך האָבען זיך נאָך קיינמאַל ניט געהאַט בא-טייליגט אין דעם פּורים-שפּיל. צו וואָס אומזיסט און אומנישט מאַכען אונז דאָס לעבען נאָך שווערער, ווי עס איז שוין אַהן דעם אויך געווען? און דערצו נאָך אין ענגלאַנד, וואו דער גייסט פון'ם מאַדערנעם מיליטאַריזם האָט ביז אהער געהאַט א קנאַפען אָנהאַלט. אַסך פון מיינע ליידענס-חברים האָבען געהאַט דיזעלביגע גע-פיהלען, אָבער דאָס האָט זיך אין די ערשטע טעג ניט אַזוי דייטליך אַרויסגעוויזען, ווייל דער גאַנצער לאַגער איז דורך אַן אַנדער פּראַגע

אריינגעבראכט געוואָרן אין א הויכ־גראַדיגער אויפֿרעגונג. ס'האָט זיך נעמליך געהאנדעלט וועגען דעם, ווער עס זאָל ווערן באַטאָר־ליאָן־פּיהרער. אונזערע פּאַטריאָטען פון די אזוי־גערוּפֿענע „בע־סערע געזעלשאַפֿט־קלאַסען“ זיינען איצט שוין מעהר ניט געווען אָפּגעשיידט פון אונז, ווי אין דעם „ראַיאַל ערוואַרד“, און האָבען געמוזט וואוינען מיט אלע אנדערע אין'ס זעלבען זאָל, הגם זיי האָבען זיך צוזאַמענגעשלאָסען אין באַזונדערע קאָמפּאַניעס. מחמת דעם האָבען זיי איצט געהאט א באַזונדער אינטערעס אין דעם, אז איינער פון די זייעריגע זאָל פאַרנעמען די שטעלע פון'ס באַטאָליאָן־פּיהרער. אזוי האָט מען אַלזאָ אין'ס לאַגער אָנגעפּיהרט א לעב־האַפּטע פּראָפּאַגאַנדא פאַר א געוויסען הערר פאַן מ. וועלכער האָט געשטאַמט פון א שוואַבישער אַריסטאָקראַטישער פאַמיליע. אַט דער הערר איז צוריקפּאַהרענדיג פון אמעריקא געפאַנגען געוואָרן פון די ענגלענדער, וועלכע האָבען איהם צוערשט געבראכט קיין גיבראַלטאַר, וואו ער האָט, א דאַנק זיין אַריסטאָקראַטישער אָפּשאַט־מונג, געשפּילט די הויפּט ראָלע צווישען זיינע מיטגעפאַנגענע אין דעם דאָרטיגען אינטערנאַציאָנאַלער. שפּעטער איז ער צוזאַמען מיט זיינע שיקזאַלס־חברים געקומען צו אונז אויפ'ן „ראַיאַל ער־וואַרד“, וואו ער האָט זיך אָבער ניט באַזונדערס געשטופּט פאַרויס. די אַנטיאַציע פון אונזערע פּאַטריאָטען האָט נאַטירליך אויך אַרויסגעבראכט אויף דער אַרענאַ די לינק־געריכטעטע עלעמענטען, וועלכע האָבען געהאט גענוג גרונד, לויט אלע ערפאַרונגען וואָס זיי האָבען שוין געמאַכט אויף דעם „ראַיאַל ערוואַרד“, ניט צו ערוואַר־טען קיין שום גוטס פון א פאַרטרעטער פון'ס „אַמת'ן דייטשטום“ אלס באַטאָליאָן־פּיהרער. איך בין דערום ניט געווען איבעריגס איבעראַשט, ווען א דעפּוטאַציע איז געקומען צו מיר אין איינעם פון די ערשטע טעג פון אונזער זיין אין „אַלעקסאַנדראַ פעלעס“ און האָט מיר געשטעלט די פּראַגע, צי וואָלט איך געווען באַרייט אַנצו־נעמען די קאַנדידאַטור פאַר דער שטעלע פון באַטאָליאָן־פּיהרער. אָבער צו זייער באַדויערן האָב איך דאָס צוריקגעוויזען מיט ביידע הענט; כ'האָב דאָך צו גוט געוואוסט, ווי אומדאַנקבאַר אזא שטעלע

איז געווען. שטענדיג צו מוזען ארומלויפען אהין און אהער אלס פארמיטלער צווישען דער ענגלישער מיליטער-פארוואלטונג און די מיטגעפאנגענע, הייסט שטעהן צווישען צוויי פייערען און קאן ניט האָבען קיין שום רייז פאר א מענשען, וואָס ווערט ניט געטריבען פון אינערליכער גאווה אָדער אנדערע מאַטיווען.

אָבער די זאָכען האָבען זיך געמאכט גאַנץ אנדערש ווי מען האָט געדענקט. הגם מיר האָבען אייגענטליך געהאַט דאָס רעכט אליין צו ערוועהלען אלע פארטרעטער פאר דער אינערליכער פאר-וואַלטונג פון'ם לאַגער, האָט דער אלטער קאָמאנדיר משמעות ניט געהאַט קיין גרויסען רעספעקט פאר דעם דאָזיגען רעכט, וואָרים באַלד ווי מיר זיינען אָנגעקומען האָט ער איינפאך איבערגעגעבען די אינערליכע פארוואלטונג צו די אלטע ליניעקאָפיטאנען פון'ם „ראַיאַל עדוואַרד“. ס'איז צוועקמעסיג צו געבען דאָ אביסעל א גענויערע ערקלערונג איבער דעם גאַנצען אַפּאַראַט פון דער אינער-ליכער אָרגאַניזאַציע, ווייל דורכדעם וועט זיין לייכטער צו פאר-שטעהן די ווייטערע ענטוויקלונג פון די זאָכען.

דער גאַנצער לאַגער אין'ם אלעקסאנדרא פעלעם איז באַשטאַ-נען פון דריי באַטאַליאָנען. לינקס פון אונז איז געווען דער באַטאַליאָן „איי“, וועמעס מאַנשאַפּט עס איז אריינגעקומען אין „פעלעם“ עטליכע וואָכען נאָך אונז. רעכטס פון אונז האָט זיך געפון גען דער באַטאַליאָן „סי“, וואָס איז שוין געווען דאָ נאָך פאר אונזער אָנקומען. אונזער באַטאַליאָן, דער באַטאַליאָן „בי“, איז געלעגען אזוי צו זאָגען אין מיטען און איז לויט זיין צאָהל געווען דער שטאַרקסטער. יעדער באַטאַליאָן איז געווען איינגעטיילט אין קאָמפּאניעס. אונזערער האָט געהאַט דרייצעהן קאָמפּאניעס. יעדע קאָמפּאניע האָט ענטהאַלטען אומגעפער אכציג ביז הונדערט מאן און געהאַט א קאָפיטאַן אָדער א קאָמפּאניע-פיהרער, וועמעס אויפ-גאַבע ס'איז געווען צו זאָרגען פאר דער אָרדנונג און ריינליכקייט אין זיין קאָמפּאניע און אויפנעמען קלאַגעס, ביטעס א. א. וו. פון איינצעלנע. אַט די קלאַגעס און ביטעס האָט ער געדאַרפט פאַר-לעגען פאר דעם באַטאַליאָן-פיהרער, וועלכער האָט זיי דערנאָך איר

בערגעגעבען צום קאמאנדיר. אויסער דעם איז געווען נאך אן אנדער אינסטיטוציע, די „סאניטערי פאליס“, אן אפטיילונג פון זיבען ביז אכט מאן, וועלכע האָט געמוזט זאָרגען פאר דער טעגליכער רייניגונג פון די וואַש־פלעצער, באַד־צימערן און אָפּטרעטען. אן שפיץ פון די דאָזיגע לייט איז אויך געשטאַנען אַ קאַפיטאַן. די געפאַנגענע, וועלכע האָבען געהערט צו דער דאָזיגער אָפּטיילונג, פלעגען קריגען פון דער באַטאַליאָנס־קאַסע אַ קליינע פאַרגיטיגונג פאַר זייער אַרבייט, דורך וואָס די איבעריגע געפאַנגענע זיינען געווען באַפרייט דערפון און זיינען נאָר געווען פאַראַנטוואָרטליך פאַר דער רייניגונג פון זייערע שלאָף־און עס־פלעצער. פאַר דער ריכ־טיגער אויסטיילונג פון'ם עסען און פאַר דער אָרדנונג ביי די טישען איז געווען פאַראַנטוואָרטליך דער אויגערוּפּענער „מעס־ליעדער“, וועלכער האָט אויך געטראָגען דעם טיטול קאַפיטאַן, אזוי אַז דער באַטאַליאָן האָט אין גאַנצען געהאַט פּופּצעהן קאַפיטאַנען, וועלכע זיינען אַלע געשטאַנען אונטער דעם באַטאַליאָן־פיהרער.

אזוי ווי דער קאמאנדיר האָט איינפאך איבערגעגעבען די פאר־וואַלטונג צו די אלטע פיהרער פון'ם „ראַיאַל ערוואַרד“, ניט מאכענדיג קיין נייע וואַהלען, האָבען די דאָזיגע אַלזאָ פון זייער מיט־געזאַלט אויסקלייבען דעם באַטאַליאָן־פיהרער. אלס קאַנדידאַטען פון די רייהען פון די קאָמפּאַניע־פיהרער זיינען געווען פאַרגעשלאָגן גען הערר פּאָן מ. און אַ געוויסער הערר קאָלין, אַ פּאַטאַגראַף, וועלכער האָט—אויב איך האָב קיין טעות ניט—פאַר דער מלחמה גע־האַט אן אייגען געשעפט אין שאַטלאַנד. ביי דער וואַהל האָט קאָלין געקריגען מיט איין שטימע מעהר ווי הערר פּאָן מ. דאָס האָט שטאַרק אויפגעקאָכט די פאַרטרעטער פון דעם „אַמת'ן דייטשמוס“, וועלכע האָבען דעם הערר פּאָן מ. אַרויסגעשטעלט אלס זייער קאַנדידאַט. זיי האָבען אַלזאָ אויפגעהויבען אַ גוואַלד געגען דער ערוועהלונג פון קאָלין, און געפאָדערט, אַז דער באַטאַליאָן־פיהרער זאָל אויס־געוועהלט ווערן פון'ם גאַנצען באַטאַליאָן, האָמענדיג אויף אַזא אופן צו האָבען אַ בעסערן ערפּאָלג. אייניגע פון די דאָזיגע העררן, וועלכער האָבען פריהער שטאַרק געקעמפט געגען אן אַלגעמיינע וואַהל

דורך דעם גאנצען באטאליאן, ווייל זיי האבען געהערט, אז א היבשער טייל פון די געפאנגענע האָט געהאט ברעה מיך ארויסצושטעלען אלס קאנדידאט, זיינען איצט—הערענדיג, אז איד האָב זיך אבסאָלוט אָפגעזאָגט דערפון — געגאנגען אזוי ווייט, אז זיי האָבען זיך פערזענליך געווענט צו מיר און געוואָלט איד זאָל זיי העלפען אויסווירקען אן אלגעמיינע וואהל. זיי האָבען מיר ער-קלערט, אז דאָס איז דאָך ניט ריכטיג, אז איבער אזא וויכטיגע שטעלע ווי די באטאליאנס-פיהרערשאפט זאָל מען ענטשיידען ביי א זיצונג פון די קאפיטאנען, און האָבען שטארק פראָטעסטירט גע-גען אזא אומערהערטע אפיקון'שאפט פון'ם נאנצען באטאליאן.

איד האָב זיי רוהיג אויסגעהערט, בעת ווען א נאנצע מחנה פון מיינע קאמפאניע-חברים האָבען זיך נייגיריג ארומגעקליבען ארום אונז, און איד האָב זיי געעכען פאָלגענדען ענטפער:

„עס טוט מיר לייד, מיינע העררן, וואָס איד קאָן אין דעם דאָך זינען פאל ניט ערפילען אייער וואונש. ווען איהר וואָלט פון אַנד פאנג אן פארטראָטען אָט דעם שטאַנדפונקט, דאן וואָלט איהר אומ-באדינגט געקאָנט רעכענען אויף מיין הילף, וואָרים אויך איד בין מיט דער מיינונג, אז די וואהל פון דעם באטאליאן-פיהרער וואָלט געדארפט אונטערנומען ווערן פון דעם גאנצען באטאליאן און ניט פון א טויז קאמפאניע-פיהרער. אָבער איהר האָט דאָך פריהער גארנישט געהאט וואָס איינצואווענדען געגען דעם אופן ווי אזוי די דאָזיגע וואהל איז צוגעגאנגען. אין געגענטייל, איהר האָט זאָגאר שטארק פארטיידיגט אָט די אייגענארטיגע מעטאָדע. און זייט זיך אקאָרשט מודה, מיינע העררן, ווען אָט די וואהל פון די קאמפאניע-פיהרער וואָלט זיך געענדיגט לויט אייער וואונש, וואָלט דאָך אייך אפילו אין הלום ניט איינגעפאלען צו פראָטעסטירען געגען איהר. ערשט דאן ווען איהר זיינט דורכגעפאלען, האָט איהר פלוצלינג ענט-דעקט אייער דעמאָקראטיש געפיהל און איהר ווילט איצט באקעמ-פען אָט די וואהל. טוט עס, מיינע העררן, אויב איהר געפינט עס פאר גוט, אָבער אויף מיין אונטערשטיצונג קאָנט איהר דערביי ניט רעכענען.“

די העררן האָבען מיך אָנגעקוקט מיט פארוואונדערונג, ווען איך האָב זיי אויף אזא אומפארשטעלטען אופן ארויסגעזאָגט מיין מיי-נונג, אָבער זיי האָבען נאנץ גוט איינגעזעהן, אז זיי האָבען דאָ גאָר-נישט געהאט וואָס צו מאכען, און זיי האָבען זיך גלייך אָפגעטראָגען. איז דער צייט וואָס אין באַטאָליאָן האָט זיך שטאַרק גערודערט מיט אַט דער פראַגע, איז קאָלין אוועקגעלאָפּען דירעקט צום קאָמאנ-דיר, כדי איהם מיטצוטיילען, אז די מערהייט פון די קאָמפאניע-פיהרער האָט ענטשידען פאר איהם אלס באַטאָליאָן-פיהרער. וואָר-שיינליך האָט ער ביי דער דאָזיגער געלעגענהייט אויך ניט פאר-שוויגען, אז זיין ערוועהלונג ווערט באַקעמפט פון א טייל פון זיינע מיטגעפאָנגענע, וואָרים אויף מאָרגען האָט דער קאָמאנדיר פאר-זאָמעלט די קאָמפאניע-פיהרער ארום זיך און האָט זיי ערקלערט, אז ער הייסט גוט קאָלין'ס ערוועהלונג, און אז ער וואָלט געראַטען יעדען איינעם זיך צו אונטערוואַרפען דער דאָזיגער ענטשיידונג. דערמיט האָט זיך די זאך פאָרלויפּיג געענדיגט, הגם די רייסערייען צווישען די פראַקציעס הינטער די קוליסען זיינען נאָך אלץ אָנגע-נאָנגען.

איך פערזענליך האָב ניט געהאט קיין שום באַציהונגען צו די צוויי מענער, וועלכע האָבען זיך ארומגעריסען צוליעב דער באַטא-ליאָנס-פיהרערשאַפט, און איך האָב מיט קיינעם פון זיי פאר דער דאָזיגער צייט קיין וואָרט ניט געהאט אויסגערעדט. דאָך האָט עס מיר דאמאָלס אויסגעזעהן—און דאָס איז נאָך איצט אויך מיין מיי-נונג—אז פון זיי ביידען איז קאָלין געווען די פאסענדערע פּערזאָן אלס באַטאָליאָן-פיהרער. די גרויסע מערהייט פון מיינע מיט-געפאָנגענע זיינען געווען מענער, וועלכע האָבען געלעבט יאָהרען לאַנג אין ענגלאַנד, און פיעלע פון וועלכע האָבען געהאט זייערע פאָ-מיליעס דאָ אין לאַנד. אַט די מענשען זיינען פון נאָטור אויס געווען גאנץ אנדערש איינגעשטעלט, איידער יענע, וועלכע זיינען אויף דער רייווע קיין דייטשלאַנד געפאָנגען געוואָרן פון די ענגלענ-דער, און וועלכע האָבען אין ענגלאַנד גופא קיין שום פארבינדונגען ניט געהאט. צווישען אַט די צוויי קאָטעגאָריעס איז געווען א קעג-

טיגער קאנטראסט, וועלכער האָט זיך אויף פארשידענע ערליי אופנים ענטוויקעלט צו אן אָפּענער שפּאַלטונג, מחמת אונזערע פּאַטריאַטען האָבען געקוקט אויף די אנדערע, באזונדערס אויף די וואָס האָבען געהייראט מיט ענגלישע פרויען, ווי אויף צווייטע קלאסע דייטשען.

קאָלין אַלואָ האָט געלעבט יאָהרען-לאַנג אין ענגלאַנד, זיין פרוי איז געווען פון ענגלישער אָפּשטאַמונג, און עס האָט נאָר קיין פּראַגע ניט געקאָנט זיין, אז ער האָט געמוזט האָבען מעהר פּאַרשטענדעניש פאַר דער לאַגע פון די מעהרסטע פון זיינע מיטגעפּאַנגענע, ווי צום ביישפּיל הערר פּאַן מ., וועלכער האָט פאַר זיין קוואַליפּיקאַציע אַלס באַטאַלאַיאַן-פּיהרער געקאָנט אַרייַנוואַרפּען אין וואַגשאַל בלוין זיין אַריסטאָקראַטישען טיטול און זיין באַריהמערישען, הויך-קלינגענדי-גען פּאַטריאַטיזם.

אן אנדער פּראַגע האָט זיך געשטעלט, צי קאָלין איז געווען דער מאַן, וואָס זאָל זיך קאָנען האַלטען לאַנג אויף זיין פּלאַץ און דורכקומען מיט אָט די פּאַרשידענע שטרעמונגען, וועלכע האָבען צושפּאַלטען דעם לאַגער אין פּאַרשידענע ריכטונגען. דאָס איז, פּאַרשטעהט זיך, ניט געווען דער פּאַל. קאָלין איז ניט געווען קיין קעמפּער-נאַטור. ער איז געווען דער מאַן פּוֹ'ם גאַלדענעם מיטעל-וועג, וועלכער האָט שטענדיג געזוכט צו פאַרמיטלען, אויך דאן, ווען עס האָט איבערהויפּט שוין מעהר ניט געקאָנט זיין קיין רייד וועגען אן אויסגלייכונג פון די קאָנטראַסטען. מיט דעם קאָמאַנדיר איז געווען שווער אויסצוקומען, מיט אונזערע זיבען מאָל געזיפטע פאַר-טרעטער פּוֹ'ם ריינעם דייטשטום נאָך אסך שווערער. כדי אונטער אַזעלכע אומשטענדען זיך צו האַלטען אויף'ן פּלאַץ וואָלט מען גע-מוזט אָפּמאַכן ביי זיך קיינמאָל ניט צו דערלאָזען, אז יענער זאָל אַטאַקירען און מען זאָל זיך דאַרפּען פּאַרטיידיגען, פאַרענטפּען פאַר איהם, נאָר תּמיד זיין גרייט אָפּען אַנצוגרייפּען, האָבענדיג אין זינען דעם אַלטען כלל: „די בעסטע באַשיצונג איז דער קלאַפּ.“ אָבער דערצו איז קאָלין אַבסאָלוט ניט געווען פּעהיג, און מחמת דעם האָט זיין פּיהרערשאַפּט געקאָנט אָנהאַלטען בלוין א קורצע

צייט און האָט געמוזט צוזאמענברעכען ביים ערשטען שטאַרקען צור-
זאמענשטויס.

דערווייל זיינען אריבער עטליכע וואָכען, און די אלגעמיינע
שטימונג צווישען די געפאנגענע איז געוואָרן אלץ דריקענדר. איך
אליין האָב שוין זינט אַ לאַנגער צייט גאַרנישט געהאַט געהערט
פון מיין פאמיליע, וואָרים אונזערע בריעף זיינען געלעגען וואָכען-
לאַנג ביים צענזאָר, ביז זיי זיינען געקומען צו אונז אין די הענט.
און אזוי ווי מיר איז עס געגאנגען אלע אנדערע. ווי איך האָב זיך
שפעטער דערוואוסט, איז מיין פרוי באלד נאָך אונזער אַנקומען
אהער געווען דאָ, אבער מען האָט זי ניט אריינגעלאָזט, ערקלערענ-
דיג, אז זי מוז אפריהער קריגען אן אוויגערופענעם „פערמיט“ פון
דעם קאָמאנדיר, איידער זי קאָן מיך באזוכען. זי האָט זיך אַלואָ
געווענדט אין אַ בריעף צום קאָמאנדיר, אָבער מען האָט איהר פון
דאָרט געענטפערט, אז מען קאָן ניט ערלויבען קיין באַזוכען פאַר אַ
מאַנאַט צייט, ווייל מען מוז ערשט מאַכען די נייטיגע פאַרבאריי-
טונגען דערצו.

דאָס זיינען אלץ געווען זאכען, וועלכע זיינען ניט געווען זעהר
אנגענעם, אבער דאָס איז ווייט ניט געווען דאָס ערגסטע. דאָס ערני-
סטע איז געווען די שמענדיגע אפיקון/שאפט, וואָס מען האָט אונז
אויף שריט און טריט אָנגעהאַנגען, די צענדליגע איריאַטישע באַ-
שטימונגען, אונטער וועלכע מיר זיינען כסדר געווען אונטערוואָר-
פען, אָהן דעם אז עס זאָל דערפאַר זיין די ווייטסטע נויטווענדיג-
קייט. מען טראַגט אריבער מיט אַ געוויסען פאַטאַליזם זאָכען, וועל-
כע מען קאָן ניט פארמיידען, אבער אבסאָלוט נוצלאָזע באפעהלען,
וועלכע האָבען ניט קיין שום באַגרינדונג, מוזען אויפגענומען ווערן
פון די מענשען אלס צו־העכעיס־שטיק און ערנידעריגונג.

באַזונדערס אומערטרעגליך זיינען געווען די טעגליכע פאַר-
דען אין'ס „קאָמפאונד“ און די שרעקליכע צעהלונגען דריי מאָל
אין טאָג. צייטענווייז פלעגען מיר מוזען שמעהן שטונדען־לאַנג אין
דער הייסער זון, זיך ניט ריהערענדיג פון אַרט, ביז דער קאָמאנדיר

פלעגט קומען און אונז ווינשען זיין „גוט מאַרגען!“ עס פלעגט פאַרקומען, אז עלטערע לייט האָבען עס ניט געקאָנט אריבערטראָגען און זיי פלעגען דערביי פאלען אין חלשות. דער פאקט, אז אָט די אלע זאכען זיינען שפעטער אָפגעשאפט געוואָרן און צעהלונגען זיי נען פאַרגעקומען בלויז צוויי מאָל אין טאָג, איז דער בעסטער באַד ווייז, אַז עס איז איבערהויפט קיינמאָל ניט געווען קיין נויטווענד־דיגקייט דערפאר. די צעהלונגען האָבען שטענדיג פארנומען א מורא'דיג לאנגע צייט, און קוים האָט זיך דער אָפיציר פארצעהלט — וואָס עס פלעגט אין דער ערשטער צייט פאַרקומען כמעט יעדען טאָג איין מאָל — האָט מען געמוזט דעם טאָנז דורכמאכען פון דאָס ניי.

אזוי גיך ווי מען האָט אונז ארויסגעלאָזט אין'ם „קאָמפאונד“, איז שוין מעהר ניט געווען קיין מעגליכקייט פאר דעם איינצעלנעם ארויסצוקומען פון דאָרט, ביז עס האָט געקלונגען דער סיגנאל פאר אלעמען אריינצוגעהן צוריק. אזוי ווי אין'ם „קאָמפאונד“ גופא זיינען ניט געווען איינגעאָרדענט קיין קלאָזעמען, האָט יעדער איינער גער וואָס האָט באַדאַרפט געהן „אויף צורך“, זיך געמוזט ווענדען צום פאטרול סאָלדאַט ביים אריינגאנג און איהם זאָגען וואָס ער פאר־לאנגט. דער דאָזיגער פלעגט איהם געווענליך הייסען ווארטען, ביז עס פלעגען זיך מעלדען וועניגסטענס נאָך פיער אנדערע, וועלכע זיינען געפלאגט געוואָרן פון'ם זעלבען באַדערפעניש. דאן פלעגט מען געבען אן „אַלאַרם־סיגנאל“ צו דער וואך. א סאָלדאַט מיט אן אויפגעשמעלטען באַיאַנעט האָט זיך געשמעלט אן שפיץ, נאָך איהם זיינען נאָכגעגאנגען די פינף קאָנדיטאָמען און הינטער זיי נאָך א סאָלדאַט. אזוי פלעגט מען ארויפגעהן אויף'ן בערגעל צו די קלאָזע־טען פון די פאטרול־לייט אין דעם שפיטאל־הויף. דאָרט פלעגען זיך די סאָלדאַטען אוועקשמעלען ביי ביידע אריינגאנג און ווארטען ביז יעדער פון די פינף האָט אָפגעטאָן זיין געשעפט. דערנאָך פלעגט מען אין דערזעלבער אָרדנונג צוריק ארונטערגעהן אין'ם „קאָמפאונד“. דערביי איז ניט געווען דער קלענסטער גרונד פאר דער דאָזיגער נאַרוישער דעמאָנסטראַציע, ווייל דער גאנצער פלאץ איז

דאָד געווען ארומגענומען פון געדיכטע שמעכיגע דראַמען און איז כסדר באַוואַכט געוואָרן פון מיליטערישע פאַטרוֹלען.

פונקט אזוי לעסטיג און איבעריג זיינען געווען די דריי סאָלדאַטן טען וואָס זיינען געשטאַנען אויף זייערע באַזונדערע וואַך־פאַסטען אין אונזער האָל. זיי זיינען בלוז געפאַלען די געפאַנגענע צו לאַסט. באַזונדערס ביינאַכט, ווען די וואַך פלעגט זיך בייטען אלע צוויי שטונדען. אזוי גיך ווי דער שליסעל האָט זיך מיט גערויש אומגע־דרעהט אין שלאָס און עס האָבען זיך געלאָזט הערען די קאַמאַנדאַ־דופען און דאָס קלאַפּען פון די ביקסען, פלעגט דאָס מאַכען אַזאַ ליאַרס אין דעם ריזיגען האָל, אז א העלפט פון די געפאַנגענע פלע־גען זיך דורך דעם יעדעס מאָל מיט שרעק אויפכאַפּען פון שלאָף. באַזונדערס די געפאַנגענע, וועלכע האָבען געהאַט זייערע געלעגערס פונקט אונטער די פלאַטפאָרמעס ביים אָנפאַנג און עק פון האָל, וואו די צוויי פאַטרוֹלען האָבען געהאַלטען אין איין געהן ארויף און אראָפּ. — זיי איז גאַרנישט געווען וואָס מקנא צו זיין.

די מעהרסטע געפאַנגענע האָבען אָט די אומנייטיגע און אומ־אויפהערליכע באלעסטיגונגען אָנגענומען אלס געווענליכע צו־ל־הכעיס'ן, הגם זיי זיינען, ווייזט אויס, ניט געקומען צוליב וואָס פאַר עס איז באַשטימטער אבויכט, נאָר זיינען איינפאַך געווען רע־זולטאַטען פון מיליטערישע געוואוינהייטען.

כדי אונז דאָס לעבען צו מאַכען אין גאַנצען אומערטרעגליך, איז אונזער צענזאָר, דער „בעלגער“, ווי מען האָט איהם גערופען, געווען פשוט פאַרריקט דערויף אונז אַנצוטאָן אלערליי צרות. מיר האָבען געהאַט דאָס רעכט צו שרייבען צוויי מאָל א וואַך צו אונזערע קרובים. צו דעם צוועק האָט מען אונז אין יעדען שרייב־טאָג אויס־געטיילט קליינע שטיקלעך פאַפיר, זעכצעהן סענטימעטער לאַנג, עלף סענטימעטער ברייט, וועלכע האָבען געהאַט אויף יעדער זייט דריי־צעהן ליניעס. בלוז אַזאַ שטיקעל פאַפיר האָט געמעגט באַשריבען ווערן, אי דאָס האָט מען געמעגט באַנוצען בלוז די ליניעס דערצו. טאָמער האָט זיך א געפאַנגענער ביים שרייבען אביסעל פאַררעכענט און אָנגעשריבען א שורה מעהר, אדער אויב ער האָט בלוז דעם

נאָמען זיינעם אונטערגעשריבען אונטער דער לעצטער ליניע, האָט ער געמעגט זיין זיכער, אז זיין בריעף וועט ניט אָפגעשיקט ווערן און ער וועט איהם קריגען צוריק. אבער דאס פלעגט ניט געשעהן גלייך, נאָר ערשט אין אכט טעג ארום, ווען דער געפאנגענער האָט געגלויבט, אז זיין בריעף איז שוין לאַנג ביי זיינע אייגענע אין די הענט. דאָס איז געווען דירעקטע בייזוויליגקייט, און יעדער איינער פון אונז האָט געפיהלט, אז דער צענוואָר איז איינפאך אויסען, די מענשען צו פייניגען. מען קאָן זיך פאָרשטעלען ווי אזא האנדלונג האָט געמוזט ווירקען אויף די געפאנגענע, וועלכע האָבען געוואוסט, מיט וואָס פאר א ברענענדער אומגערולד זייערע פרויען און קינדער קוקען ארויס אויף א לעבענס־צייכען פון זיי.

עס מוז דאָ דערמאָנט ווערן נאָך אן אומשטאַנד, וועלכער האָט געגעבען פיעל גרונד פאר אומצופרידענקייט צווישען די געפאנגענע א טייל אָפיצירען האָבען זיך פשוט געמאכט פאר א געוואוינהייט מיטצוברענגען מיט זיך אין באַטאָליאָן דאָמען, ביי וועמען מען האָט געקאָנט אויף פנים אראָפלייענען די „פראָפעסיע“ זייערע, און זיי ארויפפיהרען אויף דער פלאַטפאָרמע, וואו דער פאטרול־סאָלאַט איז ארומגעגאנגען היין און צוריק, כדי פון דאָרט צו קאָנען כאַפּען א קוק אויף דעם לאַגער פון די „הונען“. אָט די פאָרשטע־לונגען האָבען די געפאנגענע אויסערגעווענליך אויפגעבראכט און האָבען זיי מיט דער צייט געמאכט אזוי ווילד, אז מאַנכע פון זיי האָבען געגען דעם אָנגענומען נאנץ שאַרפע מיטלען, וועלכע האָבען באַלד געמאכט א סוף צו אועלכע באַזוכען. דער קאָמאנדיר האָט ניט געהאט קיין אהנונג פון אָט די זאכען, און עס מוז דא אויסדריק־ליך קאָנסטאטירט ווערן, אז כלוין איינצעלנע אָפיצירען האָבען באַגאַנגען אועלכע טאַקטלאָזיגקייטען. ווארשיינליך האָבען זיי דערביי נאָרנישט געטראכט, הגם ווען זיי באדענקען זיך אביסעל וואַלטען זיי געמוזט קומען צום שלום, אז פאר מענשען אין אונזער לאַגע קאָן קיין זאך ניט ווירקען אזוי אויפרייצענדיג, ווי צו זעהן, אז מען קומט קוקען אויף זיי און אויף זייער אומגליק ווי אויף א שוישפיל.

נעמט מען אָט די אלע זאכען אין באַטראַכט, וועט מען באַגריי-
פּען, אז די שטימונג פון די געפאָנגענע איז געוואָרן פון טאָג צו
טאָג אלץ גערייצטער. יעדער טאָג האָט געבראַכט עפעס נייעס,
אזוי אז די מענשען האָבען שוין גאָר ניט געקאָנט פּטור ווערן
פונ'ם צושטאַנד פון נערוועזער גערייצטקייט.

גאָר'ן סוף פונ'ם ערשטען מאָנאַט זיינען מיר געקומען דערצו,
אז מיר האָבען ענדליך געקאָנט אויפנעמען געסט, אָבער בלויז איינ-
מאַל אין מאָנאַט פאַר צוואַנציג מינוט. דאָס איז געווען אַ גרויסע
ענטווישונג פאַר אונז, אָבער דאָס ערגסטע איז געווען, וואָס די באַזוך-
כען זיינען פאַרגעקומען אונטער באַדינגונגען, וועלכע האָבען געקאָנט
טרייבען יעדען עמפינדליכען מענשען צו פאַרצווייפּלונג. די באַזוך-
כען זיינען פאַרגעקומען נאָכמיטאָג, אַי דאָס גאָר אין וואַכענ-טעג.
אַן ערך אַ פּערטעל שעה פאַר דער באַזוכ-צייט האָט מען צונויפּגע-
רופּען די געפאָנגענע, וועלכע האָבען געוואָלט קריגען געסט, און אונ-
טער אַ מיליטערישער וואַך זיינען זיי אָפּגעפיהרט געוואָרן אין אַ
מין קאַרידאָר. דאָרט האָט מען זיי אוועקגעזעצט אין אַ צימער, וואו
עס זיינען געשטאַנען צוויי לאַנגע טישען אין אַזאַ פּאַזע, אז די
געפאָנגענע האָבען שטענדיג געקאָנט זיצען בלויז אויף איין זייט.
יעדער טיש איז געווען אומגעפעהר אַ מעטער ברייט. איבער'ן מיר-
טען טיש גאָר דער גאַנצער לענג נאָך האָט זיך געצויגען אַ ברעם
אַן ערך דרייסיג סענטימעטער די הויך, וואָס איז ספּעציעל אָנגע-
קלאַפט געוואָרן, כדי ניט צו דערלאָזען, אז די געפאָנגענע זאָלען
קאָנען קומען אין וואָס פאַר עס איז קערפּערליכער באַריהונג מיט
זייערע פרויען און קינדער.

ווען אלע געפאָנגענע האָבען זיך געהאַט אויסגעזעצט, דאן האָט
בען סאָלדאַטען אריינגעפיהרט די באַזוכער, וועלכע האָבען זיך גע-
מוזט אויפּזעצען אויף דער אנדער זייט טיש. צווישען יעדע צוויי
געסט איז געשטאַנען אַ סאָלדאַט. אכטונג צו געבען, אז אלעס זאָל
צוגעהן אין אָרדנונג, איז אין פאַרלויה פון דער באַזוכ-צייט אויך
אנוועזענד געווען אַן אָפיציר. ס'איז די געפאָנגענע געווען שטרענג
פאַרבאָטען צו געבען די באַזוכער די האַנד, אויך דאן ניט, ווען עס

איז געווען די אייגענע פרוי און די אייגענע קינדער. אזוי גיך ווי די צוואנציג מינוט זיינען פארביי, האָבען די סאָלאַטען ארויסגע- פיהרט די באזוכער פון דעם צימער, און גלייך נאָכדעם האָט מען צוריקגעפיהרט די געפאנגענע אין לאַגער.

מען האָט מיר שוין געהאט דערצעהלט וועגען די דאָזיגע באור- כען, אָבער איך האָב די באריכטען געהאַלטען פאר איבערטריבען. זאָגאר אין דער „אָלימפיא“ האָט מען אונז ערלויבט זיך צו צוקור- שען מיט פרוי און קינדער, און אויף דעם „ראַיאַל ערוואַרד“ וואָלט עס קיינעם ניט איינגעפאלען עפעס צו זאָגען, ווען מאן און ווייב זיינען בשעת'ן כאַווד געזעסען האַנד אין האַנד איינער נעבען אַנ- דערן. נאָך וואָס אַלזאָ אָט די זינלאָזע גזרה, וועלכע האָט פון ביידע זייטען געמוזט אויפגענומען ווערן אלס גרויזאם?

באלד נאָכדעם האָב איך געפונען מיין נאָמען אויף דער כאַווד- ליסטע און האָב זיך אַלזאָ געקאָנט פערזענליך איבערצייגען וועגען דער ריכטיגקייט פון דעם וואָס מען האָט מיר דערצעהלט. ווען מיר זיינען אַלזאָ אריינגעפיהרט געוואָרן אין דעם באַווד-צימער און איך האָב דערזעהן די לאַנגע טישען מיט דעם הויכען ברעט אין דער מיט, בין איך געוואָרן אויסער זיך פאר אויפגעגונג. איך האָב זיך גלייך געווענדט צו דעם אָפיציר וואָס האָט באַוואַכט די צערעמאָ- ניע און איהם העפליך געבעטען, ער זאָל זיין אזוי פריינדליך און זאָגען מיין פרוי דרויסען, אז אונטער די דאָזיגע אומשטענדען מוז איך ליידער אויפגעבען איהר באַווד. דער אָפיציר, אז מאן פון מיטעלע יאָהרען, וועלכער איז אונז אלעמען געווען באַקאַנט אלס א זעהר סימפאטישער און טאקטפולער מענש, האָט מיך ערשטוינט אַנגעקוקט און געפרעגט:

„אָבער פארוואָס דען?“

איך האָב איהם פעסט אריינגעקוקט אין די אויגען און געענט- פערט:

„ווייל מיין פרוי שטעהט צו הויך אין מיניע אויגען, אז איך זאָל זי אונטערוואַרפען דער ערנידעריגונג פון אזא באַווד.“

ער איז געוואָרן שטאַרק צוטומעלט און ענדליך האָט ער גע-
זאָגט:

„אַבער דאָס איז דער באַפעהל פון'ם קאָמאנדיר, און איך קאָן דאָ
גאַרנישט ענדערן.“

„דאָס ווייס איך,“ האָב איך געענטפערט, „און עס פאַלט מיר
אפילו אין חלום ניט איין, צו וועלען מאַכען איך פּערזענליך וואָס
פאר עס איז פאַרוואורף דערפאר. אָבער איך בין איבערצייגט, אז
אַלס מענש וועט איהר באַגרייפּען מיין שטאַנדפונקט.“

ער האָט געטראַכט א וויילע, דערנאָך האָט ער געזאָגט:
„אַבער באַרעכענט פאַרט, וואָס איהר ווילט טאָן. אייער פרוי
וואָרט פיליכט שוין וואַכענלאַנג אין שמערצליכער אומגעזולה, איך
צו זעהן, און אַצונד ווילט איהר איהר פארשאַפּען אַט די ביטערע
ענטווישונג. באַדענקט זיך דאָך, וואָס דאָס מיינט. איך וועל איך
באַהילפּיג זיין, אזוי ווייט ווי איך קאָן גאָר. זייט אזוי גוט, זעצט
זיך דאָרט ביים עק טיש.“

איך האָב זיך מישב געווען א וויילע. געוויס, דער מאן איז
געווען גערעכט. פאר מיל'ן און פאר מיין אינגעלע וואָלט עס גע-
ווען א שטאַרקער קלאַפּ, ווען זיי וואָלטען געמוזט צוריקגען אהיים,
אַהן מיר צו זעהן.

„גוט אלזאָ,“ האָב איך זיך אָפּגערופּען, „וועל איך עס איהר
אליין זאָגען, אז זי זאָל אָפּשטעלען איהרע באַזוכען.“

מיינע מיטגעפאַנגענע האָבען ניט פארלאָרען קיין וואָרט פון
דעם דאָזיגען געשפּרעך, און מען האָט געקאָנט זעהן אויף זייערע
פנים'ער, אז מיין שטעלונג האָט זיי באַפרידיגט. כ'האָב זיך אַני-
דערגעזעצט ביים עק פון'ם ערשטען טיש, באַקעמפּענדיג מיט אַלע
כוחות מיין אויפּרעגונג. באַלד נאָכדעם זיינען אריינגעקומען די
געסט. מילי און פערמין האָבען געוואָלט גלייך צולויפּען צו מיר,
אַבער א סאָלדאַט האָט זיי אויפּמערקזאַם געמאַכט דערויף, אז דאָס
איז זיי פאַרבאָטען, און ער האָט זיי העפּליך אנגעוויזען אויף דעם
פּלאַץ, וואו זיי דארפּען זיך אַנידערזעצען. ווען ער האָט דערנאָך
אליין געוואָלט זיך אַוועקשטעלען נעבען פערמין'ן, האָט עס בא-

מערקט דער אפיציר, וועלכער האט די גאנצע צייט קיין אויג ניט אראָפּגענומען פון אונז. ער האט צוגערופען דעם סאָלדאט צו זיך, האט איהם געזאָגט א פאָר ווערטער, און דער ראָזינער האט זיך שטיל אוועקגעשטעלט אָן א זייט.

מײן פרוי האט גלייך דערזעהן וואָס דאָ קומט פאָר, און אזוי ווי זי האט אויך באמערקט, ווי אויפגערגנט איך בין געווען, האט זי געזוכט מיך צו בארוהיגען. כ'האָב איהר אין קורצען ערקלערט, וואָס דאָ איז פאָרגעקומען, און איך האָב זיך דאן געמוזט אפגעבען מיט מײן אינגעלע, וואָס האט געהאט אזויפיל צו פרענען און איבער-הויפט געוואָלט וויסען, ווען איך וועל קומען צוריק אהיים. אז מיר האָבען אונטער די דאָזיגע אומשטענדען ניט געקאָנט האָבען קיין גרויס פארגעניגען פון אונזער באַזוך, דאָס קאָן מען לייכט באַגריי-פען.

ס'איז געווען גראָד שרייב־טאָג, און אונטער דעם פרישען אייני-דרוק פון דער לעצטער איבערלעבעניש האָב איך זיך אנדערגעזעצט און אָנגעשריבען מײן פרוי א בריעף, אין וועלכען איך האָב זי געבע-טען, אז זי זאָל דערוויל אָפּשטעלען איהרע באַזוכען, וויל אין זייער איצטיגער פאָרם זיינען זיי בלויז אן אָפּלאַכונג פון דער מענשליכ-קייט און מוזען פון יעדען איינעם באַטראַכט ווערן אלס גרויזאם. כ'האָב גאנץ גוט געוואוסט, אז דער צענזאָר וועט אָט דעם בריעף קיינמאָל ניט לאָזען דורכגעהן. ער וועט איהם גאנץ זיכער פאָרלע-גען פאר דעם קאָמאנדיר, און דער דאָזיגער וועט מיך שיקען רופען און מסתמא באַשטראַפּען. אָבער דאָס האָב איך גראָד געוואָלט. איך האָב געהאט א טיפען וואונש, זיך דורכצוריידען מיט אָט דעם מאַן, אונטער וועמעס מעכטיגען וואָרט מיר זיינען געווען אונטער-וואַרפען.

אין יענער צייט איז מיר דאָס לעבען אין זיין שטענדיגער ערני-דעריגונג און אומזיניגקייט פאָרגעקומען אזוי אומערטרעגליך, אז איך האָב זיך ערנסט אָפּגעגעבען מיט געדאַנקען וועגען אנטלויפען. איך האָב זיך ניט אָפּגענארט, כ'האָב גאנץ גוט געוואוסט, אז גראָד פאר מיר, וואָס איך בין געווען אזוי גוט באַקאנט אין לאַנדאָן, וועט

דאָס אנטלויפֿען ניט זיין אזוי לייכט, אָבער איך האָב אויך גע-
וואוסט, אז די הינדערנישען זיינען ניט געווען אזעלכע, אז מען
זאָל זיי ניט קאָנען בייקומען. די אויסזיכט זיך צו מוזען אהומד
וואלגערן דאָ פילייכט נאָך יאָהרען-לאַנג און זיין פאראורטיילט צו א
לעבען פון אומטעטיגקייט, איז ניט געווען זעהר אַנציהענר. נאָך
ערגער זיינען געווען אָט די אומאויפהערליכע צוועקלאָזע און פשוט
אידיאָטישע פּאַרשריפטען, וועלכע האָבען דעם מענשען פארוואַנ-
דעלט אין א טויטער זאך און כסדר געהאַלטען אין איין פייניגן
זיין געפיהל פון פערזענליכקייט. א מענש מיט א פרייהייטליכען
געפיהל טראָגט אריבער מיט א לייכטען הארצען פסיכישע ליידען
און אומבאקוועמליכקייטען, אָהן וועלכע א געפאנגענשאפט איז זיך
איבערהויפט ניט פאַרצושטעלען, אָבער ברוטאַלע מוטוויליגקייט און
אומאויפהערליכע ערנידעריגונג פון זיין מענשען-ווירדע מאכען
איהם דאָס לעבען פאר א גיהנום. קיינמאָל האָב איך דאָס אזוי
שטאַרק ניט געפיהלט ווי דאמאָלס, און בלויז דער פעסטער באַשלוס,
אליין פון אייגענער איניציאטיווע צו מאכען א סוף צו דער דאָזי-
גער עקזיסטענץ, האָט מיר געמאַכט די לאַגע ערטערנליכער.

עס זיינען אריבער אומגעפעהר אַכט טעג נאָך מיין ערשטען
באָזוד, ווען מיין קאָמפּאניע-פיהרער האָט מיר מיטגעטיילט, אז איך
מוז ערשיינען אין דעם אזויגערופענעם „אַרדערלי רום“. איך האָב
שוין געהאט געהערט פון מייע מיטגעפאנגענע געוויסע זאכען ווע-
גען אָט דער אינסטיטוציע וועלכע זיינען גאַרנישט געווען געהויבען.
די זיצונגען אין „אַרדערלי רום“ פלעגען געווענליך פאַרקומען אין
יענע טעג, ווען דער קאָמאנדיר האָט ניט געדאַרפט מאכען קיין
אינספעקציע פון'ם לאַגער. דער „אַרדערלי רום“ האָט זיך געפונען
אין דעם אזויגערופענעם „יאפאנישען טעמפעל“, א הילצערן הייזעל
אין יאפאנישען סטיל וואָס איז געשטאנען אין'ם גרויסען אויס-
שטעלונגס-האַל און וואָס האָט פאר דער מלחמה געדיענט אלס דער-
פרישונגס-פלאַץ פאַר די באזוכער פון'ם אלעקסאנדרא פעלעס. דאָרט
איז דער קאָמאנדיר געזעסען יעדען צווייטען טאָג פון צעהן ביז
האלב צוועלף אזיגער מיט עטליכע פון זיינע אַפיצירען, כדי ארויס-

צוגעבען ענטשיידונגען איבער ביטעס וואָס זיינען איהם דערלאנגט געוואָרן, אָדער אויסצומיילען שטראַפּען.

ווען א געפאנגענער האָט געהאט וואָס פאר עס איז בקשה צו דעם קאָמאנדיר, האָט ער זי אפריהער געמוזט אָנשרייבען און דער-לאנגען די שריפט צו זיין קאָמפאניע-פיהרער, וועלכער האָט עס באַדאַרפט איבערגעבען צו דעם צענוואָר. אויב עס האָט זיך גע-האנדעלט וועגען א פראַגע, וועלכע דער צענוואָר אליין האָט ניט גע-קאָנט ענטשיידען, האָט ער פאָרגעבראכט די זאך פאַר דעם קאָמאנ-דיר, וועלכער האָט זי געשליכטעט אין'ם „אָרדערלי רום“. די ענט-שיידונג פלעגט געווענליך ארויסגעגעבען ווערן אין דער געגנוואָרט פון'ם געפאנגענעם. דאָסזעלבע איז אויך געווען דער פאַל, ווען א געפאנגענער האָט אריבערגעטראָטען איינע פון די פיעלע פאַר-שריפטען פון דער לאַגער-פאַרוואַלטונג אָדער זיך סתם אזוי פאַר-זינדיגט אין עפעס, פלעגט ער פאָרגעבראכט ווערן פאַר דעם קא-מאנדיר אין'ם „אָרדערלי רום“, כדי דאָרט צו קריגען זיין שטראַף. קיין סך צערעמאָניעס זיינען אין דעם „אָרדערלי רום“ ניט געמאַכט געוואָרן. דער קאָמאנדיר פלעגט געווענליך ארויסגעבען זיין ענט-שיידונג אין א קורצען, באַפעהלענדען טאָן, און די מעהרסטע גע-פאנגענע האָבען גאָר ניט געוואגט צו זאָגען עפעס געגען דעם, מורא האָבענדיג, אז זיי וועלען זיך דערמיט נאָך ערנער מאַכען. ערגער פון אלעמען איז געווען יענע, וועלכע האָבען ניט באַהערשט די ענגלישע שפראַך. אין אזעלכע פאַלען פלעגט דער צענוואָר צונעצוו-גען ווערן אלס איבערזעצער, אָבער אזוי ווי דער קאָמאנדיר איז געווען א זעהר אומגעדולדיגער אַלטער מאַן, פלעגט זעלטען ארויס-קומען עפעס גוטס דערפון, באַזונדערס נאָך דערפאַר, ווייל די מעהר-סטע צענוואָרען האָבען ניט פאַרשטאַנען גענוג דייטש, און זייערע איבערזעצונגען זיינען צייטענווייז געווען ווייט פון צו זיין ריכטיג. ס'האָט געטראָפּען מעהר ווי איין מאַל, אז א מאַן איז באַשטראָפּט געוואָרן בלויז דערפאַר, ווייל זיין פאַל איז ניט ריכטיג איבערזעצט געוואָרן פאַר דעם קאָמאנדיר. אין פאַרלויה פון מיין גאַנצער גע-פאנגענשאַפט האָב איך באַגעגענט בלויז איין איינציגען צענוואָר,

וועלכער האָט פאַרשטאַנען צימליך גוט דייטש. דאָס איז געווען דער צענוואָר פון דעם „איי“־כאַטאַליאַן אין אלעקסאַנדראַ פעלעס, מר. מאַרלי.

דער קאָמאַנדיר איז, ווי שוין באַוואוסט, געווען אַ גאַנץ אַלטער מאַן, וועלכער איז נאָך דערצו פון צייט צו צייט געפלאַגט געוואָרן פון אַ שווערער קראַנקהייט. טאַמער האָט מען איהם גראָד געטראָג פֿען אין זיין שלעכטען טאַג, פֿלעגט ער בושעווען ווי אַ משוגע'נער, פֿלעגט שרייען און שימפען, פֿלעגט קלאַפען מיט זיין שפּאַציר־שטעקען אויף'ן טיש און אויף די בענק, און עס פֿלעגט אָפּקלינגען איבער'ן גאַנצען זאַל, און זאָגאר מיט זיינע אייגענע אָפיצירען פֿלעגט ער זיך דאָן באַגעהן ווי אַ ווילדער. די געפאַנגענע, וועלכע האָבען געהאַט דאָס אומגליק צו מוזען אין אַזאַ טאַג קומען אין'ם „אַרדערלי רום“, האָט מען ווירקליך ניט געהאַט וואָס מקנא צו זיין, וואָרים מעהר ווי אין מאָל איז עס דאָרט צוגעגאַנגען ווי אין אַ דול־הויז. פֿון דער אַנדער זייט דאַרף אָבער דאָ געזאָגט ווערן, און אין טעג, ווען דער אַלטער איז געווען אין אַ גוטער שטימונג און איז ניט געמוטשעט געוואָרן פֿון זיין קראַנקהייט, פֿלעגט ער זיך אין אַל־געמיין אַרויסווייזען זעהר מענשליך און פֿלעגט זיך לאָזען ריידען איבער אַזעלכע זאַכען, פֿון וועלכע ער וואָלט אין אַנדערע טעג ניט געוואָלט הערען און וויסען.

נו, האָב איך אַצונד אַליין געדאַרפט ערשיינען אין'ם „אַרדערלי רום“. איך בין געווען איבערצייגט, און דאָס האָט מיר דער בריעף פאַרשאַפט דעם כבוד צו מוזען פאַרקומען פאַר אַט דעם שטרענגען מאַן. מיין קאָמפּאַניע־פיהרער האָט מיר אַריינגעפיהרט אין דעם יאַפּאַנישען טעמפעל, וועלכען איך האָב אין יענעם טאַג צום ערשטען מאָל געקראָגען צו זעהן. דער אַזויגערופענער „טעמפעל“ איז באַ־שטאַנען פֿון צוויי אָפּטיילונגען, וועלכע זיינען געווען אָפּגעזונדערט איינע פֿון דער אַנדערער דורך אַ צווישענרום פֿון עטליכע מעטער. אויף איין זייט איז געזעסען דער קאָמאַנדיר מיט זיינע אָפיצירען, אויף דער אַנדער זייט זיינען געשטאַנען די פאַרגערופענע געפאַנ־גענע, וועלכע האָבען גאַנץ באַקוועם געקאָנט זעהן און הערען אַלצ־

דינג וואָס איז פּאַרנעקומען אויף דעם קאָמאָנדיר'ס זייט. אזוי גיך ווי א פּאַל איז אָפּע/פּטר'ט געוואָרן, פּלעגט דער געפּאָנגענער זיך אומקערען מיט זיין קאָמפּאָניע-פּיהרער צוריק אין באַטאָליאָן, בעת ווען דער צענזאָר פּלעגט גלייך אויף'ן שטעל אויסרופען דעם נאָמען פּון דעם נעקסטען געפּאָנגענעם אויף דער ליסטע, וועלכער פּלעגט דאָן מוזען צוגעהן צום קאָמאָנדיר'ס טיש.

ווען מיר זיינען אריינגעקומען אין „טעמפעל“, האָבען זיך שוין דאָרט געפונען צעהן אָדער צוועלף פון מיינע מיט-געפּאָנגענע פון אלע דריי באַטאָליאָנען. אויף דער אנדער זייט איז געזעסען דער צענזאָר ביי א טיש, בעת ווען עטליכע אָפיצירען זיינען געשטאַנען און געשמעסט צווישען זיך. אין דעם צווישענרום גלייך ביים אריינגאנג איז געשטאַנען א סאַרדזשענט, בעת ווען ביי דער טיר האָט זיך געפונען א סאַלדאַט אויף דער וואַך. דער קאָמאָנדיר איז נאָך דערווייל ניט געווען. אין א צעהן מינוט ארום האָט זיך פּלוצ-לינג פון דרויסען דערהערט דער רופּ: „דהי קאָמענדענט!“ אלע האָבען זיך האַסטיג א הויב געטאָן און געבליבען שטעהן ווי צוגע-שמידט אויף זייערע פּלעצער. דער סאַרדזשענט האָט מיט זיין האַנד אויפגעפּעקט די טיר, בעת ווען די אנדערע האַנד האָט זיך אויסגעשטרעקט צו דער מיץ. דער קאָמאָנדיר איז אריינגעקומען, האָט א מאַך געטאָן מיט דער האַנד, און יעדער האָט פּאַרנומען זיין פּלאַץ. קוים האָט ער זיך נאָך אַנידערגעזעצט אויף זיין שטול, האָט איהם דער צענזאָר גלייך פּאַרנעבראַכט דעם ערשטען פּאַל. ער האָט אויסגעהערט אומגעדולדיג, און מען האָט געקאָנט דערקענען אויף איהם, אז זיין שטימונג איז ניט געווען קיין גלענצענדע. די איינ-צעלנע פּאַלען זיינען גאַנץ שנעל אָפּגע/פּטר'ט געוואָרן. א טייל בלויז מיט א קורצען „יאָ“ אדער „ניין“ אָהן וואָס פאַר עס איז קאָמענטאַר. א פּאַר מאָל איז דער אלטער הערר שוין געווען ארום פון די כלים און האָט זיך געזידעלט, אז עס איז פּשוט געווען א פּאַרנעניגען איהם צוצוהערען. זאָגאַר דעם צענזאָר פּון'ם „סיי-“ באַטאָליאָן האָט ער צוגעוואָרפען א בייזען „דעם יו!“

ענדליך האָט דער צענזאָר אויסגערופען מיין נאָמען. איך בין

צוגעגאנגען צו בעם טיש פון'ם קאמאנדיר, וועלכער האָט מיך צו
ערשט גאָר ניט באַמערקט, נאָר ער האָט מיט גרויס אויפמערקזאָמט
קייט געלייענט אַ בריעף, וועלכען איך האָב גלייך דערקענט אלס
מיינעם. אז ער איז פאַרטיג געוואָרן, האָט ער זיך אָנגעשפּאַרט
מיט'ן רוקען אָן זיין שטול און האָט מיך אָנגעקוקט מיט אַ דורכ-
בויערענדען בליק. איך האָב איהם רוהיג אריינגעקוקט אין די אוי-
גען און האָב ניט אַראָפּגעלאָזט מיין בליק, ווי ער האָט עס פיר-
לייכט ערוואַרט. אזוי בין איך געשטאַנען אַ וויילע. פּלוצלינג האָט
ער זיך געווענדט צו מיר מיט אַ שטרענגען טאָן:

„האַט איהר געשריבען אַט דעם בריעף?“

איך האָב געענטפּערט יאָ אויף זיין פּראַגע. זיינע אויגען האָ-
בען מיך מיט כעס אָפּגעמאַסטען פון קאַפּ ביז די פיס. פּלוצלינג
איז ער אויפגעשפרונגען, האָט אַ זעץ געטאָן מיט זיין שמעקען אויף'ן
טיש און זיך צושריען אויף'ן קול:

„איך רוף דאָס אַ פאַרדאַמטען, אַן אומפאַרשעמטען בריעף!
וואָס האָט איהר זיך געטראַכט, ווען איהר האָט דאָס געשריבען?“
אַ ביטער וואָרט האָט מיר שוין געשוועבט אויף די ליפּען, אָבער
איך האָב זיך נאָך באַצייטענס צוריקגעהאַלטען און געזאָגט:
„דאָס וואָס איך האָב דאָ געשריבען איז געווען דער אויסדרוק
פון מיין אינערסטען געפיהל. און איך וואָלט נאָך היינט אויך געטאָן
דאָסזעלבע.“

אַלע האָבען זיך אויפּמערקזאָם צוגעהערט. דער צענזאָר און
די אָפיצירען האָבען מיך אָפּגעמאַסטען מיט נייגיריגע בליקען.
ס'האַט געמאַכט דעם איינדרוק, אזוי ווי עס וואָלט געטראָפּען צום
ערשטען מאל, אז אַ געפאַנגענער זאָל וואַגען צו פאַרטרעטען אַ
שטאַנדפונקט פאַר דעם קאָמאנדיר. אָבער ער אליין איז ערשט
איצט ריכטיג אריין אין דער רציחה און האָט געשריען אויף מיר:
„איהר דערוועגט זיך אין אייער בריעף צו ריידען וועגען גרוי-
זאַמקייט. ווילט איהר דערמיט באַהויפטען, אז איך האָב אייך
באַהאַנדעלט גרויזאָם?“

„איך האָב אַבסאָלוט ניט געהאַט די אַבזיכט אייך פּערזענליך

צו באשולדיגען אין גרויזאמקייט. "האָב איך געענטפערט. כ'האָב מיט דעם דאָזיגען וואָרט געוואָלט טרעפֿען בלוז דעם סיסטעם, ווער מעם טרענער איהר זיינט."

"און אין וואָס באשטעהט, לויט אייער מיינונג, די גרויזאמקייט, וועלכע מען האָט געגען אייך באַנאַנען?" איז ער מיר אומגעדולדיג אריינגעפאלען אין די רייד.

"איך האָב ניט געהאט די געלעגענהייט צו דריקען מיין פרוי די האַנד, ווען זי האָט מיך באזוכט, און איך האָב ניט געקאָנט נעמען מיין אינגלעלע צו מיר אויפ'ן שויס. דאָס איז מיר פאַרגעקומען גרוי זאָם, איבערהויפט נאָך ווען ניט אין דער "אַלימפיא" און ניט אויפ'ן "ראַיאַל עדוואַרד" האָט מען אויף אונז ארויפגעלעגט אזא מין צוואַנג."

דאָ אָבער איז דער אַלטער מאַן אזוי ארויס פון די כלים, אז מען האָט איהם שוין ניט געקאָנט מעהר צוריקהאַלטען.

"פאַרדאַמט די אַלימפיא! פאַרדאַמט דער ראַיאַל עדוואַרד!" האָט ער געשריען ווי א משוגענער. "איך מוז דורכפיהרען מיינע פאַרשריפטען, כדי צו פאַרהינדערן שמוגלערייען. אייער בריעף איז אומזיניג. ווייסט איהר, אז איך קאָן אייך פאַר דעם דאָזיגען בריעף שטרענג באַשטראַפען?"

איך האָב איהם אריינגעקוקט גלייך אין די אויגען און נאָך רוהיג געזאָגט:

"כ'ווייס, אז איהר קאָנט מיך באַשטראַפען. איך בין איצט בלוז א שוצלאָזער מאַן, וועמען דאָס שיקזאַל האָט אריינגעגעבען צו אייך אין די הענט. אָבער אייער שטראַף וועט ניט זיין אימ-שטאַנד צו ענדערן מיין איבערצייגונג. איך דענק זאָנאַר, אז איהר אין מיין לאַגע וואָלט פונקט אזוי געפיהלט ווי איך."

כ'האָב באַמערקט אויף די פנים'ער פון די אַפיצירען א סימ-פאַטישען אינטערעס. בלוז דער סאַרדזשענט האָט אויסגעקוקט גלייכגילטיג, אזוי ווי די נאַנצע זאך וואָלט איהם ניט אָנגעגאַנגען. אָבער דער קאָמאַנדיר האָט געשוויגען א ווילע און האָט קענטיג נאָכגעדענקט וועגען דעם וואָס ער זאָל מיר אַצונד ענטפערן. דער-

נאך האָט ער זיך פֿלוצים אָפּגערוּפּען מיט אַ גאַנץ פּאַרענדערטער שטימע, וועלכע האָט זאָגאַר געקלונגען פּרינדליך :

„איחר האָט אָט דעם ברעפּע ניט געדאַרפּט שרייבען, נאָר זיך ווענדען מיט אייער קרווידע דירעקט צו מיר. איך וועל זאָרגען דער-פאַר, אז ביי אייער נעקסטען באַזוך זאָלט איחר קאָנען געבען אייער פּרוי די האַנד און נעמען אייער קינד אויף'ן שוים.“

כ'האַב איהם העפּליך געדאַנקט און זיך געלאָזט געהן צוריק אין באַטאַליאַ, בעת ווען דער צענוואַר האָט אויסגערוּפּען דעם וויי-טערדיגען נאָמען. מיינע מיטגעפּאַנגענע אויף דער אנדער זייט האָבען זיך צוגעהערט צו יעדען וואָרט פּון אונזער געשפּרעך, און זיי האָבען מיך באַגריסט מיט שטראַלענדע אויגען, וואָרים איך האָב זיי קענטיג דורך מיינע ווערטער אראָפּגעערדט פּון האַרצען.

אין עטליכע טעג ארום האָט מיר איינער פּון מיינע חברים, וועלכער האָט גראָד געהאַט באַזוך, דערצעהלט, אז די ברעטער אויף די טישען אין דעם באַזוך-צימער זיינען פּאַרשוואַונדען און אז מען האָט די געפּאַנגענע ערלויבט צו אומאַרמען זייערע פּרויען און קינדער בייים אַנקומען און בייים געזעגענען זיך. די פּרייד איכער דעם דאָזיגען ערפּאָלג איז, פּאַרשטעהט זיך, געווען גרויס, און אזוי ווי מיינע ליידענס-חברים, וועלכע זיינען יענעם פּאַרמיטאַג געווען צו זאַמען מיט מיר אין'ם „אַרדערלי רום“, האָבען ניט פּאַרפּעהלט פּאַ-נאַנדערצוטראַגען איבער'ן גאַנצען לאַגער די סצענע וואָס האָט זיך אָפּגעשפּילט צווישען מיר און דעם קאָמאַנדיר, בין איך נאָך געוואָרן פּאַפּולערער, איידער איך בין שוין אַהן דעם אויך געווען. זינט דאָן האָב איך געוואונען זאָגאַר די סימפּאַטיע פּון אזעלכע, וועלכע האָבען פּריהער געהאַט אַ האַרץ אויף מיר, אַ דאַנק די העצערדיגע פּון אונ-זערע פּאַטריאָטען.

שוין באַלד נאָך אונזער אַנקומען אין דעם אַלעקסאַנדראַ פּעלעס האָט זיך צווישען מיינע באַקאַנטע געלאָזט מערקען דאָס באַדערפּע-ניש אויך דאָ צו אַראַנזשירען די פּאַרטראַגען, וועלכע איך פּלעג אָפּהאַלטען אויף דעם „ראַיאַל ערוואַרד“. דאָס דאָזיגע באַדערפּע-ניש איז נאָך געווען שטאַרקער, ווייל אין דער ערשטער צייט פּון

אונזער זיין אין „פעלעם“ איז ניט פֿאַרגעקומען קיין שום אָפּוועקס־
 לונג אין דער מאַנאַטאַניע פּוֹ'ם לאַגער־לעבען. איד בין גערן געווען
 גרייט צו דערפֿילען דעם דאָזיגען וואונש, די פּראַגע איז נאָר געווען,
 ווי אזוי דאָס האָט געקאָנט דורכגעפֿיהרט ווערן. אויף דעם „ראַיאַל
 ערוואַרד“ איז נאָך ווי עס איז מעגליך געווען צו געפינען פֿאַר דעם
 דאָזיגען צוועק אַ ווינקעל, ווי קליין און באַשרענקט ער איז ניט
 געווען, אָבער דאָ איז אזא זאך געווען פּולשטענדיג אויסגעשלאָסען.
 אייניגע האָבען געמאכט דעם פֿאַרשלאַנג צו האַלטען די פֿאַרטראַגען
 אין דער פּערטער קאָמפּאַניע, אָבער אויך דאָס איז געווען אוממעג-
 ליך, וואָרים מיר זיינען געווען טויזענד מאַן אין איין זאָל, און דער
 שטענדיגער ליאַרם, וועלכער איז פּשוט אומפּאַרמידליך אונטער
 אזעלכע אומשטענדען, וואָלט דער־הרנ'עט יעדען פֿאַרזוך גלייך ביים
 סאַמע אַנפֿאַנג.

אזוי זיינען פֿאַרנאַנגען וואָכען, אַהן דעם מען זאָל האָבען געד-
 מאַכט אַ טריט ווייטער. ענדליך זיינען אייניגע געקומען אויף דעם
 געדאַנק זיך צו ווענדען צום קאָמאַנדיר, ווייל עס האָט דאָך געוויס
 געמוזט זיין אין דער אויסערגעווענליך גרויסער געביידע אַ פּאַסענ-
 דער פּלאַץ פֿאַר דעם דאָזיגען צוועק. מען האָט אויך באַלד טאַקע
 געקראַגען צו וויסען, אז עס געפינט זיך ערגעצוואו אין „פעלעם“
 אַ טעאטער־זאָל, וואו עס פּלעגען אין פּרידענס־צייטען פֿאַרקומען
 פּילם־אויפֿפֿיהרונגען און קאַנצערט־אָווענטען. פּיליכט וועט דער
 קאָמאַנדיר אונז געבען אַט דעם האָל פֿאַר אונזער צוועק.

אזוי ווי עס האָט זיך געהאַנדעלט וועגען מיינע אייגענע פֿאַר-
 טראַגען, האָב איך פּערזענליך זיך ניט געקאָנט ווענדען צו דעם
 קאָמאַנדיר וועגען דער ערלויבעניש. האָט זיך אלזאָ פֿאַרמירט
 אַן אזויגערופענער פֿאַרטראַג־קאָמיטעט, אָן וועמעס שפּיץ עס זיי-
 נען געשטאַנען קאַרל־טשיק און אונזער פּריינד פּאַפּענבערג. דער
 לעצטער האָט געשריבען אַ בריעף, אין וועלכען ער האָט אויף אַ
 געשיקטען אָפּן פֿאַרגעלעגט פֿאַר דעם קאָמאַנדיר דעם פֿאַרלאַנג
 פּוֹ'ם קאָמיטעט. אין עטליכע טעג ארום האָט דער צענזאָר באַ-
 שטעלט קאַרל־טשיק'ן און פּאַפּענבערג'ן צו קומען אין דעם „אַרדער־

רום", כדי פערזענליך פאַרצולעגען זייער פלאַן פאר דעם קאָמאָנדי. דער אַלטער מאַן איז גראָד יענעם טאָג געווען אויסערגעווענדיג ליד גוט אויפגעלעגט און האָט גאָר אַהן שוועריגקייטען באוויליגט דעם קאָמיטעט זיך צו באַנוצען מיט דעם טעאטער-זאַל פאר איין אַווענט אין דער וואָך, בתנאי, אז די פאַרטראָגען זאָלען ניט באַהאַנדלען קיין מאָדערנע פּאָליטישע פּראָבלעמען און זאָלען ניט געבען קיין גרונד צו שטערען די רוה און דעם פרידען אין'ס לאַגער. אז די "רויטע" אין לאַגער האָבען זיך דערוואוסט וועגען דער דאָזיגער ענטשיידונג, איז די פרייד נאַטירליך געווען זעהר גרויס. מיר האָבען אָפגעמאכט ביי זיך, אז איד זאָל צוערשט ריידען בלויז איבער ריין ליטעראַרישע טעמעס, כדי צו פאַרמירען יעדע שמעדיגונג, ביז מיר וועלען שפעטער זעהן, ווי די זאך וועט צוגעהן. איד האָב באַשלאָסען אָנצופאַנגען מיט אַ רייה פאַרטראָגען איבער "לעוו טאַלסטאָי אלס קינסטלער און סאָציאַל־פּילאָזאָף", אבער אזוי ווי אסך פון מיניע קאמערעדען האָבען מיך שטאַרק געבעטען צו עפּענען די פאַרזאַמלונגען מיט מיין פאַרטראַג "זעקס באַראַקטערען אין דער וועלט־ליטעראַטור", וועלכען איד האָב שוין איינמאָל געהאט געהאַלטען פאר אַ קליינעם קרייז אויף'ן "ראַיאַל ערוואַרד". האָב איד אָנגענומען זייער פאַרשלאַג.

קוים האָבען אונזערע פאַרטערטער פון'ס "אמת'ן דייטשטום" נאָר געקראָגען צו וויסען וואָס דאָ איז פאַרגעקומען, האָבען זיי געמאַכט געוואַלדען און געסטראַשעט, אז זיי וועלען שוין געפינען מיטלען, ווי מיך ניט צו לאָזען ריידען. די זאך איז געווען נאָך קאָמישער, ווייל קיינער פון די דאָזיגע העררן האָט ניט געהאט די מינדסטע אהנונג אפילו איבער וואָס איד וועל אייגענטליך ריידען. מיין נאָמען אליין איז געווען גענוג זיי ארויסצוברענגען פון די כלים. מיר האָבען זיך נאַטירליך ווינציג וואָס געקומערט וועגען דער קאָבעריי פון די דאָזיגע מאַדנע חברה־לייט, און צוויי טעג שפעטער האָט פאַפּענבערג איבערגעגעבען דעם באַטאַליאָן־פיהרער די טעמאַ פון מיין ערשטען פאַרטראַג, כדי ער זאָל עס פאַרלעגען פאר דעם קאָמאָנדי און קריגען זיין צושטימונג. דאָס האָט ער אויך געטאָן.

און אויף מאַרגען איז שוין אויף'ן שוואַרצען ברעט געהאַנגען די אַנאַנסע וועגען דעם פּאַרטראַג מיט דעם צענזאָר'ס אונטערשריפט. אַצונד האָט זיך ערשט אויפגעהויבען א ריכטיגער ליאַרם אין דעם פּאַטריאָטישען לאַגער. מערקווירדיג אבער איז געווען דאָס, וואָס די אַנגריפּען פון די דאָזיגע העררן זיינען געווענדעט געווען ניט אזוי געגען מיר ווי געגען קאָלין'ן, וועמען מען האָט פּאַרגעוואָרפּען, אז ער האָט געגעבען זיין הילף דערצו מעגליך צו מאַכען פאַר אן אַמת'ן אַנאַרכיסט אַנצופיהרען זיין רעוואָלוציאָנערע פּראָפּאַגאַנדא אין לאַגער. מען האָט געסטראַשעט קאָלין'ן, אז מען וועט פאַרעפענטליך קען זיין נאַמען אין די דייטשע צייטונגען און איהם פאַר'מסר'ן פאַר דער קייזערליכער רעגירונג, הגם יעדער פאַרנינפטיגער מענש האָט געמוזט צוגעבען, אז אלס פאַרטרעטער פון באַטאַליאָן האָט ער נאָר אנדערש ניט געקאַנט האַנדלען. אלס באַטאַליאָן-פיהרער האָט ער געמוזט שטרענג אויסמירען יעדע פאַרטייליכקייט, בפרט נאָך אז ער האָט געוואוסט, אז וועניגסטענס א העלפט פּוּן'ס באַטאַליאָן איז געשטאַנען אויף מיין זייט, און אז מיר זיינען ניט געווען די מענשען צו לאָזען טרעטען אונזערע רעכט מיט די פּיס.

פריהער פון אלץ האָט זיך אויפגעהויבען א טומעל אויף דער פאַרזאַמלונג פון די קאַמפּאַניע-פיהרער, וואו דער הערר פּאַן מ. האָט שטאַרק אַטאַקירט קאָלין'ן און געפּאָדערט פון איהם, ער זאָל זיך ווענדען צום קאַמאַנדיר און זעהן, אז יענער זאָל צוריקציהען די ערלויבעניש פאַר מיין פאַרזאַמלונג. קאָלין האָט איהם געענט-פערט, אז א באַזונדער קאַמיטעט האָט אויסגעווירקט די ערלויבעניש פאַר מייע פּאַרטראַגען, און איצט, אז דער קאַמאַנדיר האָט באווי-ליגט די דאָזיגע ביטע, קאָן דאָך קיין ערנסטער מענש ניט פאַרלאַנגען פון איהם, אז ער זאָל אלס באַטאַליאָן-פיהרער באַאיינפלוסען דעם קאַמאַנדיר צוריקצוהיען זיין אייגענע גוטהייסונג. אבער הערר פּאַן מ. און זיינע אָנהענגער צווישען די קאַפיטאַנען האָבען פּאַרגע-וואָרפּען קאָלין'ן, אז ער האָט אויף א מיאוס'ן אופן פאַרלעצט זיין פליכט אלס פאַרטרעטער פּוּן'ס באַטאַליאָן, ווייל ער האָט ניט געפּאָ-דערט פון מיר קיין געשריבענע ערקלערונג וועגען דעם אינהאַלט פון

מיין געפלאַנטען פאַרטראַג און עס אפריהער פאַרנעלעגט פאר דער פאַרזאַמלונג פון די קאַמפּאַניע־פיהרער, איידער די זאַך איז פאַר געבראַכט געוואָרן פאַר דעם קאַמאַנדיר.

אַט די אומגלויבליכע אומפאַרשעמטקייט האָט ארויסגעבראַכט קאַרלטשיק'ן, וועלכער האָט אַלס אזויגערופענער „מעס־ליעדער“ ביי־געוואוינט די קאַפיטאַנען־פאַרזאַמלונג, פון זיין געווענליכער צוריק־געהאַלטענקייט, און ער האָט געפרעגט דעם הערר פאַן מ. צי דענקט ער ווירקליך, אז עס איז גענוג צו זיין א קאַמפּאַניע־פיהרער, אום צו קאַנען אָפּגעבען א מיינונג וועגען סאַציאַלע, פילאָזאָפישע אדער ליטערארישע פּראָבלעמען. „איך האָב ניט די אבזיכט צו צווייפֿן לען אין די באַזונדערע פאַרשטאַנדס־פּעהיגקייטען פון אועלכע מע־נער,“ האָט ער אויף זיין בייסענדען שטייגער געזאָגט. „אַבער איך וואָלט זיי פונדעסטוועגען פאַרט ניט געמאַכט פאר עקספּערטען אי־בער זאַכען, פון וועלכע זיי האָבען פיליכט אין זייער גאַנצען לעבען קיינמאַל גאַרנישט געהערט.“

אַט די שפּאַטישע באַמערקונג האָט דעם הערר מ. ערשט ריכטיג ארויסגעבראַכט פון די כלים.

„דענקט איהר פיליכט, אז עס איז ווירקליך אזוי שווער צו טרעפען, וואָס דאָס זיינען פאר זעקס חברה־לייט, איבער וועלכע אייער פריינד ראָקער האָט בדעה צו רעדען?“ האָט ער ארויסגע־פלאַצט. „דאָס איז ווארשיינליך דער מאַרקס, דער לאַסאַל און נאָך פיער אועלכע חברה־לייט.“

אַצונד איז די געשיכטע געוואָרן ערשט אמת פּרעהליך, און די גאַנצע פאַרזאַמלונג האָט זיך ענדליך אויפגעלייזט מיט צופרידענ־קייט.

ס'איז קענטיג געווען, אז דער טיטול פון מיין פאַרטראַג האָט די העררן אין'ם פאַטריאַטישען לאַגער ניט געלאָזט איינרוהען. „זעקס כאַראַקטערען אין דער וועלט־ליטעראַטור“ — וואָס האָט מען זיך דען ניט געקאַנט פאַרשטעלען אונטער דעם! כדי סוף כל סוף צו געפינען א שליסעל צו דעם רעטעניש, האָבען צוויי פריינט פון דעם הערר מ. פאַרקניפט א געשפּרעך מיט אונזער פאַפענבערג'ן,

וועלכער האָט, לויט זייער מיינונג, אלס פּאַרויצער פּוּן'ס פּאַרטראַג קאָמיטעט געמוזט וויסען גענוי וואָס דאָס איז פאַר א פּאַרטראַג. אָבער פּאַפּענבערג האָט דערשמעקט וועגען וואָס עס געהט דא און ער האָט די צוויי הברה־לייט געענטפערט אויף זיין געווענליכען טרוקענעם שטייגער:

„יא, מיינע הערן, וועגען דעם בין איך אליין אויך ניט גאנץ קלאַר. איך קען בלויז די ערשטע פיער פון די דאָזיגע כאַראַקטערען, איבער וועלכע הערר ראָקער וועט ריידען, נעמליך רינאלדאָ רינאלד־דינג, שינדערהאַנעס, דער באַיערישער היאזעל און דער רויבער־מערדער קאַרטויש. אויב איך האָב קיין טעות ניט, איז אויך דער פּרויעז־מערדער הונגָ שענק צווישען זיי, אָבער דער נאָמען פּוּן'ס זעקסטען איז מיר אין גאַנצען ארויס פון זינען.“

מײן פּאַרטראַג האָט געזאָלט פּאַרקומען דעם 21טען יוני אין דעם טעאַטער־האַל, אָבער מיט א טאָג פריהער האָט מיך קאַלין אויפגע־זוכט און מיר מיטגעטיילט, אז הערר פּאַן מ. האָט גערעדט מיט'ן קאָמאַנדיר וועגען מײן פּאַרטראַג און דער דאָזיגער איז אצונד גע־וואָרן וואַקעלדיג אין זיין ערשטען באשלוס, אזוי אז מען דאַרף זיך ריכטען דערויף, אז דער פּאַרטראַג זאָל נאָך אין לעצטען מאָמענט פאַרבאָטען ווערן. ווייטער איז געווען זיין מיינונג, אז אין פּאַל אויב דאָס וועט געשעהן, זאָלען מיר די זאך פאַר דאָס מאָל לאָזען לויפּען, ווייל עס קאָן זיך שפּעטער דאָך נאָך אַמאָל מאַכען א געלע־גענהייט צו קאַנען דעם קאָמאַנדיר איבערריידען. אָבער איך בין דערמיט אבסאָלוט ניט געווען איינפאַרשטאַנען, וואָרים איך האָב ניט געוואָלט אָהן א קאַמף אָפּטרעטען אָט די מיזעראַבלע יונגען דעם פעלד. דער טאָג איז אַריבער אָהן דעם אז מיר זאָלען הערען עפעס נייעס. אָבער אויף מאָרגען בין איך פּלוצלינג גערופּען געוואָרן צום קאָמאַנדיר, וועלכער האָט מיר אין קורצען ערקלערט, אז דער פּאַר־טראַג קאָן ניט געהאַלטען ווערן, ווייל ער האָט זיך איבערצייגט, אז עס קאָן דורכדעם געשטערט ווערן די רוה און אָרדנונג אין דעם לאַד־גער. כ׳האַב געפּרוּוואוּט ריידען מיט איהם, אָבער ער האָט מיר קורץ אָפּגעשניטען און מיר ערקלערט, אז די זאך איז געענדיגט.

ווען די זאך איז באקאנט געוואָרן אין באַטאָליאָן, האָט זיך אויפגעהויבען אזא שטורם פון ענטריסטונג, אז עס איז שיער ניט געקומען צו אן אויפשטאַנד. ס'האָט זיך אַצונד אַרויסגעצייגט גאַנץ דייטליך, אז די גרויסע מעהרהייט פון'ס באַטאָליאָן איז געשטאַנען אויף אונזער זייט און האָט זיך אויף קיין פאַל ניט געוואָלט אונטערטערוואַרפֿען אונטער דער פאַרשטעהערשאַפט פון אַ פֿרווילעגירטער קליקע, וועמעס לעכערליכע און אומפאַרשעמטע הוצפה האָט אַרויס־גערופֿען אַ סקאַנדאַל אין גאַנצען לאַנד. די כוואַליעס פון צאָרן און אויפגעבראַכטקייט זיינען געגאַנגען אזוי הויך, אז עס איז מיר אַנטגעקומען מיט שווערער מיה אַפצוהאַלטען די מענשען פון באַנעהן געוויסע אַקטען און איד האָב מעהר ווי איינמאַל געמוזט אָננעמען גאַנץ ענערגישע מיטלען צו פאַרהיטען אַ צרה. אויף אזא אויסברוך פון פראַטעסט האָבען זיך די פאַטריאָטישע העררן ניט געריכט, און די מעהרסטע פון זיי האָבען זיך גאַנץ עניוּת'דיג צוריקגעצויגען צו זייערע געלעגערס, כדי זיך ניט צו וואַרפֿען אין די אויגען. און אַצונד איז געקומען דאָס שענדליכסטע: אסך פון אָט די פייערדיגע פאַטריאָטען, וועלכע האָבען זיך פֿריהער געשאַרט אַרום הערר פּאַן מ., און וועלכע זיינען שטענדיג געווען גרייט איהם אָנצוטרייבען צו נייע אַרויסטריטען געגען מיר און מיינע קאַמעראַדען, האָבען איצט מורא געקריגען און האָבען זיך מיט רעש אָפגעקערט פון דעם מאַן, וועמען זיי האָבען געהויבען אין דער לופטען. עס זיינען זאָגאַר גע־ווען אזעלכע צווישען אָט די העררן, וועלכע האָבען דעם הער פּאַן מ. אַצונד באַשאַטען מיט פאַרוואַרפֿען און איהם געמאַכט פאַראַנט־וואַרטליך פאַר דער שטערונג פון'ס פֿרידען אין'ס לאַנד. אָט די נידעריגע האַנדלונג איז געווען נאָך אָפּשטויסענדער ווי זייער אויף שטאַלצען געהענדיגע נאַציאָנאַליסטישע פֿראַזיאָלאַגיע, הינטער וועלכער עס האָט ביי די מעהרסטע פון זיי ניט געשטעקט קיין פונק פון עהרליכער איבערצייגונג.

איד בין געשטאַנען אינמיטען פון אַ גרופֿע אויפגערעגטע מאַט־ראַזען און זיך באַמיהט זיי צו באַרוהיגען. מיט אַמאַל איז הערר פּאַן מ. צוגעקומען צו מיר, זאָגענדיג, אז ער וויל מיר אָפּגעבען אן

ערקלערונג. דאָס האָבען איהם, ווייזט אויס, זיינע פריינט געטריבען צו דעם דאָזיגען שריט, כדי איינצושטילען די אויפֿרעגונג אין'ם באַטאָליאָן. כ'האָב איהם געזאָגט, אז איך נייטיג זיך ניט אין זיין ערקלערונג, אז איך מוז באַטראַכטען זיין האַנדלונג געגען מיר אלס אומווירדיג, און איך ראַט איהם איבערהויפּט מיר ניט צו דרעהען מעהר קיין מוח. דער מאַן איז געווען ווי דערשלאָגען און איז אוועק פֿון מיר, ניט אויסריידענדיג קיין וואָרט.

א וויילע שפעטער, איך האָב זיך נאָר וואָס געהאט צוריקגע- קערט אין מיין קאָמפּאניע, איז צו מיר געקומען א געוויסער הערר בוראַנדט, וועלכער איז געווען באַקאַנט אין גאַנצען לאַגער אלס די רעכטע האַנד פֿון הערר פּאָן מ. ער האָט מיר אין יענעמ'ס נאָמען ערקלערט, אז פֿון איצט און ווייטער וועט הערר פּאָן מ. מעהר גאר- נישט אונטערנעמען געגען מיר; נאָך מעהר, אז ער איז זאָגאר גרייט צו אונטערשטיצען א פעטיציע וואָס דער פּאַרטראַדיקאַמיטעט וועט דערלאַנגען דעם קאָמאַנדיר צו גונסטען פֿון מייע פּאַרטראַגען, כדי עס זאָל ווידער זיין רוה און פֿרידען אין'ם באַשאַליאָן. אויסער- דעם האָט מיר הערר בוראַנדט געזוכט איינצורעדען, אז אין דער גאַנצער טרויעריגער געשיכטע האָט עס זיך גיכער געהאַנדעלט ווע- גען אן אָנגריף אויף קאָלין', איידער אויף מיר. איך האָב ניט באַהאַלטען מייע געפּיהלען און געדאַנקען ביי זיך און געזאָגט דעם מאַן גאַנץ אָפען וואָס איך דענק וועגען דער גאַנצער אָנגעלעגענהייט, אי דאָס אין דער געגענוואָרט פֿון וועניגסטענס צוואַנציג פֿון מייע מיט-געפּאַנגענע, וועלכע האָבען זיך נייגיריג אַרומגעקליבען אַרום אונז.

אויף מאַרגען האָבען מייע פריינט געזאַמעלט אונטערשריפטען פאַר א פעטיציע צום קאָמאַנדיר, בעטענדיג איהם נאָך אַמאָל ער זאָל ערלויבען מייע פּאַרטראַגען, אין וועלכע די גרויסע מעהרהייט פֿון די געפּאַנגענע איז שטאַרק פאַראינטערעסירט. אין דערזעלבער צייט איז אין דער פעטיציע באַמערקט געוואָרן, אז די הערר, וועל- כע האָבען פֿריהער געפּראַווט שטערען מייע פּאַרטראַגען, האָבען איצט געענדערט זייער שטעלונג און זיך ענטשולדיגט פאַר מיר.

די פעמיציע האָט געקריגען 670 אונטערשריפטען. פון די דרייצעהן קאָמפּאָניע־פיהרער האָבען ניין זיך אונטערגעשריבען. אין עמליכע טעג ארום האָט דער קאָמאָנדייר צום צווייטען מאָל געגעבען די גוט־הייסונג פאר מיינע פּאַרטראָגען.

ווען איך האָב ענדליך דעם 12טען יולי געהאלטען מיין ערשטען פּאַרטראַג, איז דער טעאטער־זאַל געווען געפּאַקט. בלויז גאנץ ווער ניג מענשען זיינען צוריקגעבליבען אין דעם באַטאָליאָן. אפילו די מעהרסטע פון מיינע שטארקסטע געגנער זיינען געווען אָנוועזענדיג. קיין בראַנד־רעדע, ווי זיי האָבען אפנים ערווארטעט, האָבען זיי יעדענפאלס ניט געקריגען צו הערען, און מעהר ווי איינער פון זיי האָט זיך שטיל פאר זיך געמוזט איבערצייגען, אז ער האָט באַגאנגען א נאַרישקייט. ס'איז נאָר קיין צווייפּעל ניט, אז די נאַרישע האַנדל־לונג פון די דאָזיגע לייט און זייער אידיאָטישער האַס געגען יעדע מיינונג, וועלכע איז ניט געווען זייערע, האָט ערשט ריכטיג ביי־געטראָגען דערצו צו מאַכען אַנגווער אונטערגעמונג פּאַפּולער.

קאפיטעל 11

אומגעלונגענער פארזוך צו אנטלויפען

דער בישאָף פון לאַנדאָן אין'ם לאַגער — זעלענ־רעמער און חמאים־זוכער
— נאָדעל־שטעך — די בריעף־גזרה — אינטריגעס געגען קאָליר'ן
— פלענער צו אנטלויפען — אויף פארבאָטענע וועגען — ארנדט
גנב'עט זיך ארויס פון'ם לאַגער — אויפגענונג אין'ם באַשאַליאָן
— אויף'ן שאַרף פון מעסער — דער קאָמאנדיר גיט נאָך — נויט
וואַהל פון די קאָפיטאָנען — ארנדט קומט צוריק — די אורזאָך
פון'ם דורכפאל.

אין מיטען יולי האָט אונז דער בישאָף פון לאַנדאָן אָפגעשטאַט
א באַזוך אין'ם לאַגער. ער האָט אין דעם טעאטער־זאַל פאר אונז
געהאַלטען א קורצע רעדע, וועלכע האָט זיך גראָד ניט אויסגעציי־
כענט דורך דער טיפקייט פון זיינע געדאַנקען. ס'איז געווען די
אַלטע געשיכטע וועגען דער געמליכער השנחה, וועלכע האָט ארויפ־
געלעגט די שטראָף פון דער מלחמה אויף דער זינדיגער מענשהייט,
כדי זי ארויפצופיהרען אויף'ן דרך הישר. די ארעמע השנחה! וואָס זי
מוז דאָס ניט אויסשטעהן צוליעב די מענשען! אויב עס זיינען
איהר, לויט דער באַהויפטונג פון אונזערע גאָטס־געלערטע, ווירקליך
ניט געבליבען קיין אנדערע מיטלען ווי נאָר די שרעקענס פון א
וועלט־קריג, כדי ארויפצופיהרען די מענשהייט אויף'ן גלייכען וועג,
דאַן מוז עס האַלטען גאנץ שמאַל מיט איהר, און די מענשען וואַלטען
געטאָן אסך בעסער, ווען זיי נעמען זייערע אָנגעלעגענהייטען אין
זייערע אייגענע הענט, אַנשטאַט זיי אָנצוטרויען דער השנחה. א
זואונדער, צי דער געלערנטער בישאָף האָט זיך ווען עס איז גע־
שטעלט די פראגע, פון וואנען עס קומט, וואָס די געמליכע השנחה

האַט אין דעם דאָזיגען פּאַל פּונקט אוועקגעשטעלט איהרע ווערק-שטאַמען אין די געשעפטס-צימערן פון אונזערע בערעזען-קעניע און פון דער אינטערנאַציאָנאַלער וואַפּענ-אינדוסטריע, כדי פון דאָרט צו געפינען זייער אויסוויקלונג אין די געהיימע קאַבינעטען פון דער גרויסער דיפּלאָמאַטיע. ווייטער האָט ער אונז אויפגעפאַדערט, אריבערצוטראַגען אונזער שיקזאַל מיט געדולד און האַפען אויף בעסערע צייטען, וואָרים זאַל גרויסע נאַציאָן ווי די דייטשע קאָן ניט אונטערגעהן. יא, ער האָט אונז זאָגאַר אוועקגעשטעלט א גוטע אויסזיכט פאַר דער צוקונפּט און אונז פאַראויסגעזאָגט, אז עס וועט נאָך קומען צו א בונד צווישען ענגלאַנד און דייטשלאַנד, דורך וועל-כען די קראַנקע וועלט וועט אַמאָל גענעזען ווערן.

א גליק פאַר דעם פאַרטדעטער פון דער קירכע, וואָס די מענער פון דער „דעילי מעיל“ און פון'ם „רושאַהן בול“ האָבען ניט געקאַנט הערען זיינע לעצטע אויספיהרונגען. זיי וואָלטען זיכער געפאַדערט מען זאָל אונטערזוכען זיין בלוט, און באַטעמלי וואָלט באוויזען מיט אותות און מופתים, אז אין די אַדערן פון זיין בישאָף פליסט הונטער בלוט.

איבריגענס האָבען ניט אלע ענגלישע גייסטליכע אין דער באַר-ציהונג געדענקט ווי דער בישאָף פון לאַנדאָן. אזוי האָב איך עטליכע וואַכען נאָך דעם דאָזיגען באַזוך געלייענט אין דער „דעילי מעיל“ א קליינעם נאָטיץ וועגען א גלח, וועלכער האָט אין אן עפענטליכער פאַרזאַמלונג באַצייכענט די דייטשען אַלס א מין נידעריגע חיות, וועלכע מען מוז אויסראַטען אין די אינטערעסען פון דער מענש-הייט. ווען א באַגייסטערטער צוהערער האָט אין מיטען דערינען אויסגעשריען: „טיוואָלים זיינען זיין!“ האָט איהם דער פרומער מאַן גלייך אויפ'ן שטעל געענטפערט: „באַלידיגט ניט, כ'בעט אייך, דעם טיוועל.“ — א קאַלעגע פון'ם בישאָף פון לאַנדאָן האָט זאָגאַר פאַרזיכערט זיינע גלויביגע צוהערער, אז אויף יענער וועלט מוזען אומבאַדינגט זיין צוויי באַזונדערע אָפטיילונגען, מחמת ער ער קאָן זיך נאָר ניט פאַרשטעלען, אז דייטשען און ענגלענדער זאַלען זאָגאַר נאָר'ן טויט קאַנען וואוינען געמיינשאַפטיך צוזאַמען.

אין יענער צייט זיינען מיר איבערהויפט גאנץ אָפּט באזוכט געווארן פון פרומע לייט פון די פארשידענסטע שאטירונגען. אזוי איז איין טאָג געקומען א מיסיאָנער אין לאַגער און האָט פארטיילט צווישען די געפאָנגענע געדרוקטע פּאָסט-קאַרטען, וועלכע יעדער איינער האָט געדאַרפט אונטערשרייבען. יעדעס קאַרטעל איז געווען אדרעסירט צו „יעזום קריסטוס, דעם ערלייזער פון אלע זינד“ און האָט געזאָלט צוגעשיקט ווערן אין אָפּיס פון וואָס פאר עס איז פרומער געזעלשאפט אין לאַנדאָן. צי מען האָט די קאַרטלעך פון דאָרט געזאָלט באזאָרגען ווייטער, וואוהין זיי זיינען געווען אדרע-סירט, וועגען דעם האָט מען קיין וואָרט ניט דערמאָנט.

כמעט יעדע וואָך האָט זיך באוויזען איינער פון אַט די זעלענ-רעטער אינ'ם לאַגער, כדי אונז צו געבען זיינע פרומע עצות, וועל-כע האָבען אויף דער גרעסטער מערהייט פון מיינע מיטגעפאָנגענע ניט געמאכט דעם מינדעסטען איינדרוק. אין געגענטייל, די היפּאָ-קריטישע באנעמונג פון אַט די מאָדנע הייליגע האָט אויף אסך פון די געפאָנגענע געוויקט דירעקט אָפּשטויסענד, מחמת עס איז דאָך געווען אזוי לייכט צו מאכען אַ פארגלייך צווישען דער קריסטליכער לעהרע און דער האַלטונג פון איהרע אָפיציעלע פארטרעטער אין דער צייט פון דער וועלט-מלחמה.

מיט טראקטאטלעך זיינען מיר איינפאך פארפלייצט געוואָרן, און ווען אפילו בלויז א טויזענט חלק פון די אלע פרומע ווערטער, וועלכע זיינען אויף אונז פארשווענדט געוואָרן, וואָלט געטראָגען פרוכט, וואָלט יעדער איינער פון אונז געוואָרן אַ הייליגער. אבער, ווי געזאָגט, די ווירקונג איז געווענליך געווען א גאנץ אנדערע איין טאָג, ווען מיר זיינען צוריקגעקומען פון'ם „קאָמפּאָנד“ אין לאַגער, האָט יעדער פון אונז אויף זיין געלעגער געפונען אַ קליינע ברֶאָ-שורקע, וואָס האָט געטראָגען דעם טיטול: „דריי בריעה—אן אָפען וואָרט און אן ערנסטער גרוס צו אונזערע דייטשע לאַנדסלייט אין די ענגלישע לאַגערן פון די קריגס-געפאָנגענע“. אַט די דריי בריעה זיינען געווען געשריבען פון א דייטשען פאסטאָר, פון א דייטשער פרוי און פון א דייטשען דאָקטאָר און זיי האָבען געהאט דעם צוועק

אונז צו פארהיטען פון געשלעכטליכע פארבלאנדזשענישען. דער בריעף פון'ס דאָקטאָר איז געווען אן ענטפער אויף א בריעף וואָס דער פאָסטאָר האָט איהם געשריבען. אין איינפאכע, ניט געקינד צעלטע ווערטער האָט דער אַרצט דאָ אויסגעדריקט זיין מיינונג איבער דער פראגע. אָבער די צוויי ערשטע בריעף האָבען פשוט געווירקט אָפּשטויסענדיג דורך זייער היפאָקריטישען, צודרינגליכען אופן. באזונדערס דער בריעף פון דער „דייטשער פרוי“ איז געווען געשטימט אויף דעם דאָזיגען טאָן: „ווי איך האָב געהערט, ווערט איהר אין דער אומטעטיגקייט פון אייער איצטיגען לעבען גע- שטעלט צו אוממאָראַלישע נסיונות, וועלכע קאָנען ווערן א געפאָהר פאר אייער גייסט און קערפער. ווי אויפטרייסלענדיג דאָס האָט געווירקט אויף מיר, אלס פרוי און מוטער פון יונגע קינדער, קאָן איך איך נאָר ניט באשרייבען. אין מיר האָט זיך דערוועקט א ברענדער וואונש איך צו העלפען, אבער ווי אזוי?“ א. א. וו.

איך וואָלט בלויז געוואונשען, אז די פרומע דאמע זאָל האָבען געהאט א געלעגענהייט צו קאָנען הערען די צאָהלרייכע און אָפט זעהר גראָבע קאָמענטארען, וואָס איהר בריעף האָט ארויסגערופען ביי די מעהרסטע פון מיינע מיטגעפאנגענע. איך בין איבערצייגט, אַז זי וואָלט זיך באנוגענט מיט דער באַקעמפונג פון איהרע אייגענע נסיונות און וואָלט איבערגעלאָזט פאר אונז אליין צו זאָרגען פאר אונזער מאָראַל. — ס'איז א מערקווירדיגע ערשיינונג, וואָס גראָד די פרומאקעס זיינען שטענדיג די וועלכע זוכען אין סעקסועלע זאָכען פריהער פון אלצדינג נאָר שמוץ. זאָגאר די יעניגע צווישען זיי, וועלכע געהערען ניט צו די היפאָקריטען וואָס פּרעדיגען אין דער עפענטליכקייט וואסער און בשתיקה טרינקען זיי וויין, זיינען ניט פריי פון אַט דער דריקענדער פאַנטאַזיע, וואָס איז אין גרונד גענומען גאָרנישט אזוי וואונדערליך, וואָרים יעדער אסקעטיזם, אזוי נויט זיי ער איז ניט קיין רעזולטאַט פון נאַטירליכע נייגונגען, איז סוף כל סוף קיינמאָל ניט געווען עפעס אנדערש ווי א נאָך אינע- ווייניג ברויזענדע ליידענשאפט.

דער פאקט איז, אז די טעמא פון די „געשלעכטליכע פארבלאָגן“ דזשענישען“ האָט ערשט נאָך דעם איבערלייענען פון אָט די דריי בארימטע בריעף געגעבען אסך פון מיינע מיטגעפאנגענע שטאַף זיך צו אמוזירען, בעת ווען פאר דעם האָט מען קיינמאָל גאַרנישט געהערט דעחפון. געוויס האָבען אויך פריהער ניט געפעהלט קיין גראָבע אויסדריקען און זאָפטיגע וויצען, אָבער איך וואָלט בשום אופן ניט געקאָנט באהויפטען, אז מיינע ליידענס-חברים האָבען אין דעם פרט מיט וואָס עס איז איבערשטיגען די אנדערע מענשען אויף דער פריי. וועגען ווירקליכע פאלען פון אן אזויגערופענעם „אומנאטירליכען פארקער“ אין'ם לאַגער האָב איך ביז דאן גאר-נישט געהערט, וואָס האָט יעדענפאלס עפעס צו זאָגען ביי א צוואַ-מענלעכען פון קרוב צו דריי טויזענד פערזאָן, וואו מען האָט איר בערהויפט ניט געקאָנט ריידען פון א פרוואַט־לעבען, און וואו יעדער קלאַנג פלעגט זיך גלייך אויף'ן שטעל פארשפרייטען איבער'ן גאנצען לאַגער. שפעטער האָט זיך דאָס אביסעל געענדערט, אָבער זאָגאר דאן האָט עס זיך געווענליך געהאנדעלט וועגען פערזאָנען, וועלכע זיינען פון נאָטור אויס געווען מסוגל צו האַמאָסעקסועלע אדער ביסעקסועלע נייגונגען.

דערווייל איז די אלגעמיינע שטימונג אין לאַגער געוואָרן אלץ גערייצטער. כמעט יעדער טאָג האָט אונז געבראכט נייע באשטי-מונגען און באפעלען, וואָס זייער אבסאָלוטע צוועקלאַזיקייט איז אין די מעהרסטע פאלען געווען אזוי אָפען, אז זיי האָבען געמוזט אַרויסרופען בלויו ביטערע געפיהלען ביי די געפאנגענע. ערגער פון אלץ איז געווען, ווען אזעלכע באפעלען פון דער ענגלישער מילי-טער־פאָרוואַלטונג האָבען געפיהרט צו דירעקטע אומגערעכטיגקיי-טען, אזוי אז די מענשען האָבען נויטווענדיגערווייז געמוזט קומען צו דער איבערצייגונג, אז מען וויל זיי איינפאך אָנטאָן צרות, הגם אין די מעהרסטע פאלען איז זיכער ניט געווען קיין באשטימטע אַבזיכט. אזוי האָט מען נאָך אויף'ן „ראַיאַל עדוואַרד“ אונז שוין געהאט באשרענקט די גרויס פון אונזער קאָרעספּאָנדענץ, דערמיט וואָס מען האָט אונז ערלויבט צו שרייבען אונזערע בריעף בלויו

אויף א באשטימט בויגעלע פאפיר, וואו מיר האָבען ניט געמאָרט אַנשרייבען מעהר ווי זעקס און צוואנציג שורות. אָבער די גרויס פון די בריעה, וועלכע מיר פלעגען באקומען פון דרויסען, איז געבליבען אומבארשענקט.

אין יולי 1915 איז אויף'ן שווארצען ברעט ערשינען אן אנאָנסע פון'ם צענזאָר, אז די געפאנגענע זאָלען לאָזען וויסען זייערע קרובים זיך צו פאָסען אזוי קורץ ווי מעגליך אין זייערע בריעה; אויב ניט, וועט דער צענזאָר זיין געצוואונגען די צו לאָנגע בריעה ניט איבער צוגעבען צו די אדרעסירטע. אָט די נייע גזרה האָט געזאָלט אריינגעהן אין קראפט פערצעהן טעג נאָך דער עפענטליכער באקאנטמאך בונג. דאָס איז אין די מעהרסטע פאָלען געווען א גאנץ אוממעגליכע פאָדערונג. אין ענגלאַנד גופא פלעגען די בריעה געהן פון אַכט ביז צעהן טעג, איידער זיי האָבען דערגרייכט צו אונז. אבער עס איז געווען א גאנצע מאסע צווישען אונז, וועמעס פאמיליעס עס האָבען געוואוינט אין דייטשלאַנד אָדער אין אנדערע לענדער, אזוי אז די געפאנגענע זיינען גאָר ניט געווען אימשטאַנד זיי צו לאָזען וויסען אין צייט וועגען דער גזרה. ווען די פערצעהן טעג זיינען אריבער, האָבען צעהנדליגע פון מיינע מיטגעפאנגענע געקריגען פון'ם צענזאָר די מיטטיילונג, אז עס זיינען אָנגעקומען פאר זיי בריעה פון זייערע פאמיליעס, נאָר מען קאָן זיי די דאָזיגע בריעה ניט אָפגעבען, צוליעב דעם וואָס זיי זיינען צו לאָנג.

א באַזונדערס אומגעלומפערטער פאָל האָט פאָסירט מיט א מאַז פון מיינ קאָמפאניע, מיט'ן נאָמען מאַקס גראָהע. ער איז געווען א תושב אין בוענאָס איירעס און האָט דאָרט געפיהרט א קליין געשעפט. אָבער ער האָט שטאַרק געליטען פון מערידען, און אין יולי 1914 איז ער געפאָהרען קיין בערלין, כדי זיך דאָרט צו לאָזען מאַכען אן אָפּעראַציע. דערווייל האָט אויסגעבראָכען די מלחמה, און גראָהע איז פונקט ווי אסך אנדערע געפאנגען געווארן אויף'ן מיטען וועג. מען האָט איהם צוערשט אָפּגעפיהרט אין דעם אינטערנירונגס-לאַגער פון גיבראַלטאַר. שפעטער איז ער געקומען צו אונז אויף'ן „ראַיאַל עדוואַרד“ און פון דאָרט איז ער מיט אונז

צוזאמען איבערגעפיהרט געוואָרן אין „אלעקסאנדרא פעלעס“. אויך דער דאָזיגער מאַן האָט איין טאָג געקריגען פון צענזאָר א ידיעה, אז עס זיינען אָנגעקומען פאר איהם דריי בריעה פון זיין פרוי, פון בוענאס איירעס, אָבער ער קאָן זיי ניט קריגען, ווייל זיי זיינען צו לאַנג. אומזיסט זיינען געווען אלע באַמיהונגען און אלע ערקלע־רונגען, אומזיסט די טענות צום צענזאָר, אז גראַהע האָט דאָך נאָר ניט געהאט קיין מעגליכקייט צו לאָזען וויסען זיין פרוי וועגען דער נייער גזרה, ווייל אין נאָרמאלע צייטען האָט דאָך א בריעה פון ענגלאַנד קיין ארגענטינע געמוזט געהן וועניגסטענס דריי וואַכען, דאָס הייסט אז אן ענטפער האָט ערשט געקאָנט קומען אין זעקס וואַכען צייט. דער צענזאָר איז באַשטאָנען אויף זיין באַקאָנטמאַַכ־כונג און האָט זיך ענטזאָגט איבערצוגעבען גראַהע'ן די בריעה פון זיין פרוי.

ווער עס ווייס וואָס א בריעה מיינט פאר א געפאָנגענעם, דער וועט באַגרייפֿען, וואָס דאָס הייסט. קיין זאָך איז ניט אזוי שטאַרק געאייגענט אויף דעם טיפּסטען אופן צו פארלעצען די געפיהלען פון א מענשען, ווי אזא אָפענע אָפלאַכונג פון יעדער געזונטער לאַגיק, און אזוי האָט עס געמוזט פאַסירען, אז די אויפֿרעגונג אין'ס לאַנגער איז פון טאָג צו טאָג אלץ גרעסער געוואָרן. יעדער איינער, וואָס איז נאָר ניט געווען בלינד, האָט געקאָנט פאַרויסזעהן, אז אַט דער שטומער און צוריקגעהאַלטענער צאָרן מוז איין שענעם טאָג אויס־ברעכען אויף א שטורמדיגען אופן.

דער צופאַל האָט עס געוואַלט, אז גראַד ארום דער דאָזיגער צייט זאָלען אין לאַנגער אָנקומען צוויי אָפיצירען, וועלכע האָבען זיך משמעות געשטעלט אלס אויפֿגאבע אָנצוטאָן די געפאָנגענע אלערליי צרות. איבערהויפּט פלעגט עס טרעפען ביי די צעהלונגען, ווען מיר האָבען געמוזט פאַרבייגעהן פאַרווייז פאַרביי דעם באַוואַכ־כענדען אָפיציר, און דערביי איז יעדער געווען פאַרפליכטעט אראָפֿ־צונעמען דעם הוט. אזוי אָפט אלזאָ ווי איינער פון אַט די צוויי נייע אָפיצירען איז געווען אויף'ן פּלאַץ צו באַוואַכען די צעהלונג, פלעגט פאַסירען, אז איינצעלנע געפאָנגענע האָבען געמוזט פאַר־

ביינעהן פארביי איהם צוויי און דריי מאָל, ווייל זיי האָבען
 כלומר'שט איהם ניט באגריסט ווי עס געהער צו זיין. די געפאנר-
 גענע זיינען דורך דעם, פארשטעהט זיך, געוואָרן זעהר אויפגערעגט.
 פיעל פון זיי פלעגען געהן אָהן היטלען אין „קאָמפאנד“, כדי זיך
 איינצושפאָרען אָט די עפענטליכע ערנידעריגונגען. אנדערע ווידער
 זיינען דורך דעם ערשט ריכטיג געוואָרן ביז און זיי פלעגען מיט א
 כיוון ניט אראָפנעמען די היטלען, ווען איינער פון די צוויי נייע
 אָפיצירען איז געשטאַנען ביי דער צעהלונג.

אויך אין דעם דאָזיגען פאַל איז עס געגאנגען מעהר אין פער-
 זענליכער נאווה, איידער אין דירעקטער ביזווייליגקייט. אָט די לייט,
 וועלכע האָבען קענטיג צום ערשטען מאָל אין זייער לעבען געטראָג
 גען דעם מונדיר פון אן אָפיציר, האָבען זיך געפיהלט אזוי שטאַלץ
 דערמיט, אז זיי האָבען זיך ניט געקאָנט צוריקהאלטען און געוויזען
 די אָרעמע געפאנגענע, וועלכע זיינען געשטעלט געוואָרן אונטער
 זייער השגחה, וואָס פאר וויכטיגע לייט זיי זיינען. וואָס פוסטער
 א שאַרבען איז, אַלץ אויפגעבלאָזענער איז ער געווענליך.

אָט די אלע זאכען האָבען די געפאנגענע ביסלאַכווייז געמאכט
 אַלץ פארביטערטער און האָבען געשאַפען אַלץ א שטיקענדערע אָט-
 מאַספערע אין'ם לאַגער. אונזערע פאטריאָטען אָבער האָבען אויס-
 גענוצט די אלגעמיינע אומצופרידענקייט פאר זייער צוועק, כדי
 ארומצודרעהן דעם באַטאַליאָן-פיהרער קאַלין א שטריק ארום האַלז.
 כדי דאָס צו דערגרייכען, האָבען זיי פאַרשפרייט אלערליי קלאַנגען,
 וועלכע מען האָט ניט געקאָנט קאָנטראָלירען. אזוי איז פאַרשפרייט
 געוואָרן א קלאַנג, אז ווען מען האָט זיך געווענדט צו קאַלין'ן און
 איהם אויפגעפאָדערט אז ער זאָל אריינטראָגען א פראָטעסט צום
 קאָמאַנדיר געגען פאַרשידענע שרעקליכע און אומגעלומפערטע צו-
 שטענדען, זאָל ער האָבען געזאָגט: „אבער, מיינע העררן — וואָס
 ווילט איהר האָבען? אין געפענגניש איז דאָך די ארעסטאנטען אויך
 ניט בעסער.“

דער דאָזיגער קלאַנג, וואָס האָט זיך פאַרשפרייט איבער'ן גאנ-
 צען לאַגער, אָהן דעם אז מען זאָל האָבען געוואוסט גענוי פון וואנען

ער האָט זיך גענומען, האָט ארויסגערופען פיעל ביזו בלוט, ניט קוקענדיג דערויף וואָס קאָלירן האָט געלייקענט שטיין און ביין און ערקלערט, אז ער האָט קיינמאָל אזעלכע ווערטער ניט גערעדט. דאָס איז אויך געווען זעהר אומווארשיינליך, ווייל ער האָט דאָך געמוזט ווייסען, אז אזא באמערקונג וועט שטארק צוטרייסלען זיין גאנצע שטעלונג אין'ס באטאליאָן. דער אמת איז, אז עס איז ניט געווען קיין לייכטערע זאך, ווי צו פארשפרייטען אין לאַגער וואָס פאר עס איז קלאַנג, ווי נאָריש און אָפגעשמאקט ער איז ניט געווען. א קליינע אַנצוהערעניש איז געווען גענוג, כדי עס זאָל דערפון ארויס-קומען א פאנטאסטישער ראַמאן. איך האָב דאָס געוואוסט פון איי-גענער ערפארונג, וואָרים מיינע געגנער פון דעם לאַגער פון'ס „וואהר-רען דייטשטום“ זיינען קיינמאָל ניט מיעד געוואָרן מיר אַנצוטשע-פען וואָס עס איז, איבער וואָס איך פלעג יעדעס מאָל לאַכען און זיך שטארק אמווירען. אז זיי האָבען ענדליך געמוזט איינזעהן, אז קיין שום מיטעל העלפט ניט, האָבען זיי עס פון זיך אליין אויפ-געגעבען.

אזוי האָט מען צווישען אנדערעם פארשפרייט די נאָכריכט, אז איך האָב הינטער זיך צעהן יאָהר געפענגניש, ווייל איך בין געווען פאַרמישט אין אַ פארשווערונג געגען דעם קייזער. אנדערע האָבען זאָגאר דערצעהלט, אז זיי האָבען אליין מיט זייערע אייגענע אויע-רען געהערט, ווי איך האָב פארזיכערט דעם ענגלישען דאקטאר אויף'ן „ראַיאַל עדוואַרד“, אז אזוי גיך ווי איך וועל נאָר באפרייט ווערן וועל איך פאָהרען קיין דייטשלאַנד, כדי צו דערשטעכען דעם קיי-זער. און עס האָבען קיינמאָל ניט געפעהלט קיין נאָאיווע מענשענ-פריינט פלעגען ווערן שרעקליך אויפגערגט יעדעס מאָל, ווען זיי האָבען געהערט אזעלכע קלאַנגען, און זיי פלעגען גאַנץ ערנסט פאר-לאַנגען פון מיר, אז איך זאָל עפענטליך בראַנדמארקען די אומבא-קאנטע פארשפרייטער פון אזעלכע רויבער-געשיכטען. אבער איך האָב זיך אויסגעלאַכט דערפון, וואָרים קיין זאך איז מיר ניט געווען

אזוי אומאינטערעסאנט, ווי זיך ארומצורייסען מיט אזעלכע חברה-
לייט.

דער גאנצער צושטאנד אין לאַגער — די אומאויפהערליכע
ערנדיעריגונגען מצד דער ענגלישער מיליטער-פארוואלטונג, אונטער
וועלכע מען איז כמעט יעדען טאָג געווען אונטערוואַרפען, די אומ-
ענדליכע רייבערייען צווישען די אייגענע ליידענס-חברים און הויפט-
זעכליך דער מאַנגעל אין אַ פראָדוקטיווער און ניצליכער באשעפ-
טיגונג — האָט אלץ מעהר און מעהר פארשטאַרקט אין מיר דעם
באשלוס צו פרוואווען אנטלויפען. פון'ם „פעלעס“ צו אנטלויפען
האָט מיר אויסגעזעהן צו זיין ניט זעהר שווער. פיעל שווערער איז
געווען די פראַגע צו געפינען אויף דרויסען אַ פאסענדען פּלאַץ,
וואָס די פּאָליציי זאָל ניט קאָנען דערשמעקען. וואָרים ס'איז מיר
געווען פולשטענדיג קלאָר, אז גראַד מיין אנטלויפען וועט ארויסר-
פען אַ גרויסען טומעל, און אז די פּאָליטישע פּאָליציי וועט ניט
אויסלאָזען קיין שום מיטעל, כדי מיך ווידער אריינצוקריגען אין
איהרע הענט. און גראַד דאָס האָב איך געוואָלט אונטער אלע
אומשטענדען פארמיידען, וואָרים אויב יאָ אנטלויפען, האָב איך
ניט פאַרגונען די הערן פון סקאָטלאַנד יארד דעם טריאומף מיך
אויפצוזוכען, כדי זיך שפעטער צו קאָנען באַרימען מיט דער אומ-
פעלהבאָרקייט פון זייער באוואַכונגס-סיסטעם.

אָבער דאָס זיינען דאָך ניט געווען אלע שוועריגקייטען, וועלכע
מען האָט געדארפט איבערקומען. איך האָב געוואוסט גאנץ בא-
שטימט, אז אייניגע פון מיינע אינטימע פריינט אין לאַנדאָן וועלען
אָנווענדען אלע מיטלען, כדי מיר צו פאַרשאַפען אַ זיכערן אָרט זיך
צו באַהאַלטען. אָבער דאָס איז ניט געווען אלצדינג. קיינער האָט
ניט געקאָנט פאַרויסזאָגען, ווי לאַנג די מלחמה וועט נאָך געדויערן.
אונטער די אומשטענדען וואָלט אַ לעבען אין וואָס פאר עס איז
באהעלטעניש געקאָנט ווערן זעהר אומאנגענעם, פילייכט נאָך אומ-
אנגענעמער און שווערער ווי די געפאנגענשאפט גופא. ניט נאָר
וואָלט איך געמוזט אָפברעכען אלע דירעקטע באַציהונגען מיט מיינע
אייגענע, איד וואָלט אויך זעהר זעלטען געהאט אַ געלעגענהייט

ארויסצוקומען פון צייט צו צייט פון מיין באהעלטעניש, ווייל איך בין צו שטארק באקאנט און דער קלענסטער חשד האָט געמוזט ברענגען א געפאָר.

ס'האָט דערום געמוזט קודם כל פעסטגעשטעלט ווערן, צי עס איז געווען א מעגליכקייט צו קאָנען פארלאָזען ענגלאַנד און פיליכט מיט דער הילף פון באַפריינדעטע מאַטראָזען אוועקצופאַהרען ערגעץ אין א נייטראַל לאַנד. ערשט דאָן, ווען עס זאָל זיך מאַכען אזא מעגליכקייט, וואָלט איך געקאָנט דענקען וועגען אויספיהרען מיין פּלאַן. אָבער כּדי אויסצופּרוּאווען אָט די אַלע זאַכען, איז אומ- באַדינגט נייטיג געווען זיך גרינדליך דורכצוריידען מיט עטליכע פּאַרטרויטע פּריינט אויף דרויסען. אבער ווי אזוי האָט דאָס גע- קאָנט געשעהן? ביי די באַזוכען האָט מען גאָר ניט געקאָנט טראַכט טען דערפון, זאָנאר אויף'ן וואונט צו ריידען איבער אזעלכע גע- פּערליכע זאַכען. א בריעף ארויסשמונגלען וואָלט געוויס געווען מעגליך, אבער אין דערזעלבער צייט אויך זעהר געפּערליך. אין פּאַל זאָז בריעף זאָל אריינפאלען אין אומפּאַסענדע הענט, וואָלט עס געמוזט שטארק קאָמפּראַמיטירען די פּערזאָן, צו וועמען ער איז אדרעסירט, און דאָס וואָלט אונטער די דאמאָלסדיגע פּאַרהעלטע- נישען געקאָנט דעם מענשען פשוט אומגליקליך מאַכען. וואָרים עס איז געווען אבסאָלוט אוממעגליך אויסצושרייבען אַלע איינצעלהיי- טען מיט אזעלכע פּאַרשטעלטע ווערטער, אז עס זאָל ניט דערוועקען קיין שום פּאַרדראַכט. אָט דער וועג איז אַלזאָ שוין פון פּאַרויס געווען אויסגעשלאָסען. איז געבליבען בלויז נאָך איין מיטעל: איר מיצער וואָלט געמוזט פּרוּאווען פּאַר איין נאַכט זיך ארויס'גנב'ענען פּוּ'ם לאַגער, כּדי זיך צו זעהן מיט אייניגע פּאַרטרויטע פּריינט דרויסען און זיי איבערגעבען און דערגעהן פון זיי אַלעס וואָס איז נייטיג. נאָכדעם ווי ער ווערט פּאַרטיג דערמיט, וואָלט ער געמוזט אין דערזעלבער נאַכט נאָך צוריק אריינ'גנב'ענען זיך אין לאַגער, כּדי צו ברענגען דעם דערהאַלטענעם ענטפּער. קיין אנדער וועג איז ניט געווען.

נאָכדעם ווי איך האָב ביי זיך אליין גוט דורכגעטראַכט איבער

אָט די אלע זאכען, האָב איך גערעדט מיט קארלטיק'ן וועגען דעם. און ער איז געווען פולשטענדיג איינשטימיג מיט מיר. ס'איז אַלזאָ פריהער פון אלץ נייטיג געווען צו געפינען א וועג, ווי אזוי מען וואָלט געקאָנט פארלאָזען דעם „פעלעס“ ביינאכט אויף פיער אָדער פינף שעה און דאן, פארטאָג, אומבאמערקטערהייט צוריקקומען. צווישען מיינע נעהנטערע חברים אין דער געפאנגענשאפט האָט זיך אויך געפונען א יונגער האמבורגער, מיט'ן נאָמען אויגוסט לודאַלף ארנדט, א בראווער און אויסגעצייכענטער כאַראַקטער. איך האָב זיך נאָך אין דער אַלימפיא באקענט מיט איהם און איך האָב באלד געקאָנט באמערקען, אז מיינע אנויכטען איבער דעם קריג און אנדערע זאכען האָבען אויף איהם געמאכט א טיפען און דויער-האַפטען איינדרוק. אין פארלוויה פון אונזער צוואמענווין האָט ער זיך אלץ מעהר פארטיפט אין דער אידעען-וועלט פון'ס פריי-הייטליכען סאָציאליזם, וועמעס איבערצייגטער אָנהענגער ער איז געוואָרן. ארנדט איז געווען אן אידעאלער טיפ, ווי געשאפען צו זיין א יונגער טרעגער פון רעוואָלוציאָנערע אידעען. ער איז געווען זעהר רוהיג און קאַרג אין ווערטער, יא, זאָגאר אביסעל פארשלאָסען און איינגעהאלטען אין זיין וועזען, אבער איז דערזעלבער צייט א דרייסטער, מוטיגער בחור, טריי און איבערגעבען ביו גאר. הגם ער האָט עס קיינמאָל ניט ארויסגעוויזען, האָב איך געוואוסט, אז ער האָט מיך איינגעשלאָסען טיף אין זיין הארצען. איך בין געווען אזוי פעסט איבערצייגט וועגען דער לויטערקייט פון זיין כאַראַקטער, אז איך וואָלט פאר איהם אריינגעלעגט מוין האנד אין פייער.

א קורצע צייט נאָכדעם ווי מיר זיינען אָנגעקומען אין אלעק-סאנדרא פעלעס האָט מיר ארנדט אָנפארטרויט, אז ער איז ענט-שלאָסען צו אנטלויפען, אזוי גיך ווי עס וועט זיך נאר מאכען א מעגליכקייט דערצו. איך האָב איהם דאמאָלס אויפמערקזאם גע-מאַכט אויף די גרויסע שוועריגקייטען, און איך האָב באזונדערס באמאָנט, אז אָט די שוועריגקייטען פאנגען זיך ערשט ריכטיג אָן דאן, ווען מען קומט ארויס פון „פעלעס“. ביי דער דאָזיגער געלע-גענהייט האָט ער מיר אויך דערזעהלט, אז ער האָט ביינאכט זיך

ארומגעקוקט אין לאגער און אז ער האָט אויף דער לינקער זייט פון'ם גרויסען האָל אונטער'ן דיעל ענטדעקט א פוסטען פלאץ, אין וועלכען א מענש קאָן זיך גאנץ באקוועם באוועגען. וואָס מען דארף איז בלויז א ליכט, כדי גרינדליך צו באַלויכטען דעם ליידגען פלאַץ אונטער דער פאָדלאַגע און זעהן, צי איז ניט פיליכט פאָראַן ער געצוואו אן ארויסגאנג. ס'איז גענוג אויפצוהויבען איין ברעט אינ'ם וואַש-צימער און מען וואָלט געקאָנט גאנץ לייכט זיך ארויף טערלאָזען אונטען.

כ'האָב געוואוסט, אז איך קאָן זיך אומבאדינגט פארלאָזען אויף ארנדט'ן, און אז ער איז פארשלאָסען ווי א קבר. האָב איך איהם אַלואַ דערצעהלט וועגען מיין פלאַן, וואָס ער האָט אויפגענומען מיט גרויס אינטערעס. אזוי ווי עס איז ניט ראַטזאָס געווען, אז איך אליין זאָל אונטערנעמען דעם ערשטען גאַנג, ווייל די אנגענטען פון סקאַטלאַנד יארד האָבען מיך צו גוט געקענט און עס האָט זיך דאָ געהאנדעלט וועגען אַפּשטאַטען א ביינאַכטיגען באוּזך אין מיין אייגענער וואוינונג, האָט ארנדט ניט איבערגעטראכט קיין מינוט און זיך גלייך אָנגעבאַטען איבערצונעמען די זאַך אויף זיך און נאָכדעם ווי ער וועט עס דורכפיהרען צוריקצוקומען און מיר אַפּ געבען א באַריכט וועגען דעם. ס'איז געווען אַפּגעמאַכט, אז שפּעטער, אזוי גיך ווי מען וועט אונז פון דרויסען געבען א צייכען, זאָל לען מיר ביידע צוזאַמען אנטלויפען.

אונזער ערשטע זאָרג איז אַלואַ קודם כל געווען גענויער צו אונטערזוכען דעם פוסטען פלאַץ אונטער'ן דיעל, צי וואָלט ער אונז געקאָנט דיענען אַלס באַזיס פאר אונזערע פלענער. מען האָט געקריגען א שטריק און א ליכט, און איז איינער פון די נעקסטע געכט האָט זיך ארנדט אַרויסגעלאָזט מאַכען א גענויע אונטערזוך כּונג. דער רעזולטאַט איז געווען אזא, אז בעסער האָט מען זיך גאָר ניט געקאָנט ווינשען. ס'האָט זיך נעמליך אַרויסגעשטעלט, אז דער פלאַץ אונטער'ן דיעל איז געווען א פּאַסאַזש, וואָס האָט געפיהרט דירעקט צו דער אונטערערדישער אייזענבאהן. אין פרידענס-צייט מען האָט דער אַלעקסאַנדרא פּעלעס געהאַט א באַזונדער סטאַנציע

פון דער „אנדערגראונד“, וואו עס פלעגן אצונד מעהר ניט אריינ-
 פאָהרען קיין צוגען, זינט מען האָט דעם „פעלעס“ פאַרוואַנדעלט
 אין אַן אינטערנירונגס-לאַגער. אין אַ צווייטער נאַכט האָבען מיר
 אויסגעפונען, אז מען האָט געקאָנט גאנץ לייכט דורך אַט דעם נאַנג
 אריינקומען אין דעם טונעל, וואָס האָט געפיהרט צו וואוד גריין
 סטיישאַן. פון דאָרט וואָלט מען געקאָנט דורך אַ מין לופט-שאַכט
 לייכט ארויסקומען אויף דער פריי. ביי דעם אלעמען האָט מען גע-
 דאַרפט אין זינען האָבען בלוזי איין שטערונג: אין דער פאַר-
 מאַכטער באַהאַנדלונג פון אלעקסאַנדראַ פעלעס איז טאָג און
 נאַכט אַרומגעגאַנגען אַ סאָלדאַט אַרויף און אַראָפּ. מען האָט אַלואַ
 געמוזט אויסניצען די געלעגנהייט און שנעל אריינלויפן אין דעם
 טונעל, אין דעם מאָמענט ווען דער סאָלדאַט האָט מאַרשירט צו דער
 אנדער זייט צו. די זאַך איז אַלואַ געווען אזוי גינסטיג, ווי מיר
 האָבען זיך נאר געקאָנט ווינשען.

אזוי ווי אַרנדט האָט פאַרשטאַנען זעהר וועניג ענגליש, האָב
 איך איהם געמאַכט אַ פּולשטענדיגען פּלאַן, ווי אזוי צו קומען צו
 מיין וואוינונג, אָהן דעם אז ער זאָל זיך דאַרפן נאַכפּרעגען ביי
 אימיצען, ווייל דאָס וואָלט אונטער אומשטענדען געקאָנט זיין גע-
 פערליך. מיין אדרעס האָב איך איהם געלאָזט אויסלערנען אויס-
 ווייניג, ביז ער האָט עס געהאַט גוט איינגעקריצט אין זיין זכרון.

אין דער נאַכט פון 14טען יולי האָט אַרנדט אין געווענליכע
 אַרבייטס-קליידער פאַרלאָזען דעם לאַגער, פאַרזאָרגט מיט אלעם
 וואָס ער האָט נייטיג געהאַט, כדי צו דערגרייכען זיין ציעל.

איך האָב יענע נאַכט קיין אויג ניט געקאָנט צומאַכען, און איך
 בין די גאַנצע צייט געווען פאַרנומען מיט מיין יונגען פריינד, אין
 וועמעס האַנד עס איז אצונד געלעגען מיין נאָהנטע צוקונפט. טוי-
 זענד געדאַנקען און שרעקען האָבען זיך אַרומגעוואָרפען אין מיין
 אומרוהיגען מוח. וועט ער בשלום צוקומען צום טונעל, אָהן דעם
 אז דער פאַטרוול-סאָלדאַט זאָל איהם באַמערקען? און וועט ער
 אויף דרויסען ניט פאַרבלאַנדזשען און טרעפען דעם ריכטיגען וועג,
 ער, וואָס ער איז פריהער קיינמאַל ניט געווען אין לאַנדאָן און וועל-

כער האָט זיך געקאָנט לייכט פארלירען אין דעם מורא'דיגען ים פון הייזער, ניט קוקענדיג אויף דעם פלאַן וואָס ער האָט ביי זיך גע- האָט?

ס'איז געווען א קורצע וויילע נאָך צעהן אזייגער אין אווענט, ווען ארנדט האָט זיך ארויסגעלאָזט אויף זיין שליחות. לויט אונ- דער רעכנונג האָט ער געמוזט נאָך פאר האַלבע נאַכט דערגרייכען זיין ציעל. א שעה צייט האָט ער געזאָלט פארברענגען אין מיין וואוינונג און ערקלערען מיין פרוי אלצדינג, כדי זי זאָל שפעטער זיך קאָנען זעהן מיט עטליכע פון אונזערע קאמערעדען און זיי לאָ- זען וויסען וועגען מיין פלאַן. אזוי גיך ווי מיינע פריינט וועלען געפינען א זיכערן פלאַץ זיך צו באַהאַלטען און וועלען געוואָהר ווערן, צי עס איז פאראן א מעגליכקייט ביי דער ערשטער בעסטער געלעגענהייט צו אנטלויפען אין א נייטראַלען לאַנד, דאן האָט מען מיר געזאָלט ביי א באַזוך געבען צו פאַרשטעהן דורך א פאַרשטעלט וואָרט, אז אלעס איז גרייט, כדי מיר זאָלען דאן זיך קאָנען נעמען צו דער אויספיהרונג פון אונזער פלאַן. אין פאַל אויב עס זאָל צוליעב געוויסע אורזאכען נייטיג זיין א שנעלע פארשטענדיגונג, האָבען מיר אויך באשטימט א מיטעל, ווי אזוי מען זאָל אונז נאָך דעם זעלבען טאָג קאָנען געבען א צייכען וועגען דעם.

אָט דער גאנצער עסק האָט, ווי געזאָגט, געמוזט אָפגע'פטר'ט ווערן העכסטענס אין א שטונדע צייט, אזוי אז ארנדט זאָל נאָך פארטאָג קאָנען צוריקקומען אין לאַגער, כדי צו זיין אנוועזענד ביי דער פריהמאָרגען-צעהלונג.

די נאכט איז אריבער, אָהן דעם אז איך זאָל אפילו אויף איין רגע האָבען צוגעמאכט מיינע אויגען. ארנדט איז ניט געקומען. עפעס האָט אלזאָ געמוזט טרעפען מיט איהם. ווער ווייס, אפשר האָט איהם דער פאטרול-סאָלדאט דערזעהן, איידער ער האָט נאָך צייט געהאט זיך אריינצו'גנב'ענען אין דעם טונעל? אדער ס'קאָן זיין, אז מען האָט איהם געכאפט אויף דער גאַס, נאָך איידער ער האָט דערגרייכט זיין ציעל? דער קאַפּ האָט מיר וועה געטאָן פון אָט די אלע השערות.

ס'האָט געקלונגען דער סיגנאל צום אויפשטעהן. ארנדט איז ניט געווען אויף זיין פלאץ. באלד וועט פאָרקומען די צעהלונג און ארנדט וועט פעהלען. — פילייכט האָט ער ניט געקאָנט צוריקקומען אין צייט און ער באַהאַלט זיך ערגעצוואו ביז'ן אָווענט, איז מיר דורכגעלאָפּען א געדאנק אין קאָפּ. אָט דעם געדאנק האָט מען אבסאָלוט ניט געקאָנט אוועקמאכען מיט דער האַנד. אין דעם דאָ- זיגען פאל האָט מען אַלזאָ געמוזט זעהן, אז זיין אָבוועזענהייט זאָל ניט אויסגעפונען ווערן שוין ביי דער איצטיגער צעהלונג. מען האָט געמוזט זאָרגען דערפאר, אז ביים „ראָל-קאָל“ זאָל אן אנדער רער צוגעהן צו ארנדט'ס בעט און זעהן, אז דער קאָמפּאניע-פיהרער זאָל ניט אויפמערקזאם מאכען דעם באוואכערען אָפיציר וועגען דעם. דאָס איז ניט געווען נעהר שווער. אין יעדער קאָמפּאניע זיינען געשטאַנען צוויי רייהען בעטלעך, וועלכע זיינען געווען אָפּ- געטיילט איינע פון די אנדערע דורך א שמאָלען גאַנג. נאָכדעם ווי דער אָפיציר צוזאמען מיט א סארדזשענט און מיט דעם קאָמ- פּאניע-פיהרער וועלען האָבען אָפּגעגאַנגען אין רייה, האָט איינער פון די שוין געצעהלטע זיך געקאָנט שנעל אריבערכאַפּען אויף דער אנדער זייט און זיך אוועקשמעלען ביים לידיגען בעטעל. דאָס וואָלט אפילו ביי די נאָהנט-שמעהענדע געפאַנגענע ניט ארויסגע- רופען קיין שום חשר, ווייל יעדער וואָלט זיך געטראכט ביי זיך, אז דער ריכטיגער מאַן האָט זיך מסתמא ערגעצוואו פארשפעטיגט און א פריינד פארנעמט זיין פלאץ, כדי איהם צו פארהיטען פון שטראַף. אזוי איז טאקע געווען. דער טאָג איז אריבער, אָהן דעם אז עפעס זאָל האָבען פאַסירט. איך בין געווען פעסט איבערצייגט, אז ארנדט וועט זיין צוריק אין לאַגער אזוי גיך ווי עס וועט נאר פינסטער ווערן, אויב עס האָט נאָר מיט איהם ניט געטראָפּען קיין אומגליק. די הויפט זאַך איז געווען בלויז, אז ביים „ראָל-קאָל“ אין אָווענט זאָל איבערגע'חזר'ט ווערן דאָסזעלביגע שפּיל, וואָס איז שוין פאָרגעקומען ביי דער צעהלונג אין דערפריה. לענגער וואָלט מען די זאַך ניט געקאָנט באַהאַלטען, וואָרים אין לאַגער האָבען זיך שוין געהאַט פאַרשפּרייט אלערליי קלאַנגען. ארנדט'ס אָפוועזענ-

הייט ביי די מאַהלצייטען האָט זיך שוין ביי מאַנכע געפאנגענע געוואָרפען אין די אויגען. איינצעלנע האָבען שוין אויך געוואוסט, אז אַרנדט איז אין דער פאַרגאַנגענער נאַכט ניט געשלאָפען אין זיין בעט. אָבער דאָס אלעס איז ניט געווען געפערליך, אויב אַרנדט זאָל נאָר אין פאַרלויף פון דער נאַכט צוריקקומען.

ווען מיר האָבען זיך אין אווענט געדאַרפט אויסשטעלען ביי אונזערע בעטען צום „ראָל־קאַל“, האָט ווידער אַמאָל איינער פון אונזערע יונגע קאַמעראַדען פאַרטראָטען אונזער אָפּוועזענדען פּריינד, אַהן דעם אז אימיצער זאָל האָבען געמאַכט וואָס פאַר עס איז באַמערקונג דערצו. ווען דער קאַמפּאַניע־פּיהרער וואָלט נאָר ניט געווען דערביי. דער דאָזיגער האָט שוין אין דערפריה באַ מערקט, אז אַ פּאַלשער מאַן איז געשטאַנען ביי אַרנדט'ס געלעגער, אָבער ער האָט געשוויגען, ווייל ער האָט זיך ניט געוואָלט פאַרקירי גען מיט די געפאַנגענע. ווען די זעלבע מאַנעווערע האָט זיך אָבער אין אָווענט איבערגע'חורט נאָך אַמאָל, האָט ער מורא געקריגען, וואָרים ער האָט דערשפּירט, אז דאָ איז עפּעס ניט גלאַט.

אונזער קאַמפּאַניע־פּיהרער איז איבערהויפּט געווען אַ קאַפּיטעל פאַר זיך. ס'איז געווען אַ שרעקעדיג שניידערל, וואָס איז געשטאַנען זיבען און צוואַנציג יאָהר פון זיין לעבען אונטער דער אייזער־נער הערשאַפט פון זיין „בעסערער העלפט“, אזוי אז די געפאַנגענע שאַפט איז פאַר איהם געווען אַ צייט פון ערהוילונג. ער פלעגט עס זאָגען יעדען איינעם, וואָס האָט נאָר געוואָלט הערען, אז אויסער זיין מיליטע־צייט איז דאָס דער שענסטער פּעריאָד פון זיין לעבען. דורך אַן איראָניע פּוּל'ס צופאַל איז אָט דער מאַן אויף'ן „ראַיאַל עדוואַרד“ אויסגעקליבען געוואָרן אלס אַן אזויגערופענער ליניע־קאַפּיטאַן, און דורך דעם באַפּעהל פון אונזער אַלטען קאַמאַנדיר איז ער אויך אין אַלעקסאַנדראַ פּעלעס געבליבען אַ מאַכער און איז געוואָרן דער פּיהרער פון דער פּערטער קאַמפּאַניע. ס'איז געווען דאָס העכסטע וואָס דער ארעמער קערל האָט ווען אין זיין לעבען דערגרייכט, און ער האָט זיך געהאַלטען מיט זיין נייעם טיטל ווי אַ קעניג מיט זיין קרוין. מען האָט איהם באַדאַרפט אָנקוקען, מיט

וואָס פאר א צערטליכקייט ער פלעגט עס ביינאכט צונויפוויקלען דאָס בלויע קאפיטאן־בענדעל, וואָס ער פלעגט בייטאָג שטאַלץ טראָגען אויפ'ן אָרם, אלס צייכען פון זיין טשין. ניט בלויז ביי־טאָג. אז עס פלעגט איהם אמאָל אין מיטען נאכט אָנקומען א מענשליך באדערפעניש און ער האָט געמוזט געהן אין א געוויסען אָרט, פלעגט ער עס קיינמאָל ניט טאָן, איידער ער פלעגט ארום־בינדען דאָס בלויע בענדעל ארום דעם ארבעל פון זיין שלאָפֿראָק. צו וואָס פאר א צוועק ער האָט עס געטאָן איז, אמת, געווען שווער צו באַגרייפֿען, מחמת ביינאכט זיינען דאָך די מעהרסטע געשלאָפֿען און עס איז דאָך ניט געווען ווער עס זאָל איהם באוואונדערן. אבער ער פלעגט עס דאָך טאָן. ווארשיינליך האָט ער געדענקט, אז עס קאָן איהם נאָך חלילה אָפּפאַלען עפעס פון זיין כבוד אלס קאָמפּאָניע־פיהרער, ווען ער זאָל אריינגעהן אין יענעם וויכטיגען אָרט אָהן דעם צייכען פון זיין הערליכקייט.

הערר מ. — אזוי האָט אונזער מאן געהייסען — האָט אַלואָ צו זיין שרעק צוויי מאָל געמוזט זעהן, אז ארנדט איז ניט געשטאַנען ביי זיין בעמ, און אז אן אנדערער האָט זיך אָנשטאַט איהם געלאָזט צעהלען. אזוי ווי ער האָט מורא געהאט צו פאלען אין אומ'הן ביי זיין קאָמפּאָניע, האָט ער די זאך ניט געמעלדעט צו דעם באַוואַכענדען אָפּיציר. שפעטער אָבער האָט איהם זיין געווייטען אָנגעהויבען פלאַנען. ער האָט געציטערט פאר אן ענטדעקונג און האָט ווארשיינליך מורא געהאט, אז ווען די געשיכטע וועט קומען צו דעם קאָמאָנדר, קאָן נאָך מעגליך זיין, אז יענער זאָל דערפאר ביי איהם צונעמען דאָס בלויע בענדעל. גרויסער גאָט! אלעס, נאָר דאָס ניט! און אזוי האָט ער זיך ענדליך, א שטונדע נאָך דער צעהלונג, ענטשלאָסען צו מעלדען די זאך.

אזוי ווי דער קאָמאָנדר איז גראָד ניט געווען אין לאַגער, האָט זיין שטעלפארטרעטער אויפגענומען די מעלדונג, אבער ווי עס ווייזט אויס, האָט ער ניט געשענקט קיין גרויסע באדייטונג צו דעם וואָס מ. האָט דערצעהלט און האָט קענטיג ניט געגלויבט, אז אימיר צער איז דאָ אנטלאָפֿען. ער האָט דערום די זאך געלאָזט לויפֿען

און ערשט ווען דער קאמאנדיר איז צוריקגעקומען פון שטאָט האָט ער איהם וועגען דעם געמעלדעט. דער דאָזיגער האָט שוין די זאך ניט גענומען אזוי לייכט, און עס האָט זיך באַלד אויפגעהויבען א שטורם אין לאַגער.

ס'איז געווען א קורצע וויילע נאָך צעהן אזויגער. די מעהרסטע פון אונז זיינען שוין געשמאק געשלאָפען, ווייל לויט דער פאָר-שריפט האָט יעדער איינער שוין ניין דעם זייגער געמוזט זיין אין בעט. פלוצלינג האָט זיך אין'ם באַטאָליאָן אויפגעהויבען א שרעק ליכער ליארם. שליסלען האָבען זיך געדריעהט אין די שלעסער, קאָמאנדאָ-געשרייען האָבען אָפגעקלונגען, ס'איז געוואָרן ליכטיג אי-בעראל. און באַלד איז ערשינען דער קאָמאנדיר אין באַגלייטונג פון עטליכע אָפיצירען און אן אָפטיילונג סאָלדאטען און האָט אומ-געדולדיג פארלאַנגט צו זעהן דעם באַטאָליאָן-פיהרער. דער דאָזיגער איז שנעל געקומען צו לויפען, און אצונד איז מען מיט איילענדע טריט געגאנגען צו דער פערטער קאָמפאניע, וואו אונזער מוטיג שניידערל האָט מיט ציטערנדע קניע שוין ערוואַרט דעם מעכטיגען פריץ. דער קאָמאנדיר איז דעם אָרעמען קערל באַפאלען מיט א שטראָם פון פראַגען און האָט זיך דערביי באַנומען, פונקט ווי א שלאַנג וואָלט איהם א בים געמאָן. אונזער קאָמפאניע-פיהרער האָט אויסגעזעהן, ווי ער וואָלט נאָר וואָס ארויסגעשפרונגען פון א הויפען דערנער, א בילד פון יאָמער און פון טיפסטער דערשלאָגענקייט. ער האָט ניט געוואוסט פון זיינע הענט און פיס, האָט געשטאַמעלט אלערליי ווערטער, וועלכע האָבען ניט געהאט קיין שום צוזאמענ-האַנג, דורך וואָס דער אַלטער איז געוואָרן נאָך צאָרנדיגער. דער דאָזיגער האָט געקלאַפט מיט זיין שטעקען אויף ארנדט'ס בעט, אז עס האָט אָפגעקלונגען איבער'ן גאנצען זאל און האָט דעם אומ-גליקליכען מ. פארשאַטען מיט אזא שטראָם פון זידעל-ווערטער, אז ער איז ענדליך אנשוויגען געוואָרן און האָט געפיהלט ווי צו פאָר-קריבען ערגעץ אין א לאַך, אז מען זאָל איהם ניט האָבען פאר די אויגען.

דאָס בושעווען פון דעם אַלטען מאַן, וועלכער האָט זיך מעהר

ניט געקאנט קאנטראָלירען, האָט אויפגעבראכט די געפאנגענע, וועלכע זיינען אויף אזא אומגעריכטען אופן געשטערט געוואָרן אין זייער בעסטען שלאָף, און פון פארשידענע ווינקלען פון'ם ריזיגען זאָל האָבען זיך געלאָזט הערען אלערליי אויסרופען וואָס האָבען גאַרנישט געקלונגען דרך־ארצ'דיג. דאָס האָט נאָך פארגרעסערט דעם קאָמאנדיר'ס צאָרן, אויב א פארגרעסערונג איז דעם פרט איז נאָך מעגליך געווען. ער האָט געגעבען זיינע סאָלדאטען א באַפעהל צו ארעסטירען די „פארברעכער“, און די דאָזיגע האָבען סתם אזוי, ניט אויסקלייבענדיג, געכאַפּט א פּאָר מענשען און זיי אָפּגעפיהרט אין דער וואַך־שטוב. דורכדעם איז דער סקאנדאַל, פארשטעהט זיך, נאָך גרעסער געוואָרן. ס'איז שוין געווען נאָך עלף אזויגער, ווען דער קאָמאנדיר האָט ענדליך באַשלאָסען צו פאַרלאָזען דעם זאָל, נאָכדעם ווי ער האָט אונז אפריהער אָנגעשראַקען מיט אלע מענליכע סטראַשונקעס.

אויף מאָרגען אין דערפריה האָט זיך די געשיכטע וועדערהוילט פון דאָס ניי. ווען די צעהלונג איז געווען צו ענד, האָבען די לייט געווארט, מען זאָל זיי, ווי געווענליך, עפענען די טיר און זיי אראָפּ־לאָזען אין'ם „קאָמפּאונד“. בעת ווען די געפאנגענע פון די באַטאַר־ליאַנען „איי“ און „סי“ האָבען פאַרבראַכט אויף דרויסען אונטער'ן פרייען הימעל, האָט מען אונז געהאלטען איינגעשפּאַרט, ניט קור קענדיג אויף דעם הייסען יולייטאָג. א שטונדע שפעטער האָט מען אונז געלאָזט וויסען, אז מיר וועלען דריי טעג צייט ניט טאָרען פאַרלאָזען דעם באַטאַליאַן־זאָל. אויסערדעם האָט מען געזאָלט צו נעמען ביי אונז די באַזוכען און די קאָרעספּאַנדענץ פאַר דריי וואָך כען צייט. אָט די נאַכריכט האָט געמאַכט א סוף צו יעדער געדולד. די אומאויפהערליכע ערנידעריגונגען און צוועקלאָזע גזרות, אונטער וועלכע מיר זיינען געווען אונטערוואַרפען זינט מיר זיינען אהער אָנגעקומען, האָבען שוין פון לאַנג געהאַט אָנגעפילט די געפאנגענע מיט דער טיפּסטער ביטערקייט, און מען האָט בלוז באַדאַרפט עפעס א גרונד, כדי דעם איינגעהאלטענעם כעס פאַנאָדערצובלאָזען אין א ליכטיגען פלאַם. אָט דער מאַמענט, וועלכען די פארשטענדיגע

צווישען אונז האָבען שוין פֿון לאַנג געהאט פֿאָרויסגעזעהן, איז אצונד געקומען, און עס איז נייטיג געווען צו זעהן, אז די עמפֿערונג פֿון די מענשען זאָל ניט אַפֿלויפֿען אָהן א ווירקונג.

יעדער איינער האָט פֿאַרשטאַנען, אז מיר זיינען צוגעקומען צו א ווענד־פֿונקט און אז די זאַכען האָבען ניט געקאַנט אזוי ווייטער אַנגעהן ווי ביז אהער. וואָס נאָכדעם וועט קומען, האָט נאַטירליך קיינער ניט געקאַנט פֿאָרויסזעהן, אבער אז איצט האָט אונטער אלע אומשטענדען עפעס געמוזט געשעהן, דאָס האָט באַגריפֿען אפֿילו דער פֿירדליכסטער צווישען אונז. איך האָב געהאט א קורצע באַראַטונג מיט קארלטישקין און נאָך עטליכע פֿארטרױטע פֿריינט, און מיר האָבען אלזאָ אַרויסגעגעבען די פֿאַרזאָלע, אז אלע קאָמפּאַניע־פֿיהרער זאָלען זיך אָפּזאָגען פֿון זייערע עמטער און ערקלערן דעם קאָמאַני־דיר, אז אונטער די עקזיסטירענדע אומשטענדען זיינען זיי ניט אימשטאַנד צו נעמען אויף זיך וועלכע ס'איז פֿאַראַנטוואָרטליכקיי־טען, ווייל די גרעסטע צאָהל פֿון די געפֿאַנגענע זאָגט זיך קאַטע־גאַריש אָפּ פֿון פֿאַלגען זייערע באַפֿעהלען.

א טייל פֿון די קאַפיטאַנען איז אַבסאָלוט ניט געווען איינפֿאַר־שטאַנען מיט דער דאָזיגער פֿאַדערונג, אָבער דער געשרױ: "די בענדלעך אַראָפֿ!" איז געוואָרן אלץ שטאַרקער, און ווען קאַרלטישק האָט ענדליך געמאַכט דעם אָנהויב און אַראָפּגענומען זיין בענדלעך אלס "מעס־ליעדער", האָט זיך שוין מעהר קיינער ניט געקוויינקעלט, און אלע האָבען געפֿאַלגט זיין ביישפּיל. עס וואָלט אויך געווען א גרויסע נאַרישקייט צו וועלען קעמפֿען געגען דער אַלגעמיינער שטי־מונג אין'ס באַטאַליאָן. די עמפֿערונג האָט אצונד אַרומגעכאַפט אלע קרייזען. זאָגאַר די מיטגלידער פֿון א קליינער מוזיק־קאַפּעלע, וועל־כע האָט זיך געהאט געגרינדעט מיט עטליכע וואָכען פֿאַר דעם און האָט אויף א באַזונדערן אופן נושאַ חן געווען ביי דעם קאָמאַנדיר, וועלכער האָט יעדען מוזיקאַנט פֿאַרזאָרגט מיט א ספּעציעלען מיר־ליטערישען מונדיר, זיינען איצט פֿאַרכאַפט געוואָרן פֿון דער אַלגע־מיינער באַוועגונג און האָבען אוועקגעוואַרפֿען זייערע מונדירען אין א ווינקעל.

די ענגלישע וואך-לייט און סאָלדאטען אין'ם באַטאָליאָן האָבען
 ניט אָנגעהויבען פארשטעהן וואָס דאָ טוט זיך. זיי האָבען געקוקט
 אויף די אויפגערעגטע גרופעס איבעראַל און האָבען ניט געוואוסט
 וואָס צו דענקען וועגען אָט די אומגעווענליכע סצענעס. ארום
 מיטאג-צייט איז דער ליארם אין דעם באַטאָליאָן געוואָרן אלץ גרע-
 סער, און קאָלין איז ווידער אמאָל געלאָפען צום קאָמאנדיר, צו
 וועמען ער האָט זיך אין פארלוירן פון'ם פאָרמיטאג שוין א פאָר מאָל
 געהאט געווענדט. אבער ער האָט קיינמאָל ניט געקאָנט ריידען מיט
 איהם. א קורצע וויילע פאר מיטאָג, ווען מען האָט גראָד געמאכט
 די פאָרבארייטונגען צום עסען, זיינען אויף דער פלאַטפאָרמע ביים
 אריינגאנג פון'ם האָל פּליצלינג ערשינען צעהן אָדער צוועלף סאָל-
 דאָטען, מיט די ביסקען גרייט צו שיסען. גלייך נאָכדעם האָט זיך
 אויף דערזעלבער פלאַטפאָרמע באוויזען דער קאָמאנדיר בכבודו
 ובעצמו. קיים האָט מען איהם נאָר דערזעהן, אז עס האָט אין דעם
 גרויסען ברייטען זאל אויסגעבראכען א שטורם פון עמפערונג. ער
 האָט געפרואווט ריידען, אבער זיינע ווערטער זיינען פולשטענדיג
 פארלוירען געגאנגען אין דעם מורא'דיגען ליארם, וואָס האָט זיך
 אויפגעהויבען פון אלע זייטען. אצונד האָט די זאך געקאָנט ווערן
 געפערליך, ווען עס זאָל ניט באצייטענס ווערן רוהיג אין זאל. ס'איז
 געווען זעהר וויכטיג און פון גרויסער באדייטונג, אז דער קאָמאנד-
 דיר זאָל קומען צום וואָרט, כדי איהם צו געבען א מעגליכקייט זיך
 אויסצוריידען. אחוץ דעם האָט מען זיך אבסאָלוט ניט געקאָנט
 פאָרשטעלען, אז דער אלטער וועט אין פראָנט פון זיינע סאָלדאטען
 זיך לאָזען ארונטערשרייען אזוי איינפאך, און מען האָט באַדארפט
 ערווארטען, אז אויב ער וועט קיין אנדער ברירה ניט האָבען וועט ער
 זיך באנוצען מיט דעם לעצטען געוואלט-מיטעל וואָס ער האָט גע-
 האָט.

געוויס האָט עס דעם אלטען קאָמאנדיר ניט געקאָנט שאַדען,
 ווען מען האָט איהם איינמאָל אויף א שטרענגען אופן געוויזען, אז
 אויך צו דער געדולד פון געפאנגענע איז פאראן א גרעניץ, וואָס מען
 קאן ניט אריבערטעמען אומבאשטראָפטערהייט. די מורא'דיגע

אויפרעגונג אין'ם לאגער, וועלכע ער האָט אצונד מיט זיינע איי-גענע אויגען געזעהן, האָט איהם געמוזט ווייזען, אויב ער האָט נאָר געהאט א פונק פון איבערלעגונג, אז אָט דער גרעניץ איז אצונד דערגרייכט געוואָרן, און אז עס איז פאָראַן העכסטענס נאָך איין מיטעל צו אונטערוואַרפען אָט די מענשען און דאָס איז א בלוט-באָד.

די יעניגע צווישען אונז, וועלכע האָבען קלאָר און דייטליך איינגעזעהן, אז דער קאָמאָנדיר האָט אום יעדען פרייז געמוזט קומען צום וואָרט, כדי אויסצוניצען די העכסט קריטישע סיטואציע פון אונזער טובה וועגען, האָבען זיך באמיהט מיט אלע קרעפטען איינגעצושטילען דעם ליאָרם און צו באַרוהיגען די געפאָנגענע. דאָס האָט געדויערט א וויילע, אָבער עס האָט זיך איינגעגעבען. אין פארלויף פון דער צייט איז דער אלטער געשטאַנען רוהיג אויף דער פלאַט פאָרמע און אַראָפּגעקוקט אויף דער אויפגערעגטער מאַסע, אָהן דעם ער זאָל א פינטעל טאָן מיט'ן אויג. ענדליך איז שטיל געוואָרן, ער האָט געוואַרט נאָך א רגע, דערנאָך האָט ער אָנגעהויבען ריידען, רוהיג און געמאַסעטען, באַטאָנענדיג יעדעס וואָרט. שוין פון'ם קלאַנג פון זיין שטימע האָט מען געקאָנט ארויסהערען, אז ער איז געווען גענייגט זיך איבערצובעמען. ער האָט זיך אצונד געוויזען אין א גאַנץ אנדער ליכט, און יעדער פון אונז האָט געפיהלט, אז אין דעם דאָזיגען אַלמען איז געווען נאָך א זייט, פון וועלכער מיר האָבען ביז דאָן ניט געוואוסט. אָנשטאַט מיט סטראַשונקעס, ווי מיר האָבען ערוואַרטעט, האָט ער גערעדט צו אונז ריין מענשליך. ער האָט אָהן א שום ספק איינגעזעהן, אז יעדעס שאַרפע וואָרט וואָלט בלויז ארויסגערופען א נייעם שטורם, וועלכען ער האָט קענטיג געזוכט צו פארמיידען. ער האָט ערקלערט, אז די שטראַפּען איבער אונזער באַטאַליאָן האָט ער ניט ארויפגעלעגט אויף אונז, כדי זיך מיט אונז אַפצורעכענען פאַר אַרנר'ס אַנטלויפן, נאָר איינפאַך דערפאַר, ווייל מיר האָבען אויף א גראָבען אופן באַליידיגט זיינע אָפּיצירען. פונדעסטוועגען איז ער ענטשלאָסען צו שליכטען דעם שטרייט מיט נומען, ניט קוקענדיג דערויף וואָס מאַכע פון אונז קאָנען נאָך אויס-

טייטשען זיין נאָכניבוגקייט אלס שוואַכקייט אָדער גאָר אלס פייג-
הייט. אָבער יעדער איינער מוז דאָך סוף כל סוף איינזעהן, אז ער
האָט די מאַכט דורכצופיהרען זיינע באַפעהלען. נאָר ער וויל אויף
קיין פאַל ניט באַנוצען אָפענע געוואַלט געגען שוואַלזע מענשען,
אזוי לאַנג ווי ער זעהט נאָך פאר זיך דעם קלענסטען אויסוועג צו
שליכטען די זאַכען אויף א פאַרניפטיגען אופן.

וואָס לענגער ער האָט גערעדט, אלץ מעהר בייפאַל האָט זיין רעדע
ארויסגערופען. זאָגאר די יעניגע צווישען אונז, וועלכע האָבען ניט
פאַרשטאַנען גוט די ענגלישע שפראַך, האָבען אינסטינקטיוו גע-
פיהלט, אז ער האָט זיך באַמיהט צו געפינען א פרידליכען אויסגלייך.
מען האָט זיך קוים געקאָנט פאַרשטעלען, אז דאָס איז דערזעלביגער
מאָן, וועלכער האָט אין דער פאַרגאַנגענער נאַכט אזוי מורא'דיג
געבושעוועט.

אז ער האָט געענדיגט זיין רעדע, האָט ער הויך אויף'ן קול
געפרעגט, וואָס זיינען אייגענטליך אונזערע וואונשען. און אזוי
ווי גראָד אנטקעגען איהם איז געשטאַנען איינער פון אונזערע מיט-
געפאנגענע, וועלכער האָט איהם א פאָר מאָל אונטערבראָכען, בעת
ער האָט גערעדט, האָט ער איהם אָנגעקוקט מיט א שאַרפען בליק
און איהם געפרעגט:

„וואָס האט איהר, צום ביישפּיל, פאַרצוברענגען?“

דער, צו וועמען דער קאָמאַנדיר האָט זיך געווענדט, א בראַווער
און אומערשראָקענער מאַן מיט'ן נאָמען מונדינג, האָט זיך ניט
פאַרלאָרן. ער האָט קורץ צוזאַמענגעפאַסט אלע אונזערע קריוודעס
און טענות און האָט זיי אויסגערדיקט אין א קורצער פאַרם. פריי-
הער פון אלץ האָט ער באַטאָנט, אז מיר זיינען ניט קיין סאָלדאַטען,
נאָר ציוויל-געפאָנגענע, און אז מיר ווילען אלס אזעלכע באַהאַנד-
דעלט ווערן. אויסערדעם איז דער באַטאָליאָן אבסאָלוט ניט צופריי-
דען מיט זיין איצטיגער אינערליכער פאַרוואַלטונג און האָט דעם
דרינגענדען וואונש צו אראַנזשירען נייע וואַהלען פאר אלע קאפי-
טאַנען. וואָס איז שייך צו דעם פאַל פון ארנט'ס אנטלויפּען, האָט
מונדינג ערקלערט, אז עס געשיקט זיך ניט צו באַשמראַפען טויזענד

מענשען פאר דער טאט פון אן איינצעלנעם, און אז די שטרעפן וואס זיינען ארויפגעלעגט געוואָרן אויף דעם באַטאָליאָן האָבען דעם רום פון יעדען איינעם פון זיינע מיטגעפאנגענע געמוזט באַטראַכט ווערען אלס אומגעֶרעכט.

ווען מונדינג האָט געענדיגט זיינע ערקלעהרונגען, האָט דער קאָמאַנדיר נאָך אַמאָל געפרעגט, צי ס'איז פאראן נאָך אימיצער וואָס האָט עפעס פאָרצוברענגען. אָבער מונדינג האָט שוין געהאָט באַ-
דיהרט די וויכטיגסטע פונקטען, אלעס אנדערע האָט געקאָנט ענט-
שידען ווערן בלויז פון פאַל צו פאַל, און דערום האָט מען ערקלערט
דעם קאָמאַנדיר, אז קודם כל זיינען אָט די פאָדערונגען פאר אונז
שטאַרק וויכטיג. דאָן האָט ער נאָך אַמאָל גענומען דאָס וואָרט און
ערקלערט, אז די ענגלישע רעגירונג באַטראַכט אונז דערפאר אלס
קריגסגעפאנגענע, ווייל יעדער פון אונז איז געווען א סאָלדאַט.
ביי די דאָזיגע ווערטער איז ער אָבער גלייך איבערגעשלאָגען גע-
וואָרן און מען האָט איהם אויפמערקזאם געמאַכט, אז דאָס איז א
גאַנץ פאַלשע אויפפאַסונג, ווייל הונדערטע פון אונז האָבען קיינמאָל
ניט געטראָגען קיין מונדיר און ניט געהאַלטען קיין ביסק אין דער
האַנד. מען האָט געקאָנט זעהן אָן זיין מיענע, אז די דאָזיגע ערקלע-
רונג האָט איהם שטאַרק איבעראַשט. דערנאָך האָט ער אונז געלאָזט
וויסען, אז ער נעמט אַראָפּ די שטרעפן וואָס ער האָט ארויפגע-
לעגט אויף אונזער באַטאָליאָן און ניט אונז דאָס רעכט אין פאַרלויה
פון נאַכמיטאג צו אַראַנזשירען נייע וואַהלען פאר דער גאַנצער איי-
נערליכער פארוואַלטונג. איבער אנגעלעגענהייטען פון קלענערער
כאָדיטונג וועט מען זיך דאָן קאָנען ווענדען צו איהם דורך דעם
נייעם באַטאָליאָן־פיהרער.

אָט די ערקלערונג איז פון די געפאנגענע אויפגענומען געווארן
מיט גרויס פרייד, און ווען דער קאָמאַנדיר מיט זיינע סאָלדאַטען
האָבען פאַרלאָזען דעם באַטאָליאָן־זאָל, האָט מען געפיהלט, אז א
נייער אָנפאַנג איז איינגעטראָטען. אויף אלע פנים ער האָט גע-
שטראַלט צופרידענקייט, און יעדער האָט ווידער ערווארטט בעסערע
טען.

נאך דעם מיטאָג האָבען זיך אָנגעהויבען די פּאַרבאָריטונג
 גען פאר די וואַהלען. מיינע פריינט האָבען זיך ווידער אמאָל גע-
 ווענדט צו מיר און מיך שטאַרק געבעטען אָנצונעמען די קאַנדידאַטור
 פאר דעם פּאַסטען פון באַטאַליאָן־פּיהרער, אָבער איך האָב אויך
 דאָס דאָזיגע מאָל ניט געקאָנט צושטימען דערצו. איך האָב געקאָנט
 לייענען ביי זיי אויפ'ן פנים, אז מיין ענטפער האָט זיי ביטער ענ-
 טוישט, אָבער וואָס האָב איך געקאָנט טאָן? איך האָב ניט געקאָנט
 באַקעמפען מיין נאַטירליכע אָפּנייגונג געגען אזעלכע שטעלעס און
 איך בין אויך געווען איבערצייגט, אז אין באַטאַליאָן זיינען געווען
 נאָך אנדערע מענער, וועלכע וואָלטען געקאָנט אויספילען דעם אַמט
 וועניגסטענס פונקט אזוי גוט ווי איך. דערפאר איז אָבער געווען
 אוממעגליך צוריקצואווייזען א שטעלע אַלס קאָמפּאָניע־פּיהרער. מיין
 גאַנצע קאָמפּאָניע האָט מיך דרינגענדר געבעטען אָנצונעמען דעם
 פּאַסטען, און איך האָב געפּיהלט, אז איך טאָר אָט די ביטע זייערע
 ניט אָפּזאָגען. צו די געשעהענישען, וועלכע האָבען זיך פּאַרמיטאָג
 אָפּגעשפּילט אין באַטאַליאָן, האָב איך ניט וועניג בייגעטראָגען. אלע
 האָבען דאָס געוואוסט, און דערום האָט אויך יעדער איינער ער-
 וואָרט פון מיר, אז אַצונד, ווען דער גורל איז ענדליך געפאלען, וועל
 איך פּראַקטיש מיטאַרבייטען אין דער רעאָרגאַניזאַציע פון דער
 אינערליכער פאַרוואַלטונג. כ'האָב געוואוסט, אז די מעהרסטע פון
 מיינע מיטגעפּאָנגענע האָבען געהאַט גרויס צוטרוי צו מיר, און אז
 זייער וואונש איז געווען אַבסאָלוט באַרעכטיגט. כ'האָב אויך גע-
 וואוסט, אז מיין אָנוועזענהייט ביי די פאַרוואַלטונגען פון די קאָ-
 פּיטאַנען וועט מיר ניט בלוז געבען די געלעגענהייט אויף א ווירק-
 זאַמען אופן אָפּצושטעלען אלע אינטריגעס פון געוויסע קרייזען
 געגען אונז, נאָר אז איך וועל אויך האָבען די מעגליכקייט פול-
 שטענדיג צו באַטראַכטען דעם גאַנצען אַפּאַראַט פון דער אינערלי-
 כער פאַרוואַלטונג, כדי צו קאָנען פון אייגענער אָנשוואונג אור-
 טיילען איבער דער טאַקטיק פון די ענגלישע מיליטערי־באַמטע, אזוי
 אז איך וואָלט דורך דעם אימשטאַנד געווען אויסצוניצען מיין איינ-
 פלוס אין דעם אינטערעס פון מיינע מיטגעפּאָנגענע. אונטער די

דאָזיגע באַטראַכטונגען האָב איך צוגעזאָגט. אין צוויי שטונדען ארום, ווען די וואַהלען זיינען פאַרגעקומען, האָבען פון 98 מענשען אין מיין קאַמפּאניע 96 געשטימט פאר מיר. צוויי האָבען זיך צו-ריקגעהאלטען פון שטימען.

אזוי ווי עס האָט מעהר קיין רייד ניט געקאָנט זיין וועגען דעם אז קאָליר זאָל ווידער אויפגעשטעלט ווערן אלס קאָנדידאט, און איך אליין האָב אזא קאָנדידאַטור צוריקגעוויזען, האָט זיך די גרויסע מעהרהייט פון באַטאָליאָן געאייניגט צו ערוועהלען אלס באַטאָליאָן פיהרער יענעם הערר מונדינג, וואָס האָט פאַרמיטאג אזוי מוטיג פארטראַמען אונזערע אינטערעסען אין דער רעדע וואָס ער האָט געהאלטען פאר דעם קאָמאָנדיר. איבער א העלפט פון די אלטע קאָפיטאַנען זיינען ווידער ערוועהלט געווארן, בלויז אין פיער אדער פינף קאָמפּאניעס האָט מען אויסגעקליבען נייע פיהרער.

נאָכדעם ווי די וואַהלען זיינען געווען צו ענד, האָט מונדינג איבערגעגעבען דעם קאָמאָנדיר דעם רעזולטאַט. גלייך נאָכדעם איז פאַרגעקומען די ערשטע פארזאמלונג פון די קאָפיטאַנען. מיר האָב בען זיך זעהר שנעל געאייניגט דערויף, אז מען מוז אויסנוצען די נייעגעשאפענע לאַגע לויט אונזערע קרעפטען, און אזוי ווי די לעצטע טע פאסירונגען האָבען אריינגעשפריצט לעבען אין אלעמען, איז די שטימונג געווען אזא, אז בעסער האָט מען נאָר ניט געקאָנט ווינשען.

דעם זעלבען אָווענט האָט די „איוונינג ניוס“ געבראכט א באַשרייבונג פון ארנדט און זיין בילד, וועלכע האָבען אונז געמאכט צו לאַכען. ווען די פאָליציי וואָלט ניט געהאט קיין אנדער באַשרייבונג און קיין אנדער בילד, וואָלט אונזער יונגער פריינד זיך געקאָנט ארומשפאצירען אין סקאָטלאַנד יארד, אריין און ארויס, און וואָלט ניט באַדאַרפט מורא האָבען פאר קיין שום ענטדעקונג.

א קורצע וויילע, איידער מיר זיינען געגאנגען שלאָפען, האָט אונז אן ענגלישער קאַרפּאָראַל דערצעהלט, אז מען האָט ארנדט'ן נאָכמיטאג געכאַפט ניט ווייט פון'ם אלעקסאַנדראַ פעלעס, און ער געפינט זיך פאַרענט אין דער וואַך־שטוב פון די סאָלאַטען.

ניט קוקענדיג אויף די אויפרעגענדע געשעהענישען האָב איך אין פארלויה פון טאָג אָפּט געטראכט פון איהם. זיין אויסענבלייבן בען איז מיר פאָרגעקומען אין גאַנצען אומערקלערליך. אז עפעס האָט דאָ געמוזט פאַסירען, איז מיר געווען פולשטענדיג קלאָר, אבער וואָס?

אויף מאָרגען האָט מען מיר געלאָזט וויסען, אז אַרנדט דאַרף קריגען זיין עסען פון אונזער קיך, און אזוי ווי ער האָט געהערט צו מיין קאַמפּאניע, האָב איך אלס קאַמפּאַניע־פיהרער געהאט די אויפ־גאַבע צו זאָרגען דערפאַר. קיין זאך האָט ניט געקאַנט זיין אזוי געוואונשען פאַר מיר, וואָרים אויף אזאָן אופן, האָב איך ערוואַרטעט, וועל איך פּילייכט האָבען די געלעגענהייט צו קאַנען זעהן מיין יונגען פּריינד און ריידען מיט איהם. איך בין אלזא אַוועק מיט זיין פּרייהטיק צו דער וואַך־שטוב, און אזוי ווי אלס קאַפּיטאַן האָב איך געהאט דאָס רעכט דורכצוגעהן אלע פאַטרולען אינעווייניג אין הויז, איז דער וועג אין דער וואַך־שטוב פאַר מיר אויך געווען פּריי, און איך בין אהין אַריין אומגעשטערט. עטליכע סאַלדאַטען זיינען געזעסען צוזאַמען ביי אַ טיש, פאַרנומען מיט וואָס פאַר עס איז שפּיל. אַרנדט איז געזעסען אין הינטערגרונד אויף זיין בעטעל. ער האָט אויסגעקוקט אביסעל בלאַס. איך בין שנעל צוגעגאַנגען צו איהם און איהם דערלאַנגט די האַנד. אזוי ווי ער האָט, פאַרשטעהט זיך, קיין שום אהנונג ניט געהאַט וואָס עס איז פאָרגעקומען אין'ם לאַגער אין פארלויה פון זיין אָפּוועזענהייט, איז ער געווען שטאַרק איבעראשט מיך אזוי פּלוצלינג צו דערזעהן פאַר זיך. פון עטליכע קורצע און פאָרויכטיגע באַמערקונגען, וועל־כע ער האָט געמאַכט, האָב איך זיך דערוואוסט, אז ער האָט זיך פאַרשפּעטיגט און אויף מאָרגען, ווען ער איז צוריקגעקומען, האָט ער געפונען, אז די עפענונג, וועלכע האָט איהם געדיענט אלס אַרויס־גאַנג, איז געווען פאַרשפאַרט. כדי ניט אַרויסצורופען קיין פאַר־דאַכט ביי די סאַלדאַטען, האָב איך זיך ניט אויפגעהאַלטען לאַנג, און געזאָגט אַרנדט'ן, אז איך וועל ווידער קומען מיטאַנצייט. אויף דעם דאָזיגען אופן האָב איך אָדער קאַרל'טשיק כמעט יעדען טאָג

געהאט די געלעגענהייט צו קאנען זעהן אַרנרט'ן און ריידען מיט איהם און אזוי, שטיקלאכווייז, דערגעהן די אייגענטליכע אורזאך פון זיין דורכפאל. אָפען און דייטליך זיך דורכריידען איז נאָטיר-ליך ניט מעגליך געווען, ווייל מיר זיינען כסדר געווען באַוואַכט און מיר האָבען נאָר געקאָנט ריידען אויף'ן וואונק, פארשטעלטער-הייט. אזוי האָט זיך געמאַכט, אז איך האָב ערשט אַ היבשע צייט שפעטער דורך מיין פרוי געקריגען אן אויספיהרליכען באַריכט ווע-גען אלעס וואָס איז פאַרגעקומען.

לויט דעם דאָזיגען באַריכט איז די זאך צוגעגאנגען אויף פאָל-גענדען אופן: נאָכדעם ווי עס איז אַרנרט'ן געלונגען ארויסצו-קומען בשלום פון'ם „פעלעס“, האָט ער זיך אויף דער גאָס פול-שטענדיג פאַרלאָרן, ניט קוקענדיג אויף דעם פּלאַן וואָס ער האָט ביי זיך געהאַט. שולדיג אין דעם איז געווען די עגיפטישע פינסטער-ניש, אין וועלכער לאַנדאָן איז דאמאָלס געווען איינגעהילט, צוליעב די דייטשע לופט-פליהער. דאָס האָבען מיר אין גאַנצען געהאַט אַרויסגעלאָזט פון אונזער חשבון. אזוי איז עס געקומען, אז ער האָט ניט דערגרייכט זיין ציעל צווישען עלף און צוועלף ביינאַכט, ווי מיר האָבען גערעכענט, נאָר ער איז ערשט אָנגעקומען אהין אַרום צוויי אזויגער, ווען עס האָט שוין געהאַט אָנגעהויבען צו מאַגען.

מיין פרוי איז נאָטירליך געווען זעהר איבעראַשט, ווען זי איז דורך שטאַרקע קלעפּ אָן דער טיר אויפגעריסען געווארן פון שלאָף, און זי האָט אין אָנפאַנג געדענקט, אז דאָס איז די פּאָליציי, וועלכע איז אין יענער צייט אויף שריט און טריט נאָכגעגאנגען אונזערע קאַמעראַדען. אז זי האָט געעפענט די טיר, האָט זי געזעהן פאַר זיך אן אומבאַקאַנטען יונגען מאַן, וועלכער האָט איהר האַסטיג ער-קלערט אז ער ברענגט אַ נאָכריכט פון מיר, און האָט זי געבעטען איהם אריינצולאָזען. אזוי גיך ווי דאָס איז געשעהן, האָט ער ער-פילט זיין שליוות מיט אלע פרטים, פונקט ווי מיר האָבען אָפּגע-רעדט. אָבער דערווייל איז געוואָרן גרויסער טאָג, און ער האָט נאָטירליך ניט געקאָנט מעהר דענקען וועגען דעם זיך אומצוקערענע צוריק אין „פעלעס“, איידער עס ווערט ווידער פינסטער. ער איז

דערום געבליבען דעם נאנצען טאָג ביי אונז אין וואוינונג און האָט זיך די גאנצע צייט אויפגעהאלטען אין מיין ארבייטס־צימער, כדי קיינער זאָל איהם ניט באַמערקען. מיין פרוי האָט זיך געזעהן מיט עטליכע אינטימע פריינט און זיי פארטרויט וועגען דעם פלאַן. מען האָט זיך מיט געווען וואָס צו טאָן. אזוי ווי די אויסזיכטען ארויס־צופאַהרען פון ענגלאַנד אומבאמערקטערהייט, זיינען געווען זעהר פראַבלעמאטיש, איז מען געקומען צום שלום, אז מיר זאָלען פאַר־לויפן גאַרנישט אונטערנעמען, ביז מען וועט גרינדליך אויספאַר־שען אלע מעגליכקייטען וואָס זיינען נאָר פאראן. אין דעם מאָד מענט, ווען עס וועט זיך נאָר מאכען א גינסטיגע געלעגענהייט, וועט מען אונז דאָן געבען דעם אָפגעמאכטען צייכען.

ווען ס'איז ווידער געוואָרן פינסטער אויף דרויסען, האָט מיין פרוי צוזאמען מיט א פריינד פארלאָזען דאָס הויז, בעת ווען ארנדט, וועמען מען האָט פריהער אָנגעטאָן אין גאנץ אנדערע קליידער, איז זיך געגאנגען באזונדער א קליינע שטרעקע הינטער זיי. דערנאָך האָבען זיי גענומען אן אָמניבוס, וואָס איז געגאנגען צום נאָרד־טייל פון דער שטאָט, וואו עס האָט זיך געפונען דער אלעקסנדרא פּע־לעס. אויף דער אויבערשטער אָפטיילונג פון'ם אָמניבוס זיינען געזעסען אסך סאָלאַטען. ארנדט האָט זיך אנדערגעזעצט ביי דער זייט פון איינעם פון זיי. אז מען איז צוגעקומען ניט ווייט פון'ם „פעלעס“, זיינען אלע דריי אראָפּ פון'ם „כאס“. אצונד איז ארנדט געגאנגען פאָרויס, בעת ווען מיין פרוי און אונזער פריינד זיינען איהם לאַנגזאם נאָכגעגאנגען, ביז ער איז פלוצלינג פארשוואונדען פון זייערע אויגען. זיי האָבען זיך נאָך א שטיקעל צייט אויפגע־האלטען אין דער געגענד, ביז זיי האָבען זיך געקאָנט איבערצייגען, אז ארנדט האָט געפונען זיין וועג, און דערנאָך זיינען זיי צוריקגע־פאָהרען אין איסט ענד.

ארנדט'ן איז דערווייל פאקטיש געלונגען אריינצוקומען אין דעם „פעלעס“. אָבער ווען ער איז צוגעקומען צו דעם פלאַץ, וואו ער האָט געקאָנט אויפהויבען א ברעט און זיך אריינכאַפּען אין

דער וואַש־שטוב, האָט ער פלוצלינג דערהערט א מורא'דיגען ליארם וואָס איז געקומען פון'ם באַטאָליאָן-זאָל און האָט דורך די שפּאַל-טען פון די דיעלען איבעראַל געזעהן א מאַסע ליכט. ס'איז געווען פונקט די צייט, ווען דער קאָמאָנדיר מיט זיינע סאָלדאטען זיינען ערשינען אין'ם לאַגער, נאָכדעם ווי מען האָט איהם געהאַט געמעל-דעט וועגען אַרנדט'ס אַנטלויפן. אַרנדט האָט אינסטינקטיוו דער-פיהלט וועגען וואָס עס האָט זיך געהאַנדעלט. ער האָט געוואַרט איבער א שעה צייט אין זיין באַהעלטעניש, אָבער אזוי ווי עס האָט נאָך אַלץ ניט געוואָלט נעמען קיין סוף צו דעם ליארם און ער האָט אויף קיין פאַל ניט געקאָנט דענקען וועגען דעם אויפצוהויבען דעם ברעט פון זיין פּלאַץ, אזוי לאַנג ווי עס האָט זיך גערודערט אין'ם לאַגער, איז ער ענדליך צוריקגעגאנגען און האָט פאַרלאָזען דעם „פעלעס“ צום צווייטען מאָל. אויף מאָרגען אין דערפריה איז ער נאָך אַמאָל געקומען צו מיין פרוי, כדי איהר מיטצוטיילען וועגען זיין שלים-מזל. ער איז געווען זעהר דערשלאָגען, ווייל ער האָט פאַרויסגעזעהן, אז דורך דער ענטדעקונג פון זיין אַנטלויפן איז אונזער גאַנצער פּלאַן פאַרלויפן געווען קאַפּוט.

ווען איינער פון מיינע פריינט האָט איהם געמאַכט א פאַרשלאַג, אז ער זאָל מעהר ניט צוריקגעהן אין לאַגער, ווייל אלעס איז דאָך אַצונד סיי ווי צושטערט און מען וועט איהם נאָך אַלס צוגאַב באַ-שטראַפען, ווען ער וועט זיך אומקערען אַהין, האָט ער דערפון גאָר-נישט געוואָלט וויסען. מען האָט איהם ערקלערט, אז פאַר איהם איז די זאַך ווייט ניט אזוי געפערליך ווי פאַר מיר, ווייל קיין מענש האָט איהם ניט געקענט אין לאַנדאָן. מען וואָלט איהם געקאָנט פאַרשאַפען א פאַלשען פאַם, און אזוי וואָלט ער אימזשאַנד געווען זיך אויפצוהאַלטען אין לאַנדאָן ביז איבער דער מלחמה, אָהן וואָס פאַר עס איז געפאַר ענטדעקט צו ווערן. אָבער ער האָט אַבסאָלוט גאָרנישט געוואָלט הערען דערפון, ווייל ער האָט מיר געגעבען זיין וואָרט צוריקצוקומען.

יענעם טאָג האָט ער פאַרלאָזען אונזער הויז נאָך בייטאָג. צו-קומענדיג נאָהנט צום אַלקסאַנדראַ פעלעס, האָט ער געזעהן, אז מען

האָט דערווייל שוין געהאט אויסגעפונען דעם ארויסגאנג, מיט וועל-
 כען ער האָט זיך באַנוצט, און מען האָט איהם איצט פאַרשפּאַרט.
 ער האָט זיך אַלזאָ געוויזען גאַנץ אָפּען, ביז מען איז ענדליך אויפֿ-
 מערקזאם געוואָרן אויף איהם און מען האָט איהם ארעסטירט.
 דורכדעם איז דערווייל געקומען א סוף צו מיינע פּלענער וועגען
 אנטלויפּען. שפעטער אָבער האָבען זיך געמאַכט אועלכע פאַרהעל־
 טענישען, וועלכע האָבען מיך באוואויגען זיי ניט ווידער אויפצו-
 נעמען.

קאפיטעל 12

מיינע ערפארונגען אלס „קאפיטאן“

ערלויבטערונג אין דעם באטאליאן — דער צענוואָר און מיינע ביכער —
אונזער נייער באטאליאן-פיהרער — ארנדט פאראורטיילט —
דריי נייע פארוזכען צו אנטלויפען — די פערטע קאמפאניע —
דריי, וועלכע ווילען דערשאַסן ווערן — מיידזשאַר מאַט — דאָס
פאלען פון ווארשא — פאטריאָטישע מאַניפעסטאַציעס אין לאַגער.

נאָך דער באַנייאונג פון דער אינערליכער פארוואַלטונג איז
אין'ם באטאליאן איינגעטראָטען אן אלגעמיינע באַרוהיגונג. די
געפאָנגענע האָבען געהאַט פולען צוטרוי צו די נייע קאפיטאַנען,
וועלכע זיי האָבען אויסגעקליבען פריי פון זייער אייגענער מיט. די
פראַגע איז אַלזאָ געווען בלויז, ווי אזוי וועט זיך דער אלטער קאָ-
מאַנדיר פארהאַלטען אין דער צוקונפט. וועט ער זיך צוהערען צו
די טענות פון דער נייער פארוואַלטונג און זוכען צו פאַרשטעהן
זייערע פאַרשלאָגען, אדער ער וועט זיך אויך ווייטער לאָזען פיהרען
פון'ם באַוואוסטזיין פון זיין אויטאָריטעט, ווי ער האָט ביז אַהער
געטאָן? אויף דער דאָזיגער פראַגע האָט אונז די נאָהנטע צוקונפט
געמוזט געבען אַ קלאָרען ענטפער.

אויף מאַרגען נאָך די וואַהלען, ווען עס איז פאַרנעקומען דער
געווענליכער „ראַל-קאָל“ אין דעם „קאָמפאונד“ און דער קאָמאַנדיר
מיט זיינע אַפיצירען זיינען דורכגעגאַנגען די רייען פון די נייע
קאָמפאניע-פיהרער, איז ער פלוצלינג געבליבען שטעהן נעבען מיר
און האָט מיך געפרעגט, ווי איך הייס. „ראַקער“, האָב איך געזאָגט.

— „ראָקער“, האָט ער איבערגע/חזר'ט פארטראַכטערהייט, „ראָקער“, און דערביי האָט ער א וויילע געקוקט פאר זיך, אזוי ווי ער וואָלט זיך געוואָלט אָן עפעס דערמאָנען. דערנאָך האָט ער זיך ווידער גע-ווענדט צו מיר, און מיך אָפּמעסטענדיג מיט א דורכדרינגענדיג בליק האָט ער געזאָגט:

„איך נעם אָן, אז איהר וועט מיר העלפען?“

„איך וועל טאָן וואָס איך וועל נאָר קאָנען“, איז געווען מיין

ענטפער.

ווען ער האָט געהאט אין גאנצען דורכגעשפּאַצירט די רייה פון די קאָפיטאָנען, איז ער נאָך אַמאָל צוגעקומען צו מיר און האָט מיך געפרעגט, איבער וואָס פאר א טעמא איך האָב בדעה געקסטעס מאָל צו ריידען. איך האָב איהם געענטפערט, אז איך דענק צו האַלטען פיר אָדער פינף פּאָרטראַגען איבער לעוו טאָלסטאָי אלס קינסטלער און סאָציאל-פּילאָזאָף. ער האָט מיך געפרעגט, צי איך בין טאָל-סטאָי'ס און אָנהענגער. דערויף האָב איך איהם געענטפערט, אז איך באַטראַכט טאָלסטאָי'ן אלס איינע פון די באַדייטענדסטע פּער-זענליכקייטען פון אונזער צייט, אָבער איבער פארשירענע זייטען פון זיין לעהרע האָב איך גאנץ אנדערע אָנשוואונגען. ער האָט לייכט געשאַקעלט מיט'ן קאָפּ און זיך געלאָזט געהן, אָבער ער האָט זיך נאָך אַמאָל אָפּגעשטעלט און מיך געבעטען, איך זאָל איהם צו-שטעלען א קורצען קאָנספּעקט אין דער ענגלישער שפּראַך פון יעדען פּאָרטראַג וואָס איך האָב בדעה צו האַלטען. דערנאָך האָט ער מיך באַגריסט קורץ אויף א מיליטערישען שטייגער און איז אוועקגע-גאַנגען.

איך א שטונדע ארום האָב איך אויף'ן באַפּעהל פון דעם צענ-זאָר געמוזט ערשיינען אין דעם אזויגערופענעם „אַרדערלי רום“. ס'איז נעמליך אָנגעקומען פאר מיר א היבש פּעקעל ביכער און בראַ-שורען, וועלכע איך האָב געדענקט צו פארשפּרייטען אין לאַנדער. ס'איז ניט געווען דאָס ערשטע מאָל וואָס איך האָב באַקומען אזא זענדונג, און מען האָט מיר ביז אהער ניט געמאכט קיין שום שווע-רינקייטען. אָבער דאָס מאָל האָט זיך אין'ם פּעקעל אויך געפונען

א טויז עקזעמפלארען פון קראפאטקין'ס שריפט: „מאָדערן סייענס ענד ענערקזים“ (מאָדערנע וויסענשאפט און אַנאַרכיזם), און דאס וואָרט „ענערקזים“ האָט דעם צענזאָר קענטיג איבערגעשראָקען. ער האָט מיך דערפאר שוין מיט א טאָג פרייהער געשיקט רופען און מיר געלאָזט וויסען, אז ער קאָן מיר היינטיגס מאָל ניט איבערגעד בען דאָס פעקעל, אידער ער פרעגט זיך אפריהער אָן וועגען דעם ביי דעם קאָמאָדיר. כ'האָב איהם ערקלערט, אז עס האַנדעלט זיך דאָ וועגען אַ ריין טעאָרעטיש ווערק, און אחוץ דעם האָב איך אויס-געדריקט מיין מיינונג, אז די ענגלישע רעגירונג האָט אונז, אמת, איינגעשפארט אלס דייטשען, אָבער דערמיט איז נאָך ניט געזאָגט, אז זי וויל אויך שפילען די ראָלע פון אַן אפיקון'שע איבער אונזערע אידעען און איבערצייגונגען.

דערויף האָט ער מיר אויף א זעהר העפליכען אופן ערקלערט, אז ער האָט אויף קיין פאל ניט די אכזיכט אַנצואווייזען מיר און מיינע קאָמעראַדען, וואָס מיר מעגען און וואָס מיר טאָרען ניט ליינען, אָבער אין דעם דאָזיגען פאל וויל ער ניט נעמען די פאַראַנטוואָרט-ליכקייט אויף זיך אליין, נאָר עס איבערלאָזען פאר דער ענטשיידונג פון דעם קאָמאָדיר.

ווען איך בין אריינגעקומען אין'ס „אַרדערלי רום“, האָב איך געזעהן מיינע ביכער ליגען ביים קאָמאָדיר אויף'ן טיש, אָבער ניט קוקענדיג דערויף האָב איך געמוזט וואַרטען א היבשע וויילע, בין מיין רייה אין געקומען. ווען מען האָט ענדליך אויסגערופען מיין נאָמען, האָט דער צענזאָר בקיצור ערקלערט דעם קאָמאָדיר וועגען וואָס עס האָט זיך געהאנדעלט. דער קאָמאָדיר האָט זיך קוים צו געהערט צו דעם וואָס יענער האָט גערעדט און האָט גע'פּס'קענט, אז מען זאָל מיר אָפּגעבען די ביכער.

אזוי ווי אויסער מיר איז פאר דעם קאָמאָדיר פאַרגערופען גע-וואָרן נאָך א מאַן פון מיין קאָמפּאניע, האָב איך געמוזט וואַרטען, בין זיין פאל וועט ענטשיידען ווערן, כדי איהם דערנאָך מיטצונע-מען מיט מיר צוריק אין באַטאָליאַן. ער האָט מיר שוין אויף'ן וועג אהער געהאט דערצעהלט, צוליעב וואָס מען האָט איהם גער-

פען צום קאָמאָנדי. זיינע קרובים אין דייטשלאַנד האָבען איהם צוגעשיקט א קליינעם פעקעל אין וועלכען ס'האָט זיך צווישען אַנדערעס אויך געפונען א גלאָז האָניג. נו, האָט מען ביי דער אונטערזוכונג פון'ם פעקעל אין דעם האָניג ענטדעקט א צעמעלע, וואָס האָט ענטהאלטען עפעס א געוויסע ידיעה. ס'האָט זיך ווארשיינליך געמוזט האנדלען וועגען א פאָר פארטרויליכע ווערטער איבער דער לאַגע אין דייטשלאַנד, וועלכע מען האָט ניט געוואָלט איבערשיקען אין א בריעף, ווייל מען האָט געוואוסט, אז די צענזור איז געווען זעהר שטרענג. אזעלכע פאלען זיינען ניט געווען קיין זעלע-טענהייט, און קוים איז מען ביי דער שטרענגער אונטערזוכונג פון די פעקלעך געקומען אויף וואָס פאר עס איז שפור, איז די שטראַף געווען א שווערע. מען האָט זיך ניט באנוגענט דערמיט וואָס מען האָט אזא פעקעל איינפאך צוגענומען, נאָר מען פלעגט אויך אוי-סערדעם באַשטראַפען דעם, צו וועמען עס איז צוגעשיקט געוואָרן, הגם יעדער פארנינפטונגער מענש האָט דאָך געקאָנט פארשטעהן, אז עס איז פשוט אוממעגליך צו מאכען דעם זעלבען פאראנמוואָרטליך פאר דער האַנדלונג פון זיינע קרובים אין דייטשלאַנד. דער צוועק דערפון איז, ווייזט אויס, געווען אַפצושרעקען די געפאנגענע פון אזעלכע פארוועקען. א גאנץ נאָרישע האַנדלונג, וואָרים וואָס פאר א געפאר האָט עס געקאָנט ברענגען דער ענגלישער וועלט-מלוכה, ווען א געפאנגענער, וועלכער איז געווען אַפגעשלאָסען פון דער וועלט, האָט געקריגען וועלכע ס'איז נאָכריכט איבער די צו-שמענדען אין דייטשלאַנד? אויסערדעם איז אויך די שטרענג-סטע אונטערזוכונג ניט געווען אימשטאַנד אַפצושמעלען געהיימע מיטטיילונגען פון דעם סאָרט, וואָרים בלויז זעהר וועניג פאלען זיינען ענטדעקט געוואָרן, און די געפאנגענע פלעגען קריגען ניט בלויז קליינע שריפטליכע ידיעות, נאר אויך פיעל אויסשניטען פון דייטשע צייטונגען, וועלכע זיינען אויף אזא קונציגען אופן געווען פאראַרגען, אז דער שאַרפסטער בליק האָט זיי ניט געקאָנט אויס-געפינען.

ווען דער מאן איז ענדליך פאָרגערופען געוואָרן, בין איד, ווי

געווענליך, אלס זיין קאפיטאן צוגעגאנגען מיט איהם צוזאמען צו דעם קאמאנדיר'ס טיש.

„אין א פעקעל וואָס מען האָט איך צוגעשיקט פון דייטשלאַנד האָט מען אין א גלאַז האַניג געפונען פאַרבאַרגען א שריפטליכע מיטטיילונג.“ האָט דער אַלטער מיט א שטרענגען טאָן געזאָגט. „ס'איז פאראן א פאַרדאַכט, אז איהר האָט זיך אויף וואָס פאר עס איז אופן צונויפגערעדט מיט אייערע אייגענע און זיי באוואויגען צו דעם שריט. איז דאָס אזוי?“

דער מאן האָט זיך געשוואָרן, אז דאָס איז אבסאָלוט ניט דער פאַל און אז ער האָט קיינמאָל פריהער ניט ערהאַלטען קיין שום פעקעל פון דערהיים. אָבער דער אַלטער האָט זיך ניט געלאָזט אראָפּפיהרען פון וועג, און ער האָט געזאָגט:

„איך בין געצוואונגען צו קאָנפּיסקירען אייער פעקעל און איך אליין צו באַשטראַפען, כדי אייערע קרובים אין דייטשלאַנד זאָל פאַרגעהן דער חשק צו אזעלכע זאַכען.“

נאָך די דאָזיגע ווערטער האָט ער זיך גאַנץ דירעקט געווענדט צו מיר און געזאָגט:

„איך ווייס, אז מיין ענטשיידונג וועט איך ניט געפעלען. אבער די מענשען זיינען אליין שולדיג אין דעם. איך בין געצוואונגען צו טאָן מיין פליכט. מען קאָן איינפאַך אנדערש ניט האַנדלען. וואָס וואָלט איהר א שטייגער געטאָן אויף מיין פלאַץ?“

די פראַגע איז מיר געקומען גאַנץ אומגעריכט, אָבער איך האָב עס ניט געלאָזט מערקען מיט קיין מיענע און געענטפערט:

„איך וואָלט דעם מאַן ניט פאַרהאַלטען זיין פעקעל, נאָר איך וואָלט איהם איינפאַך געהייסען שרייבען זיינע אייגענע, אז זיי זאָלען ווייטער ניט טאָן אזעלכע זאַכען, ווייל זיינע פעקלעך וועלען קאָנפּיסקירט ווערן. דער מאַן האָט פריהער קיינמאָל ניט געקריגען קיין פעקעל פון דערהיים, און מען מוז אליין זיין א געפאַנגענער, כדי צו פאַרשטעהן, וואָס אזא לייעבליכע מתנה מיינט אין אונזער לאַגע. פאר די אומפאַרויכטיגע האַנדלונגען פון זיינע קרובים אין

דייטשלאַנד קאָן מען דאָך איהם ניט מאכען פאַראַנטוואָרטליך. אויסערדעם אין דאָך דער צוועק וואָס איהר פאַרפאַלגט, דערגרייכט געוואָרן: דער צעטעל איז אויסגעפונען געוואָרן. ווען דאס פאסירט ניט, וואָלט מען דאָך דעם מאַן איבערהויפּט ניט געקאָנט באַשטראַף פֿען.

דער אַלטער האָט מילד געשמייכעלט, און מען האָט געקאָנט מערקען אויף איהם, אז ער איז געווען גוט אויפגעלעגט. דערנאָך האָט ער זיך געווענדט צו דעם אָנגעקלאָגטען און געוואָנט:

„נו גוט! דאָס מאָל וועל איך איך ניט באַשטראַפֿען און איך אָפּגעבען אייער פּעקעל. אבער איך וואָרן איך. שרייבט גלייך צו אייערע קרובים, אז זיי זאָלען ווייטער ניט מאכען אזעלכע פאַר-זוכען, ווייל מען וועט עס זיכער אויסגעפינען און איהר וועט מוזען ליידען דערפאַר.“

דער מאַן, וועלכער האָט שוין געהאט אויפגעגעבען יעדע האַפֿ-נונג צו קריגען זיין פּעקעל, האָט האַרציג געדאַנקט דעם אַלטען און א פּרעהליכער האָט ער מיט מיר צוזאַמען פאַרלאָזען דעם יאפּאַני-שען טעמפּעל. ווען די טיר האָט זיך פאַרשלאָסען הינטער אונז, האָט ער ניט געוואוסט, ווי מיר גענוג אָפּצודאַנקען פאַר מײן באַ-מיהונג. איך אָבער האָב געקריגען א נייעם באווייז דערפאַר, אז עס האָט זיך זעהר גוט געלאָזט ריידען מיט דעם אַלטען קאָמאַנדיר, פאַרשטעהט זיך, אויב ער איז גראָד דאן ניט געפלאָגט געוואָרן פון זיין קראַנקהייט און אויב מען האָט איהם די טענות פאַרגעלעגט אויף א ריכטיגען אופן. דאָס לעצטע איז געווען דער עיקר, וואָרים דערצו איז נייטיג געווען א פּעסטער באַראַקטער און א קלוגע האַנד-לונג. אַט די ביידע זאכען האָבען דאָ געמוזט געהן האַנד אין האַנד. מחמת דעם איז טאַקע די שמעלע פון'ם באַטאַליאָן-פיהרער געווען אזוי אומגעהויער שווער און פאַראַנטוואָרטליך. איז ער גע-ווען אומזיכער אין זיין שמעל און צו נאָכגיביג, ווי דאָס פּלעגט ליידער פאַרקומען אין די מעהרסטע פאַלען, האָט ער איבערהויפּט גאַרנישט געקאָנט אויספירען, וואָרים דער ענגלענדער האָט קיין דרך ארץ ניט פאַר א מענשען אָהן רוקענ-בייז, און מיט דעם אַלטען

קאמאנדיר איז דאָס ערשט ריכטיג געווען דער פּאַל. פון דער אנדער זייט אָבער האָט מען אויך ניט געמאַרט באַגעהן קיין טאַקטלאַזיגקייט טען, וואָרים קיין זאך איז ניט געווען פּאַלשער, ווי צו וועלען אויס טייטשען אלס שוואַכקייט די קלוגע נאַכגיביגקייט, וועלכע דער אַלטער מאן פּלעגט אָפט באַווייזען. מען האָט שטענדיג געמוזט זוכען איהם צו איבערצייגען דורך אַרגומענטען, און איך האָב שפּעטער מעהר ווי איינמאָל געהאַט א געלעגענהייט איהם צו באַוועגען דעהצו ער זאָל ענדערן זיין מיינונג און אנדערש אויפפאַסען די זאַכען, דורכדעם וואָס איך האָב איהם פּאַרגעשטעלט די אומפאַר מיינליכע פּאַלגען פון געוויסע באַפעהלען און איהם געלאָזט פיהלען, אז די לאַגיק איז אויף מיין זייט, אָהן דעם אז דאָס זאָל געשעהן אין א העזעה'דיגער פּאַרם, וואָס וואָלט איהם בלוז געמוזט פאַרלעצען. דאָס איז ניט געווען קיין לייכט שטיקעל אַרבייט, און עס זיינען געווען מאַמענטען, ווען מען האָט געקאָנט פאַרלירען יעדע האַפנונג. אָבער סוף כל סוף האָט מען דאך געקאָנט וואָס עס איז דערגרייכען, פאַרשטעהט זיך דאן ווען עס האָט זיך געהאַנדעלט יועגען זאַכען, אין וועלכע דער אַלטער האָט געהאַט א פרייע האַנד און איז ניט געווען געבונדען צו די אינסטרוקציעס פון'ם קריגס מיניסטעריום.

אויף ווי ווייט אונזער ערשטער באַטאַליאָן־פיהרער האָט עס פאַרשטאַנען דורכצוקומען מיט דעם אַלטען, איז מיר ניט באַקאַנט. אָבער די אלגעמיינע צושטענדען אין לאַגער און די אומאויפהער ליכע אומזיניגע גזרות, וועלכע האָבען געקאָנט טרייבען די געפאַנגענע צו פאַרצווייפלונג, אָהן דעם אז זיי זאָלען ערפילען וואָס פאַר עס איז נוצליכען צוועק. — דאָס אלעס האָט נאנץ גענוג באַווייזען, אז זיין איינפלוס אויף דער אויפברויזענדער נאַטור פון'ם אַלטען קאָמאנדיר איז ניט געווען גרויס. יעדענפאַלס דאַרף מען ניט פאַר געסען, אז ער איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט געדאַרפט פאַר האַנדלען מיט איהם, און עס איז זעהר ווארשיינליך און ביז א געוויסען גראד אויך כאַנגרייפליך, אז ער האָט זיך געלאָזט צו שטאַרק

איינשרעקען דורך דער אויפברויזענדער און אומגעדולדיגער נאטור פון דעם טעמפעראמענטפולען אלטען מאן.

אונזער נייער באטאליאָן־פיהרער איז אָהן צווייפעל געווען א מאן מיט א פעסטען כאַראַקטער, וועלכער איז ניט געוואוינט געווען נאָכצוגעבען דאָרט, וואו ער האָט געהאַלטען אז ער איז גערעכט. אָבער ער איז פריהער קיינמאָל ניט געווען אין ענגלאַנד און האָט ניט געקענט פון אייגענער ערפארונג די אייגענארטיגקייט פון'ם ענגלישען כאַראַקטער. דערצו איז נאָך געקומען דאָס, וואָס ער איז געווען זעהר נאַציאָנאַליסטיש געשטימט און האָט דאַמאָלס אין יעדען ענגלענדער געזעהן בלויו א געגנער, וועלכען מען מוז אונטער אלע אומשטענדען זיך שמעלען דאַגענען. דאָס אלעס האָט געמוזט פיהרען דערצו, אז ער זאָל קוקען מיט פאַראורטייל אויף דעם אלטען קאָמאָדיר און אָפט ניט קאָנען ריכטיג אָפּשאַצען און פאַרשטעהן די מאַטיווען פון זיינע האַנדלונגען. מען האָט דערום געקאָנט פאַר־אויסזעהן, אז אויך ער וועט זיך ניט האַלטען אויף זיין שמעלע, און אז פריהער אָדער שפעטער וועט עס מוזען קומען צו א ברוד. דאָס איז געווען אומפאַרמיידליך, און מען האָט ניט געקאָנט פאַראַנט־וואַרטליך מאַכען ניט מונדינג'ן און ניט דעם קאָמאָדיר. יעדענ־פאַלס איז מונדינג געווען א העכסט בראַווער און אָפּערהאַרציגער מאַן, און הנם אונזערע פּאָליטישע אנשוואַנגען זיינען זיך ווייט פאַנאַנדערגעגאַנגען, האָבען מיר זיך ביידע רעספעקטירט אלס מענ־שען און מיר האָבען זיך באַצויגען איינער צום אנדערן אויף אן אבסאָלוט פריינדשאַפּטליכען אופן.

מונדינג האָט געשטאַמט פון שוואַבען, און זיין אָפּשטאַמונג האָט זיך געלאָזט לייכט מערקען אויף איהם ניט בלויו דורך דער שפראך, נאָר אויך זיין גאַנץ אויסערליך אויסזעהן האָט געטראָגען אין זיך אלע סימנים פון זיין שוואַבישען שטאַם. אויב איך האָב קיין טעות ניט, האָט ער פאר דעם, איידער די מלחמה האָט אויסגע־בראַכען, געהאַט א שמעלע אלס אינזשעניר אין וואָס פאר עס איז שטאַט אין קאַנאַדא. ווען עס איז געפאלען דער גורל אין אייראפּא, האָט ער ניט לאַנג געטראַכט און זיך שנעל אוועקגעלאָזט קיין דייטש־

לאַנד, כדי דאָרט צו פאַרנעמען זיין פּלאַץ, וואָרים זיין פּאטריאָד טיזם איז ניט געווען קיין ריין פּלאטאָנישער, ווי ביי אזוי פיעל אנדערע פון אונז. אָבער דאָס גליק האָט איהם ניט צוגעשפּילט, וואָרים ער איז אויף'ן וועג געפאַנגען געווארן פון די ענגלענדער, וועלכע האָבען איהם אפריהער געבראפּט קיין גיבראַלטאַר, און שפּעטער איז ער צוזאַמען מיט א טייל פון זיינע קאמעראַדען איד בערגעפיהרט געוואָרן צו אונז אויף דעם "ראַיאַל ערוואָרד". מונדינג איז פריהער געווען א באַגייסטערטער אָנהענגער פון פּיידריק נאָר מאַן, ווי ער האָט מיר איינמאָל דערצעהלט. דאָס איז יעדנפאלס אויך געווען דער גרונד, פארוואָס ער איז אימשטאַנד געווען ארויס צוואווייזען מעהר פארשטענדעניש פאר די סאָציאַליסטישע אידעען גאַנצען, אידער די מעהרסטע פון זיינע פּאטריאָטישע חברים אין לאַנדער. אזוי איז עס אויך געקומען וואָס ער האָט דאמאָלס שטרענג פאַרדאַקט די האַנדלונג פון הערר פּאָן מ. געגען מיר, כאַמט ער איז געווען ענג באפריינדעט מיט איהם.

צוערשט איז ער געווען אונטער דעם איינדרוק, אז איך טראָג א ביטערען כעס אויף דעם הערר פּאָן מ. דאָס איז מיר געקומען צום באַוואוסטזיין דורך א קליינעם אינצידענט באלד נאָכדעם ווי איך בין ערוועהלט געוואָרן אלס קאָמפּאניע-פיהרער. מיידזשאָר מאַט, דעם קאָמאַנדיר'ס שטעלפּארטרעטער, האָט מיך איין טאָג געשיקט רופען און מיר ערקלערט, אז ער האָט אין זיינע הענט א קליינעם אמעריקאנישען הילפּס-פּאָנד, וועלכער איז בשאַטימט פאר דער אונד טערשטיצונג פון נויטליידענדע געפאַנגענע. ער האָט אַלזאָ גע-וואונשען, אז אין יעדען באַטאַליאָן זאָלען זיך געפינען דריי מענ-שען, וועלכע זאָלען איהם געבען קאָנסרעטע פּאַרשאַנגען, ווי אזוי דאָס געלד צו פאַרטיילען. ער האָט געוואָלט, אז אין אונזער באַ טאַליאָן זאָל איד די זאך נעמען אין די הענט און איהם פאַרשאַנגען נאָך צוויי מיטאַרבייטער. ווען איך האָב דאָס דערצעהלט מונדינג'ן, האָט ער מיר ערקלערט, אז ער האָט אימיצען פאַרצושלאָגען פאר דעם דאָזיגען צוועק, איינעם וואָס פּאַסט זיך, לויט זיין מיינונג, באַזונדערס פאר אזא אויפנאכע, אָבער ער ווייסט ניט, צי וועט

מיר זיין פאַרשלאַג זיין ווילקאָמען. כ'האָב איהם אָנגעקוקט פאר וואונדערט און איהם געפרעגט, וואָס ער מיינט דערמיט, און ער האָט מיר געענטפערט, אז ער האָט אין זינען דעם הערר פאָן מ. איד האָב איהם ערקלערט, אז ער האָט א גאַנץ פאַלשען באַגריף פון מיר, אויב ער דענקט, אז איך וועל צוליעב פערזענליכע אנגע- לעגענהייטען אימיצען שטערען אין א ניצליכער ארבייט אין די אינטערעסען פון דעם כלל. אין מיין צוזאמענשטויס מיט הערר פאָן מ. האָב איך בלויז פארטיידיגט מיין רעכט, וואָס איך וועל זיך ניט לאָזען באַגרעניצען פון קיינעם, ווער עס זאָל ניט זיין. אָבער דערמיט איז די זאך פאר מיר געווען ערליידיגט.

מונדיגט איז געווען זעהר צופרידען דאָס צו הערען. ער האָט מיר געהאַלטען אין איין ערקלערן, אז הערר פאָן מ. פלעגט זיך כסדר אָננעמען פאר זיינע געפאנגענע לאַנדסלייט אין גיבראַלטאַר און אז ער האָט ניט קיין עגאָאיסטישע מאַטיווען אין זיינע האַנדלונגען. דאָס האָט זיך געמעגט זיין ריכטיג, הגם איך וואָלט וועגען דעם ניט געקאָנט אָפגעבען קיין פערזענליכען אורטייל, ווייל איך בין דאָך ניט געווען גוט באַקאַנט מיט דעם הערר פאָן מ. על כל פנים איז מיר קיינמאָל ניט ארויפגעקומען אויף זינען צו טראָגען וואס פאר עס איז שנאה געגען דעם מאַן, וואָרים סוף כל סוף איז ער דאָך אויך געווען ניט מעהר ווי א פראָדוקט פון זיין ערציהונג און פון די פאר- העלטענישען, אין וועלכע ער איז אויפגעוואקסען, ווי די מעהר- סטע פון אונז. מיר זיינען אין דער צוקונפט אויך ניט געקומען געהטער און קיינמאָל ניט גערעדט איינער צום צווייטען, אָהן דעם אז אונזער געמיינשאַפליכע ארבייט ביי די פאַרזאַמלונגען פון די קאַפיטאַנען זאָל דורכדעם האָבען געליטען דעם קלענסטען שאַדען.

דעם 20טען יולי איז ארנדט ערשינען פאר אן אזויגערופענעם קריגס-געריכט, כדי זיך צו פארענטפערן פאר זיין פארווך צו אנט- לויפען. איך האָב איהם ביז דאן אָפט געהאט געזעהן און גערעדט מיט איהם. ער האָט מיר דערצעהלט, אז דער קאָמאַנדיר האָט איהם באַזוכט און איז געווען זעהר גוט צו איהם. אויך די סאָלאַטען האָבען איהם באַהאַנדעלט זעהר פריינדליך. אזוי ווי ער האָט דא-

מאָלס ניט באהערשט גענוג די ענגלישע שפראך, האָט ער מיך גע-
בעטען, איך זאָל איהם אויסארבייטען זיין פארטיידיגונג, וואָס איך
האָב נאָטירליך געטאָן. איך האָב עס איהם איבערגעגעבען צוזאמען
מיט אנדערע קאָרעספּאָנדענצען, וואָס זיינען אָנגעקומען פאר איהם
פון דערהיים, אַהן דעם אז די וואַך זאָל געגען דעם פּראָטעסטירען.
ווען איך האָב איהם ווידער באזוכט אויף מאָרגען נאָך זיין פּראָצעס,
האָט ער מיר דערזעהלט אלעס וואָס איז דאָרט פּאָרגעקומען, דאָס
קריגס-געריכט איז באַשטאָנען פון עטליכע אָפיצירען, צווישען וועל-
כע עס האָט זיך אויך געפונען א פארטרעטער פון'ם קריגס-מיניס-
טעריום. אלס אדוואָקאט האָט מען איהם אוועקגעשטעלט ביי דער
זייט דעם מיידזשאַר מאָט, וועלכער האָט איהם אזוי ווארם פאר-
טיידיגט, אז דער פּאָרויצענדער פון'ם געריכט האָט איהם דערפאר
אויסגערעדט.

מיידזשאַר מאָט איז איבערהויפּט געווען דער גוטער גייסט אין
דעם אלעקסאנדרא פעלעס, און עס האָט זיך קוים געפונען איינער
צווישען אונז, וואָס האָט ניט געהאָט די גרעסטע אַכטונג צו דעם
דאָזיגען מאַן פאר זיין מענשענפריינדליכער באַנעמונג. ער איז
שטענדיג געווען מילד אין זיין אורטייל איבער מענשען און זאכען
און האָט פאר יעדען פון אונז געהאט א פריינדליך וואָרט. אזוי ווי
ער איז ניט געווען קיין פּראָפעסיאָנעלער סאָלדאט, האָט ער ניט
געהאט קיין באַזונדער אינטערעס פאר זאכען, וועלכע באלאנגען צו
דעם קרייז פון א גייסטלאָזער דיסציפלין. ליידער איז זיין מאכט גע-
ווען זעהר באַשרענקט, אָבער ער איז שטענדיג געווען גרייט צו
העלפען, וואו ער האָט נאָר געהאט א געלעגענהייט דערצו.

איך האָב זיך דערום גאָרנישט געוואונדערט, ווען ארנדט האָט
אויף אזא הארציגען אופן גערעדט וועגען דעם דאָזיגען מאַן, וועל-
כער האָט איהם אזוי ווארם פארטיידיגט. דאָס איז בלויז געווען א
נייער באַווייז פאר די מאָראַלישע אייגענשאפטען, וועלכע דער
מיידזשאַר האָט באַזעסען.

וועגען די אייגענטליכע אורזאכען, וועלכע האָבען באַוואויגען

ארנדט'ן צו זיין „אנטלויפן“, האָט דאָס קריגס־געריכט נאטירליך גאַרנישט געקראָגען צו וויסען. ארנדט האָט איינפאך ערקלערט, אז די זאַרג וועגען זיין קראַנקער מוטער אין האַמבורג און די נאַכ־ריכט, אז איינער פון זיינע ברידער, וועלכער איז געווען אויף'ן שלאַכטפּעלד, איז אין דערהיים געמעלדעט געוואָרן אלס פאַרשוואַנדען. האָבען איהם געטריבען דערצו זיך אַרויסצורייסען פון זיין שטייג. קיין באַשטימטען פּלאַן האָט ער דערביי ניט פאַרפּאַלגט. ער האָט בלויז געפּיהלט אין זיך א באַדערפּעניש, כאַטש אויף א קורצער צייט צו זיין אליין. מחמת דעם האָט ער דעם „פעלעס“ גרינדליך אויסגעפּאַרשט און איהם קיינמאָל ניט פאַרלאָרן פון אויג. פאַקטיש זיינען ארנדט'ס ערקלערונגען וועגען דער קראַנקהייט פון זיין מוטער און פאַרשווינדען פון זיין ברודער געווען אמת. זיין מוטער איז נאָך אין פאַרלויה פון דער מלחמה געשטאַרבען און וועגן זיין ברודער איז שפּעטער פּעסמגעשטעלט געוואָרען, אז ער איז געפּאַלען אויף'ן שלאַכטפּעלד.

די גאַנצע פאַרהאַנדלונג האָט ניט געדויערט קיין שעה צייט. דער אורטייל איז ניט אַרויסגעגעבען געוואָרן אין דער אָנוועזענ־הייט פון'ם אָנגעקלאַגטען, נאָר מען האָט איהם געלאָזט ערשט שפּעטער מיטטיילען וועגען דעם. דאָס וואָס די פאַרהאַנדלונג איז אזוי גוט אָפּגעלאָפּען, און באַזונדערס די מענשענ־פּריינדליכע פאַרטיידי־גונג פון מיידזשאַר מאַט, האָט אלעמען געגעבען די האַפּנונג, אז די שטראַף וועט ניט זיין קיין זעהר גרויסע. אָבער ס'האָט זיך אויס־געלאָזט אנדערש ווי מיר האָבען גערענקט.

דעם 28טען יולי אַרום עלף אזויגער פאַרמיטאג זיינען אלע קאַפּיטאַנען פון די דריי באַטאַליאָנען גערופּען געוואָרן אין דעם יאַפּאַנישען טעמפּעל. מיר האָבען קיין אהנונג ניט געהאַט וועגען וואָס עס האָט זיך געהאַנדעלט, און מיר האָבען געוואַרט א היבשע צייט, ביז דער קאַמאַנדיר און זיינע אָפּיצירען זיינען ערשינען און האָבען זיך אנידערגעזעצט ביי זיין טיש. באַלד נאַכדעם האָבען זיך אויף דרויסען געלאָזט הערען הויכע קאַמאַנדאַרופּען. די מיר האָט זיך מיט אימפּעט פּאַנאַדערגעפּענט און דריי סאָלדאַטען מיט

אניפגעשטעלטע באיאָנעטען האָבען אריינגעפיהרט אַרנדט'ן. דער קאָמאנדיר האָט איהם מיט אַן ערנסטער שטימע פאַרגעלייענט זיין אורטייל. ער איז פאַר'משפּט געוואָרן אויף 168 טעג געפענגניש מיט שווערער אַרבייט. קוים האָט דער קאָמאנדיר נאָך אַרויסגע-רעדט דאָס לעצטע וואָרט פּוֹן'ם אורטייל, האָט גלייך אָפּגעקלונגען אַ הויכער קאָמאנדאַרוף, און דער פאַראורטיילטער איז מיט שנעלע טריט אוועקגעפיהרט געוואָרן. כ'האָב איהם געזעהן בלויז נאָך איין מאל נאָכדעם ווי ער האָט אויסגעהערט זיין אורטייל, ווייל ער איז נאָך דעמזעלביגען טאָג אַריבערגעפיהרט געוואָרן אין געפענגניש. ער איז געווען רוהיג און געפאַסט און האָט מיר ערקלערט, אז די פאַר מאַנאַט געפענגניש וועלען איהם ניט געפאַלען שווער, נאָך מעהר, אז ער בענקט זאָנאַר פאַר אַ שטיקעל צייט נאָך אַ שטיקער צעל. כ'האָב איהם צוגעזאָגט, אז איך וועל שרייבען צו זיינע על-טערן, דערנאָך האָבען מיר זיך אָפּגעזעגענט מיט אַ פעסטען האַנד-דרוק.

די אויסערגעווענליכע שטרענגקייט פּוֹן'ם אורטייל האָט אונז אַלעמען איבעראַשט און אויפגעבראַכט. אורטיילענדיג לויט אַלעם וואָס איז פאַרגעקומען פאַר דעם, איידער דער פּסק איז אַרויסגע-געבען געוואָרן, זיינען מיר געווען איבערצייגט, אז די שטראַף וועט זיין אַ מילדע. און אַצונד פינף און אַ האַלב מאַנאַט געפענגניש. יעדענפאַלס איז געווען אַן אומשטאַנד וואָס האָט העכסט וואַר-שיינליך געמוזט בייטראָגען צו דער שטרענגקייט פּוֹן'ם אורטייל: דעמזעלבען טאָג, ווען אַרנדט איז געשטאַנען פאַר'ן געריכט, זיינען אַנטלאָפּען דריי געפאַנגענע פּוֹן'ם באַטאַליאָן „סי“, און מען האָט גלייך אויף'ן שטעל ניט געקאָנט פעסטשטעלען, ווי אזוי דאָס אַנט-לויפען איז זיי געלונגען. מען האָט איבערגעזוכט אַלע דעכער פּוֹן דער רויגער געביידע, אָבער אַהן אַ שום רעזולטאַט. דער קאָמאַנ-דיר איז ווידער געוואָרן מוראַדיג אויפגערעגט און האָט געבושע-וועט אויף זיין אַלטען שטייגער, אָבער דאָס האָט איהם נאַטירליך גאַרנישט געהאַלפּען. ווען מען האָט אָבער פּוֹן דאָס ניי אָנגעפאַנ-גען די אַלטע געשיכטע, וועלכע האָט שוין ביי אונז אין באַטאַליאָן

געהאט געפיהרט צו אן אָפּענער עמפּערונג, און מען האָט געוואָלט אַרויפּלעגען אַלערליי שטראַפּען אויף די געפּאננענע אין'ס באַטאַ-ליאַן „סי“, האָבען זיך אויך דאָרט אָפּגעשפּילט דיזעלבע סצענעס. דער צופאַל האָט עס נאָך געוואָלט, אז גראַד אין יענעם טאָג, ווען די אויפּרעגונג אין לאַגער איז געשטיגען אלץ העכער, איז אויסגעקור מען איינעם פון די צוויי אָפיצירען, וועגען וועמען איך האָב שוין פריהער גערעדט, צו אַראַנזשירען די צעהלונג אין „סי“ באַטאַליאַן. זיין טאַקטלאָזע און ברוטאַלע באַנעמונג האָט די געפּאננענע ערשט ריכטיג אַריינגעבראַכט אין כּעס, און אָנשטאַט זיך צו לאָזען צעה-לען, האָבען זיי איהם איינפאַך אויסגעפּיפט.

נח האָט דער קאָמאַנדיר אליין געמוזט זיך אַריינמישען. אָבער ערשט נאָכדעם ווי דער אָפיציר איז צוריקגעצויגען געוואָרן און אן אנדערער אויף זיין פּלאַץ האָט איבערגענומען די צעהלונג, האָט זיך דער שטורם אַיינגעשטילט.

די דריי פּליכטלינגע האָבען זיך איבעריגענס ניט געקאָנט לאַנג פּרעהען מיט זייער פּרייהייט. זעקס טעג נאָך זייער אַנטלויפּען האָט מען זיי ווידער געפּאננען. איך האָב געהאט די מעגליכקייט צו זעהן און צו ריידען מיט צוויי פון זיי אין דער וואַך־שטוב, ווען איך האָב באַזוכט אַרנדט'ן. זיי האָבען איבערהויפּט ניט געהאט קיין באַשטימטען פּלאַן און האָבען געגלויבט, אז קוים וועלען זיי זיך נאָר אַרויס'גאַנג'ענען פון'ם „פעלעס“, וועט זיי שוין דער צופאַל ווייטער העלפּען. כדי ניט אויסגעפונען צו ווערן, האָבען זיי אַרומ געוואַנדערט בלויז ביינאַכט און בייטאָג זיינען זיי געווען פאַרשטעקט אין זייער באַהעלטעניש. ביז איינער פון זיי איז קראַנק געוואָרען. זיי האָבען זיך אויסגעזוכט אן אלטען שייער ויבעצעהן מייל פון לאַנדאָן און האָבען זיך דאָרט אויפּגעהאַלטען, ביז א הונט האָט זיי אויסגעשפּירט און גלייך נאָכדעם זיינען זיי אַרעסטירט געוואָרן. מען קאָן אַלץ ניט אוועקמאַכען מיט דער האַנד די השּערה, אז אָט דער אינצידענט האָט באַוואויגען דאָס קריגס־געריכט אַרויסצו געבען געגען אַרנדט'ן א שטרענגערן אַרטייל, ווי עס איז פּילייכט אין אַנהויב געווען די אַכזיכט צו טאָן. מעגליך, אז מען האָט גע-

דענקט דורכדעם צו קאָנען אָפּשרעקען די געפאנגענע פון ווייטערע פארווכען צו אנטלויפן, הגם דאָס האָט גאָרנישט געהאָלפּען. יעדע דעפאלס איז ארנדט ניט אָפּגעזעסען זיין נאנצע שטראָף, נאָר מען האָט איהם, ווי מיר וועלען שפעטער זעהן, שוין אין דריי מאָנאט ארום ארויסגעלאָזט פון געפענגניש און איבערגעשיקט אין אן אנדער אינטערנירונגס-לאַגער.

די פערטע קאָמפּאניע, וואו איך בין געווען קאפיטאן, איז געדווען באקאנט אין גאנצען לאַגער אלס די אזויגערופענע „רויטע קאָמפּאניע“, ווייל אין איהרע רייהען האָבען זיך געפונען מעהר סאָד-ציאליסטיש געזאָגענע עלעמענטען, ווי אין יעדער אָפטיילונג פון'ם לאַגער. זי האָט דערום ניט געהאט קיין באזונדערס גוטען נאָמען ביי די פּאָטריאָטען, הגם מען האָט שוין איצט ניט מעהר געוואנט אונז דירעקט צו אַטאַקירען ווי פריהער. אָבער אין גאנצען לאַגער איז מען געווען אייניג וועגען דעם, אז אין קיין אנדער קאָמפּאניע האָט ניט געהערשט אזא האַרמאָניע צווישען די געפאנגענע ווי ביי אונז. איך האָב ניט געהאט קיין אורזאך זיך צו באקלאָגען איבער מיינע מיטגעפאנגענע און בין געשטאַנען מיט יעדען איינעם פון זיי אין די בעסטע קאמערדשאפטליכע באציהונגען. אזוי איז עס געדווען, אז אונזער קאָמפּאניע איז געוואָרן די שטילע בענקשאפט פון געפאנגענע, וועלכע האָבען ניט געקאָנט דורכקומען מיט זייערע קאָמפּאניע-פיהרער, אָדער וועמען אנדערע זאכען זיינען ניט געדווען ביי זיי אין זייערע אָפטיילונגען.

דאָרט וואו טויזענד מענשען מוזען לעבען צוזאַמען אין איין זאַל קומען נאָטירליך פאָר אלערליי רייבערייען און שטרייטגיטימען, באזונדערס ווען דאָס זיינען געפאנגענע, וועלכע זיינען צוגעבוירען צו דעם אָרט און האָבען ניט קיין שום מעגליכקייט אויסצודריקען זייערע שטימונגען און געפיהלען ערגעץ אנדערש. די באַראַקטערען און טעמפּעראַמענטען פון די מענשען זיינען דאָך זעהר פארשידען, אזוי אז עס איז אָפט זעהר שווער, אז זיי זאָלען געגענויטיג גוט אויסקומען צווישען זיך. און מיר האָבען צווישען אונז שטענדיג געהאט עטליכע מענשען, מיט וועמען ס'איז באזונדערס שווער געדווען.

ווען דורכצוקומען. אזוי איז עס געקומען, אז מעהר ווי איינמאל האָט זיך דער איינער אדער אנדערער פון די קאָפיטאנען געווענדט צו מיר און מיר געבעטען איבערצונעמען א געוויסען מאָן פון זיין קאָמפאניע, וועלכער פלעגט איהם פארביטערן דאָס לעבען. אזא ביטע האָב איך קיינמאל ניט אָפגעזאָגט און איך פלעג אויפנעמען די מענשען, וועלכע זיינען געווען העכסט צופרידען אריינצוקומען אין אונזער קאָמפאניע. און איך מוז זאָגען, אז איך האָב קיינמאל קיין חרטה ניט געהאט וואָס איך האָב עס געטאָן. איך האָב זיך אויף דעם אופן געהנטער באקענט מיט מעהר ווי איין פרעכטיגען יונג, וואָס איך וואָלט, פארשטעהט זיך, ניט געקאָנט טאָן, ווען ניט אָט די געלעגנהייט. זייער ניט זיין צוגענגליך און זייער צייטענדיג ווייז ווילדליכע באנעמונג זיינען מייסטענטיילס געווען די פאָלגען פון דער געפאנגענשאפט, וועלכע האָט אונטערדריקט דעם טעטיג-קייטס-טריעב פון די מענשען און זיי פארדאָמט צו א נוצלאָזען פוסטראַן-פאַס לעבען, און גראָד פאר די טעמפּעראַמענטפולע כאַ-ראַקטערען איז אזא לעבען שווערער אריבערצוטראָגען און עס געהט זיי מעהר אויף די נערווען. ווען אזא איינער האָט אַלואַ גראָד גע-האַט זיין פינסטערע, טרויעריגע שטונדע און די געדולד האָט איהם געפלאַצט, איז ער נאַטירליך געוואָרן א שווערער פאַל, וואָס ניט יעדער איינער איז אימשטאנד געווען איהם ריכטיג צו באַהאַנדלען. מיט אומפריינדליכע באַמערקונגען אָדער גאָר סטראַשונקעס האָט מען דאָ גאַרנישט געקאָנט אויספיהרען, ווייל אויף דעם דאָזיגען אופן האָט מען בלויז געגאָסען אויף אויף'ן פייער, וואָס א טייל פון די קאָפיטאנען האָבען ניט אימער געקאָנט באַגרייפֿען.

אזוי האָט מען מיר איין טאָג איבערגעגעבען א געוויסען מאַקס גראָהע, וועגען וועמען איך האָב שוין פריהער ביי אן אנדער געלע-גענהייט גערערט. דער מאַן האָט שוין נאַסטראַלירט אין דריי אדער פיער פארשידענע קאָמפאניעס און האָט זיך איבעראַל אַרומגעריסען מיט די קאָמפאניע-פיהרער, ביז ער איז ענדליך אָנגעקומען אין דער פערטער קאָמפאניע. גראָהע איז געווען א געבוירענער פון בערלין און האָט געהאַט א לויזען טייל, וואָס האָט געגאָסען פֿעך און שווער

בעל, אזוי אז מעהר ווי איין געפאנגענער האָט שוין געמוזט פיהלען דעם טעם דערפון. ווען ער איז געווען גוט אויפגעלענט, איז ער געווען א זעהר וויציגער און אינטערעסאנטער אונטערהאלטער, און זיין אומאויסשעפליכער הומאָר פלעגט דאן אויפלעבען זיין גאנצע סביבה. אבער ווען עס פלעגט איהם באַפאלען זיין קראַנקהייט — ער האָט שטארק געליטען פון מערידען — אָדער ער האָט אזוי זיך געהאט זיין מדה שחורח'דיגען טאָג, דאן איז מיט איהם ניט געווען אויסצוקומען. דערצו איז ער נאָך געווען הארטנעקיג ווי א מויל-עזעל, און האָט ער זיך נאָך איינגע'עקשן'ט אויף עפעס, איז איהם ניט געווען איבערצוריידען; מען וואָלט איהם געקאָנט אָפּ האקען אַ פינגער און ער וואָלט ניט נאָכגעגעבען. האָט זיך אין'ם באַטאָליאָן געמאכט עפעס א סקאנדאל, איז „מאקסע“ נאָטירליך געווען פאַרמישט אין דעם, און איז אָפגעטאָן געוואָרן וואָס פאר עס איז שפיצעל, האָט מען געקאָנט זיין גאנץ זיכער, אז גראָהע איז ניט געשטאַנען ווייט פון דער זאך.

אָט דער מאָן איז אַלזאָ אצונד געקומען אין אונזער קאָמפּאניע. פארשידענע פון מיינע קאמעראדען, וועלכע האָבען איהם פון פריהער געקענט, האָבען מיך געוואָרנט געגען איהם, אָבער ניט קוקענדיג דערויף האָב איך איהם דאָך אויפגענומען און איהם אָנגעוויזען א פּלאַץ דירעקט אנטקעגען מיין בעמעל. אין דער ערשטער צייט איז אלעס געגאנגען גוט, און גראָהע איז געווען דער בעסטער חבר, וואָס מען האָט זיך נאר געקאָנט ווינשען. אָבער איין טאָג איז ער גע-וואָרן איינגע'עקשן'ט. ס'איז גראָד געווען זיין טאָג פון דיענסט און ער האָט געזאָלט צוזאמען מיט אן אנדער קאמעראד אָפּוואשען דעם דייעל, אן ארבייט, וואָס האָט יעדען טאָג געמוזט געטאָן ווערן פון צוויי אנדערע לייט אין יעדער קאָמפּאניע, און וועלכע האָט פארנומען א גוטע האלבע שעה. אבער גראָהע, וועלכער פלעגט ביז אהער וויליג טאָן די דאָזיגע ארבייט, האָט היינט ערקלערט, אז ער וויל ניט אויפהויבען קיין האנד דערצו. ער איז געווען מיט דער מיינונג, אז די ענגלענדער, וועלכע האָבען איהם איינגעשפארט, זאָ-לען „זיך אליין רייניגען זייער שמוץ“.

זיין שכן, וועלכער האָט מיט איהם צוזאמען געדארפט טאָן די ארבייט. האָט איינגע'מענה'ט מיט איהם און איהם געמאכט אלער-ליי אויסריידען, אבער „מאקסע" האָט איינמאָל געזאָגט ניין, און עס איז גאַרנישט געווען צו מאַכען מיט איהם. אין געגענטייל, וואָס מעהר דער מאַן האָט איבער איהם גערעדט, אלץ איינגע'עקשן'טער און גערייצטער איז ער געוואָרן, און ענדליך האָט ער זיך ארויפ-געוואָרפען אויף דעם אָרעמען קערל און גענומען מאכען פון איהם פענזע, לויט אלע רעגלען פון דער קונסט, אי דאָס אויף אזא'ן אופן וואָס קיינער האָט איהם ניט געקאָנט אזוי לייכט נאָכמאכען. אזוי האָט ער איהם געפרעגט, צי ס'איז אמת, וואָס מען דערצעהלט אין באַטאָליאָן, אז זיין עלטער-פעטער האָט פלאכע פיס און אז זיין עלטער-באָבע איז ניט געווען ביים זינען. דער מאַן האָט צוערשט אויסגעהערט אלעס וואָס ער האָט געפלוידערט, בלייבענדיג דערביי גאַנץ רוהיג, אָבער ווען גראָהע'ס באַמערקונגען זיינען וואָס ווייטער געוואָרן אלץ גרעכער, האָט ער ענדליך פארלאָרן די געדולד, האָט א וואָרף געטאָן דעם בעזים און די לאַפעטע אין א ווינקעל און איז געלאָפּען נאָך מיר. נאָכדעם ווי ער האָט מיך ארומגעזוכט א שטיי-קעל צייט, האָט ער מיך ענדליך געפונען אין דעם באַטאָליאָן-אָפּיס, וואו איך האָב גראָד געהאט עפעס צו טאָן. ער האָט מיר פאָרנע-לעגט זיין קלאָג און האָט מיר אין זיין אויפרענונג ערקלערט, אז ער איז ענטשלאָסען ניט א ריהר צו טאָן מיט קיין פינגער, אויב מען וועט ניט צווינגען גראָהע'ן צו טאָן זיין טייל ארבייט.

איך האָב איהם באַרוהיגט און בין מיט איהם צוזאמען געגאנגען צוריק אין דער קאָמפּאניע. ווען מיר זיינען געקומען אהין, איז גראָהע געזעסען אויף זיין בעטעל און האָט אונז באַגריסט מיט א שפּאַטישען שמייכעל. איך בין גלייך צוגעגאנגען צו איהם און געזאָגט:

„וואָס איז מיט אייך, גראָהע? פארוואָס ענטזאגט איהר זיך צו טאָן אייער ארבייט, ווי אלע אנדערע טוען?"

דאָ האָט ער זיך צולאכט מיט א רשעות'דיגען געלעכטער און

געזאָגט:

„זאגט אקארשט דעם אלטען קערל, ער זאל אריבערשיקען א סאלדאט, כדי דאָ אַפצואוואַשען דעם דיעל. כ'קאָן מעהר ניט פאָר-טראַגען דעם שמוץ“.

„אַבער, מיין ליעבער גראָהע“, האָב איך געזאָגט, „איהר ווייסט דאָך גאַנץ גוט, אז דער קאָמאנדיר וועט איך אָס די טובה ניט טאָן, און ווען יעדער פון אונז וואָלט זיך געשטעלט אויף דעם דאָזי-גען שטאַנדפונקט, וואָלטען מיר דא געמוזט אומקומען אין שמוץ. רעדט אַלזאָ ניט קיין אומזין און טוט וואָס איהר און יעדער אנדער דער מוז טאָן“.

אַבער גראָהע איז געבליבען זיצען רוהיג אויף זיין בעטעל און געזאָגט :

„כ'ריהר זיך ניט פון אָרט!“

„גוט, גראָהע“, האָב איך זיך אָפגערופען, „אויב דאָס איז אייער שטאַנדפונקט, לוינט זיך ניט, אז מיר ביידע זאָלען נאָך לענגער דיידען וועגען דעם.“

ביי די דאָזיגע ווערטער האָב איך זיך אויסגעטאָן דעם דאָס, פאַרקאָטשעט די ארבעל פון מיין העמד, גענומען א בארשט, וואָס איך האָב איינגעטונקט אין דעם גרייט-שטעהענדיגן עמער, און אָננע-הויבען סקראָבען די פּאָדלאָגע.

אז גראָהע האָט דאָס דערזעהן, האָט ער פּלוצלינג פארלאָרן זיין געמאַכטע גלייכגילטיגקייט און איז געוואָרן אומרוהיג. קענטיג אז ער איז ניט געווען צוגעגרייט צו אזא לייזונג פון דער פראַגע, נאָר ער האָט ווארשיינליך געדענקט, אז איך וועל איהם מעלדען צום קאָמאנדיר. דערווייל האָב איך געסקראָבעט אויף וואָס די וועלט שטעהט, און איך האָב זיך ניט אָנגעהויבען קימערן וועגען איהם. פּלוצלינג איז ער אראָפגעשפרונגען פון בעטעל, איז צוגעקומען צו מיר, האָט מיר ארויסגענומען די בארשט פון דער האַנד און גע-זאָגט :

„ניין, אזוי האָב איך דאָס ניט געמיינט. איך וויל ניט, אז

א י ה ר זאָלט טאָן די ארכיט.“

„און ווער דען, אויב ניט איך?“ האָב איך איהם געפרעגט.

„דענקט איהר פילייכט, אז איך קאָן הייסען אן א נ ד ע ר ן טאָן
אייער ארבייט?“

„שוין גוט, שוין גוט,“ האָט ער געזאָגט, און ער האָט גענומען
סקראַבען, אז עס איז געווען א פאַרגעניגען צו קוקען. זינט דער
דאָזיגער שטונדע האָב איך מיט מאַקס גראָהע'ן מעהר קיין שווע-
ריגקייטען ניט געהאט. אדרבא, ער איז געוואָרן הארציג צוגעבונ-
דען צו מיר, האָט אָנגעהויבען זיך אינטערעסירען מיט מינע אידעען
און האָט רעגעלמעסיג באזוכט אונזערע פארזאמלונגען.

אן אנדער פראכטעקזעמפלאר אין אונזער קאָמפאניע איז גע-
ווען אן אינזשעניר מיט'ן נאָמען האָפּמאן, א געבוירענער פון רהינד
לאַנד. האָפּמאן איז געווען א שטאַטליכע מענליכע ערשיינונג מיט
דרייסיג געשניטענע געזיכטצוגען, א ריכטיגע געוואונטע נאָטור.
אויך ער האָט שוין מעהר ווי איין קאָמפאניע-פיהרער דאָס לעבען
פאַרביטערט, ביז ער האָט ענדליך אויסגעפיהרט וואָס ער האָט גע-
וואָלט און ער האָט געפונען א פּלאַץ אין דער פערטער קאָמפאניע.
ער איז געקומען פון סיאָם, וואו ער האָט געבויט א בריק איבער
דעם מעקאָנג. דערביי האָט איהם געטראָפּען אן אומגליק, און ער
איז גראָד געווען אויף'ן וועג קיין אייראָפּא, כדי זיך דאָרט צו לאָזען
מאַכען אן אָפּעראַציע, ווען דער קריג האָט אויסגעבראכען און ער
איז אריינגעפאלען צו די ענגלענדער אין די הענט. נאָכדעם ווי
ער איז געווען עטליכע מאָנאט אין גיבראַלטאַר, האָט מען איהם
צוזאמען מיט זיינע קאמעראַדען איבערגעשיקט קיין ענגלאַנד. שוין
אויף'ן „ראַיאַל עדוואַרד“ איז ער מיר געקומען פאר די אויגען, אבער
איך האָב דאָרט ניט געהאט די געלעגענהייט געהינטער באקאנט צו
ווערן מיט איהם.

האָפּמאן איז געווען א פּרעכטיגער מענש. ס'איז אמת, אז ניט
יעדער האָט געקאָנט אויסקומען מיט איהם, אבער פאר די וואס
האָבען געהאט דאס הארץ אויף'ן ריכטיגען פּלאַץ איז זיין בא-
קאנטשאַפט געווען אן אמת'ע פרייד. ער האָט מיטגעבראכט פון
סיאָם פינף אדער זעקס קאסטענס מיט אלערליי אנטיקען און זעל-
טענע זאַכען. דעם גרעסטען טייל דערפון האָט ער אצונד פאַר-

שענקט צווישען זיינע מיטגעפאנגענע אין'ם לאגער. ער איז איבער-
הויפט געווען דער פרייגביגסטער מענש וואָס מען האָט זיך נאָר
געקאָנט פאַרשטעלען. פון סיאָס האָט ער געהאַט צו דערצעהלען
אסך אינטערעסאנטע זאַכען, און איך פלעג זיך גערן צוהערן, ווען
ער האָט גערעדט, וואָרים עס איז געלעגען עפעס אייגענאַרטיגעס
אין זיין גאנצען וועזען, וואָס האָט, לויט מיין מיינונג, קיינמאָל ניט
געקאָנט זיך ריכטיג דורכברעכען. מיר זיינען געוואָרן גוטע קאמע-
ראַדען, און איך האָב געפיהלט, אז ער האָט מיך איינגעשלאָסען טיף
אין זיין האַרצען.

איינמאָל רופט ער זיך אָפּ גאַנץ נאַאיוו צו מיר:

„ווייסט איהר, אז איך האָב אמאָל געהאט כדעה אייך אַנצור-
ברעכען די ביינער?“

„אַט האָסטו דיר!“ האָב איך געזאָגט פארוואונדערט. „וואָס-
זשע, איהר זיינט פון זינען אראָפּ?“

זיין געזיכט האָט זיך באצויגען מיט אַ לייכטער רויטקייט, און
ער האָט געזאָגט:

„אַט ווי אזוי דאָס איז געקומען: אויפ'ן „ראַיאַל עדוואַרד“
פלעגט מען אין די קרייזען, וואו איך האָב פארקערט, שטענדיג
ריידען פון אייך. מען האָט אייך אָנגערופען אַ פאררעטער פון'ם
פאָטערלאַנד, וועלכער ווערט פראָטעזשירט פון די ענגלענדער, כדי
צו פאַרגיפטען די דייטשע יוגענד א. א. וו. הקיצור, מען האָט אייך
פאַרגעשטעלט פאר אַ סאָרט מאָנסטער, אַ שר, וועמען עס האָבען
בלויז געפעהלט די הערנער. האָב איך זיך אלזא געוואונדערט, וואָס
עס האָט זיך ביז דאָן נאָך קיינער ניט געפונען וואָס זאָל אייך אָנ-
ברעכען די ביינער אַדער אייך אריינארפען אין ים, און איך האָב
באשלאָסען צו לערנען מיט אייך דרך ארץ.“

„און פארוואָס האָט איהר אייער פלאַן ניט דורכגעפיהרט?“ האָב
איך איהם געפרעגט מיט אַ שמייכעל.

דאָ האָט ער זיך צולאכט הויך אויפ'ן קול און געזאָגט:

„כ'האָב דאָך אפריהער זיך געמוזט באקענען מיט אייך. האָב

איך באַזוכט א פּאָר מאָל אייערע פארוואַלונגען און איך געהערט
ריידען.

„און?“ האָב איך געפרעגט.

„דאָס האָב איך איינפאך אויפגעגעבען מיין פּלאַן, האָט ער
געענטפערט, „וואָרים איך האָב איינגעזעהן, אז מען האָט מיר גע-
האַט געגעבען א גאַנץ פאַלש בילד פון אייך.“

„אַבער לויט אייער גייסטיגער שטימונג האָט איהר דאָך אויף
קיין פאַל ניט געקאָנט זיין איינפאַרשטאַנען מיט די אנזיכטען, וועל-
כע איך האָב פאַרטראַטען,“ האָב איך געזאָגט.

„דאָס ניט,“ האָט ער ערקלערט. „אַבער איך האָב געפיהלט,
אז אייערע אידעען ווערן געטראָגען פון א טיפער אינערליכער אר-
בערעייגונג, און אזוי בין איך געוואָרן א רענעלמעסיגער באַזוכער
פון אייערע פאַרטראַגען.“

האַפּמאַן איז געווען אז אויסערגעווענליך אימפּולסיווע נאַטור,
און מען האָט גאַנץ לייכט געקאָנט באַמערקען אויף איהם, אז די גע-
פאַנגענשאַפט איז איהם געפאַלען שווער אויף די נערווען. אפּטמאָל,
ווען איך האָב געזעהן, ווי ער פּלעגט אַרומלויפּען אומרוהיג מיט
עלאַסטישע טריט ארויף און אראָפּ, האָב איך געמוזט דענקען ווע-
גען א געפאַנגענעם לייב אין שטייג. ער איז אויך געווען דער
ערשטער אין דעם אלעקסאַנדרא פּעלעס, וועלכער איז באַשטראָפּט
געוואָרן. ס'האַט זיך געהאַנדעלט וועגען א קלייניגקייט, וואָס איך
האַב פאַרגעסען. אויב איך האָב קיין טעות ניט, האָט איהם דער
קאַמאַנדיר זאַגאַר געשענקט דעם רעשט פון דער שטראַף.

ענג באַפריינדט מיט האַפּמאַן איז געווען נאָך א רהיינלענדער
מיט'ן נאָמען שטעמלער, וועלכער האָט זיך אויך געפונען אין אונז-
זער קאַמפּאַניע. שטעמלער איז געווען אן עהנליכע געוואגטע נאַטור
ווי האַפּמאַן, א באַראַקטער וואָס איז געווען גענייגט צו דרייסטע,
ריזיקאַלישע אונטערנעמונגען. ווען די מלחמה האָט אויסגעבראַ-
כען, האָט ער געוואוינט אין בוענאַס איידעס. דורכגעדרונגען פון
א גליהענדען פאַטריאָטיזם, וועלכער האָט ביי איהם אָנגענומען א
שטאַרקען ראַמאַנטישען באַראַקטער, האָט ער זיך אַרויסגעלאָזט

אויף'ן וועג קיין דייטשלאנד, כדי פערזענליך אנטייל צו נעמען אין די שלאכטען. אָבער אויך ער איז ביי גיבראלטאר אריינגעפאלען צו די ענגלענדער אין די הענט און האָט געהאט דאָסזעלבע שיקזאל ווי אסך אנדערע. ער פלעגט גערן פאַרברענגען מיט מיר און האָט אויך באזוכט מיינע פאַרטראַגען. ס'איז קיין שום ספק ניט געווען, אז מיינע פאַרטראַגען האָבען אויסגעאיבט א געוויסען איינפלוס אויף איהם, אָהן דעם אז דאָס אלטע אין איהם זאָל דורכדעם פול-שטענדיג אויסגעוואַרצעלט ווערן. דער רעזולטאט איז געווען, אז ער פלעגט אָפט באפאלען ווערן פון זעלישע קאָנפליקטען און אין געוויסע זאכען האָט ער ניט געקאָנט פאסען קיין ריכטיגען באשלוס, ווי אזוי צו האַנדלען.

שטעמלעך און האָפּמאָן זיינען געווען אויסערגעווענליך אקטיוו געשטימטע מענשען, און די געצוואונגענע אומטעטיגקייט איז געלע-גען ווי א שווערע לאסט אויף זיי און האָט זיי געמאכט נערוועזן. אזוי איז עס געקומען, אז זיי פלעגען ביידע אויסקלערן אלערליי זאכען, כדי צו ברענגען א געוויסע אָפּוועקסלונג אין דער אינערליי-כער געשפּאַנטקייט. איין טאָג איז זיי איינגעפאלען א געדאנק צו שרייבען דעם קאָמאַנדיר א בריעף, אין וועלכען זיי האָבען איהם אויפגעפאָדערט איינס פון די צוויי: אדער ער זאָל זיי געבען די פרייהייט, אדער ער זאָל זיי לאָזען דערשיסען, ווייל זיי קאָנען מעהר ניט אריבערטראַגען אַזאַ לעבען פון פּוילענצערין און אומטעטיג-קייט.

פאַרשטעהט זיך, אז ביי אזאַ גלענצענדער געלעגענהייט האָט מאַקס גראַהע אויך ניט געקאָנט אויספעהלען, און ער האָט אונטער-געשריבען זיין נאָמען צוזאמען מיט די אנדערע צוויי אונטער'ן דאָ-קומענט. האָפּמאָן האָט מיר דערלאָנגט דעם בריעף, און איך האָב איהם, לויט דער פאַרשריפט, איבערגעגעבען צו דעם באַטאָליאָד-פיהרער, אָהן דעם אז איך זאָל האָבען די קלענסטע אהנונג וועגען דעם אינהאַלט דערפון. ערשט שפעטער האָט מיר מונדינג לאכענ-דיג דערצעהלט, וואָס פאר א קאַשע די דריי חברה-לייט האָבען דאָ פאַרקאָכט. נאַטירליך האָט ער ניט אין זינען געהאט איבערצוגעבען

דעם בריעף צום קאָמאנדיר, מחמת ער האָט אָנגענומען די גאנצע געשיכטע פאר א וויץ.

האָב זיך אבער געמאכט א צופאל, אז דער בריעף איז אריינגעפאלען צווישען אנדערע פאפירען, וועלכע מונדינג האָט איבערגעגעבען דעם קאָמאנדיר'ס סעקרעטער. אזוי ווי דער קאָמאנדיר איז גראָד ניט געווען אָנוועזענד, איז דער בריעף צוערשט געקומען צו מיידזשאַר מאָט אין די הענט. איין נאָכמיטאָג — מיר זיינען גראָד געוועסען ביים טיי — איז דער מיידזשאַר פּערזענליך געקומען אין באַטאָליאָן און האָט מיך געבעטען, איך זאָל איהם ברענגען האָפּ מאַן, שטעמלעך און גראָהען. איך האָב גלייך געטראכט וועגען דעם בריעף. אזוי ווי קיינער פון די דריי האָט ניט פאַרשטאַנען קיין וואָרט ענגליש, האָב איך געמוזט דיענען אַלס איבערזעצער. מיידזשאַר מאָט, וועלכער האָט קענטיג געגלויבט, אז עס האָט זיך דאָ געהאנדעלט וועגען א פאַל פון באַזונדערס הויכענטוויקעלעכער געוועזענע, האָט גערעדט צו די דריי אויף זיין געווענליכען מיל-דען און מענשענפריינדליכען אופן, האָט זיי אויפגעמונטערט צו האָבען גערולד און זיי געגעבען אן עצה זיך צו באַשעפטיגען מיט שטודירען א פּרעמדע שפּראַך, כדי אָנצואווענדען זייער צייט אויף א ניצליכען אופן. ער האָט זיי געגעבען האָפּנונג, אז די מלחמה וועט זיך ווארשיינליך נאָך אין דעם דאָזיגען יאָהר ענדיגען, און ער האָט זיי געטרייסט אזוי גוט ווי ער האָט נאָר געקאָנט. דערנאָך האָט ער מיך געבעטען, איך זאָל איהם באַגלייטען אין זיין צימער, בעת ווען ער האָט זיך פריינדליך אָפּגעזעגענט מיט די אנדערע. אז מיר זיינען אָנגעקומען אהין, האָט ער ווידער אמאָל אָנגע-הויבען ריידען איבער דעם פאַל און האָט מיך געבעטען צו האַל-טען אן אויג אויף די דריי, כדי עס זאָל ניט געשעהן וואָס פאר עס איז אומגליק. איך האָב זיך געפונען אין א פיינליכער לאַגע, ווייל איך האָב דאָך איהם ניט געקאָנט זאָגען דעם אמת וועגען דער גאַנצער געשיכטע, כדי ניט צו קאָמפּראָמיטירען די אנדערע, ווען ער האָט מיך געפרעגט, צי איך בין מיט דער מיינונג, אז ער זאָל איבערגעבען דעם בריעף צום קאָמאנדיר, האָב איך איהם

געענטפערט, אז דאָס איז, לויט מיין מיינונג, ניט נייטיג. ער האָט מיר ערקלערט, אז ער וועט די זאך לאָזען לויפען, און ער האָט זיך נאָכגעפרעגט וועגען די מאטעריעלע פארהעלטענישען פון די דריי מענשען. איך האָב איהם געזאָגט, אז אויף וויפיעל מיר איז באקאנט קריגען שטעמלער און האַפּמאן צוגעשיקט פון צייט צו צייט קליינע סומען, אבער וואו עס האלט מיט גראָהע'ן ווייס איך ניט.

ער האָט מיר דערלאנגט א גרויסע שאכטעל ציגארעטען פאר די דריי און אחוץ דעם פאר יעדען איינעם א האלבע קרוין (60 סענט) אין מזומן. כ'האָב איהם געפרעגט, צי איך זאָל איהם געבען א קבלה פאר דאָס געלד, אָבער ער האָט ערקלערט, אז דאָס איז איבעריג.

אז איך בין צוריקגעקומען אין באטאָליאָן האָבען מיך די דריי שוין ערווארט מיט גרויס אומגעדולד. די גאנצע מענשענפריינד'ליכע האלמונג פון'ם מיידזשאָר האָט געמאכט אויף זיי א שטאַרקען איינדרוק. ווען איך האָב זיי אין זיין נאָמען איבערגעגעבען די ציגארעטען און דאָס געלד, זיינען זיי גאָר געבליבען ווי צו-מישט. די ציגארעטען האָבען זיי סוף כל סוף אָנגענומען, אבער דאָס געלד האָבען זיי צוריקגעוויזען. ווען איך האָב שפעטער גע-וואָלט צוריקגעבען דעם מיידזשאָר דאָס געלד, האָט ער מיך געבע-טען צו פארטיילען די קליינע סומע צו נויטבאדערפטיגע לייט פון מיין קאָמפאניע, וואָס איך האָב נאָטירליך געמאָן.

אָבער דערמיט האָט נאָך ניט גענומען קיין סוף צו דער גע-שיכטע. ווי עס ווייזט אויס, האָט זיך דער מיידזשאָר שפעטער ווידער מיטגעווען וועגען דעם פאַל, וועלכען ער האָט גענומען ערנסטער, ווי ער איז באמת געווען. מחמת דעם האָט ער געענ-דערט זיין ערשטען באשלוס און דעם בריעה פון די דריי חברה-לייט דאָך איבערגעגעבען צום קאָמאנדיר. ווארשיינליך האָט ער אויך גערעדט מיט איהם פערזענליך איבער דער אָנגעלעגענהייט. הקיצור, אין צוויי טעג ארום זיינען גראָהע, האַפּמאן און שטעמלער גערור-פען געווארן צו דעם קאָמאנדיר. אזוי ווי איך בין גראָד ניט

געווען ביי דער האַנד, האָט זיי אן אנדער קאָמפּאָניע־פיהרער אָפּגעפיהרט אין דעם קאָמאָנדיר'ס צימער. אָבער אונזער דריילינג איז באַשטאַנען דערויף, אז מען זאָל מיך צוציהען אלס איבערזע־צער. האָט מען אַרויסגעשיקט א סאָלדאַט, מיך אויפצוזוכען. ווען איך האָב ביי מיין אַריינקומען דערזעהן די דריי חבר־לויט, האָב איך שוין געוואוסט, וועגען וואָס עס האָט זיך געהאַנדעלט, און איך האָב זיך אויף גיך מיט געווען וואָס דאָ איז צו טאָן. דער קאָ־מאָנדיר האָט מיר געגעבען איבערצוליינען דעם באַרימטען בריעף און מיך געפרעגט, וואָס עס האָט די דריי מענשען געקאָנט באַ־וועגען איהם צו שרייבען אזא זאַך. איך האָב איהם געענטפערט, אַז די מענשען זיינען זעהר וואַרשיינליך באַוואוינען געוואָרן צו דעם דאָזיגען שריט דורך זייער פּערזענליכער אומגליקליכער לאַגע און דורך זייער געזוואונגענער אומטעטיגקייט. איך האָב זיך גע־געבען די גרעסטע מיה איהם אויסצומאָלען אין גאַנץ פינסטערע פאַרבען די טרויעריגע ערפאַרונגען פון די דריי געפאַנגענע. כ'האָב איהם דערצעהלט, ווי אזוי גראַהע האָט אונטערנומען די ריזע קיין דייטשלאַנד, כדי זיך דאָרט צו לאָזען מאַכען א שווערע אָפּעראַציע. אַנשטאַט דעם אָבער האָט מען איהם אַריינגעשטעקט אין אן איי־טערנירונגס־לאַגער. אין פאַרלויף פון די לעצטע צוועלף מאָנאַט האָט מען דעם מאַן איבערגעשיקט אין דריי פאַרשידענע לאַגערן. זיין קראַנקהייט האָט זיך זינט דאן באַדייטענר פאַרערגערט, אָבער ניט קוקענדיג אויף זיינע שמערצען, וועלכע זיינען צייטענווייז אומערטרעגליך, האָט מען איהם נאָך ביז איצט ניט געגעבען קיין געלעגנהייט זיך צו לאָזען מאַכען אן אָפּעראַציע.

דערנאָך האָב איך איהם באַקאַנט געמאַכט מיט האָפּמאַן'ס אומגליק, וועלכער איז אויף דעם זעלבען אופן ווי גראַהע אַריינגע־פאַלען אין דער געפאַנגענשאַפט און וועלכער קאָן זיך שווער צוגע־וואוינען צו דעם איראָפּעאַישען קלימאַט. באַזונדערס ליידיט ער דאָ ביינאַכט פון דער קעלט, אָבער ניט קוקענדיג דערויף האָט איהם דער דאקטאר ניט באַווייליגט קיין עקסטראַ קאָלדרע זיך צוצודעקען. אזוי ווי איך האָב ביים בעסטען ווילען גאָרנישט געוואוסט וואָס צו

באריכטען וועגען שטעמלער'ן, האָב איך געמאכט עטליכע אלגעמיי-
נע באמערקונגען, כדי כאַטש עפעס צו זאָגען.

דער אלטער האָט מיך רוהיג אויסגעהערט און דערנאָך האָט ער
אויף אַן ערנסטען און איינדריינגליכען אופן גערעדט צו די דריי
לייט. ער האָט זיי אויפגעמונטערט צו נעמען רוהיג אויף זיך זייער
שיקזאל, ווי עס פיהרט זיך צווישען בראווע מענער. אַלס קאָמאנד
דיר איז ער, אמת, אימשטאנד זיי צו פארשאפען געוויסע פארלייכ-
טערונגען, און ער איז גערן בארייט צו טאָן דאָס וואָס ליגט אין
זיינע קרעפטען, אָבער עס ליגט ניט אין זיין מאַכט זיי צו עפענען
דעם טויער צו דער פרייהייט. צום סוף האָט ער צוגעזאָגט מאַקס
גראַהע'ן, אז ער וועט טאָן זיין בעסטעס, אז ער זאָל קאָנען האָבען
זיין אָפּעראַציע. אויך האָפּמאָן און שטעמלער'ן האָט ער פאַר-
שפּראַכען ערנסט צו באַטראַכטען זייערע וואונשען. אָבער נאָכדעם
ווי איך האָב פאַר דעם דריילינג איבערזעצט דעם קאָמאנדיר'ס ווער-
טער, האָט האָפּמאָן ערקלערט, אז ער באַשמעהט דאָך דערויף דער-
שאַסען צו ווערן, און די אנדערע צוויי האָבען איהם צוגעבאמקעט.
איך האָב אַלזאָ געמוזט אָנווענדען מיין גאַנצע רעדע-קראַפּט צו
מאַכען א סוף צו דעם געפערליכען שפּיל, כדי דער אלטער זאָל זיך
ניט כאַפען, אז מען וויל זיך דאָ לוסטיג מאַכען איבער איהם. דער
קלענסטער פאַרדאַכט וואָלט ניט בלוז די דריי געקאָנט קאָסטען
טייער, נאָר דאָס האָט אויך שפעטער געקאָנט ברענגען אומגעהייערן
שאַדען פאַר אנדערע. דאָס האָבען זיי סוף כל סוף איינגעזעהן,
און איך בין געווען צופרידען, ווען מיר זיינען שוין געווען פארטיג
און האָבען פאַרלאָזען דעם קאָמאנדיר'ס צימער.

נאָך דעם זעלבען טאָג האָט האָפּמאָן אויף דעם דאקטאר'ס אַג-
וויזונג געקריגען צוויי נייע דעקעס, און אַכט טאָג שפעטער האָט
מען גראַהע'ן אריבערגעפיהרט אין דעם דייטשען האַספיטאל אין
לאַנדאָן, וואו ער האָט דורכגעמאכט אַן ערפאַלגרייכע אָפּעראַציע
און אין פינף וואָכען ארום האָט ער זיך אומגעקערט אין לאַגער פּול-
שטענדיג אויסגעהיילט.

דעם 5טען אויגוסט, ווען די ענגלישע צייטונגען האָבען געמעל-

דעם, אז ווארשא איז געפאלען, האָט די דאָזיגע ידיעה ארויסגעריי-
פּען א פיבערהאפטע שטימונג אין לאַגער. די מעהרסטע געפאָר-
גענע האָבען געגלויבט, אז דער סוף פון דער מלחמה איז אצונד
גאנץ נאָהנט און האָבען געטרוימט פון א באַלדיגער ערלייזונג. אבער
די פּאַטריאָטען האָבען געמאַכט אלערליי מאַניפעסטאציעס און האָ-
בען זיך אויפגעפיהרט ווי משוגעים. אין אונזער באַטאָליאָן האָט
א מאַטראָז געהאַלטען א רעדע און מיט הויך־קלינגענדע ווערטער
פארהערליכט די דייטשע ארמיי־פיהרער. ער האָט ערקלערט, אז
עס וועט ניט נעמען לאנג און די דייטשע אַרמיי וועט אריינדרינגען
אין ענגלאַנד, און דאן וועט מען זיך גרינדליך אָפּרעכענען ניט בלויז
מיט די ענגלישע קרעמער, נאָר אויך מיט אלע פאררעטער פון'ם
פּאַטערלאַנד. אין דעם באַטאָליאָן „סי" האָבען די העררן אראַב
זשירט א פאַראַד מיט אַ שוואַרצ־ווייס־רויטער פּאַהן, וועלכע זיי האָ-
בען וואו עס איז געקריגען, און זיי האָבען געסטראַשעט יעדען איי-
נעם וואָס האָט ניט געוואָלט נעמען קיין אַנטייל אין דער נאַרישער
צערעמאָניע. די שוטים האָבען אין דעם פאלען פון ווארשא ווירק-
ליך דערזעהן דעם אָנזאָג פון א זיגרייכען דייטשען פרידען.

עס ליגט עפעס א מאַדנע פינסטערע גבורה אין דער פּסיכאָלאָ-
גיע פון דער מאַסע, באַזונדערס אין דער געפאָנגענשאַפט, וואו די
קלענסטע זאָך איז אימשמאַנד ארויס'כשופ'ן די וואונדערליכסטע
האַפּנונגען. יעדענפאלס פארשווינדען די דאָזיגע האָפּנונגען געווענ-
ליך פונקט אזוי שנעל ווי זיי קומען אויף, און די אלגעמיינע שטי-
מונג ווערט דערנאָך אסך טרויעריגער.

ס'האָט מיר וועה געטאָן דאָס האַרץ און א ביטער געפיהל איז
איבער מיר געקומען, ווען איך האָב געזעהן די וואנזיניגע האַנדלונג
פון די דאָזיגע מענשען, פון וועלכע די מעהרסטע האָבען קוים גע-
האַט א קלאַרע פאַרשטעלונג איבער די אייגענטליכע אורזאכען און
די אומפאַרמיידליכע פּאָלגען פון'ם דאָזיגען שוידערליכען פעלקער-
מאַרד. וואַרים סוף כל סוף זיינען זיי דאָך אויך געווען ניט מעהר
זוי סטאַטיסטען איז דער בלוטיגער דראַמאַ, ווי די מיליאָנען, וועלכע
זיינען געשטאַנען איינע גענען די אנדערע דאָרט אויף דער בלוט-

אנגערונקענער ערד און האָבען ניט געוואוסט, פאר וואָס און פאר וועמען זיי זיינען געשטאָרבען. א באזונדערן ווייטאָג האָב איך גע-
 פיהלט, ווען איך האָב געמוזט זעהן, ווי זאָגאר מענשען, וועלכע
 זיינען געווען פעהיג בעסער צו פארשטעהן און צו אורטיילען, האָבען
 ניט געקאָנט ווידערשטעהן דעם אלגעמיינעם טומעל און זיינען
 כמעט געגען זייער ווילען אריינגעשלעפט געוואָרן אין דעם משוגע-
 נעם טאָניץ פון פאַנטאַסטישע ידיעות, ביז די פאר'שכור'טקייט
 פלעגט פאָרדעהן און די גרויע אויסניכטערונג פלעגט ווידער קומען.
 אין אזעלכע מאָמענטען פלעג איך זיך פיהלען איינזאם אָהן א
 שיעור, און איך וואָלט אוועקגעגעבען יאָהרען פון מיינ לעבען, ווען
 איך וואָלט געקאָנט פארבייטען דעם אינטערנירונגס-לאָזער אויף
 דער שטומער צעל פון א געפענגניש. אָפטמאָל פלעג איך זיך שמע-
 לען די פראַגע, פון וואָנען עס האָט זיך גענומען, וואָס אָט דער
 פוסטער און ווילדער טומעל האָט מיך געלאָזט אין גאנצען קאלט
 און איז ניט אימשטאנד געווען ארויסצורופען אין מיר וואָס פאר
 עס איז באַגרייטערונג. פילייכט איז מיר אָפגעגאנגען וואָס פאר
 איז פארבאָרגענער חוש, וואָס איז געווען איינגעבוירען ביי דעם
 גרעסטען טייל פון מיינע לידענס-חברים? אדער איז דאָס אפשר
 געווען דערפאר, ווייל איך האָב בעסער פון זיי געזעהן דעם צווא-
 מענהאנג פון די זאכען? אָבער דאָס האָבען דאָך אנדערע אויך
 געזעהן. זיינען דען די טרעגער פון'ם מאַרקסיטישען סאָציאליזם
 אין די קריג-פיהרערנדע לענדער ניט געווען א לעבעדיגער ביישפיל
 דערפאר? מיט וואָס פאר אן אינערליכען שטאַלץ האָבען עס אָט
 די מענשען ביז אהער אַרונטערגעקוקט פון'ם הימעל פון דער מאטע-
 ריאַליסטישער געשיכטס-אויפאסונג אויף די אומפארבעסערליכע
 „אומאָפּיסטען“, פאר וועמען עס האָבען נאָך עקזיסטירט פּסיכאָלאָ-
 גישע פראַבלעמען! ווי אָפט האָבען זיי פראַקלאַמירט, אז דער מאַ-
 דערנער קריג דארף בלוז באַטראַכט ווערן אלס א רעזולטאט פון
 קאָפיטאַליסטישער אינטערעסען-פּאָליטיק, אז הינטער די אלע אוי-
 סערליכע דעקאָראַציעס פון נאַציאָנאַליסטישע אידעאָלאָגיעס ליגן
 שטענדיג פארבאָרגען די עקאָנאָמישע אינטערעסען פון די באזי-

צענדע קלאסען. און אצונד האָבען זיך אָט דיזעלכע מענשען ארום-געוואָרפֿען ווי אין קאָנוואַלטיעס און האָבען געזוכט אַריבערצו-שטייגען די טרעגער פֿון'ס קאַפיטאַליזם אין דער „רעמונג פֿון'ם פּאַטערלאַנד“, וואָס איז פֿאַר זיי פֿריהער געווען בלויז דאָס „פֿאַ-טערלאַנד פֿון די רייכע“.

און דאָך וואָלט עס געווען אומזיניג צו וועלען זעהן אין דער אויפֿפיהרונג פֿון די דאָזיגע מענער בלויז די פּאַלגע פֿון אַן אומגע-היערן פֿאַרראַט געגען דער אַרבייטערשאַפֿט. ניין, די אורזאַכען זיינען געלעגען טיפֿער. זינט ס'איז אונטערגעגאַנגען דער ערשטער אינטערנאַציאָנאַל איז אין דער סאַציאַליסטישער אַרבייטערבאַווע-גונג פֿאַרגעקומען אַ פּולשטענדיגע גייסטיגע פֿאַרוואַנדלונג, וועלכע איז פֿון די וועניגסטע אַנערקענט געוואָרן און וואָס בלויז גאַנץ ווע-ניג מענשען האָבען ריכטיג אָפּגעשאַצט. אמת, אַז די פֿראַזיאָלאָגיע פֿון דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג איז אין אַסך פּאַלען געבליבען דיזעלביגע, אָבער דער אורשפּרינגליכער זין איז שוין פֿון לֶאָנג פּאַרלאָרן געגאַנגען און האָט פֿאַר די טרעגער פֿון די סאַציאַליס-טישע אַרבייטער-פֿאַרטײַען געקראָגען דיזעלכע באַדייטונג, ווי די משלים און שפּרוכען פֿון נייעם טעסטאַמענט פֿאַר די טרעגער פֿון דער קאַפיטאַליסטישער וועלט-אָרדנונג. די גרויסע, וועלט-אומפֿאַ-סענדע אידעע פֿון'ם אלטען אינטערנאַציאָנאַל, דער געדאַנק וועגען אַ נייעם געזעלשאַפֿטליכען ווערן אויף די יסודות פֿון דער באַ-פֿרייטער אַרבייט, וואָס שטעלט זיך ניט אָפּ ביי די פּאַליטישע און נאַציאָנאַלע גרעניצען פֿון די קאַפיטאַליסטישע שטאַטען, איז נאָך לעבעדיג בלויז אין דעם דענקען פֿון אַ קליינער פֿרייהייטליכער מינדערהייט אין דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג. די סאַציאַליס-טישע אַרבייטער-פֿאַרטײַען פֿון דער געגענוואַרט און דער גרעסטער טײל פֿון די געווערקשאַפֿטליכע אָהנאַניזאַציעס, וועלכע זיינען אָנ-געפילט מיט זייער גייסט, זיינען ניט מעהר ווי באַשטאַנד-טײלען פֿון די מאַדערנע קאַפיטאַליסטישע שטאַטען, וועמעס אינטערעסען זיי פֿאַרטרעטען אויף זייער אָפּן, אָהן דעם אַז אָט דער פּאַקט זאָל קומען צום באַוואוסטזײַן פֿון די מעהרסטע אָנהענגער זייערע. צו-

ליעב דעם דאָזיגען גרונד איז דער אזויגערופענער צווייטער אינ-טערנאַציאָנאַל געווען בלוין א פאלסיפיקאציע פון יענע גרויסע אידעען, צו וועלכע די ארבייטער פון צוויי וועלטען האָבען אמאָל ארויסגעקוקט אלס זייער אידעאל. אָן דעם דאָזיגען טאָפּעל-וועזען פון שיין און ווירקליכקייט האָט ער געמוזט געהן צו גרונד.

און דאָן די גייסטיגע פיהרער — די מענער פון דער וויסענ-שאפט, פון דער קונסט און ליטעראטור? ווי אומענדליך קליין איז געווען צווישען זיי די צאָהל פון די, וועלכע האָבען ניט אין גאַנצען פארלאָרן דעם קאָפּ און זיינען ניט אָנגעצויגען געוואָרן פון'ם קריג ווי די מאַט פון'ם ליכט!

איך האָב געלעזען דעם היסטערישען אויסגעשריי פון מעטערלינק אין דער ענגלישער פרעסע, וועלכער האָט אויפגערופען די פעלקער צום הייליגען קרייץ-צוג געגען דייטשלאַנד און ערקלערט די אויסראַ-טונג פון'ם גאַנצען דייטשטום אלס פרינציפ. וואָס פאר אַ גייסט איז אַריין אין אַט דעם פארשפּעטיגטען מיסטיקער? געוויס, אלס בעלגיער האָט די פארגוואַלטיגונג פון זיין לאַנד דורך די דייטשע ארמיען געמוזט אויפקאַכען זיין בלוט. אָבער ווי אזוי איז עס גע-קומען, אז ער, וואָס האָט הינטער אלע אויסערליכע זאַכען געזוכט א פארבאָרגענעם צוועק, איז אזוי דורך און דורך איבערוועלטיגט געווארן פון די ברוטאלע ערשיינונגען פון אַ מאַטעריעלער ווירק-ליכקייט? ער, וואָס האָט כמעט געלייקענט אין דער עקזיסטענץ פון די מאַטעריעלע זאַכען, און אזוי ווי דער אירלענדישער פּילאָזאָף בערקלי האָט ער אין די אויסערליכע ערשיינונגען פון'ם לעבען גע-זעהן בלוין די איינצעלנע עלעמענטען פון גאָט'ס טרוים! וואָס אין דער וועלט האָט געקאָנט באוועגען אַט דעם וועלט-פּרעמדען מיס-טיקער און פאַנטאַסטישען פּילאָזאָף פּלוצלינג צו צוברעכען אין שטיקלעך די צארטע געביידעס פון זיינע מעטאפיזישע גריבלערייען און ארויפּשפּרינגען מיט גלייכע פיס אויף א באָדען, וואו דער ברוד-טאָלסטער מאַטעריאַליזם אין דער געשטאַלט פון'ם פּראָפּעסיאָנעלען מאַסענמאַרד האָט געמאַכט בלוטיגע אַהניעס? איהם, וועלכער האָט אמאָל פּאַרויסיגעוואָגט אן „ערוואַכונג פון דער זעלע“ און אָנגעשרי-

בען די זעלטענע ווערטער: „ס'וועט פילייכט קומען א צייט — און עס זיינען פאראן פיעל סמנים, אז זי איז נאָהנט — עס וועט פילייכט קומען א צייט, ווען אונזערע נשמות וועלען זיך דערוועהן אַהן דער פארמיטלונג פון די חושים.“

און איך האָב אויך געלייענט דעם ענטפער וואָס געהארד הויפטמאן האָט געגעבען דעם בעלגיוער אין א שוויצארישער צייט טונג. ווי פייערדיג דער דיכטער פון די „וועבער“ איז דאס ארויס-געטראָמען פאר דער וואונדער-קראַפט פון דער „דייטשער קולטור“! ווי שטאַלץ ער האָט עס גערעדט פון די דייטשע סאָלדאטען, וועלכע זיינען גענאנגען צום שלאכט-פעלד מיט דעם „זאראטוסטרא“ אדער מיט'ן „פאוסט“ אין'ם פראַוויאנט-זאק! און מיליאָנען מענשען האָבען נאָכגעפאָלגט אָט דעם עקעלהאפטען פארס מיט דער געד שפאנטסטער אויפמערקזאמקייט, ווי א ספּאַרט-עולם קוקט אויף די באוועגונגען פון צוויי פרייז-באקסער אין דער ארענא. קיינעם איז קענטיג ניט געקומען צום באַוואוסטזיין, אַז מען טרעט דאָ פשוט מיט די פיס די עלעמענטארסטע באגריפען פון מענשליכקייט און קולטור. און דאָס איז געשעהן איבעראל, אין דייטשלאנד, אין ענג-לאַנד, אין פראַנקרייך — „נאַרעריי, איבעראַל נאַרעריי!“

אבער שפעטער, ווען דער בארימטער מאַניפעסט פון די דייטשע פראַפעסאָרען איז מיר געקומען פאר די אויגען, האָב איך אויפגע-געבען יעדע האַפנונג, און ניט ווילענדיג איז מיר דורכגעלאָפּען אין מוח דאָס אלטע ווערטעל: „הונדערט פופציג פראַפעסאָרען, פאטער-לאַנד, דו ביזט פארלאָרן!“

ווי נאָריש דאָס אלעס איז געווען, ווי מורא'דיג נאָריש און אומד-געהיער טרויעריג! — מיר האָט פאַקטיש געמוזט פעהלען א פאַר-באָרגענער חוש, אז איך האָב ניט געקאָנט געפינען קיין געשמאַק אין אָט די געמיינהייטען. אפנים אז איך געהער צו דעם געשלעכט פון די פארקערט-געבוירענע.